De revolutionaire massa-aktie

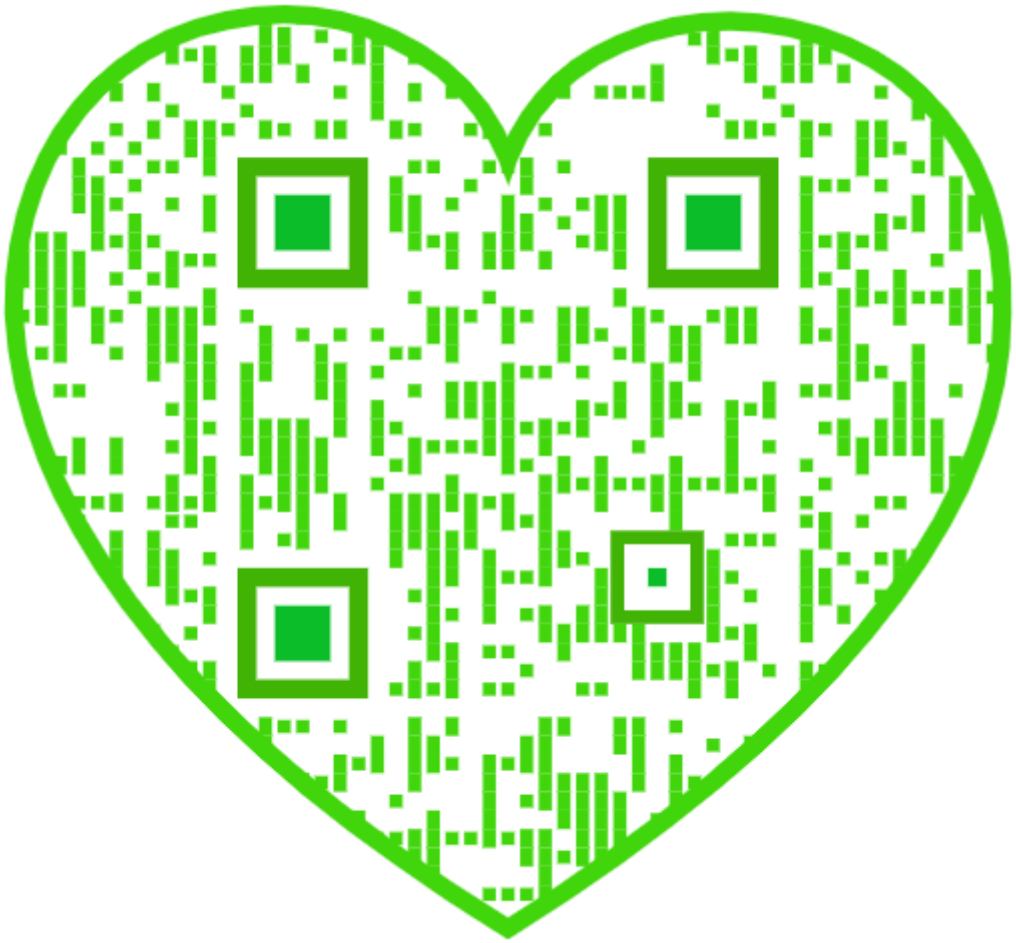
Henriette Roland Holst-van der Schalk

bron
Henriette Roland Holst-van der Schalk, *De revolutionaire massa-aktie*. W.L. & J. Brusse, Rotterdam 1918

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rola003revo01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

[Voorwoord]

Bij de voltooiing van mijn arbeid breng ik in de eerste plaats hartelijk dank aan Mejuffrouw P. Langhout, die mij met ijver en inzicht behulpzaam was bij het bijeenbrengen en rangschikken van het materiaal. Verder betuig ik mijn warme erkentelijkheid aan mijn vrienden Anton Pannekoek en Augusta de Wit, die beide alle proeven doorlazen. De opmerkingen van den eerste wat den inhoud, die van de tweede wat den vorm van mijn werk betreft, zijn mij van zeer veel nut geweest bij het vaststellen van de definitieve redactie.

Tengevolge van de onmogelijkheid van de revolutionairen der verschillende landen om met elkaar te verkeeren of elkaar te schrijven, en van het uitvoerverbod van revolutionaire bladen, door de meeste regeeringen uitgevaardigd, is het materiaal, waarover ik beschikte voor het relaas der massa-aktie gedurende den wereldoorlog, helaas zeer onvolledig. Bij een volgenden druk, zoo deze noodig wordt, hoop ik deze leemten te kunnen aanvullen. Pas bij herstel van het vrije postverkeer tusschen de verschillende landen zullen ook de bestaande plannen tot een russische en een anglo-amerikaansche uitgave van dit werk verwezenlijkt kunnen worden; een zweedsche is reeds in voorbereiding.

Laren, Februari 1918.

VIII

Aan Anton Pannekoek, een der wetenschappelijke pioniers van het nieuwe socialisme.

Inleiding
Het nieuwe socialisme en de massa-aktie

De strijd om het nieuwe socialisme, dat wil zeggen om nieuwe denkbeelden, nieuwe organisatie-vormen, en nieuwe strijdmiddelen, is ontbrand in de gansche arbeidersbeweging. En die strijd zal geen einde nemen eer het nieuwe socialisme gezegevierd heeft.

Het nieuwe socialisme beteekent aktieve aanpassing in gedachten en daden aan het maatschappelijke ontwikkelingsproces. Door het zoo te noemen willen wij zijn tegenstelling uitdrukken tot het oude socialisme, dat thans nog in het meerendeel der officieele sociaal-demokratische partijen en moderne vakbonden belichaamd is. Dit oude socialisme beleefde in het tijdperk tusschen den val der Parijsche Commune en het uitbreken van den wereldoorlog zijn periode van ontwikkeling, bloeitijd en verval. Eenmaal opgekomen als 'nieuw socialisme' in tegenstelling tot de opvatting en strijdmethoden van Proudhon, Bakoenine, Blanqui, enzoovoort, is het thans op zijn beurt bij de maatschappelijke ontwikkeling ten achter geraakt. Het houdt vast aan denkbeelden, organisatievormen en strijdmethoden, die noodzakelijk waren in een vorig tijdperk, maar die nu ondoelmatig geworden zijn.

Wat de denkbeelden aangaat, was de marxistische wetenschap in het tijdperk dat met den wereldoorlog eindigt, allengs in hoofdzaak tot bloote verklaring der maatschappelijke verhoudingen en verschijnselen geworden. Deze verklaring sloot in een fatalistisch, mechanisch geloof aan het uit zich zelven omslaan dezer verhoudingen en verschijnselen, (militarisme, kapitalisme) in hun tegendeel, wanneer zij een bepaalde hoogtegraad van ontwikkeling zouden hebben bereikt. De voornaamste theoretici der vorige periode ontwikkelden het marxisme in de eerste plaats naar de passieve zijde, d.w.z. zij bestudeerden voornamelijk de gevolgen van de veranderingen der techniek en der produktieverhoudingen op het denken en doen der menschen. Zij beschouwden deze dus vooral als *produkten van*, niet als *aktieve krachten in* het maatschappelijke wordingsproces. Sommige hunner - in hooge mate is dit het geval b.v. met Plechanow - vervielen weer in het onde natuurwetenschappelijke materialisme, waarvan Marx de begrensdheid en eenzijdigheid in zulk een scherp licht had gesteld. Tegenover de oude generatie leggen zij, die zich 'revolutionaire marxisten' noemen, nieuwen nadruk op de eigen aktiviteit van den mensch, op zijn zedelijk-geestelijke eigenschappen, zijn inzicht, zijn wil en zijn liefde, als op de werkelijke krachten ter vervorming der maatschappij en ter verheffing der menschheid. Voor hen levert de filosofie van Dietzgen, die den inhoud van den menschelijken geest beschouwt als bepaald door het Al, den eeuwigen eindeloozen stroom des levens, den algemeenen achtergrond van het ekonomische determinisme. Ook houden de revolutionaire marxisten

rekening met de verdere ontwikkeling van natuurwetenschap en psychologie sedert de dagen dat Marx zijn levenswerk verrichtte. Zich beroepend zoowel op de voorloopige resultaten dezer ontwikkeling als op de dialektische opvattingen van Dietzgen, leggen zij sterken nadruk op de beteekenis der menschelijke aktiviteit als *agens* der sociale veranderingen, dat is op de rol, die de zelfwerkzaamheid, het begeeren en willen, de bewuste en onderbewuste geestelijke krachten van den mensch in het sociale proces spelen.

Wat de organisatie betreft, was het socialisme gedurende de vorige periode belichaamd in nationale partijen, die zich ten nauwste aanpasten in vorm en optreden bij de bijzondere politieke instellingen van elken staat. Deze partijen waren onderling slechts door den lossen federatieven band van het Int. Soc. Bureau vereenigd.

Het nieuwe socialisme neemt tot organisatorisch fundament de samenvatting der proletarische organisatíes in een internationale eenheid.

De steeds verder gaande aanpassing aan het nationaal-staatkundige milieu ondergroef in het oude socialisme de internationale gezindheid. De internationaliteit werd tot een frase, die klonk bij feestelijke gelegenheden, maar ongeschikt was voor dagelijksch gebruik. Haar halfslachtigheid met betrekking tot het steeds naderend gevaar van den imperialistischen wereldoorlog verborg de tweede Internationale onder de verouderde, door de werkelijke ontwikkeling tot een hollen klank geworden formule van den verdedigingsoorlog, die in het socialisme geoorloofd, en van den aanvallenden oorlog, die er onvereenigbaar mee zou zijn.

Tot het besef, dat, zoo de dreigende oorlog losbarstte, zij zouden moeten kiezen tusschen godsvrede, dat is nationale eenheid met hun eigen heerschende klassen en verscheuring der internationale proletarische eenheid, en klassenstrijd tegen hun eigen heerschers onder alle omstandigheden, dat is internationale proletarische solidariteit, - tot dit besef wist zij de massa niet op te voeden.

Het nieuwe socialisme proklameert tot eersten grondslag van zijn praktische politiek de absolute verwerping der landsverdediging door het proletariaat in alle door de kapitalistische klasse geregeerde landen. Hierin ligt besloten het opvoeren van den klassenstrijd tot zijn uiterste scherpte en van de internationale proletarische solidariteit tot haar uiterste kracht, juist in die omstandigheden, welke volgens de oud-marxistische opvatting van Kautsky e.a. voor dien strijd onvermijdelijk een rustpooze beteekenen en die solidariteit tijdelijk geheel uitschakelen.

Het nieuwe socialisme handelt aldus op grond van het doorzicht, dat in het imperialistische tijdperk alle oorlogen tusschen zgn. ‘beschaafde’, dat is kapitalistisch-ontwikkelde landen[1)], hun oorzaak vinden in de worsteling der verschillende groepen van imperialistische staten om het beheerschen van een zoo groot mogelijk deel der wereldmarkt, het uitbuiten van een zoo groot mogelijk

1) Dus niet oorlogen van ekonomisch-achterlijke naties als Egypte, Perzië, Engelsch-Indië, Ned.-Indië enz. tegen de kapitalistische staten, die hen onderdrukken.

deel der menschheid, en dat deze imperialistische ontwikkeling onvermijdelijk tot gevolg heeft de groote massa's van het arbeidende volk ellendiger, afhankelijker en rechteloozer dan ooit te voren te maken.

Daarom leert het nieuwe socialisme dat het proletariaat zich tegen elken oorlog tot het uiterste verzetten moet, en dat dit verzet zich in de eerste plaats moet richten tegen de heerschende klasse van het eigen land.

Zijn konsekwent-internationalistisch revolutionair standpunt bepaalt zijn houding tegenover elk militarisme, ook wanneer dit zich in demokratische vormen hult. Eveneens volgt uit dit standpunt zijn praktische gedragslijn in zake de buitenlandsche, de finantieele en in laatste instantie de geheele binnenlandsche politiek.

Wat voor de oude Internationale slechts een frase was, dat zij geen vaderland kende, wordt voor de nieuwe een waarheid. Het proletariaat stelt zijn gansche hoop op volledige bevrijding, inbegrepen de zgn. ‘nationale bevrijding’ d.w.z. het ophouden van iedere onderdrukking van zwakkere volken door sterkere, op de overwinning der arbeidende massa's door den internationaal-gevoerden strijd tegen het Imperialisme. In dezen zin ziet het nieuwe socialisme in de Internationale - dat is in de eenheid van proletariaat en strijd voor de socialistische samenleving - het eenige vaderland van den proletariër.

Het oude socialisme voerde op politiek gebied den klassenstrijd in hoofdzaak vóór en dóór het stembiljet. Het beschouwde de parlementaire aktie als het middel bij uitnemendheid om de kapitalistische maatschappij voort te stuwen en te vervormen in socialistische richting.

Het verwachtte deze vervorming in hoofdzaak van de geleidelijke machtstoeneming der arbeidersklasse in de vertegenwoordigende lichamen.

Het aanvaardde weliswaar den druk der massa's op deze lichamen door vergaderingen, betooging en in het uiterste geval door staking, het bediende zich van dezen druk, maar toch beschouwde het hem slechts als een hulpmiddel om, hetzij de voorwaarden tot den parlementairen strijd te scheppen (verovering van algemeen kiesrecht) hetzij dien strijd in het middelpunt te stellen van de openbare belangstelling.

Wat de ekonomische aktie aangaat, streefde het oude socialisme in de eerste plaats naar volmaking van het organisatorische mechanisme der vakvereenigingen. Het vertrouwde voor den strijd tegen de ondernemers voornamelijk op het finantieele weerstandsvermogen der organisaties, de geoefende discipline der leden en de algemeene kennis van vak en markt, het persoonlijke overredingsvermogen en de diplomatieke vaardigheid der bestuurders. Het streefde er naar om den strijd der massa's tegen de ondernemers steeds meet te vervangen door onderhandeling met de ondernemers, door verdrag en arbitrage.

Het maakte afgoden van bepaalde instellingen en verhief bepaalde methoden (centralisatie, stille aktie en partieele staking) tot dogma's, dat wil zeggen het

proklameerde hun voortreffelijkheid in *alle* gevallen en onder *alle* omstandigheden.

Het kweekte in de georganiseerde proletariërs tucht, zelfbeheersching en volharding, maar het verzwakte in hen den geest van initiatief, het stoutmoedige élan en de hoogere vormen van offervaardig, strijdbaar idealisme.

Door zijn verzekeringspolitiek groef het een steeds diepere klove tusschen georganiseerden en ongeorganiseerden.

Het kweekte in de georganiseerden een geest van bureaukratischen vormendienst en eigengerechtigheid, het leerde hen neerzien op hun ongeorganiseerde mede-arbeiders.

In het oude socialisme waren de politieke en de ekonomische organisatie van het proletariaat streng gescheiden. Die scheiding volgde uit de omstandigheden en de behoeften in een bepaald tijdperk van den klassenstrijd, maar de leiders van het oude socialisme bleven aan haar vasthouden, ook nadat de imperialistische ontwikkeling door samenstrengeling van staatsmacht en groot-kapitaal tot een onontwarbaar reuzengewas, de organische verbinding van den politieken en den ekonomischen strijd tot een gebiedenden eisch van doeltreffende taktiek had gemaakt.

Het oude socialisme ontweek zooveel mogelijk iedere worsteling van breeden omvang en groote draagwijdte, het trachtte onmiddellijke resultaten te bereiken door het matigen der socialistische eischen, door kompromis en onderhandeling, door samengaan met deelen der burgerlijke of kleinburgerlijke klasse. Het zag er van af, zijn principieele programpunten, als de scheiding van kerk en staat, de republiek, de onteigening der groote kapitalisten, op den voorgrond te stellen, ten einde arbeiders, nog bevangen in kleinburgerlijke en burgerlijk-christelijke gedachtegangen niet af te schrikken, en zich aan te passen bij de geestelijke sfeer van hervormingsgezinde intellektueelen.

Het richtte de volle aandacht der arbeiders op het najagen hunner oogenblikkelijke groepsbelangen, het verwierp in zijn praktijk elke waarachtige offervaardigheid als ondoelmatig en onverstandig. Het hoonde elken strijd voor ver-afliggende en algemeene, dat is ideale doeleinden, voor de volledige bevrijding van den arbeid en die der menschheid, als revolutionaire romantiek.

Bovenal echter gewende het de arbeidersklasse aan de voorstelling, dat haar zaak in werkelijkheid zou worden uitgevochten door haar gekozenen en haar gevolmachtigden, dat de lange strijd voor de omwenteling der sociale grondslagen van het maatschappelijke leven in hoofdzaak gestreden zou worden in de burgerlijke parlementen en op de bureau's der vakvereenigingen.

Zoo bestendigde het in een nieuwen vorm onder de massa's de noodlottige, de eeuwenoude dwaling als zou de bevrijding komen van boven, als kon zij zich voltrekken zonder hun eigene, voortdurende, onvermoeide geestelijke en zedelijke inspanning, zonder ontelbare daden van moed en zelfopoffering hunnerzijds.

Tegenover deze oude organisatie-vormen en strijdmethoden, wier bankroet

in de ineenstorting der tweede Internationale gebleken is, stelt het nieuwe socialisme de noodzakelijkheid van het direkte ingrijpen der internationaal-samenhangende massa's.

Het is zich bewust, dat de aktie's der massa's, die het imperialisme doorzien, en bezield zijn door een alles trotseerend, strijdvaardig idealisme, het voornaamste strijdmiddel zal zijn in het tijdperk dat met den wereldoorlog begint.

Het is zich bewust, dat de meest hechte organisatie, de meest stipte discipline machteloos zullen zijn tegen het imperialisme, zoo zij niet samengaan met persoonlijk initiatief, breed doorzicht, revolutionair élan en offervaardigheid.

Het is zich bewust dat de bevrijding der volkeren uit de hel van het imperialisme slechts mogelijk zal worden, zoo de ideëele samenhang der massa's steeds toeneemt en de geestelijk-zedelijke spanning in hen telkens opnieuw hoogtepunten bereikt, waar de enkeling en de groep er toe overgaan hun bijzondere en tijdelijke belangen te offeren voor het blijvende heil der arbeidersklasse en door deze der menschheid.

Het nieuwe socialisme weet, dat in het huidige tijdperk de afzonderlijkheid van politieke en ekonomische bewegingen verdwijnen zal, evengoed als de slagboom tusschen georganiseerde en niet-georganiseerde proletariërs zal vallen.

Het weet, dat in dit tijdperk de ekonomische organisatie en de ekonomische strijdmiddelen van het proletariaat onophoudelijk gebruikt zullen moeten worden voor algemeene, dat is politieke doeleinden, n.l. in den strijd tegen honger, werkeloosheid, belastingdruk, militarisme, reaktie en oorlog. Het is overtuigd, dat juist het dienstbaar maken van de ekonomische kracht der arbeidersklasse aan den strijd tegen het imperialisme en voor het socialisme, het middel zal zijn tot haar opheffing uit de beperktheid van het groepsbelang, evenals tot het dempen van de kloof tusschen de hoogere lagen der arbeidersklasse, de geschoolden en georganiseerden, en de massa der ongeschoolden of door andere omstandigheden achter-geblevenen, (landarbeiders, havenwerkers, vele vrouwen enz.)

Zoo de principieele tegenstelling tusschen het oude en het nieuwe socialisme zich het sterkst openbaart in het vraagstuk der zgn. landsverdediging, zoo openbaart de taktische tegenstelling zich het scherpst ten opzichte van het vraagstuk der massa-aktie.

De leiders der reformistisch-nationalistische partijen en de bestuurders der vakvereenigingen waarin de ‘aristokratie van den arbeid’ georganiseerd is, bestrijden de revolutionaire socialisten niet slechts wegens hun internationalisme, maar evenzeer omdat deze de massa-aktie als het proletarische strijdmiddel bij uitnemendheid in het imperialistische tijdperk voorstellen. Sommige dezer leiders verwerpen dit strijdmiddel in hun dwaze inbeelding en zelfgenoegzamen trots volkomen.

Op de massa-aktie zien zij in souvereine minachting neer als op den eersten ruwen vorm van spontaan verzet van ongeorganiseerde of op primitieve wijze

georganiseerde massa's, een vorm van verzet, die volgens hen in het huidige stadium der beweging overbodig is gemaakt door andere, veel minder offers vergende en veel ‘deugdelijker’ strijdmethoden.

Zij beschuldigen ons, revolutionairen, in de massa-aktie een strijdmiddel te propageeren, welks ondeugdelijkheid de praktijk tallooze malen heeft aangetoond. Een strijdmiddel dat het proletariaat verleidt tot avontuurlijke waaghalzerijen en het afhoudt van het ‘geregelde kleine werk’, dat in waarheid het kapitalisme langzaam maar onophoudelijk ondermijnt. Volgens hen is de nieuwe taktiek eenvoudig de oude, opgewarmde taktiek van anarcho-syndikalisme.

Van al deze beweringen is dit ééne waar, dat de revolutionaire marxisten in Duitschland, Rusland, Zwitserland of Nederland evenmin in het jaar 1914 de massa-aktie ‘ontdekt’ hebben, als de fransche of italiaansche syndikalisten haar hebben ‘ontdekt’ in 1895 of de engelsche Chartisten in 1839.

Direkte deelneming der massa's aan den klassenstrijd komt voor, lang eer de theorie van deze deelneming, ja, van den klassenstrijd zelf geformuleerd werd. Zij is even oud als de massa en de klassetegenstellingen.

Massabewegingen tegen uitbuiting en druk worden aangetroffen niet slechts in het verleden van het proletariaat, maar in dat van alle verdrukte klassen. Het argument waarmee de reformisten ons, revolutionairen, willen treffen keert zich tegen hen zelven. Juist het algemeen voorkomen van massa-aktie in elken klassenstrijd bewijst haar noodzakelijkheid op een bepaalden ontwikkelingsgraad der maatschappelijke tegenstellingen, wanneer de revolutionaire spanning een zekere hoogte heeft bereikt.

De moderne geschiedenis, - daaronder te verstaan het maatschappelijke ontwikkelingsproces, dat leidde eerst tot den strijd der burgerlijke klasse tegen feodalisme en absolutisme, daarna tot den strijd van proletariaat tegen bourgeoisie - leert ons massa-bewegingen kennen van zeer verschillenden aard, omvang en strekking. Vreedzaam betoogen wisselt af met bloedig geweld, spontaan te hoop loopen met zorgvuldig voorbereide aktie; hier drijven elementaire instinkten, zorg voor de onmiddellijke instandhouding des levens, de massa's tot wanhopige worsteling, dáár de strijd voor maatschappelijke idealen, voor bevrijding uit onderdrukking en dienstbaarheid, voor verovering van politieke rechten, aan wier bezit de hoogste verwachtingen worden vastgeknoopt.

Ook de geschiedenis der arbeidersklasse is rijk aan voorbeelden van massale bewegingen.

En zoo de rechtstreeksche aktie in de jaren na den val der Parijsche Commune tot aan het begin onzer eeuw eenigszins op den achtergrond raakt, - zoo gedurende dit tijdsverloop de parlementaire strijd, waarbij de rechtstreeksche aktieve aktie der massa's zich oplost in de handeling van tallooze individuen, de strijd bij uitnemendheid, en het laatste woord van taktische wijsheid schijnt, - de talrijke en geweldige aktie's der proletarische massa's, die in de eerste vijftien

jaar der twintigste eeuw onze maatschappij vaak deden trillen op haar grondvesten, hebben hen, die van de werkelijkheid willen leeren, kunnen overtuigen van hoe groote beteekenis de massa-aktie opnieuw in het huidige imperialistische tijdperk wordt.

Voor het nieuwe socialisme is het niet voldoende om in het algemeen vast te stellen, dat de massa-aktie in de revolutionaire perioden der moderne geschiedenis altijd het voornaamste strijdmiddel is geweest, het strijdmiddel dat, wanneer de maatschappelijke ontwikkeling noopte tot belangrijke beslissingen, in de machtsverhoudingen der strijdende klassen den doorslag gaf.

Ten einde ons duidelijk te maken wat wij in het nieuwe tijdperk van den proletarischen klassenstrijd, dat met den wereldoorlog inzet, van de massa-aktie hebben te verwachten, is het noodig allereerst te onderzoeken, in welke omstandigheden massale akties in vroegere revolutionaire tijdperken hun doel bereikten, in welke andere zij faalden, en op welke wijze hun aard en vormen met het maatschappelijke milieu samenhingen.

Ten tweede is het van belang na te gaan, wat de massa-aktie's van het proletariaat in het algemeen van die van andere klassen onderscheidt, hun vorm, omvang en doeleinden in de begin-periode van het kapitalisme te leeren kennen; de oorzaken van het ‘parlementair intermezzo’ en zijn tegenstrooming in de syndikalistische beweging, evenals van het opnieuw opkomen der massa-aktie in het imperialistische tijdperk, op te sporen, haar passieve en aktieve, dat wil zeggen sociaal-ekonomische en sociaal-psychologische voorwaarden en bijzondere kenmerken in dit tijdperk te onderzoeken.

Ten slotte is het nog noodig de massa-aktie als psychisch verschijnsel te doorgronden, d.w.z. te begrijpen, welke menschelijke eigenschappen haar ten grondslag liggen en zich in haar openbaren.

Hoe grondiger en alzijdiger wij de massa-aktie historisch en psychologisch leeren begrijpen, des te beter zullen wij in staat zijn haar te bevorderen, zoowel door de argumenten der reformistisch-fatalistische tegenstanders uiteen te rafelen, als door ons helder bewust te worden van haar voorwaarden, haar mogelijkheden en grenzen in het komend tijdvak.

Dat deze arbeid er iets toe moge bijdragen om het begrip van de massa-aktie te verhelderen, den wil tot haar op te wekken en te versterken, en dat hij zoodoende een deel worde van de kracht, die de menschheid zal bevrijden - dit is de wensch, die ons bij het schrijven van dit werk onophoudelijk aandreef en bezielde.

Eerste hoofdstuk
De massa-aktie vóór de burgerlijke revolutie

1. Revolutionaire massa-aktie en klassenstrijd

De menschen handelen hetzij alleen of kollektief, d.w.z. in grootere of kleinere groepen vereenigd. Maar ook wanneer zij alleen handelen, is hun doen gebaseerd op den maatschappelijken samenhang in ruimte en tijd: onder dezen gezichtshoek is elke menschelijke handeling in den grond der zaak een stuk ‘massa-aktie’.

Aan den anderen kant valt feitelijk elk optreden van massa's uiteen in een aantal individueele handelingen. De tegenstelling tusschen massale of kollektieve en individueele aktie is dus niet volstrekt maar betrekkelijk.

In deze studie is het er echter niet om te doen, deze betrekkelijkheid in het licht te stellen, maar integendeel om de bijzondere oorzaken en bijzondere kenteekenen van het massale handelen op te sporen, en nog wel uitsluitend die van één bepaalde soort massale aktiviteit, en om deze zoowel van het individueele handelen als van andere soorten massale aktiviteit af te palen.

Te dien einde beginnen wij met de volgende definitie: *massa-aktie's zijn alle aktie's waarbij betrekkelijk talrijke groepen van menschen gezamenlijk met één doel voor oogen en door ééne begeerte bezield handelen*.

Onder deze definitie vallen nog van aard zeer uiteenloopende kollektieve handelingen, als volksoploopen, volksbetoogingen en opstanden, maar ook kruistochten, volksverhuizingen, bedevaarten, en feitelijk alle aktie van legers.

Wij bepalen ons in dit werk uitsluitend tot de handelingen der eerste soort, de volksbewegingen van verschillenden aard en omvang. Deze kunnen wij weder onderscheiden in bewegingen van revolutionaire en van reaktionaire strekking. Wij noemen massa-aktie's *revolutionair*, om 't even hoe hun vorm is, wanneer zij de maatschappelijke ontwikkeling bevorderen d.w.z. de toeneming der heerschappij van den mensch over de natuur in de hand werken en de opheffingen der scheidingen bespoedigen, (kasten, klassen, rassen, natie's) die de sociale en geestelijke eenheid der menschheid in den weg staan.

In het tegenovergestelde geval noemen wij ze *reaktionair*.

De revolutionaire of reaktionaire strekkingen van massa-bewegingen liggen in hun *doel*, en zijn van hun *vorm* onafhankelijk.

Een revolutionaire massa-aktie kan de meest vreedzame middelen aanwenden en een volkomen rustig verloop hebben, een reaktionaire beweging daarentegen kan zeer gewelddadig zijn, als b.v. de russische pogroms waren, en in ons eigen land in mindere mate de zgn. ‘Oranje-furie's’ van het orangistische plebs tegen de socialisten in de jaren '90 der vorige eeuw.

Het is echter ook mogelijk dat een volksbeweging gemengd revolutionair en

reaktionair is, en dan valt het somtijds zeer moeilijk te beslissen, welke van beide strekkingen de overhand heeft. Dit is b.v. vaak het geval bij nationalistische bewegingen van onderdrukte volken als de Polen, Tsjechen, Ieren, enz., vooral wanneer ook de arbeidersklasse er aan deelneemt en hun inhoud in zekere mate mede bepaalt.

In zoover zulk proletarisch-massaal verzet zich richt tegen de heerschende klassen der overheerschende natie bevat het ongetwijfeld revolutionaire faktoren, in zoover het bezield is door een geest van eenheid met de heerschende klassen der eigen natie, is het reaktionair van strekking[1)].

Ons onderzoek zal zich uitstrekken over de voornaamste revolutionaire volksbewegingen, die sedert den aanvang van den modernen tijd hebben plaats gehad.

Wij zullen hun aard, hun doel, hun invloed op de maatschappelijke ontwikkeling pogen te bepalen.

Alleen de marxistische methode, dat is de opvatting der geschiedenis als een opeenvolging van klasseworstelingen waaraan veranderingen in het geheel der produktie-verhoudingen ten grondslag liggen, maakt het mogelijk om de verschillende revolutionaire massa-aktie's werkelijk te begrijpen, d.w.z. in hun sociale en sociaal-psychische voorwaarden, hun historische beteekenis en hun onderling verband te doorzien.

De burgerlijke psychologen, die de psychologie der massa tot arbeidsveld kozen, hebben het optreden der massa in bepaalde historische situatie's, zooals in de groote fransche omwenteling, willen verklaren uitsluitend door middel van abstrakte menschelijke eigenschappen, en den historischen samenhang, de konkrete omstandigheden. geheel geïgnoreerd,

Zij beschouwen dergelijke aktie's eenvoudig als uitingen van elementaire gevoelens, die door ‘suggestie’, ‘besmetting’ of ‘nabootsing’ worden voortgeplant en verspreid.

De konkrete historische oorzaken, waardoor op een gegeven moment die eigenschappen zich krachtig openbaren en die verspreiding tot stand komt, worden door dergelijke ideologische verklaarders geen woord waardig gekeurd.

Tot welke absurditeiten de methode om historische gebeurtenissen geheel en al onhistorisch te behandelen, leidt, bewijst o.a. het voorbeeld van Le Bon, die in zijn bekend werk over ‘de Psychologie der Menigte’, de internationale uitbreiding der revolutie van 1848 eenvoudig beschouwt als gevolg van suggestie en besmetting op grooten afstand, zonder zelfs te reppen van de algemeene ekonomische sociale en politieke krisis die toen geheel Europa teisterde.

De revolutionaire massa-aktie's zijn *sociale* verschijnselen, die ontstaan wanneer de klasse-tegenstellingen een zekere hoogte hebben bereikt; zij worden door een zeer groot aantal faktoren - technische, ekonomische, politieke, rassen-

1) Nationalistische volksbewegingen in de koloniën werken in het huidig stadium der ontwikkeling altijd revolutionair, daar zij den val van het imperialisme verhaasten.

psychologische - ideëel beinvloed, belemmerd of begunstigd. - Zij komen op in revolutioniare situatie's, verscherpen deze hunnerzijds nog meer, verhaasten de ontwikkeling en drijven die naar een punt, waar beslissende botsingen onvermijdelijk worden, hetzij dat de heerschende klasse haar heerschappij herstelt door de opdringende massa's neer te slaan, hetzij dat deze laatste er in slagen de macht der oude heerschers doodelijk te knakken.

Neergeslagen te worden was b.v. doorgaans het lot van de massa-aktie's der boeren in de latere midden-eeuwen, terwijl die der stedelijke bevolking, voor zoo ver zij zich in dienst stelden van den klassenstrijd der burgerij tegen de feodale orde en het absolutisme, in den regel zegevierden.

Bij de lokaal-gevoerde worstelingen der opkomende burgerij in de latere middeneeuwen, wier doel was een einde te maken aan de beheerschende positie der patriciërs in het stadsbestuur, gaf de aktie der massa's evengoed den doorslag, als zij dit later deed in den nationaal-gevoerden strijd der moderne bourgeoisie om de staatsmacht. Bewegingen van massa's waren het, die in de engelsche burgerlijke omwenteling der 17de eeuw en in de fransche revolutie's der 18de en 19de eeuw de feodaal-absolutistische krachten ter aarde wierpen. En nog eer in die worsteling de bourgeoisie definitief gezegepraald had en de burgerlijke maatschappij zich vrij kon ontplooien, openbaart het kapitalisme reeds zijn voor de massa's onduldbare werkingen en beginnen deze tegen de burgerlijke orde in verzet te komen.

Massa-bewegingen ontstaan, vaak vreedzamer van vorm, maar onvergelijkelijk veel geweldiger van omvang en geduchter van draagwijdte dan vroeger eeuwen ze gekend hebben: de betoogingen en stakingen der proletarische massa's.

Zoo weeft de massa-aktie haar roode draad door de geheele moderne geschiedenis. Telkens weer blijkt zij het uiterste middel te zijn, waardoor onverzoenlijke tegenstellingen tusschen opkomende en uitgeleefde klassen, tusschen oude en nieuwe vormen van eigendom, voortbrenging, maatschappelijk en geestelijk leven uitgevochten worden.

Zij is het door geen ander te vervangen strijdmiddel, uit welks gebruik blijkt, of de revolutionaire klasse sterk genoeg is, d.w.z. of zij voldoende lichamelijke, organisatorische, geestelijke en moreele krachten in zich verzamelde om de oude heerschers te kunnen onttroonen en aan hun maatschappelijk stelsel een einde te maken. Zij is de krachtproef van welker uitslag telkens niet slechts het lot der worstelende klassen op het wereldtooneel afhangt, maar ook de richting der verdere maatschappelijke ontwikkeling.

2. De massa-akties der midden-eeuwsche landbevolking

Massa-aktie's kunnen plaats vinden op zeer verschillende trappen van maatschappelijke ontwikkeling, zoodra deze een talrijke onderdrukte en uitgebuite

klasse in het leven heeft geroepen. Hun intensiteit is afhankelijk van een groot aantal faktoren, waaronder: de grootere of geringere opeenhooping der onderdrukte klasse, de mate van haar gevoel van saamhoorigheid en haar mogelijkheden tot organisatorischen samenhang. Hun vormen wisselen natuurlijk al naar den aard der strijdmiddelen, die aan de onderdrukte klassen ten dienste staan.

In het algemeen zijn de hierboven opgesomde, de intensiteit van volksbewegingen bepalende faktoren, in hooger mate voor een stedelijke, dan voor een landelijke bevolking aanwezig.

De aktie's der eerste zijn dientengevolge in den regel beter gekoördineerd, langer van adem en intensiever van werkingen dan die der tweede.

In de steden koncentreeren zich sedert de midden-eeuwen de geestelijke, technische en ekonomische krachten der europeesche menschheid. Zij vormen de uitgangspunten der sociale en politieke ontwikkeling tot de burgerlijke maatschappij en het moderne kapitalisme.

In de steden maken de verschillende klassen en maken hun onderlinge verhoudingen een voortdurend ontwikkelingsproces door, dat gewichtige veranderingen in de methoden en de kracht der massale aktie's van de onderdrukte klasse ten gevolge heeft.

Daarentegen blijft de toestand, het levenslot der landelijke bevolking in de voornaamste landen van west- en centraal-Europa, en blijft haar verhouding tot andere klassen eeuwenlang in wezen vrijwel gelijk, sedert dit lot en deze verhouding in den loop der 14de eeuw een stoot krijgen ten kwade.

Door heel de 15de eeuw zet die verandering zich voort. De begonnen verdringing der produkten-huishouding door de geldhuishouding, de stijgende sociale behoeften en de toenemende weelde der edelen werken als krachtige zuigpompen, die alle sappen van welstand uit de boerenklasse weghalen, en haar achterlaten, uitgemergeld en arm. De roof, door de heeren stelselmatig begaan aan de oude gemeene landerijen, bosschen en weiden, pauperiseert de landbevolking nog verder. En de toeneming van het centrale gezag der koningen en vorsten maakt de kansen van het verzet al slechter, hoe dichter wij naderen tot den drempel van den modernen tijd.

De boerenoorlogen van de 14de eeuw zijn, hetzij - zooals de opstand van 1381 in Engeland onder Wat Tyler en John Ball was - pogingen van een betrekkelijk krachtige en zelfbewuste boerenklasse om de dienstbaarheid af te schudden en de oorspronkelijke vrijheid te heroveren of te handhaven, hetzij - als de groote Jacquerie van 1358 in Frankrijk - uitbarstingen der razende woede van menschelijke wezens, onophoudelijk als wilde dieren opgejaagd door roovende soldaten en ridderbenden, dol gemaakt door duldeloozen honger en ellende boven alle maat.

De boerenopstanden van de tweede helft der 15de en de eerste helft der 16de eeuw in de Nederlanden en in het duitsche rijk, kulmineerend in den

grooten boerenoorlog van 1524, dragen een ander karakter, dan de Jacquerie van 1358 in Frankrijk.

De groote duitsche boerenoorlog vormt de laatste geweldige poging van een revolutionaire klasse, om alle andere onderdrukte, plebeïsche elementen der maatschappij mee te sleepen in een grootschen strijd voor verlossing.

Bezield door idealen van sociale vrijheid en gelijkheid, in religieuze vormen gehuld, door de taaie volharding van onvermoeide propagandisten georganiseerd in geheime vereenigingen, die hoe vaak ook ontdekt en vervolgd, telkens opnieuw ontstonden en zich uitbreidden, - gloeiend van wraaklust en ziedend van toorn tegen de heeren die hen uitbuitten, hoonden, verachtten, mishandelden en kwelden, scheen het een oogenblik als gingen de boeren, vereenigd met de lagere klassen in de steden, het feodalisme breken, het duitsche rijk vernieuwen op de grondslagen van een landelijk-stedelijke demokratie.

Hun talrijke benden, in sommige gevallen van geschut voorzien, vaak door leden van den lageren adel aangevoerd, door burgers en vroegere landsknechten versterkt, overwonnen gemakkelijk de kleine vendels die hun eigen landheeren tegen hen in 't veld voerden, bestormden en verwoesten de kasteelen en kloosters waarheen hun onderdrukkers gevlucht waren.

Heel zuid- en midden-Duitschland stond in vlammen; enkele steden, waar de plebeïsche partij sterk was, openden hun poorten voor de opstandelingen en dienden dezen tot centra van organisatie en beraad.

Maar de historische omstandigheden, waarvan hun eigen sociaal-psychische gesteldheid er eene was, maakten duurzaam succes voor de boeren onmogelijk.

De beweging voor diepgaande politieke en sociale hervorming van het duitsche rijk, waarvan de boeren de krachtigste en meest revolutionaire voorvechters waren, had zich alleen kunnen doorzetten door middel van een verbond van alle oppositioneel-gezinde klassen.

Maar een dergelijk verbond was onmogelijk, en even onmogelijk was het dat de boeren, aan zich zelven overgelaten, de macht der groote vorsten konden breken, wier ster aan het politieke uitspansel van het duitsche rijk oprees.

Daartoe stonden de boeren in wapening, doorzicht en ekonomischen samenhang al te zeer ten achter bij hunne tegenstanders.

Hun scharen, meerendeels slechts met pieken, goedendags en dergelijke primitieve moordwerktuigen bewapend, konden geen stand houden tegen de bereden ridders, die door wapenrusting en schild beschermd, en met lans en zwaard tot den aanval toegerust waren.

Hierbij kwam het gemis aan tucht, aan samenhang en leiding.

De 30 à 40 duizend boeren die aan den grooten opstand van 1524 deelnamen, waren niet in staat hun aktie naar een vast plan in onderling verband te ontwikkelen.

Elk hunner afdeelingen onderhandelde en streed op eigen houtje, zonder in

te zien dat afzonderlijke wapenstilstanden en verdragen der enkele benden met hun bijzondere tegenstanders evenzoovele daden van verraad aan de gemeene zaak waren. Hun geborneerdheid, hun verregaand partikularisme was den boeren noodlottig.

Hierbij kwam de overmoed, die hen den oorlog na de aanvankelijke voordeelen die zij behaald hadden, als een blooten rooftocht beschouwen deed dien zij vrijelijk af en toe konden onderbreken om naar huis te gaan, en kwamen de onbekwaamheid en lichtgeloovigheid van de meeste hunner aanvoerders. Deze begaven zich vaak in onderhandelingen met de edelen en sloten afzonderlijke wapenstilstanden, terwijl alleen algemeen stoutmoedig doorzetten kansen op welslagen had kunnen bieden.

Zoo gaven de boeren aan hun meest geduchte tegenstanders, de vorsten, de gelegenheid om een sterke militaire macht tegen hen in het veld te voeren. Verraad, arglistigheid en woordbreuk brachten, naast de militaire meerderheid, aan de vorsten de overwinning.

De massale slachtingen, die de ridder-legers onder de vluchtende boerenbenden aanrichtten, de felle wraakzucht waarmee zij de verslagenen vervolgden en de duivelsche martelingen, die zij de leiders aandeden, waren niet meer dan herhalingen op groote schaal van het gewone optreden der heeren na een onderdrukten boerenopstand.

Hun wreedheid kende geen meedoogen en geen genade, evenmin trouwens als die der knechten, wanneer deze een oogenblik kans kregen om hun langen dorst naar vergelding te koelen. Van de felheid van hun haat getuigt het woord, door de overlevering aan de bijeenkomst der fransche boeren aan den vooravond van den opstand van 1358 toegeschreven: ‘schande over hem door wien het geschiedt, dat niet alle edelen verdelgd worden,’ getuigen ook de terroristische daden van sommige zegevierende benden in den grooten duitschen boerenkrijg. Onmenschelijk behandeld, namen zij onmenschelijk wraak.

Waar de bewegingen der boeren geïsoleerd blijven, slagen zij er in den regel niet in, om zich uit het feodale verband te bevrijden[1)]. Ook in latere tijdperken leveren hun bewegingen niet de krachten tot revolutionaire vervorming der maatschappij.

Door hun woedende aanvallen, hun vernieling op groote schaal van burchten en kloosters vermogen de boeren der middeneeuwen evenmin het feodalisme

1) De meest opmerkelijke uitzonderingen zijn Engeland, waar de boeren door een samenwerking van gunstige omstandigheden, trouwens met hulp van de volksklasse in de steden, er in slaagden in de 14de eeuw het juk der hoorigheid af te werpen, en Zwitserland. In de Alpen was, dank zij het voortbestaan der gemeene mark het onderling verband der boeren vast en hecht gebleven. Tevens had de gewoonte der Zwitsers om zich als soldeniers voor zekeren tijd in dienst van vreemde staten te begeven, en niet minder het vrije jagersleven in de bergen, een avontuurlijken, krijgshaftigen geest onder hen gevoed en versterkt. Dank zij deze omstandigheden, dank verder de ontoegankelijkheid hunner woonsteden, de geringe centralisatie hunner heeren, en het feit dat zij een georganiseerd volksleger vormden, slaagden de Zwitsers er in om te Morgarten (1315) en te Laufen (1339) de oostenrijksche legers te verslaan en zich van het Habsburgsche gezag vrij te maken. Het zwitsersche volksleger der middeneeuwen was het eenige dat ook offensieve waarde had. De geest hunner demokratisch-militaire organisatie was gewelddadig en roofzuchtig.

aan te tasten, als de vernietigingen van fabrieken en machines door de Luddieten in het begin der 19de eeuw in Engeland het kapitalisme noemenswaard verzwakte.

De revolutionaire aktie's der onderdrukte landelijke en stedelijke bevolking in den aanvang der Hervorming, die hun hoogtepunt vinden in de boerenopstanden en de bewegingen der Wederdoopers tusschen 1525 en 1535 in Duitschland, vermochten zich nog niet tot een algemeenen stroom van verzet te koördineeren.

De een voor, de ander na, werden zij door de heerschende klassen neergeslagen. Pas het absolutisme dat in een eeuwenlange ontwikkeling den nationalen staat formeert, doet de voorwaarden rijpen tot een breede algemeene revolutionaire beweging, waarin de spontane aktie's der boeren de diepe onderstrooming vormen, die dàn het uitbreken van bewegingen der stedelijke volksmassa's stimuleeren, dàn weer op hun beurt door deze laatste krachtig worden bevorderd.

De wereld-historische revolutionaire beweging van dezen aard is de groote fransche omwenteling van 1789-1794.

3. De massa-akties der midden-eeuwsche stadsbevolking.

Met de opkomst van handel en bedrijf in de midden-eeuwsche steden ontstaan nieuwe klassen en nieuwe klasse-tegenstellingen, welke in alle landen van west-, zuid- en midden-Europa bewegingen der rechtelooze, onderdrukte massa's ten gevolge hebben.

De klassenstrijd wordt gedurende de midden-eeuwen in hooge mate *rechtstreeks* en *gewapenderhand* gestreden.

Het gros van de bevolking der steden rekruteert zich aanvankelijk grootendeels uit toestroomende lijfeigenen en hoorigen, die binnen hunne muren de verdrukking en dienstbaarheid van het feodale stelsel ontvluchten.

Maar zij verruilen deze slechts voor een andere verdrukking, minder direkt lichamelijk inwerkend, maar vaak niet minder zwaar. Ook in de steden zetelen heeren: de zgn. ‘erfachtige lieden’ en de leden van het machtige handelsgilde. Te zamen vormen zij de patricische geslachten of ‘eerbaarheid’ der stad, die over haar het bewind voeren. Zij houden de handwerklieden, het ‘gemeen’ uit alle ambten gesloten, zij stellen eigenmachtig de loonen vast, bepalen de

straffen op de ontduiking der stedelijke keuren gesteld en waken over hun uitvoering.

Onbeperkt heerscht de eerbaarheid over den minderen man.

In het tijdperk van haar verval verbastert zij tot een kleinzielige oligarchie, wier bewind gekenmerkt wordt door harde zelfzucht en bekrompen protektionisme.

Tegen de kleine klasse der geprivilegeerden voeren de handwerkslieden der gilden, die de ruggegraat der midden-eeuwsche demokratie vormen, een hardnekkigen strijd. Zijn doel is verwerving van politieke rechten, deelneming aan het stadsbestuur.

Veelal behalen zij de overwinning: in een groot aantal steden van Italië, Duitschland, Frankrijk en Vlaanderen, gelukt het in den loop der 14de en 15de eeuw aan de ambachten, om het patricische bewind met geweld omver te werpen en door demokratische instellingen te vervangen.

De worsteling der opkomende burgerij wordt door verschillende omstandigheden krachtig bevorderd.

Ten eerste door het feit, dat de ambachtslieden georganiseerd zijn in godsdienstige broederschappen of gilden. Deze kweeken in den enkeling een machtig bewustzijn van kameraadschap en eene, weliswaar beperkte, maar sterke solidariteit aan.

Het gevoel van niet alleen te staan, de saamhoorigheid, van kind af ingeprent, en de dagelijksche oefening in gemeenschappelijk handelen wekken in den armsten handwerker zelfvertrouwen en krachtsbewustzijn.

De tweede voor de ambachtslieden gunstige omstandigheid ligt in het feit, dat zij voor het meerendeel *wapenen bezitten* en in den wapenhandel geoefend zijn.

Het doel van den klassenstrijd der stedelijke massa's in de middeneeuwen is de lokale politieke demokratie, zijn voornaamste strijdmiddel de gewapende opstand.

Natuurlijk is een eerste voorwaarde tot alle volksbewegingen in Italië, Duitschland, Vlaanderen enz. het neerleggen van den arbeid, gelijk het dat ook is tot alle bewegingen in later eeuwen.

Arbeidende massa's kunnen geen *direkten* strijd voeren tegen de heerschende klasse door welk middel dan ook: betooging, staking, of gewapenden opstand, zonder allereerst de werkplaatsen te verlaten en in het openbaar hun scharen te vereenigen. Dán en dáár eerst worden zij de massa.

Maar in de midden-eeuwsche maatschappij ontbraken alle voorwaarden die de werkstaking op zich zelve in onze dagen maken tot het meest geduchte wapen der arbeiders in den strijd van klasse tegen klasse. De nationale markt bestond niet, veel minder de wereldmarkt. Hoogstens bestond een begin daarvan voor één enkel bedrijf: de lakenfabrikage. Maar hare produkten ware luxe-producten en het stilzetten der weefgetouwen ontwrichtte in het minst niet den

dagelijkschen handel en wandel der stad. De stakingen der textielarbeiders oefenden geen onmiddellijke politieke en maatschappelijke pressie uit, sterk genoeg om de positie der heerschende klassen ernstig te schokken, en die der andere beroepen deden dat nog veel minder.

De midden-eeuwsche maatschappij kende geen massa-verkeer en geen massa-vervoer tusschen de verschillende landen en landstreken, geen gekoncentreerde politieke en sociale machinerie, wier ontwrichting op bepaalde punten automatisch op tal van andere punten stoornissen teweeg brengt. De beslissingen in den klassenstrijd droegen een in hoofdzaak *lokaal* karakter, al werkten b.v. de overwinningen der demokratie in Vlaanderen ook op de brabantsche steden, ja, zelfs op Frankrijk terug. De werkstaking echter kan haar karakter als algemeen, d.i. politiek dwang- of geweld-middel slechts ontplooien op *nationalen* en wellicht *ten volle* slechts op *internationalen* maatstaf.

Van nationalen klassenstrijd was bij de ambachtslieden nog geen sprake. Nergens verwijdde de nauwe aaneensluiting der bedrijfsgenooten in het gilde zich nog tot landelijken samenhang. Hun geestelijke horizon ging zelden uit boven de beperktheid der lokale beroepsorganisatie en het doel van hun volhardend geworstel was in den regel slechts het handhaven van oude of het verwerven van nieuwe beroepsvoorrechten.

Hun, naar den vorm vaak fel-gewelddadig optreden, beoogde geenszins het midden-eeuwsch stedelijk verband te vernietigen en door een nieuwe maatschappelijke organisatie te vervangen, maar enkel om opgenomen te worden in het stelsel van bijzondere rechten en voordeelen dat de onderscheiden groepen der bevolking in evenwicht hield.

De groote uitzondering op dezen regel vormden de textiel-arbeiders. De betrekkelijk reeds hoog-ontwikkelde techniek en de ver-doorgevoerde splitsing van den arbeid in de laken-fabrikage, maakten de arbeiders in dit bedrijf in velerlei opzichten gelijk aan moderne proletariërs. Die gelijkheid openbaarde zich zoowel in het feit dat zij hun leven lang op loon-arbeid ten bate der groote kooplieden, de eigenlijke kapitalisten van dien tijd, waren aangewezen, als in de vreeselijke levensonzekerheid die hun deel was. De textiel-nijverheid, het eenige midden-eeuwsche bedrijf dat zijn grondstoffen vaak uit den vreemde betrok, en zijn produkten vér over de landsgrenzen uitvoerde, ondervond onmiddellijk den invloed van stoornissen in de buitenlandsche politiek, van oorlog of oorlogsbedreiging. Dan werden de massa's van het textielproletariaat, die vooral in de vlaamsche steden reeds dicht opeengehoopt waren, door werkeloosheid geteisterd.

De overeenkomst van levenslot tusschen de midden-eeuwsche wevers, vollers en kaarders met dat van het moderne proletariaat, wekte in de textielslaven dier vroege tijden begeerten, opvattingen en idealen, verwant aan die hunner lijdensgenooten in later dagen.

Ellendige zwoegers als zij waren, slovend zonder uitzicht om zich door arbeid omhoog te heffen tot een meer verzekerden en onafhankelijken levensstaat, met den nek aangezien door de andere ambachten, die zich verre verheven achtten boven ‘den man met de gele nagelen’, den door allen geringschatten wever, buiten de poorten en de gemoedelijke of trotsche schoonheid der steden uitgebannen in armzalige afzonderlijke wijken, zonder bezit en rechteloos, voelden zij zich de paria's der midden-eeuwsche maatschappij, en gloeiend verlangen naar een nieuwe rechtvaardiger samenleving ontwaakte in hen. Zij die het meest ruwe, verwaarloosde, maar ook het meest woelige en vermetelste deel der stedelijke bevolking vormden, waren tevens de eenigen die zich verhieven boven de beperktheid van blik en de klein-burgerlijke geestesgesteldheid der leden van de overige ambachten, boven het bedrijfspartikularisme en de doeleinden der lokale politiek, die de zielen van al deze brave bakkers en brouwers, slagers en kastenmakers vervulde.

Vertrapt in de werkelijkheid, richtten zij zich op in de idee; in hun geest ontbloeiden de schoone, fantastische droomen van het kettersche kommunisme, in hun hart rijpte de vurige begeerte naar sociale omwenteling en de wil tot revolutionairen strijd. Vaak voerden zij te zamen met de andere ambachten de worsteling voor politieke rechten en altijd waren zij het, die daarin vooraan stonden, waren zij het, die aan de politieke bewegingen der arbeidende massa's van hun tijd een algemeenen, socialen inhoud gaven, zij alleen maakten de groote textielsteden tot middenpunten van revolutionair-kettersch gedachteleven, van onophoudelijk verzet tegen de aardsche als de hemelsche orde. Zij ook waren het, die de stoute gedachte van de eenheid aller verdrukten en rechteloozen, zonder onderscheid van volk en taal, verspreidden. Tegenover het internationale machtsinstituut der katholieke kerk stelden zijn hun eigene revolutionaire gemeenschap, zij schiepen en onderhielden geregelde verbindingen met de gelijkgezinden van andere landen, stuurden internationale propagandisten over de landsgrenzen en gaven internationale geschriften uit[1)].

Overal waar de lakennijverheid bestond, vormden de textielarbeiders de hoofdmacht der opstandige massa's, die den strijd voor demokratie aanbonden. En de overwinning der handwerkslieden op de oude geslachten, der kleine op de groote burgerij, de invoering der politieke demokratie, vermocht wel de andere ambachten, maar niet het textiel-proletariaat te bevredigen.

De nieuwe instellingen maakten geen eind aan zijn ellende, die diep in de sociale verhoudingen wortelde, evenmin als de invoering van demokratische instellingen in onzen tijd het maatschappelijke vraagstuk vermag op te lossen.

Al de bloedige opofferingen der wevers hadden tot niets geleid, hun moeite-

1) Een bewijs van de krachtige internationale gezindheid en de pogingen tot internationale samenwerking bij de kettersche kommunisten is o.a. het bestaan van een Katechismus der Waldenzen uit de 15de eeuw, in drie talen en drie aan de verschillende nationaliteiten aangepaste bewerkingen.

volle, dappere strijd was vergeefs geweest. Maar zoo hun verwachtingen gefaald hadden, hun geest van verzet bleef ongebroken. ‘Men kan zeggen - aldus een beroemd geschiedschrijver van onzen tijd - dat gedurende de gansche 14de eeuw de wolwevers in een staat van voortdurende ontevredenheid hebben geleefd’. Telkens weer vliegen de wevers te wapen, en lukt het hun de krijgsmacht der heerschende klasse te verslaan, dan verwoesten zij de huizen hunner vijanden, plunderen de kerken, vermoorden de aanzienlijken die hun in handen vallen. Alle politieke gebeurtenissen trachten zij in hun voordeel te gebruiken, herhaaldelijk doen zij pogíngen om zich met de onderdrukte boeren te verbinden. Zoo verheffen zich b.v. de wevers van Brugge in 1326, in verbond met de boeren van de kuststreek tegen hun heeren, zij stellen een revolutionair bewind in, konfiskeeren de goederen der rijken en maken zich meester van den landheer. Tusschen 1346 en 1356, tien jaar lang, weerstaan zij de pogingen van alle ‘partijen der orde’ om hen neer te slaan. Hun voorbeeld verlevendigt den moed van alle bedrukten tot ver over de landsgrenzen, Luik stuurt hun levensmiddelen, in Brabant geven de ambachtslieden gehoor aan hun oproep en verheffen zich insgelijks tegen hun heeren, en de tijding van hun heldhaftig volhouden wekt uitbundige geestdrift onder de burgers van Parijs. ‘Leve Gent’ wordt de gemeenschappelijke strijdkreet van alle opstandigen in de ekonomisch- en politiek vooraanstaande landstreken van west-Europa.

Met harde, vaak barbaarsche middelen poogden de heerschende groepen der burgerij telkens weer, om aan het textielproletariaat de grondslagen zijner maatschappelijke kracht: zijn *organisatie's* en zijn *wapenen*, te ontnemen. Na iederen mislukten volksopstand verhief zich de reaktie en nam gruwelijk wraak. Honderden werden verbannen uit de stad, honderden terechtgesteld of op wreede wijze, b.v. door het uitsteken der oogen, verminkt. Zoo werden in Ieperen na het oproer van 1380, 700 menschen op de plaats zelf ter dood gebracht, 1400 naar Brugge gevoerd om onthoofd te worden, 400 verbannen.

Door ontneming van het recht van vergadering en vereeniging en verbod van het dragen van wapenen trachtten de heerschenden dan het ‘gemeen’ voor goed onder te houden.

Echter, duurzame onderdrukking van de organisatie eener arbeiderskategorie was in het midden-eeuwsche stedelijke verband, waaraan het korporatieve beginsel ten grondslag lag, onmogelijk.

En evenzeer bleek de algemeene en blijvende ontwapening van het proletariaat onuitvoerbaar. In het algemeen bleef dit in het bezit zijner wapens: een feit, dat een gewichtig onderscheid tusschen zijn sociale positie en die van het moderne proletariaat beteekent.

Onuitvoerbaar was de ontwapening, doordat de ambachten de basis vormden der stedelijke militaire organisatie.

Zij werden geregeld geoefend en dikwijls opgeroepen voor de menigvuldige oorlogen die de steden hetzij tegen elkaar of tegen hun landheer voerden. En naarmate de beweging voor demokratische bestuursinstellingen veld won en de breede lagen der burgerij in het stadsbestuur vertegenwoordigd werden, verdwenen de bepalingen die de burgers tot inlevering der wapens aan de overheid na voleindigd krijgsbedrijf verplichtten. Meer en meer vormden de gilden bijzondere krijgsafdeelingen, die ook in dagen van vrede in het genot hunner wapenen bleven.

De lokale demokratie der vrije midden-eeuwsche steden steunde op een gewapend volk, een volksleger, dat met de andere demokratische instellingen dier steden een organisch geheel vormde en een tweeledige funktie vervulde. Ten eerste viel aan dat volksleger de taak toe, om alle pogingen van den landheer of den vorst om de vrijheden der stad te schenden af te weren, ten tweede de handhaving der demokratische rechten van de breede massa tegen de mogelijke aanslagen der oligarchie.

Het volksleger der midden-eeuwen was dus een demokratisch machtsmiddel tegen de heerschende klassen, in tegenstelling tot het zgn. 'volksleger' van het imperialistische tijdperk, dat niet anders dan een machtsmiddel in handen der heerschende klassen kan zijn.

De overwinningen der ambachten bleken niet altijd duurzaam. Vaak wist de stedelijke oligarchie, door zich te verbinden met de nieuwe heerschers, de koningen en groote landheeren (vorsten) die met de ontwikkeling van het feodale stelsel tot vroeg-burgerlijke maatschappij opkwamen, weer meester te worden van de macht. De militaire meerderheid dier vorsten nam toe naar gelang de *staande legers* waarover zij beschikten van meer beteekenis werden. Maar reeds daarvòòr toonden de demokratische stedelijke weermachten zich in den regel enkel sterk in de verdediging. Het ontbrak hun aan offensieve kracht.

Zoo echter de stedelijke demokratie in haar geheel niet altijd vermocht de behaalde voordeelen te handhaven, hoe veel minder kon dan haar meest proletarische deel, de textiel-arbeidersbevolking, verwachten zijn doel te bereiken. Juist de revolutionaire aard van die bevolking isoleerde haar meer en meer van de klein-burgerlijke elementen. De zgn. 'kleine ambachten' kozen vaak tegen de wevers partij, de adel vreesde en haatte hen, immers zij poogden den opstandigen geest naar het platteland te dragen en den boer tot rebellie te brengen. Alleen op eigen kracht steunend, moesten zij ten slotte altijd verslagen en onderworpen worden, zij die den socialen heilstaat durfden droomen en het kommunistische toekomstbeeld ontwerpen, vele eeuwen eer zijn maatschappelijke voorwaarden waren gerijpt.

In den loop der 14de eeuw verliezen de textielarbeiders de hoop, om den aardschen heilstaat door de wapenen te grondvesten. Zij zoeken troost in den *hemelschen* heilstaat, de bovenzinnelijke wereld die zich voor den teleur-

gestelden en overwonnenen ontsluit. De sociale idealen en de verwachting hunner vervulling leven in religieuze vormen voort. De kettersche, mystieke sekten, wier gemeenschappelijke inhoud een religieus-omhuld kommunisme is, nemen toe en verspreiden zich door geheel Europa. 'Van Spanje tot Boheme, van Calabrië tot de Nederlanden spant zich gedurende de 14de eeuw in velerlei vertakkingen een netwerk van geheime, kleinere of grootere gemeenten, die voornamelijk onder de vrijdenkende, woelige ambachtslieden der steden aanhang vinden.' Bergarden en Lollarden noemen zij zich, Broeders en Zusters van den vrijen geest, Apostoliekers. Hun kern vormen overal de wevers. Bloedig vervolgd door de kerkelijke en wereldsche overheid, verdwijnen allengs hun uiterlijke manifestaties, maar in het geheim bestaan zij voort.

Alleen in Boheme gelukt het aan de kettersche kommunisten om, begunstigd door sterke sociale en nationale tegenstellingen, een demokratischen half-kommunistischen staat te grondvesten op militairen grondslag, die vele jaren lang heldhaftig alle aanvallen der duitsche en oostenrijksche heerschende klassen afweert.

Maar in alle landen leven de verwachtingen en idealen van het kettersche kommunisme voort, als een ondergrondsche stroom, die plotseling weer met bruisende kracht aan het daglicht treedt in den aanvang der Hervorming.

In die dagen, toen een geweldige, alzijdige beweging - ekonomisch, politiek, geestelijk en sociaal - begon te rumoeren door Europa, - toen alle gevestigde verhoudingen losgewrongen werden en alle latente tegenstellingen scherper, - toen de oude midden-eeuwsche gebondenheid verrafelde voor den stormwind van het moderne leven en de massa's uit eeuwenoude verbanden gestooten, ten prooi vielen aan nieuwe onbegrepen machten, aan nimmer voorheen gekende levensonzekerheid, - toen het proletariaat sprongsgewijze vermeerderde, de ellende toenam, maar ook met de begeerten de middelen tot bevrediging groeiden, en nieuwe uitzichten nieuwe droomen van stout geluk opensprongen, - toen alle steunsels wegvielen en alle verschieten bereikbaar schenen, - toen herleefden de oude droomen en de mystiek-sociale verwachtingen van het kettersche kommunisme dat sedert eeuwen de aspiraties der onderdrukte klassen belichaamd had, en zij vierden hun opstanding in de leeren der Wederdoopers. Hun eenvoudige theologie, die de heerschende orde als een werk des duivels veroordeelde en naar haar vernietiging streefde, en hun apokalyptische mystiek, die droomde van een hemelsch Jeruzalem waar alle ongelijkheden en onrechtvaardigheden uitgewischt, alle rangen door zuivere liefde vereend zouden worden, oefende op de volksziel een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit. Snel als een vuur verspreidden zich de leeren der Wederdoopers door Duitschland en de Nederlanden onder de boeren en mijnwerkers op het platteland en de arbeiders der steden. Met al zijn krachten streefde de revolutionaire leider Thomas Münzer, de grootste figuur van het kettersche kommunisme er naar,

om alle strijdvaardige groepen uit de verdrukte en uitgebuite klassen, met de ideologie van dat kommunisme tot bindmiddel, in een algemeenen stormloop tegen adel, vorsten en stedelijke aristokratie te vereenigen. Maar de begrensdheid van wil en blik dezer groepen wortelde te diep in hun sociale omstandigheden, dan dat zij door theoretische propaganda uitgedreven kon worden, hun sterk partikularistische neigingen vermocht geen enkele ideologie te overwinnen. Wel voeren sidderingen van onrust door de rijen der onderdrukten, maar tot een algemeene revolutionaire beweging kwam het niet. De boeren, de zwaarst belasten en ergst geplaagden stonden op. Maar hun opstand werd niet voldoende ondersteund door de andere plebeïsche elementen. De mijnwerkers, een trotsch en woelig volkje, maar in hun woeste eenzame dalen zonder veel verband met de andere deelen der bevolking, lieten zich paaien door toezeggingen: zij bleven rustig. De kleinburgers der vrije Rijkssteden van zuid-Duitschland aarzelden tusschen opstand en onderwerping, zij steunden den grooten strijd der boeren niet of slechts lauw. Bitter wreekte zich hun bekrompenheid aan hen zelven. De slag bij Frankenhausen (Mei 1525) waar de boeren een beslissende nederlaag leden, besliste ook over hun lot. De stedelijke massa's alleen waren te zwak tegen de macht der vorsten, gelijk de boeren alleen te zwak waren geweest. De onderdrukking van den boerenopstand gaf het sein tot bloedige maatregelen tegen alle revolutionaire elementen door heel Duitschland en de Nederlanden. Duizenden Wederdoopers werden zonder vorm van proces op wreede wijze in den dood gejaagd. Roomsche en Luthersche vorsten wedijverden in woedende vervolgingen.

Deze algemeene jacht op de Wederdoopers vormde het voorspel tot de bloedige gebeurtenissen van 1534, waarin het revolutionaire stedelijke proletariaat zich op zijn beurt verhief tot een laatste wanhopige krachtsinspanning.

Reeds eerder waren de Wederdoopers door lokale opstanden in enkele kleine zuid-duitsche steden aan het bewind gekomen, zonder dat dit gevolgen had gehad voor de algemeene revolutionaire beweging. Anders werd dit toen het hun gelukte om, begunstigd door de onderlinge twisten tusschen de heerschende klassen, en gesteund door de vele uitgeweken geestverwanten uit de Nederlanden en alle streken van Duitschland, de belangrijke stad Münster in handen te krijgen. Voor de eerste maal trad het kettersche kommunisme op als zelfstandige, revolutionaire macht, Münster werd tot het centrum van alle sociaal-revolutionaire aspiraties en verwachtingen in west-Europa, gelijk b.v. Parijs dat gedurende de Commune van '71 is geweest.

Maar ook de omstandigheden waaronder de Wederdoopers, de revolutionairen van het tijdperk der Hervorming, in 1535 in Münster de macht veroverden, stemden in vele opzichten maar àl te veel overeen met die, waarin drie en een halve eeuw later te Parijs het klein-burgerlijke socialisme het bewind in handen kreeg.

De Münstersche Commune van 1535 moest evenals de Parijsche van 1871 van het uur harer geboorte af vechten voor haar leven. De revolutionaire partij had in Münster met de wapenen gezegevierd, zij was bij de daarop volgende verkiezingen op wettige wijze tot overheid verkozen, maar zij had gezegevierd in een belegerde stad, die van alle zijden door de partijen der orde besprongen werd. Van normalen groei en van toepassing harer beginselen, voor zoover de hoogtegraad der ekonomische ontwikkeling die mogelijk maakte, kon natuurlijk geen sprake zijn; van niets anders dan van wanhopig verweer en bloedigen ondergang. Alle pogingen der revolutionairen van west-Duitschland om Münster te ontzetten faalden. Bewegingen der Wederdoopers in de Nederlanden werden gemakkelijk onderdrukt. Over de laatste burcht van het kettersche kommunisme kwam het noodlot: ondanks den moed der vertwijfeling, waarmee de halfverhongerde belegerden vochten, werd de stad door de legers der ordepartijen stormenderhand genomen en na verwoede straatgevechten bezet. Groote, gruwelijke slachtingen volgden, de beestachtig heid waarmee de overwinnaars zichzelf overtroffen in 't bedenken van martelingen voor de revolutionaire leiders die in hun handen vielen, bewees hoeveel angst de heerschenden voor het revolutionaire idealisme, de strijdvaardigheid en de doodsverachting der Wederdoopers hadden gekoesterd.

Met den val van Münster verdwijnt het kettersche kommunisme van het wereldtooneel als militante sekte en revolutionaire partij. Oorspronkelijk afkeerig van alle geweld - gelijk van zelf volgt uit zijn beginselen van algemeene menschengelijkheid en menschenliefde - wekten de onophoudelijke, meedoogenlooze vervolgingen waaraan de religieuze kommunisten in alle landen blootstonden, onder vele hunner een sterken geest van verzet en een stemming van bittere strijdvaardigheid. Tegenover de richting die enkel in vreedzame propaganda voor het beginsel heil zag, kwam een andere op die de overwinning verwachtte van wapengeweld. En deze laatste kreeg natuurlijk de overhand in de jaren, dat de Wederdoopers werden meegesleept in de algemeene bloedige klasse-worstelingen van het eerste tijdvak der Hervorming.

Na den val van Münster kon het religieuze kommunisme nog slechts voortbestaan als pacifistische propaganda. De kommunistische sekten verdwenen of vervormden zich tot vreedzame genootschappen van rustige burgers. De idee der gewapende massa-aktie als middel tot stichting van den kommunistischen heilstaat, d.w.z. als strijdmiddel in handen der onderdrukte klassen voor hun eigen doeleinden, werd voor lange tijden begraven. Deze aktie werd, in de verdere ontwikkeling der Hervorming, en in de vroeg-burgerlijke revoluties waartoe zij het voorspel vormde, tot een strijdmiddel dat uitsluitend de machtsvermeerdering der burgerlijke klassen diende. Hun behoorde de toekomst, nog eeuwen lang.

Eerst de geboorte van het moderne kapitalisme en het moderne proletariaat, de onteigening door de machine van tienduizenden kleine producenten, schiep

opnieuw de voorwaarden tot zelfstandige bewegingen der onderdrukte massa's en tot de wedergeboorte der kommunistische idealen.

Deze korte beschouwing van de revolutionaire massa-aktie in de midden-eeuwen leerde ons hoe deze zich altijd van wapengeweld bediende, onafhankelijk van de bijzondere ideologie die haar ten grondslag lag, ja vaak tegen deze in. Het meest treft ons dit bij de Wederdoopers, die oorspronkelijk van alle wapengeweld op religieus-moreele gronden even afkeerig waren, als b.v. heden ten dage de aanhangers van Tolstoi dat zijn. De duitsche schrijver von Liliencron, die zich veel met de literatuur der Wederdoopers heeft beziggehouden, zegt van hen: ‘het groote, onuitputtelijke thema hunner liederen is de liefde. Zij is het ware kenteeken der kinderen Gods, zij geldt den broeders als het voornaamste van hun wezen’. Nog kort vóór den Münsterschen opstand verwachtte de vredelievende richting onder de Melchiorieten - gelijk de nederlandsche Wederdoopers naar hun leider Melchior Hoffmann genoemd werden - de komst van het ‘nieuwe Jeruzalem’ van een wonder en bestreed de andersgezinden in hun rijen die verklaarden dat het volk, door geweld onderdrukt, zich ook slechts door geweld zou kunnen bevrijden.

Men ziet hieraan dat de twisten over de verkieselijkheid van ‘moreel geweld’ en ‘fysiek geweld’ niet pas met het Chartisme hun intree deden in de arbeidersbeweging. Maar men ziet ook dat abstrakte begrippen, algemeene idealen en beginselen, niet de taktiek van strijdende massa's kunnen bepalen, onafhankelijk van de maatschappelijke verhoudingen. Integendeel: hun strijdwijze moet zich naar die verhoudingen richten en bij de sociale omstandigheden aanpassen. De groote christelijk-revolutionaire leiders dier dagen als Thomas Münzer en Jan van Leyden, die religieuze exaltatie vereenigden met praktisch doorzicht in de werkelijkheid en organisatorisch meesterschap, waren dan ook zonder uitzondering overtuigd van ‘het recht op geweld’. Wilden zij voor de onterfden en verdrukten van hun dagen strijden, dan hadden zij geen keus: zij *moesten* zich van de wapenen bedienen.

Voor de massa-akties in het begin der Hervorming gold, wat wij reeds naar aanleiding der midden-eeuwsche volksbewegingen hebben opgemerkt. Waren de sociale tegenstellingen zeer scherp geworden, had de revolutionaire spanning een maximum van intensiteit bereikt, zoodat het moest komen tot revolutionaire ontladingen, dan konden deze alleen den vorm aannemen van gewapende botsingen. Andere middelen, om belangrijke konflikten tusschen de worstelende klassen uit te vechten, ontbraken. Ook lag het middel van wapengeweld voor de hand, omdat de volksmassa's meerendeels nog wapens bezaten of zich deze gemakkelijk konden verschaffen, wapens die niet al te zeer bij die hunner tegenstanders achterstonden.

Zoolang het grootste deel der levensbenoodigdheden niet als waren werd

geproduceerd, maar in de eigen huishouding voortgebracht, en zoolang in de beperkte sfeer der warenproduktie een nationale en internationale markt slechts bestond voor enkele weelde-artikelen, was elke poging om door het neerleggen van den arbeid sterken en algemeenen druk uit te oefenen, natuurlijk hopeloos. Ontwapend te worden beteekende voor de arbeidersklasse dier dagen vervallen tot politieke machteloosheid.

En nimmer dan ook is deze in politiek opzicht machteloozer geweest, dan in de eeuwen liggend tusschen de Hervorming en de industriëele revolutie die tot het moderne kapitalisme voerde, de eeuwen waarin haar ontwapening door het opkomend centrale gezag of het nieuwe stedelijke patriarchaat ten uitvoer werd gebracht. In dagen van revolutionaire gisting restte haar dan slechts één middel: te pogen zich meester te maken van de wapenvoorraden der heerschende klassen.

Tweede hoofdstuk
De massa-aktie in de burgerlijke revolutie

1. De massa-aktie in den opstand der Nederlanden tegen het Spaansche gezag

De historische overgang der laat-middeneeuwsche worstelingen van adel en stedelijke burgerij voor het behoud hunner privilegiën en tegen de toenemende macht van het koninklijke centrale gezag, tot den revolutionairen strijd der burgerlijke klassen om de verovering der staatsmacht voltrekt zich in den opstand der noordelijke Nederlanden tegen Spanje.

Begonnen als verzet der zuid-nederlandsche grooten en edelen tegen de maatregelen van het spaansche absolutisme tot centralisatie van het ekonomische en het geestelijke leven, eindigde die strijd met de afwerping van het koninklijke gezag en de stichting van een noord-nederlandsche federatieve republiek, waarin het stedelijke patriarchaat (groote kooplieden, reeders, industrieelen) tot heerschende klasse is geworden.

De inleiding tot deze vroeg-burgerlijke revolutie vormt de algemeene politiek-religieuze gisting, die in de jaren 1565-66 naar aanleiding der felle vervolgingen van de Hervormden (bloedplakkaten) begint en alle klassen der bevolking aangrijpt.

De meedoogenlooze onderdrukking der vrijheid van meening op godsdienstig gebied in een tijd, dat alle sociale en nationale tegenstellingen den vorm aannamen van tegenstellingen der godsdienstige begrippen, moest in de massa's gevoelens van verbittering opwekken, van gelijken aard als in onze eigen dagen de onderdrukking der vrije meeningsuiting op politiek gebied.

Direkt na uitvaardiging der plakkaten begon dan ook de volksklasse in beweging te komen en met belangstelling het optreden der ontevreden edelen te volgen, die, om aan hun petitionementen en adressen bij de landvoogdes meer kracht bij te zetten, zich in een verbond hadden aaneengesloten en door de sensationeele leus op hun emblemen ‘den koning getrouw tot aan de bedelnap’ zeer de aandacht trokken. En toen het valsche gerucht zich verspreidde dat hun petitie voor de afschaffing der bloedplakkaten was ingewilligd, en dat de duizenden, om des geloofs willen uitgeweken, vrijelijk terug konden keeren, begon de nieuwe leer openlijk gepredikt te worden, gelijk in onze eigen dagen in het russische rijk, na het Manifest van 30 Oktober, de socialisten openlijk begonnen te spreken over politieke vrijheid. west-Vlaanderen waar de Hervorming sterk was en ook vele Wederdoopers waren, werd het uitgangspunt der beweging. Op velden en wegen verzamelden zich talrijke scharen, somtijds wel 20- a 30000 menschen, om den

waren godsdienst te hooren verkondigen, aanvankelijk nog bij nacht, later, toen de stoutmoedigheid toenam, in het volle daglicht. Leeken, meest arbeiders zonder opleiding of kennis, spraken wat de geest hun ingaf en de gemeente zong de psalmen van Beza of Marot, de revolutionaire strijdliederen dier dagen.

De pogingen der overheid om de 'hagepreeken' te verstoren en de sprekers in hechtenis te nemen, mislukten door den tegenstand der massa.

Weldra begon de prediking der nieuwe leer ook te Antwerpen, het centrum van het ekonomische leven in de Nederlanden, waar zij onder de arbeidersklasse tal van vurige, fanatieke aanhangers won. Van hier uit breidde zij zich uit naar een vast plan onder leiding der algemeene synode, die in de groote koopstad bijeen was gekomen en besloten had, om niet te wachten tot de regeering de vrijheid van godsdienst erkende, maar deze revolutionair te veroveren door de vrije prediking overal in te voeren. Van heinde en ver keerden de ballingen terug, hoog gingen de golven der hoop en krachtig stak de wind van den vrijheidswil op, overal organiseerden zich kalvinistische gemeenten, centra van propaganda en agitatie. En toen inplaats van de verwachte plakkaten ter invoering van de vrijheid van godsdienst, andere verschenen die de deelnemers aan de betoogingen met gevangenis-, de predikers met den doodstraf bedreigden, verijdelden de kalvinistische gemeenten door krachtige maatregelen iederen overval van de zijde der overheid. De toegangen tot de meetingterreinen werden met wagens gebarrikadeerd, de predikant verscheen begeleid door een gewapend escorte, de deelnemers voorzagen zich van wapens, voor en na afloop der godsdienstoefeningen vielen vaak geweerschoten.

Ook namen de gemeenten somtijds, ter bescherming der meetinggangers, gewapende wachters in dienst: een voor de hand liggende maatregel in tijden dat het huren van krijgslieden door openbare lichamen algemeen gebruikelijk was.

Bevreesd voor een naderende revolutie, verlieten vele leden der bezittende klasse, rijke kooplui en anderen, het land. De zaken kwamen tot stilstand, onder het textielproletariaat heerschte groote werkeloosheid. De maatschappelijke krisis en de algemeene nood deden den oproerigen geest toenemen, en deze keerde zich in de eerste plaats tegen het voornaamste machts- en uitbuitings-instituut dier dagen: de katholieke kerk. Zoo werd de bodem bereid voor den *beeldenstorm*, de plotselinge uitbarsting van de lang-opgekropte woede en haat der verdrukte massa's. Einde Juli begon het volk, dat meerendeels gewapend was, te hoop te loopen, het stortte zich op de kerken, sloeg de beelden stuk en mishandelde de priesters. Het lompenproletariaat, dat bij dergelijke gelegenheden nooit ontbreekt, mengde zich in de beweging om de kerkschatten en kassen te plunderen. De beweging die op het platteland begon, plantte zich weldra voort naar de steden. Het oproer sloeg over van streek tot streek, van gewest tot gewest, tot het door heel Vlaanderen, Holland en Zeeland woedde. Slechts op enkele plaatsen, o.a. te Brugge en Mons, slaagde

de burgerij er in om de gewapende benden buiten de poorten der stad te houden. Aan het centrale gezag stonden nergens voldoende troepen ten dienste om de oproerige beweging neer te slaan; de meerderheid der burgerij, door sterken afkeer van de regeering gedreven, zag werkeloos toe.

De onlusten duurden voort tot de in het nauw-gebrachte landvoogdes aan het verbond der edelen de toezegging had gedaan, dat de vrije prediking niet meer zou worden gestraft of belemmerd. Natuurlijk werd deze koncessie teruggenomen en het koninklijke woord gebroken, zoodra de straf-expeditie van Alva was aangekomen.

De gewelddadige onderdrukking en de vervolgingen der Hervormden werden in de hand gewerkt door de weifelende houding van den hoogen adel, die telkens tusschen ‘onberaden wagen en lafhartig wijken’ (Fruin) slingerde en schuld was dat op het laatste oogenblik het bloed des volks in een slecht-voorbereiden opstand vergeefs vergoten werd.

De beeldenstorm vormt de inleiding tot den opstand der Nederlanden tegen het spaansche absolutisme en maakt zijn verdere ontwikkeling onvermijdelijk. In den loop van die ontwikkeling valt van een zelfstandig optreden der volksmassa's weinig meer te bespeuren[1)], deze vervullen nog niet, door groote betoogingen en oproerige bewegingen, de rol van een voorwaartsstuwende kracht, gelijk ze dat drie kwart eeuw later doen in de engelsche revolutie. De reden daarvan is tweeledig, Ten eerste ligt zij in de nog onontwikkelde verhoudingen in de noordelijke Nederlanden, die al spoedig de fakkel van het verzet van zuid-Nederland overnamen. Juist die gewesten, waarin volkrijke steden een talrijke arbeidersbevolking herbergden, bevonden zich in de onmiddellijke nabijheid van het centrale gezag, dat daar te sterk en diep geworteld was, dan dat de pogingen om het af te schudden konden slagen. Daarbij werkten de volksmassa's der zuidelijke Nederlanden, die aanvankelijk juist door hun meer ontwikkelde sociale verhoudingen het brandpunt van de opstandige religieus-sociale beweging waren, door hun fanatieken geloofsijver het samengaan van adel en centraal gezag tegen hen in de hand. Den vereenigden aanval dier beide konden de kalvinistische steden niet weerstaan: de eene voor de andere na werd door de legers van Alva bedwongen en genoodzaakt zich aan het spaansche gezag te onderwerpen.

De tweede reden ligt in den bijzonderen vorm, dien de vroeg-burgerlijke omwenteling in de Nederlanden aannam, doordat zij zich niet tegen een inheemsch, maar tegen een vreemd absolutisme keerde. Die vorm kon niet zijn:

1) Een uitzondering vormt nog de merkwaardige poging tot lijdelijk verzet door middel der algemeene staking van het werkende volk in de steden, als antwoord op de heffing van den tienden en twintigsten penning ter bestrijding van de kosten der vreemde troepen. ‘De handwerkslieden sluiten hun winkels, de verkoopers blijven weg uit de markthallen, het ekonomische leven wordt tot stilstand gebracht, en de gevreesde hertog vervalt voor deze stomme protesten van een geheel volk, in buien van machtelooze woede.’ (Pirenne).

revolutionaire beweging van de volksklassen - boeren, burgers, ambachtslieden - tegen de eigen heerschende klasse, niet *burger*-oorlog, maar enkel gewapend verzet tegen een vreemden overweldiger, oorlog in den gewonen zin van het woord. De *sociale* tegenstellingen werden in *nationale* vormen uitgevochten. De deelneming der volksklassen aan het verzet tegen de spaansche legers, aan den oorlog dus, was feitelijk de eenig-mogelijke massale aktie. Aanvankelijk bepaalde deze deelneming zich tot de rooftochten te water en te land der talrijke gewapende benden van vluchtelingen en desperado's, die de kusten der Noordzee van Embden tot aan de Schelde bestookten. Van den fellen haat en wraakzucht dezer vrijbuiters, van hun onverzoenlijken trots en onvoorwaardelijke vrijheidsliefde, hun doodsverachting en godsvertrouwen en van heel de wilde romantiek van het geuzenleven is in de geuzenliederen een lyrisch-propagandistische uitbeelding tot ons gekomen. In deze liederen beklagen de geuzen hun hard en moeizaam leven, tarten zij de Spanjaarden, hoonen zij de overloopers of ‘pardoniers’ en verheerlijken zij hun eigen vermetele daden. Hun benden waren het, die door een gelukkige, min of meer toevallige handgreep op den Briel de stad wonnen voor de hervormde zaak en den Prins van Oranje, en daarmee de vrijheidsbeweging in een nieuw stadium brachten. Geëlektriseerd door het bericht der verovering van den Briel komt in alle steden in de buurt waar geen garnizoen ligt het volk in opstand, het opent zijn poorten voor de bevrijders en zet de oude overheid af. Steunend op de volksklasse, die het meest onder de belastingen leed, nemen de kalvinisten de leiding en binnen weinige weken stroomen alle uitgewekenen en ballingen naar Zeeland samen, door fransche hugenoten versterkt. Willem van Oranje treedt op als de leider dezer massa's en organiseert hen voor de verdediging. Spoedig worden de hollandsche steden Alkmaar, Leiden, Haarlem tot brandpunten van het verzet tegen de koninklijke legers.

Daarmee sloeg de massa-aktie nieuwe wegen in: zij nam meer en meer den vorm aan van moreelen en militairen steun der stedelijke burgerij aan de veelal zeer kleine bezettingen van beroepssoldaten die zich in de steden bevonden. Slechts door dien steun was het voor de steden mogelijk om de spaansche belegeringstroepen zoolang zegevierend te weerstaan tot hulp van buiten opdaagde. In dit gewapend verweer vloeide natuurlijk de aktie der eigenlijke volksklassen met die der hoogere burgerij ineen.

Maar zoo het ook slechts eenmaal, in den aanvang der vroeg-burgerlijke omwenteling, in de Nederlanden tot een eigenlijke massa-beweging gekomen is, die ééne maal is zij van grooten invloed geweest op de ontwikkeling der gebeurtenissen. Zij heeft de bestaande tegenstellingen zeer verscherpt en ze tot uiting gebracht in een vorm, die tot den strijd op leven en dood tusschen het spaansche absolutisme en de nederlandsche burgerij moest voeren. In een hevige uitbarsting volbracht de ongetemde volkskracht datgene, waar de voorzichtige, talmende, aarzelende edellieden, door velerlei belangen en bedenkingen

gebonden, telkens voor terugschrikten: de breuk met het centrale gezag onherroepelijk te maken. Niet enkel altaren en beelden werden in die dagen van beroering verbrijzeld! Het absolutistisch-papistische gezag zelf kreeg in de harten van duizenden een doodelijken knauw.

Ook na den vrijheidsoorlog is het in de republiek der Vereenigde Nederlanden niet meer tot zelfstandige, massale bewegingen der arbeidende klassen gekomen, ondanks het feit, dat de klasse-tegenstellingen er scherper waren en de sociale ellende van het ongeorganiseerde proletariaat der manufaktuur er grooter afmetingen aannam dan ergens in Europa. In de bloedige onlusten die gedurende den loop van de 17de en 18de eeuw herhaaldelijk plaats vinden - in den regel in oorlogsjaren, wanneer onder de massa's vreeselijke werkeloosheid en nood heerschen, - treden deze op als de schilddragers der klein-burgerlijk-agrarisch militaire oranje-partij, die hen gebruikt om de ‘staatsgezinde’ grootburgerlijke fraktie van het bewind te verjagen, en dit -elf weer in handen te nemen. Bijkans de eenige zelfstandige aktie van het proletariaat, waarvan de herinnering bewaard is gebleven, is het zgn. lijkenbiddersoproer van 1696 te Amsterdam, gericht tegen een nieuwe verordening van den raad in zake het begraven. Het is kenschetsend voor de toestanden in de oligarchische republiek, dat de raad zich niet ontzag de klassebevoorrechting ook der dooden nog grooter te maken, en even kenschetsend voor de psychische gesteldheid der massa's, dat juist deze beleediging van haar menschelijkheid een korte vlam van verzet omhoog deed slaan.

Het waren de weversgezellen, die in het natuurlijk hopelooze en spoedig neergeslagen lijkenbiddersoproer vooraan stonden, gelijk zij gedurende de 17de en 18de eeuw in het algemeen het meest ontevredene en oproerige deel der arbeidersklasse hebben gevormd. Telkens trachten zij door staking of boykot van bepaalde werkplaatsen hun arbeidsvoorwaarden te verbeteren en hun geheime bijeenkomsten en vereenigingen schijnen aan patroons en overheid zoo gevaarlijk toe, dat de eersten zich in krachtige ondernemersorganisaties aaneensluiten en de Amsterdamsche raad de wevers met tuchthuis en geeseling, ja zelfs met den doodstraf bedreigt, die voortgaan met aan zulke geheime samenkomsten deel te nemen.

En ook waren het weer de wevers die zich het meest toegankelijk toonden voor de kommunistische ideeën, welke in de 17de eeuw opnieuw in religieuzen vorm in Holland opdoken, onder het proletariaat eenige beroering verwekten en de bezittende klasse zoo hevig verschrikten, dat hun prediking verboden werd en hun aanhangers streng gestraft werden. Maar ook deze bewegingen (Quakers, Labadisten) verliepen snel: weldra bleef niets van hen over dan eenige onbeduidende en vreedzame sekten.

In de tweede helft der 18de eeuw begon in de Nederlanden het groote industrieele verval, dat, samengaande met de toenemende rol van het geldkapitaal,

een groot deel der arbeidersklasse maakte tot paupers die niet langer de bourgeoisie onderhielden, maar onderhouden werden door haar. Deze staat van zaken sloot natuurlijk het opkomen van elke werkelijke revolutionaire aktie der massa's uit.

2. De massa-aktie gedurende de burgerlijke omwenteling in Engeland.

'De Revoluties van 1641 en 1789' aldus Marx in de Neue Rheinische Zeitung van 1848, waren geen engelsche en fransche revoluties, zij waren revoluties in europeeschen stijl. Zij waren niet de overwinning van een bepaalde maatschappelijke klasse over de oude politieke orde; zij waren de proklamatie der politieke orde voor de nieuwe europeesche maatschappij. In hen zegepraalde de bourgeoisie, maar de zegepraal der bourgeoisie was toenmaals de zegepraal van een nieuwe maatschappelijke orde, de overwinning van het burgerlijke eigendom op het feodale, die der nationaliteit op het provincialisme, der konkurrentie op het gildewezen, der verdeeling van de nalatenschappen op het majoraat, der heerschappij van den grondbezitter over den grond op het beheerscht worden van den bezitter door den grond; zij was de overwinning van de rede op het bijgeloof, van de familie op den familienaam, van de bedrijfswerkzaamheid op de heroïsche luiheid, van het burgerlijke recht op de midden-eeuwsche voorrechten.'

In deze woorden heeft Marx op treffende wijze de *wezenlijke* overeenkomst tusschen de engelsche en de fransche revolutie uitgedrukt. Deze overeenkomst neemt intusschen niet weg dat tusschen beide ook *wezenlijke verschilpunten* bestaan, welke zich in de anders-geaardheid hunner doeleinden, methoden en uitkomsten openbaren. De doeleinden der engelsche revolutie zijn politiek en kerkelijk, die der fransche revolutie zijn politiek en sociaal. Dit beteekent, dat de doeleinden der engelsche revolutie beperkter zijn dan die der fransche: een gevolg van de mindere rijpheid der klassen, die in haar een rol vervullen.

Terwijl de fransche revolutie den socialen bodem tot zijn onderste lagen omwoelt, gaat de engelsche nog vrijwel heen over het hoofd der bezitlooze massa's - daglooners en paupers - die naar schatting omstreeks het midden der 17de eeuw 50% der bevolking van Engeland uitmaken. Zij is in hoofdzaak een worsteling tusschen de feodaal-absolutistische klasse ter eene en de opkomende middenklassen: de burgerij in de steden, der lageren adel, de vrije boeren en pachters op het platteland, ter andere zijde.

Deze klassen namen 'in massa' aan de omwenteling deel, die hun werk en hun daad is. Het feit echter, dat de eigenlijke volksklasse door den strijd nauwelijks in beroering wordt gebracht, maakt dat de massa-akties der engelsche revolutie nimmer worden tot zulke geweldige ontladingen van kollektieve energie, als aan de fransche omwenteling een weergalooze grootschheid geven.

In de eerste helft der 17de eeuw heeft de engelsche burgerij zich nog niet ten volle bevrijd uit de banden van het gildewezen; de industrie, met uitzondering van de lakenfabrikage, is nog van geringe beteekenis, maar de buitenlandsche handel reeds in een belangrijk centrum gekoncentreerd, een feit dat van grooten invloed blijkt op de ontwikkeling der revolutie. Londen is het hart des rijks, de zetel van het parlement en die der militaire organisatie; het is ook het middelpunt der ekonomische beweging. In de Londensche City rijzen de magazijnen en pakhuizen, die de produkten der stapelindustrieën bevatten, omhoog; daar zetelen de monopolistische handelsmaatschappijen, waaruit de trotsche geslachten der aanzienlijke kooplieden hun groote winsten trekken, daar varen de zwaargeladen schepen in en uit, die waren aanbrengen van alle hoeken van Europa, uit Indië en Noord-Amerika.

De bevolking van Londen telt volgens sommige schrijvers 300.000 zielen, volgens anderen nog meer. In elk geval is zij zeer aanzienlijk, zoowel in verhouding tot de totale bevolking van Engeland en Wales, die hoogstens 4 à 5 millioen bedraagt, als vergeleken met die van andere europeesche hoofdsteden. En zij wast snel, zoo snel, dat de regeering tracht dien wasdom te stuiten: de monarchie beschouwt terecht die kompakte massa's, waarin een zelfbewuste burgerij den boventoon voert, als een gevaar voor haar macht.

In Londen vindt de beweging tegen het absolutisme die in het tweede kwart der 17de eeuw begint op te komen, een krachtig steunpunt. Wanneer de konflikten tusschen kroon en volksvertegenwoordiging om het recht der belastingheffing, die zich sedert 1628 telkens herhalen en waarbij dàn de eene, dàn de andere partij tijdelijk de bovenhand heeft, in 1642 tot een open breuk verscherpen, kiest heel de Londensche burgerij, van de rijke kooplieden af tot de arme wevers toe, geestdriftig de zijde van het parlement.

Reeds eerder, in de jaren van geestelijke verzelfstandiging, organisatorische koncentratie en revolutionaire voorbereiding die het uitbreken eener omwenteling altijd voorafgaan, zijn de Londensche massa's de voornaamste kracht, die het parlement, het bolwerk der burgerlijke klassen in zijn stoutmoedig optreden tegen het absolutisme, schragen.

Herhaaldelijk vinden massa-betoogingen plaats, waaraan tienduizenden mannen, vrouwen en jongelieden deelnemen. Hun onmiddellijk doel wisselt met de omstandigheden; dàn betoogen de massa's ten gunste van door het parlement besloten maatregelen, dàn protesteeren zij tegen de willekeur der regeeringen, eischen luide de invrijheidsstelling van haar slachtoffers, de politieke amnestie.

Een groote rol in deze demonstraties spelen de ‘leerlingen’. Onder hen bevinden zich - de leertijd duurt lang, het engelsche bedrijfsleven kent geen eigenlijke gezellenstand - vele jongelieden van boven de twintig. Sommigen hunner, die van goeden huize zijn, zgn. ‘gentlemen’, uit koopliedenkringen afkomstig, hebben het recht wapens te dragen, zij zijn in den wapenhandel

geoefend en bij alle onlusten en oproertjes dra bij de hand. Soms gebeurt het, dat, als ongewapende manifestanten door de soldaten des konings uit elkaar worden gejaagd, den volgenden dag gewapende scharen, met de leerlingen aan het hoofd, terugkeeren en dreigend optrekken tegen het koninklijke paleis.

De rol, die de bevolking van Londen vooral in de eerste stadia der engelsche revolutie speelt, is een bewijs van de ontwikkeling der sociale verhoudingen, sedert den aanvang van den worstelstrijd der noordelijke Nederlanden tegen Spanje. Deze telden toen nog geen enkel stedelijk centrum van bijzondere beteekenis.

Maar niet alleen had Engeland bij den aanvang der revolutie, wat stedelijke ontwikkeling aangaat een hooger stadium bereikt, ook de sociale struktuur op het platteland onderscheidde zich van die van noord-Nederland in opzichten, welke aan de kracht der revolutionaire beweging zeer ten goede kwamen. In Engeland vormde een krachtige stand van flinke, zelfbewuste vrije boeren en gezeten pachters, de ruggegraat der landelijke bevolking. Deze klasse werd in de revolutie zoowel den voornamen drager van de religieus-zedelijke idealen van het puritanisme, als het groote reservoir van de militaire strijdkrachten die de omwenteling behoefde om te overwinnen. In noord-Nederland was zij een eeuw vroeger slechts van geringe beteekenis geweest: een groot deel van den grond bevond er zich reeds in handen van de kerk en de steden.

Van gunstigen invloed op de ontwikkeling der burgerlijke vrijheidsbeweging was ook het feit, dat de lagere adel in meerderheid aan de zijde van het parlement stond. Zijn verzet tegen de dwingelandij van het absolutisme uitte zich o.a. op het gebied der rechtspraak, die grootendeels in handen zijner leden was. De onafhankelijkheid der rechters dwarsboomde in menig geval de pogingen der monarchie om overtreders van de door haar onwettelijk, d.w.z. zonder sanktie van het parlement, uitgeschreven belastingen te straffen. Tegen den druk der kerkelijke machten op de gewetens vermochten zij zich echter niet te verzetten.

De engelsche revolutie kwam op uit een dubbelen strijd; dien voor het recht der belastingheffing door het parlement en dien voor vrijheid van geweten. Het absolutisme streeft uiteraard evenzeer naar eenvormigheid der religieuze dogma's, riten en instellingen, als naar alleengezag in wereldlijke dingen.

De enghartige fanatikus Laud, die onder Karel I aan het hoofd staat der geestelijkheid, poogt door bedreigingen en straffen de gewetens te dwingen en de volstrekte eenvormigheid van eeredienst en dogma in te voeren. Maar de druk zijner dwangmethoden stuit af op de onbuigbaarheid van het puritanisme, de godsdienst der opkomende kleinburgerlijke demokratie, wiens glorie het is, ‘zijn hoogste werk te vinden in het versterken van den wil’. Duizenden

welgestelde burgers en landbouwers verlaten in die jaren het land, uitwijkend om des gewetens wille, naar Holland of het verre Amerika. Anderen blijven, die te gehoorzamen weigeren en moedig strijd voeren in woord en geschrift. Wreed straffen hen de kreaturen des konings, de rechters der 'Star Chamber', het gehate buitengewone tribunaal waarvan geen appèl is: aan den schandpaal komen zij te staan, de ooren worden hun afgehouwen, daarna werpt men ze in den kerker of verbant ze ver weg, op eenzame rotseilanden in den oceaan versmachten zij. Maar het volk, dat hun lijdensweg met bloemen bestrooid en hen snikkend ontstuwd heeft, vergeet de martelaars voor de vrijheid van geweten niet.

Zoo worden de tegenstellingen al scherper, zoo verergert de gisting. Alom worden vereenigingen opgericht om de rechten van het parlement te beschermen. De benoeming van een kreatuur des konings tot gouverneur van den Tower wekt tegen het einde van het jaar 1641 groote onrust en verbittering onder de Londensche burgerij. Het komt tot samenscholingen in de buurt van Whitehall, het koninklijk paleis. Leerlingen, handwerkers en matrozen, geprovoceerd door het uitdagend optreden der koninklijke lijfwacht, grijpen naar de wapenen; verscheidene burgers worden gewond. De bisschoppen, leden van het Hoogerhuis, beklagen zich over de beleedigingen die zij van de zijde der menigte hebben te verduren; tegen hen in de eerste plaats keert zich de haat van het volk, dat in hen de machtigste stutten der autokratie ziet. De spanning bereikt haar hoogtepunt door den eisch des konings, dat het Lagerhuis hem vijf leden der volksvertegenwoordiging op een aanklacht van hoogverraad zal uitleveren. Het parlement weigert: het bereidt er zich op voor, om den strijd voor zijn onschendbaarheid ten einde toe te voeren en vindt daarbij de ondersteuning der gansche Londensche burgerij.

De vijf leden worden in de City, het hart van Londen, verborgen; het parlement verdaagt zich, na uit zijn midden een komité benoemd te hebben dat eveneens in de City zijn zittingen houdt: daar voelen de volksvertegenwoordigers zich veilig. Een burgerwacht wordt opgericht, alles in gereedheid gebracht om geweld te weerstaan.

Uit een der naburige graafschappen trekken lange stoeten van bereden landlieden op Londen toe om hun afgevaardigde, den geliefden volksheld John Hampden, te beschermen.

Zoo vormen burgers en boeren een levende borstweer rondom de volksvertegenwoordiging, die voor de burgerlijke klassen het symbool is van hun eigen opstandigheid tegen het koninklijk gezag, de burcht hunner rechten en vrijheden.

Weldra voelt het parlement zich door dezen steun - waarbij die der marinesoldaten en matrozen komt: de heele vloot kiest zijn zijde, - sterk genoeg om zijn zittingen te Westminster te hervatten. Terwijl de vijf parlementsleden uit

hun schuilplaats in de City in triomf over de rivier naar Westminster teruggevoerd worden, te water door een vloot van bevlagde vaartuigen, te land door de Londensche burgerwachten omstuwd, begroet door de juichende kreten der geestdriftige menigte, verlaat Karel I Londen, waar hij zich niet langer veilig voelt. Te Nottingham werd de koninklijke standaard geheschen: dit beteekende een oorlogsverklaring aan het parlement. Het eerste, voorbereidende tijdperk der omwenteling was ten einde, het tweede, dat van den burgeroorlog ging beginnen.

De hoofdmacht der parlementspartij lag in de geheele kuststreek en de vruchtbare, dichtbevolkte gebieden van het oosten en zuiden des lands. Met Londen waren haast alle steden, door handel en ambachten tot bloei gekomen, op de hand van het parlement. Doordat dit kon rekenen op de vloot en de voornaamste oorlogshavens beheerschte, was het bij machte de hand te leggen op de tollen en inkomende rechten. Daarentegen rekruteerde de koning zijn aanhangers voornamelijk in de noordelijke en westelijke graafschappen, dat is in de ekonomisch meest achterlijke deelen van het land, waar de verhoudingen nog primitief-feodaal waren, de menschen boersch-eenvoudig maar gehard en sterk. De adel uit die streken, met zijn gevolg van jagers en houtvesters, stroomde toe onder de vanen des konings; ook vele officieren van het leger, reeds geworven om tegen de Schotten te vechten, stonden hem ten dienste.

Het was een nadeel voor de parlementaire partij, het gewone nadeel eener revolutionaire beweging, dat zij daartegenover haar militaire macht nog eerst moest organiseeren. Zij rekruteerde haar legers aanvankelijk voor het grootste deel uit Londensche arbeiders, ambachtslieden en leerlingen. Ook de eerste gelden, noodig tot het voeren van den oorlog, werden door een leening in de City bijeengebracht. Rijken en armen namen er aan deel, er was veel enthousiasme, de vrouwen offerden sieraden en trouwringen op het ‘altaar der vrijheid’.

Echter, alle geestdrift kon niet verhoeden dat de meer geharde en geoefende troepen des konings, die vele van kindsbeen af in den wapenhandel geoefende edellieden en beroepssoldaten telden, in den beginne militair zich de meerderen toonden van de inderhaast aangeworven militielegers van het parlement. Deze werden aangevoerd door graaf Essex, die als beroepsmilitair voor de burgersoldaten niets dan hartgrondige verachting had, en als aanzienlijk heer den oorlog tegen zijn vorst zoo slap mogelijk voerde.

Onder deze omstandigheden was het weinig verwonderlijk, dat de eerste gevechten hetzij onbeslist bleven, hetzij voor de parlementspartij verloren gingen. Een aantal steden werden door de koninklijke troepen bezet en toen deze in het begin van 1643 de poorten van Londen naderden, scheen de zaak van het parlement, de zaak der burgerlijke klassen en der nieuwe maatschappelijke orde, verloren.

In het Hoogerhuis waren de aanhangers van den koning nog talrijk: zij vatten de gelegenheid aan, om een vergelijk voor te stellen. En ook het Lagerhuis

besloot in te gaan op vredesonderhandelingen, die feitelijk de triomf der onbeperkte monarchie, een weinig hervormd, beteekenden. Londen zelf was verdeeld, onder de rijke kooplieden waren er vele die naar een spoedig einde van den burgeroorlog verlangden; de handel leed groote verliezen, de nieuwe belastingen door het parlement uitgeschreven om de kosten van den oorlog te dekken, drukten zwaar. De dagen waren voorbij, dat heel de burgerij zich als één man tegen de willekeur van den monarch keerde. Er waren in haar twee stroomingen opgekomen: een meer gematigde en een meer radikale. De gematigden of Presbyterianen, die in 't algemeen tot de groot-burgerlijke klasse behoorden, wilden zoo spoedig mogelijk een kompromis met de koninklijke macht. De Independenten daarentegen wilden de revolutie voortzetten. Zoo wisselden betoogingen vóór en tegen een vergelijk elkaar af. Alle partijen brachten hun aanhang op straat: eenmaal zelfs geschiedde het, dat een aantal vrouwen, waarbij vele uit den aanzienlijken stand zich verdrongen voor de ingangen van het Lagerhuis en luid riepen om vrede. Met geweld moesten zij uiteengejaagd worden, enkelen hunner werden gewond.

Maar de hardnekkige weigering van Karel I, in zake de vrijheid van godsdienst eenige koncessie te doen, maakte ten slotte een schikking onmogelijk.

De oorlog werd van nu af aan krachtiger voortgezet, de parlementspartij begon haar hulpbronnen aan menschen en geld beter te organiseeren.

Haar staatsman Pym bracht een bondgenootschap met de Schotten tot stand, dat de militaire krachten der revolutie zeer versterkte. In het voorjaar van 1644 stonden 50.000 man troepen gereed, en in datzelfde jaar leed de koning in den slag van Marston Moor een verpletterende nederlaag, waardoor het geheele noorden des lands voor hem verloren ging.

De overwinning bij Marston Moor was in de eerste plaats te danken aan het optreden der ruiterij. Deze stond onder bevel van Oliver Cromwell, en van nu af aan treedt deze geniale organisator, veldheer en staatsman steeds meer op den voorgrond. Zijn organisatorisch genie blijkt niet het minst uit de wijze waarop hij de moreele en geestelijke krachten, die de worsteling voor de vrijheid in de burgerlijke klassen opwekt, weet te versterken te leiden en saam te binden.

Cromwell begreep, dat de lieden der Londensche volksklasse, de allesbehalve een lichamelijk-zedelijke élite vormende ‘kroegbedienden en leerlingen’, die tot dusver het gros der parlementstroepen hadden geleverd, onmogelijk de bereden scharen des konings konden verslaan, voor een groot deel bestaande uit mannen ‘met eer en moed in het lijf’ en van kindsbeen af in het wapenhandwerk geoefend. Zulke strijders konden enkel en alleen mannen van gelijk-lichamelijk uithoudingsvermogen en door een gelijkwaardigen geest bezield tot wijken brengen. De rekruten voor zijn eigen regiment wierf Cromwell op het platteland, onder de stoere, zelfbewuste heerenboeren en pachters. Hij begreep dat godsdienstig enthousiasme de eenige geestelijke kracht kon zijn die

hen in staat zou stellen om zich met den geest van ridderlijke trouw, die de tegenpartij bezielde, te meten, en deze te verslaan. Tot zijn regiment werden alleen ‘vrome lieden’ van strengen levenswandel toegelaten, lieden die drank en spel en elk zinnelijk genot versmaadden. Onder officieren van hun eigen maatschappelijken stand werden zij zorgvuldig geoefend en aan strenge tucht gewend. Zoo ontstond het keurkorps der ‘godvruchtige ijzerflanken’, dat, naar Cromwell roemde, ‘nimmer verslagen werd’.

Dit korps vormde, te zamen met de andere regimenten der oostelijke graafschappen, die in lichamelijk en sociaal opzicht uit ongeveer hetzelfde menschenslag bestonden, de kern der nieuwe legers van de parlementspartij. Natuurlijk kon de maatstaf niet voor allen zoo streng zijn als voor Cromwell's keurregiment. Op lichamelijke geschiktheid werd meer dan op godsdienstig-zedelijke overtuiging in de eerste plaats gelet. De nood der tijden - de oorlog veroorzaakte diepe depressie in handel en bedrijf, de werkeloosheid was groot, de prijzen stegen, de belastingen, vooral de naar hollandsch model ingevoerde accijnzen op levensmiddelen, drukten ontzettend op de arme klassen - dreef menigen arbeider, menigen armen boer en handwerksman tot dienstnemen.

Maar de geest der nieuwe legers werd bepaald door hun kern, en de mannen welke die kern vormden waren beginselvaste en geestdriftige aanhangers van vrijheid in godsdienstig en politiek opzicht. Zoo werd de geest door en door demokratisch. De geestelijke eenheid van het leger, zijn kracht als een werktuig in dienst der revolutionaire idee, werd nog versterkt door de sociale gelijkheid van officieren en soldaten.

In den slag bij Naseby (Juli 1645) versloeg dit leger van ‘arme onwetende mannen’, naar het woord van Cromwell, de koninklijke troepen opnieuw. 5000 gevangenen, alle artillerie en munitie, talrijke vaandels vielen den overwinnaar in handen.

Deze overwinning beteekende feitelijk het einde van den oorlog. Weldra moesten de laatste royalistische garnizoenen kapituleeren; ook Oxford, waarheen de koning de wijk genomen had, opende zijn poorten. Van het slot Halmby uit, dat hem tot verblijfplaats werd aangewezen, zette hij zijn geheime onderhandelingen met de Presbyterianen voort. - Deze, in politiek opzicht ‘gematigde’ fraktie der groote bourgeoisie, - in kerkelijke zaken voorstanders van absolute eenvormigheid - wilden de revolutie voor geëindigd verklaren, zij stuurden te zamen met de feodale partij aan op een vergelijk met Karel I, gericht tegen de meer radikaal-gezinde Independenten. Maar deze hadden het leger achter zich. Wilden de Presbyterianen triomfeeren over de radikalen, die de revolutie nog begeerden voort te zetten, wilden zij de absolute monarchie, van haar ergste misbruiken gezuiverd, herstellen, dan was het noodig allereerst met het leger af te rekenen, dat feitelijk de georganiseerde, gewapende, demokratische massa was. Dit moest hetzij afgedankt worden hetzij

naar Ierland gezonden, waar de kuiperijen van den koning een opstand tegen het parlement hadden verwekt. Het Lagerhuis - de Presbyterianen hadden er de meerderheid - bereidde dan ook maatregelen in dezen zin voor. De groote bourgeoisie wilde den staatsgreep tegen het leger. Daarin echter gistte het reeds geruimen tijd. De soldij - zij bedroeg ongeveer zooveel als een daglooner verdiende - werd zeer ongeregeld uitbetaald; voor weduwen en weezen der in het gevecht gevallen soldaten werd niet gezorgd, vergoeding voor schade, toegebracht door de rondzwervende benden des konings, werd niet gegeven. Een petitie der soldaten aan hun eigen aanvoerders werd door het parlement als poging tot muiterij gebrandmerkt en de reaktionairen die in het Hoogerhuis nog een stevig bolwerk bezaten, voelden zich sterk genoeg om het voorstel te doen, het leger af te danken zonder uitbetaling der achterstallige soldij.

Dit voorstel wekte natuurlijk groote beroering: *het leger begon zich tot massale aktie tegen het parlement voor te bereiden*. Nieuwe petities werden opgesteld, stouter van toon en algemeener van inhoud dan de vorige; gevolmachtigden benoemd om de eischen aan het parlement over te brengen en de aktie te leiden. Steeds nauwer werd het kontakt tusschen de opstandige soldaten en de meest radikale groepen der burgerij. Dit waren de z.g. 'Levellers' (gelijkmakers) die onder leiding van den onversaagden demokraat John Lilburne, onvermoeid voor de rechten der breede volkslagen streden. 'Heel het leger,' klaagt een tijdgenoot, 'scheen een en al Lilburne te worden, meer geneigd te nemen dan te ontvangen!' In een nieuw manifest verklaarden de soldaten geen huurlingen te zijn, maar vrije mannen uit het engelsche volk, die de wapens hadden opgenomen in het bewustzijn van hun eigen welgegronde rechten en die der natie.

In de volksvertegenwoordiging sloegen de gevolmachtigden der soldaten een stoutmoedigen toon aan, sterk in het besef dat duizenden hunner kameraden hen steunden.

Het parlement weifelde tusschen toegevendheid en gestrengheid. Het gaf order om de achterstallige soldij uit te betalen en beval dat drie der meest-populaire legeraanvoerders zouden trachten de soldaten tot rust te brengen. Intusschen liet het eenige der aanhangers van Lilburne - hij zelf bevond zich reeds in de gevangenis - die de revolutionaire agitatie door middel van petities en betoogingen voortzetten, arresteeren en hun petities door den beul verbranden. Weldra volgde het besluit ten aanzien van het leger: een deel zou onmiddellijk afgedankt, een ander over verschillende garnizoenen verspreid of naar Ierland gezonden worden.

Zoodra dit besluit bekend werd, stond het leger als één man op. Te Kentford bij Newmarket hielden dertien regimenten een groote betooging, officieren en soldaten zwoeren elkaar niet te verlaten, tot hun eischen ingewilligd zouden zijn. Pogingen door de militaire meerderheid aangewend om het leger van zijn kanonnen te berooven, mislukten. De soldaten eischten de uitwerping der elf

voornaamste afgevaardigden van de Presbyteriaansche partij en weldra rukte het leger naar de hoofdstad op, om dien eisch gewapenderhand door te zetten.

Te Londen hadden de Presbyterianen den tegenstand voorbereid. De kontra-revolutie stak het hoofd op. De stadsmilitie - een troepenmacht van 18000 man - was van haar vroegere radikale leiding beroofd geworden. De royalisten hitsten de volksmassa's tegen de Independenten op, en de leerlingen, die in deze latere faze der revolutie vaak als handlangers der reaktie optraden, eischten van het parlement dat het den koning terug zou roepen. Een woeste menigte drong tot het parlementsgebouw door en noodzaakte de volksvertegenwoordiging om terug te komen op het onlangs genomen besluit, waarbij aan de Presbyteriaansche leden, wier uitwerping het leger eischte, zes maanden verlof werd verleend. Vele radikale parlementsleden vluchtten uit Londen naar het leger, waar zij met gejuich werden ontvangen.

Maar weldra sloeg de stemming der Londensche volksmassa's weer om. Een paniek ontstond toen bekend werd dat generaal Fairfax zich gereed maakte, om aan het hoofd zijner troepen Londen binnen te trekken.

De royalistische lawaaimakers verstomden; ‘onderhandelt, onderhandelt’, joelde thans de menigte, die het stadhuis omzwermde.

Toen besloot de gemeenteraad om de poorten der stad te openen. In voorbeeldige orde marcheerden de soldaten, hun hoeden met lauwertwijgen versierd, door enkele der hoofdstraten van Londen. Aanvoerders en minderen werden met gunstbewijzen overladen; alle parlementsbesluiten, gedurende de kortstondige heerschappij der kontra-revolutionaire elementen genomen, werden ongeldig verklaard en allen die in de oproerige beweging een rol hadden gespeeld, gerechtelijk vervolgd.

Zoo overwonnen de Independenten haast zonder strijd hun Presbyteriaansche tegenstanders, doordat zij over het leger beschikten. Deze overwinning stelde hen in staat om aan het gekonkel der Presbyteriaansche partij een einde te maken. Maar nu knoopten zij op hun beurt onderhandelingen met den koning aan. Ook Fairfax en Cromwell verschenen op het slot te Hampton Court, waar Karel I verblijf hield.

Dit verbitterde de soldaten ten hoogste: hadden hun leiders hun niet geleerd, dat de koning en zijn ‘Cavalieren’ kinderen van Satan waren; was niet deze te verdelgen een godgevallig werk? Hartstochtelijk drongen zij op het afbreken der onderhandelingen met den ‘grooten moordenaar’ aan. In een der meest opstandig-gezinde regimenten - het stond onder bevel van John Lilburne - kwam het tot een begin van muiterij. Persoonlijk streng ingrijpen van Cromwell was noodig om het gevaar te bezweren.

Eerst nadat in den loop van 1647 een nieuwe ernstige royalistische opstand - dubbel gevaarlijk omdat ook de vloot werd meegesleept - door Cromwell en zijn dapperen onderdrukt was, greep het hoofdkwartier eindelijk in. Op

bevel der legerautoriteiten werd Karel in November naar het eenzame kasteel Hurst bij het eiland Wight overgebracht, en in Januari van het volgend jaar onthoofd.

De republiek werd uitgeroepen, het Hoogerhuis afgeschaft, in het Lagerhuis - dat door een regiment soldaten onder bevel van den overste Pride met geweld van alle Presbyterianen gezuiverd was - heerschte de burgerlijk-radikale fraktie onbeperkt. De revolutionaire vloed had zijn hoogste punt bereikt.

Intusschen hadden de radikaal-gezinde elementen in leger en burgerij onder leiding van Lilburne hun gemeenschappelijke beweging voor demokratische hervormingen krachtig voortgezet. Hun program omvatte o.a. zoo goed als algemeen mannenkiesrecht op het 21ste jaar, vervanging van alle belastingen door een algemeene belasting op het inkomen, demokratische hervorming der rechtspleging en volkswapening. Voor dit radikale program maakten zij ijverig propaganda, o.a. hadden zij een landelijk petitionement op touw gezet. Petitioneeren was in 't algemeen een agitatie-middel, waar de burgerlijke klassen in de engelsche revolutie onvermoeid gebruik van maakten. Zoo teekenden in 1648 niet minder dan 80.000 mannen en vrouwen een petitie aan het parlement om de onmiddellijke invrijheidstelling van Lilburne te verzoeken.

Behalve door de politieke agitatie der Levellers, werd de nieuwe heerschende klasse nog verontrust door de ekonomische aktie der ‘ware Levellers’ of Diggers, (gravers) wier voorgangers Winstanley en Everard in woord en geschrift het agrarisch kommunisme propageerden.

Hun volgelingen, met spaden gewapend, sloten zich aaneen en begonnen in het graafschap Surrey braakliggende gemeente-landerijen te bewerken. Zij waren nog slechts weinigen, maar zouden naar de overtuiging hunner leiders weldra duizenden zijn. En dan zouden zij het Godsrijk stichten op aarde.

Deze vreedzame kommunisten werden door eenige eskadrons huzaren uiteengedreven, eer het zaad dat zij uitwierpen nog had kunnen ontkiemen. Meer zorg baarde de agitatie der politieke Levellers: immers hun ideeën telden vele aanhangers onder de soldaten.

De Independenten hadden de demokratisch-revolutionaire agitatie in het leger geduld, zoolang zij deze noodig hadden om hun tegenstanders: koning, hooge adel en bisschoppen meester te worden, en de onzekere, onvertrouwbare Presbyterianen uit hun machtsposities te verdringen. Thans, nu hun doeleinden bereikt waren, de koning onthoofd, de feodale adel machteloos gemaakt, de kracht der kerkelijke hierarchie gebroken, de Presbyteriaansche partij uit haar beheerschende positie verjaagd was, thans achtten zij den tijd gekomen om een einde te maken aan de revolutionaire agitatie in en buiten het leger.

De burgerlijke klassen konden niet dulden dat de plebeïsche elementen, de handwerkslieden en boeren, voortgingen te strijden voor hervormingen, wier invoering beteekend zou hebben dat de bourgeoisie en de grondbezitters de

politieke macht met de volksklasse moesten deelen. Dat het leger het middenpunt der demokratische beweging was, maakte den toestand voor de burgerlijke regeering zeer gevaarlijk. En dit gevaar was alleen te bedwingen door de *afschaffing der demokratische legerinstellingen*, waartoe de loop der revolutie had gevoerd.

Gedurende eenige jaren was het leger inderdaad de georganiseerde weerbare demokratie van het land geweest. Thans moest het opnieuw gemaakt worden tot een werktuig in handen der burgerlijke klassen.

De kontra-revolutionaire strooming zette daarom bij de reorganisatie van het leger in. De burgerlijke rechten der soldaten werden besnoeid, de krijgstucht werd verscherpt en het leger zooveel mogelijk van het volk geïsoleerd. Adressen en petities van militairen aan burgerlijke autoriteiten werden verboden, evenals elke korrespondentie over politieke aangelegenheden met personen, buiten het leger staande. Opruiïng tot muiterij werd met den strop strafbaar gesteld. De muiterijen die naar aanleiding van dezen reaktionairen koers uitbraken, werden met ijzeren vuist onderdrukt en vijf der hoofdleiders ter dood veroordeeld, vier kregen gratie. Bij de begrafenis van den vijfde, aan wien het doodvonnis voltrokken werd, kwam het tot groote politieke demonstraties tegen de regeering. De algemeene ontevredenheid onder de massa, door den drukkenden ekonomischen toestand gevoed, verhoogde het gevaar voor een nieuwe volksbeweging, die naast politieke onvermijdelijk sociale eischen zou stellen.

Maar de nieuwe heerschappij der burgerlijke klassen met Cromwell aan het hoofd was reeds vast genoeg gevestigd om te verhoeden, dat het tot een algemeene aktie der volksklassen voor eigen doeleinden kwam.

Dezelfde oorzaken, die in alle tijdperken zoo vaak dreigende volksbewegingen in het zand doen verloopen: gebrek aan leiding, aan bewustheid, aan zelfstandigheid en organisatorisch vermogen der massa's, deden het ook in dit geval.

Lilburne zat gevangen, de radikalen bezaten buiten hem geen enkelen leider die zich, wat populariteit en prestige betrof, in verste verte met Cromwell kon meten. De massa der soldaten bevond zich nog onder de hypnose van den grooten organisator en generaal die hen tot zoovele roemrijke overwinningen geleid had. Zij eerbiedigden hem niet alleen als hun militairen bevelhebber, maar eerde hem als hun geestelijk hoofd. Zijn snel, doortastend, vastberaden handelen, autoritair en demagogisch tegelijk, droeg er veel toe bij om een algemeenen soldatenopstand te voorkomen. De lieden der volksklasse, onervaren en goedgeloovig gelijk zij waren, vermochten den gekombineerden druk van overreding, list, verraad en ijzeren gestrengheid niet te weerstaan. De geestelijk-organisatorische meerderheid der heerschende klasse triumfeerde, als zoo vaak voor- en nadien, over de elementaire opstandigheid van het volk.

Toen de muiterijen eenmaal onderdrukt waren en het leger deels was afge-

dankt, deels verlaagd tot een werktuig der heerschende klasse, was natuurlijk ook de ruggegraat der radikale volksbeweging gebroken. De krachten der revolutie waren uitgeput, de massale betoogingen en bewegingen waarin de energie der volksklassen zich gedurende de jaren van haar ontplooiing telkens geuit had hielden op. In hun plaats kwamen persoonlijke daden van wraakzucht of wanhoop. De talrijke komplotten en aanslagen op Cromwell, die zoowel koningsgezinden als revolutionairen tusschen 1648-1658 beproefden, misten niet alleen hun doel, maar brachten ook geen de minste beroering onder de massa's. Dergelijke daden kunnen de strijdbare energie van latent aktief maken, wanneer zij plaats vinden gedurende de stijgende revolutionaire periode, omdat ze dan door de massa in hun vertegenwoordigend karakter worden beseft. Bij het dalen van het revolutionaire getij, worden zij tot zuiver-individueele uitingen zonder sociale beteekenis. - En in Engeland bleef de ebbe aanhouden. Evenmin het herstel van de Stuarts in 1660 als de zgn. 'glorierijke', dat wil zeggen zuivere bourgeois-revolutie van 1688, ten gevolge waarvan de Stuarts door het huis van Oranje werden vervangen, bracht de volksmassa's meer in beweging. Deze zonken steeds dieper weg in politieke apathie.

Bij de beschouwing der massabeweging in de engelsche revolutie, treft ons in de eerste plaats het nauwe verband waarin zij staat tot de gebeurtenissen op parlementair gebied. Zij komt op uit den drang der Londensche burgerij, om de volksvertegenwoordiging tegen willekeur en geweld van de zijde der monarchie te beschermen: gedurende de eerste faze der revolutie blijft de bescherming der rechten van het parlement en de vergrooting van zijn macht de inzet van iedere nieuwe aktie. In de tweede faze der revolutie, waarin het parlement meer en meer tot het machtsinstituut der burgerlijke klassen over de geheele natie wordt, richt zich de aktie der militair-georganiseerde en gewapende massa's eerst op zijn zuivering van reaktionaire elementen, en nadat ook dit volbracht is, *op de verandering zijner samenstelling in demokratischen zin; zij stuurt aan op deelneming der volksklassen aan de regeering*. De Levellers verschijnen als de voorloopers der Chartisten. Maar de aktie der massa's in en buiten het leger vermogen hun doeleinden niet te bereiken, deze liggen buiten de mogelijkheden van het historisch oogenblik en bij haar aanval op de nieuwe burgerlijke machthebbers wordt de demokratie verslagen en rechteloos gemaakt.

Een tweede belangrijk punt wat ons treft in de aktie der volksmassa's van de jaren 1642-48, vergeleken bij vroegere volksbewegingen, is haar rijkdom aan strijdmiddelen en het feit, dat methoden van vreedzame agitatie - petitionnement, adresbeweging, politieke geschriften en pamfletten - een grooter rol in haar spelen dan ooit te voren. Voor de eerste maal blijken volksmassa's door hun fysieke koncentratie, hun politieke ontwikkeling en hun geestelijken samenhang in

staat om ook zonder aanwending van geweld een sterken druk uit te oefenen.

Wij zagen echter ook, hoe de ongewelddadige massa-aktie in de eerste periode der revolutie tot uitkomst heeft, de konflikten tusschen absolutistisch-feodale en burgerlijke klassen te verscherpen totdat een punt is bereikt, waar de beslissing door de wapenen moet vallen. Het moreele geweld leidt in zijn ontwikkeling telkens tot fysiek- of wapengeweld. Niet echter moet dit zóó begrepen worden, alsof de gewapende gewelddadige massa-aktie de vreedzame verder overbodig maakt en haar geheel en al verdringt. Integendeel: in de militair-georganiseerde demokratie voltrekt zich opnieuw hetzelfde proces: de soldaten der revolutie wenden op hun beurt dezelfde vreedzame agitatie-middelen aan waarmee de burgers den strijd begonnen waren: petitie, adres, betooging, enz. Zij gaan daarmee voort tot zij op hun beurt voor het dilemma staan: wijken voor de bedreigingen der nieuwe heerschende klassen, of trachten met geweld hun eischen door te zetten. Hun aarzelende poging om de geweldmiddelen hun in handen gegeven, voor eigen zaak, de zaak der rechtelooze volksklassen te gebruiken, wordt onmiddellijk onderdrukt. Ook de vreedzame agitatie-middelen worden hun ontnomen. De klassen, die als de voorhoede der revolutie streden tegen het feodale regiem, die door hun onverschrokkenheid, hun opofferingsgezindheid en volharding de machten van het verleden ten val brachten, worden onverbiddelijk door de nieuwe heerschers teruggedrongen, zoodra deze hun hulp niet meer behoeven.

De revolutionaire klassen waren bij het begin der omwenteling zoo goed als geheel ongeorganiseerd. En zelfs waar georganiseerde elementen gelijk b.v. de Londensche leerlingen, een rol in de stedelijke massa-akties vervullen, gaan deze ver buiten het kader hunner beroepsvereenigingen uit. Een *revolutionaire strijdorganisatie* komt eerst tot stand in het puriteinsche volksleger, dat de boeren en pachters, de ambachtslieden en arbeiders verbindt tot straffe eensgezindheid.

De grondslagen der tucht in de legers van Cromwell zijn geheel andere dan de gewone der beroepslegers: niet vrees voor en dwang van meerderen, maar de geestelijke samenhang tusschen meerderen en minderen, hun gemeenschappelijke overtuiging is de basis der tucht. Soldaten en officieren, allen vrijwillig onder de vanen gekomen ter verdediging van de ‘rechten en vrijheden des volks’ zijn één in haat als één in liefde. Eén in haat tegen den trouweloozen koning, zijn brassende liederlijke hovelingen en roekelooze Cavalieren; één in liefde, één in geestdrift voor het godgevallig doel hen te overwinnen, te verpletteren, hun satanisch gebroed[1)] uit te roeien, een in wil ook om godsvrucht, tucht, arbeidzaamheid, spaarzaamheid en goede zeden te doen zegevieren.

1) Na den slag van Marston Moor zeide een stervende jonge soldaat tegen Cromwell, hoe het eenige, wat zijn gemoed bedrukte, was dat God hem niet vergunde langer een verdelger zijner vijanden te zijn.

De kracht der gewapende, georganiseerde massabeweging die het absolutistisch-feodale regiem ten val bracht, lag in ideologische of ideëele faktoren, die natuurlijk gebonden waren aan ekonomisch-sociale verhoudingen en omstandigheden. Vele der sociale instinkten en sociale deugden eener opkomende klasse, die het oogenblik van haar triomf voelt naderen, als zedelijke ernst, strijdbaar idealisme, vurige geestdrift, ijzeren volharding, heerlijke offervaardigheid kwamen tot krachtigen bloei in het puriteinsche geloof en de puriteinsche levensopvatting. Het militair-politiek genie van Cromwell wist deze eigenschappen, gevoelens en aspiraties saam te klinken tot een machtig staal in dienst der burgerlijke vrijheid.

Vele, zeggen wij, der sociale deugden bloeiden. Niet alle. Niet de gulle ruimhartigheid, de edele schoonheidsliefde, de blije zinnelijkheid, die het leven bekoorlijk maken. En de meest bewonderenswaardige eigenschappen der stoutmoedige strijders van die dagen verbonden zich vaak onafscheidelijk aan andere afstootende, als harde eigengerechtigheid, bekrompen ascetisme, fanatieke onverdraagzaamheid. Deze zijn het die hun figuren in de oogen van latere geslachten zoozeer verduisterd en weinig sympathiek gemaakt hebben. Het is de *kleinburgerlijke inhoud hunner idealen*, die zich in deze afstootende trekken openbaart. Hun verachting van alle zinnelijk schoon, hun afkeer van elke wereldsche vreugde, hun geestdrijverij en bekrompenheid waren het gevolg der ekonomisch-sociale en geestelijke tegenstellingen tot de wufte, gracielijk-verliederlijkte aristokraten, die hun leven beheerschten. Zij konden hun vijanden niet overwinnen, zonder deze tegenstellingen tot het uiterste op te voeren. Aan zedelijke en organisatorische, niet aan militair-technische meerderheid hadden de ‘godgevallige ijzerflanken’ van Cromwell hun overwinningen over de losbandige Cavalieren te danken. Of liever: uit de zedelijke vloeide de militair-technische meerderheid rechtstreeks voort. De moreele gesteldheid en de op haar gebouwde tucht, die in zijn leger heerschte, stelde Cromwell in staat om in den slag van Marston Moor de nieuwe taktiek toe te passen, waardoor hij zijn tegenstander een beslissenden slag toebracht.

Immers zoo hij na de vijandelijke ruiterij verslagen te hebben de vervolging kon doen staken en zijn bereden troepen terugroepen om ook het vijandelijke voetvolk te verpletteren, waardoor de overwinning eerst vruchtbaar werd - dan was dit het gevolg van de *zedelijke eigenschappen* zijner krijgers. Zijn ruiters waren niet als die der ridderlegers, welke, nog eer de slag beslist was, aan niets dachten dan aan buit en zich stortten op het vijandelijk kamp om te plunderen, te drinken en zich over te geven aan liederlijkheid met de veile vrouwen die den tros van alle legers plachten te vergezellen. Zijn ruiters waren ascetische ijveraars, bereid om de strenge bevelen van hun veldheer te gehoorzamen, omdat zij zelven zinnelust, vrouwen en drank verachtten.

Ook in de massabeweging der engelsche revolutie treft ons de aanpassing

der christelijke ideologie aan gewelddadige methoden, wanneer de verscherping van den strijd hiertoe dringt. Het kleinburgerlijke puriteinsche protestantisme met zijn ascetische neigingen en zijn strenge eischen aan den persoonlijken levenswandel verheerlijkt met even weifellooze zekerheid het geweld als het kettersche kommunisme in de middeneeuwen en het begin der Hervorming. Het beroept zich daarbij even krachtig op het Oude Testament. Pas wanneer de revolutionaire spanning verslapt is, de revolutionaire energie verflauwd en het uitzicht op verdere demokratische ontwikkeling verduisterd, slaat het religieus-oppositioneele bewustzijn nieuwe wegen in. In de sekte der broeders of Kwakers verwerpt het principieel alle geweld en predikt terecht de lijdzaamheid aan massa's, wier verzet toch niets vermogen zou tegen de zich steeds meer konsolideerende heerschappij der burgerlijke klassen.

3. De massa-aktie in de groote Fransche omwenteling.

Wij hebben er in den aanvang van het vorige hoofdstuk reeds op gewezen, hoe een der hoofdpunten van verschil tusschen de engelsche en de fransche omwenteling hierin bestaat, dat, terwijl de eerste de breede volksmassa's nauwelijks in beroering bracht, de tweede den socialen bodem tot in zijn diepste lagen omwoelde. Hiermee staat natuurlijk het feit in nauw verband dat de aktie der massa's in de fransche omwenteling onvergelijkelijk veel grootscher en geweldiger is, dan de volksbeweging der engelsche revolutie, zooals in 't algemeen de gebeurtenissen van 1789-1793, wat afmeting en intensiteit aangaan, alle vroegere van dien aard ver overtreffen.

Een sociale aardbeving van zoo ontzettende hevigheid, een volksbeweging van zoo elementaire kracht en weergalooze uitwerking, had de wereld vóór de omwenteling, die onder alle andere terecht den naam draagt van ‘de groote’, nog nimmer gezien.

Het feit dat de burgerlijke revolutie in Frankrijk anderhalve eeuw later dan in Engeland plaats vond, maakte dat de sociale en geestelijke krachten, waarover de tweede beschikte, onvergelijkelijk veel grooter waren. Het absolutisme zelf had, door de bevordering van industrie en handel ter wille van fiskale doeleinden, de rijke, zelfbewuste en reeds machtige bourgeoisie helpen kweeken, die het oude regiem ten val zou brengen. Behalve Parijs, dat 800.000 inwoners telde, bestonden een aantal bloeiende handels- en industrie-steden: Lyon, Marseille, Bordeaux, Rouaan enz., burchten der bourgeoisie en brandpunten der toekomstige revolutionaire beweging.

In de groote steden was het gildewezen sinds lang door den vrijen arbeid der manufaktuur ondermijnd; een talrijke klasse van bezitloozen, door geen gildeverband meer beschermd, maar ook door geen gildebepalingen meer gebonden, kende al de ellende, maar bezat ook reeds de bewegelijkheid van het

moderne proletariaat. Welk een verschil met de nog half-middeneeuwsche groepen der Londensche bevolking van 1642, die in de revolutionaire beweging van dien tijd een hoofdrol speelden!

De stedelijke proletariërs waren de eene groote krachtbron der massabeweging in de fransche revolutie; de andere waren de boeren, de diepst verdrukte, meest uitgebuite klasse in de feodaal-absolutistische monarchie. Verpletterd onder tallooze heerlijke lasten en verplichtingen, uitgemergeld door de onverzadelijke parasieten van het oude regiem, de graanwoekeraars en de belastingpachters, dreven haat en honger hen tot verzet van het eerste oogenblik af, dat de greep van het gezag begon te verslappen.

De hongeropstanden der boeren vormen de inleiding tot de fransche revolutie, gelijk de konflikten tusschen kroon en parlement de inleiding tot de engelsche omwenteling hadden gevormd.

Van 1775 af tot 1789 herhalen zij zich met korte tusschenpoozen en worden steeds talrijker. Vergeefs onderdrukt de regeering ze met kracht van wapenen, hangt de leiders op of poogt ook wel door kleine schijnkoncessies de ontevredenheid te doen luwen. Telkens opnieuw breken nu hier dan daar nieuwe hongeronlusten uit. Zij vestigen de algemeene aandacht op het ondragelijk lot der plattelandsbevolking, wekken onder de heerschende klassen een gevoel van toenemende onrust, onder de onderdrukten hoop en moed. Snel neemt het aantal politieke pamfletten toe, die de onhoudbaarheid van het heerschend regiem, de noodzakelijkheid van ingrijpende hervorming aantoonen. De revolutionaire gisting verergert en de revolutionaire bewustwording wint snel veld, tot de dreigende finantieele ineenstorting de regeering noodzaakt om in Mei 1789 de Staten-Generaal, bestaande uit afgevaardigden van den adel, de geestelijkheid en den derden stand te Versailles bijeen te roepen, ten einde maatregelen te beramen tegen het dreigend staatsbankroet. Nog hopen Lodewijk XVI en zijn raadgevers in ruil voor enkele hervormingen, door middel van het parlement nieuwe belastingen aan de natie te kunnen opleggen. In werkelijkheid scheppen zij in dat parlement een centrum van politieke agitatie en een nieuwe arena, waarin de strijd tusschen de vertegenwoordigers der afgeleefde parasiteerende klassen en die van den ‘derden stand’ zich koncentreert, verscherpt en als een prikkel van onberekenbare kracht de revolutionaire beweging door het geheele land voortdrijft.

De burgerlijke geschiedschrijving beschouwt als het uitgangspunt der revolutie de opening der Staten-Generaal. Zij legt den nadruk op de worsteling der partijen in de verschillende, elkaar opvolgende volksvertegenwoordigingen en op de maatregelen door deze genomen. Met andere woorden: als het voornaamste machtswerktuig der revolutie beschouwt zij het parlement en als de kern der revolutionaire aktiviteit de parlementaire. In tegenstelling tot haar maakt de revolutionair-socialistische en anarchistische[1)] geschiedschrijving dui-

1) Bedoeld wordt het in vele opzichten uitmuntende werk van Kropotkin: La grande Révolution

delijk hoe de kern der revolutie *de beweging der massa's in stad en land is geweest*. De massa-aktie is niet slechts het element, dat de parlementaire aktie aandrijft: zij loopt ook herhaaldelijk op deze laatste vooruit; zij werkt niet enkel als de krachtige vuist, die de oude levensvormen verbrijzelt, maar ook als de bevruchtende kracht, die de nieuwe vormen verwekt.

De algemeene onrust, die de agrarische onlusten der jaren 1775-88 teweeg brachten, droeg zeker niet minder bij tot de bijeenroeping der Staten-Generaal dan de finantieele ontwrichting. Gedurende de maanden, die aan deze bijeenroeping voorafgingen, zijn op het platteland oproerige bewegingen aan de orde van den dag. Met knuppels gewapende benden dringen de steden binnen, zij nemen de voorraden der groothandelaars in beslag tegen belofte van betaling ‘na den volgenden oogst’, of dwingen de graanpachters hun goedkoop meel te leveren. Hier noodzaken zij den landheer van zijn recht op het gemaal afstand te doen, elders eischen zij van de gemeente dat deze het brood tegen verminderde prijs verkrijgbaar stelle. Op sommige plaatsen komt het al voor, dat dergelijke benden de kasteelen binnen dringen en de rechtstitels der landsheeren verbranden. Onder de boeren worden geheime vereenigingen opgericht; reeds verstout de landman zich op sommige plaatsen te weigeren de tienden te betalen en stemt hij de leuze aan: ‘leve de vrijheid’.

Zoo gaat de elementaire massabeweging op het platteland, die de reaktionaire geschiedschrijver Taine zeer juist als ‘spontane anarchie’ karakteriseert, aan het begin der worsteling op parlementair gebied vooraf. Hoe meer de revolutie zich ontplooit, des te krachtiger worden de manifestaties van deze spontane aktiviteit der plattelandsbevolking. Zij vormen den diepen ondertoon, welke alle rijzingen en dalingen van den revolutionairen vloed begeleidt. De boeren wachten niet lijdelijk af tot de besluiten der volksvertegenwoordiging hen uit de banden van het feodale stelsel verlossen; zij handelen zelven, zij bevrijden zich zelven, eer zij door de wetgevende lichamen worden bevrijd. De besluiten van deze lichamen bekrachtigen in 't algemeen slechts dat, wat de massale aktie der boeren reeds verwezenlijkt heeft. Zij geven de juridische sanktie aan het feit.

De spontane aktie der boeren in den winter van 1788-89 zou men kunnen vergelijken met het gerommel en de rookwolken die aan de vulkanische uitbarsting voorafgaan. De verovering der Bastille is dan deze uitbarsting zelve, waarin de revolutionaire massa-energie als een geweldige, wijd zichtbare vuurzuil omhoog stijgt. In haar openbaart zich niet slechts het onvergelijkelijk élan der Parijsche massa's, maar ook hun geniale intuitie. Onder deze massa's heerschte in het voorjaar van '89 groote ellende. De sterke politieke spanning - het was bekend dat de koning reeds toen op een staatsgreep zon, de ontbinding der pas bijeengekomen Staten-Generaal overwoog - had diepe stoornis gebracht in het ekonomische leven. Tienduizenden hongerige werkeloozen, landloopers en bedelaars, uit de provincie naar de hoofdstad samengestroomd, verergerden

den nood. De graanvoorraden bleven uit, de broodprijzen stegen onrustbarend; de oude machthebbers meenden het volk van Parijs door den honger te kunnen temmen. Maar hoe vergisten zij zich! Te midden van het schrijnend gebrek, schijnbaar hulpeloos overgeleverd aan de machtsmiddelen der monarchie, die rondom Parijs talrijke troepen - meest oostenrijksche en zwitsersche regimenten - had gekoncentreerd en elk oogenblik deze vreemde huurlingen op de hoofdstad kon loslaten, gingen de volksmassa's, ongeorganiseerd en haast zonder leiding als zij waren, daarbij niet gesteund, maar eerder gedwarsboomd door de verraste, weifelachtige bourgeoisie, onverwacht tot een revolutionair offensief van weergalooze koenheid over. De val der Bastille bracht een onherstelbaren slag toe aan het politieke en moreele prestige van het oude regiem, hij verhoogde in sterke mate den strijdlust en het zelfbewustzijn der revolutionaire klassen, wekte onuitsprekelijke geestdrift en uitbundige verwachtingen bij alle vooruitstrevende geesten in en buiten Frankrijk, vond een flauwe echo tot in de verre hoofdstad van het barbaarsche, half-aziatische tsarenrijk toe.

Wat maakte de bestorming der Bastille, die sterke voor onneembaar gehouden dwangburcht, door ongedisciplineerde scharen mogelijk? Welke was de kracht die den gouverneur de Launay tot kapitulatie dwong?

Het was de bijna eenparige revolutionaire energie van honderdduizenden, die dit wonder wrocht.

In een aantal uiteenloopende gebeurtenissen had die energie zich in de weken en dagen voor den 14^{den} Juli gemanifesteerd. Gebleken was hoe snel haar sappen omhoog stegen en zich door alle vertakkingen van den volksboom verspreidden. Reeds in April hadden in de arbeidersvoorstad St.-Antoine ernstige ekonomische onlusten plaatsgevonden, troepen waren gerequireerd, honderden arbeiders werden gedood of gewond. Maar weldra begon het ook onder de soldaten - mèt de boeren de paria's der oude monarchie - bedenkelijk te gisten. Op het bericht van den dreigenden staatsgreep tegen de Staten-Generaal hadden de ‘gardes françaises’ eigenmachtig hun kazernen verlaten om zich op straat te verbroederen met het volk. De overheid was geheime vereenigingen onder hen op het spoor, wier leden zich verbonden hadden geen andere bevelen dan die der volksvertegenwoordiging te gehoorzamen. Gevangen gezet, werden de opstandige soldaten weldra door een duizendkoppige volksmenigte, met ijzeren hamers, stangen en bouten gewapend, bevrijd. Op dienzelfden dag, den 13^{den} Juli, bevrijdde de menigte ook de ongelukkigen, die wegens schulden in de St.-Lazare gevangenis opgesloten zaten. De groote meelvoorraden, door de monniken in het klooster van denzelfden naam opgehoopt, werden door het volk ten algemeene nutte onteigend en de slagboomen aan de grenzen der stad, waar de stedelijke oktrooirechten betaald moesten worden, in brand gestoken, opdat de voorraden vrijelijk in de stad zouden kunnen komen.

Midden in de toenemende revolutionaire gisting bereikte het bericht Parijs

dat de koning den ‘hervormingsgezinden’ minister Necker had ontslagen. Dit beteekende: het onmiddellijk dreigen van staatsgreep, hongersnood en ontbinding der Staten-Generaal, de kontra-revolutie in zicht. Het volk begreep intuïtief dat de eenige verdediging, die kans op succes bood, bestond in stoutmoedig aanvallen. Het kwam onmiddellijk in beweging. Ontzaggelijke volksmenigten - men spreekt van 200.000 menschen - golfden dien dag en den daarop volgenden nacht door de straten. De revolutionaire propagandisten, die te wapen riepen, vonden dadelijk gehoor. Maar hoe aan wapens te komen? De bourgeoisie, die bezig was het gemeentelijk bestuur te reorganiseeren en een burgerwacht van 12.000 man had opgericht, wist ze niet te vinden. De bourgeoisie weet nimmer wapens te vinden voor het revolutionaire volk, zelfs niet wanneer dit strijden wil voor de zaak der burgerlijke klassen. Wel gaf zij toestemming tot het vervaardigen van 50.000 pieken, deze werden in anderhalf etmaal gesmeed. Het volk echter rustte niet eer het het groote wapendepot der regeering ontdekt had. Zoodra bekend was geworden, dat 30.000 geweren in het Hotel des Invalides te vinden waren, drong het volk dit gebouw binnen en maakte er zich van meester.

Maar zoo nu al een deel van het volk gewapend was, de aanval op de Bastille scheen er niet minder ongerijmd om. De vesting, die de hoofdader der groote volkswijk St.-Antoine beheerschte, kon volgens het oordeel van het ‘gezond verstand’, niet anders genomen worden, dan door een geregeld beleg met behulp van sterke artillerie.

De aanvallers, gewone arbeiders en burgers, die - onder aanvoering van een officier en een vroegeren horlogemaker, en gesteund door een klein aantal beroepssoldaten, - van op het slotplein, waartoe zij doorgedrongen waren, urenlang het vuur der onzichtbare belegerden trotseerden, offerden hun leven schijnbaar te vergeefs. En toch waren hun heldhaftige opoffering en onversaagdheid de winden waarop Niké, de trotsche godin der overwinning, kwam aanvliegen.

Niet de paar kanonnen door de gardes françaises aangesleept, gaven den doorslag, maar de moreele kracht van het revolutionaire volk, zijn heroïsche doodsverachting.

Een deel der bezetting bestond uit zwitsersche huurlingen, wien het Parijsche kanalje weinig deerde, dat daar onder op het slotplein een prachtig mikpunt voor de onzichtbare schutters bood.

Maar het andere deel, fransche invalieden, voelde zich één van hart met die dappere burgers, welke ondanks hun bloedige verliezen stand hielden als veteranen. Dit moorden achter veilige muren walgde hun spoedig zoozeer, dat zij den gouverneur van het kasteel dwongen te kapituleeren. Zoo zonk het regeeringsgeweld ineen, in den steek gelaten door een deel van zijn verdedigers uit de volksklasse, wier klassegevoel werd opgewekt door den revolutionairen moed van het volk.

De 14de Juli, de dag van den val der Bastille was de eerste der ‘groote dagen’ van de omwenteling. Verdere groote dagen zijn de 5de en de 6de Oktober '89 (tocht der vrouwen naar Versailles) de 20ste Juni en de 10de Augustus '92 (inneming der Tuilerieën) de 31ste Mei en de 2de Juni '93 (belegering der Nationale Konventie).

De revolutionaire ontwikkeling wordt gedragen door de onophoudelijke politiek-sociale aktie der volksmassa's van het geheele land; *uit deze aktiviteit in de eerste plaats bestaat de revolutie*. Maar aan de heldhaftige akties der Parijsche volksmassa's in de ‘groote dagen’ is het te danken, dat de belemmeringen, eerst door de absolute monarchie en de feodale klassen, later door de groote bourgeoisie tegen den revolutionairen stroom opgeworpen, telkens weer met een opperste krachtsinspanning worden doorbroken en vernietigd.

Echter, al beheerscht eenzelfde wet de verschillende massa-akties dier ‘groote dagen’, zij zijn daarom niet in alles gelijk. Met den voortgang der omwenteling wisselen niet alleen de omstandigheden waaronder zij plaats vinden, hun vormen en hun onmiddellijke doeleinden, - ook de geest die hen bezielt, de stemming der volksmassa's waarvan zij de manifestaties zijn, verandert. In de eerste faze der revolutie verheffen zich deze massa's tot de groote bewegingen van Juli en Oktober '89. Honger drijft hen aan, ontzaggelijke geestdrift voor de idealen van burgerlijke vrijheid en gelijkheid bezielt hen. Maar politiek volkomen ongeschoold, naïef en lichtgeloovig, hebben zij nog geen denkbeeld van de inspanning die het zal kosten om het kleinste stukje van deze idealen te verwezenlijken. Zij gelooven nog aan de mogelijkheid van een hervorming der absolute monarchie, aan de goede trouw van den koning, aan de zegepraal der ideeën van vrijheid en gelijkheid, zonder bloed en haast zonder strijd. Hun haat richt zich voornamelijk tegen bepaalde personen, als de koningin en zekere beruchte graanspekulanten en woekeraars.

In deze faze der omwenteling vormen de verschillende deelen van ‘het volk’ - bourgeois, kleinburgers, intellektueelen en proletariërs - nog één revolutionaire massa, al bestaat van den eersten dag af, dat de revolutionaire volksbeweging opkomt, de angst der bourgeoisie voor de ‘mannen met de pieken.’

De tweede groote aktie der massa in dit eerste tijdvak der revolutie is de beroemde tocht der vrouwen naar Versailles (5 en 6 Oktober). Evenals de storm op de Bastille vindt die zijn onmiddellijke aanleiding in een samenvallen van ekonomische en politieke gebeurtenissen. De toenemende voedselschaarschte, de hongerprijzen van het brood, het uitblijven der voorraden, brengen de vrouwen der volksklasse in hevige beroering; de berichten over de samentrekking van aristokratische regimenten in de buurt van Versailles, van verdubbeling der koninklijke lijfgarden, gevoegd bij de halsstarrige weigering van den koning, om de ‘Verklaring der menschenrechten’ - het groote charter der bourgeoisie - te onderteekenen, wakkeren den politieken hartstocht aan.

Als dan de tijding zich door Parijs verspreidt, dat een aantal officieren in het openbaar de driekleurige, nationale kokarde - het zinnebeeld der demokratie - onder den voet hebben getrapt en ostentatief door de witte kokarde, embleem van het koningschap, vervangen, verschijnt opnieuw de onmiddellijke revolutionaire daad als het eenig alternatief van den staatsgreep. Het volk van Parijs beseft, dat zoo het niet optrekt tegen Versailles, Versailles zal optrekken tegen Parijs.

Evenals den 14den Juli, zegeviert den 5den Oktober de revolutionaire massa door haar spontaan élan, haar intuïtie, haar zelfvertrouwen en zelfopoffering. Ditmaal zijn het de duizenden vrouwen wier bezield handelen den doorslag geeft. Hongerig, doorweekt van den regen, uitgeput door het urenlange marcheeren in de modder geven zij het niet op, eer Versailles bereikt is. In nog hoogere mate dan voor den 14den Juli, geldt voor den 5den Oktober dat de massa's dien dag zegevieren niet door geweld, maar door doodsverachting. Wat vermochten die paar duizend vrouwen ten slotte met de geweren, die zij zich alvorens den tocht te beginnen op het Parijsche stadhuis hadden verschaft? Vele hunner hadden die reeds uit vermoeidheid weggeworpen, lang eer zij Versailles bereikten.

Hun verschijning in de volksvertegenwoordiging en in het koninklijke paleis - in beide gelukt het hun binnen te dringen - hun magere gestalten en oververmoeide gezichten, hun bewogen stemmen nù smeekend om brood, dàn de soldaten bezwerend hen door te laten tot den koning: dat waren de wapens die sterker bleken dan de geweldmiddelen van het oude regiem. Als gevangenen van het volk moesten de koning, de koningin en het hof naar Parijs terugkeeren.

Maar toch stond weer achter dezen bijna zuiver moreelen dwang wel degelijk de mogelijkheid van geweld. Haar bedreiging versterkte de ongewelddadige aktie der vrouwen en wekte in de raadgevers van den koning het eenige gevoel, dat de machtigen der aarde noopt tot toegeven: vrees.

Vele soldaten hadden aan de roepstem der vrouwen gehoor gegeven en zich met het volk verbroederd. Het gemeentebestuur van Parijs had, voor den drang der massa's zwichtend, de Nationale Garde onder aanvoering van den populairen generaal Lafayette, naar Versailles gestuurd. De nieuwe gewapende macht, door de bourgeoisie opgericht zoowel om de aanhangers der absolute monarchie als de volksklassen in bedwang te houden, moest ingevolge van het revolutionair opdringen der massa thans tegen de monarchie worden gebruikt.

De tocht der vrouwen op den 5den Oktober is met de meer algemeene beweging die hem omlijstte en waaruit hij voortkwam, de laatste groote aktie der massa in wat men de heroïsch-idealistische faze der revolutie kan noemen, de faze waarin de massa nog verkeerde in een toestand van politieke onschuld en zich aan allerlei illusies van algemeene verbroedering overgaf.

Het zou nog een paar jaar duren, eer de massa deze illusies - die in het nationale ‘Feest der Federaties’ op 14 Juli 1790 hun meest grootsche uiting en uitbeelding vonden - overwonnen en de harde werkelijkheid leerden inzien. Eer zij begrepen dat de oude heerschende klassen zich hardnekkig aan de macht vastklampten en voor geen middel: bedrog, omkooperij, landsverraad, opzweeping tot burgeroorlog terugschrikten, om die macht te behouden, en dat de snel tot heerschappij komende klasse der bourgeoisie de revolutie niet begonnen was om allen vrij en gelukkig te maken, maar ter wille van haar eigen klassebelang.

Toen de massa's dit inzagen, - de feiten en de revolutionaire propaganda, die de feiten interpreteerde, openden hun de oogen - ging de revolutie van de heroïsch-idealistische in de heroïsch-realistische faze over. De stralende warmte en de zuivere, teedere geestdrift der eerste maanden verkilden; de harten die zich zoo heerlijk verwijd hadden in grootmoedige liefde, trokken zich krampachtig samen in harde verbittering, somber wantrouwen en snijdenden haat.

1790 en de eerste helft van 1791 zijn jaren van betrekkelijken stilstand in de ontwikkeling der revolutie. Wel zette de bourgeoisie hoofdzakelijk door middel van de volksvertegenwoordiging het sloopingswerk van het oude regiem voort; maar daarnaast onderdrukte zij door strenge maatregelen de uitingen der revolutionaire volkskracht en verhinderde zoodoende het toenemen van den socialen strijd zonder welke de juridische afschaffing der feodale voorrechten een leeg woord moest blijven. En ook deze voorrechten werden slechts opgeheven, voor zooverre zij *persoonlijk* waren. Aan de *ekonomische* privilegiën van den adel werd niet getornd. Die zware last bleef onveranderd op de boeren drukken. De bepaling dat enkel ‘aktieve’ burgers - n.l. zij die een zeker bedrag in de belastingen betaalden - tot de uitoefening van het kiesrecht en de deelneming aan de burgerwacht toegelaten konden worden, sloot de proletarische massa van elken direkten invloed op de wetgeving uit, en maakte de burgerwacht tot een wapen der bezitters tegen de onterfden. Wanneer het volk opstond in zijn ellende - het had geen werk en geen brood - en ingrijpende sociale maatregelen eischte: maximumprijzen, progressieve belastingen, proklameerde de bourgeoisie den staat van beleg en de nationale garde trok uit, ‘om de orde te herstellen’. Zoo te Parijs, waar den 17^{den} Maart 1791 op het Champ de Mars een afschuwelijk bloedbad onder vreedzame betoogers plaats vond, zoo ook herhaaldelijk in de provincie.

Ondertusschen gingen de reaktionaire klassen voort met zich te versterken en de kontra-revolutionaire propaganda - waarbij de priesters een groote rol speelden - te organiseeren. Enkel de voortdurende agrarische troebelen en de opstanden die nu en dan in de provincie uitbarstten, verhinderden de vesti-

ging eener burgerlijke regeering op grondslagen, sterk genoeg om elke verdere revolutionaire ontwikkeling tegen te houden.

Zoo brak het voorjaar van 1792 aan, waarin de revolutie van alle kanten besprongen en in 't nauw werd gebracht. In het zuiden en westen was de bevolking opgezweept door de agenten der kontra-revolutie, terwijl aan de grenzen duitsche, spaansche en engelsche legers gereed stonden het land binnen te vallen. Het centrum van de geweldige royalistische samenzwering die aan schier alle hoven haar vertakkingen had en Frankrijk dreigde te worgen, bevond zich in de Tuilerieën. En daarom was elk energiek optreden tegen den buitenlandschen vijand onmogelijk, zoo niet eerst de binnenlandsche vijand in zijn hol werd opgezocht, verdreven en onschadelijk gemaakt.

De Parijsche volksmassa's, die deze taak door de akties van 20 Juni en 10 Augustus volbrachten, redden de revolutie.

De eerste dezer akties droeg een vreedzaam, half-officieel karakter: de burgerlijke autoriteiten van Parijs waren er in geslaagd haar min of meer te ‘legaliseeren’. Aan alle burgers was expresselijk vergund geworden, om onder aanvoering van de officieren der Nationale Garde aan de demonstratie deel te nemen. Daarentegen hadden de leiders der betooging de koncessie gedaan dat de betoogers aan den ingang van het koninklijke paleis hun wapenen zouden afgeven: daarmee gaven zij het recht op geweld uit handen.

Al bracht de volksbeweging van den 20sten Juni aan het koninklijke prestige opnieuw een grooten slag toe, zoo bereikte zij toch niet haar doel. Het gesloten vergelijk, het daaruit voortvloeiend half-wettelijk karakter der demonstratie, beroofde de betooging van haar revolutionaire kracht. Een revolutionaire aktie die bij voorbaat van revolutionaire middelen afstand doet, heeft op de heerschenden zoo goed als geen uitwerking en veroordeelt zich zelve tot onvruchtbaarheid[1].

Ook de radikale vleugel der bourgeoisie had zich zoolang mogelijk tegen nieuwe revolutionaire, niet van boven-af geregelde aktie der massa's verzet. Al wat burgerlijk was vreesde de gevolgen van zulk een aktie. Zoo ‘de mannen met de pieken’, na de stutten der absolute koningsmacht en der feodale privilegiën te hebben verbrijzeld, zich opmaakten om ook de privilegiën van den kapitalistischen burgerlijken eigendom aan te tasten - wat dan? Echter, in Juli '92 was er geen keus meer: revolutionaire volksbeweging of kontra-revolutie. Men wist dat generaal Lafayette naar Parijs was gekomen om zijn troepenmacht ter beschikking te stellen van een staatsgreep; de duitsche legers waren den opmarsch begonnen. Nu werd het vaderland in gevaar verklaard, tienduizenden vrijwilligers grepen geestdriftig naar de wapenen. Patriotisme

1) Had de sociaaldemocratie in onzen eigen tijd de lessen der groote fransche omwenteling ter harte genomen, dan hadden b.v. de belgische socialisten in 1912 niet bij het proklameeren der kiesrechtstaking verklaard, in allen gevalle binnen de perken der wettelijkheid te zullen blijven!

en vrijheidsdrang waren één, vereenigden zich tot één heerlijke ontroering, één machtigen wil. Maar het schoonste krijgshaftige élan kon het vaderland en de revolutie niet redden, zoolang aan het hoofd van den staat een verrader bleef gesteld, die de macht bezat, om de organisatie der landsverdediging te ontwrichten en te verlammen.

Onder deze omstandigheden besloten de invloedrijke leiders der radikaal-burgerlijke en kleinburgerlijke partijen, Danton en Robespierre, aan de revolutionaire volksbeweging den vrijen loop te laten. En toen wierp deze het koningschap omver.

In de weken vóór den 10^{den} Augustus, bereidden revolutie en kontra-revolutie zich openlijk voor tot een nieuwe beslissende worsteling. De massa was niet langer ongeorganiseerd: in de drie jaren, sedert den val der Bastille verloopen, waren uit de behoefte van den strijd tal van politieke organen voortgekomen. De belangrijkste onder hen waren de ‘sekties’ (kiesdistrikten) waarin Parijs was verdeeld, verder de politieke clubs en de revolutionaire federaties. Deze organen dienden tot kader der nieuwe volksbeweging, die ditmaal beschikte over duizenden min of meer militair georganiseerde mannen, vele hunner met geweren, anderen slechts met pieken of bijlen gewapend. Het algemeene orgaan der beweging was de nieuwe Commune, aan den vooravond van den 10^{den} Augustus door het revolutionaire initiatief der in de sekties georganiseerde massa's tot stand gekomen. Elk dezer benoemde in den raad der stad drie afgevaardigden of kommissarissen, bijna zonder uitzondering onbekenden voor de buitenwereld. Zoo doken uit den schoot der massa's de leiders der nieuwe revolutionaire aktie op, de mannen in wien haar eigen wil en drang zich het zuiverst belichaamde.

De kontra-revolutie die zich in het koninklijke paleis krachtig verschanst en tot de tanden gewapend had, rekende vast op de overwinning. Zij beschikte over ruim 1300 Zwitsers, de beste soldaten der wereld, met hen mede vochten honderden edellieden, als Zwitsers verkleed. Een aantal regimenten van de nationale garde, zorgvuldig geschift onder de elementen der burgerij die voor koningsgezind golden, waren in de nabijheid van het paleis opgesteld. Maar hier had de hofkliek misgerekend. De burgerwachten, door het wantrouwen dat men hun bewees geprikkeld, - drie patronen waren hun uitgereikt tegen dertig aan de Zwitsers, - bleken niet gezind als broedermoordenaars van het volk op te treden. Zij verstrooiden zich bij de nadering van de gewapende volksmassa's, na hun eigen artillerie onbruikbaar te hebben gemaakt.

Daarentegen zat de meerderheid der Zwitsers nog vast in de banden van traditie en discipline.

Enkelen wierpen door de vensters hun patronen aan de voorhoede der revolutionaire scharen toe, die het paleis naderden. Maar toen openden de meesten, in dichte gelederen op de hoofdtrap opgesteld, op bevel hunner offi-

cieren en zonder aarzeling een moorddadig vuur op de kompakte massa der aanvallers. Honderden van deze vielen, de mare van den verraderlijken aanval bracht heel het revolutionaire Parijs op de been. Onder de kreten ‘dood aan den koning’ ‘dood aan de Oostenrijksche’ (de koningin) kwamen steeds nieuwe, onafzienbare scharen in beweging. De Zwitsers vermochten geen stand te houden tegen deze massa's: zij werden overweldigd, velen van hen gedood, anderen gevangen genomen.

Het revolutionaire volk drong de Tuilerieën binnen.

De zegepraal had bloedige offers gekost, veel grooter dan de verovering der Bastille: minstens 1300 strijders waren gevallen. En nog zou de dag geen vruchten hebben gedragen, ware niet het volk de Wetgevende Vergadering, waarheen het koninklijke gezin de wijk had genomen, binnengedrongen, en had het niet, met de wapenen in de hand, doorgezet dat de koning van den troon vervallen werd verklaard en het koningspaar in staat van beschuldiging gesteld. De laffe, weifelzieke parlementariërs legden pas de hand aan de ‘monarchie van godsgenade’ onder den druk der bedreiging van het woedende volk, koning en koningin anders onder hun oogen te zullen vermoorden.

Nu begon een tijdperk van revolutionair doortasten. De Wetgevende Vergadering organiseerde de nationale verdediging met een kracht, waarop de golven van den inval braken. Tegen de emigré's, die in het buitenland komplotteerden om Frankrijk te verderven, en tegen de priesters die de plattelandsbevolking opzweepten, greep de staat eindelijk krachtig in. De goederen der eersten werden verbeurd verklaard, de tweeden tot den eed van trouw aan de grondwet verplicht. De nieuwe volksvertegenwoordiging, de Nationale Konventie, werd verkozen door het (getrapte) algemeene kiesrecht.

Maar andere groote vraagstukken, - dat van koningschap of republiek, dat van de ekonomische privilegiën van den adel, - bleven onopgelost. De revolutionaire energie der Wetgevende Vergadering was niet groot genoeg om ze op te lossen, de gematigde partij in haar was nog te machtig. In het volk begon een woede te koken, dat, na al de ontberingen die het geleden, de zware bloedoffers die het gebracht had, de groote landsverrader en al de kleine verraders in en buiten Frankrijk nog werden beschermd door een volksvertegenwoordiging, die het zich gedroomd had als het scherpe zwaard der revolutionaire gerechtigheid. En in den grooten toorn der massa's mengde zich angst en huivering voor wat de toekomst zou brengen. Wel was het koningschap gevallen, maar de kracht der kontra-revolutie was daarmee geenszins gebroken. Longwy en Verdun, de sterke vestingen in het noord-oosten, waren door verraad verloren gegaan. De reaktionaire klassen van half Europa bedreigden Parijs met een ontzettende wraakoefening. De dag van de verdelging aller revolutionairen zou weldra dagen. De royalisten in de hoofdstad bereidden met cynische vreugde de blijde inkomst der ridders uit het oosten voor.

Zoo begon in de massa de toorn te gloeien die op zou vlammen in de September-moorden[1)], want al waren deze niet het werk der massa's, maar van slechts enkele honderden - zonder een algemeene stemming van sombere wraaklust in de massa, die bij de driedaagsche slachting lijdelijk en min of meer sympathiek toezag, zou deze woeste orgie van bloed en dronkenschap, deze waanzinnige poging eener 'grondige politiek-moreele zuivering van Parijs' onmogelijk zijn geweest. En juist omdat, zoowel de volksvertegenwoordiging als de Commune, de stemming der massa's voelden, durfden zij zich niet tegen de bloedige exekuties der tot razernij vervallene volksgerechtigheid verzetten, eer uit de massa's zelve een gebaar steeg van walging en een stem opklonk 'genoeg.'

De overwinningen van Valmy en Jemappes, waar de invallers teruggedreven werden, redden het revolutionaire Frankrijk, maar slechts voor korten tijd. De terechtstelling van Lodewijk XVI maakte geen einde aan de geheime propaganda en aan de organisatie der kontra-revolutie.

In het voorjaar van '93 beukte de vijand, wiens levensbelang het was de 'koningsmoordenaars' te vernietigen, opnieuw tegen de poorten der grenzen: tenzelfden tijd brak in de Vendée een vreeselijke opstand van meer dan honderdduizend gefanatizeerde boeren uit.

De zaak der vrijheid stond benarder dan ooit.

In de Konventie had, nu het koningschap gevallen en de macht der kontra-revolutionaire klassen gebroken was, de partij der bourgeois-republikeinen, de Gironde, de overhand. Deze dwarsboomden thans op hun beurt de revolutionaire ontwikkeling door hun onwil om de maatschappelijke veranderingen, die de vrucht der eigene aktiviteit van de massa's van stad en land waren, wettelijk vast te leggen. Zij verzetten zich tegen de afschaffing der heerlijke rechten zonder schadevergoeding, tegen de teruggave aan de plattelandsgemeenten van de gemeene gronden, hun door den adel in den loop der eeuwen ontroofd. Zij weigerden hardnekkig maximum-prijzen voor levensmiddelen vast te stellen en daardoor een einde te maken aan de schandelijke spekulaties waardoor toen als nu de kapitalistische woekeraars schatten vergaarden uit de ellende van het volk.

Zoo hield de zelfzuchtige klassepolitiek der groote bourgeoisie, die door de revolutie aan de macht gekomen was, doortastende maatregelen ten bate der volksmassa's tegen. De kleinburgerlijke Montagne, die, zij het ook aarzelend, vaak opkwam voor de belangen der boeren en arbeiders, was in de Konventie in de minderheid en kon niets doorzetten tegen den wil der Gironde.

1) De 'September-moorden', die van 2 tot 5 September in een aantal gevangenissen van Parijs plaats vonden, waren het werk van benden gefanatizeerde revolutionairen, dégeneré's en beroepsmisdadigers. De ongeveer 1000 slachtoffers van deze moordepidemie waren lang niet uitsluitend royalisten, ook tegen dieven, prostituées enz. keerde zich de weldra redelooze moordlust, ja ten slotte ook tegen de verwaarloosde knapen en krankzinnigen die in het gesticht Bicêtre opgesloten zaten.

Geen wonder dat te Parijs onder de volksklasse kleinburgerlijk-socialistische ideeën ingang begonnen te vinden. Op een aantal plaatsen braken hongeroproeren uit, o.a. te Lyon, waar door duizenden werkelooze textielarbeiders vreeselijke ellende geleden werd. De Parijsche Commune sloot bij de volksvertegenwoordiging een leening van zeven millioen francs, om door een toeslag bij het meel verdere stijging der broodprijzen te voorkomen, vele andere gemeenten volgden dit voorbeeld. De politieke toestand was even somber als de ekonomische. In Maart was de groote opstand in de Vendée uitgebroken, die aan duizenden republikeinen het leven kostte en dreigde naar Bretagne over te slaan. Bij de vijanden der republiek had zich nog Engeland gevoegd; weer rukte de vijand op, tienduizenden nieuwe rekruten waren noodig om de legers aan te vullen en te versterken. Maar de bevelhebbers, waarvan de meesten aan het oude regiem verknocht en der revolutie vijandig gezind waren, hadden de vrijwilligers van het vorige jaar vaak slecht behandeld en achtergesteld bij de beroepssoldaten: dit hield velen van dienstneming af. Als een donderslag kwam de tijding van het verraad van Dumouriez, die tot de Pruisen was overgeloopen.

Opnieuw werd het vaderland in gevaar verklaard. De Commune van Parijs, waarin de onvoorwaardelijke revolutionairen de meerderheid hadden, besloot tot het heffen eener progressieve belasting op den eigendom voor oorlogsdoeleinden. De Konventie kon toen niet anders dan het voorbeeld der Commune volgen. Dit wekte de woede der bourgeois van de Gironde-partij, die sedert het begin der revolutie schatten hadden verdiend door de onteigening van adel en geestelijkheid, de spekulaties in levensmiddelen en de leveranties voor het leger.

De burgerlijke patriotten verkozen den ondergang der republiek boven het afstand doen van een deel hunner oorlogswinsten.

Van nu af begon de Gironde, die reeds eerder door haar kuiperijen met Dumouriez zijn verraad had begunstigd, met de royalistische agenten in de provincie samen te spannen tegen de republiek. Zooals de revolutie in 1792 slechts gered kon worden door den val van het koningschap, zoo kon zij in '93 slechts gered worden door den val der Gironde. Weer was het oogenblik aangebroken, waarop enkel de elementaire kracht eener ongebreidelde massa-aktie de zaak van den historischen vooruitgang, van de toekomst der menschheid, redden kon.

Alle offers door de massa's gebracht, de onafgebroken worsteling die zij sedert vier jaar voerden, hadden schijnbaar tot eenige uitkomst gehad een nieuwe bevoorrechte klasse in de plaats te stellen der oude. Tegen de nieuwe heerschers die het volk zelf tot macht had gebracht, tegen de burgerlijke republikeinen der Gironde, moest de nieuwe volksbeweging zich keeren. De revolutionairen eischten de uitwerping der 22 voornaamste girondijnsche afgevaardigden uit de Nationale Konventie. Maar de meerderheid der Konventie weigerde. *Na die weigering bleef den revolutionairen geen anderen weg, dan*

zich voor te bereiden de zuivering der volksvertegenwoordiging van haar reaktionaire elementen desnoods met geweld te volbrengen.

In zijn strijd tegen de Gironde vond het revolutionaire volk van Parijs steun bij de revolutionairen van het geheele land.

Het revolutionaire Parijs stond door de politieke clubs, de komité's en federaties in verbinding met de 36.000 fransche gemeenten. En al de jonge, vurige, intens-levende organismen, wier gezamenlijke moeder de revolutie was, stuwden te zamen één stengel van kracht omhoog. Haar vrucht was de grootsche volksbeweging van 31 Mei-2 Juni 1793, de eerste waarin de uiterste revolutionaire richting zich zonder den openlijken steun der groote burgerlijke en klein-burgerlijke leiders, doorzette.

Echter ook onder deze uiterste richting was geen volkomen eensgezindheid. Sommigen wilden zich tevreden stellen met de politieke vernietiging der Gironde, de uitwerping der 22 voornaamste Girondijnen uit de Konventie, anderen wilden hen als verraders ter dood brengen, Ook gingen stemmen op om het burgerlijk eigendom niet langer te ontzien, maar het te onteigenen, gelijk de bourgeoisie en de boeren het feodale eigendom hadden onteigend: de huizen der rijken leeg te halen, hun rijkdommen te verdeelen onder het hongerige volk of te gebruiken ten behoeve der landsverdediging. Van het vermoorden der girondijnsche afgevaardigden rieden niet slechts Danton en Robespierre af: ook de volksman Marat verklaarde er zich tegen. De leden der Konventie, door Frankrijk aan de hoede der hoofdstad toevertrouwd, moesten onschendbaar zijn. En ook het voorstel tot plundering werd door een deel der revolutionairen zelf hevig bestreden: de bourgeoisie was te sterk, de geheele Nationale Garde - 16.000 man - zou in 't geweer geroepen worden, de regimenten uit de burgerlijke stadswijken zouden ongetwijfeld tegen de plunderaars optrekken, het burgerbloed zou vloeien bij stroomen, terwijl de vijand aan de grenzen stond. Een kompromis kwam tot stand. In den nacht van 30 op 31 Mei verbonden vele leden der revolutionaire organisaties zich onder eede, om den burgerlijken eigendom ongemoeid te laten. Een aantal dezer organisaties stichtten tevens een ‘algemeenen revolutionairen raad’, die de leiding der volksbeweging op zich nam.

In den vroegen lentemorgen riep de bronzen dreuning der alarmklokken door heel Parijs het volk opnieuw op tot den strijd, gewapende scharen daalden uit de voorsteden naar de binnenstad; de burgerlijke bataljons der Nationale Garde rukten uit ter bescherming der Konventie, en de proletarische bataljons, goed voorzien van artillerie, het eigendom der sekties, omsingelden het gebouw der volksvertegenwoordiging en eischten de uitwerping der Girondijnen.

Maar de massa's bleven aarzelen, om tegen de Konventie geweld te gebruiken. En de meerderheid der Konventie die dit wist, besloot om niet toe te geven. De

dag ging voorbij. De avond daalde. De beslissing was niet gevallen. Het volk bleef onder de wapenen, de leiders bereidden een nieuwe aktie voor. Maar zou zij slagen? Zou de weifelmoed omslaan tot vasten wil om door te zetten, ten koste van alles, een wil als den 10^{en} Augustus '92 het koningschap had weggevaagd?

Niemand die zeggen kon: ja.

Daar bereikte op den morgen van den 2^{den} Juni de tijding Parijs, dat een spontane hongerbeweging der textielarbeiders van Lyon, door de broederlijk samengaande burgerlijke en aristokratische partijen in bloed was gesmoord, 800 arbeiders hadden den dood gevonden. En nu steeg in de massa's, onder den indruk van dit verschrikkelijke bericht, een groote woede op en een felle verontwaardiging die elke aarzeling overwonnen. Nu scheen de bloedige daad vlak bij en de meesters gevoelden het. Een poging van de leden der meerderheid, om het gebouw der volksvertegenwoordiging te verlaten, ‘waar zij niet langer in vrijheid konden beraadslagen’ werd door den kommandant der Nationale Garde Henriot onmiddellijk verijdeld door het bevel: ‘kanonniers, aan uw stukken!’ De revolutionaire energie zegevierde: de Konventie besloot voor den volkswil te bukken en wierp 31 afgevaardigden der girondijnsche partij uit[1)].

In schoone woorden van geestdrift hebben de groote burgerlijke geschiedschrijvers der revolutie, in de eerste plaats Michelet, de volksbewegingen tegen het koningschap, de bestorming der Bastille, de tocht der vrouwen naar Versaille, den 10^{den} Augustus '92, verheerlijkt: uitbundige lof hebben zij het volk gebracht voor zijn onverschrokkenheid, zijn élan, zijn zelfopoffering. Maar de aktie van den 2^{den} Juni '93 kan geen genade vinden in hun oogen, immers zij richtte zich tegen een burgerlijke volksvertegenwoordiging! Een grove geweldpleging was zij aan het parlement, dat heilig huisje der bourgeoisie, en allen die in haar een rol speelden, waren dronkelappen of poppen van onverantwoordelijke, waanzinnige fanatici. Zoo beinvloedt het klassegevoel de geschiedschrijving! In werkelijkheid was de massa-aktie van den 2^{den} Juni '93 de laatste der ‘groote dagen’ van de revolutie, het hoogtepunt van den revolutionairen springvloed, de uiting van de opperste energie der onterfde massa's, de eerste en tevens de laatste massale daad van strijd, waardoor zij op revolutionaire wijze poogden de sociale gelijkheid te veroveren.

De nawerking van die daad zien wij in de doortastende maatregelen waartoe de Konventie in de daarop volgende maanden besloot. Het zijn o.a.: de invoering van maximumprijzen voor de voornaamste levensmiddelen, de heffing van een

1) Een deputatie uit het volk bood hierop aan de Konventie aan, om uit zijn eigen midden een zelfde aantal gijzelaars te stellen. Eerst later werden de voornaamste Girondijnen vervolgd en terechtgesteld, omdat zij zich na hun uitwerping aan kontra-revolutionaire kuiperijen in hun kiesdistrikten schuldig maakten.

sterk-progressieve oorlogsbelasting, het besluit tot algemeene volkswapening, en de afschaffing, zonder schadevergoeding, van alle heerlijke rechten. Ook kwam in dit tijdvak de beroemde ‘grondwet van het jaar 1’ tot stand, de meest demokratische konstitutie ooit door een burgerlijke regeering aangenomen.

Ten slotte eenige algemeene opmerkingen over wezen en beteekenis der massa-aktie in de groote fransche omwenteling.

In tegenstelling tot de nationale beperktheid der engelsche revolutie, droeg de fransche een universeel karakter. Vandaar dat ook de burgeroorlog zich in haar veralgemeent tot een episode van de internationaal-gevoerde worsteling tusschen feodaal-absolutistische en burgerlijke klassen. De boeren der Vendée zijn slechts een hulpkorps in dienst der europeesche kontra-revolutionaire legermachten, waarin fransche émigré's en pruisische jonkers broederlijk tegen de sans-culottes optrekken. ‘Revolutionair’ en ‘patriot’ worden in de jaren 1791 - '93 woorden van gelijke beteekenis, evenals ‘aristokraat’ en ‘landsverrader’.

Zooals in de engelsche revolutie, gaat in de fransche de massale aktie der volksmassa's aan de vorming van revolutionaire legers vooraf: de aktie der eersten voert de revolutie eerst op tot het punt, waar die der tweede mogelijk en noodzakelijk wordt. Maar de aktie der legers maakt die der massa's geenszins overbodig, integendeel blijft deze de voorwaarde vormen van den revolutionairen oorlog, gelijk van iedere verdere revolutionaire ontwikkeling.

In de massabeweging zelve valt de aktie der landelijke van die der stedelijke massa's te onderscheiden, al bevruchten en steunen beide elkaar voortdurend.

De akties der boeren voltrekken zich ten deele nog in de oude primitief-gewelddadige vormen van brandstichting en plundering, ten deele reeds in de hoogere, meer gekoncentreerde vormen van kollektieven druk op openbare lichamen. Tot algemeene politieke akties op nationalen maatstaf brengen de boeren het echter niet: daartoe leven zij te verstrooid en is hun geestelijke samenhang te gering. Anders de stedelijke - in de eerste plaats de Parijsche - volksklassen. In de hoofdstad en in enkele andere groote steden: Lyon, Bordeaux, Marseilles, waren de massa's door hun opeenhooping reeds in staat een sterken druk op de regeering en de heerschende klassen uit te oefenen. Alle strijdmiddelen van moderne massa's, op het ééne der staking na: woord en pers, vereeniging en vergadering, adres en petitie, ongewapende en gewapende betooging werden in de groote revolutie toegepast en maakten een spiraalsgewijs stijgende ontwikkeling door, alle streefden telkens als op hun hoogtepunt op den gewapenden opstand toe, de opperste ontlading der kollektieve, revolutionaire energie, de meest geweldige aktie der van strijdwil doorgloeide massa's.

Tusschen al deze revolutionaire middelen speelde de staking nog in het minst geen rol: dit blijkt reeds uit het veelvuldig plaatsvinden der groote volks-

bewegingen op Zondagen. Nog steeds ontbraken de maatschappelijke voorwaarden, om door het neerleggen van den arbeid sterken politieken en maatschappelijken druk uit te oefenen. De moderne machinale industrie en de moderne verkeersmiddelen waren nog niet geboren. En daarbij bestonden de volksmassa's, die tot den revolutionairen strijd optrokken, op verre na niet uitsluitend uit loonarbeiders, maar omvatten zij talrijke andere elementen: kleinburgers, intellektueelen, oud-soldaten enz. Alle te zamen vormden zij 'het volk'.

Door massale betoogingen oefende het volk wel een geweldigen druk uit, maar die druk was niet in alle omstandigheden sterk genoeg om *een beslissing te forceeren*, dat wil zeggen om de heerschende klassen te dwingen *afstand te doen van een deel hunner macht*. Herhaaldelijk bleek daartoe de gewapende opstand noodzakelijk. Deze was de ultimo ratio, het laatste beslissende middel der revolutionaire volksklasse.

In geen enkel geval voltrok zich de beslissing op deze wijze, dat aan de eene zijde het gewapende volk stond, aan de andere het leger.

Reeds voor de revolutie was dit laatste vervuld door eenzelfden geest van ontevredenheid met het oude regiem, eenzelfden haat tegen de machthebbers, als het volk zelf. De soldaten, grootendeels uit de lagere klassen der groote steden gerekruteerd, slecht betaald en slecht behandeld, voelden zich met het volk door tal van sociale en geestelijke banden verbonden. Ook bij het kader en onder de lagere officieren, aan wien door het heerschende regiem elke kans op bevordering was afgesneden - voor de hoogere rangen kwamen enkel leden van den adel in aanmerking - heerschte dientengevolge een vurig verlangen naar sociale verandering.

Reeds bij de groote volksbeweging die tot de bestorming der Bastille leidde, bleek hoe de soldaten geen blinde werktuigen meer waren in de handen hunner supérieuren. Vele hunner sympatiseerden van harte met de opstandige massa en waagden het dit te toonen; sommige nog slechts passief, dit waren de 'onbetrouwbaren', andere reeds aktief, deze werden tot overloopers en militaire leiders der menigte. In tal van vormen voltrok zich de ontbinding van het leger als machtsinstrument der monarchie. En gelijktijdig met deze desorganisatie vond een nieuwe binding plaats. Hoe meer het oude regiem verviel en hoe verder de revolutionaire omkeer zich voltrok, in des te hoogere mate werden de verjongde, vernieuwde legers voor een groot deel uit boeren, verknocht aan de revolutie bestaande, tot machtswerktuigen der revolutionaire ontwikkeling.

De opstandige volksmassa's vonden dus bij hun akties tegen het gezag, slechts enkele deelen van het leger tegenover zich en wel voornamelijk de officieren der hoogere rangen - alle van adel, - enkele aristokratische regimenten zooals de 'gardes du corps', en de buitenlandsche troepen. Te zamen vormden deze de militair-georganiseerde krachten der kontra-revolutie, zij wierpen tegen den revolutionairen stroom de dammen op, die enkel geweld uit den weg kon

ruimen, want zij waren niet vatbaar om door propaganda voor de revolutionaire zaak te worden gewonnen.

Tot dit geweld waren echter twee dingen noodig, n.l. wapens en organisatie.

De volksklasse bezat bij het uitbreken der revolutie het een noch het ander. In beide opzichten was haar positie tegenover de heerschende klasse ongunstiger dan die der handwerkslieden in de middeneeuwen en der Londensche burgerij in de 17de eeuw was geweest.

En toch was het bezit van wapens voor de groote massa-akties der revolutie noodzakelijk - al vormde, gelijk wij gezien hebben. eigenlijk gezegde gewelddadigheid slechts een enkel element van den samengestelden druk, waarmee de revolutionaire massa het oude regiem onderste boven wierp.

Een der voornaamste eischen van de massa aan de gemeentelijke autoriteiten in de allereerste dagen der groote worsteling was dan ook: algemeene uitdeeling van wapens, volkswapening. Vaak moest het volk dezen eisch doorzetten tegen den wil der bourgeoisie in, die - en dit getuigt van de kracht van haar klassegevoel - zelfs in de eerste geestdrift en de ontzaglijke beroering der worsteling op leven en dood tegen het feodaal-absolutistisch regiem, draalde om het volk de wapens in handen te geven, die het tegen den gemeenschappelijken vijand wilde voeren.

Hoe verschafte het volk zich de wapens, die het tot zijn akties op beslissende momenten behoefde? Voor een deel vervaardigde het die zelf in de dagen van toenemende spanning en opwinding, die aan elke nieuwe groote botsing voorafgingen. In zulke dagen trachtte de massa zooveel mogelijk stalen en ijzeren voorwerpen en metaalvoorraden in handen te krijgen en smeedde deze in ongelooflijk korten tijd òm tot het woud van pieken, dat zich in den morgen van de ‘groote dagen’ in beweging zette en waarschijnlijk - te zamen met de phrygische muts - nog meer beteekenis had als revolutionair symbool dan als werkelijk strijdwapen.

Vuurwapens kon het volk niet zelf vervaardigen; het moest zich deze verschaffen door de tuighuizen binnen te dringen en te plunderen. In de provincie werden de geweren vaak op het stadhuis bewaard, en wanneer in de zomermaanden van 1789 de nieuwe burgerlijke gemeentebesturen ze niet goedschiks onder de massa's wilden verdeelen, drongen deze vaak de stadhuizen binnen, maakten zich meester van de wapenvoorraden en verdeelden ze zelven. Dit geschiedde o.a. te Troyes en te Strassburg.

Het spreekt van zelf dat de reusachtige volksmenigten, wier somtijds gewelddadig, altijd onwettelijk optreden de voornaamste bewegingsvorm der revolutie was, slechts voor een klein deel met vuurwapenen gewapend waren. Natuurlijk bevond zich het volk in technisch-militair opzicht, vooral in de eerste periode der revolutie, maar ook later, sterk in het nadeel tegenover de troepen van het geregelde leger. Dit nadeel was nog erger doordat het

volk gewoonlijk de aanvallende, het leger de verdedigende partij was. Zoo beschikte de voorhoede der revolutionaire scharen, die 10 Augustus 1792 de Tuilerieën binnendrong en door het salvovuur der Zwitsers werd neergemaaid, voor het grootste deel slechts over pieken en dergelijke primitieve wapenen.

De minderheid der revolutionaire massa in technisch-militair opzicht werd echter meer dan geneutraliseerd zoowel door de enorme meerderheid van aantal der opstandelingen als door psychische faktoren. Waar volk en leger tegenover elkaar staan is in nog hoogere mate dan in den strijd tusschen twee legers, de technisch-militaire faktor er slechts een onder vele, en vaak een van ondergeschikten, bijkomstigen aard.

Op één faktor in de worsteling tusschen leger en volk moeten wij nog de aandacht vestigen, die zoowel militair-technisch als psychisch van groote beteekenis was, n.l. op de Nationale Garde, de nieuwe instelling door de bourgeoisie in Juli '89 als een schakel tusschen volk en leger ingevoegd.

Zoolang de Nationale Garde een burgerlijke instelling bleef, dat wil zeggen, zoolang enkel leden der bezittende klassen tot haar konden behooren, was de oogenblikkelijk-politieke stemming van deze klasse, haar gezindheid tegenover volksbewegingen, beslissend voor het optreden der garde. Was de bourgeoisie vóór de massa-aktie, zag zij de noodzakelijkheid daarvan in tegen het onmiddellijke dreigen der kontra-revolutie - zooals b.v. in Augustus 1792 het geval was - dan koos de Nationale Garde de zijde van het volk, of bleef althans bij de botsing tusschen volk en royalistische troepen passief. Nadat echter in een verder stadium der revolutionaire ontwikkeling ook de bezitlooze plebejers in de burgerwacht opgenomen waren geworden, kwamen in haar de klasse-tegenstellingen tot uiting, die in de maatschappij zelve bestonden. De regimenten der proletarische stadsdeelen werden tot een machtsinstrument in handen der uiterste revolutionaire richting, terwijl de burgerlijke regimenten voor de gematigden partij trokken. Zoo gaf de onvoorwaardelijke trouw der proletarische regimenten aan de revolutionaire zaak den doorslag bij de omsingeling der Konventie op den 2^{den} Juni 1793.

Wij zagen reeds, hoe, zoowel bij deze gebeurtenis als bij vroegere, niet zoowel eigenlijk gezegd wapengeweld als de samengestelde psychische kracht, die men het best als revolutionair élan omschrijft, de beslissing bracht. Wij zagen echter ook dat zelfs bij de meest vreedzame onder de groote massa-akties der revolutie: de tocht der vrouwen naar Versailles, het zegevierende ‘moreel geweld’ door de bedreiging met ‘fysiek wapengeweld’ geruggesteund werd. De aankomst der Nationale Garde onder bevel van Lafayette te Versailles was een der beslissende faktoren tot den terugkeer van het hof naar Parijs. Maar de uitzending der burgerwacht was op haar beurt weer het resultaat van den sterken en heftigen ‘moreelen’ drang der Parijsche massa's.

Dit voorbeeld maakt duidelijk, hoe zeer ‘moreel’ en ‘fysiek’ geweld bij revolutionaire gebeurtenissen in elkander grijpen, uit elkander voortkomen en in elkander overgaan. Ze als twee afzonderlijke kategorieën naast elkaar te willen stellen, de eene te aanvaarden als goed en de andere als slecht te verwerpen, is utopisch.

Echter is hiermee niet gezegd, dat ‘moreel’ en ‘fysiek’ geweld gelijkwaardige krachten zouden zijn. Het tegendeel is waar. In de geestelijke gesteldheid, de wil, de energie, het idealisme, de haat, de verontwaardiging, de opoffering, de overtuiging, het politiek doorzicht der door een revolutionair ideaal bezielde massa's, ligt de kracht die over de geweldmiddelen van een ondergaand regiem zegepraalt. Deze kracht bedient zich in bepaalde omstandigheden en op bepaalde momenten onder andere middelen ook van fysiek of wapengeweld.

Ware het anders, nooit zou een volksbeweging zegevieren. In militair-technisch opzicht is zij altijd de mindere.

De gevoelens en hartstochten, wier som wij revolutionaire energie noemen, dreven de massa's in de fransche revolutie aan tot daden van heerlijken moed, van zuivere zelfopoffering en doodsverachting, maar ook van wilde wraak en gruwelijke wreedheid. Deze gevoelens en hartstochten werden telkenmale tot hun hoogsten graad opgevoerd door de ontzettende ellende, de dreigende toerustingen, het niets ontziende verweer van het oude regiem. De honger vormde de *sociale*, de vrees voor den staatsgreep de *politieke* aanleiding tot de groote massale akties der revolutie. Natuurlijk grepen beide in den regel in elkaar en hun werkingen versterkten elkander, immers elke toeneming van de spanning op politiek gebied had onmiddellijk ekonomische en sociale gevolgen: de rijken verlieten het land of althans de hoofdstad, de winkeliers sloten hun zaken, de luxe-bedrijven die te Parijs een zoo groote rol speelden stonden stil, de werkeloosheid nam ontzettend toe, enz. Iedereen leed en ontbeerde, alleen de woekeraars en spekulanten in levensmiddelen profiteerden. Vandaar dat in elke *politieke* krisis, wanneer de massa intuïtief voelde, dat het oogenblik gekomen was om zich te werpen op de nieuwe belemmering door de ‘aristokraten’ tegen den revolutionairen stroom opgeworpen, om die met inspanning van alle krachten te vernielen, ook de sociale eischen luid opklinken. Naarmate de revolutie voortschrijdt worden die eischen stoutmoediger en scherper omlijnd, de *sociale gelijkheid door gelijkmaking der vermogens* wordt duidelijker als doelder revolutionaire volksbeweging geproklameerd.

In onzen tijd bestaat het wezen van elke revolutionaire beweging uit de eenheid niet slechts van politieke en sociale *eischen* maar ook van politieke en ekonomische *aktie*. Het wereldhistorische voorbeeld eener dergelijke eenheid is de russische revolutie van 1905. In de fransche omwenteling was zij, door de zwakte en het gemis aan zelfstandigheid van het proletariaat, nog niet wel

mogelijk. De ekonomische aktie blijft in haar een zwakke, onbeduidende nevenstrooming, die zich nergens met de politieke aktiviteit der massa's verbindt. Stakingen om loonsverhooging komen voor, maar zij houden geen verband met de groote revolutionaire volksbewegingen en hebben op deze geen invloed. De massa-aktie in de fransche omwenteling is zoo goed als uitsluitend politiek.

Zoo nood en politieke krisis telkens de *aanleiding* tot der evolutionaire bewegingen vormden, de diepere stuwkracht die deze veroorzaakte, was de idee, het maatschappelijke ideaal der burgerlijke vrijheid. Het had de massa doordrongen, in hen lichaam gekregen: de bijkans oneindige kracht waarmee zij zich op de oude maatschappelijke instellingen stortten, was evenredig aan de oneindige ver wachtingen die voor hen opengingen. Machtig en zoet bewoog in die dagen de verwachting van een groot heil, door strijd te winnen, van geloof aan vrijheid en gelijkheid die hij mee hielp verwezenlijken, het hart van den armsten zwoeger, den meest ruwen, onwetenden sans-culotte. Dit geloof gaf hem den moed het vuur te trotseeren van de onzichtbare bezetting der Bastille, op te trekken tegen de salvo's der Zwitsers, geposteerd op de trappen der Tuilerieën. Dit geloof gaf hem de kracht om maanden, jaren lang honger en ontbering te verdragen, niet te vertwijfelen toen na elke overwinning bleek, dat eigenlijk nog niets gewonnen was, maar zich opnieuw toe te rusten tot nieuwen aanval. Het rijk der vrijheid scheen soms vlak bij, de verwezenlijking van die gelijkheid, waarnaar de harten dorstten, nog slechts tegengehouden door den onwil, de grove zelfzucht en halsstarrigheid van een paar honderd of een paar duizend aristokraten. Was het wonder dat het revolutionaire volk deze maatschappelijke parasieten zag als de groote belemmering tot het algemeene heil, tot een leven van vrijheid en overvloed voor allen, dat het ze te dooden een daad van sociale rechtvaardigheid achtte en geen reden zag om het bloed zijner vijanden te sparen, meer dan het zijn eigen deed?

Van het uitbreken der revolutionaire beweging af ontstaat in de massa's de drang haar aktie, dat is zich zelve te organiseeren. Het volk, dat optrekt tegen de Bastille, stelt leiders aan zijn spits en gehoorzaamt hun: zoo wordt uit de chaotische menigte een strijdbare schaar. De revolutie is een onvermoeid en hoogst voortvarend organisator: dit heeft na de fransche ook de russische omwenteling geleerd. Revolutionaire tijdperken doen als een warme voorjaarsstorm de organisaties omhoog schieten, die in tijdperken van geleidelijke ontwikkeling steen voor steen moeten worden opgebouwd. In de jaren 1789-93 ontstaan in Frankrijk duizenden politieke clubs en vereenigingen, waarvan de meeste ook onderling in verbinding staan.

Zij zijn de brandpunten van het politieke leven, de scholen waarin de revolutionaire voorhoede haar politieke opvoeding krijgt. Tevens zijn zij in de latere fazen der revolutie de *strijdorganen der revolutie*, zij bereiden de der jaren '92 en '93 voor en geven hun leiding.

Een geestelijke band, even belangrijk voor de massabeweging als de politieke clubs en federaties, vormde de revolutionaire volkspers. Te zamen met de volksmeeting was zij het voornaamste wapen der politieke propaganda. Haar dagelijksch toetsen van de handelingen der oude en later der nieuwe heerschers aan hun beloften en toezeggingen, haar voortdurende aanmaningen tot wantrouwen en waakzaamheid, verscherpten het bewustzijn der klassetegenstellingen bij de massa en vernietigden haar naïeve verbroederingsillusies. Haar vlijmende ontleding der gebeurtenissen, haar verontwaardigde beschuldigingen en vlammende oproepen wakkerden de politieke hartstochten en de revolutionaire energie aan, tot deze het punt bereikten waarop zij zich in gezamenlijke daden moesten ontladen.

Natuurlijk waren de drijfveeren dezer energie niet altijd even sterk gespannen. Ook in revolutionaire tijdperken neemt het handelen den golvenden vorm aan, die het grond-rytme is van elke menschelijke werkzaamheid. Maar het kenmerkende van revolutionaire tijdperken is, dat zoowel het gemiddelde als de hoogtepunten der sociale golfbeweging die van evolutionaire perioden verre overtreffen.

De massale akties der fransche revoluties ontwikkelden zich voortdurend in nauwen samenhang met de gebeurtenissen in de politiek-parlementaire sfeer. Van het bijeenkomen der Staten-Generaal af tot aan de laatste dagen der Konventie toe, waren het telkens parlementaire gebeurtenissen, die den laatsten stoot gaven aan het opkomen der volksbeweging. In even onophoudelijke en innige wisselwerking als ‘moreel’ en ‘fysiek’ geweld, staan in de revolutie ‘parlementaire’ en ‘rechtstreeksche’ aktie. Echter met dien verstande, dat de eigene beweging der massa's de diepste, meest elementaire faktor der revolutionaire ontwikkeling is, die in laatste instantie ook de richting en het tempo der parlementaire feiten bepaalt.

Uit de studie der fransche revolutie blijkt, hoe groote organische veranderingen in de sociale struktuur en de sociale verhoudingen, in revolutionaire tijdperken in de eerste plaats hun beslag krijgen door de worsteling der klassen in het maatschappelijke strijdperk, en de botsingen der vertegenwoordigers van die klassen in het parlement, hoe gewichtig ook, toch slechts een sekundaire rol spelen.

Door de massa-aktie vernietigde de revolutie de oude levensvormen en gaf zij aan de nieuwe gelegenheid zich te ontwikkelen. De massa-aktie verbrijzelde telkens opnieuw de belemmeringen, die het ontstaan der burgerlijke maatschappij-orde tegenhielden en schiep de instellingen, die deze orde tot haar vestiging behoefde. De massa-aktie bevruchtte de aktie der volksvertegenwoordiging, dreef deze telkenmale aan tot nieuwe ingrijpende maatregelen, tot juridische, dat is algemeen-nationale en beredeneerde regeling en ordening, van wat de massa zelve spontaan, intuïtief en plaatselijk schiep.

Derde hoofdstuk
De massa-aktie in het begin-tijdperk van het moderne kapitalisme

1. De engelsche massa-bewegingen van 1815 tot 1848.

A. Massabewegingen vóór het Chartisme.

In het derde kwart der achttiende eeuw begon in Engeland de industrieele revolutie, die de machinale produktie in de plaats stelde van handwerk en manufaktuur.

De omkeer in de voortbrengingswijze, die de textielfabrikage tot uitgangspunt had, voltrok zich achtereenvolgens in de metaalnijverheid, het mijnwezen, de middelen van verkeer en vervoer en alle andere gewichtige takken van menschelijke werkzaamheid. 'In alle bedrijven worden de werktuigen tot machines, de werkplaatsen tot fabrieken, de groothandelaars en de parvenus uit het ambacht tot fabrikanten.'

Aan de industrieele revolutie onafscheidelijk verbonden zijn ten eerste de enorme toeneming van het kwantitatieve voortbrengingsvermogen, ten tweede de opeenhooping van een groot deel der bevolking in de fabrieksteden en mijndistrikten, ten derde het snelle verval van oude sociale verhoudingen, denkbeelden en gevoelens en hun vervanging door nieuwe levensvormen en levenswaarden.

Van 1830 af begint het industrieele kapitalisme in Engeland het geheele ekonomische en sociale leven te beïnvloeden. Het omwentelingsproces, dat dit kapitalisme tot de heerschende produktiewijze maakt, gaat uiterst snel zoo wij zijn tempo vergelijken bij dat der technisch-sociale ontwikkeling van vroeger eeuwen; daarentegen langzaam, gemeten naar den maatgang dien het aannam in landen waar de nieuwe produktiewijze eerst later haar intree deed. Terwijl in die landen - België, Duitschland, de Vereenigde Staten, Rusland, enz. - een groot aantal der in Engeland gedane uitvindingen plotseling konden worden ingevoerd, veranderde in Engeland zelf het ekonomische en sociale stelsel eerst stap voor stap. Verouderde produktiemiddelen en arbeidsmethoden vermochten er zich nog langen tijd te handhaven, en in sommige bedrijven - voornamelijk in de weverij - hield het handwerk nog tientallen jaren lang de konkurrentie met de machine vol, zij het ook ten koste van onmenschelijke ellende der producenten. Nog tot omstreeks het midden der eeuw overtrof het aantal handwevers vele malen dat der fabriekswevers[1]. Gedurende den langen socialen

1) De verhouding was: 1819-'21 fabriekswevers 10.000, handwevers 240.000; 1829-'31 fabriekswevers 50.000, handwevers 225.000; 1844-'46 fabriekswevers 150.000, handwevers 60.000.

doodstrijd der huisarbeiders drukten deze in hooge mate hun stempel op het karakter der arbeidersbeweging van hun tijd.

In scherpe tegenstelling tot de steeds ellendiger wordende huisarbeiders stonden de geschoolde ambachtslieden, die de aristokratie der arbeidersklasse vormden. Door een langen leertijd en sterke, gilde-achtige vakvereenigingen beschermd tegen werkeloosheid en loondruk, en nog niet door de intree der machine in hun vak bedreigd, voelden zij zich in sociaal en psychologisch opzicht op zijn minst evenzeer verbonden aan de kleine burgerij als aan de proletarische massa. Evenals den eersten, verwachtten zij vooral verbetering van den intellektueelen vooruitgang des volks en van het bewerken der publieke opinie. De spontane uitbarstingen van vertwijfeling der thuiswerkers keurden zij af en het massale opdringen van het fabrieksproletariaat was hun te ruw en te revolutionair.

Dit laatste vormde de stuwende kracht in de groote bewegingen, die spoedig na het einde der oorlogen tegen Napoleon in Engeland uitbraken. Hoe zwak het fabrieksproletariaat nog was: - betrekkelijk gering in aantal, daarbij voor een groot deel uit vrouwen en kinderen bestaande, in enkele distrikten te midden eener overheerschend kleinburgerlijke bevolking geïsoleerd; ruw, onwetend en ellendig; - zoo getuigde toch zijn eerste optreden reeds van een anderen geest dan dien van blinden haat en wanhoop, welke de tot ondergang gedoemde handwerkers vervulde, een geest van meer zelfvertrouwen en toekomstvertrouwen, meer onderlinge broederlijke toewijding, maatschappelijk inzicht en strijdbare energie.

Het tijdperk der napoleontische oorlogen had in Engeland, gelijk door heel Europa, tot een enorme versterking der reaktie geleid. De oude volksvrijheden waren grootendeels aan de behoeften der oorlogsvoering ten offer gevallen, het recht van vereeniging was in 1799 opgeheven en elke vrije meeningsuiting werd onderdrukt. Politieke tyrannie spande met ekonomische uitbuiting tegen de ellendige massa's samen. Het einde van den oorlog, die voor de heerschende klassen een glanzende overwinning beteekende, bracht aan de arbeiders en boeren geenszins de verbetering van hun toestand en de verlichting van hun lot waarop zij gerekend hadden. De hooge invoerrechten op graan en de vele andere drukkende indirekte belastingen werden door de regeering gehandhaafd, ten einde de renten der - sedert 1792 vervijfvoudigde - staatsschuld te doen betalen door het arbeidende volk. Hooge prijzen der eerste levensbehoeften gingen samen met lage loonen. De werkeloosheid nam ontzettend toe door de demobilisatie van vele tienduizenden soldaten en matrozen. Als een booze zweer vrat het pauperisme aan het lichaam der natie; er waren plaatsen waar één derde deel der bevolking ondersteuning genoot; de arbeidskracht was diep onder haar waarde gezonken en zoo goedkoop geworden, dat menschen, voor de kar of den ploeg gespannen, het werk verrichtten van ossen en paarden.

‘Door ervaring en waarneming weten wij allen’ aldus oordeelt een burgerlijk schrijver over dien tijd, ‘welk een schijn van welstand een groote oorlog te weeg brengt in alle streken die hij aantast, met uitzondering van die waarop hij wordt uitgevochten. Deze bloei is echter ten eenenmale kunstmatig en bedriegelijk. Er bestaat een reusachtige, schijnbaar onverzadelijke vraag naar alle oorlogsbenoodigdheden, een onnatuurlijke spookachtige schijn van handelsbloei wordt opgewekt, en zij die niet in staat zijn om verder te zien dan hun neus lang is, nemen aan dat de hulpbronnen van den staat in waarheid onuitputtelijk zijn. Intusschen is de staat niet werkzaam aan het bevorderen van den ekonomischen bloei, maar hij verpandt eenvoudig zijn krediet, om een geweldigen schuldenlast in het leven te roepen. Het engelsche volk ontwaakte uit zijn illusies tot het inzicht, dat onder sommige omstandigheden de gruwelen van den vrede nauwelijks minder erg zijn dan die van den oorlog.’

Deze woorden zijn volkomen toepasselijk ook op het heden, op het ontwaken tot het doorzicht in ‘de gruwelen van den vrede’ dat de volken in onze eigen dagen wacht....

De overeenkomst van het tijdperk dat de eerste moderne arbeidersbeweging, het Chartisme, voorbereidde, met de tijden die wij naar alle waarschijnlijkheid tegemoet gaan, maakt voor ons, revolutionaire socialisten, de beweging der jaren 1816-1832 in Engeland zoo belangrijk.

Het engelsche proletariaat was aan het begin van dat tijdperk nog volstrekt niet door de produktie tot een hechte massa samengesmeed. Het bezat evenmin organisatorischen samenhang als geestelijke eenheid; geen algemeene theorie, geen algemeen richtsnoer voor zijn handelen leidde het. Het vond geen leuzen en programma's als wegwijzers op zijn pad: het moest alles zelf ontdekken, beproeven en verbeteren; het stortte zich in den klassenstrijd zonder begrip van wat de klassenstrijd was.

Om dien klassenstrijd op ekonomisch gebied te kunnen voeren, om de ontzettende uitbuiting te kunnen breidelen waaraan het bloot stond van de zijde van het jong-onbeschaamde, onverzadelijk-begeerige kapitalisme, - een uitbuiting zoo mateloos, dat zij het proletariaat uitputte, verdierlijkte en te gronde richtte - moest dit laatste allereerst de burgerlijke vrijheden en rechten, als het vereenigingsrecht, de vrijheid van woord en pers, enz. veroveren, die voor een ekonomische massabeweging onmisbaar zijn. De strijd van het jonge engelsche proletariaat moest aanvankelijk in hoofdzaak een politieke strijd zijn, om dezelfde redenen die drie-kwart eeuw later maakten, dat de strijd van het jonge russische proletariaat allereerst op politieke doeleinden moest aansturen.

Niet enkel het proletariaat was in het begin der 19de eeuw in Engeland van kiesrecht verstoken. Ook de kleine burgerij en de middellaag der bourgeoisie miste allen rechtstreekschen invloed in de volksvertegenwoordiging. Een totaal verouderd kiesstelsel, waarbij de z.g.n. ‘rotten boroughs’ - ver-

vallen, ontvolkte dorpen - een groot aantal afgevaardigden naar het Lagerhuis stuurden, de bloeiende fabrieksteden daarentegen zoo goed als geen enkelen, verzekerde het overwicht van den grondbezittenden adel. Te zamen met de bovenste laag der finantieele en der handelsbourgeoisie heerschte deze oppermachtig. Reaktie in de binnenlandsche zoowel als in de buitenlandsche politiek, hooge inkomende rechten op granen en grondstoffen, een verouderde, barbaarsche rechtspleging, die b.v. overtredingen der jachtwet op onmenschelijk zware wijze bestrafte: ziehier enkele van de kenmerkende trekken van het engelsche bestuursstelsel dier dagen. Het politieke systeem was hopeloos ten achter geraakt bij de ekonomische verhoudingen en bij het sociale bewustzijn, en, zooals het altijd gaat, waren de gevolgen hiervan korruptie, onderdrukking en het zich krampachtig vastklemmen der oude heerschers aan de macht. De nieuw-opkomende klassen, die de heerschende aristokratie en oligarchie bestreden, waren voor hun politieke akties aangewezen op agitatie en het wekken van bewegingen in het volk. Onder hun strijdmiddelen was er één dat in de nieuwe sociale omstandigheden, die de produktie schiep, in handen van het proletariaat tot een krachtig wapen werd. Dit strijdmiddel was de massale betooging. Massale ellende was niets nieuws in de wereldgeschiedenis, maar gemeenschappelijk-verrichte, in elkaar grijpende arbeid van vele duizenden was dit wel. De tucht en het gevoel van saamhoorigheid, die de nieuwe bedrijfswijze aan de massa's instampte, - de gelijkheid van wil, opkomend uit de gelijkheid van levenslot en levensleed dezer opeengehoopte, zwoegende scharen, brachten een nieuwe strijdwijze tot ontwikkeling. Voor de eerste maal in de geschiedenis krijgen de akties van *ongewapende* massa's groote sociale en politieke beteekenis en vermogen zij een sterken druk op de heerschende klassen uit te oefenen. De kwantitatieve toeneming van den druk dezer massa's begint om te slaan in een nieuwe kwaliteit.

De eerste vorm, dien de massa-aktie in het tijdperk der industrieele revolutie aanneemt, is de zuiver-negatieve der gezamenlijke vernieling van machines en fabrieksgebouwen door de Luddieten. Omstreeks 1811 beginnen deze op te treden. Benden van half-verhongerde, door de konkurrentie der machine tot wanhoop gebrachte handwevers grijpen in hun uiterste benardheid tot dit middel van bruut geweld, nadat al hun vreedzame en wettelijke pogingen om door adres en petitie de aandacht van het parlement op hun ondragelijke levensomstandigheden te vestigen, vruchteloos gebleken zijn. Hun wanhoopsdaden vormen een eerste primitieve uiting van opstandigheid tegen de sociale ellende, die de ontwikkeling der machinerie over de volksmassa's brengt.

Van 1816 af vindt de opstandige geest die onder de bevolking heerscht, velerlei uitingen. In de radikale kringen der burgerlijke klassen herleeft de agitatie voor parlementshervorming, die, reeds voor het einde der 18de eeuw opgekomen, tijdens de koalitie-oorlogen tegen Frankrijk geheel en al ten on-

der was gegaan. De Luddieten treden weer op; in de fabrieksdistrikten vinden betoogingen en optochten plaats van werkelooze arbeiders, terwijl op het platteland talrijke brandstichtingen en hongerbetoogingen van de ellende getuigen. Vaandels worden hierbij meegedragen met het dreigende opschrift ‘brood of bloed’. In Schotland leidt plundering van bakkerswinkels tot bloedige botsingen tusschen troepen en volk, terwijl in de streek van Derby en Nottingham een vergeefsche poging tot gewapenden opstand, waarschijnlijk uitgelokt door agenten der regeering, haar tot voorwendsel dient om het eeuwenoude recht van Habeas corpus voor twee jaar te schorsen. Politieke processen en persvervolgingen volgden elkaar snel op; een tijd lang gelukte het aan de reaktie om de uitingen der sociale gisting te onderdrukken, maar in 1819 begon de beweging opnieuw, en thans kreeg zij een meer planmatig karakter. Burgerlijke radikalen en arbeiders zetten gezamenlijk een agitatie op touw voor ingrijpende hervorming van het parlement, die aan de onhoudbare bevoorrechting der half ontvolkte dorpen ten koste van de opkomende fabrieksteden een einde zou maken. Te Londen, Glasgow, Birmingham enz., werden enorme meetings gehouden, aan eenige daarvan namen 15.000 tot 40.000 personen deel. Leuzen als ‘Leve het Algemeen Kiesrecht’ en ‘Hoog de menschenrechten’, die op de banieren prijkten, getuigden van de revolutionaire stemming der massa's. Krachtig drongen deze voorwaarts, vooral het fabrieksproletariaat was in onstuimige beweging geraakt; ook de vrouwen werden aangegrepen: op verschillende plaatsen ontstonden clubs van vooruitstrevende vrouwen, die later weer te niet gingen.

Te Manchester - het centrum van Lancaster, het belangrijkste van alle fabrieksdistrikten - werd een monsterbetooging voorbereid, in de nabijheid der stad op het Petersveld te houden. Weken lang kwamen de ellendige fabriekslaven na hun lange dagtaak op het vrije veld bijeen, om zich in ordelijk marcheeren te oefenen. Zij voelden intuïtief dat een vormlooze, chaotische menigte de gemakkelijke prooi is van alle listen der heerschenden en alle geweld, zij wilden de schimpscheuten der burgerpers over het ordelooze gewoel van zoovele havelooze armoedzaaiers ontzenuwen door het schouwspel hunner vrijwillige, stipte tucht.

Ofschoon deze oefeningen ongewapend plaats vonden, vatte de overheid ze op als voorbereiding tot gewapenden opstand; de meeting werd verboden en moest herhaaldelijk worden uitgesteld.

Eindelijk, den 16^{den} Augustus zou de betooging doorgaan. Een onvergetelijke datum in den worstelstrijd van het engelsche proletariaat! Want de reaktie had zich gereed gemaakt tot een roekeloozen aanslag op het grondwettelijk gewaarborgde, in Engeland sedert onheugelijke tijden inheemsche recht van betooging. Nauwelijks was de meeting geopend - geweldige scharen, men spreekt van 80.000 menschen waren toegestroomd - of detachementen kavalerie

en bereden militie kwamen aanzetten, die met sabelslagen op de saamgepakte, ongewapende menschenmassa's inhakten. In paniek vluchtten deze naar alle zijden uiteen, nog op de vlucht werden vele neergeslagen, 15 dooden en 400 gewonden vielen als slachtoffers van den moordlust der reaktionaire regeering. Overal waar arbeiders leefden werden de namen der ministers Sidmouth en Castlereagh met afschuw genoemd en vervloekt. In grootsche rouwplechtigheden herdacht het strijdende proletariaat zijn makkers, gevallen in den strijd voor de vrijheid.

De regeering waagde het weliswaar niet om deze herdenkingsplechtigheden waaraan tienduizenden deelnamen en die ook in de kringen der vooruitstrevende burgerij weerklank vonden, te verbieden, maar gebruikte haar ‘overwinning’ toch om de agitatie den kop in te drukken. De voornaamste leiders en sprekers der beweging werden door rechterlijke vonnissen getroffen, in enkele zittingen van het parlement werden een aantal scherpe uitzonderingswetten er door gejaagd, waarbij o.a. het dragen van wapens - een eeuwenoud recht van alle engelsche burgers - werd verboden; verder werd de volkspers den nek omgedraaid door de bepaling dat geen politiek orgaan voor minder dan zeven stuiver mocht worden verkocht.

Het ‘bloedbad van Peterloo’[1)] dat Shelley bezielde tot een zijner schoonste revolutionaire gedichten, bleef voor de engelsche arbeiders in lengte van dagen een symbool van tyrannieke onderdrukking en wreed geweld. Maar ook werkte het als een kracht, die den haat tegen deze onderdrukking en den wil om voor de burgerlijke vrijheid te strijden, voedde en zeer versterkte.

De groote opleving van handel en nijverheid in de jaren 1823-'25 had ten gevolge, dat de strijd van het proletariaat zich gedurende eenigen tijd meer op ekonomisch terrein ging bewegen. In 1824 werd het verbod van vereeniging opgeheven, dat feitelijk door de onstuimige, onophoudelijke akties der fabrieksarbeiders reeds telkens doorbroken was en krachteloos geworden. Nu volgde een tijd van plotseling geweldig aanzwellen der vakbeweging, van vele stakingen, waarvan vooral die der textielarbeiders te Bradford, door de patroons met een algemeene uitsluiting beantwoord, in hooge mate het gevoel van klasse-solidariteit opwekte en door de massa als een daad van algemeene vertegenwoordigende beteekenis werd gevoeld. Toen echter in 1825 een hevige ekonomische krisis uitbrak, zonk de jonge vakbeweging, die natuurlijk nog alle stabiliteit miste, totaal ineen: de strijd werd opnieuw op politiek gebied overgebracht. En op dit gebied waren dezelfde arbeiders, die in hun ekonomische

1) De plek, waar de meeting gehouden werd, heette eigenlijk Petersveld, maar de revolutionairen herdoopten die in Peterloo. In patriottische bladen werden nl. de engelsche soldaten sedert 1815 nooit anders genoemd dan ‘de helden van Waterloo’. Nadat nu deze helden hun moed bewezen hadden, door de weerlooze mannen en vrouwen, die voor kiesrechthervorming demonstreerden, neer te sabelen, hoonden de revolutionairen hen met den spotnaam ‘de helden van Peterloo’.

akties de kapitalisten fel bestreden, gedwongen met het vooruitstrevende deel der burgerlijke en klein-burgerlijke klasse samen te gaan. Beiden stuurden aan op ingrijpende hervorming van het kiesstelsel, als middel tot de verovering der politieke macht.

De druk, dien het jonge proletariaat door zijn massa en zijn strijdvaardigheid uitoefende, maakte het tot een waardevollen bondgenoot voor den 'nieuwen middenstand', de industrieele bourgeoisie. Deze begreep zeer goed van hoeveel beteekenis de ontelbare, vurige scharen der fabrieksarbeiders waren om den fellen tegenstand der machtige grootgrondbezitters-klasse en haar aanhang te overwinnen.

In 1830 kreeg de strijd voor de kiesrechthervorming een krachtige impulsie door de Parijsche Juli-revolutie, die tot den val van den grondbezittenden adel in Frankrijk leidde en diens heerschappij door die der burgerlijke oligarchie verving. Nu werd ook in Engeland de konservatieve fraktie der aristokratie snel achteruit gedrongen, haar vertegenwoordigers in de regeering en in het Lagerhuis werden door meer tot kompromis-neigende leden van den adel vervangen. Echter in het Hoogerhuis bezaten de onverzoenlijke, hoogmoedige aristokraten nog een krachtig bolwerk. En toen dit lichaam in '31 een wetsvoorstel tot kiesrechthervorming, dat reeds door het Lagerhuis was aangenomen, verwierp, werd het duidelijk dat enkel een revolutionaire volksbeweging de halsstarrigheid der trotsche Lords kon breken. Intusschen had in het land de samenwerking van burgerlijke klasse en proletariaat hier en daar reeds vaster vormen aangenomen. Het centrum der metaalindustrie, Birmingham, was de eerste stad waar een gemengde vereeniging tot stand kwam. Als leider der beweging trad hier op Thomas Atwood, een bekend bankier die, echt utopisch, van een door hem bedacht plan ter hervorming van het muntstelsel, door het in omloop brengen van groote hoeveelheden papiergeld, het heil der wereld verwachtte en hiervoor het proletariaat wilde gebruiken. Ook op andere plaatsen werden dergelijke gemengde vereenigingen opgericht, de leiding kwam natuurlijk overal, weliswaar niet zonder protesten, in handen van burgerlijke elementen. De arbeiders togen ten strijd... voor een kiesrecht dat hun eigen klasse van de stembus uitsloot. De bourgeoisie vertroostte hen met de gewone praatjes: het censuskiesrecht van Lord Russell was op het oogenblik het eenige praktisch-bereikbare; was dit eenmaal ingevoerd, had de bourgeoisie het bewind in handen genomen, dan zou ook het proletariaat aan zijn recht geholpen worden.

De verwerping van het ontwerp door het Hoogerhuis bracht heel het land in beroering. De van haar kracht zich bewuste, stoutmoedige bourgeoisie riep het proletariaat in onomwonden taal tot revolutionaire aktie op; zij dreigde de koppige aristokratenkliek in het Hoogerhuis, haar een paar honderdduizend gewapende fabrieksarbeiders op haar dak te zullen sturen. Overal vonden groote meetings en openluchtbetoogingen plaats, sommige arbeidersorganen maakten

propaganda voor den gewapenden opstand en gaven instrukties over den bouw van barrikaden. Ook de idee der algemeene werkstaking dook in die dagen voor de eerste maal op, zij werd ijverig gepropageerd door William Benbow, een der leiders van de Londensche handwerkersvereeniging, die langen tijd de intellektueele voorhoede van het proletariaat vormde. In de mijndistrikten van zuid-Wales braken onlusten uit, te Bristol stak een woeste menigte de gevangenis en het bisschoppelijke paleis in brand. Troepen dreven de massa uiteen, waarbij honderden gedood of gewond werden.

De bourgeoisie bracht niet slechts de Bank van Engeland aan den rand van den ondergang door in massa muntbiljetten te weigeren, zij dreigde ook openlijk met geweld. De radikale afgevaardigde Josua Scholefield stelde in het Lagerhuis met klem de vraag of het noodig zou zijn 100.000 arbeiders uit de noordelijke distrikten naar Londen te sturen, opdat deze zouden nagaan, waarom de regeering zoo weinig haast maakte met de invoering der Reformbill.

De revolutie dreigde. Toen greep de koning in. De onwillige pairs werden onderhanden genomen en tot reden gebracht: zij beloofden bij de stemming weg te blijven. De kiesrechthervorming kreeg haar beslag en weldra deden talrijke vertegenwoordigers der bovenste en middelste lagen van de nieuwe industrieele bourgeoisie hun intocht in het parlement. Van nu af aan werd de regeering gevoerd in den zin van een kompromis tusschen aristokratie en bourgeoisie, tusschen protektie en vrijhandel. Maar de kleine burgerij en het proletariaat, dat door zijn massalen druk zooveel tot de overwinning had bijgedragen, bleven buitengesloten van de volksvertegenwoordiging.

Natuurlijk was deze uitslag voor de arbeiders een groote teleurstelling, maar geheel onverwacht kwam hij niet; hij leidde ook niet tot ineenstorting of zelfs tot verslapping der beweging maar veranderde alleen haar tijdelijke doelstelling. De massa's der fabrieksarbeiders koncentreerden gedurende eenigen tijd al hun kracht op de verovering van een hervorming, die hun meer dan welke andere ook ter harte ging. Die hervorming was de tienuren-dag.

De vreeselijke gevolgen van den ontzettend langen werkdag in de textielbedrijven, vooral voor vrouwen en kinderen, die zulk een groot kontingent der arbeidskrachten in deze industrie vormden, hadden de vakorganisaties der fabrieksarbeiders sedert langen tijd genoopt om hun akties in de eerste plaats op verkorting van den arbeidsdag door de wetgeving te richten. ‘De fabriekswetgeving’ getuigde in een vele jaren later verschenen geschrift John Doherty, een der meest energieke en klassebewuste vakvereenigingsleiders van dien tijd, ‘is gedurende dertig jaar ons hoofddoel geweest.’

Dit streven der vakorganisaties van fabrieksarbeiders werd krachtig gesteund door den beroemden utopistischen socialist Robert Owen - wiens onvermoeide agitatie voor wettelijke verkorting van arbeidsdag een der schitterendste bladzijden in zijn levensboek vormt, - en verder door verscheidene burgerlijke

filantropen en hervormers, waarvan Richard Oastler de meest bekende is. Door hun aandrang kwamen in 1825 de eerste wetten op den kinderarbeid tot stand; echter, zij bleven wegens het ontbreken van elke arbeidsinspektie een doode letter. Daarbij waren de boeten op overtreding gesteld belachelijk gering. De agitatie werd dus krachtig voortgezet, ook gedurende de jaren van den grooten politieken strijd voor de Reformbill; de beroering die deze onder de breede massa's wekte, werkte op de beweging voor sociale eischen gunstig in. Het van ouds in Engeland populaire middel van het volkspetitionnement werd op groote schaal toegepast, één enkele der vele petities die uit de fabrieksdistrikten naar het Lagerhuis stroomden, droeg 130.000 onderteekeningen. Tevens vonden vele groote meetings plaats.

Na de aanneming der Reformbill nam de kampagne voor den 10-uren dag nog geweldiger afmetingen aan. Reusachtige betoogingen werden in de fabrieksdistrikten gehouden; het aantal bezoekers op een landelijke meeting te West-Riding b.v. werd op 100.000 geschat. De leiding dezer beweging berustte echter niet langer bij de vakvereenigingen, maar bij speciale komitees; meest traden burgerlijke filantropen en hervormers op den voorgrond, een gevolg van het samengaan van arbeiders en bourgeoisie bij den strijd voor de kiesrechthervorming.

Ondanks deze volksagitatie verwierp het ‘hervormde’ parlement, waarin thans de fabrikantenklasse een sterke macht vormde, het door Lord Ashley in 1833 ingediende ontwerp tot invoering van den 8-uren dag voor vrouwen en kinderen.

Dit was de dank der bourgeoisie voor de hulp haar door de arbeidersklasse in haar strijd tegen de aristokratie betoond! Een totaal onvoldoend wetsontwerp op den kinderarbeid werd aangenomen. Ditmaal striemde de teleurstelling fel. Voor den strijdbaren geest der engelsche fabrieksarbeiders echter was berusten in de nederlaag onmogelijk. Plannen doken op om den 10-uren dag af te dwingen door ‘direkte aktie’ tegen de fabrikanten. De eerste die hiertoe het voorstel deed, was zelf een fabrikant, John Fielden. Het voorstel wekte onder de voorhoede van het fabrieksproletariaat groote geestdrift, een vereeniging en een blad werden opgericht om er propaganda voor te maken; ook Owen verklaarde er zich vóór. Maar hierbij bleef het: zelfs tot een begin van uitvoering ontbrak de kracht.

Na zoovele teleurstellingen en nederlagen kon het niet anders of het vertrouwen zoowel in de politieke als in de ekonomische aktie moest in de jonge beweging een knauw krijgen. De strijd voor het kiesrecht had gefaald, de strijd voor wettelijke verkorting van den arbeidsdag had gefaald, de strijd tegen de fabrikanten voor verbetering van arbeidsvoorwaarden had gefaald: was dan elke poging der arbeiders om zich uit hun ellende omhoog te werken hopeloos? Onder hen begon de anti-politieke gezindheid toe te nemen en

in de vakvereenigingen vatte het klein-burgerlijke utopische socialisme, dat alles van koöperatie verwachtte, vasten voet. Vooral de organisaties der geschoolde ambachtslieden wierpen zich met vurigen ijver op de propageering der produktieve koöperatie. De klassenstrijd werd in den ban gedaan, de stichting van landbouwkolonies, winkelvereenigingen, enz. naar de plannen door Owen ontworpen, zou langs ‘vreedzamen’ weg den socialistischen heilstaat brengen.

De groote bloei van industrie en handel in de jaren 34-35 voerde tot een plotselinge enorme uitbreiding van het vakvereenigingswezen, zooals ook in de jaren 23-24 en 29-31 was voorgekomen, maar ditmaal op nog grooter schaal.

Thans bereikte de organisatie-drift die het proletariaat aangreep een koortsachtige hoogte: volgens de Webbs sloten zich in enkele weken een half millioen arbeiders van alle bedrijven, geschoold en ongeschoold, mannen en vrouwen, bij de vakorganisaties aan. Maar bij het uitbreken van de onvermijdelijke ekonomische krisis stortte heel die ‘revolutiebouw’ weer ineen; de fabrikanten, gesteund door de regeering, gebruikten de krisis om de organisaties der strijdvaardige fabrieksarbeiders door loonsverlagingen en uitsluitingen te gronde te richten. Met de syndikalistisch-gezinde vakvereenigingen der ambachtslieden vervielen ook de koöperatieve ondernemingen.

Als gevolg van al deze gebeurtenissen onderging de engelsche vakbeweging een diepe innerlijke verandering. Zij hield op een massabeweging te zijn; de massa's van het ongeschoolde proletariaat hadden hun geloof in de kracht der vakorganisatie verloren. Van nu af aan werd deze in hoofdzaak eene beweging van de bovenste lagen der arbeidersklasse, dat is van de geschoolde vakarbeiders. Zoodra echter de eerste ontnuchtering had uitgewerkt, en de gevolgen van de algemeene ineenstorting der beweging overwonnen werden, herleefde onder de massa's de strijdwil in nieuwe vormen. De volksbeweging herrees krachtiger en vuriger dan ooit te voren in het Chartisme.

B. Het Chartisme als Massa-beweging.

De Reformwet van 1832 opende de poort naar een zelfstandige kiesrechtbeweging der arbeidersklasse. Het voorbeeld der bourgeoisie, wier strijd voor politieke macht betrekkelijk snel met de overwinning bekroond was geworden, moest op de arbeiders, nadat de eerste teleurstelling overwonnen was, aanvurend werken. De kiesrecht-agitatie leefde dan ook spoedig weer op. De eerste stoot ging uit van de politieke vereeniging der geschoolde arbeiders en ambachtslieden te Londen, waarvan Lovett de leiding had en die reeds in het vorige stadium der beweging haar intellektueele centrum was geweest. Op initiatief van Lovett en zijn politieke vrienden werd in Juni '36 een algemeene zelfstandige arbeiderspartij opgericht die zich ‘Londensche arbeidersvereeniging’

noemde en weldra in een manifest de arbeidersklasse tot zelfstandige politiek en krachtigen strijd tegen de burgerlijke fabrikantenpartij aanspoorde. Met nadruk werd er op gewezen, hoe van de 6 millioen mannen in het Vereenigde Koninkrijk slechts 840.000 het kiesrecht bezaten. In het begin van het volgende jaar volgde de tweede stap: de opstelling en aanneming in openbare vergaderingen der zes bekende punten van het z.g.n. 'Volkscharter'[1]. Zij waren: algemeen mannenkiesrecht en algemeene verkiesbaarheid, geheime stemming, bezoldiging der parlementsleden, gelijke kiesdistrikten en eenjarige zittingsduur van het parlement. Besloten werd, voor deze punten een nationale petitie aan het parlement op touw te zetten.

Iets feitelijk nieuws of revolutionairs bevatte dit program niet: het was de samenvatting der voornaamste eischen, sedert een halve eeuw door elke radikale hervormingspartij gesteld. Toen het na vele moeilijkheden aan de arbeidersvereenigingen in geheel het land bekend gemaakt werd - de belemmeringen waarmee de wet het vereenigingsrecht nog omknelde, maakten, dat dit eerst in Mei '38 kon geschieden, - vond het overal warme instemming. Van Londen uit werden propagandisten naar de verschillende fabrieksdistrikten gestuurd, om de aktie op gang te brengen; op tal van plaatsen namen de arbeidersvereenigingen de zes punten van het Charter over, dat weldra het program werd van een algemeene sociaal-politieke beweging van het proletariaat door heel Engeland. Alleen Birmingham, waar de gemengde politieke vereeniging in den tijd der aktie voor de Reformwet gereorganiseerd was geworden, verwierp van de zes punten dat der gelijke kiesdistrikten: de 'demokraat' Atwood was daarvoor uit nationalistische beweegredenen niet te vinden. Door de invoering van gelijke kiesdistrikten zouden er, meende hij, een ongewenscht groot aantal iersche afgevaardigden in het parlement komen. Als een echt engelsch bourgeois koesterde hij voor de Ieren enkel haat en minachting. De radikale arbeiders van Birmingham voelden zich natuurlijk solidair met de Ieren, maar zij konden hun wil niet doorzetten.

Het waren zeer ongelijksoortige elementen, die zich op het chartistische program tot ééne beweging vereenigden. Haar intellektueele centrum bleef ook in deze faze de Londensche arbeidersaristokratie, die vele aanhangers van Owen, vrijdenkers en utopische socialisten, telde, en waarvan sommige leden zich tot het theoretische begrip van de noodzakelijkheid van zelfstandige klasse-politiek hadden opgewerkt. Maar toch bestendigden het sociale milieu, de opvoeding, de omstandigheden en vooruitzichten dezer arbeiders, hun veelvuldige aanraking met de kringen der kleine burgerij, waartoe zij feitelijk een overgang vormden,

1) Charter was de algemeene naam, waarmee in de middeneeuwen de vrijheden en rechten werden aangeduid door de vorsten aan de burgerijen van bepaalde steden of ook wel van een geheel land geschonken. Door het volkscharter, meenden de Chartisten, zou het geheele volk vrij en mondig worden, zooals de middeneeuwsche burgers dit werden door de charters die zij van den vorst ontvingen.

in hen een zekere beperktheid van blik en een tegenzin tegen scherpe klassepolitiek en revolutionairen strijd. De metaalarbeiders van Birmingham en omliggende plaatsen, ofschoon theoretisch achterlijk vergeleken bij die van Londen, zouden bij verschillende gelegenheden hun meerderen blijken in revolutionaire intuïtie en daadkracht. De metaalbewerkers waren een ruw en woelig volkje, onwetend, theoretisch ongeschoold, vaak aan den drank verslaafd, maar zelfbewust, individualistisch en vrijheidslievend - een gevolg o.a. van het feit, dat de kracht en de vaardigheid van het individu in dit bedrijf nog een groote rol speelden. Verder naar het noorden leefden de opeengepakte scharen der textiel-proletariërs, een lichamelijk zwak en vroeg-stervend geslacht, ondermijnd door afbeuling en ondervoeding. Hier gold het individu niets, alleen de massa gold, de massa die haar menschelijke waardigheid op geen andere wijze tot uiting brengen en redden kon, dan door opstandigheid en onafgebroken verzet. Daar agiteerde de hartstochtelijke O'Connor, de propagandist die het meest revolutionaire temperament der gansche beweging bezat. Zijn te Leeds verschijnend blad ‘de Ster van het Noorden’, voerde van alle chartistische organen de koenste taal. In de textiel-distrikten was in Mei '38 een programma aangenomen waarin geweld uitdrukkelijk werd aanvaard, zoo vreedzame middelen te zwak bleken. De arbeiders begonnen er zich voor te bereiden op gewelddadigen strijd.

Dat de vereeniging van al deze ongelijksoortige elementen in het Chartisme zoo spoedig tot stand kwam, was te danken aan de sterke, diepe beroering die in deze jaren de massa's doorsidderde. Bij den ekonomischen nood, dien krisis en duurte bijna onafgebroken over het proletariaat brachten, en bij de verbittering over den val van het 10-uren ontwerp, was nog een derde sterke prikkel tot opstandigheid gekomen, n.l. de invoering eener nieuwe armenwet, waarin de harde, kille geest der liberale bourgeoisie zich in al haar wreede onmenschelijkheid openbaarde.

Den eigenlijken socialen ondergrond van het Chartisme vormde in de jaren 37-43 de ellende der massa's. De kapitalistische produktiewijze ontwikkelde zich met horten en stooten, de hooge inkomende rechten op granen en grondstoffen - een overblijfsel van het vóór-burgerlijke regiem - verergerden, door de prijzen de eerste levensbehoeften kunstmatig hoog te houden, nog de werking der zware handelskrisissen voor het proletariaat. Lage loonen en hooge prijzen, ontzettende werkeloosheid en duur brood: ziehier de algemeene omstandigheden, die aan het Chartisme in deze jaren het karakter geven van een felle revolutionaire volksbeweging, een beweging waarin alle afzonderlijke uitingen van verzet: honger-oproer, verbitterde klassenstrijd en kiesrecht-aktie tot één stroom samenvloeiden.

En juist in deze jaren van voortdurenden ondragelijken nood werden de massa's tot sterker opstandigheid geprikkeld door de invoering van het brutale

stuk klassenwetgeving, dat onder het voorwendsel ‘het gevoel van persoonlijke verantwoordelijkheid’ bij de bezitloozen te willen versterken, armoede stempelde tot misdaad, en behoeftige arbeiders als misdadigers behandelde. De liberale hervormers die deze monsterlijke wet tot stand hadden gebracht, verklaarden met cynische openhartigheid dat het hun doel was om in de werkhuizen, - waarin voortaan alle behoeftigen, tot werken in staat, opgenomen moesten worden - een zóó strenge en afstootende tucht in te voeren, dat de angst voor het werkhuis de armen er van zou afschrikken zich als behoeftig aan te melden.

De beteekenis en strekking der wet in haar volle afschuwelijkheid, drong niet dadelijk door tot het proletariaat. Haar invoering viel juist in een tijd van industrieele opleving, volop werk en betrekkelijk lage graanprijzen. Maar toen in '37 de krisis weer uitbrak, toen de loonen van duizenden fabrieksarbeiders verlaagd werden, - op sommige plaatsen daalde het dagloon der wevers van 10 op 5½ stuiver - toen andere tienduizenden op de keien werden gesmeten, toen met één woord arbeider en behoeftig in den zin der wet woorden van gelijke beteekenis werden, toen openbaarden hare werkingen zich in hun volle verschrikking en het fabrieksproletariaat erkende in haar het folterinstrument met hulp waarvan de regeering hen weerloos aan de fabrikanten wilde overleveren.

Nu zwol het verzet tegen de wet aan tot een onstuimige aktie waarin de gepijnigde massa's, half dol van woede, haat en wanhoop, plotseling hulp kregen van de zijde der aristokratische Tory-partij, die als tegenstander der industrieele produktiewijze en der kapitalistische ontwikkeling in het algemeen, deze prachtige gelegenheid om het liberalisme een knauw te geven zonder aarzeling gebruikte.

Verschillende voormannen der Tories, waaronder Richard Oastler, stelden zich aan het hoofd der agitatie, en de methodistische predikant Stephens, eveneens een Tory, werd de meest geliefde redenaar der volksmeetings, daar de opruiende heftigheid zijner taal die van alle andere sprekers overtrof.

Gevoed door de bruisende wateren van opstandigheid tegen den honger, van begeerte naar verkorting van arbeidsdag, van het woedend verzet tegen de armhuiswet, steeg de stroom van het Chartisme snel en onophoudelijk. Een jaar na de bekendmaking van het Charter hadden reeds een millioen menschen verklaard met de zes punten van het program in te stemmen. De radikale politieke ideeën, in deze eischen belichaamd, begonnen onder de massa's door te dringen: in hun bewustzijn werd het Charter meer en meer tot het machtige zwaard waarmee de politieke macht veroverd zou worden - en door haar de sociale verlossing.

De groote meetings tegen de armenwet en voor den 10-uren dag kregen het karakter van chartistische betoogingen en de wil stak op, om van voorbereiding en propaganda tot beslissende daden over te gaan. Op voorstel van

Birmingham werd besloten een groot landelijk petitionnement voor het Charter op touw te zetten, en te Londen een ‘konvent’, de engelsche naam voor een permanent kongres, uit de groote centra der beweging bijeen te roepen. Het zou zoolang dagen, tot het Lagerhuis het Charter had aangenomen. Overal werden nu afgevaardigden voor het Konvent op geestdriftige openbare vergaderingen gekozen en intusschen werd door het heele land een zoo geweldige agitatie gevoerd als Engeland nog nimmer beleefd had.

Ontelbare menigten kwamen in beweging, provinciale en landelijke meetings met 250.000, 300.000, 500,000 betoogers vonden plaats. Golven van hoopvolle verwachting en stouten moed gingen door de massa's, het gezicht hunner eigen onafzienbare scharen wekte in hen een geëxalteerd zelfvertrouwen, een bezielde, strijdlustige stemming die dorstte naar daden. De redenaars ondergingen zoowel deze stemming, als dat zij haar door hun vurige opwekkingen versterkten. ‘Te wapen, te wapen’ was de door duizenden herhaalde kreet, waarmee de meest hartstochtelijken hun redevoeringen vaak besloten. Toen de herfst aanbrak en de dagen kortten, zette het gebruik in om de demonstraties des avonds bij toorts- en fakkellicht te houden. Dit verhoogde hun romantische aantrekkelijkheid; van de samenstroomende duizenden waren vele gewapend, en het geratel der geweerschoten waarmee de betoogingen besloten werden, klonk onheilspellend over de leege nachtelijke landouw.

Intusschen was het Nationale Konvent te Londen zijn zittingen begonnen. Zijn eerste taak bestond in het organiseeren van het volkspetitionnement door het heele land, zijn tweede in het beramen van ‘verdere maatregelen’ gelijk men zich uitdrukte, om de invoering van het Charter te verzekeren in geval het Lagerhuis de petitie verwerpen mocht. Maar bij dit tweede punt kwam onmiddellijk het gemis aan werkelijke eenheid van inzicht en wil onder de afgevaardigden aan het licht. Dat ten opzichte der taktiek groote verschillen bestonden had men reeds eerder geweten en deze ook volstrekt niet angstvallig verborgen. Maar het gemis aan eenheid had tot dusver in de agitatie maar zelden ernstige botsingen veroorzaakt, omdat bij het ontbreken van alle centrale leiding, elke richting vrij was de middelen te propageeren die zij de juiste achtte. Nu echter drong de vraag: ‘welke taktiek zullen wij volgen?’ zich aan het Konvent op. Die vraag moest op de eene of andere wijze uitgemaakt worden en de meeningsverschillen tusschen de verschillende richtingen bleken zoo groot, dat het moeilijk was een basis voor vruchtbare samenwerking te vinden. De eene richting, de Londensche, waarbij zich ook de afgevaardigden van Birmingham voegden, wilden zich bepalen tot vreedzame middelen of zoogenaamd ‘moreel geweld’, terwijl daarentegen de vertegenwoordigers van het textiel-proletariaat in het noorden overtuigd waren dat fysiek, daadwerkelijk geweld noodig zou zijn. De uitlatingen van den radikalen linkervleugel ergerden en verschrikten de Birminghamsche afgevaardigden zoo-

zeer, dat zij spoedig ophielden met aan de beraadslagingen deel te nemen en naar Birmingham terugkeerden. Hun houding deed te zonderlinger aan daar het immers juist de burgerlijke revolutionairen uit het centrum der metaalnijverheid waren geweest, die bij de beweging voor de Reformwet de koppige aristokratie met de opmarsch van honderdduizend bewapende stakers naar Londen hadden bedreigd! Echter, de Birminghamsche arbeiders waren heel wat minder bang voor scherpen strijd dan hun half of geheel verburgerlijkte afgevaardigden. Zij stuurden nieuwe mannen naar het Konvent, meer doordrongen van hun eigen gezindheid.

De meeningsverschillen tusschen de uiterste richtingen waren dáárom zoo moeilijk te overbruggen omdat zij voortvloeiden uit diepe, groote verschillen in de levensomstandigheden der verschillende kategorieën van arbeiders. Dat de Londensche arbeiders-aristokratie in de eerste plaats het proletariaat meer wilde ontwikkelen en beschaven, en dit de eerste stap tot verbetering der sociale toestanden achtte, was even natuurlijk als dat de ellendige massa's der fabriksslaven zwoeren bij geweld. Zoowel de burgerlijke radikalen, die met hulp dezer massa's de reformwet wilden doorzetten, als de anti-liberale Tories die tegen den kinderarbeid en de armhuiswet agiteerden, hadden hun geleerd dat geweld de eenige uitweg was. Hun aller stemmen hadden met één klank gesproken: ‘Staat op, verheft u in gewelddadig verzet tegen uw onderdrukkers’.

Mateloos heftig was somtijds de taal dezer sprekers geweest. Tot vernieling van eigendommen, brandstichting en bloedige wraak hadden zij aangehitst. Tegen een zoo infame wet als de armhuiswet, verklaarde Stephens, was elke vorm van verzet voor God geoorloofd. Met geweren, pistolen en pieken moesten de mannen zich wapenen, de vrouwen en kinderen met scharen, spelden en naalden. ‘Laat de mannen, de brandfakkel in de eene, den dolk in de andere hand, ieder den dood brengen, die man en vrouw van elkaar tracht te scheiden’.

Dergelijke pathetisch-bloeddorstige taal mocht niet in overeenstemming zijn met de werkelijke macht van het proletariaat - op de honderdduizenden gepijnigde, wanhopige menschelijke wezens, tot wie zij gericht werd, maakte zij diepen indruk en zij bereidden zich voor om de woorden der redenaars te maken tot daden.

Het spreekt van zelf, dat zich tusschen de uiterste richtingen van de onvoorwaardelijke voor- en tegenstanders der gewelddadige taktiek op het Konvent een ‘centrum’ vormde. Absolute tegenstanders van het geweld waren zelfs de Londenaars niet: werd de vrije meeningsuiting onderdrukt, de vreedzame propaganda onmogelijk gemaakt, dan waren ook zij bereid tot geweld over te gaan. Maar zij hoopten en vertrouwden dat het zoover niet zou komen. Zij rekenden er op door vreedzame, onvermoeide agitatie de natie, d.w.z. de kapitalistische klasse, van de rechtvaardigheid der volkseischen te overtuigen.

Het feit, dat vele leiders der Londensche arbeiders volgelingen van Owen waren, die den socialen heilstaat verwachtte van de bekeering der bourgeoisie tot het socialisme, deed hen in zeker opzicht achterblijven bij de ruwe en ongeschoolde, maar door zuiver en fel klasse-instinkt gedreven proletariërs der fabrieks- en mijndistrikten.

Spoedig scheidden dan ook die elementen onder de Londenaars, wier theoretisch begrip van den klassenstrijd door een revolutionair temperament gesteund werd, zich af; zij stichtten onder leiding van J. Harney een nieuwe organisatie, die vooral aanhangers vond onder de arme fabriekswevers.

Intusschen had het Konvent besloten de agitatie te brengen in die streken waar zij tot dusver door gebrek aan aanknoopingspunten verwaarloosd was geworden. Een aantal propagandisten werden naar verschillende deelen van het land uitgestuurd, terwijl het Konvent zijn beraadslagingen over de ‘verdere maatregelen’ voor het geval de petitie verworpen werd, voortzette. Het onderging daarbij den invloed zoowel van de toenemende spanning in het land als van de in 't oog loopende toebereidselen der regeering om de beweging den kop in te drukken. Het leger werd met 7000 man vermeerderd, de garnizoenen werden versterkt en op sommige plaatsen werden huiszoekingen gehouden en wapens in beslag genomen. Het gewapend bezoek van vergaderingen werd verboden. Eenige bekende leiders werden op een propagandareis in zuid-Wales gevangen genomen en tot gevangenisstraf veroordeeld. Hier en daar braken onlusten uit.

De uittartende houding der regeering had tot gevolg dat de verschillende richtingen in het Konvent nader tot elkaar kwamen. In een kompromis-manifest werd de waarschijnlijkheid van de verwerping der petitie onder de oogen gezien en de vraag, wat in dat geval geschieden moest, beantwoord.

Door het geheele land zouden in de Pinksterweek nogmaals massale betoogingen plaats vinden; op alle vergaderingen en bij alle arbeidersorganisaties moest een rondvraag over de mogelijke toepassing van scherper middelen in stemming worden gebracht. Als zoodanig werden voorgesteld: het opvragen van alle gelden uit de spaarbanken, het afbreken van alle handelsbetrekkingen met niet-Chartisten, het stellen van chartistische kandidaten voor een ‘volksparlement’, de algemeene staking (de z.g.n. heilige maand) en de volkswapening. Men ziet een allegaartje van burgerlijke en proletarische strijdmiddelen, van reminiscenties uit de Reformwet-beweging en van voorstellen die duidelijk wezen naar de toekomst van den proletarischen klassenstrijd.

Aan de betoogingen in de Pinksterweek namen millioenen menschen deel; in Wales alleen bedroeg het aantal betoogers naar schatting 400.000. Op vele plaatsen had de overheid de vergaderingen verboden, maar overal zetten de revolutionairen door en ondanks groot vertoon van politie, soldaten en z.g.n. speciale konstabels (tijdelijk aangeworven ordebewaarders) waagden de auto-

riteiten het nergens in te grijpen. Alle redenaars voorspelden het spoedige uitbreken der revolutie: nu brak het oogenblik aan voor het volk om of de vrijheid te veroveren, of in een algemeene katastrofe onder te gaan. De opgewondenheid en geestdrift der massa's stegen ten top, maar helaas bleek weldra dat de grondslagen voor een groote revolutionaire aktie ontbraken. Bijna alle propagandisten hadden de bereidvaardigheid tot de algemeene staking ‘zeer lauw’ gevonden, waaraan ongetwijfeld voor een deel de groote werkeloosheid schuld was. Het Konvent kon in deze omstandigheden natuurlijk de staking niet afkondigen; het besloot om de beslissing op dit punt ‘tot later’ te verschuiven; met andere woorden: de staking werd in den doofpot gedaan. In een manifest werden de massa's opgewekt, hun geld bij de banken op te vragen, enkel met Chartisten handel te drijven en zich te onthouden van alle luxe-artikelen waarop rechten geheven werden. Het spreekt vanzelf, dat het proletariaat door dergelijke maatregelen geen druk van eenige beteekenis op de regeering vermocht uit te oefenen.

Omstreeks half Mei besloot het Konvent zich te verplaatsen naar Birmingham, waar de afgevaardigden, omringd als ze daar waren door het sterke, woelige proletariaat der metaalindustrie, zich veiliger achtten tegen een mogelijk arrestatie-bevel dan te Londen. Enkelen hunner, o.a. Stephens, waren reeds gevangen genomen en werden vervolgd wegens lidmaatschap van een onwettige vereeniging. Onder de autoriteiten der stad Birmingham waren verscheiden personen die in den tijd dat Atwood en andere bourgeois als leiders der beweging optraden, in nauwe verstandhouding tot haar hadden gestaan. Natuurlijk beijverden deze ‘ook-Chartisten’ zich thans om op scherpe maatregelen van de overheid tegen het Konvent en de Birminghamsche arbeiders aan te dringen. Deze gaf daaraan gehoor. Een groote macht van ‘speciale konstabels’ werd aangeworven en de pas ingestelde rijkspolitie uit Londen ontboden. Het was duidelijk dat de autoriteiten een aanslag op het vereenigingsrecht voorbereidden. Op den avond van den 8sten Juni vond die aanslag, zonder provokatie van de zijde der arbeiders, plaats. Een bende met knuppels gewapende politie-rekels stortte zich plotseling op de menigte, die zich in deze tijden van intens politiek leven geregeld 's avonds op het stadsplein placht te verzamelen, om de vraagstukken van den dag te bespreken en de kranten te hooren voorlezen. Mannen, vrouwen en kinderen werden op beestachtige wijze neergeslagen. Na de eerste verrassing stelde de menigte zich te weer: de aanvallers moesten vluchten met achterlating van een aantal gewonden. De volgende dagen kwam het opnieuw tot botsingen met de politie, de stemming der massa's werd steeds opgewondener en verbitterder, en den 15^{den} brak een ernstig straatoproer uit, waarbij de huizen van eenige groote winkeliers, die zich gedurende de onlusten door hun optreden tegen het volk bijzonder gehaat hadden gemaakt, in brand werden gestoken. Vele bour-

geois vluchtten in paniek uit de stad, zij waanden de ‘revolutie’ aanstaande.

Een door den gemeenteraad benoemde kommissie van onderzoek zag zich later verplicht te erkennen, dat de ongemotiveerde aanval der politie de aanleiding tot de troebelen was geweest. Onder de massa's van het geheele land maakten de gebeurtenissen te Birmingham diepen indruk, zij versterkten algemeen de overtuiging dat de bourgeoisie eerder het bloed des volks vergieten, dan dit zijn rechten geven zou.

Onmiddellijk na den aanslag had het Konvent in een scherp gestelde resolutie tegen de ‘bloeddorstige en onwettige handelwijze der geweldenaars te Londen’ geprotesteerd. Het gevolg van dit protest was de arrestatie van den drukker van het stuk en van Lovett, die het in naam der Konventie onderteekend had.

Juist in die dagen van scherpen klassenstrijd werd in het Lagerhuis beslist over het lot der petitie, waarop het gelukt was 1½ millioen handteekeningen te verzamelen. Het voorstel haar in behandeling te nemen werd met 235 tegen 41 stemmen verworpen. Thans drong de vraag ‘wat nu?’ zich op aan het Konvent, dat inmiddels weer naar Londen teruggekeerd was. Zou men de staking proklameeren of wel den strijd ontwijken? Zoo stond de vraag: een andere keuze was er niet. Het Konvent besloot tot het laatste. Na lange beraadslagingen zag het met verwijzing naar de onvoldoende voorbereiding en het gebrek aan medewerking der vakvereenigingen af van de verwezenlijking der z.g.n. heilige maand, dat is der langdurige algemeene staking. Met klem werden de vakvereenigingen gewezen op hun plicht tot deelneming aan de korte demonstratieve stakingen, waartoe de massa tegen half Augustus opgeroepen werd.

In sommige industrieele distrikten volgden de fabrieksarbeiders geestdriftig het gegeven parool: daar namen de proteststakingen, die 12 Augustus uitbraken, een tamelijken omvang aan en duurden verscheiden dagen; politieken invloed hadden zij echter niet. Begin September besloot het Konvent zich te ontbinden. De slag was verloren, de massa's, ontwakend uit fantastische verwachtingen, krompen ineen onder de pijn van een ontzettende ontgoocheling.

Een periode van reaktie volgde. De meeste leiders werden gerechtelijk vervolgd, vele hunner tot gevangenisstraf van een à twee jaar veroordeeld. Op alle manieren werden recht en wet verdraaid en verwrongen om de gehate ‘oproerlingen’ te treffen. Het recht van vergadering en het vrije woord bestonden feitelijk niet meer; zij waren vermoord door de klasse-justitie.

Geheime nachtelijke bijeenkomsten kwamen in de plaats der openbare vergaderingen en volksmeetings.

Verbittering over de nederlaag en verontwaardiging over de schandelijke behandeling der veroordeelde Chartisten leidden tot het oproer te Newport in

Wales, waar een populaire chartistische leider, Henri Vincent, en drie zijner strijdmakkers gevangen zaten. Op een mistigen Novembermorgen daalden groote benden arbeiders - men spreekt van 10.000 man - van de heuvels rondom Newport naar de stad af om te trachten de gevangenen te bevrijden. Sommige hunner waren met geweren, de meesten met pieken of hooivorken gewapend; aan het hoofd schreed hun gedelegeerde in het Konvent John Frost, de vrederechter van Newport, een man van uitnemende menschelijkheid, door zijn aard en overtuiging een tegenstander van alle geweld, maar die de massa bij haar wanhopig ondernemen niet in den steek wilde laten. Onmiddellijk bij den ingang der stad werden de opstandelingen ontvangen door salvo's van politie en konstabels, geposteerd aan de vensters van het gebouw waarheen de autoriteiten gevlucht waren. Na eenige minuten week de massa in verwarring terug met achterlating van dooden, gewonden en talrijke gevangenen. Frost werd spoedig daarna gearresteerd en met twee anderen ter dood veroordeeld, maar tot levenslange deportatie begenadigd.

Voor de regeering was de ‘opstand in Wales’ een buitenkansje. De zaak werd ontzettend opgeblazen, de reaktie werd nog erger, door heel het land vonden talrijke arresties en vervolgingen plaats: meer dan 400 Chartisten, waarvan negen tienden arbeiders, werden tot gevangenisstraf veroordeeld. Bij den politieken druk kwam de ekonomische: de liberale fabrikanten, woedend dat de Chartisten zich niet hadden laten spannen voor de beweging tot afschaffing der graanrechten, namen wraak. Wie in die jaren vooraan stond in den strijd voor het Charter, werd tot geen fabriek meer toegelaten.

Een tijd lang stond de agitatie door gebrek aan propagandisten zoo goed als stil. Vele plaatselijke vereenigingen gingen te gronde, bladen moesten opgeheven worden; nu de eerste stormloop mislukt was, bleek hoe zwak de grondslagen der beweging waren geweest. Bitter wreekte zich het gemis aan een gecentraliseerde organisatie.

Toen in den loop van het jaar 1840 de meeste leiders successievelijk weer vrij kwamen en de beweging eenigszins herleefde, werd de organisatie met ijver ter hand genomen. Op een konferentie, die te Manchester plaats vond, besloot men tot de oprichting van een algemeenen landelijken bond ter verovering van het Charter: een blijvende politieke vereeniging dus. Ongeveer anderhalf jaar na haar oprichting telde de ‘National Charter Association’ 40.000 leden.

Natuurlijk gaven, nu de beweging meer gecentraliseerd was, de tegenstellingen in zake de taktiek tusschen de leiders meer aanleiding tot botsingen dan vroeger. O.a. was dit het geval bij de algemeene parlementsverkiezingen van 1841. O'Connor wilde uit haat tegen de liberalen de Tories steunen, Lovett daarentegen was voor samen gaan met de liberalen; O'Brien wilde geen van beide steunen, maar zelfstandig blijven en eigen protestkandidaten stellen. Het gelukte niet tot eenheid van optreden te komen. De enkele chartistische kandidaten

die gesteld werden, kregen natuurlijk zeer weinig stemmen, daar de arbeidersklasse in haar geheel van het kiesrecht uitgesloten was.

De toenemende nood - in '42 begon een nieuwe zware krisis - wakkerde echter de beweging zoozeer aan, dat in het voorjaar een nieuw petitionnement op touw gezet kon worden. Dank zij de betere organisatie ging het verzamelen van handteekeningen ditmaal veel vlugger: binnen enkele weken had men er 3.315.752 bijeen. Bleek hieruit de herleving der beweging, in den inhoud der petitie zelve, die zich doorloopend op den ellendigen toestand van het proletariaat beriep en duidelijk uitsprak de politieke rechten te willen gebruiken om ‘alle onderdrukking en alle monopolies af te schaffen’, kwam op verheugende wijze de toeneming van het klassebewustzijn aan het licht.

Begin Mei werd het behandelen der petitie in het parlement met 287 tegen 49 stemmen (die der radikale vrijhandelaars) verworpen. Na zooveel offers en zoo zwaren strijd scheen men tot het doel niets nader gekomen. Intusschen werden de gevolgen der krisis steeds erger, bankroet volgde op bankroet, vele fabrieken werden stopgezet, in sommige industrieplaatsen stonden duizenden huizen leeg en moest een vijfde deel der bevolking ondersteund worden. Ontzettend was het lijden der arbeidersmassa's, bijna een kwart millioen paupers waren in de ‘arbeidsbastillen’ van Engeland en Wales opgesloten. Op tal van plaatsen kwam het tot hongeroptochten, plundering van bakkerswinkels en botsingen met de politie. In Ierland - waar de ellende elke voorstelling overtrof: er waren daar 2.300.000 paupers - werden aanslagen op de gehate grootgrondbezitters veelvuldig.

De malaise op maatschappelijk gebied, het gevolg van de telkens opnieuw, telkens op grooter schaal zich openbarende overproduktie bij gebrek aan afzetmarkten voor de industrie, was ondragelijk geworden: de steeds aangroeiende scharen van werkelooze half-verhongerde oproerige paupers werden een blijvend gevaar voor de maatschappij. Met het heerschende kompromis-regiem tusschen aristokratie en bourgeoisie moest gebroken worden: de overgang van protektie tot vrijhandel werd noodzakelijk, wilde Engeland zich verder kunnen ontwikkelen tot een industrieelen staat. Goedkoop brood en goedkoope grondstoffen zouden tot prijsverlaging van de produkten der industrie voeren en voor deze nieuwe markten openen. Reeds had de agitatie der vrijhandelaars in Maart '42 een eerste overwinning behaald: op voorstel van Peel, den leider van het Tory-ministerie dat na de algemeene verkiezingen van het vorige jaar aan het bewind was gekomen, werden de vaste graanrechten door een z.g.n. ‘glijdend tarief’ vervangen en de meeste tollen op grondstoffen en halffabrikaten afgeschaft.

Nu verdubbelden de fabrikanten hun pogingen om de arbeiders in de agitatie voor vrijen graaninvoer mee te krijgen. Zij beloofden aan de massa's gouden bergen wanneer deze meehielpen de graanrechten te doen vallen. En de fabri-

kanten namen de eerste de beste gelegenheid te baat om de opwinding in de massa's voor hun eigen doeleinden te gebruiken.

In Juli besloten eenige textiel-fabrikanten in de plaatsjes Stalybridge en Ashton, juist toen de konjunktuur zich eenigszins begon te herstellen, de loonen nog meer te verlagen. Toen de arbeiders zich beklaagden, antwoordden zij hun: 'Vindt ge de loonen te laag gaat dan maar een poosje spelen.' Dit antwoord wekte groote verontwaardiging en den 4^{den} Augustus werd de staking geproklameerd. Weldra stonden te Stalybridge en Ashton alle fabrieken stil, groepen stakers trokken naar de omliggende plaatsen en wekten hun mede-arbeiders op om het werk neer te leggen; overal sloten deze zich algemeen aan, weldra waren alle fabrieken gesloten. Den 9^{den} Augustus naderden groote troepen stakers Manchester; zij werden door het liberale gemeentebestuur toegelaten, dat van hen alleen de belofte van ordelijk optreden eischte.

De soldaten werden weggezonden, een der leden van den gemeenteraad leidde zelf den optocht der stakers door de stad. Ook hier werden alle fabrieken met goedvinden der fabrikanten stopgezet, hier en daar bood men den stakers brood en geld aan.

Van Manchester, haar kern, straalde de staking weldra uit naar Lancashire, Yorkshire en Staffordshire: 50 mijl in de rondte stond alle arbeid stil, behalve het inhalen van den oogst en de bereiding van levensmiddelen. Weldra greep de staking ook de schotsche industrie-distrikten en de mijnstreken van Wales aan. Overal waren de vuren gedoofd, de schachten verlaten, de fabrieksklokken verstomd. In Stockport werd het armhuis bestormd, te Stockton vonden ongeregeldheden plaats, in Preston dreven met steenen gewapende arbeiders de troepen terug; deze schoten: er vielen dooden en gewonden. De opwinding nam toe; op hun samenkomsten hieven de stakers niet, gelijk de fabrikanten gehoopt hadden, de leus aan: 'weg met de graanrechten' maar stelden den eisch van 'een behoorlijk loon voor een behoorlijken arbeidsdag'. Nu begonnen de liberale gemeentebesturen, die de staking eerst den vrijen loop gelaten hadden, overal tot repressieve maatregelen over te gaan.

Intusschen waren de afgevaardigden der vakvereenigingen te Manchester samengekomen. Wat zou men doen? In welke richting de staking sturen? Enkel de looneischen stellen, meer niet? De overgroote meerderheid verwierp deze taktiek als onpraktisch: zij geloofden niet aan de mogelijkheid van een ekonomische overwinning. 'Duizenden ponden sterling hebben wij voor vakvereenigingsdoeleinden uitgegeven, en toch dalen de loonen onophoudelijk'. De strijd moest gevoerd worden voor het Charter! Naar alle richtingen werden afgevaardigden uitgestuurd, om dit parool uit te geven en tot volhouden aan te sporen.

Een Chartisten-konferentie die enkele dagen later eveneens te Manchester plaats vond, stond voor een volkomen onverwachte situatie: de algemeene

staking, die men sedert '39 begraven waande, was plotseling in de belangrijkste industrie-centra een feit geworden! De vakvereenigingen, die zich steeds afzijdig hadden gehouden van de chartistische agitatie, schenen met één slag bekeerd te zijn. Wat kon het centrale bestuur van de Nationale Vereeniging voor het Charter in de gegeven omstandigheden anders doen, dan de beweging krachtig steunen? Wel waarschuwden eenige afgevaardigden, waaronder bewuste revolutionairen als Hill en Harney, dat machinaties van de fabrikanten bij het uitbreken der staking in het spel waren geweest en dat de meerderheid der vakvereenigingsleden geen Chartisten waren, doch niet argumenten, maar de dwang der omstandigheden bepaalde de taktiek. Met slechts zes stemmen tegen besloot de konferentie, de arbeiders van het heele land op te roepen om aan de staking deel te nemen en deze voort te zetten tot het Charter wet geworden zou zijn. Tegen geweld werd gewaarschuwd.

'Vrede, wet en orde, - heette het in het Manifest dat de oproeping bevatte - zijn onzerzijds geëerbiedigd geworden. Laat ons ze verder eerbiedigen, tot onze broeders in Schotland, Wales en Ierland van onze besluiten in kennis zijn gesteld. En wanneer de staking algemeen wordt, wat in acht dagen het geval zal wezen, wat kunnen bajonetten dan nog uitrichten tegen de openbare meening?.... Broeders, zijt even onverzettelijk als vreedzaam. Houdt u aan de wet, maar vergeet niet, dat ge geen stem hebt om de wet te maken, en slaven van den wil uwer heeren zijt.'

Reeds voor het besluit der Chartisten-konferentie om de staking krachtig te steunen, had de regeering een proklamatie uitgevaardigd die alle samenscholingen verbood, evenals alle pogingen van 'orde-verstoorders' om mijnen en fabrieken binnen te dringen en de arbeiders over te halen tot neerleggen van den arbeid. Onmiddellijk na de verschijning van het Manifest nam de regeering forsche maatregelen: overal vonden massa-arrestaties plaats, binnen enkele dagen zaten 1500 bekende Chartisten en vakvereenigingsmannen achter slot en grendel. Ruim de helft hunner werd later gerechtelijk vervolgd. Op het hoofd van Mac Donall, den steller van het Manifest, werd een prijs van 50 pond sterling gesteld, maar hij slaagde er in naar Frankrijk te ontkomen.

Zoo vereenigden bezittende klasse en staatsmacht zich tegen de beweging om die te onderdrukken. Wanneer men bedenkt dat de arbeiders zonder klaar doel voor oogen in de staking waren gejaagd, die spontaan, half als gevolg van de ontzettende ellende, half als gevolg van de machinaties der vrijhandelaars was uitgebroken, dan begrijpt men dat de stakers aan den druk van boven geen weerstand konden bieden. Ook de honger hielp mee, om ze in de fabrieken terug te drijven.

Spoedig begon de staking dan ook te verloopen: begin September was het werk op de meeste plaatsen weer opgenomen, maar op enkele plaatsen hielden groepen van arbeiders den strijd nog tot einde September vol.

De Chartisten hadden de staking niet uitgeroepen, maar toch waren zij het, die door de bezittende klassen er voor aansprakelijk werden gesteld. En in zekeren zin terecht. Zij hadden het klasse-bewustzijn opgewekt, de vlam van het verzet aangeblazen, de gedachte van de ‘heilige maand’, van den stilstand van allen arbeid als een middel, vreedzaam maar van onweerstaanbare kracht om de onderdrukten aan hun recht te helpen, jarenlang onvermoeid gepropageerd. Het was hun eer en hun roem dit alles gedaan te hebben, maar nu kon het niet anders of de gevolgen der nederlaag moesten hen 't zwaarst treffen.

Deze gevolgen waren buitengewoon ernstig: de ‘mislukte’ staking maakte feitelijk voor lange jaren een einde aan iedere zelfstandige politieke aktie der engelsche arbeidersklasse.

Tot dusver hadden de massa's tegenover de demagogische pogingen der vrijhandelaars een zuiver klasse-instinkt gesteld. De overdrijving van enkele leiders, die van den vrijhandel een algemeene verlaging der loonen vreesden en daarom protektionisten waren, had de beweging weinig geschaad. Deze bleef in 't algemeen krachtig en konsekwent, zonder langs zijbanen af te dwalen, op de verovering der politieke macht aansturen. Maar na de groote staking kwam hierin verandering.

Kort te voren had, onder den invloed van de ontzettende malaise en de als gevolg daarvan toenemende oppositie in de vooruitstrevende kringen der bourgeoisie, een groep radikalen, als wier leider John Sturge, een filantropisch politikus, optrad, een nieuwe poging gedaan om aansluiting bij het strijdende proletariaat te vinden. En ditmaal lukte zij. Een konferentie tusschen burgerlijke hervormers en leiders van den rechtervleugel en het centrum der Chartisten had plaats gevonden, een tweede samenkomst was voor December beraamd. Daar zou de uitwerking van een program voor een gemeenschappelijke kiesrechtbeweging haar beslag krijgen. Maar toen Sturge en zijn vrienden ter konferentie voorstelden, om de namen Charter en Chartisme, die de burgerlijke demokratie te revolutionair in de ooren klonken, te schrappen en door de leuze ‘kompleet kiesrecht’ te vervangen, werd het allen, ook den ‘gematigden’ leiders duidelijk, dat van samenwerking niets kon komen, wilden zij niet de leiding der beweging aan het burgerlijke radikalisme in handen geven. De burgerlijke deelnemers trokken zich terug en koncentreerden voortaan hun kracht op de beweging voor den vrijhandel. Maar ook de Londensche arbeidersvereeniging trad spoedig na deze Konferentie uit den Nationalen Bond voor het Charter: dit beteekende, dat het ontwikkelde, stabiele element der ambachtslieden zich voor het vervolg aan de massabeweging onttrok. Zoo werd deze ten gevolge van de inmenging der bourgeoisie verzwakt in haar samenstelling en in haar vooruitzichten geschaad.

Aan de massa's moest de staking een ellendige mislukking toeschijnen. Zij hadden niets hoegenaamd bereikt, maar een volkomen nederlaag geleden en zij

wisten niet welk een geweldigen schrik deze eerste uiting van de geheimzinnige tooverkracht, die het proletariaat in de staking bezit, in de bourgeoisie had teweeg gebracht[1]. Zij voelden zich geheel ontmoedigd en verloren voor langen tijd het vertrouwen in zich zelven en het geloof aan de overwinning van het Chartisme.

Bij deze ontmoediging kwam de organisatorische verzwakking, die de beweging door het uittreden der Londenaars leed en de toeneming der geschillen onder de leiders. Het een bij het ander gevoegd opende de deur voor utopische experimenten en afwijkingen van den klassenstrijd. Vooral O'Connor, nog altijd de meest geliefde en populaire leider, bracht door zijn utopisch kolonisatieplan der beweging een zwaren slag toe. Zelf met gemoed en verbeelding nog wortelend in patriarchale levensvormen, was het hem niet gelukt zich tot klaar begrip der ekonomisch-sociale ontwikkeling omhoog te werken; hij meende het proletariaat uit de ellende der kapitalistische produktie te kunnen bevrijden, door het terug te voeren naar het platteland. Nu alle pogingen tot verovering der politieke macht op mislukking waren uitgeloopen, ontwaakten zijn oude droomen weer: het klein-grondbezit scheen hem het toovermiddel toe, dat, door een millioen fabrieksarbeiders tot keuterboeren te maken, het reserveleger van den arbeid opslorpen zou en de prijs der arbeidskracht automatisch doen stijgen.

In de teleurgestelde, moe-gestreden massa's ontbrandde voor het kolonisatieplan van O'Connor een bijna onbegrijpelijk enthousiasme. Twintig duizend menschen stroomden samen om de opening der eerste kolonie in Mei '47 bij te wonen, en het aantal leden van het ‘landfonds’ was op het einde van dat jaar tot 70.000 gestegen. 80.000 pond sterling - een millioen gulden - had de doodarme arbeidersklasse in korten tijd bijeengespaard voor een onderneming, wier bankroet gemakkelijk was te voorzien en ook weldra volgde.

De geestdrift der massa's voor het kolonisatieplan vond voor een deel zijn grond in de toenemende sociale beroering der jaren 45-47. Een nieuwe krisis was uitgebroken, werkeloosheid en ellende waren erger dan ooit, niet slechts in Engeland, maar overal op het vasteland van Europa waar de machinale produktie haar intrede had gedaan. Misgewas en mislukking van den aardappeloogst verergerden de werkingen der krisis in de hoogste mate;

1) De vrees der engelsche bourgeoisie en der regeering voor een algemeenen opstand sprak minister Graham in '47 in het parlement, bij de behandeling der graanwetten, uit: ‘Het jaar 1842 bracht ons betreurenswaardige ervaringen, een jaar van geweldigen nood en - daar wij het nu achter ons hebben mag ik het zeggen - ook van het grootste gevaar. Hoe was de toestand in 1842? Veroorloof mij u mee te deelen wat tot nog toe geheim was. Wij hadden in Londen middernachtelijke Chartistenmeetings, in Lincolm en Inn Fields. Massa's ontevreden, verbitterde en gevaarlijke elementen bedreigden de openbare rust... En hoe was het in Lancashire? Alle machines stonden stil... Ik stond voortdurend in verbinding met den militairen bevelhebber, aan wien uit alle deelen van het land om troepen werd gevraagd.’

duurte, schaarschte en honger bereidden den socialen bodem voor tot de revolutionaire uitbarsting van 1848.

In Engeland begunstigde de ellende van het volk de agitatie der vrijhandelaars in hooge mate. Hun parool ‘weg met de graanrechten’ begon onder de massa's populair te worden. De heerschende hongersnood dwong het Chartisme zijn scherp-principieele houding in zake den vrijhandel prijs te geven.

In het voorjaar van '46 werden de graanrechten afgeschaft: onder den drang der omstandigheden verwezenlijkte een Tory-ministerie de hervorming, die de triomf der liberale industrieele bourgeoisie beteekende. Het jaar daarna wreekten de Tories zich op de fabrikantenpartij door de 10-uren wet voor vrouwen en kinderen in de textiel-industrie in te voeren: zoo werd onverwacht toch een der grootste doeleinden bereikt, waarvoor het proletariaat zoo krachtig en volhardend had gestreden.

Begin '47 werd de ekonomische krisis opnieuw scherper, onder den invloed van nieuwe loonsverlagingen en nieuwe uitbreiding der werkeloosheid scheen de onstuimige geest der jaren 38-42 weer te ontwaken. Reeds vroeger was tot een derde petitionnement besloten, waarvoor men ditmaal 5 millioen onderteekeningen bijeen hoopte te krijgen.

De organisatie van den linkervleugel der Chartisten te Londen, de ‘Demokratische Associatie’ was in de jaren van inzinking te niet gegaan, maar haar geest leefde voort in de vereeniging van Broederlijke Demokraten, waarvan Harney en E. Jones de leiding hadden. Deze vereeniging, welke in verbinding trad met den Kommunistenbond en met andere republikeinsch-kommunistische groepen op het vasteland van Europa en in Amerika, streefde er naar om de massa der Chartisten tot meer internationaal besef op te voeden en in hen het begrip van den klassenstrijd en de historische ontwikkeling te versterken.

Het revolutionaire tijdperk dat nu begon was daarvoor gunstig. Einde Februari brak te Parijs de ontwenteling uit, Louis Philippe moest vluchten, de republiek werd geproklameerd, het voorloopige bewind was genoodzaakt een groote mate van politieke vrijheid toe te staan en belangrijke sociale hervormingen te beloven. De vermolmde tronen der feodaal-bureaukratische monarchieën in centraal-Europa zonken ineen; in Engeland sidderde de bourgeoisie, maar als een fontein klaterde de verwachting op in het hart der revolutionaire arbeiders.

De gewapende opstand was geen droombeeld: wat aan de Parijsche arbeiders in enkele dagen door straat- en barrikadengevechten was gelukt, zouden de engelsche arbeiders dat niet vermogen te volbrengen, zij die immers veel beter georganiseerd en meer ervaren waren in den klassenstrijd? Onstuimig herleefde de agitatie, met moeite hielden groote politiemachten de tienduizenden betoogers in bedwang, die naar de openlucht-demonstraties stroomden. In Londen, Edinburgh, Glasgow en Liverpool moesten de betoogers met geweld uit elkaar gejaagd worden, bij hongeronlusten te Glasgow vielen dooden en gewonden.

Een dreigende opstand in Ierland scheen de groote beweging, die het engelsche proletariaat aangreep, te zullen ondersteunen. De geesten werden stoutmoediger, zij ontvlamden voor republikeinsche idealen, de vlag van het republikeinsche Frankrijk wapperde op vergaderingen en demonstraties. Een uiterste richting won veld, die nog slechts op massaal geweld vertrouwde en met vreedzame middelen als petitionneeren den spot dreef. Maar de massa hield hieraan nog vast: 10 April zou de petitie, die den wil van vijf millioen arbeiders uitdrukte, door het volk naar het parlement gebracht en aangeboden worden. Eén uur van beraad zou aan het parlement worden gegeven, weigerde het nogmaals het volk zijn recht, dan bleef nog slechts de gewapende opstand over.

Opnieuw werd een arbeiderskonvent bijeengeroepen en opnieuw openbaarde zich het gemis aan eenheid van inzicht en wil onder de leiders. Jones en zijn vrienden van de ‘Broederlijke Demokraten’ waren voor den gewapenden opstand, O'Connor weifelde gelijk gewoonlijk. O'Brien meende, dat de massa's, althans te Londen, niet bereid waren tot de uiterste middelen over te gaan. Weldra legde hij zijn mandaat als afgevaardigde in het Konvent neder. In een manifest aan de natie ontvouwde dit een verder plan van aktie, voor het geval de petitie nogmaals verworpen werd. Een adres aan de koningin zou de ontbinding van het parlement en de vorming van een chartistisch ministerie eischen, en een door het volk gekozen revolutionaire ‘nationale vergadering’ zou zoolang dagen, tot het Charter de wet des lands geworden was.

Toen de 10de April naderde, bereidde Londen zich voor op de revolutie. De regeering nam uitgebreide maatregelen van voorzorg. Een kwart millioen speciale konstabels, waaronder ‘vele leden van den fatsoenlijken werkmansstand’ werden aangeworven, daarenboven werden 12.000 man troepen te Londen gekoncentreerd. Men sleepte zware kanonnen van Woolwich naar de metropolis en voorzag de bruggen en de voornaamste openbare gebouwen van artillerie.

In 't parlement werd nog gauw een muilkorfwetje aangenomen, dat het houden van ‘verraderlijke redevoeringen’ met deportatie bestrafte. De morgen van den grooten dag daagde; Londen scheen in gereedheid gebracht om den aanval van een vijandelijke legerschaar te weerstaan. De fabrieken waren gesloten, de banken en winkels gebarrikadeerd. Bij Kensington Common, de verzamelplaats der Chartisten, stonden 20.000 man troepen, konstabels en politie gereed. Niemand minder dan de overwinnaar van Waterloo, de hertog van Wellington, had het opperbevel der troepen op zich genomen. De Chartisten-leiders waren in beraad bijeen. Nu gold het voorwaarts tot de beslissende botsing, of - terug; nu was geen uitwijken meer mogelijk. Na lange aarzeling gaf het woord van O'Connor den doorslag; hij bezwoer de Konventie van de straatbetooging af te zien. Hij wekte in de leiders het instinkt van zelfbehoud op, door de bewering dat zij, volgens hem verstrekte inlichtingen, uit de huizen neergeschoten zouden worden, en stelde verder op echt-demagogische wijze de uiterste radikale richting

verantwoordelijk voor de situatie zonder uitweg waarin de beweging zich bevond.

De betooging werd afgelast; de op Kensington Common opgekomenen, - het waren er veel minder dan men verwacht had, maar toch nog ongeveer 70.000 man, - kregen den raad rustig naar huis te gaan. De verwachte revolutie was uitgebleven. Kalm en nuchter eindigde de dag. De toekomst zou opnieuw de waarheid bewijzen, dat de ergste nederlaag diè is, welke een strijdmacht lijdt door op het beslissende moment terug te trekken, nadat zij luid aangekondigd heeft tot 't uiterste te zullen strijden.

Het enorme verlies aan prestige dat de beweging door het fiasko van den 10^{den} April leed, bleek onmiddellijk in het optreden der parlementaire kommissie, die met het onderzoek der petitie belast was. Na één dag reeds bracht de kommissie verslag uit: zij beweerde dat het aantal handteekeningen niet vijf en driekwart millioen, maar nauwelijks twee millioen bedroeg, waaronder vele vervalschte. Met dezen hoon aan de arbeiders was de zaak voor parlement en openbare meening afgedaan: van den inhoud der petitie werd zelfs niet gerept.

Buiten Londen, vooral in de industrieele distrikten, drong de beteekenis van den 10^{den} April niet zoo spoedig door; de arbeiders bleven zich nog eenigen tijd op den gewapenden opstand voorbereiden; op enkele plaatsen kwam het tot onlusten, die gemakkelijk werden onderdrukt. Opniew werden vele vooraanstaanden in de gevangenis geworpen.

Tevens begon de scherpte der ekonomische krisis af te nemen, de oproerige stemming verflauwde. In Juni kwam de tijding van den bloedig-onderdrukten wanhoopsstrijd der Parijsche proletariërs; onder indruk daarvan vereenigden alle reaktionaire elementen in Engeland zich in haat tegen het revolutionaire gepeupel en in vastberaden wil om, naar het woord van de ‘Times’, wanneer de tijden rijp zouden zijn, die ‘bende schavuiten’ ook in het eigen land neer te slaan. De zwakken, de weifelachtigen onder de Chartisten, de kleinburgerlijk-gezinden, zij allen deinsden terug en verbraken de banden met eene beweging, wier linkervleugel er zich op beroemde één van wil en gezindheid met de revolutionaire arbeiders van Parijs te zijn.

De kleine minderheid, die zich onder de geestelijke leiding van mannen als Harney en Jones had opgewerkt tot het begrip van den proletarischen klassenstrijd als den weg tot de kommunistische samenleving, bleef aan de organisatie der ‘Broederlijke Demokraten’ getrouw. Deze laatste richtte naar aanleiding van den Juni-opstand een proklamatie tot de arbeiders van Groot-Brittanje en Ierland, waarbij zij in de vaan der sociale republiek die van het internationale proletariaat begroette, en de socialistische samenleving opstelde als het doel van zijn strijd.

Maar slechts weinigen onder de Chartisten verstonden die taal.

In de volgende jaren toonde de beweging onder den invloed van de gebeurtenissen op het vasteland af en toe nog een vleugje opleving. Echter,

dit was maar schijn. De tijd van revolutionairen klassenstrijd, van massale akties, was in Engeland voor vele jaren voorbij. De geschoolde vakarbeiders werkten volhardend aan den opbouw van hunne organisaties, maar deze waren doortrokken met den geest der liberale staathuishoudkunde. Zij leerden de arbeiders zich tevreden te stellen met enkele druppels van den gouden regen, die in het nieuwe tijdperk op de fabrikantenklasse neervloeide. De massa's der ongeschoolden, overgelaten aan hun ellende, leefden tientallen jaren in stomme vertwijfeling of doffe berusting voort.

Het Chartisme is de eerste massabeweging van het proletariaat der moderne industrie geweest. Niet alsof zij uitsluitend proletarisch was: ook de in kleinburgerlijke levensvormen bevangen ambachtslieden en de wanhopige, tot socialen ondergang gedoemde arbeiders der huisindustrie namen aan haar deel. Maar de arbeidersscharen der industrie-distrikten vormden toch haar hoofdmacht. Hun ellende, hun verbittering, hun revolutionare stemming en onverschrokkenheid waren het, die aan het Chartisme zijn karakter gaven van fellen, hardnekkigen klassenstrijd.

Alle strijdmiddelen van vroegere volksbewegingen zijn door de chartistische beweging toegepast geworden, en daarenboven heeft zij het eerst het proletariaat vertrouwd gemaakt met het nieuwe wapen dat organisch uit zijn rol in het produktieproces volgt: de massale staking; ook heeft zij de eerste poging tot de toepassing van dit wapen gewaagd. Maar het strijdmiddel bij uitnemendheid van het Chartisme is de *massale betooging* geweest. Betoogingen van menigten, gelijk nog nimmer waren saamgestroomd en ook niet samenstroomen konden, omdat eerst de grootindustrie ze in die mate koncentreerde en den stroom van eenzelfde voelen, willen en denken door hen heen joeg; drommen van honderdduizenden menschelijke wezens, onder daverend strijdgezang of in somber zwijgen hun eindelooze golvingen voortstuwend door straten en pleinen, of als ontelbare stralen uit een wijden, wijden omtrek konvergeerend naar één punt, een onafzienbaar meeting-terrein: ziehier de meest typische uiting en eigenlijke bewegingsvorm van het Chartisme. Hoop en moed dronk het proletariaat uit die grandioze wapenschouwingen over zich zelven, maar ook verleidden zij het telkens tot overschatting van zijn kracht, die hem dan groot genoeg scheen om het uiterste te wagen, en dit toch in geenen deele was.

De leidende politici der bourgeoisie vervulden die onophoudelijke monster-betoogingen, waarin de massa-tred van millioenen zwoegers dreunde, met diepe bezorgdheid; den grooten en vooral den kleinen burger deden zij angstig roepen om politie, om troepen, uitzonderingswetten en onderdrukkingsmaatregelen; zij drongen zich op aan het bewustzijn der sociale hervormers en filantropen en aan de verbeelding der schrijvers en kunstenaars.

De vrijheid van betooging, het recht op de straat was levensvoorwaarde

voor het Chartisme. De massa's die dit begrepen, verdedigden het onversaagd en vastberaden, telkens wanneer een windgolf van reaktie woei en de ‘oude wetten’ van Engeland buiten werking werden gesteld. En toch faalden die massa's ten slotte, faalden zij op het historische oogenblik, waarin het een levenskwestie was voor de verdere ontwikkeling der beweging dat de vrijheid van betooging gehandhaafd bleef. Dit falen leidde tot den ondergang der beweging, maar men kan met evenveel recht zeggen, dat het bewees, hoe zij reeds de kiemen van den ondergang in zich droeg en het innerlijke vuur dat haar voedde was uitgebrand.

De meeste geschiedschrijvers van het Chartisme zien in de snelle ineenzinking na den noodlottigen 10^{den} April het openbaar worden van een innerlijk verval, een vermindering van werkelijke kracht, die reeds van 1842 dateerde, maar onder de buitengewone ellende der hongerjaren '46 en '47 verborgen was gebleven. Ook Schlüter, op wiens voortreffelijk werk over het Chartisme onze voorstelling der gebeurtenissen doorgaans berust, stelt zich op dit standpunt, waarbij hij nog opmerkt, dat de herleving in '47 en begin '48 grootendeels het gevolg was van gebeurtenissen in het buitenland, in de eerste plaats van de Februari-omwenteling te Parijs.

Dit is natuurlijk volkomen juist, maar het verklaart o.i. niet voldoende, waarom het Chartisme *in zeker opzicht* (inderdaad bleek later wel degelijk dat het waardevolle resultaten bereikt heeft, gelijk o.a. Engels aantoonde) op zoo'n jammerlijke mislukking uitliep. Wij meenen dat om dit ‘falen’ geheel te verklaren, evenzeer nadruk gelegd moet worden op het feit dat de voornaamste strijdmiddelen der Chartisten tegen de heerschende klassen: petitie en betooging, noodzakelijk te zwak waren om deze tot groote politieke koncessies te noodzaken. Over sterker strijdmiddelen echter beschikte het Chartisme niet en kon het niet beschikken: de technisch-sociale evolutie was nog niet ver genoeg gevorderd om het proletariaat in staat te stellen door de massale staking een krachtigen druk uit te oefenen, en de methode van het ‘fysiek geweld’, de gewapende opstand, bood geen kans van slagen. Wij willen dit in 't kort nader aantoonen.

In het Chartisme, de eerste massabeweging van een industrieel proletariaat, ontstond het eerst de idee der massale staking. Met de voorstelling van de ‘heilige maand’ opende zich voor de drommen der ellendige, rechtelooze fabriekslaven een nieuw, vaag, maar heerlijk bewustzijn van stille, onweerstaanbare, onoverwinnelijke kracht, in majestueuze kalmte uitstijgend boven het ruwe geweld dat hun meesters hun hadden geleerd. Maar het opende zich als een droomverschiet, onwezenlijk nog, fantastisch. De gedachte der ‘heilige maand’ was muziek voor de revolutionaire Chartisten - maar ook voor hen was zij nog toekomstmuziek.

Natuurlijk droeg hiertoe de groote werkeloosheid veel bij, die in deze jaren

van strijd de massa's haast voortdurend teisterde. Naast de ontzettende werkeloosheid en het gevoel van onmacht, waarmee zij het proletariaat sloeg was verder een ongunstige omstandigheid de gezindheid der vakvereenigingen van geschoolde arbeiders. Reeds in de jaren van opkomst van het Chartisme neigden zij tot een bekrompen reformistische taktiek. Hun plotseling besluit van Augustus '42, onder den invloed der spontaan-uitgebroken massastaking genomen, had natuurlijk op de richting waarin het vakvereenigingswezen zich ontwikkelde geen verderen invloed in revolutionaire richting, maar eerder omgekeerd, - evenals b.v. de deelneming der 'modernen' aan de nederlandsche politiek-revolutionaire staking van 1903 dit had op de ontwikkeling der vakbeweging in ons eigen land.

De diepste ondergrond echter van de geringe beteekenis der massale staking als strijdmiddel in de chartistische beweging lag in de onrijpheid der technisch-sociale en sociaal-psychische krachten. Het moderne verkeers- en vervoerwezen bestond nauwelijks in kiem: van de spoorwegstaking, die met één slag de maatschappelijke machinerie tot stilstand brengt en de staatsmacht grootendeels verlamt, kon nog geen sprake zijn. Deze is een kind van het ten volle ontwikkelde, niet van het opkomende industrieele kapitalisme. Enkel de textielindustrie had zich tot grootbedrijf ontwikkeld, haar stilstand bracht wel groote stoornis in het maatschappelijke leven, maar toch niet in die mate dat de heerschende klasse hierdoor tot belangrijke politieke koncessies gedwongen kon worden. De beteekenis van mijnbouw en ijzerindustrie begon in het tweede kwart der eeuw snel toe te nemen, wat ook blijkt uit de gewichtige en bijzondere rol die de mijnwerkers uit zuid-Wales en de metaalbewerkers van Birmingham in de beweging speelden. Terwijl de lichamelijk-zwakke, uitgemergelde katoenslaven uitsluitend werkten door hun *massa's*, werkten deze sterkere, ruwere kinderen van het moderne bedrijfswezen voornamelijk door hun ongebonden kracht. Lieten zij haar den vrijen teugel, dan kwam het tot oproer en geweld. Maar de beteekenis dezer bedrijven was op verre na niet groot genoeg, om het stilzetten van den arbeid te maken tot een daad van verstrekkende politiek-sociale gevolgen.

De gemeente-bedrijven: water, gas, electriciteit, verkeer, enz. zooals die zich in onze dagen ontwikkeld hebben tot inrichtingen, waarvan de voortgang van het sociale leven der groote steden in hooge mate afhankelijk is, speelden evenmin reeds een rol van beteekenis.

Behalve de technische en ekonomische ontbraken ook de sociaal-psychologische voorwaarden tot de toepassing der massale staking. Deze stelt oneindig hoogere eischen dan de massale betooging: eischen van geestelijken samenhang, van opofferingsgezindheid, vaak van taaie volharding en groot uithoudingsvermogen tegen ontberingen van allen aard, druk van boven, geweld der regeering. De massabetooging is een aktie meest van zeer korten duur, waarbij elk der be-

toogers moed, geestdrift en zelfvertrouwen drinkt uit het gezicht der tallooze scharen waarmee hij te zamen optrekt, uit de sterke, haast onweerstaanbare suggestie die het in menigte bijeen zijn op den enkeling uitoefent. Bij de massastaking daarentegen komen de enkelingen slechts nu en dan voor korten tijd te zamen, en een hooge mate van klassebewustzijn wordt althans bij de voorhoede vereischt, om, vooral bij langdurige staking, weerstand te bieden aan veelsoortige invloeden die de strijders dreigen te doen verslappen en kleinmoedig te maken.

Dit alles maakte, dat er van de algemeene werkstaking als revolutionair dwangmiddel tegen den staat, gelijk de russische omwenteling van 1905 haar het eerst op groote schaal toepaste, in de periode van het Chartisme nog geen sprake kon zijn.

Geen wonder dus dat de arbeiders, hoe schoon de droom van ‘de heilige maand’ ook lokte, hun vertrouwen meer dan in de algemeene staking in den gewapenden opstand stelden. Deze werd niet slechts ijverig gepropageerd, maar ook werkelijk voorbereid: van hem verwachtten zoowel een groot deel der massa's als de meest invloedrijke leiders de overwinning. De herinnering aan het volslagen fiasko van den Newportschen opstand in '39, waar een klein aantal soldaten en maréchaussees binnen enkele minuten 10.000 - deels bewapende - arbeiders op de vlucht dreven, dempte deze verwachtingen niet. Men schreef de mislukking aan de ‘ontijdigheid’ van den opstand toe.

De hoop, door wapengeweld te zegevieren, scheen niet hersenschimmig of dwaas. Had in 1830, om van de groote fransche omwenteling te zwijgen, het volk van Parijs niet in den barrikadenstrijd het regiem der Restauratie ter aarde geworpen? En in Engeland leken de omstandigheden voor den gewapenden opstand nog veel gunstiger dan in Frankrijk. Het proletariaat was sterker, beter georganiseerd, ten deele gewapend. De regeering beschikte slechts over een klein staand leger en een grootendeels voor haar taak weinig berekende politiemacht. ‘Hebt geen vrees voor de erbarmelijke mannen der orde,’ riep Ernest Jones vol revolutionair vuur in Maart '48 de op Kensington Common verzamelde menigte toe - ‘hebt geen vrees voor de politie en de soldaten en de als speciale konstabels ingezworen kleine winkeliers. De eerste sympathiseeren met het volk, de anderen gaan op den loop voor drie straatjongens.’

Zoo scheen het, maar het wezen was anders.

Engeland bezat weliswaar geen groote militaire macht, maar zijn legertje van vrijwillige beroepssoldaten stond veel meer buiten het volk dan de grootere kontinentale legers, waarin de ontevredenheid en de oproerige stemming der massa's in den regel weerklank vonden. Wel beweerden de chartistische leiders somtijds op vergaderingen, dat de soldaten der beweging sympathiek gezind waren en niet zouden schieten, maar ons zijn geen gevallen bekend waarin de troepen de bevelen hunner superieuren bij botsingen met het volk niet opvolgden.

Integendeel: het ruwe, woeste optreden der soldaten bij betoogingen en onlusten wekte bij vele Chartisten een doodelijken haat tegen het leger. Een burgerwacht, die gelijk in Frankrijk het geval was, een schakel tusschen leger en volk had kunnen vormen, bestond niet, en het instituut der ‘speciale konstabels’ dat in Engeland min of meer in de plaats daarvan kwam, droeg een sterk reaktionair karakter. Geënkadreerd door troepen en politie vormden deze vrijwillige met knuppels gewapende bewakers van troon, altaar en brandkast, die zoodra onlusten dreigden onder de ‘goedwilligen’ van alle klassen in groote getale werden aangeworven, een geduchte macht waartegen een ontoereikend gewapende en nauwelijks georganiseerde volksmenigte onmogelijk kon standhouden.

Behalve deze ongunstige voorwaarden van militair-technischen aard, verhinderden ook sociaal-politieke omstandigheden den zegevierenden gewapenden opstand der engelsche volksmassa's. Door de Reformwet van 1832 had de engelsche bourgeoisie den sleutel tot de politieke macht in handen gekregen. De periode der eenheid van het ‘volk’, d.w.z. van kleinburgers, intellektueelen en proletariërs tegenover de troepen, een eenheid die bij alle straatgevechten in de periode der burgerlijke omwenteling van 1789 tot 1848 op het vasteland van Europa zulk een groote rol heeft gespeeld, was daarmee in Engeland voor goed voorbij. De bourgeoisie had haar doel bereikt, zij behoefde de hulp der massa's niet meer, integendeel: elk gewelddadig optreden dezer massa's richtte zich thans in de eerste plaats tegen haar zelve. Daarom bood dit optreden geen enkele mogelijkheid van slagen meer. Na 1832 stonden de kansen van den gewapenden opstand in Engeland even slecht, als op het vasteland van Europa na 1848. Maar voor de toepassing der algemeene staking stonden de kansen, zagen wij, niet gunstiger. De tijd voor het eene strijdmiddel was voorbij, die voor het andere was nog niet gekomen. Het sterkste wapen dat onder deze omstandigheden aan het proletariaat ter beschikking stond, was en bleef de massabetooging; wat met behulp van dit middel te bereiken viel, dat heeft het Chartisme bereikt.

Het was onmogelijk gebleken om zonder geweld - hetzij in den klassiek-revolutionairen vorm van den gewapenden opstand of den specifiek-proletarischen der massa-staking, - het doel te bereiken. Het bleek evenzeer onmogelijk - en de leiders moesten dit ondanks alle zelfbedrog gaandeweg erkennen - een dier beide vormen van geweld toe te passen; dit dilemma leidde tot eindelooze diskussies onder de Chartisten over de voor- en nadeelen van ‘fysiek’ en ‘moreel’ geweld. Geen enkele der leiders doorzag geheel en al het verband tusschen beide, geen enkele begreep dat het ‘fysieke’ geweld niets is dan een verhoogde graad van het ‘moreele’, waartoe dit laatste bij een zekere hoogtegraad der spanning òmslaat. En evenmin doorzag een der leiders welke ekonomische, sociale en politieke verhoudingen het waren, die voor de engelsche

arbeiders dier dagen de zegevierende toepassing van geweld uitsloten. Stephens b.v. die de algemeene staking een herschenschim noemde, meende in vollen ernst, dat de arbeiders met pieken, bijlen en brandende bossen stroo het georganiseerde geweld van den staat konden omver werpen!

Voor de revolutionaire marxisten van onzen tijd heeft het probleem ‘fysiek’ of ‘moreel’ geweld een dialektische oplossing gevonden. Zij doorzien den onverbrekelijken samenhang tusschen beide vormen van geweld, het telkens voortkomen der eene uit de andere, het wezen van het moreele geweld als het meer algemeene, meer omvattende, waarvan het fysieke een bepaalde verschijningsvorm is. En ook doorzien zij hoe het de konkrete, telkens wisselende omstandigheden der sociale werkelijkheid zijn, die over de toepassing van moreel of fysiek geweld beslissen.

Wij hebben gezien hoe de groote massa-akties der engelsche arbeiders in het tijdperk van het Chartisme in hoofdzaak akties waren van *ongeorganiseerde* massa's. De vakvereenigingen der geschoolde vakarbeiders namen aan den strijd bijna geen deel, die der fabrieksarbeiders waren nog weinig ontwikkeld. De politieke organisatie moest een lokaal karakter blijven dragen, zoolang de wet verbood, dat politieke vereenigingen met elkaar in verbinding traden. Ook nadat in het ‘Nationaal Verbond voor het Charter’ een centraal lichaam tot stand gekomen was, bleven vele lokale organisaties op zich zelf staan. Het hoofdbestuur trouwens had slechts geringe bevoegdheden; O'Connor die er geen lid van was en andere invloedrijke voorgangers gaven vaak in hun bladen krachtige tegenleiding.

Zoowel het landelijke verbond als de plaatselijke organisaties omvatten echter slechts een klein percentage der massa's, die aan de beweging deel namen. Niet de organisaties, maar de openbare volksvergaderingen en meetings waren het, die in de eerste plaats den vereenigenden band om de massa's sloegen. Mèt hen deed dit de volkspers, die gouden dagen beleefde, nadat het aan de volksbeweging en de direkte aktie der revolutionaire journalisten was gelukt, om de hooge belasting op de politieke bladen, die de ontwikkeling der pers sterk belemmerde, buiten werking te stellen. Tal van bladen verschenen, alle richtingen en schakeeringen in het Chartisme beschikten over minstens één eigen orgaan. Naast de dag- en weekbladen bloeide een rijke politieke literatuur van propaganda-brochures, vlugschriften en strijdliederen.

Nooit heeft de engelsche arbeidersklasse nadien iets dergelijks voortgebracht. Het tijdperk der groote massa-akties was tevens een tijd van onverzadigbaren honger naar kennis en van hartstochtelijk geestelijk leven. In dit opzicht zijn de ruwe, havelooze arbeidersscharen die in het Chartisme omhoog worstelden enkel geëvenaard en misschien nog overtroffen geworden door de russische proletariërs der revolutiejaren. De werkelijkheid bewees hoe schoolmeester-

achtig-bekrompen het standpunt van Lovett was, die raadde: ‘eerst kennis verzamelen, en dan pas de strijd’, - zooals in een later tijdperk de reformisten tot de arbeiders spraken: ‘eerst organisaties bouwen en dan de strijd’.

Reeds in de jaren '20 was, als gevolg van den grooten schok dien de produktiewijze onderging en van de algemeene maatschappelijke ontwrichting, onder alle klassen een sterke belangstelling voor ekonomische en politieke dingen ontstaan. Allerlei vraagstukken: godsdienstige, politieke, paedagogische, ekonomische, hielden de geesten bezig. Ook de massa's der arbeiders - aldus Schlüter - werden door deze belangstelling aangeraakt en bij de denkende geesten onder hen komt een groote drang op naar kennis en inzicht. Er is in de moderne arbeidersbeweging ternauwernood één idee of eisch te vinden, die niet reeds in kiem onder de arbeiders der jaren '20 van de vorige eeuw is opgedoken.

Al deze kiemen ontwikkelden zich verder in het tweede kwart der eeuw, dat een tijdperk was van onvermoeid zoeken en experimenteeren, op geestelijk zoowel als op sociaal gebied. Wat aan de arbeidersbeweging in dien tijd ontbrak, was een algemeen theoretisch inzicht, een vaste methode tot het onderzoek der maatschappelijke beweging en verder de heldere, maar toch zachte straling van een maatschappelijk ideaal. De tijden waren daarvoor nog niet rijp, het ekonomische stelsel was te verward, de richting der ontwikkeling niet duidelijk genoeg, het doorzicht der arbeiders in hun historische taak en het bewustzijn van hun kracht waren te gering. In één woord, aan het Chartisme ontbraken wetenschappelijk socialistische grondslagen, zooals aan het utopische socialisme van Owen de grondslagen van klassebewustzijn en klassenstrijd ontbraken.

Het Chartisme was de opstand der massa's tegen de ellende, die het kapitalisme over hen bracht. Het stuurde aan op de politieke demokratie als middel tot sociale verbetering, tot het uit den weg ruimen van honger en nood. In het Chartisme verhief zich het proletariaat tot de praktijk van den onvermoeiden onophoudelijk gevoerden klassenstrijd. Maar het kende nog niet het wijde verschiet der algemeene menschelijke bevrijding, der maatschappelijke wedergeboorte door het socialisme, zijn gloed van strijd en verlangen werd nog verduisterd door sombere walmen van onwetendheid en van twijfel aan eigen kracht en eigen toekomst. Het Chartisme droeg geen stralende zekerheid voor zich uit: het was een forsch stuk klassenstrijd met bewonderenswaardigen moed en energie gestreden, geen drager van een nieuw sociaal ideaal.

Naast en vaak tegenover het Chartisme stond het socialisme van Owen, uit dezelfde maatschappelijke oorzaken geboren en opgevoed als de chartistische beweging en toch in scherpe tegenstelling tot haar. Hier lokte de zachte ideale glans, die aan het Chartisme ontbrak, hier ging het toekomstideaal open, de droom van een broederlijke, harmonische menschheid. Maar dit utopische socialisme verwierp den klassenstrijd als verderfelijk en stelde er zich vijandig tegenover, het predikte den socialen vrede en verwachtte het duizendjarig rijk van

de bekeering der heerschers, van de opvoeding aller klassen tot beter inzicht, en van vrijwillige samenwerking in de socialistische koöperaties, eilanden van broederlijkheid en vrede temidden van de barnende zee der sociale worsteling. En juist omdat het Chartisme zijn eigen strijd niet aan een sociaal ideaal verbond, niet in naam daarvan voerde, gaf die strijd aan de massa's geen volkomen bevrediging. Het utopische socialisme vervulde hun behoefte aan een ideale verlossing, die hun eigen beweging onvoldaan liet. Voor hen bleef de socialistische wereld het wonder, waarvan zij 's Zondags droomden op de bijeenkomsten der utopisten, maar dat zij zich nog niet verstoutten te willen scheppen geheel uit eigen kracht. In de groote verspreiding van het owenistische socialisme onder de Chartisten weerspiegelde zich de geestelijke ontoereikendheid der chartistische beweging.

Deze ging, in laatste instantie, onder aan de verandering der sociale en politieke verhoudingen en omstandigheden, die tegen het midden der 19de eeuw in Engeland aanving. Zij was zelve een belangrijke aktieve faktor tot die verandering, en naast haar werkten talrijke andere krachten, technische, ekonomische en sociale: de enorme vlucht der engelsche industrie, de uitbreiding van hare markten over de geheele wereld, de ontdekking der australische en kalifornische goudmijnen, die den stoot gaf tot een periode van snelle ekonomische ontwikkeling. Reeds vóór '48 waren de meest drukkende belastingen, evenals alle rechten op levensmiddelen, afgeschaft en de strafwetten verzacht geworden, de 10-uren dag was ingevoerd; voor het proletariaat der textielindustrie begon naar het woord van Marx een tijdperk van wedergeboorte. Toen in '49 de nieuwe periode van prosperiteit in zette, begreep de fabrikantenklasse dat zij ‘nooit tot volle heerschappij over de natie kon komen dan met de hulp der arbeiders.’ Door kleine koncessies slaagde zij er in, het proletariaat tot de achterhoede der groote liberale partij te maken. De vakvereenigingen werden erkend en in het groote raderwerk der kapitalistische maatschappij opgenomen, de fabriekswetgeving werd langzamerhand over alle industrieele bedrijven uitgebreid, door de kiesrechthervormingen van '67 en '84 werden de bovenste lagen der arbeidersklasse toegelaten tot de stembus.

Zoo kan men met Fr. Engels zeggen dat het Chartisme in zekeren zin toch voor een groot deel zijn doeleinden bereikte ofschoon eerst nadat deze hun revolutionaire beteekenis hadden verloren. Want de zelfstandige beweging van het engelsche proletariaat was dood.

Voor ons revolutionaire socialisten is het tijdperk dat de engelsche arbeidersbeweging tusschen 1815 en 1847 doormaakte buitengewoon belangrijk. Immers het uitgangspunt van dit tijdperk zijn de toestanden en verhoudingen aan het einde der napoleontische oorlogen - toestanden en verhoudingen waarmee, naar wij verwachten die, welke wij thans tegemoet gaan in menig opzicht overeen zullen komen. En uit deze overeenkomst der sociale omstan-

digheden, als de omwenteling op technisch gebied, de versterking der reaktie, de verhooging der belastingen, de vermenigvuldiging der staatsschuld, de verarming der massa's, de enorme werkeloosheid tengevolge der demobilisatie - wij noemen slechts enkele punten - zal ongetwijfeld verdere overeenkomst wat den geest en de vormen der arbeidersbeweging aangaat, voortvloeien. Weer staan wij voor een tijdperk van scherpen massalen strijd, van onstuimige bewegingen der proletarische klasse, rechteloozer, meer berooid en ellendiger dan ooit. Weer zullen in het nieuwe tijdperk de organisaties slechts het kader vormen van de geweldige onophoudelijke aktie der stormloopende massa zelve. Weer zullen deze enorme offers moeten brengen, zullen aan hun moed, hun energie, hun offervaardigheid, de hoogste eischen worden gesteld; weer zal de heerschende klasse voor geen geweld terugschrikken om haar macht te handhaven. Zoo zal het komende tijdperk in menig opzicht een opstanding van het Chartisme zijn op internationaal-verwijde basis en in hoogeren vorm. Maar met dit verschil, dat voor het proletariaat van onzen tijd de eenheid van revolutionairen strijd en socialistisch ideaal is voldongen, dat het socialisme niet meer voor ons ligt als een tooverland door morgennevels omhuld, maar als de gerijpte vrucht der gansche ekonomische ontwikkeling van het kapitalisme, en dat de revolutionaire massa-staking niet meer lokt als een toekomstdroom, maar tot werkelijkheid is geworden voor elk strijdend proletariaat.

2. De massa-aktie in West-Europa van 1830 tot 1849.

Niet de massale betooging, nog veel minder de staking: *de gewapende opstand* en *het barrikadegevecht* - met andere woorden: niet de proletarische maar de kleinburgerlijke vorm der massa-aktie is in west-Europa, met name in Frankrijk, van 1830 tot 1849 het revolutionaire strijdmiddel bij uitnemendheid geweest.

Het verschil tusschen de vormen der engelsche en die der fransche akties in dit tijdperk kan niet worden afgedaan met een eenvoudige verwijzing naar de ‘ekonomische achterlijkheid’ van Frankrijk, tengevolge waarvan de fransche arbeidersklasse nog met kleinburgers en intellektueelen samenging en zijn kracht uitsluitend tegen grootgrondbezit en finantieele plutokratie keerde, in een tijdperk dat het engelsche proletariaat reeds door massale, zelfstandige klasse-akties de geheele bourgeoisie bestreed. Neen: het verschil tusschen het optreden der arbeidersklasse in Frankrijk en in Engeland heeft meer samengestelde oorzaken: naast de ten achter gebleven ontwikkeling op industrieel gebied spelen ook de bijzondere sociale struktuur, verder de militaire organisatie en de politieke traditie van Frankrijk een groote rol.

In de eerste helft der 19de eeuw was Frankrijk, ofschoon allen anderen staten van het vasteland in industrieele ontwikkeling vooruit, zelf ten opzichte van En-

geland in hooge mate achterlijk. Eerst na 1830, onder de Juli-monarchie, begon in het textielbedrijf en in enkele andere vakken, onder den druk der engelsche konkurrentie de overgang van handwerk tot machinale produktie. Hoe betrekkelijk onbeteekenend deze in 1852 nog was, blijkt o.a. uit het feit, dat in dat jaar het verbruik van steenkolen in Frankrijk nog slechts 8 millioen bedroeg, (tegen niet geheel en al een millioen in 1812).

Echter, niet enkel het langzame tempo der industrieele ontwikkeling - ook de vormen die zij aannam waren van groot gewicht zoowel voor de ontwikkeling der socialistische theorie als voor de praktijk van den klassenstrijd in Frankrijk.

Die vorm is in den regel deze, dat het handels- en finantieele kapitaal (van oudsher sterk in Frankrijk) zich van het onafhankelijke kleinbedrijf meester maakt en dit tot huisindustrie degradeert. Voor de betrokken arbeiders beteekent dit niet slechts dat zij vrijwel weerloos overgeleverd worden aan de ergste denkbare uitbuiting, maar ook de versnippering hunner kracht en de versterking van individualistische neigingen, terwijl de tegenstelling hunner belangen tot die der industrieele ondernemers in den regel omsluierd blijft. Gevolg van dit alles zijn zoowel speciale vormen van strijd als bijzondere 'socialistische' koncepties. Arbeiders en kleine patroons vereenigen zich tegen de groote finantieele en handelsbourgeoisie, de 'produktieve' tegen de 'inproduktieve' klassen. Ideologisch weerspiegelen zich deze verhoudingen in de theorieën van een kleinburgerlijk utopisch socialisme, dat, in hoevele scholen en sekten ook gesplitst, tot algemeenen grondslag heeft de opvatting dat het mogelijk zal zijn om door organisatie van het onderling krediet en door produktieve associatie de 'arbeidende klassen' (waaronder zoowel het proletariaat als de kleine burgerij wordt verstaan) van zorg en armoe te verlossen. Het feit dat deze theorieën, vooral in den vorm dien Proudhon hun gaf, nog tot in de 20ste eeuw toe, denken en handelen der fransche arbeiders hebben beïnvloed, bewijst hoe diep zij wortelden in de sociale werkelijkheid.

Daar waar zooals in het noorden en zuid-oosten van Frankrijk de machine onder den druk der engelsche konkurrentie reeds voor 1830 haar intree deed, waren de arbeiders te zwak, werden zij te diep neergedrukt in ellende, dan dat een zelfstandige proletarische beweging mogelijk ware geweest. Toestanden, gelijk zij te Mühlhausen, Rijssel, Rouaan enz. heerschten, waar een misvormd en ziekelijk geslacht van textielslaven, ondervoed en uitgeput door arbeidsdagen van 14 à 17 uur, in krotten en kelders samenhokte, konden in deze rampzalige slachtoffers van het opkomende kapitalisme geen vonk van strijdlust, geen straal van hoop op verbetering door eigen kracht doen ontvlammen. De overmaat van hun ellende maakte hen slechts geschikt om voorwerpen der burgerlijke filantropie en van het humanitaire socialisme te zijn.

Alleen Lyon maakte hierop een uitzondering, het oude centrum van een

bloeiende zijdenijverheid met een talrijke, kompakte arbeidersbevolking, in welke de herinnering aan betere tijden nog niet was uitgedoofd en wier weerstandsvermogen door traditie en organisatie nog betrekkelijk krachtig was. Hier vond de ontzettende achteruitgang der loonen dien het versufte textielproletariaat in noord-Frankrijk zonder strijd aanvaardde, heldhaftigen, vertwijfelden tegenstand. Maar Lyon was een geïsoleerde vesting van het proletariaat, een industrieel eiland in het kleinburgerlijke Frankrijk. In het algemeen was in 1830, in 1848 en zelfs nog in 1878, niet de ellendige fabrieksbevolking de drager der revolutionaire massabeweging in Frankrijk, maar de arbeiders der talrijke luxe-bedrijven en de geschoolde ambachtslieden waren dat. Het sociale milieu van al deze kategorieën ging met onmerkbare schakeeringen over in dat der eigenlijk gezegde kleinburgerij en ook in opvoeding, politieke opvattingen en levensbeschouwingen bestond tusschen deze twee klassen weinig verschil. De kleine burgerij in Frankrijk bezat een revolutionair verleden, revolutionaire tradities en demokratische aspiraties. Zij werd wel reeds verontrust maar nog niet doodgedrukt door de machinale konkurrentie, zij had nog ekonomischen grond onder de voeten, al begon die grond te wankelen, en had nog levensruimte om zich heen al werd die ruimte reeds bekneld.

In 1848 werkten te Parijs van de 64.000 patroons de helft nog hetzij alleen, hetzij met één arbeider. Hieruit blijkt welk een groote rol het kleinbedrijf speelde en hoe gering in vele bedrijven de afstand tusschen arbeider en patroon was. Van eigenlijke uitbuiting kon in dergelijke verhoudingen natuurlijk evenmin sprake zijn als van scherpe klassetegenstellingen. Naast arbeiders en kleine burgers behoorden tot het revolutionaire ‘volk’ van Parijs nog de talrijke intellektueelen die de hoofdstad herbergde: studenten, journalisten, kunstenaars enz. Al deze verschillende elementen werden tot den revolutionairen opstand samengebracht, behalve door gemeenschappelijken haat tegen de heerschende klasse en gemeenschappelijke aspiraties van politieke vrijheid en sociale gelijkheid, nog door de kracht van gemeenschappelijke glorieuze tradities: de tradities der groote omwenteling. Voor den arbeider in zijn werkkiel zoowel als voor den student in zijn fluweelen buis en den kleinen winkelier of koffiehuishouder achter zijn toonbank, was die traditie de geheiligde bron welke alle velden van hun geest, de bewuste en onderbewuste, drenkte met heroïsche voorstellingen. Aan de vlammende verbeelding van dien titanenstrijd ontvonkte in Frankrijk vele tientallen jaren lang elk gemoed, dat ontvankelijk was voor de groote gedachten van menschelijke vrijheid en gelijkheid; géén revolutionair strijder, of hij stond onder de betoovering van dat geweldige, roemrijke verleden en droomde zich de toekomstige worstelingen als een voortzetting en herhaling van vorige. Elke nieuwe revolutionaire uitbarsting versterkte deze traditie en stampte met nog grooter kracht het volk deze les in. Het deed de daden der heroën van 1789 en '93 in nieuwe schittering van onverwelkelijken luister op-

stralen. De strijd voor de vrijheid, heden als gisteren en zoolang tot de vrijheid gewonnen was, kon slechts op ééne wijze gevoerd worden. Die wijze was de in beweging gerakende, van overal toeschietende massa, optrekkend tegen de verdrukkers des volks, was de door gezamenlijke koortsige inspanning als uit den grond gestampte barrikaden; zij was de alarmklok wier sombere dreuning de volksziel wakker riep; de stormloop op de wapendépots en de verdeeling der geweren en het standhouden tegen de troepen en de prikkelende lucht van het kruit en de aanvurende, delireerende geestdrift der vrouwen. Die wijze was de schoone dood, troostrijk door het bewustzijn van zege die opsteeg, licht als een dageraad. Zij was de hooge angstige spanning dier oogenblikken, wanneer de daad der soldaten de beslissing moest brengen, de heerlijke ontspanning wanneer zij overliepen naar het volk en de tranen vloeiden in milde verbroedering.

Deze traditie hield het revolutionaire élan in de massa wakker, zij bewaarde het volk voor slaafsche onderwerping aan het gezag en overmatigen eerbied voor de wettelijkheid. Maar tevens moest zij op den duur tot een konservatieve macht en tot een rem worden, die den overgang tot nieuwe vormen van strijd zeer verzwaarde, tot een bron van illusie en begoocheling.

Na het voorgaande is het duidelijk hoevele oorzaken - ekonomische, sociale, historische - maakten dat de volksbeweging in Frankrijk in het tweede kwart der 19de eeuw geheel andere vormen aannam dan in Engeland.

Voor de *staking* als politiek-revolutionair strijdmiddel ontbrak de sociale ondergrond geheel en al. Het neerleggen van het werk, het leegstroomen van de werkplaatsen was natuurlijk wel de onmisbare *voorwaarde* tot iedere revolutionaire volksbeweging, maar die beweging zelve zijn kon het niet, want op zich zelf vermocht immers de staking der arbeiders in brons, der goud- en zilversmeden, der schrijnwerkers, der vervaardigers van waaiers, handschoenen, glaswerk, kortom der werkers in de vele luxebedrijven die te Parijs bloeiden, geen politieken druk van eenige beteekenis uit te oefenen. Ook de *betooging* kon zich nog niet tot een strijdmiddel van revolutionaire kracht ontwikkelen. De homogene samengeperste massa, die haar in Engeland tot zulk een middel maakte, ontbrak nog in Frankrijk. Wel vormde de straatbetooging - te zamen met andere uitingen van den wassenden politieken hartstocht - de *inleiding* tot elke opstandige beweging in grooten stijl, maar waar deze haar klimax bereikte, waar het tot beslissende worsteling tusschen heerschende en onderdrukte klassen kwam, moest deze den vorm aannemen van *den gewapenden opstand*.

Behalve sociale en politieke, werkten ook militaire faktoren in deze richting.

In Frankrijk bestond beperkte dienstplicht met plaatsvervanging, zoodat het leger bijna uitsluitend uit proletarische elementen was samengesteld. Ofschoon de soldaten door den langen diensttijd - zeven jaar bedroeg hij - en de strenge discipline in zekere mate van hun oorspronkelijk milieu vervreemdden, was

die vervreemding toch niet zoo groot, of, wanneer een diepe sociale en politieke beroering het volk doortrok, plantte zij zich voort ook in het leger en maakte dit tot een voor de heerschende machten onvertrouwbaar instituut. Vooral was dit het geval zoodra de Nationale Garde, de verbindingsschakel tusschen leger en volk, met de opstandelingen sympathiseerde.

In dat geval behaalde in den regel de elementaire ziel, het klassegevoel bij de troepen - natuurlijk in de eerste plaats die der infanterie - de overwinning op de aangeleerde ziel, de discipline: zij kozen de zijde van het volk, de opstand zegevierde en het oude regiem werd ten val gebracht.

Het tijdperk der Restauratie wordt in Frankrijk gevuld door den strijd tusschen koningschap en grondbezittenden adel aan den eenen, de groote bourgeoisie aan den anderen kant. De feodaal-absolutistische klassen streven onvermoeid naar het herstel der voorrechten, die zij vóór de revolutie bezaten, - de groote bourgeoisie tracht haar machtsposities op den grondslag der parlementaire instellingen te bevestigen en uit te breiden. De strijd neemt voornamelijk den vorm aan van een serie konflikten tusschen regeering en parlement, die, aldoor scherper wordend, ten slotte voeren tot den Juli-opstand van 1830.

De burgerlijke geschiedschrijving pleegt de gebeurtenissen van 1830 voor te stellen als de uitbarsting van een zuiver-politiek konflikt tusschen reaktie en liberalisme, waarbij het volk de zijde der liberalen koos en op de barrikaden klom om de parlementaire instellingen te verdedigen. In werkelijkheid had de Juli-revolutie eenzelfden socialen ondergrond als die, waaruit de hevige klasseworstelingen der jaren 1830-'32 in Engeland opkwamen. De ondragelijke toestand, dien de schokkende, hortende, telkens door krisissen onderbroken kapitalistische ontwikkeling ook in Frankrijk voor breede lagen van het volk begon te veroorzaken, voedde de politieke beroering. Het fransche proletariaat was veel te zwak en te onontwikkeld om in de politieke krisis van 1830 zelfstandig op te treden. Zijn historische taak was het om toen die krisis uitbrak, door zijn revolutionair élan de uitsluitend parlementaire taktiek der groote bourgeoisie te doorbreken en het kontra-revolutionaire bewind weg te vagen, dat in 1814 door de europeesche reaktie aan Frankrijk opgedrongen was.

Den 26sten Juli vaardigde Karel X de vier beruchte ‘Ordonnanties’ uit, waardoor de pers gekneveld, de Kamer ontbonden, de parlementaire kontrole afgeschaft, en de grondwet (Charte) feitelijk opgeheven werd. Den dag daarna brak de opstand uit, die aan het ‘koningschap van godsgenade’ in Frankrijk voor goed een einde maakte.

Voor de eerste maal na de dagen der groote omwenteling riep de machtige stem der klokken het volk tot den strijd, de massa stroomde samen, fabrieken, winkels en koffiehuizen werden gesloten, werkplaatsen liepen leeg, het maatschappelijke leven stond stil, scharen van vurige, geestdriftige vrijheidsstrijders

trokken door de stad. In den nacht van 27 op 28 Juli werden honderden barrikaden opgeworpen. De bevelvoerende generaal Marmont, die zich met de troepen waarover hij beschikte op een uitgestrekt plein verschanst had, poogde vergeefs het verzet te breken door naar alle richtingen afdeelingen uit te sturen. Deze stootten overal op barrikaden die hun opmarsch belemmerden, de tucht in hun rijen werd ondermijnd, de opstand kreeg tijd om zijn krachten te ontplooien.

De Juli-opstand was de eerste gewapende volksbeweging waarbij de barrikade, als verzamelpunt der revolutionaire elementen, als borstweer tegen de troepen en ten slotte als middel deze murw te maken en aan het wankelen te brengen, een hoofdrol speelde. De 20.000 man van Marmont, naar alle kanten verstrooid, werden in de oneindige zee van het revolutionaire Parijs verzwolgen; hongerig en afgemat, geprikkeld door het wantrouwen waarmee hun superieuren hen bejegenden, in hun hart voor het meerendeel met het volk sympathiseerend, begonnen zij weldra in massa hetzij te deserteeren of naar de opstandelingen over te loopen. Op den morgen van den derden dag zegevierde de opstand: de troepen kregen bevel Parijs te ontruimen, Karel X vluchtte naar een der havens van de westkust en ging scheep naar Engeland.

Het Parijsche volk was den strijd begonnen zonder te weten waarvoor. Vele die onder de leuze ‘Leve de Charte’ naar de wapenen hadden gegrepen, wisten ternauwernood wat de Charte was: hen bewoog enkel een vage maar sterke hoop, dat zij, door de autokratie ten val te brengen, hun eigen ellendig lot zouden verbeteren. Zij waren enkel de arm geweest dien men wapent en die aan het bevel gehoorzaamt: het bevelende denkende hoofd van den opstand was een kleine groep groote geldmannen en politici, mannen als Thiers, Guizot, Cazimir Périer en de bankier Laffitte.

De bedoeling der groote bourgeoisie was het niet geweest, om den koning ten val te brengen; nog veel minder natuurlijk bedoelde zij Frankrijk tot een republiek te maken. Wat zij wilde, was eenvoudig de monarchie op konstitutioneele grondslagen vestigen, den grondbezittenden adel als politieke macht verdringen en zich zelve in zijn plaats stellen. Maar in de volksbeweging der Juli-dagen had de bourgeoisie een kracht opgewekt, die zij niet beheerschte, - eenigzins zoo, als in onzen tijd in de russische revolutiedagen van Maart 1917 het geval is geweest. Na de vlucht des konings stonden de grootburgerlijke politici voor een nieuwen toestand: het was zaak om te zorgen, dat de vruchten der overwinning, die kleinburgers en arbeiders op de kontra-revolutionaire klassen hadden behaald, enkel aan de oligarchie ten goede zouden komen.

In de allereerste plaats moest voorkomen worden dat de republiek werd uitgeroepen. Met bekwamen spoed werd daarom de troon aan den Hertog van Orleans aangeboden, die hem als Louis Philippe besteeg.

Onder den ‘burgerkoning’ werd de bovenste laag der bourgeoisie heerschende klasse. Enkel een kleine minderheid van finantieel-bevoorrechten verkreeg het

kiesrecht; alle nationale rijkdommen kwamen aan deze minderheid, die Frankrijk als een soort naamlooze vennootschap ten eigen bate exploiteerde, ten goede.

Niet alle arbeiders hadden in de Juli-dagen onder de voor hen niets-zeggende leuze ‘Leve de Charte’ gestreden. Groote troepen hongerige proletariërs - tusschen hen vele typografen, door de sluiting der drukkerijen tengevolge van de ordonnanties werkeloos geworden - hadden de straten gevuld. Zij eischten ‘brood en arbeid’. De sociale beroering, die zich tengevolge der politieke beroering had kunnen manifesteeren, kwam niet tot rust met den val van 't oude regiem. De krisis in de luxebedrijven (vele aristokraten waren den vroegeren koning gevolgd), - gevoegd bij den internationaal gespannen toestand, (in België was onder den invloed der Parijsche gebeurtenissen een opstand uitgebroken die het hollandsche bewind had verjaagd, een europeesche oorlog scheen te dreigen) - maakten dat werkeloosheid en armoede ontzettend toenamen. In de maanden Augustus en September vonden voor de regeeringsgebouwen telkens samenscholingen plaats van havelooze, ellendige proletariërs: de vrijheidsstrijders der ‘glorievolle Juli-dagen’! Ook in de provincie braken oproerige bewegingen uit: in het zuiden protesteerden de wijnboeren tegen de belastingen, in Rouaan kwam het tot onlusten onder de hongerige textiel-arbeidersbevolking.

In de volgende jaren bleef de sociale onrust aanhouden. De onzekerheid in het bedrijfsleven, door de revolutionaire bewegingen veroorzaakt of versterkt, leidde tot een lange ekonomische stagnatie. Voor de arbeidersklasse stonden de jaren 1830-32 in het teeken van voortdurende loonsverlagingen, werkeloosheid door invoering van machines en ellende. Een deel van haar greep tot dezelfde vormen van ruw en onbeholpen verzet, waardoor de engelsche Luddieten twintig jaar vroeger vergeefs hadden gepoogd de ontwikkeling van het kapitalisme op te houden. In den zomer van 1830 stortten de Parijsche typografen zich op de mechanische drukpersen die hun het brood ontnamen om ze te vernietigen. Het jaar daarna werd hun voorbeeld door arbeiders van andere vakken gevolgd.

Ook te Lyon hadden de patroons in de zijde-industrie getracht de gevolgen der ekonomische krisis en der beginnende konkurrentie van Zwitserland en Duitschland op de arbeiders af te wentelen; van 4 frs. tot frs. 1.50 was in enkele jaren tijds het dagloon gedaald.

De heerschende bedrijfsvorm - de 800 fabrikanten exploiteerden de 40.000 arbeiders niet rechtstreeks maar door middel van tusschenpersonen - maakte de uitbuiting nog erger. De ellende werd zoo vreeselijk, dat de arbeiders haar ten slotte niet meer konden dragen. Eerst trachtten zij te onderhandelen; toen de onderhandelingen door de woordbreuk der fabrikanten afsprongen, proklameerden zij een achtdaagsche staking. Zoo kwam het in het grootste industrieele centrum van Frankrijk in 1831 tot de eerste worsteling van proleta-

rische massa's: de eerste niet slechts in Frankrijk, maar op 't gansche vasteland van Europa.

Toen de overheid troepen op de stakers afstuurde, wierpen deze barrikaden op: een zwarte wanhoopsvaan met de leuze ‘arbeidend leven of strijdend sterven’, woei daarop. Bij de straatgevechten die volgden, werd de nationale garde - tot haar behoorden vele kleine burgers, die met de arbeiders sympathiseerden - deels ontwapend, deels sloeg zij op de vlucht.

De stakers namen den bevelhebbenden generaal en den prefekt gevangen, zij bezetten het stadhuis en waren enkele dagen lang meester van de stad, die door de troepen ontruimd was geworden. Maar wat konden zij met hun overwinning doen? Even weinig of nog minder dan het textielproletariaat van Lancashire zou doen in de groote staking van 1842. Toen een geheel legerkorps onder maarschalk Soult den 10^{den} November de stad binnentrok, vond het die volkomen rustig: de arbeiders hadden het werk weer opgenomen, nadat de beweging in tweespalt tusschen de leiders verloopen was. Dit belette niet dat Lyon als een overwonnen stad werd behandeld; de burgerwacht werd ontbonden, 20.000 man garnizoen in de stad gelegd, de voornaamste arbeiderswijk met forten omgeven.

Met den opstand der textielarbeiders van Lyon begint een nieuw tijdperk in de geschiedenis van het fransche proletariaat.

In dien opstand treedt dit voor het eerst op als een zelfstandige klasse met eigen aspiraties, wordt het zich zijn massale kracht en zijn bijzondere belangen voor het eerst bewust. Dit verklaart, waarom alle burgerlijke elementen zich in afschuw tegen de anarchie te Lyon vereenigden; in het parlement wedijverden regeeringspartij en oppositie in het brandmerken van den opstand. Inderdaad beteekende deze een historische vooruitgang reeds door het feit, dat het proletariaat in hem niet slechts zijn nood en ellende wereldkundig gemaakt, maar ook zijn latente massa-kracht getoond had. Hij droeg verder goede vrucht zoowel voor de ontwikkeling der burgerlijke-republikeinsche partij, als voor die der socialistische gedachte.

Evenwijdig met het onsamenhangende, spontane verzet der arbeiders tegen den ekonomischen druk loopt in de eerste jaren na de Juli-revolutie de meer stelselmatige politieke beweging der geheime genootschappen voor de omverwerping van het koningschap en de grondvesting der republiek. Aanvankelijk bestaan deze genootschappen uitsluitend uit kleinburgers en intellektueelen, gaandeweg treedt ook een kleine voorhoede uit de arbeidersklasse toe. Van de mannen, die aan hun hoofd staan, bedoelen de meesten slechts eene verandering in den politieken vorm der regeering, enkelen echter zooals Blanqui, gaan reeds verder: zij willen aan de republiek ook een socialen inhoud geven. ‘Ik word beschuldigd van aan dertig millioen Franschen, proletariërs als ik, te hebben gezegd, dat zij het recht hebben om te leven’ luidt de aanhef van Blanqui's verdediging in een der talrijke processen, dezen martelaar der vrijheid aangedaan. Maar

allen, ook Blanqui, misten nog het inzicht in het diepe verschil tusschen de voorwaarden der politieke en die der sociale omwenteling. Zij meenden dat de moed en de energie van een handvol georganiseerde samenzweerders op een gegeven oogenblik een groote volksbeweging in het leven konden roepen, zij verwachtten de klasseheerschappij der bourgeoisie even snel en gemakkelijk door een zegevierenden opstand ten val te kunnen brengen, als de feodaal-absolutistische Restauratie in Juli 1830 ten val was gebracht.

In Mei '32 gebruikten de samenzweerders de begrafenis van een populaire figuur uit de oppositie om een poging tot opstand te wagen. Door de troepen in een paar straten der oude stad ingesloten, werden zij na heldhaftigen weerstand tenslotte door een duizendvoudige overmacht overweldigd.

Op de barrikaden der Rue St. Martin vloeide naar het woord van Heinrich Heine ‘het edelste bloed van Frankrijk’, een schoone gloed van heroïsche romantiek steeg daarvan op. Deze romantische bekoring en de aantrekkelijkheid van den ongelijken strijd voerde nu ook de élite der arbeidersklasse tot de geheime genootschappen, vooral nadat de terroristen, de mannen van de uiterste linkerzijde, daarin de leiding in handen kregen, een gewoon verschijnsel in tijdperken van reaktie. Ook te Lyon waren vele arbeiders tot de republikeinsche genootschappen toegetreden, zoodat ook daar een meer sociale geest ingang gevonden had. Het genootschap ‘de Menschenrechten’ b.v. nam in zijn program eenige kleinburgerlijk socialistische eischen, zooals de beperking van den eigendom en de organisatie van den arbeid op.

Zoo vloeide de stroom der burgerlijk-republikeinsche propaganda steeds meer met dien van het sociaal-proletarische verzet ineen en op de tweede uitbarsting van dit verzet te Lyon in April '34, volgde onmiddellijk te Parijs een nieuwe poging, om door den gewapenden opstand Frankrijk tot een republiek te maken.

Aanleiding tot de tweede worsteling der Lyonsche textielarbeiders - die nog tragischer verloop nam dan de eerste - was wederom een staking, als verweer tegen nieuwe loonsverlagingen geproklameerd door de vereeniging der fabrieksbazen. Tien dagen lang stonden 20.000 weefgetouwen stil, een bewijs hoe krachtig het gevoel van solidariteit zich onder de arbeiders had ontwikkeld.

Ofschoon de staking een zuiver-ekonomisch karakter droeg - zij werd zelfs gesteund door de geestelijkheid, die deze gelegenheid gebruikte om tegen de liberale fabrikanten op te ruien - werden, nadat het werk reeds weder was opgenomen, een zestal leiders onverwachts gearresteerd. Zij werden beschuldigd een wet op het vereenigingsrecht overtreden te hebben, die, kort te voren door het parlement aangenomen, zich zoowel tegen de ‘mutuelles’, dat zijn de vereenigingen tot onderlingen steun, die de kiemen der vakorganisatie waren, als tegen de half-illegale politieke genootschappen richtte.

De gevangenneming der zes mutuellisten prikkelde de massa tot het uiterste. Te vergeefs trachtten de leiders hen te kalmeeren en van den strijd af te

houden, door te wijzen op het gebrek aan wapens en de groote militaire macht die in de stad saamgetrokken was.

'De soldaten zullen ons wapens geven, zij zullen niet schieten, zoomin als zij in Juli '30 en '31 geschoten hebben' meenden de arbeiders. Republikeinen en mutuellisten vergaten hun twisten en bereidden eenparig den opstand voor, die den 6den April, den openingsdag van het proces der zes gearresteerde leiders, uitbarstte.

De militaire maatregelen der regeering in aanmerking genomen - in de stad waren 15000 soldaten met veel artillerie opgehoopt - en de hopelooze positie der opstandelingen die, in verschillende wijken verdeeld, door de troepen verhinderd werden met elkaar in verbinding te komen, maken het waarschijnlijk dat de arbeiders door lokagenten tot den strijd waren geprovoceerd. Dat het toch nog vijf dagen duurde, eer de opstand bedwongen was, valt in hoofdzaak te verklaren uit de begeerte der autoriteiten om het 'gevaarlijk karakter' der beweging op te blazen ten einde den roem der overwinning te vergrooten.

De eerste paar dagen gingen voorbij met voorbereidende maatregelen, daarna werden de arbeiderswijken door de artillerie plat geschoten, 1200 menschen, waaronder velen die niets met den opstand te maken hadden, verloren het leven.

De kracht der arbeiders van Lyon was voor lange jaren gebroken.

Zoodra de eerste geruchten van den strijd Parijs bereikten - door de regeering werd in het parlement opzettelijk de stand van zaken voor de opstandelingen veel te gunstig voorgesteld, - hadden de Parijsche republikeinen, hun belofte getrouw, naar de wapenen willen grijpen, maar ook hier waren de autoriteiten hun voor geweest: de regeering had de meeste leiders in den nacht doen oplichten en gevangen zetten.

De geheime genootschappen waren feitelijk uiteengeslagen, de organisatie was vernietigd, nog eer de slag begon. Tegenover de van hun leiders beroofde opstandelingen stond een groote militaire overmacht. Behalve over 40.000 man troepen, beschikte de regeering ook over talrijke afdeelingen der Nationale Garde uit de omstreken van Parijs, plattelanders, die de Parijzenaars als eeuwige onruststokers en revolutiemakers verfoeiden.

Zoo werd het handjevol dapperen wederom spoedig ingesloten in de straten der oude stad, waar zij zich gebarrikadeerd hadden om toevloed van nieuwe strijders af te wachten. De barrikaden werden door de artillerie opgeruimd, soldaten drongen de huizen waaruit verzet was geboden binnen en staken alles overhoop, vrouw of kind, wat hen in den weg kwam. Sedert dien dag noemden de revolutionairen Thiers niet anders dan den 'man van de Rue Transnonain'.

Zoo werd de kracht der politiek-revolutionaire organisatie in de hoofdstad en die der arbeidersmassa's in het groote industrieele centrum in het zuidoosten met één slag verlamd.

Voorloopig was nu elk revolutionair offensief onmogelijk. De regeering gebruikte de gelegenheid om van het parlement nieuwe millioenen te verkrijgen ter versterking van het leger. Bij koninklijk besluit werden aan den Senaat de bevoegdheden van een buitengewoon gerechtshof verleend; voor dit ultra-reaktionaire lichaam stonden de talrijke revolutionaire leiders terecht, die aan de klasse-justitie in handen vielen.

Meer dan 2000 personen werden gearresteerd, weldra zaten de gevangenissen vol republikeinen uit alle deelen van het land, die allen op ruwe en wreede manier behandeld werden.

Vijf jaar later, in '39, beproefden Barbès en Blanqui, ontembare strijders als zij waren, nogmaals de vaan van den opstand te planten in het onverschillige Parijs.

Er heerschte eenige politieke opwinding naar aanleiding van een ministerieele krisis; de gelegenheid was gunstig, meenden zij, om het volk in beweging te brengen. Maar het volk bleef volk en passief.

Het zag toe hoe de paar honderd leden der geheime genootschappen die aan den oproep hunner organisatie gehoor gegeven hadden, wapenwinkels bestormden en het stadhuis bezetten; het hoorde hoe van het bordes af de proklamatie der ‘nieuwe regeering’ werd voorgelezen, als ware dit alles een schouwspel dat hem niet aanging. Elk innerlijk kontakt tusschen de massa en de samenzweerders ontbrak. Opnieuw waren deze genoodzaakt zich in het doolhof der kronkelige straten van de oude stad terug te trekken, waar de bloedige schimmen van zoovele bij vroegere gevechten gevallen strijders rondwaarden. Opnieuw werden zij daar overweldigd, om hen heen het vreemde, koele zwijgen der verbaasde dan ontroerde burgerij.

De wanhoopsdaad der revolutionairen kwam enkel ten goede aan de reaktie, aan de innerlijk-gespletene burgerlijke partijen en de regeering.

Zij leidde tot de oplossing eener ministerieele krisis, die de heerschenden ernstig had verontrust.

Zoovele mislukkingen moesten wel duidelijk maken, hoe de revolutie, waartoe een kleine voorhoede van energieke kleinburgers, intellektueelen en arbeiders meende willekeurig het sein te kunnen geven, enkel kon ontstaan op de basis eener algemeene ontevredenheid en opstandigheid der massa's. De samenzweerderstaktiek der jaren '30 verwachtte te veel van de wilskracht, de voortvarendheid, den persoonlijken moed eener kleine, goed-georganiseerde en geoefende revolutionaire keurbende, zij waande dat deze het volk in beweging kon brengen door haar voorbeeld. Zij miste het inzicht in de algemeene sociale en sociaal-psychische voorwaarden eener volksbeweging, zooals de socialistische utopisten dier dagen, de tegenvoeters der blanquisten, elk inzicht misten in de onvermijdelijkheid van den klassenstrijd.

Nu bleef alles jaren lang stil en de groote bourgeoisie, de bankiers, mijn-

bezitters en spoorwegspekulanten konden rustig doorgaan met het vergaren van rijkdommen.

'Hier heerscht tegenwoordig de grootste rust' berichtte Heine in de laatste maanden van '42 uit Parijs aan een noord-duitsch oppositieblad. 'Een afgematte, slaperige, vervelende vrede. Alles is stil als in een nachtelijk sneeuwlandschap. Slechts een licht, eentonig gedruppel: dat zijn de renten die voortdurend in de steeds aanzwellende kapitalen nederdruppelen. Men hoort werkelijk de rijkdommen der rijken groeien. Daartusschen het doffe gesnik der armoede. Een enkele maal hoort men ook een geluid, als van een mes dat geslepen wordt.'

Naar gelang de rijkdom der jaren '40 grooter werd, verhief zich het snikken der armoede luider en klaaglijker. En toen de zwarte jaren '45 en '46 kwamen, met hun slechte oogsten, hun spekulatie en woeker, hun hongerprijzen en hongersnood, begonnen andere, wildere geluiden tusschen de jammerklachten der ellendigen hoorbaar te worden. Handen die zich lang smeekend hadden uitgestrekt verhieven zich dreigend. Op vele plaatsen, vooral in het westen en in het midden des lands, te Rennes, te Nantes, te Nevers enz., bestormden hongerige benden de graanmagazijnen en verhinderden den uitvoer. In het Indre-departement dwongen zulke benden de grondbezitters den prijs van het graan tot op de helft te verlagen, twee hunner die weigerden aan den wil van het volk te voldoen werden gedood. Te Chateauroux drongen gewapende spoorwegarbeiders de markt binnen, te Tours vonden onlusten plaats waarin, naar men zeide, de kommunisten de hand hadden.

Het was niet alleen de door de vreeselijke ellende gekweekte ontevredenheid, die het oligarchische regiem snel ondergroef. Het was ook de algemeene verachting voor een regiem, waaruit een steeds ondraaglijker stank van verderf en ontbinding opsteeg. De korruptie die alle sferen der officieele wereld, de zeden, de politiek, de administratie had aangetast, kon niet langer voor het volk verborgen blijven. Hooge funktionarissen, leden van oude adellijke geslachten en oud-ministers verschenen herhaaldelijk voor de rechtbanken, van omkooperij, zwendel, spekulatie en verduistering van staatsgelden beschuldigd; en terwijl de leiders der honger-onlusten te Bouzancais ter dood veroordeeld en terecht gesteld werden, kwamen aanzienlijke oplichters telkens door de genadige bescherming van de regeering vrij. Wel mocht Marx de finantieele aristokratie kenschetsen als een op de toppen der maatschappij wedergeboren lompenproletariaat. 'Weg met de groote dieven' was de kreet waarmee het volk van Parijs de verliederlijkte kliek die Frankrijk het merg uit de beenderen zoog placht te begroeten.

De middenstand was naar het kamp der oppositie overgeloopen. De industrie had zich in dit tijdvak voorspoedig ontwikkeld, de fabrikantenklasse was tot een maatschappelijke macht geworden. Evenals in Engeland stond zij fel tegenover het grootgrondbezit en het geldkapitaal, de konservatieve, protektionistisch-

gezinde oligarchie. De fabrikanten eischten den vrijhandel en verwachtten daarvan een duizendjarig rijk van algemeene welvaart en volkerenvrede. Hun humanitair liberalisme had vaak een socialistischen schijn; in het algemeen waren de grenzen van liberalisme en utopisch socialisme nog niet scherp gescheiden: onder de discipelen van den grooten utopist St. Simon zijn verschillende pioniers der industrieele en technische ontwikkeling geweest.

Van de intellektueelen behoorden behalve degenen, die zich aan de heerschende kliek hadden verkocht, feitelijk allen tot de oppositie. De instelling van een liberaal regiem was voor hen een levenskwestie.

De kleine burgerij trilde van zedelijke verontwaardiging over de verdorvenheid der machthebbers.

Zoo stonden deze dus zoo goed als geïsoleerd tegenover de gansche natie.

Tusschen de klachten van honger, de kreten van haat en verontwaardiging die de lucht vervulden, mengde zich nog een ander aanzwellend geluid: dat der nieuwe gedachte-zwaarden die geslepen werden.

De socialistische idee kwam in de jaren '40 in ontelbare vormen en schakeeringen opzetten.

Alles werkte mee om haar omhoog te voeren: het versnelde tempo der kapitalistische ontwikkeling zoowel als de stremmingen dier ontwikkeling door gebrek aan kapitaal en gebrek aan markten. Uit de ellende van den arbeider, de zorgen van den kleinen patroon, het medegevoel der intellektueelen, uit de algemeene ontevredenheid en levensonzekerheid zoog het socialisme kracht. Het formuleerde de algemeene behoefte aan maatschappelijke vernieuwing en stuwde haar hooger op. Het hing een bevenden gloed van verwachting om de magere gezichten der werkers, het daagde als een schemer van hoop in de sombere achterkamers der eeuwig-bezorgde kleinburgers, het spreidde een zacht waas van verteederde menschelijkheid door de letterkundige salons, het gloeide in de werken der romanschrijvers en steeg uit de gebeden der christelijke demokraten.

Het was overal, het nam duizend vormen aan en duizend kleuren, en al zijn verschillende verschijningen streefden, hoe scherp vaak ook elkaar bestrijdend, toch allen te samen naar één doel: de omverwerping van het heerschende regiem.

Van al de groepen die zich om de verschillende richtingen in het fransche socialisme en kommunisme schaarden, waren de geheime genootschappen van Barbès en Blanqui de meest strijdbare, maar den meesten weerklank onder de massa's vond het vredelievende kommunisme van Cabet. Zijn utopische roman ‘De reis naar Ikarië’ was in de jaren vóór '48 de bijbel der arbeiders.

Zijn verdienste was, dat hij, als een der eersten, in zijn blad ‘Le Populaire’ een brug trachtte te slaan tusschen demokratie en kommunisme, dat hij de waarde van het algemeene kiesrecht inzag, en de arbeiders tegen de reeds half-

verouderde samenzweerderstaktiek waarschuwde. Maar zijn opvattingen over de maatschappelijke ontwikkeling waren vlak en utopisch, het begrip van den klassenstrijd was hem nog vreemder dan aan Blanqui, zijn voortdurende opwekkingen tot het proletariaat om de banen der wettelijkheid niet te verlaten, zijn systematisch verwerpen van elk geweld, zijn onophoudelijk beroep op broederlijkheid en menschenliefde, verdoofden in de scharen die naar hem hoorden het klasse-instinkt en hielpen den sentimenteelen verbroederingswaan opwekken, die in '48 zoo sterk bleek. Het proletariaat zou dezen waan duur moeten betalen.

Want nu waren de tijden vervuld - en de uitbarsting die de Juli-monarchie zou wegvagen kwam, gelijk in den regel geschiedt met revolutionaire bewegingen, op een moment dat niemand haar verwachtte, zelfs zij niet, die alles hadden gedaan om haar mogelijk te maken.

De exploitatie van land en volk door de plutokratie begon als onduldbaar gevoeld te worden. De snelle stijging der staatsschuld beteekende voor de groote financiers telkens nieuwe leeningen, dat is nieuwe winsten, voor de volksklassen daarentegen nog toeneming van den ondragelijken belastingdruk. Terwijl de directe belastingen tusschen 1835 en '45 slechts van 270 op 291 millioen francs stegen, namen de indirekte van 560 tot 892 millioen toe. De 30 millioen rechteloozen droegen alle lasten van het stelsel, dat de 240.000 bevoorrechten die het kiezerskorps vormden, met hun aanhang in weelde en ledigheid onderhield.

De handelskrisis van '47, die van Engeland naar het vasteland oversloeg, was de moeder der Februari-revolutie in Frankrijk.

Haar voorspel vormde een groote agitatie tot kiesrecht-hervorming, (de zgn. banket-kampagne), door de burgerlijke oppositie in de wintermaanden '47-'48 gevoerd. Ofschoon de socialistische en kommunistische groepen niet aan deze agitatie deelnamen, droeg zij er toch toe bij de politieke spanning ook onder de arbeidersklasse te verhoogen, vooral omdat zij samenviel met het bekend worden van nieuwe schandalen en met nieuwe schurkachtige finantieele manoeuvres der regeering. Deze zag geen ander middel meer, om het reusachtige deficiet dat dreigde haar in den afgrond te sleepen te verminderen, dan door inbeslagneming der spaarpenningen van de kleine luiden.

Nu werd de stemming oproerig, ook onder de Parijsche kleine burgerij die een miserabelen tijd doormaakte.

Het groote kapitaal in handel en nijverheid, door de algemeene krisis van zijn buitenlandsche markten beroofd, had zich plotseling met kracht op de binnenlandsche markt geworpen. Dit maakte den toestand voor de kleine burgerij onhoudbaar. Het eene bankroet volgde op het andere, onder haar verspreidde zich een revolutionaire stemming, die ook op de Nationale Garde over sloeg. De revolutie zat in de lucht. Het optreden der regeering, die

verdere banketten kortweg verbood, provoceerde de uitbarsting. De afgevaardigden der burgerlijke oppositie besloten na eenige aarzeling om toe te geven, zelfs de socialistische en revolutionaire leiders durfden het niet op een krachtproef aansturen: zij geloofden dat het volk niet in beweging zou komen. Dat was echter juist wat het volk wèl deed.

Op den morgen van den 23sten Februari stroomden de straten plotseling vol met een opgewonden menigte die barrikaden begon op te werpen.

Een veeg teeken voor de oude heerschers was dat de Nationale Garde opkwam onder de kreet: 'leve de Hervorming'. Het bericht dat de gehate ministers hun ontslag hadden ingediend, wekte uitbundige blijdschap: de dreigende opstand scheen zich op te lossen in een algemeene feestvreugde. Maar een enkel schot uit de rijen der menigte gevuurd deed de geweren der soldaten afgaan, er vielen slachtoffers, opnieuw sloeg de stemming om, werd dreigend en vol strijdlust, aan alle kanten verrezen plotseling barrikaden, overal drong de menigte op.

De overgang der geheele Nationale Garde naar het volk sleepte ook de geregelde troepen mede, op vele punten gaven deze hun wapens en patronen aan de opstandelingen af.

Toen de koning door de op het binnenplein der Tuilerieën opgestelde bataljons ontvangen werd met de kreet: 'Leve de Hervorming', gevoelde het oude regiem zich verloren: verrot en vermolmd als het was, stortte het bij den eersten revolutionairen windstoot ineen.

De beweging der burgerlijke oppositie in den winter van '48 had bedoeld de regeering te dwingen de geheele burgerlijke klasse tot de stembus toe te laten.

Maar de revolutionaire volksbeweging der Februari-dagen maakte door de vlucht van den koning en meer nog door den schok dien zij aan alle maatschappelijke en politieke instellingen toebracht het uitroepen der republiek onvermijdelijk.

Deze kwam tot stand onder den druk der Parijsche arbeiders, wier afgevaardigden de voorloopige regeering dreigden, aan het hoofd van 200.000 gewapende mannen terug te zullen komen, zoo binnen twee uur tijds de republiek niet was geproklameerd. Nog stonden de barrikaden overeind, nog was de massa gewapend, vervuld van revolutionaire geestdrift en krachtsbewustzijn; daarentegen beschikte de voorloopige regeering over geen andere macht dan de Nationale Garde, die zich zoo juist met het volk verbroederd had.

Onder den aandrang der revolutionaire massa die het groote stadsplein voor het stadhuis vulde, overwon het nieuwe bewind zijn juridische gewetensbezwaren; het gehoorzaamde aan den volkswil en proklameerde de republiek. De kleinburgerlijke socialist Louis Blanc en de revolutionaire arbeider Albert werden in de voorloopige regeering opgenomen. In plaats van het 'Ministerie van den arbeid' dat het proletariaat eischte, werd een soort studie-kommissie ingesteld - de zgn.

'Kommissie van het Luxembourg', - zonder budget en zonder de minste machtsbevoegdheid, die tot taak kreeg 'de middelen uit te vinden waardoor in den toestand der arbeidende klassen verbetering kon worden gebracht.'

Maar aan de nationale driekleur werd een kleine roode wimpel toegevoegd, het symbool der 'verbroedering van de klassen' die nu in de plaats van het 'misverstand tusschen de klassen' gekomen was. 'Verbroedering' was de zoetklinkende fraze, die als een fijne sluier over de leelijke werkelijkheid der klassetegenstellingen heen geworpen werd.

De Parijsche arbeiders, de politieke voorhoede van het fransche proletariaat, waren in 1848 voor het meerendeel wel van een vaag humanitair socialisme doortrokken, maar doorzicht in het wezen der klassentegenstellingen en in de onvermijdelijkheid van den klassenstrijd als middel tot verandering der maatschappij ontbrak hun volkomen.

De onbeholpen, nevelachtige, half-utopische gedachte van het 'recht op arbeid' die voor dit socialisme het wezen der proletarische eischen uitmaakte, kristaliseerde zich pas in het wetenschappelijke socialisme, waartoe nog vóór de Februari-revolutie in het Kommunistisch Manifest de grondslagen werden gelegd, tot de klare formule van 'het recht op de produktiemiddelen' - een formule, waarin het doel van den proletarischen klassenstrijd duidelijk wordt aangegeven.

De noodlottige waan van het Parijsche proletariaat na de Februari-dagen, zijn fundamenteele dwaling, waaruit al zijn andere dwalingen geboren werden, was aan te nemen dat het zijn klassebelangen kon doorzetten te zamen met de klassebelangen der bourgeoisie. Zonder politieke ervaring, goedgeloovig en gemakkelijk te misleiden, beschouwde het de republiek als de politieke instelling die uit eigen kracht aan alle sociale ellende een einde zou maken. In werkelijkheid had het proletariaat in de burgerlijke republiek slechts den regeeringsvorm helpen verwezenlijken die de gansche burgerlijke klasse vereenigde, haar innerlijke tegenstellingen overbrugde, haar de gelegenheid bood haar volle kracht tegen het proletariaat te richten. Het proletariaat wilde de republiek, om aan bevoorrechting en uitbuiting een einde te maken; de bourgeoisie daarentegen wilde haar om bevoorrechting en uitbuiting op betere, hechte grondslagen te vestigen.

Om dit te bereiken was het noodig de nieuwe staatsvorm zoo spoedig mogelijk aan te passen aan de verhoudingen der burgerlijke maatschappij.

In de eerste plaats moest het geschokte krediet hersteld worden. Maar dit was onvereenigbaar met werkelijke koncessies aan het proletariaat. Zoo moest dan de voorloopige regeering, waarin Louis Blanc en Albert als de gevangenen der bourgeoisie zaten, van den eersten dag van haar bestaan af haar klassekarakter openbaren.

De door de arbeiders (die verklaarden drie maanden van ontbering in den dienst

der republiek te stellen) met zoo groote verwachtingen begroette regeering, haastte zich om de wankelende fransche bank te hulp te komen, door den gedwongen koers van het papiergeld uit te schrijven.

Deze maatregel beteekende niet meer of niet minder dan dat de finantieele aristokratie in Frankrijk, de sterkste en gevaarlijkste vijand der volksklassen, gered werd door de 'demokraten' en 'republikeinen' van het nieuwe bewind.

Voorts dreef dit bewind de talrijke klasse der kleine boeren in de armen van het Bonapartisme, door de heffing van een nieuwe drukkende belasting op het klein-grondbezit. En ten slotte splitste het de arbeidersklasse door de oprichting der 'mobiele garde' en bedroog het haar door de instelling der 'nationale ateliers'.

In de 'mobiele garde' organiseerde de regeering de jonge arbeiders van 15 tot 20 jaar die zij aanlokte door een soldij van vijf en zeventig centen daags - die der gewone soldaten bedroeg nog niet het één zesde van deze som - om ze tot klasse-verraders te maken. 24.000 jonge lieden, grootendeels uit de onderste lagen van het proletariaat gerekruteerd, werden in uniform gestoken, gedrild en op demagogische wijze tegen de socialisten opgehitst. De bourgeoisie spekuleerde op hun onwetendheid, ijdelheid en eerzucht om ze tot bruikbare handlangers van hare macht te fatsoeneeren, en de arbeidersklasse die geen voldoende politieke ervaring bezat om dit vuile spel te doorzien, juichte de mobiele garde, die zij als een soort proletarische burgerwacht beschouwde, geestdriftig toe.

Maar het gemeenste bedrog aan het proletariaat beging de regeering door de instelling der z.g.n. 'nationale ateliers' - de grove, opzettelijke karikatuur van datgene wat kleinburgerlijke socialisten als Louis Blanc onder produktieve associaties met staatshulp verstonden.

De wijze waarop deze ateliers werden ingericht doemde ze bij voorbaat tot mislukking: ze dienden, behalve om de onzinnigheid en onuitvoerbaarheid van den socialistischen eisch proefondervindelijk te demonstreeren, tevens ook, om de kleine burgerij tegen het proletariaat in het harnas te jagen.

Voor deze laatste bleef, door het aanhouden van de ekonomische krisis, de toestand kritiek. Vol verbeten nijd zag zij, hoe in korten tijd tienduizenden werkelooze arbeiders, niet slechts uit Parijs, maar uit het geheele land afkomstig, in de nationale ateliers werden ondergebracht om daar in ruil voor een schijntje meest nutteloozen arbeid op staatskosten te worden onderhouden. En luieren op staatskosten was juist wat de kleine burgerij zich onder het woord 'socialisme' voorstelde.

Afschuw voor de 'socialistische' instelling der nationale ateliers deed de stemming onder de kleine burgerij omslaan en dreef haar terug naar de partijen der orde. En dit was het, wat de bourgeoisie wilde. Hoe sterker de politieke opinie in beweging kwam tegen een instelling die millioenen verslond, daabij

geen enkel produktief resultaat afwierp en honderdduizenden havelooze, door lediggang gedemoraliseerde schooiers te Parijs opeenhoopte, des te beter, want des te grooter kans dat de partij der orde in den nieuwen grooten slag tusschen de zatten en de hongerigen dien men voelde naderen, de weifelende middengroepen aan haar kant brengen zou.

Toen het in Juni tot dien slag kwam, was de bourgeoisie er al in geslaagd alle belangrijke machtsposities in handen te krijgen.

De herhaalde pogingen der arbeidersklasse in de voorafgaande maanden om door massale akties de gebeurtenissen in revolutionairen zin te beïnvloeden, hadden alle gefaald.

De groote vreedzame betooging van 200.000 arbeiders op den 17^{den} Maart, oorspronkelijk gericht tegen de voorloopige regeering, had zich tengevolge van een reaktionaire tegenbetooging in een demonstratie vóór de voorloopige regeering, dat is voor de burgerlijke republiek, moeten omzetten. Een maand later, op den 16^{den} April, had bij een nieuwe demonstratie, door de arbeiders nota bene bedoeld als een uiting van patriottisme, hun drommen plotseling de dreigende kreet ‘weg met de Kommunisten’ in de ooren geklonken. Aan de voorloopige regeering leverde deze betooging het welkome voorwendsel, om troepen naar Parijs terug te roepen.

Tegenover de voortschrijdende koncentratie der kontra-revolutionaire krachten had de officieele positie door Louis Blanc en Albert ingenomen, tot eenig gevolg de aktiviteit der massa's te belemmeren en te verzwakken.

Toen eind Februari de arbeiders nog gewapend waren en strijdvaardig, was de aankondiging der oprichting van de ‘Kommissie van het Luxembourg’ voldoende geweest om hen tot kalmte te brengen. Het deelnemen van twee socialisten aan de daden der voorloopige regeering verhinderde elke scherpe aktie tegen haar van de zijde der arbeiders, terwijl het tegelijkertijd een wapen leverde aan den reaktionairen middenstand, die natuurlijk beweerde dat de ‘socialistische minderheid’ in het bewind de burgerlijke meerderheid terroriseerde. De reaktie kreeg hierdoor de wind in de zeilen.

Den 28sten April vonden door heel Frankrijk de algemeene verkiezingen voor de konstitueerende nationale vergadering plaats. Hun resultaat was het tot standkomen van een volksvertegenwoordiging, waarin de openlijke en vermomde reaktionairen de meerderheid hadden. De werkelijke revolutionairen, die dit resultaat vreesden, hadden tevergeefs op uitstel der verkiezingen aangedrongen. Thans voelde de bourgeoisie zich sterk genoeg om alle socialistische verbroederingsillusies neer te slaan en het burgerlijke karakter der republiek brutaal op den voorgrond te stellen. Haar eerste daad was Louis Blanc en Albert, die nu niet langer noodig waren, te laten vallen.

Daarna werd het voorstel tot oprichting van een ministerie van den arbeid, en ditmaal definitief, verworpen; de verklaring van een der ministers, dat het

thans zaak was, om den arbeid tot zijn oude voorwaarden terug te voeren werd uitbundig toegejuicht.

Onmiskenbaar ebde het revolutionaire getij snel terug. De ontwikkeling had, in tegenstelling tot wat in de jaren 1789-'93 geschiedde, van het begin af aan een achterwaartsche richting ingeslagen. De uitk st van elke afzonderlijke episode in den strijd na de Februari-dagen was geweest, de groep of de groepen die op dat oogenblik de macht in handen hadden door meer behoudende te vervangen. Het terugvloeien der revolutionaire beweging werd bespoedigd door de gebeurtenissen van den 15^{den} Mei, de laatste waarbij het Parijsche proletariaat aanvallend optrad. De Februari-dagen hadden door heel Europa een revolutionairen storm opgewekt, die de pijlers van het feodaal-absolutistisch-bureaukratische regiem in Duitschland, Oostenrijk en Italië deed bezwijken. Ook Polen was tegen zijn verdrukkers opgestaan: de europeesche revolutie die in Frankrijk haar oorsprong had genomen, drong thans op haar beurt door in de fransche binnenlandsche politiek.

De Parijsche arbeiders begrepen intuïtief, dat de revolutie geen nationale maar een internationale zaak was: hun voorhoede eischte met klem interventie van Frankrijk ten gunste van den poolschen opstand, en trachtte door een groote manifestatie aan dien eisch kracht bij te zetten (15 Mei). Een onstuimige menigte drong op dien dag het gebouw der nationale vergadering binnen: één oogenblik scheen het als zou de burgerlijke regeering weggevaagd worden en door een revolutionair bewind vervangen. Maar het proletariaat voelde zich te zwak en te geïsoleerd om door te zetten, alle machtsmiddelen waren in handen van de regeering, die zich geen oogenblik schrik aanjagen liet.

Dienzelfden avond werden de revolutionaire leiders gearresteerd, en onder het sinistere parool ‘maak er een einde aan’ drongen burgerlijke en reaktionaire elementen om strijd op de onmiddellijke ontbinding der nationale ateliers aan. Dit was het punt, waarop de groote slag tegen het proletariaat gevoerd zou worden.

Nu nam de regeering zonder dralen enorme militaire maatregelen. Zij beval generaal Cavaignac om het garnizoen van Parijs op 45.000 man te brengen, daarenboven werden nog 15.000 man in de omstreken der hoofdstad gekoncentreerd, de politie en de Nationale Garde gereorganiseerd ten dienste der reaktie.

Toen alles gereed was verscheen in het staatsblad het besluit waarbij de nationale ateliers werden ontbonden. De jongere arbeiders moesten dienst nemen in het leger, de ouderen zouden naar de provincie worden afgeschoven. Dit gebeurde den 21sten Juni.

Nu stonden de arbeiders voor de keus van verhongeren of strijden, strijden op leven en dood.

Zij kozen het laatste. Den eigen avond nadat een deputatie, naar den minister van publieke werken afgevaardigd om de herroeping van het besluit te verzoeken, het antwoord had overgebracht dat al wie niet gehoorzaamde met ge-

weld uit Parijs zou worden verwijderd, begonnen groote stoeten van havelooze, wanhopige mannen, die toortsen en flambouwen omhoog hieven, de straten te vullen. Langs de boulevards dreunde het in onheilspellende galmen: ‘brood of lood’.

Waarschijnlijk zou een groot vertoon van militaire macht op dat oogenblik de uitbreiding van den opstand hebben voorkomen. Maar noch de reaktionaire meerderheid der nationale vergadering, noch de bevelhebber der troepen Cavaignac, de man waaraan de regeering de diktatuur had toevertrouwd, wilden een gemakkelijke overwinning. Aan den opstand moest eerst de tijd gelaten worden zich te ontplooien, opdat de nederlaag van het kanalje bloedig en grondig zou zijn, het roode spook volkomen neergeslagen zou worden, en het leger gelegenheid krijgen zich van de ‘smet’ der Februari-dagen schoon te wasschen.

Zijn plan vond den bijval van de regeering. Eerst toen Parijs met barrikaden overdekt en de Nationale Garde in de pan gehakt was geworden, werden de geregelde troepen in het vuur gestuurd.

Na dagenlange, uiterst bloedige en hardnekkige straatgevechten versloegen zij de opstandelingen.

Vele onder de 50.000 arbeiders, die de wapenen hadden opgevat, waren niet gewoon het geweer te hanteeren. Vele waren in de buitenwijken der stad van hun makkers afgesneden, munitie ontbrak, en ook ontbrak elke centrale leiding. Maar door den wanhopigen moed waarmee de arbeiders streden, scheen nog op den avond van den derden dag de uitslag onzeker, en eerst na bijna een week werden den 26sten Juni de wijken La Villette en St. Antoine, de laatste waarin de opstandelingen stand hielden, genomen: alle barrikaden waren tot puin geschoten, alle munitie was opgebruikt. De voorzitter der Kamer kon het parlement uitnoodigen God voor de overwinning te danken, en in zijn proklamatie konstateerde de beul Cavaignac met voldoening, ‘dat de orde over de anarchie had gezegepraald’.

De Juni-opstand was een uitbarsting van vertwijfeling, een uiting van het elementaire verzet der massa's, zonder leiding en zonder bewust doel, tegen maatschappelijke instellingen en machten die hen verpletterden. Tegenover het Parijsche proletariaat stonden in de Juni-dagen, naar het woord van Marx, ‘de finantieele aristokratie, de industrieele bourgeoisie, de middenstand, het leger, het in de mobiele garde georganiseerde lompenproletariaat, de geestelijkheid en de plattelandsbevolking; - aan zijn zijde stond niemand.’

Na de onderdrukking van den opstand kwam de strafoefening der overwinnaars, hun koelbloedige wreedheid en berekende wraak. 3000 gevangenen werden neergeschoten, 25.000 arrestaties vonden plaats, 15.000 beschuldigden werden zonder rechtelijk oordeel gedeporteerd. Het aantal dooden is nooit met zekerheid bekend geworden, maar dat het zeer groot was blijkt wel hieruit, dat geheele straten uitgestorven waren, talrijke werkplaatsen moesten

gesloten worden bij gebrek aan personeel. Eenige zwakke pogingen tot oproer in de provincies werden onmiddellijk gebroken; van de rechten en hervormingen, door de Februari-revolutie veroverd: het algemeene kiesrecht, het recht van vereeniging, de 10-uren dag in Parijs, de 11-urige in de provincie, bleef niets in stand. Een algemeene reaktie zette in, die den weg plaveide voor den staatsgreep van Louis Bonaparte in December '51. Na den Juni-strijd verdwijnt het revolutionaire proletariaat in Frankrijk voor langen tijd uit het openbare leven. Wel poogt het in de bewogen jaren 1849-'52 telkens, wanneer de strijd der verschillende klassen een nieuwen aanloop schijnt te nemen, zich aan het hoofd der demokratische beweging te stellen, maar zijn steeds zwakkere pogingen hebben enkel tot gevolg, dat het deel krijgt aan alle nederlagen die de verschillende demokratische klassen achtereenvolgens treffen en eindelijk tot volkomen machteloosheid vervalt.

De revolutionaire volksbeweging, die zich in Maart 1848 van Frankrijk uit naar het oosten voortplantte, kon geen andere vormen aannemen dan den gemeenschappelijken strijd van kleinburgers, intellektueelen en arbeiders op de barrikaden. Evenmin kon zij een ander onmiddellijk doel hebben dan de vernietiging van het feodaal-absolutistische regiem en zijn vervanging door de heerschappij der groote bourgeoisie, dat is derzelfde klasse die de Februari-revolutie in Frankrijk had ten val gebracht.

De ekonomisch-sociale ontwikkeling van midden-Europa stond op zijn minst evenveel bij die van Frankrijk achter als die van Frankrijk bij Engeland. In Duitschland belemmerde de nationaal-politieke versnippering den industrieelen vooruitgang in hooge mate. De bourgeoisie was er arm en politiek machteloos; de kleine burgerij, die samen met de plattelandsbevolking de groote meerderheid der natie vormde, bezat de revolutionaire tradities niet welke in Frankrijk deze klasse in het bloed zaten, zij zwalkte tusschen laffe onderworpenheid aan de hof- en ambtenaarskringen, waarvan zij voor haar levensonderhoud grootendeels afhankelijk was, en vage liberale aspiraties. De handwerkslieden, in meerderheid nog sterk in de voorstellingen eener ondergegane wereld bevangen, droomden van het herstel der oude gilden en gilden-voorrechten. Een minderheid was door het op ambacht reizen in Frankrijk en Zwitserland met socialistische ideeën in aanraking gekomen, had deze in zich opgenomen en naar Duitschland overgebracht. Enkel in Rijnland-Westfalen was, met moderne vormen van industrieel en sociaal leven, een modern proletariaat aan het opkomen.

Zooals Duitschland bij Frankrijk, zoo stond Oostenrijk in ekonomisch, sociaal en politiek opzicht weer bij Duitschland ten achter. Het regiem van Metternich was er zoo volkomen in geslaagd alle uitingen van het openbare leven te verstikken en Oostenrijk van alle andere landen te isoleeren, dat in het politiek-

maagdelijke bewustzijn der burgerlijke klassen de vrees voor het proletariaat nog niet geboren was. De klassetegenstellingen tusschen bourgeoisie en proletariaat waren in Oostenrijk nog geheel onontwikkeld, het gevaar eener socialistische massabeweging lag nog verscholen in een nevelachtige verte. En juist daarom konden alle burgerlijk-demokratische klassen er zich met groote kracht en volkomen eensgezindheid tegen het absolutisme keeren.

In den loop der jaren '40 begon in Pruisen en in de kleinere duitsche staten de klassenstrijd tusschen feodaal-absolutistische en burgerlijke klassen aan kracht te winnen; de bourgeoisie drong langzaam vooruit. De algemeene gezindheid der verschillende moderne klassen in het jaar 1847 vat Marx in de volgende woorden samen. ‘De bourgeoisie gevoelde haar kracht en was vastbesloten om niet langer de ketenen te verdragen, waarmee een feodaal en bureaukratisch despotisme haar handelszaken, haar prestaties op het gebied der nijverheid en haar gemeenschappelijk handelen als klasse belemmerden... de kleine burgerij was ontevreden, morde over de belastingen, over de hinderpalen, die haar bedrijf in den weg geworpen werden, maar bezat geen bepaald programma van hervormingen, die beloofden haar sitie in staat en maatschappij te verzekeren;... de arbeiders waren aangegrepen door een algemeene ontevredenheid, zij haatten evenzeer de regeering als de groote industrieele kapitalisten en waren aangestoken door socialistische en kommunistische ideeën’...

De tijding der Parijsche Februari-revolutie werkte als een lont die alle geladen mijnen door heel centraal-Europa deed springen. Den 13^{den} Maart verhief zich de bevolking van Weenen: met uitzondering der groote finantieele bourgeoisie stonden alle klassen schouder aan schouder in den strijd voor de afwerping van het onteerende juk van Metternichs bekrompen despotisme; naast de arbeiders vormden de talrijke, goed gewapende, gedisciplineerde en dappere korpsen der studenten de avant-garde der revolutie.

Van Weenen sloeg deze over naar Berlijn. Hier was de toestand anders, de bourgeoisie meer gereserveerd en angstig. De herinnering aan de hongeropstanden der silezische handwevers in '44, en de snelheid, waarmee kommunistische ideeën zich onder de duitsche arbeiders begonnen te verspreiden, vervulden haar reeds met vrees en afschuw voor elke revolutionaire beweging. Het sociale karakter der Parijsche Februari-omwenteling had die gevoelens nog versterkt. Zoo werd zij, zoodra de dreigende stap der omwenteling naderkwam, gedreven op de baan van een vergelijk met het feodaal-bureaukratische absolutisme. Bij de eerste voorboden eener volksbeweging te Berlijn ondersteunde de bourgeoisie de militaire maatregelen der regeering en verklaarde zij zich tevreden met de onbeteekende koncessies, waartoe de monarchie zich op het bericht van den val van Metternich bereid had verklaard. Maar deze kwamen te laat om den opstand te keeren: den 18^{den} Maart barstte hij tengevolge van de provokaties der troepen uit. Barrikaden werden opgeworpen,

ook hier streden kleine burgers, intellektueelen en arbeiders schouder aan schouder tegen het oude bewind. De gewone verschijnselen eener zegevierende volksbeweging, voortdurende nieuwe toevloed van strijdkrachten aan de zijde van den opstand, absolute offervaardigheid, snel toenemend zelfvertrouwen; daar tegenover toenemende afmatting, weifeling en ontevredenheid onder de soldaten, halfslachtigheid bij de leiding, openbaarde zich weldra ook hier: de troepen moesten uit Berlijn teruggetrokken worden, de koning werd tot deemoedigend eerbetoon aan de gevallen vrijheidsstrijders en tot toezegging van konstitutioneele hervormingen gedwongen, de macht van het bureaukratisch-feodale absolutisme scheen gebroken.

Maar de bourgeoisie hielp het spoedig weer op de been. Uit angst voor een mogelijke proletarische revolutie verried zij de beginnende burgerlijke omwenteling.

Het verraad der pruisische bourgeoisie was slechts een schakel in de keten der kontra-revolutionaire kampagne, die de overwinnende bourgeoisie weldra internationaal begon om de revolutionaire beweging terug te dringen. Overal verbindt zij zich met de juist terneer geworpen feodaal-absolutistische klassen tegen het proletariaat en het revolutionaire deel der kleine burgerij. De Maartdagen te Weenen en te Berlijn hadden het hoogtepunt van den revolutionairen vloed gevormd. Reeds in April begon de voorhoede der revolutie, het strijdende proletariaat in Engeland, Frankrijk en Italië door de partijen der orde achteruit gedrongen te worden. Toen volgde de Parijsche Juni-slag: zijn uitkomst besliste over het lot van den strijd in geheel Europa, van dat oogenblik af begon de kontra-revolutie overal het hoofd weer op te steken.

De bezetting van Weenen door de keizerlijke legers was de tweede groote nederlaag der europeesche revolutie. Ook in Oostenrijk hadden de machten van het verleden zich gereorganiseerd en tot nieuwen aanval toegerust, terwijl de innerlijke tegenstellingen, die zich na de overwinning in het ‘volk’ openbaarden, zijn daadkracht verlamden en een doeltreffende, militair-politieke organisatie der verdediging tegenhielden. Tegenover het 60,000 man sterke leger, door de woeste horden der hulpbenden uit Kroatië nog versterkt en ruimschoots van alles voorzien, waarmee Windischgrätz op de stad aanrukte, beschikte de revolutionaire verdediging feitelijk slechts over de studentenlegioenen en een deel der Nationale Garde. De arbeiders waren veel te laat en zeer onvoldoende bewapend geworden, geoefend werden zij nauwelijks: zoo beroofde het burgerlijk-revolutionaire bewind zich door eigen wantrouwen en bekrompenheid van zijn talrijkste en koenste strijders. Op den val der stad, na dappere verdediging, volgden soortgelijke tooneelen van beestachtige wraakzucht, als waardoor de partijen der orde te Parijs na de Juni-dagen hun triomf hadden gevierd. Den 1sten November was Weenen gevallen. Negen dagen later werd de konstitueerende vergadering te Berlijn door geweld ontbonden; hieruit bleek hoezeer de kracht en de overmoed der kontra-

revolutie ook in Duitschland toegenomen waren. 40.000 man troepen rukten de hoofdstad binnen, op de spitsen der bajonetten bood de koning aan het pruisische volk een nieuwe grondwet aan. De bourgeoisie, in plaats van onmiddellijk en overal het gewapende verzet te organiseeren, maakte zich gereed om die ‘groote komedie van den lijdelijken en wettelijken tegenstand’ te organiseeren, waarvoor Marx haar zoo bitter heeft gehoond. De nationale vergadering van Frankfurt, onder de nawerking van het eerste élan der revolutie-dagen gekozen ten einde een algemeene konstitutie voor het vereenigde duitsche rijk te ontwerpen, bleef kalmpjes beraadslagen over de grondwet, ofschoon het volkomen duidelijk was dat deze niet zou worden ingevoerd en zoomin de vrijheid als de eenheid van Duitschland verwerkelijkt konden worden, eer de pruisische reaktie door een zegevierende volksbeweging verslagen was.

De beweging voor de rijksgrondwet werd zoowel door de bourgeoisie als door de kleine burgerij gesteund, de grondwet zelve door de parlementen van alle duitsche staten aangenomen. Zoodra dit ook in Pruisen was geschied, riep de reaktie tot nieuwen aanval. De kamers werden ontbonden, troepen in de nabijheid van Frankfurt gekoncentreerd. Nu begon het volk overal in beroering te komen, de kleine burgerij poogde - in zuid-Duitschland aanvankelijk met goed gevolg - de troepen voor de verdediging der rijksgrondwet te winnen. De ontbinding van het parlement in Saksen en de oproeping van de pruisische landweer voerden tot een nieuwe revolutionaire uitbarsting. In de Pfalz, Wurtemberg en Baden werd het oude regiem weggejaagd en een demokratische regeering ingesteld; door het geheele land wachtte het volk op het teeken uit Frankfurt, om gewapenderhand tegen de kontra-revolutie op te staan. Maar de nationale vergadering bezat noch het revolutionaire doorzicht noch de revolutionaire energie, noodig om de leiding te nemen van de volksbeweging en deze van uit een centraal punt te organiseeren, en de parlementaire vertegenwoordiging der duitsche bourgeoisie bleef het volkomen gemis aan stoutmoedigheid, doortastendheid en daadkracht toonen, waarin zich het karakter der klasse die achter haar stond, weerspiegelde. Uit vrees voor de arbeiders, voor het groeien van het proletarische zelfbewustzijn in en door een werkelijke revolutionaire beweging, verried de bourgeoisie ten tweede male haar eigen zaak. Het Frankfurter parlement zag werkeloos toe hoe de opstanden in Saksen en in west-Duitschland werden neergeslagen. In Saksen geschiedde dit niet dan na dapperen en hardnekkigen tegenstand van het proletariaat, dat, door de kleine burgerij in den steek gelaten, zich onder leiding van de russischen revolutionair Bakoenin dagen lang in straat- en barrikadegevechten tegen overmachtige pruisische troepen heldhaftig verdedigde.

In Juni waren alle opstanden onderdrukt, de rust was overal hersteld, de duitsche omwenteling was ten einde - evenals de europeesche. In de eerste faze der revolutie scheen de gewapende opstand een strijdmiddel van onweer-

staanbare kracht. Zoolang de troepen in de opstandelingen achter de barrikaden ‘het volk’ zagen, zoolang arbeiders, kleinburgers en intellektueelen vereenigd optraden en streden, - zoolang de middelste lagen der bourgeoisie hun strijd tot omverwerping van het feodaal-absolutistisch-bureaukratisch regiem (in Frankrijk het regiem der finantieele oligarchie) ondersteunde, - zoolang *was* de opstand inderdaad zulk een wapen. Maar zoodra in de tweede faze der revolutie de bourgeoisie zich met de voor-burgerlijke klassen verbond om de revolutionaire arbeiders en kleinburgers neer te slaan, zoodra zij er in slaagde, de discipline in de legers te herstellen, en de troepen tegen het volk achter de barrikaden op te hitsen als tegen een bende plunderzieke oproermakers, verloor de gewapende opstand zijn tooverkracht en de revolutionaire klassen werden overal verslagen.

Ruim twintig jaar later zou de gewapende opstand in de Parijsche Commune nogmaals een glorievolle opstanding en een even glorievollen ondergang vieren, - een ondergang, die tevens het eerste tijdperk der revolutionaire proletarische massa-aktie afsluiten zou.

3. De eerste Internationale en de massa-aktie.

De groote handelskrisis van 1847 was, volgens de uitdrukking van Engels, de moederschoot der revolutie van '48 geweest. En naarmate de uitwerkingen der krisis overwonnen werden, verflauwde de revolutionaire beweging. In den loop van het jaar 1850 erkenden Marx en Engels dat het revolutionaire tijdperk voorloopig ten einde was en dat alle kunstmatige pogingen om de massa's weer in beweging te brengen door samenzweringen en opstootjes, geen bodem meer vonden in de werkelijkheid en moesten falen.

Een tijdperk van razend snelle ontwikkeling der kapitalistische produktiewijze, niet slechts in Engeland, maar door geheel west- en centraal-Europa, begon. Het werd begunstigd door de ontdekking van nieuwe rijke goudvelden in Australië en Californië: de stroom van goud, die uit die landen naar Europa vloeide, wakkerde de intensiteit en sprongsgewijze uitbreiding van het produktieproces nog sterker aan. De werkeloosheid die in de jaren '40 zulke schrikbarende afmetingen had aangenomen, verminderde, zoowel door de grootere industrieele spanning als tengevolge van de toenemende emigratie naar de nieuwontdekte goudlanden; vooral uit de rijen der engelsche Chartisten keerden vele energieke arbeiders het oude werelddeel den rug toe.

Op het vasteland van Europa verdween de arbeidersklasse na de bloedige nederlagen van '48 en 49 een poos lang van het tooneel van het openbare leven. Lijdzaamheid en berusting waren in de plaats gekomen van moedig verzet, hoop en strijdlust. Het ‘spook van het kommunisme’ ontrustte de heerschers niet meer.

Niet lang zou die verstarring duren. De snelle industrieele ontwikkeling der

jaren '50 schiep door geheel west- en centraal-Europa de voorwaarden tot den proletarischen klassenstrijd. Ondanks de nadeelige gevolgen van de nog steeds voortdurende politiek-nationale versnippering der duitsche staten, begonnen Saksen en Rijnland-Westfalen zich te ontwikkelen tot industrie-gebieden van den eersten rang. In Frankrijk begunstigde de inwendige politieke rust die het land onder het tweede keizerrijk genoot, de ontplooiing der produktieve krachten buitengemeen.

Tegen het einde der jaren '50 ontwaakte de europeesche bourgeoisie uit haar politieke verdooving. In het tijdperk van politieke beroering dat nu begon, bracht de revolutie van boven datgene tot stand, waarin de revolutie van beneden gefaald had. Zij maakte een einde aan de nationaal-staatkundige versnippering van midden- en zuid-Europa. Door de nationale bevrijdingsoorlogen van het tijdvak 1859-1871 konstitueerden Duitschland, Frankrijk, Oostenrijk, Hongarije en Italië zich als afgeronde staten.

En ook werden daardoor de banen vastgesteld waarin de strijd van het proletariaat zich voorloopig bewegen zou.

Aan de algemeene politieke opleving, die nog vóór het begin der jaren '60 inzette, nam weldra ook de arbeidersklasse deel. In Duitschland begon Lassalle in '62 zijn schitterende agitatie voor zelfstandige organisatie en aktie van het proletariaat en wees tevens aan dat proletariaat als eerste doelwit van zijn strijd het algemeene kiesrecht aan. In Frankrijk trad de voorhoede der arbeidersklasse bij de verkiezingen van '63 onverwachts op met een eigen program dat, hoe gematigd ook, onder de heerschende klasse een zekere onrust verwekte. In Engeland riep de Londensche Bestuurdersbond - in de jaren '60 het leidende orgaan der arbeidersbeweging van het geheele land - de vakvereenigingen op tot krachtige agitatie voor kiesrechthervorming, Ook in België en Zwitserland, waar het proletariaat nog niet optrad met eigen politieke eischen, had toch de omkeer in de produktieverhoudingen, de vervanging van den handarbeid door de machine en de toenemende druk der kapitalistische exploitatie de voorwaarden geschapen tot ekonomischen strijd. Maar al deze bewegingen van het proletariaat der verschillende landen stonden geheel los van elkander.

Een samenhang tusschen hen te scheppen, een band van broederlijkheid te slaan om de van elkaar geïsoleerde deelen der europeesche arbeidersbeweging, en elk dezer deelen op te voeden tot het besef, dat zijn krachten aan het geheel ten goede behoorden te komen: ziehier het grootsche doel dat de stichters der Internationale Arbeiders-Associatie, die in Sept. '64 te Londen gekonstitueerd werd, voor oogen stond. Dit doel scheen bereikbaar, ondanks het feit dat natuurlijk de toestand van het proletariaat in de verschillende landen verschillend was en de rechten en vrijheden die elk proletariaat bezat even sterk van elkaar afweken, als de opvattingen omtrent de beste taktiek om tot de verlossing van den arbeid te komen. Maar nog had de eigenlijke differentieering

van elk bijzonder proletariaat in nationaal-politieke partijen, wier inrichting de bijzondere staatkundige instellingen van ieder bepaald land weerspiegelde, zich niet voltrokken: het besef van het gemeenschappelijke in lot en lijden der arbeidersklasse van alle landen was nog niet in strijd gekomen met het bijzondere in de situatie van elk harer nationale onderdeelen. En het streven van Marx, den leidenden geest der eerste Internationale, was: dit besef in de arbeiders bewust te maken, het te maken tot den grondslag van hun strijd.

Als een der krachtigste middelen om de eenheid der arbeidersklasse boven alle grenzen van staat en nationaliteit te demonstreeren en te versterken, beschouwde de centrale raad der Internationale de moreele en finantieele steun der ekonomische bewegingen, die in de jaren '60 op het vasteland uitbraken. Aan den anderen kant gaf de trouw der lokale organisaties aan de Associatie, hun vastberaden stand houden tegen den eisch der ondernemers dat zij uit het internationaal verband zouden treden, in sommige gevallen aan stakingen, om zuivere looneischen begonnen, een sterk sociaal en revolutionair karakter. Zoo groeiden de stakingen die in de jaren '66-'69 in Parijs, te Genève en in de belgische mijnstreek plaats vonden, uit tot zoovele worstelingen om het bestaan der Internationale Associatie, dat is om de idee der algemeene klassensolidariteit.

De eerste dezer stakingen, die der arbeiders in de brons-industrie te Parijs, in 1866 uitgebroken als verweer tegen loonsverlaging en door de patroons met de uitsluiting van 1500 georganiseerden beantwoord, eindigde met een overwinning der arbeiders, nadat door middel van den generalen raad der Internationale, de engelsche trade-unions aan hun Parijsche kameraden een onbegrensd krediet hadden geopend.

Het jaar daarop volgde een groote staking der bouwvakarbeiders te Genève die in den strijd gingen voor den 9-uren dag. De weigering der patroons om te onderhandelen met het plaatselijke komitee der Internationale, waarbij de bouwvakarbeiders aangesloten waren, maakte deze staking tot een stuk zoo fellen klassenstrijd, als Zwitserland nog niet had beleefd.

Massale demonstraties vonden plaats, en toen de algemeene sympathiestaking geproklameerd werd, namen daaraan ook vele niet bij de Internationale aangesloten vereenigingen deel. De generale raad, die de organisaties te Londen, Parijs, Lyon en Brussel omtrent de gebeurtenissen te Genève op de hoogte bracht, kon weldra aan de stakers een maandelijksch bedrag van fr. 10.000 toezeggen. De strijd, die binnen enkele weken met een voor de arbeiders gunstig kompromis eindigde, had schitterende resultaten voor de Internationale: 1000 nieuwe leden sloten zich bij haar aan, haar macht en aanzien stegen enorm,

Maar ook deze strijd, evenals kleinere konflikten o.a. in Normandië, waarbij de Internationale betrokken was, werd in belangrijkheid ver overtroffen door de worsteling tusschen kapitaal en arbeid die in België uitbrak, de eerste, die

aan de Internationale gelegenheid bood haar vaandel geheel te ontrollen en haar wezen in het volle licht te stellen.

Nu pas begon de bourgeoisie te beseffen, dat er een nieuwe macht was opgestaan, een onverschrokken bondgenoot der onderdrukte en uitgebuite klasse. Schrik en vrees deden weldra de legende ontstaan van de alom tegenwoordige werkzaamheid dier geheimzinnige Associatie en van de fabelachtige geldmiddelen die tot haar beschikking stonden.

In België, het paradijs der kapitalisten, begon onder het reeds talrijke, door onmenschelijke uitbuiting en ellende verstompte proletariaat van mijnbouw en ijzerindustrie een eerste begin van verzet op te komen. Koöperatieve vereenigingen en vereenigingen tot onderling hulpbetoon werden opgericht, in '67 brak in de mijnstreek een hongerstaking uit waarbij vreedzaam demonstreerende arbeiders door de gewapende macht werden overvallen en neergesabeld. Het optreden der Internationale, die onmiddellijk een krachtige aktie tot steun voor de gezinnen der slachtoffers begon, vond reeds weerklank onder de ellendige massa's der belgische proletariërs: er ontstond een begin van beroering, enkele vereenigingen traden tot de Associatie toe.

Sterker werd deze beweging na het bloedbad van Charleroi in het volgende voorjaar. Een brutale poging der mijnbezitters om het loon tot op de helft te verlagen, had in de mijnstreek een nieuwe uitbarsting van vertwijfeling ten gevolge, die wederom bloedig werd onderdrukt. Hierop verklaarde de Internationale de zaak der belgische mijnwerkers tot haar eigen zaak, de generale raad bezorgde aan de vervolgde arbeiders rechtskundigen bijstand en hun gezinnen finantieelen steun. Te Brussel organiseerde de raad groote meetings waarop voor het eerst de ontzettende toestanden in den mijnbouw en het schaamteloos-partijdige optreden der autoriteiten in het licht werden gesteld. Een golf van hoop, moed en strijdlust ging door de rijen der arbeiders. In Verviers, Antwerpen, Luik, Charleroi, Brugge en Gent werden sekties der Internationale opgericht, vele bestaande vereenigingen sloten zich bij haar aan. In '69 kwam het tot nieuwe stakingen in Seraing en de Borinage. Opnieuw richtten de troepen op beide plaatsen onder weerlooze stakers bloedbaden aan. Maar de belgische arbeiders hadden thans het stadium van opstandigheid bereikt, waarin de wreedheid der heerschers hun niet langer schrik aanjoeg maar integendeel prikkelde tot verder verzet: het aantal der bij de Internationale aangesloten arbeiders steeg in dat jaar tot 64.000.

Al deze verschillende stakingen in Frankrijk, Zwitserland en in België waren eenvoudig het gevolg van de uitbreiding der industrieele produktie op het vasteland. Zij werden evenmin door den generalen raad der Internationale aangestookt en op touw gezet als door middel der ontzaggelijke fondsen waarover die raad in de verbeelding der ontstelde bourgeoisie beschikte, gewonnen. Maar zoo de massale stakingen der latere jaren '60 niet, als de kapitalisten geloofden, in

letterlijken zin het werk der Internationale waren - in hoogeren, geestelijken zin waren zij dit wel. Overal waar arbeiders min of meer massaal in verzet kwamen tegen onderdrukking en uitbuiting, steunde zij dit verzet met alle kracht. Zij vroeg niet, of het misschien ‘ontijdig’ was, of de kansen op succes gunstig stonden, of de vorm der beweging wel met juist oordeel gekozen was. Zij wist, dat de eerste uitbarstingen van het ruwe en onwetende proletariaat der textielindustrie, der mijnen en der hoogovens, niet anders konden zijn dan ordeloos, onsamenhangend en woest. Maar zij wist ook, dat die elementaire bewegingen van uitgemergelde scharen de eerste openbaringen waren der nieuwe kracht, die eenmaal het kapitalisme omver zou werpen. Niet het onmiddellijke resultaat van iederen strijd zag zij als het voornaamste, maar zijn terugwerking op de algemeene bewustwording der arbeidersklasse en de versterking harer solidariteit. Heel het optreden der Internationale was er op gericht om aan het proletariaat de verschillen in zijn eigen rijen, die tusschen geschoolde en ongeschoolde, georganiseerde en ongeorganiseerde, fransche en engelsche arbeiders, te doen beseffen als ondergeschikt aan hun essentieele eenheid, en om de bevoorrechte, beter gesitueerde groepen hun gunstiger positie en grooter uithoudingsvermogen te doen beseffen als een bron van verplichtingen jegens hun zwakkere, meer achterlijke klassegenooten.

Naar dit doel: elke spontane aktie der massa's zooveel mogelijk te verbreeden en te verdiepen tot principieelen, alzijdigen, internationalen klassenstrijd, streefde de Internationale zoowel door praktisch voorbeeld als door theoretische voorlichting. Het beroemde ‘Inaugureele Adres’ bij de oprichting der Associatie, de verschillende omzendbrieven naar aanleiding van den fransch-duitschen oorlog en de Parijsche Commune tot de sekties gericht, de resoluties door den raad ter gelegenheid van de verschillende kongressen der Internationale ingediend, zij alle sturen hierop aan. Alle gebeurtenissen van den dag, alle, ook de schijnbaar onderling geen verband houdende bewegingen der arbeiders, worden van dit algemeene gezichtspunt af beschouwd.

In onmiddellijk verband met het onderwerp dat ons hier bezig houdt, staat van alle taktisch-theoretische uitspraken der Internationale wel het meest de resolutie, op het derde kongres der Internationale te Brussel in September 1868 aangenomen, en waarbij de massale staking uitdrukkelijk als strijdmiddel tegen den oorlog werd aanvaard[1)].

1) Deze resolutie luidt:
Overwegende, dat het recht het richtsnoer behoort te zijn bij de regelingen van de betrekkingen tusschen de natuurlijke groepen, de volken en de naties, zoowel als tusschen de burgers, dat de grondoorzaak van den oorlog is het ontbreken van een ekonomisch evenwicht,...
dat indien ook al de oorlog als voornaamste en blijvende oorzaak heeft het ontbreken van een ekonomisch evenwicht, en bijgevolg niet uitgeroeid kan worden dan door de maatschappelijke hervorming, hij niet minder als bijkomstige oorzaak heeft de willekeur, die het resultaat is van de centralisatie en het despotisme;
dat de volken dus van heden af het aantal oorlogen kunnen verminderen, door zich te stellen tegenover degenen die de oorlogen maken en verklaren;
dat dit recht in de eerste plaats toebehoort aan de arbeidende klassen, die bijna uitsluitend onderworpen zijn aan den militairen dienst en dat zij alleen aan dit recht sanktie kunnen verleenen;
dat zij daartoe een wettig strijdmiddel hebben, dat oogenblikkelijk in praktijk kan worden gebracht;

Aanleiding tot deze resolutie was het, sedert den duitsch-oostenrijkschen oorlog en de overwinning van Pruisen bij Sadowa steeds dreigende gevaar van een nieuwen oorlog tusschen Duitschland en Frankrijk, die ook andere staten mee sleepen kon. Zoowel de politiek van Bismarck, die door militaire overwinningen de eenheid van het duitsche rijk onder hegemonie van Pruisen wilde grondvesten, als de politiek van Napoleon, die zijn reeds wankelenden troon zocht te schragen door militaire successen in en buiten Europa en den vervalenden luister om zijn naam in glans van nieuwen krijgsroem trachtte te omstralen, bedreigde den vrede van Europa. Een gewapende botsing tusschen de pruisische expansiezucht en het fransche chauvinisme was op den duur onvermijdelijk.

De duitsche socialisten waren door de nog steeds voortbestaande nationale versnippering min of meer belemmerd in hun strijd tegen de agressieve strekkingen der Bismarcksche politiek. Deze politiek beoogde namelijk de nationale eenheid tot stand te brengen, die zij dringend behoefden om den klassenstrijd zoo krachtig en nadrukkelijk mogelijk te voeren.

In Frankrijk stond de zaak anders. De nationaal-staatkundige eenheid was er reeds lang een feit; de onophoudelijke vervolgingen waaraan de leden der Internationale blootstonden en de onderdrukking der vrije meeningsuiting bracht de strijdende arbeiders vanzelf in scherpe oppositie tot het keizerrijk. Deze oppositie strekte zich ook uit over de buitenlandsche politiek, zoodat de fransche socialisten elk oorlogszuchtig optreden hunner regeering ten felste bestreden, ook in die gevallen waar deze den schijn aannam oorlog te voeren voor de bevrijding van onderdrukte naties of deelen van naties zooals bij de italiaansche moeilijkheden het geval was. In den zomer van '69 begonnen Vermorel en

dat inderdaad de maatschappij niet zou kunnen voortbestaan, wanneer de produktie gedurende eenigen tijd werd stop gezet; dat het dus voldoende is, zoo de produceerende klassen op houden te produceeren, om de plannen van zelfzuchtige en despotische regeeringen onmogelijk te maken.
Verklaart het Kongres van de Internationale Arbeidersvereeniging, bijeen te Brussel, met alle kracht te protesteeren tegen den oorlog.
Het Kongres noodigt de afdeelingen van de vereenigingen uit, ieder in het eigen land, evenals alle verdere arbeidersvereenigingen en groepen van arbeiders, om met de grootste energie op te treden ten einde een oorlog tusschen volken te verhinderen, die tegenwoordig niet anders zou kunnen worden beschouwd dan als een burgeroorlog, omdat een oorlog, gevoerd door de voortbrengende klassen niet anders zal zijn dan een strijd tusschen broeders en burgers.
Het Kongres beveelt den arbeiders bovenal aan, allen arbeid neer te leggen in geval in hun respektievelijke landen een oorlog mocht uitbreken.
Het Kongres vertrouwt voldoende op den geest van solidariteit, welke de arbeiders van alle landen bezielt, om te verwachten dat hun steun niet achterwege zal blijven in dezen oorlog aan den oorlog.

Vallès, bekende voormannen van de Internationale, in de socialistische organen een principieele agitatie tegen den oorlog te voeren. Zij verklaarden de begrippen vaderland en natie voor zinnelooze vooroordeelen en riepen de massa's op om door algemeene dienst- en belastingweigering den oorlog, die den strijd tot verovering der waarachtige vrijheid den weg versperde, onmogelijk te maken. Een ander lid der Internationale, Fermé, die in een artikel de leugen der nationale saamhoorigheid had uiteengerafeld en daartegenover de werkelijkheid der klassetegenstellingen gesteld, werd gerechtelijk vervolgd en veroordeeld tot 6 maanden gevangenisstraf. Aan de kampagne tegen den oorlog, ook na dit vonnis met onverzwakte kracht voortgezet, namen behalve de socialistische arbeiders ook demokratisch-gezinde studenten deel.

Zoo werd de bodem voorbereid: de gedachte dat de arbeidersklasse moest trachten door staking den oorlog te beletten, begon in Frankrijk onder een deel van haar strijdbare voorhoede door te dringen. Daarnaast waren echter ook groepen, die zich op sleeptouw lieten nemen door de ideologisch-pacifistische propaganda, door de burgerlijk-demokratische ‘Liga voor Vrijheid en Vrede’ gevoerd. Op het eerste Kongres dier Liga in '67 was ook de Internationale vertegenwoordigd geweest, onder de afgevaardigden waren er verscheidene, die het bedriegelijke karakter van de vurige maar niets-zeggende frazes der burgerlijke pacifisten niet doorzagen en op de vereeniging der strijdende proletarische met de burgerlijke demokratie aanstuurden. De resolutie tegen den oorlog op het Kongres te Brussel ingediend, bedoelde zonder eenigen twijfel tegenover dergelijke strekkingen de scheiding tusschen burgerlijke en proletarische demokratie juist scherper te trekken.

Sedert het tijdstip dat de Internationale tot de Liga was toegetreden, had in deze een onafgebroken strijd gewoed tusschen de burgerlijke meerderheid en de socialistische minderheid, als wier leider Bakoenin optrad.

Door de Brusselsche motie wilden de voorstellers een principieele uitspraak der Internationale tegenover de burgerlijke fraseurs uitlokken. Door de massale staking uitdrukkelijk te aanvaarden als het doelmatigste middel om oorlogen te verhinderen, stelde het Kongres met één slag de massa-aktie van het proletariaat in het middenpunt van elke werkelijke vredesbeweging. Aan de burgerlijke vredesvrienden bleef niets anders over, dan tot een aanhangsel der Internationale te worden, terwijl de Internationale op het Kongres der Liga te Genève een aanhangsel der burgerlijke pacifisten had geschenen. Op de uitnoodiging tot deelneming aan een tweede Kongres, door de Liga tot de Internationale gericht, antwoordde deze laatste dan ook dat ‘de afgevaardigden van meening waren dat de Liga naast de werkzaamheid der Internationale geen reden van bestaan had en haar leden beter zouden doen, tot de Associatie toe te treden.’ Korten tijd na het Kongres van Brussel trad de socialistische minderheid, waaronder zich Bakoenin en Elisée Reclus bevonden, uit de Liga en stichtte de ‘Internationale Alliantie

der socialistische demokratie'; deze trad weldra tot de Internationale toe.

Met het toetreden der Alliantie tot de Internationale begon de groote strijd tusschen Marx en Bakoenin over de vraag: sociaal-demokratische of anarchistische taktiek, een strijd die de Internationale bleef verscheuren tot aan haar ondergang toe. De noodzakelijkheid om tegenover het anarchistische beginsel van federatie en de anarchistische taktiek van individueele en massale gewelddadigheid tot elken prijs, het beginsel van centralisatie en de taktiek van wettelijke politieke aktie te stellen, bleef in de sociaaldemokratie der verschillende landen voortdurenlang nadat de eerste Internationale was ten onder gegaan. De scherpe tegenstelling tot het anarchisme was een der faktoren, die bij de oprichting der tweede Internationale in '89 wantrouwen en verzet wekten tegen alle direkte aktie der massa's en de sociaal-demokratie geneigd maakten meer en meer alles te zetten op de kaart der indirekte, d.w.z. der parlementaire aktie.

4. De massabeweging in de laatste jaren van het Tweede Keizerrijk en de Commune.

Als een sterke magneet heeft de Parijsche Commune, die 'glorierijke voorbode eener nieuwe maatschappij', sedert bijna een halve eeuw de socialistische gedachte aangetrokken. Het schelle licht waarin de menschen en dingen dier dramatisch bewogene dagen, van uiterste spanning en hoopvolle verwachting eerst, daarna van wilde vertwijfeling, verschijnen, overstraalde met zijn felle glansen min of meer het tijdperk, dat aan de Commune onmiddellijk voorafging. En toch is de massa-beweging der laatste jaren van het tweede keizerrijk evenzeer onze belangstelling waard als de Commune zelve, die zij eerst mogelijk maakte en waartoe zij heeft geleid. De revolutionaire kracht en de internationale gezindheid die de Parijsche arbeiders in de Commune, haar nationalistische oorsprongen ten spijt, openbaarden, waren zelve wederom uitkomsten der wassende beweging, waarin zich het fransche proletariaat sedert 1864 bevond. In de laatste jaren voor den fransch-duitschen oorlog had de klassenstrijd een zoo heftig karakter aangenomen, dat de katastrofe der Commune - beschouwd zuiver als proletarische opstand, dat is onafhankelijk van het bijzondere karakter, dat zij tengevolge van de oorlogsgebeurtenissen kreeg, - als de logische konklusie verschijnt der jaren '68-'70.

Onder het tweede keizerrijk maakte Frankrijk een tijdperk door van zoo grooten bloei en snelle ekonomische ontwikkeling als het geen tweede in den loop der 19de eeuw beleefde. Het aantal kilometers spoorweglijnen nam toe van 1832 tot 17.500; de produktie van steenkool van 4 tot 13 millioen ton, die van ijzer en staal steeg respektievelijk van 362.000 en 16.000 tot 830.000 en 388.000 tonnen. De geldwaarde van den uitvoer klom van 746 millioen francs in 1850 tot 1640 millioen in 1866.

Natuurlijk kwam heel deze voorspoed uitsluitend aan de bezittende klassen - in de eerste plaats aan de groote finantieele en industrieele bourgeoisie - ten goede. Wel trachtte het keizerrijk, dat zich enkel handhaven kon door een demagogische politiek van korruptie van alle klassen, de belangen der bourgeoisie te verzoenen met die van het proletariaat, door aan de eerste overvloedige gelegenheid zich te verrijken en aan de tweede ruimschoots gelegenheid tot arbeid te verschaffen, - maar als elke poging om de belangen der bourgeoisie met die van het proletariaat te verzoenen, was ook deze gedoemd te falen. De groote sommen ten koste gelegd aan openbare werken als spoorwegen, kanalen, havens enz welker enorme uitbreiding voor de bezittende klasse een bron werd van fabelachtige winsten, gevoegd bij de honderden millioenen die de oorlogen en koloniale expedities van het keizerrijk verslonden, joegen de staatsschuld natuurlijk snel de hoogte in. Naar oud recept probeerde de regeering het budget in evenwicht te houden door de indirekte belastingen voortdurend te verhoogen. Tusschen 1850-1865 stegen deze van 850 tot 1250 millioen francs, dat is met bijna een derde, terwijl de direkte belastingen op eenzelfde hoogte bleven. Het waren natuurlijk de massa's der arbeiders en kleinburgers, die voornamelijk den druk der indirekte belastingen droegen. Bij de sterke stijging der levensmiddelen-prijzen kwam, vooral in de groote bevolkingscentra waar duizenden arbeiders, avonturiers en plezierzoekers heen stroomden, een schrikwekkende stijging van de woninghuur.

Zoo wekte de noodzakelijkheid van zich tegen de nadeelige strekkingen van het kapitalisme te verzetten, reeds voor het midden der jaren '60 de fransche arbeidersklasse uit haar lijdelijkheid. Aanvankelijk toonde de opkomende beweging, die sterk onder den lang-nawerkenden indruk van de bloedige nederlaag in Juni '48 stond, zich niet alleen van allen revolutionairen strijd, maar ook van alle revolutionaire gedachte afkeerig: zij zocht haar heil in koöperatie en instellingen van onderling hulpbetoon. De ideeën van Proudhon, die door koöperatieve ondernemingen en instellingen voor gratis onderling krediet den afstand tusschen de klassen wilde verminderen, begonnen zich in die jaren onder de voorhoede van het fransche proletariaat te verspreiden en dit sterk te beinvloeden. Het ‘Manifest der 60’ dat de vaan ontrolde waaronder deze voorhoede bij de verkiezingen van 1864 optrok, proklameerde dan ook ‘de vrijheid van den arbeid, het krediet en de solidariteit’ tot leidende beginselen.

Maar weldra dreef de maatschappelijke werkelijkheid de socialistische arbeiders, alle bewondering voor Proudhon ten spijt, wegen op die hij volkomen verkeerd achtte: die n.l. van vakvereenigingsorganisatie en aktie. Reeds in de jaren '50 waren, nadat de reaktie volgend op de Juni-nederlaag de jonge vakorganisaties had neergeslagen, weer enkele hulpkassen ontstaan, o.a. onder de hoedenmakers, de steenhouwers, de arbeiders in brons, alles hooggeschoolde arbeid. In de jaren '60 beginnen zich ook de arbeiders in de ijzerindustrie, de mijnwerkers,

de typografen en vele andere vakken te vereenigen: de ‘hulpkassen’ worden in ‘weerstandskassen’ omgezet; de regeering is na vele pogingen, om de vakbeweging te onderdrukken, genoodzaakt het recht van staking in beginsel te erkennen. Dat van vereeniging bleef daarentegen nog door zoovele beperkende bepalingen omheind dat de vakstrijd tot onophoudelijke vervolgingen en processen aanleiding gaf. Zoo ontwikkelde zich door het halfslachtige, aarzelende optreden der regeering zelve, uit kleine op zichzelf staande beroepsakties de klassenstrijd. In de laatste periode van het keizerrijk mondden de vele afzonderlijke bewegingen voor volledige vrijheid van drukpers, van vereeniging en staking uit in een algemeene *politieke* beweging tegen het keizerrijk en voor de *demokratische republiek*.

Dit geheele proces werd door de Internationale krachtig bevorderd. Van haar kwam de groote stoot, die de massa's tot organisatie en strijd opriep. Tegenover de vage leuzen en kleinburgerlijk-individualistische begrippen van Proudhon stelde zij haar klare, zuiver-proletarische doeleinden op: ekonomische en politieke aktie tot verovering van de politieke macht, onteigening der kapitalisten, vergemeenschappelijking der produktiemiddelen. Naarmate de nieuwe sociaaldemokratische ideeën meer invloed kregen in de Internationale, nam op de jaarlijksche kongressen de invloed der fransche sektie af, waarin de aanhangers van Proudhon de meerderheid hadden. Maar in deze sektie zelve werd de minderheid grooter, die politieken, revolutionairen strijd wilde. Het waren vooral de aanhangers van Blanqui, die tegenover de Proudhonisten of mutuellisten deze ideeën vertegenwoordigden. Niet, alsof de Blanquisten reeds in alle opzichten sociaaldemokratisch dachten: daarvoor waren in hen de voorstellingen nog te sterk, die in de oude jacobijnsche traditie wortelden. Zij hielden vast aan de samenzweerderstaktiek en aan strenge, absolute centralisatie.

Aanvankelijk vond de Internationale weinig ingang onder de fransche arbeiders: in '66 telden de verschillende sekties te zamen op zijn best 1200 leden. Maar het jaar daarop begon een groote verandering, de Internationale kreeg meer kontakt met de massa's en van nu af aan tot aan den val der Commune is de geschiedenis van de massa-beweging in Frankrijk onafscheidelijk met die der Internationale verbonden. Deze geschiedenis levert een treffend voorbeeld van den invloed die een kleine, tamelijk bewuste revolutionaire groep op spontaan in beweging komende massa's uitoefenen kan.

De industrieele krisis van '67 dreef de fransche arbeiders in den ekonomischen strijd. Een groot aantal verdedigende stakingen braken uit, waarvan de reeds vermelde der arbeiders in brons het meest de aandacht trok. Ook de politieke agitatie nam heviger vormen en grooter afmetingen aan. Naar aanleiding eener gezamenlijke betooging door de verschillende partijen die het keizerrijk bestreden, in November '67 gehouden, werd de Internationale tot een verboden vereeniging verklaard en ontbonden. Aan de bestuurders werden geldboeten opgelegd; de

verkiezing van een nieuw bestuur leidde spoedig tot nieuwe vervolgingen en nieuwe veroordeelingen, ditmaal tot gevangenisstraf voor de leiders. Het ledental was tot ongeveer honderd gedaald, maar de propaganda voor de beginselen der Associatie, door de processen der veroordeelde leiders Tolain en Varlin onder de massa gedragen, sloeg plotseling als een vonk in het kruit. Op hetzelfde oogenblik dat de Internationale als politiek-onbeteekenende organisatie onderging, herrees zij als geest en waarheid in de hoofden en harten van duizenden.

Den eigen dag dat de veroordeelde leiders naar de St.-Pelagie gevangenis gevoerd werden om hun straf te ondergaan, vond te Parijs de eerste van een lange reeks volksvergaderingen plaats, die hun stempel zouden drukken op de revolutionaire beweging der laatste jaren van het keizerrijk.

De massa volgde in haar strijd intuïtief de lijn van den geringsten weerstand: zij ontweek de tallooze hindernissen waarmee het terrein van het vereenigingsrecht was bezaaid en koncentreerde haar kracht op de toepassing der beide middelen, die zij reeds van het keizerrijk had afgedwongen: de vergadering en de pers.

Reeds in het begin van '68 wordt het duidelijk dat de demokratische klassen, arbeiders, radikale kleinburgers en revolutionaire intellektueelen, onweerstaanbaar opdringen en het keizerrijk tegen hen geen stand zal kunnen houden. Vol vertrouwen op de ontwikkeling der dingen, zoeken de leiders der revolutionaire beweging de massa af te houden van ontijdige krachtproeven. ‘De tijden zijn bijna vervuld,’ ziehier de algemeene gedachte.

In den loop van den zomer is de regeering genoodzaakt het recht van vergadering en drukpers opnieuw uit te breiden; een bewijs hoezeer het keizerschap wankelt. Het direkte gevolg is een snelle, enorme opleving der burgerlijk-republikeinsche en der revolutionaire arbeiderspers. Tal van nieuwe bladen worden opgericht en vinden gretige lezers. De ‘Reveil’ van den ouden revolutionair Delescluse bereikte een oplaag van 12.000 exemplaren; de op gezette tijden als pamflet verschijnende sensationeel-geschrevene ‘Lanterne’ van Rochefort een oplaag van 50.000. De uitvoerige verslagen, in deze en andere bladen verschijnend over de politieke processen waardoor het keizerschap vergeefs den stijgenden revolutionairen vloed poogt te bedwingen, dragen in hooge mate tot de politieke opvoeding der massa's bij.

Voor het proletariaat is de uitbreiding van het recht van vergadering van nog grooter belang dan dat van der vrijheid der drukpers. Na de bijna twintigjarige periode van verstikking der vrije meeningsuiting die achter hem ligt werpt het zich met onleschbaren dorst in den stroom der openbare diskussie.

Op tallooze druk-bezochte volksvergaderingen in alle wijken van Parijs vinden besprekingen plaats over alle mogelijke vraagstukken van politiek en sociaal belang. Op deze vergaderingen verschijnen ook de voormannen der

Internationale; zij proklameeren de toekomst van het socialisme en zetten zijn grondbeginselen uiteen. Het kommunisme dat men sedert de Juni-dagen onder de straatsteenen begraven had gewaand, herrijst oneindig sterker dan te voren en verklaart vol zelfbewuste kracht ‘de toekomst behoort mij’.

Telkens duiken nieuwe sprekers en nieuwe leiders op, oude sociale theorieën vieren hun opstanding, alle mogelijke sociale opvattingen worden tegenover elkaar gesteld. Met de intellektueele gisting, die in de arbeidersklasse begint, gaat een snelle opstuwing en rijping der socialistische gedachte gepaard. De stoutmoedigste theorieën, de meest radikale bestrijding van het heerschende politieke en ekonomische stelsel en van den godsdienst, vinden den grootsten bijval.

Zoo neemt in dit tijdperk de volksvergadering tot op zekere hoogte de funktie der organisatie over. De leiders der fransche Internationale beseffen, dat de formules van scherp afgebakende groepen met geregelde bijdragen, een regelmatig bestuur enz. in de nieuwe faze der beweging niet bruikbaar zijn. Zij trachten geen nieuwe vereenigingen in het leven te roepen, maar besteden al hun kracht aan de propaganda der socialistische ideeën. De vruchten dezer propaganda rijpen bij den dag. ‘De Internationale Arbeiders-Associatie’ aldus bericht Combault, een vriend van Benoit Malon, in '69 aan het blad der Federatie in romaansch Zwitserland, ‘heeft in Frankrijk nimmer zoo goed gewerkt, als sedert zij werd ontbonden.... Gedurende de drie jaar die wij gebruikten om onze organisatie te stichten en haar beginselen te verkondigen, is het ons nimmer gelukt om meer dan een uiterst beperkt aantal leden te vereenigen, aan onze materieele en moreele aktie waren zeer enge grenzen gesteld. Thans nu wij geen organisatie meer hebben en officieel niet meer bestaan, is het voldoende geweest dat één lid der Internationale een oproeping uit Bazel kreeg, om onmiddellijk op alle openbare vergaderingen kollektes te doen houden en door alle vakvereenigingen steunlijsten te doen rondzenden.... De ontbinding der Parijsche sektie kan dus beschouwd worden als een gelukkig ongeluk, daar zij tot resultaat heeft gehad om te eener zijde een groep van enkele honderden te niet te doen gaan, maar te anderer zijde, alhoewel dan slechts in beginsel en op onregelmatige wijze, het gansche denkende en aktieve deel der arbeidersbevolking tot de Internationale te voeren’.

Enkel Blanqui - hoezeer hij ook in zijn lange gevangenschap door studie en nadenken zijn ideeën over sociale vraagstukken verbreed en verdiept heeft - blijft overtuigd dat een kleine, hecht-georganiseerde, militair-gedisciplineerde groep de onmisbare hefboom is om op een gegeven moment de massa's tegen een heerschend regiem in beweging te brengen. Met ongebroken energie verzamelt hij zijn getrouwen opnieuw in een geheim verbond en rekruteert vele nieuwe leden, weldra is deze Gideonsbende 2000 man sterk. De massa der arbeiders echter verliest steeds meer het vertrouwen in de methoden der samenzwering; min of meer

helder, min of meer bewust begint zij te beseffen dat de veranderingen in het bedrijfsleven een nieuwe strijdwijze mogelijk maken en dat het algemeeene kiesrecht, - zelfs daar waar het als in Frankrijk onder het keizerrijk gebruikt wordt als middel tot volksbedrog en volksmisleiding, - onafzienbare mogelijkheden opent.

Wanneer in '69 te midden van de algemeene politieke gisting de verkiezingen voor het parlement plaats vinden, werpt de arbeidersklasse zich vol vuur in den strijd. Te vergeefs dringt een deel der leiders van de Internationale aan op onthouding, een ander deel op het stellen van eigen kandidaturen: de massa is daarvoor nog niet rijp, zij wil direkte uitkomsten zien en steunt de kandidaten der republikeinsche oppositie. Van de weinige onafhankelijke socialistische kandidaten komen slechts enkele in herstemming. Als deze te Parijs ongunstig afloopt, voert de teleurstelling van het proletariaat tot heftige betoogingen tegen het keizerrijk, de regeering gaat over tot nieuwe arrestaties en nieuwe vervolgingen der socialistische pers.

Nauwelijks is de verkiezingsstrijd achter den rug, of de strijdbare revolutionaire energie van het proletariaat begint in talrijke stakingen tot uiting te komen. De ekonomische strijd, begunstigd door de uitmuntende konjunktuur, biedt de Internationale een prachtig terrein van propaganda en aktie. In de tweede helft van het jaar sluiten vele vakvereenigingen zich bij de Associatie aan. De radikale strooming wint snel veld onder de proletarische voorhoede. Op het kongres van Bazel (September '69) stemt voor de eerste maal de meerderheid der fransche delegatie niet meer ‘mutuellistisch’ maar ‘kollektivistisch’, dat is niet meer in den zin van het kleinburgerlijk-utopische socialisme van Proudhon, maar in dien van het proletarisch-revolutionaire van Marx.

Intusschen had de verdaging (begin Oktober) van het parlement door de regeering nieuwe politieke beroering gewekt. De burgerlijke republikeinen schenen zich, onder aanvoering der parlementaire oppositie, gereed te maken tot een algemeenen beslissenden aanval. In de leidende kringen der Internationale dook de gedachte op aan een demonstratieve massale staking in enkele groote industrie-centra, o.a. te Lyon. Maar de burgerlijke oppositie deinsde op het laatste oogenblik terug, een groote betooging waarmee de strijd den 26sten ingezet zou worden werd afgelast. Opnieuw wierp de energie der revolutionairen zich op de ekonomische aktie: een ‘lawine van stakingen’ stortte zich in de laatste maanden van '69 over Frankrijk uit. In het mijnbekken van Ambin kwam het tot hevige botsingen tusschen de stakers en de troepen, waarbij tientallen dooden en gewonden vielen. In Parijs ontwikkelde zich een loonstrijd der zeembereiders waarbij aanvankelijk 800 arbeiders betrokken waren, tot een algemeen konflikt tusschen de patroonsbonden en de vakorganisatie. De van weerskanten met enorme hardnekkigheid gevoerde strijd ging ten slotte voor de arbeiders verloren, maar hij droeg goede vruchten voor de revolutionaire bewustwording en de organisatie: zijn uitkomst was de federatie aller Parijsche vakvereenigingen in één verbond.

Van nog grooter beteekenis dan deze stakingen waren, was het ontwaken van het proletariaat der metaalindustrie te Creusot. Ondanks de groote afzondering van de algemeene beweging waarin deze arbeiders verkeerden, en de patriarchale vormen waarin de dynastie-Schneider haar exploitatie hulde, had zich allengs onder hen een revolutionaire kern gevormd. Het ontslag van twee arbeiders, bij de oppositie tegen de patroon op den voorgrond gekomen, voerde tot een spontane proteststaking van 6000 man. Ook tot deze geïsoleerde, onbewuste en totaal ongeschoolde arbeidsslaven bleek een flauwe siddering door te dringen van de revolutionaire onrust die het fransche proletariaat in die maanden machtig aangreep. Weliswaar smeekten na enkele dagen de arbeiders, door de ontplooiing van een groote troepenmacht geterroriseerd, deemoedig om den arbeid te mogen hervatten: alle ‘raddraaiers’ werden ontslagen, de massa keerde tot het oude slavenleven terug. Maar de ontslagenen zorgden, dat socialistische bladen geregeld hun weg vonden naar le Creusot; er ontstond een begin van organisatie en in Maart '71 brak opnieuw een staking uit, die eerst na wekenlangen strijd onderdrukt werd.

De moord, door een prins uit het huis Bonaparte op Victor Noir, een jongen journalist der oppositie, begaan, deed de politieke hartstochten stormachtig aanzwellen. De begrafenis van het slachtoffer van den prinselijken bandiet werd een zoo indrukwekkende demonstratie, als Parijs na 1848 niet meer had gezien. Meer dan 200,000 menschen betoogden hun haat tegen het keizerrijk, hun ongeduld, om verlost te worden van het nog meer vernederende dan drukkende regiem van den ‘kleinen Napoleon’. De regeering verwachtte het uitbreken van den opstand; op de Champs Elysées stonden de troepen opgesteld, tot vuren gereed. Maar ten tweeden male weken de burgerlijke leiders terug; ook van de mannen der Internationale waren er verscheidene, (o.a. Malon en Varlin) die het oogenblik voor een beslissende worsteling niet gekomen achtten. Burgerlijk-republikeinsche en proletarische leiders pleegden overleg en besloten, bij de eerste de beste gelegenheid te zorgen voor samenwerking hunner troepen.

Het begin van 1870 bracht een nieuwe stortvloed van vervolgingen, o.a. werd einde Januari Rochefort tot zes maanden gevangenisstraf veroordeeld; de leden der Internationale: Flourens, Varlin, Millière, die na aanleiding van dit vonnis een oproeping tot het volk richtten, werden begin Februari gearresteerd. Nu wendde een deputatie uit de arbeiders zich tot de kamerleden der burgerlijke oppositie om hen te verzoeken hun mandaat neer te leggen. Dit zou het sein geven tot den opstand der massa's. In Parijs kookten de gemoederen, reeds begon het volk hier en daar barrikaden op te werpen. Maar wederom aarzelden de burgerlijke parlementsleden, opnieuw ging het gunstige oogenblik voorbij. In de demokratische bladen waarschuwden de leiders de massa tegen ontijdige uitbarstingen: ‘de revolutie nadert met rassche schreden; laat ons haar niet den weg versperren, door een ongeduld, dat hoe gerecht-

vaardigd ook, de oorzaak zou kunnen worden van een ramp voor ons zelven.'

Opnieuw nam het keizerrijk zijn toevlucht tot onderdrukkingsmaatregelen zonder daarmee echter den groei der beweging te kunnen tegenhouden: deze was daarvoor reeds te sterk. En nu begon een nieuw stadium: in en door den strijd, door de meetings, de stakingen, de agitatie, de processen, begonnen de organisaties te groeien. In alle vakken en beroepen, in Parijs en in de provincie, ontstonden nieuwe sekties der Internationale: vakvereenigingen, debateerclubs, studiekringen. Al deze verschillende organisaties vormden lokale federaties, krachtig en onophoudelijk drongen de leiders aan op algemeene nationale aaneensluiting. Een net van arbeidersvereenigingen begon Frankrijk te bedekken; in April 1870 schatte men het aantal leden der bij de Associatie aangesloten vereenigingen op een kwart millioen. En al deze organisaties, uit den strijd geboren, waren door een vurigen strijdbaren geest bezield.

Nogmaals trachtte het keizerrijk het socialistische gevaar te bezweren met behulp der demagogische middelen die het eenige jaren vroeger met zooveel succes had toegepast: het uitschrijven van een plebisciet. Het volk moest zich uitspreken over de vraag: vóór of tegen de liberale hervormingen; - wat feitelijk beteekende: vóór of tegen het keizerschap. Met onstuimig élan wierp de Internationale zich in den strijd; in het gemeenschappelijke manifest van alle Parijsche sekties omschreef zij haar doel: 'de absolute verwerping van het stelsel der monarchie, de meest onomwonden verklaring ten gunste der demokratische en sociale republiek, die alléén onze rechtvaardige begeerten kan vervullen.' Het onmiddellijke gevolg van dit manifest was een ware stortvloed van vervolgingen en arrestaties; de regeering greep naar het laatste middel, waarmee een ten doode opgeschreven bewind zijn levensduur poogt te verlengen: naar de vertooning van een zgn. 'komplot tegen den staat'. Einde Juni verschenen 38 leden der Internationale voor de Parijsche rechtbank, beschuldigd van het misdrijf, hetzij als leiders hetzij als gewone leden tot een geheime vereeniging te hebben behoord. Zeven hunner werden tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld. De regeering koelde op de individuen haar wraak, omdat zij zich machteloos voelde tegenover den wassenden vloed der volksbeweging. Deze had een uitbreiding en een intensiteit bereikt, die maakte dat alle pogingen tot onderdrukking, alle plagerijen van het gezag en alle onbillijkheden der klassejustitie haar slechts ten goede kwamen.

Vol blijden moed, vol vertrouwen in de toekomst, zetten de revolutionairen hun werk van propaganda en organisatie voort, toen, juist drie weken na de uitspraak in het derde proces der Internationale, de oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland uitbrak.

Alle vooruitzichten eener normale ontwikkeling van de burgerlijk-demokratische zoowel als van de arbeidersbeweging werden met één slag vernietigd. De groote opstand van het proletariaat, waarheen de intense klassenstrijd aan

het einde de jaren '60 duidelijk leidde, werd door den oorlog weliswaar niet voorkomen, misschien zelfs verhaast, maar hij vond plaats onder hoogst abnormale en ongunstige omstandigheden. Door den voor Frankrijk zoo ongelukkigen oorlog werden de nationale gevoelens op de spits gedreven en de klare idee der revolutionaire klasse-worsteling in de noodzakelijkerwijze troebele en verwarde beweging der Commune verstikt. Het isolement waarin zich het Parijsche proletariaat in die beweging ten opzichte van dat van het overige Frankrijk bevond, zou uitloopen op een ramp voor de arbeidersklasse, zoo groot, dat elke vroegere daarbij verbleekte.

Nauwelijks zes weken na de oorlogsverklaring ging het keizerrijk - dat volgens de geestige schrijving van Jaurès ‘sedert langen tijd geen regeering meer was maar slechts een avontuur in likwidatie’ - in de militaire katastrofe van Sédan onder. De revolutionaire beweging, door den oorlog gedesorganiseerd, was te zwak om in te grijpen en de massa's voor te gaan in een onweerstaanbare aktie voor de demokratische republiek. Een poging in die richting, den 16^{den} Augustus door Blanqui en Eudes met een handvol getrouwen gewaagd, liep onmiddellijk dood in de algemeene vijandige onverschilligheid. En toen den 4^{den} September op het bericht van Sédan de menigte de Kamer van afgevaardigden bestormde en de kreaturen van den gevallen avonturier uiteenjoeg, kwam een kliek van gewetenlooze politieke gelukzoekers uit de rijen der liberale oppositie aan het roer, die in de uren van den uitersten nationalen nood zich door niets anders liet leiden dan door het meest schaamtelooze persoonlijke voordeel en het meest bekrompen klassenbelang. Liever dan het Parijsche proletariaat te wapenen, te oefenen en voor de verdediging der stad te gebruiken - het eenige middel om de reeds door de duitsche legers ingesloten hoofdstad, aan wier lot dat van het gansche land verbonden was, te redden, - zag de nieuwe regeering, die zich ‘regeering der nationale verdediging’ noemde, maar in waarheid een regeering van het nationale verraad was, van elke werkelijke poging tot gewapende verdediging af. Want.... ‘Parijs te wapenen, beteekende wapens te geven aan de omwenteling. Een overwinning van Parijs op de pruisische aanvallers zou een overwinning der fransche arbeiders op de fransche kapitalisten zijn geweest.’ (Marx) De tijden waren voorbij dat een burgerlijk-revolutionaire regeering kon handelen als de mannen van 1792 en '93 gehandeld hadden, dat zij alle krachten der natie kon ontketenen in dienst der nationale gedachte, die tevens de zaak van de burgerlijke vrijheid en van den menschelijken vooruitgang was. En de tijden waren nog niet geboren, dat onder den spoorslag der imperialistische belangen, burgerlijke regeeringen door middel van valsche leuzen en verleugende voorstellingen de nationaliteitsidee tot een nieuwen godsdienst zouden verheffen, dat zij het gansche volk, rijk en arm, jong en oud, man en vrouw, zouden opzweepen tot ongeëvenaarde offervaardigheid ten bate der nieuwe godheid.

Tegen hun wil waren de nieuwe regeering en de militaire gouverneur van Parijs, Trochu, gedwongen geweest om de Parijsche arbeiders gedurende het beleg als ‘nationale garde’ te organiseeren. Maar daar Proclus elke poging om de hoofdstad werkelijk te verdedigen een ‘heroïsche dwaasheid’ achtte en zijn gansche ‘verdedigingsplan’ in het voornemen bestond om Parijs, zoodra hij dit met goed fatsoen kon doen, aan de duitsche legers uit te leveren, werd de weermacht van 250.000 man, die de vurige, intelligente, door patriottisch-revolutionaire ideeën bezielde Parijsche arbeiders vormden, in een paar hopelooze uitvallen opzettelijk verzwakt. Deze uitvallen waren enkel bestemd, om het ‘dwaze heroïsme’ der bevolking te bevredigen en door hun mislukking den weg te banen tot de kapitulatie. Vergeefs drong het centrale komitee der arbeidersvereenigingen van den eersten dag van het beleg af, krachtig aan op onteigening en rationeele verdeeling der levensmiddelen. Vergeefs stelde de radikale-kleinburgerlijke zoowel als de arbeiderspers de medeplichtigheid van den ‘binnenlandschen vijand’, aan de ramp die Frankrijk bedreigde in het licht; vergeefs deed, tegenover de passief-verraderlijke houding der demagogische advokatenkliek die zich tot meesters van Frankrijk hadden opgeworpen, deze nationalistisch-revolutionaire volkspers haar eigen heroïschen raad hooren. De samentrekking aller militaire krachten binnen Parijs bepleitte zij, om den ring der belegeraars te doorbreken en hun legers naar de grens terug te werpen. En vergeefs, ten slotte, waren de pogingen der menigte van 8 en 31 Oktober 1870 en 22 Januari 1871 om deze verraderlijke kliek weg te jagen.

Den 27sten Januari werd de kapitulatie van Parijs geteekend; veertien dagen later kwam, volgens de bepalingen der gesloten overeenkomst, te Bordeaux de zgn. ‘Nationale Vergadering’ bijeen, die moest beslissen over het al of niet aannemen der door Bismarck aangeboden vredesvoorwaarden. De omstandigheden waaronder deze vergadering werd gekozen, maakte dat haar groote meerderheid bestond uit royalistische landjonkers die geen andere begeerte hadden dan ‘vrede tot elken prijs’, zoo daarmede slechts een revolutionaire beweging werd voorkomen, en het afwentelen der oorlogskosten op de arbeiders en kleine burgers.

Reeds de eerste berichten over den geest en de besluiten der Nationale Vergadering die de bevolking van Parijs bereikten, maakten duidelijk wat zij van dit door en door reaktionaire lichaam te verwachten had. Thiers, de ‘meest absolute belichaming van alle list en alle wreedheid der heerschende klassen’ was tot hoofd van het uitvoerende bewind gekozen; de protesten van de afgevaardigden der groote steden waren verstikt, de zegepralende intocht der Pruisen binnen Parijs was toegestaan, de besluiten, in zake het verval der wissels en de betaling der huur genomen, beteekenden dat de geheele kleine burgerij van de hoofdstad aan de belangen van het finantieele kapitaal werd opgeofferd en dat een paar honderd duizend gezinnen van kleinburgers en

arbeiders ten pleziere der huisbezitters op straat kwamen te staan. De inhouding, ten slotte, reeds in de naaste toekomst, van de soldij der Nationale Garde, beroofde de massa der gezinnen van arbeiders en kleine burgers van het stukje brood, waarvan zij in een tijd van volslagen ekonomische ontwrichting en algemeene werkeloosheid leefden.

Men begrijpt welke uitwerking deze tijdingen moesten hebben op een bevolking, in hooge mate uitgeput en overprikkeld door de ellende van een juist doorstaan maandenlang beleg. En als wilde het meest reaktionaire deel der bezittende klasse de Parijsche massa's nog verder tergen en tot wanhoop brengen, kwam bij deze besluiten nog de bedreiging van Thiers, dat Parijs 'onthoofd en onthoofdstad' zou worden, de terdoodveroordeeling van Blanqui en Flourens wegens de poging tot gewapenden opstand van den 31sten Oktober, de onderdrukking der republikeinsche pers, het opnieuw uitvaardigen van den staat van beleg voor Parijs en de benoeming van twee reaktionairen tot hoofd der politie en tot kommandant der Nationale Garde.

Al deze maatregelen van Thiers en zijn trawanten hadden tot doel de Parijsche massa's te provoceeren, hen tot opstand te dwingen ten einde dezen dan neer te slaan en de hoofdstad met haar twee millioen inwoners te behandelen als een onderworpen stad. De onderwerping van Parijs was voor de groote bourgeoisie, als wier zaakwaarnemer Thiers optrad, een noodzakelijkheid. De Parijsche massa's waren de groote hinderpaal tot de uitvoering van den kontra-revolutionairen staatsgreep die land en volk van Frankrijk aan het grootgrondbezit en de hooge bank zou overleveren. De eerste voorwaarde tot het slagen van dit plan was: Parijs te ontwapenen, dus ook de Nationale Garde van haar artillerie te berooven, door de arbeiders en kleinburgers uit eigen middelen bijeen gebracht, en haar te ontbinden. Het ruchtbaar worden van het voornemen der regeering om de kanonnen der Nationale Garde - onder het leugenachtige voorwendsel dat zij staatseigendom waren - uit Parijs weg te voeren, dreef de verbittering van de massa's ten top. Sedert einde Februari vonden telkens volksvergaderingen plaats, die tegen dit voornemen, door de bevolking terecht als de eerste schrede tot de ontwapening van Parijs beschouwd, ten scherpste protesteerden. Het was duidelijk dat de demokratische klassen van Parijs zich niet zonder strijd weerloos zouden laten maken.

Ondanks alle protesten beval Thiers den 18^{den} Maart aan den gouverneur van Parijs, Vinay, om zich aan het hoofd van een sterke afdeeling politie en eenige infanterieregimenten in den nacht meester te maken van de kanonnen, die door de Nationale Garde op de hoogte van Montmartre in veiligheid waren gebracht. De toeleg mislukte door den tegenstand van het volk, dat op het eerste gerucht van alle kanten toeschoot. De soldaten, zeer verbitterd tegen hun chefs door de vreeselijke militaire vernederingen die de oorlog hun gebracht had, ontevreden en oproerig gezind, boden niet lang weerstand aan

de roepstem van het volk. De rijen werden verbroken, volk en troepen verbroederden zich en de kanonnen werden in triomf de hoogte van Montmartre weer opgesleept. Ook op andere plaatsen van de stad weigerden de troepen zich tegen het volk te laten gebruiken en om negen uur 's morgens moest de algemeene terugtocht bevolen worden, wilde men niet gevaar loopen dat heel het leger wegsmolt in den revolutionairen gloed dien Parijs uitstraalde. Nu verlieten op bevel van Thiers ook alle leden der regeering en alle hooge ambtenaren de hoofdstad: door sabotage op groote schaal hoopte de booze dwerg het maatschappelijke leven van Parijs volkomen te desorganiseeren. Op den morgen van den 19^{den} Maart ontdekte het volk van Parijs, dat het door de vlucht der heerschende klasse plotseling van uitbuiting en onderdrukking was bevrijd.

Maar de leiders der Parijsche arbeiders bezaten noch het theoretische doorzicht, noch de praktische ervaring, in een woord zij bezaten de politieke rijpheid niet, die hen in staat zou hebben gesteld tot het koene optreden door de situatie vereischt.

Alle maatregelen werden verzuimd, die het isolement van Parijs, door Thiers' sluwe politiek bewerkt, hadden kunnen verbreken en de volksbeweging de mogelijkheid verschaffen zich uit te breiden over het geheele land. Werkelijk revolutionaire proletarische leiders zouden begrepen hebben, om niet door een overmacht verpletterd te worden, zoodra de heerschende klassen zich hersteld en de machtsmiddelen verzameld hadden, die hun tengevolge van den oorlog oogenblikkelijk niet ter beschikking stonden, had Parijs maar één kans: onmiddellijk en met alle kracht overgaan tot een algemeen offensief. Hiertoe was het ten eerste noodig, beslag te leggen op de geldmiddelen der fransche bank, die als onderpand met het oog op een eventueel later vergelijk met de bourgeoisie van oneindig grooter waarde was dan de enkele armzalige gijzelaars waarvan de revolutionairen zich verzekerden. Ook had men de Nationale Garde in haar geheel onmiddellijk onder de wapenen moeten roepen en naar Versailles doen opmarcheeren; van de ontzenuwde, mismoedig-aftrekkende legerdeelen zoovele als mogelijk was tot het volk zien over te halen; het kontakt met het overige Frankrijk herstellen door naar alle groote steden en industrieplaatsen afgezanten te sturen om zoodoende een werkelijke nationale regeering te stellen tegenover het kontra-revolutionaire bewind te Versailles.

Het centrale komitee der Nationale Garde echter, waaraan na den uittocht der heerschende klassen de macht toeviel, deed niets van dit alles. Zijn leidend beginsel was niet het voeren van revolutionaire aktie maar het waken voor wettelijke regelmatigheid. Dit blijkt wel het sterkst hieruit, dat zijn eerste daad het uitschrijven van verkiezingen voor een nieuwen raad der gemeente, zijn tweede het aanknoopen van onderhandelingen met de burgemeesters der verschillende stadswijken was. Hiermee ging veel kostbare tijd verloren. De geest die het komitee vervulde was die van overgroote gematigdheid; het ontweek

zooveel mogelijk het nemen van alle politieke of sociale maatregelen, die een revolutionair karakter droegen.

De verkiezingen voor de Commune, die te midden van volkomen rust en orde plaats vonden, brachten bijna uitsluitend socialisten van verschillende richtingen en schakeeringen aan het bewind; onder hen waren zoowel beproefde strijders der oude garde als jongeren, door de Internationale tot den strijd gewekt. Tot deze laatsten behoorden naast volgelingen van Proudhon ook een aantal aanhangers van Blanqui; zelf kon deze niet in de Commune gekozen worden doordat hij als gevangene in de macht der reaktie was. Op enkele uitzonderingen na waren alle gekozenen oprechte demokraten, eerlijke overtuigde strijders voor de bevrijding des volks. Maar den meesten ontbrak algemeen theoretisch doorzicht en revolutionaire doortastendheid. Het socialisme was in Frankrijk nog niet uitgegroeid boven de oude versnippering in talrijke sekten en scholen waarvan elke zwoer bij haar eigen speciale heilmiddel. En nog steeds oefende de jacobijnsche traditie der groote Revolutie een ontzaggelijke suggestieve macht op de geesten uit.

Men kan de leden der Commune al naar hun richting in twee hoofdgroepen verdeelen. De eene, die in de minderheid was, wilde scherpen politieken strijd, uitgaande van een sterk gecentraliseerd lichaam en streefde naar de diktatuur der volksklassen met de middelen van 1793. Deze meerderheid belichaamde feitelijk de aspiraties van het meest revolutionaire deel der Parijsche arbeiders. De minderheid daarentegen bestond grootendeels uit federalisten, en proudhonisten, die droomden van de zelfstandigheid der gemeente, van vernieuwing der maatschappij door het verzekeringswezen en het onderling krediet. In politiek opzicht achterstaande bij de centralisten, waren zij dezen vooruit in het besef der diepe maatschappelijke transformatie die noodig was om tot het socialisme te komen. Meerderheid en minderheid verbonden hun fellen haat tegen de reaktie die van Versailles uit de republiek bedreigde en hun gemeenschappelijke aspiraties naar sociale rechtvaardigheid. Maar deze banden bleken onvoldoende op een oogenblik, dat de gesloten borstwering van één gedachte en één wil tegenover den vijand onmisbaar was. De verbitterde strijd dien meerderheid en minderheid van den eersten tot den laatsten dag in de Commune voerden, werkte in alle opzichten verlammend op haar aktie, maar vooral in de levenskwestie van de militaire verdediging der stad. De onbekwaamheid op militair gebied der Commune, een onbekwaamheid waartoe haar uitmuntende maatregelen ter reorganisatie van enkele openbare diensten, o.a. van de munt en het postwezen, een zoo groote tegenstelling vormden, verhaastte en verergerde haar nederlaag. Terwijl in Versailles de kontra-revolutionaire regeering van Thiers de hermetisch van het volk afgezonderde troepen door strenge tucht, voortdurende militaire oefening en extra-rantsoenen als jachthonden africhtte op de menschenjacht, wist de Commune zoo goed als geen

partij te trekken van de groote militaire hulpbronnen die haar in de Parijsche bevolking ter beschikking stonden. En terwijl een stroom van door Bismarck vrijgelaten fransche soldaten uit de duitsche vestingen gestadig naar Versailles terugvloeide, om daar de legermacht der reaktie te versterken, smolten de troepen der Commune, die op het eind van April nog 100.000 man telden, aanhoudend weg, zoodat aan de verschillende gevechten, waarin de Parijzenaars in den loop van April steeds meer achteruit werden gedrongen, eindelijk ten hoogste nog 12.000 man deelnamen. Deze, in den ongelijken strijd voortdurend gedecimeerde keurbende, verdedigde, onder leiding van twee poolsche oud-militairen, Dombrowski en Wroblewski, op heldhaftige wijze weken lang de forten van Vanves en Neuilly tegen de overmachtige artillerie der Versaillanen.

Maar de moed dezer keurbende kon niet baten: sedert de eerste dagen van April was het lot der Commune, militair zoowel als politiek, beslist. De optimistische verwachtingen der opstandelingen, dat Versailles verpletterd zou worden zoodra het de vijandelijkheden opende, dat de infanterie zou weigeren te schieten, enz. bleken ijdel. Iederen dag kwam de vijand naderbij: reeds waren de voornaamste forten gevallen en de onmenschelijke exekuties der gevangen genomen Communards leerden aan het Parijsche volk wat zijn lot zou zijn zoo de partij der orde zegevierde. Maar zóó sterk was het vertrouwen in de onneembaarheid van de vestingwerken die de stad beschermden en zóó groot de zorgelooze zekerheid van het volk, dat op Zondag 21 Mei het leger der Versaillanen er in slaagde de wallen bij verrassing te forceeren, door de poort van St. Cloud de stad binnen te dringen en een vijfde deel van haar te bezetten, eer het bericht van den overval den raad der Commune had bereikt.

In haar grenzenloos vertrouwen op de ‘onneembaarheid der wallen’ had de Commune zich in het minst niet beziggehouden met de organisatie van de verdediging der stad, voor het geval de vijand deze binnendrong. Thans, met de katastrofe voor oogen, bleek deze organisatie niet meer mogelijk. In plaats van met alle macht het uiteenvallen der Nationale Garde in kleine, afzonderlijk van elkaar opereerende troepjes, wien het enkel te doen was om de verdediging van hun eigen distrikt, tegen te gaan, werkte de Commune-raad de ontwrichting der verdediging nog in de hand door de onzinnige proklamatie, die Délécluze in haar naam uitvaardigde. ‘Genoeg militarisme’ luidde het daarin; ‘geen gegaloneerde staven meer met vergulde biezen op alle naden, plaats voor het volk, voor de strijders met bloote armen. Het uur van den revolutionairen oorlog heeft geslagen, het volk weet niets van wetenschappelijke manoeuvres, maar wanneer het een geweer in handen en steenen onder zijn voeten heeft, vreest het de strategen der monarchische school niet.’

Deze oproep proklameerde officieel de anarchie in de verdediging. Alles werd overgelaten aan het partikuliere initiatief, dat is aan de spontane opwellingen van individuen en kleine groepen, die kwamen te staan tegenover een goed-

gedrilde militaire organisatie, een lichaam, waarin alle willen geleerd hadden hun pogingen te richten op eenzelfde doel. De Commune eindigde, waar de Juni-opstand van '48 begonnen was: in een reeks van wanhopige, op zich zelf staande gevechten.

Zoo de opstandelingen er nog in slaagden om den opmarsch der troepen eenige dagen lang tegen te houden, dan was dit te danken aan dezelfde omstandigheden, die ook in Juni '48 den strijd hadden verlengd. Ook ditmaal paste in het 'veldtochtplan' van Thiers geen al te gemakkelijke overwinning; toen de troepen eenmaal de stad waren binnengedrongen, werd de algemeene opmarsch vier en twintig uur uitgesteld. Den 23sten begon de groote aanval; het onneembaar geachte Montmartre viel bijna zonder slag of stoot den Versaillanen in handen: de op den heuvel opgestelde artillerie was door verraad onbruikbaar gemaakt. Met de vermeestering van Montmartre was het lot der stad beslist. De doodsverachting waarmee de Communards vochten kon dit lot evenmin afwenden, als het vlammengordijn dat zij tusschen zich en het leger der Versaillanen spreidden. De verdedigers waren zelfs niet bij machte om hun leven duur te verkoopen: de militaire overmacht waarover Thiers beschikte was zoo groot, dat de troepen slechts onbeteekenende verliezen leden, terwijl van de strijders der Commune 35.000 vielen.

Den 28sten, juist een week nadat de Versaillanen bij verrassing de stad waren binnengetrokken, verstilden de laatste stuiptrekkingen van den opstand in de buitenwijken, waar de opstandelingen teruggedrongen waren. De 'partij der orde' had een volkomen overwinning behaald en Thiers, haar groote man, gebruikte dien triomf om zooveel mogelijk allen die in de arbeidersklasse tot zelfstandig denken en moedig handelen in staat waren te vernietigen, opdat de heerschappij der bourgeoisie volledig en onbegrensd zou zijn. 'Men moet teruggaan tot de romeinsche burgeroorlogen, tot de dagen van Marius en Sylla, van Caesar en Pompejus,' zegt een der geschiedschrijvers van de Commune, 'om dergelijke orgiën van beestachtige wraakzucht te vinden. Mannen, vrouwen en kinderen werden zonder onderscheid vermoord. Men wilde niet slechts de "schuldigen", maar ook het zaad vernietigen. Parijs was tot een reusachtige slachtplaats geworden. Overal doodde men: in de nabijheid der krijgsraden, achter de barrikaden, in de loopgraven, onder de bruggen, in de riolen, in de diepte der katakomben. En men hield slechts op, toen de massa der slechtbegraven lijken Parijs dreigde te verpesten.'

Bij de tienduizenden in den bloedigen roes der overwinning vermoord, kwamen andere tienduizenden, door de krijgsraden die nog vele maanden lang funktioneerden in koelen bloede veroordeeld tot den strop, den kogel, de deportatie; kwamen ook zij, wien het niet gelukte, door de kordons der pruisische of fransche legers heen de grens te bereiken.

In welke mate het Parijsche proletariaat door de triomfeerende bourgeoisie

werd gedecimeerd, bleek met verschrikkelijke duidelijkheid uit de cijfers eener later gehouden gemeentelijke enquête: van de 24.000 schoenmakers die Parijs voor den oorlog telde, waren er 12.000 verdwenen; van de meubelmakers 6000, van de arbeiders in de konfektie-industrie 5000. Het totale aantal mannen en vrouwen die verdwenen waren, bedroeg ongeveer 107.000. Vele jaren lang bleef het proletariaat der hoofdstad, de voorhoede van het proletariaat van het geheele land, van zijn kracht beroofd, tot geen daden van verzet meer in staat.

In scherp kontrast tot de onmenschelijkheid der kontra-revolutionairen stond het optreden der Communards zelve. Nimmer te voren heeft een zegevierende volksopstand zijn rechtvaardige zaak zoo weinig door haat en wraakzucht bevlekt, nimmer kwamen de internationale idee en de liefde tot de menschheid zoo schoon en zacht tot uiting te midden van de hardheden der worsteling tusschen de klassen. De Commune behandelde de vijanden die haar in handen vielen menschelijk en edelmoedig. De weinige feiten die hierop een uitzondering schijnen te vormen en door de burgerlijke pers van alle richtingen en in alle landen haast een halve eeuw lang zijn gebruikt om de Communards als kannibalen voor te stellen, zijn de moord op de generaals Lacombe en Thomas op den 18^{den} Maart en de exekutie der gijzelaars op den laatsten dag van de bloedige Meiweek. De beide generaals echter werden doodgeschoten door hun eigen soldaten, die zich, naar het treffend woord van Marx ‘niet onmiddellijk konden verheffen boven de zeden van hun beroep.’ En de exekutie der gijzelaars was een spontane daad van weerwraak uit vertwijfeling, een antwoord der massa op het onmenschelijk woeden der Versaillaansche troepen. De raad der Commune was er niet verantwoorde lijk voor.

De Commune is evenmin een zuivere klassebeweging als een proletarische massa-aktie voor socialistische doeleinden geweest. Zooals zij een gemengde beweging was van arbeiders en kleine burgerij, zoo ontstond zij ook uit verschillende, ten deele tegenstrijdige motieven. Het overprikkelde nationalisme der Parijsche volksklassen, hun woede tegen de verraderlijke bourgeois-regeering, hun vrees, dat de reaktionaire vegadering van Bordeaux Parijs van zijn lokale autonomie zou berooven, zijn even goed oorzaken der Commune geweest als de verontwaardiging over de wijze waarop de groote grondbezitters en het groote kapitaal de gevolgen van den oorlog op de volksmassa's wilden afwentelen. Maar zooals het in de eerste plaats het proletariaat was, dat onder de vaan der Commune streed en dat onder de nederlaag verpletterd werd, - zoo was de essence, het wezen der Commune, het diepste en meest elementaire bestanddeel in haar, toch de begeerte van het proletariaat naar politieke en sociale bevrijding.

Alle andere trekken der Commune waren bijkomstigheden, voortspruitend uit bijzondere tijdelijke omstandigheden. Haar proletarisch-socialistisch karakter daarentegen ontsproot uit de blijvende, de algemeene verhoudingen der moderne

burgerlijke maatschappij, uit de groote belangentegenstelling tusschen kapitaal en arbeid. Het wezen der Commune, een klassebeweging van het proletariaat te zijn, kwam aan het licht in de maatregelen tot sociale hervorming die zij onder hoogst moeilijke en ongunstige omstandigheden doorzette en die zonder uitzondering in de richting gingen van afschaffing der klasseheerschappij en socialisatie der produktiemiddelen. Dit wezen openbaarde zich ook, zoowel in de geestelijke sfeer door de voltrekking der scheiding van kerk en staat, als in de militaire door de invoering van het volksleger. Haar proletarisch-socialistisch karakter dreef de Commune tot daden gelijk het omverhalen der Colonne Vendôme en de benoeming van buitenlanders tot bevelhebbers der Nationale Garde dat waren, daden waarin de internationale gezindheid zich symbolisch uitte onder tijdsomstandigheden, die elk internationalisme schenen te moeten verstikken.

Een aantal faktoren, waaronder ook de fouten der Commune zelve, werkten samen om haar val onvermijdelijk te maken. Maar de voornaamste van deze faktoren was het isolement van Parijs, het feit, dat de provincie de hoofdstad niet volgde. Dit was natuurlijk een gevolg van het gemis aan klassebewustzijn van het proletariaat door het geheele land. Wel was, gelijk wij zagen, de Internationale ook buiten Parijs in de laatste jaren vóór 1871 snel vooruitgegaan, wel was zij in de voornaamste groote steden en industriegebieden doorgedrongen en had haar stem het proletariaat alom gewekt, maar de tijd om het ook op te voeden was haar niet gegund geworden. Zelfs daar, waar zij reeds een grooter of kleiner deel van het proletariaat tot organisatie gebracht had, was dit nog niet door de praktijk van den klassenstrijd wedergeboren, gestaald, verzelfstandigd. Op verreweg de meeste plaatsen echter vormde de arbeidersklasse nog een onbewuste en onsamenhangende massa.

Dit maakt het begrijpelijk, dat de Commune buiten Parijs slechts een zwakken korten weerklank vond. Te Lyon, le Creusot, Saint Etienne, Narbonne, Marseilles, enz. trachtte een kleine revolutionaire voorhoede de massa's in beweging te brengen, maar deze bleven op de meeste plaatsen passief. Te Marseilles en Narbonne vonden pogingen tot opstand plaats, die spoedig door de troepen onderdrukt werden.

Naast de stompe onverschilligheid der arbeiders in de provincie was de vijandelijkheid der kleine boeren de tweede voorname faktor, die het aan de groote bourgeoisie mogelijk maakte om de Commune te verpletteren: zij toch maakten het gros der troepen uit, door Thiers op het Parijsche proletariaat afgezonden. Parijs vormde feitelijk nog een revolutionaire voorpost te midden van een bevolking die op een veel lageren trap van ekonomische, politieke en sociale ontwikkeling stond.

Maar ondanks haar tragischen ondergang heeft de Commune niet in alle opzichten gefaald. Zij voorkwam ongetwijfeld het herstel der monarchie in Frankrijk d.w.z. die vorm van regeering, welke de reaktionaire elementen

verlangden. Van nog grooter belang echter was haar uitwerking op den internationalen klassenstrijd van het proletariaat. Algemeen wekte zij ook daar, waar de arbeidersklasse tot nu toe nauwelijks door de socialistische idee aangeraakt was, het besef van de onverzoenlijke tegenstelling tusschen uitgebuite en uitbuitende klassen. De vlammenzee, waarin zij onderging, belichtte voor duizenden proletariërs van alle landen plotseling de doezelige omtrekken der maatschappelijke werkelijkheid met een nieuwen, fellen gloed.

Maar het wekken van het klassenbewustzijn was slechts ééne onder de vele uitwerkingen der Commune op den proletarischen klassenstrijd. Haar ondergang, de ontzettende offers die zij eischte, versterkte ook de gedachte der nieuwe taktiek, de taktiek van het langzaam doordringende, geleidelijk vervormende socialisme.

De Commune was aan de macht gekomen onder omstandigheden, die voor het slagen van een plotselingen aanslag der volksklassen op het heerschende regiem zeldzaam gunstig schenen. Terwijl de Parijsche arbeidersmassa's grootendeels gewapend waren, stond immers aan de bourgeoisie in de weken, volgend op den 18^{den} Maart, geen betrouwbaar machtsinstrument ter beschikking. En toch kon de zoo gemakkelijk veroverde macht niet gehandhaafd worden, omdat, terwijl de militaire hulpmiddelen der revolutie bij den dag wegsmolten, die der kontra-revolutie zich bij den dag herstelden. Zoo bewees de Commune vóór alles de noodzakelijkheid van de opvoeding en de organisatie der arbeidersklasse over het geheele land, de onmogelijkheid om door middel van het heroïsme van eenige duizenden of tienduizenden strijders, een plotselingen overgang tot stand brengen. En ook bewees zij het geweldige onderscheid tusschen de oppervlakkige, enkel *politieke* revolutie, waardoor enkel de macht van een bepaald deel der heerschende klasse op een grooter deel of op haar geheel werd overgebracht, met de diepgaande sociale revolutie die aan alle klasseheerschappij een einde wilde maken. De konsekwenties van dit verschil begonnen nu eerst tot de strijdende voorhoede van het proletariaat goed door te dringen. De noodzakelijkheid, dat het gehééle proletariaat zich rond de idee van het socialisme zou scharen, werd van nu af aan steeds meer als voorwaarde der overwinning begrepen en aanvaard. In dien zin beteekende de Commune het einde en het begin van een tijdperk en een methode: zij is een mijlpaal in de geschiedenis van den proletarischen klassenstrijd, eerst met haar valt in de praktijk het utopische socialisme dat in de theorie reeds overwonnen werd door het Kommunistisch Manifest.

Zooals de oorlog van '70 de machtsverhoudingen verschoof tusschen Frankrijk en Duitschland, zoo verschoof hij ook de krachtsverhoudingen tusschen de arbeidersklasse van beide landen. Hij verlegde het zwaartepunt van de arbeidersbeweging van Frankrijk naar Duitschland, d.i. naar het land waar het proletariaat door historische oorzaken bijzondere geschiktheid bezat voor de methoden der geleidelijke en wettelijke aktie, die nu op den voorgrond traden.

En toen de val der Commune het sein gaf tot een tijdperk van vervolging der socialisten in alle landen, waarin ook de Internationale, verzwakt door dien val en verscheurd door tweedracht, geen stand kon houden, oriënteerde het denken en handelen der afzonderlijk-strijdende groepen in de verschillende landen zich algemeen naar deze methode, naar geduldige organisatie en opvoeding, naar het steen voor steen optrekken van het gebouw der proletarische macht.

De traditie van straatgevecht en barrikade leefde in de fraseologie en de socialistische lyriek voort als een roemrijke herinnering, als herinnering aan de strijdwijze uit een proletarisch heldentijdperk, waartoe de hedendaagsche werkelijkheid niet langer de mogelijkheid bood. De pogingen om met wapengeweld aan onderdrukking en uitbuiting een einde te maken, waren het proletariaat op zoo bloedige nederlagen en zoo vreeselijke offers te staan gekomen, dat het tot herhaling daarvan op te wekken enkel scheen te kunnen ontspringen aan het onverstand van dwazen, of de arglistigheid van geheime regeeringsagenten. Tegen het anarchisme der jaren '70, dat vooral in de ekonomisch-achterlijke landen de arbeiders voortdurend tot gewelddadig optreden aanzette, moest de strijd, als tegen den gevaarlijksten vijand der arbeidersklasse, fel en onverbiddelijk worden gevoerd, - des te feller en onverbiddelijker naarmate duidelijker bleek, dat regeeringsspionnen bijna in alle gevallen hun hand in het spel hadden. Ook aan dien strijd ging de Internationale te gronde. Maar het nieuwe taktische beginsel, door haar ingevoerd en dat de volgende periode zou beheerschen, herrees in de verschillende sociaal-demokratische partijen, in den loop der jaren '70 en '80 in een aantal europeesche landen opgericht.

Vierde hoofdstuk.
Het tijdperk der wettelijkheid.

1. De strijd voor het stembiljet en zijn gebruik.

Met den fransch-duitschen oorlog eindigt het tijdperk der nationale oorlogen in west, zuid en centraal-Europa. De grondslagen zijn gelegd waarop de voornaamste volken van ons werelddeel - met uitzondering der slavische naties - tientallen jaren lang hun ontwikkeling zullen opbouwen. De internationale betrekkingen zijn, voorloopig, stabiel geworden; de grenzen staan vast.

Het militaire overwicht wordt door den oorlog van '70 van Frankrijk verplaatst naar Duitschland, dat zich heeft opgericht uit zijn lang verval en de mate van staatkundige eenheid tot stand gebracht, - zij het door van de vrijheid afstand te doen - die onontbeerlijk is voor de onbelemmerde ontwikkeling der kapitalistische produktie.

Nu eerst kan het machinale bedrijf al zijn mogelijkheden ontvouwen, kunnen wetenschap en techniek, rusteloos onderzoekend en beproevend, het produktievermogen in de fabrikage van ijzer en staal, in de chemische en elektrische industrieën steeds hooger opstuwen.

Zooals Duitschland zich ontwikkelt tot de eerste macht op militair gebied, zoo ook tot de eerste industriestaat van het vasteland van Europa. Zijn techniek, handel en verkeer nemen een enorme vlucht; het trekt daarin ook de kleine landen mee die het omringen. Van west naar oost schrijdt de industrialiseering van Europa voort; ongelijk van kracht, verschillend van maatgang is de beweging al naar de historische, geografische, ekonomisch-sociale en politieke omstandigheden der verschillende landen, maar zij is algemeen en onafgebroken. Fabrieken worden gebouwd, mijnen ontgonnen, havens en dokken aangelegd, het spoorwegnet breidt zich uit. Een nieuw arbeiderstype ontstaat in alle landen, evenzeer verschillend van den kleinburgerlijk fatsoenlijken ambachtsman van eertijds, als van den onnoozel-slungeligen ‘werkman zonder vakkennis.’ Het moderne proletariaat, de nieuwe klasse, die, naar de uitdrukking van Marx ‘door haar universeel lijden een universeel karakter bezit en zich zelf niet kan bevrijden zonder het alle andere maatschappelijke sferen te doen,’ krijgt in het laatste kwart der eeuw in alle landen van west- en centraal-Europa groote, ofschoon niet overal gelijke maatschappelijke beteekenis.

Dit proletariaat is hetzelfde en toch weer niet hetzelfde als de arbeidersklasse zooals zij drie kwart eeuw geleden in Engeland, een halve eeuw geleden in Frankrijk was ontstaan. Het komt op onder ten deele andere omstandigheden, omgeven door een ten deele andere atmosfeer: die van de min of meer volledig verwezenlijkte burgerlijke vrijheid. Het heeft den feodaal-abso-

lutistisch-bureaukratischen staat van voor 1848 niet meer gekend, den tijd niet meer beleefd, toen elk verzet tegen de uitbuiting met geweld werd neergeslagen, toen het woord gekooid was en de pers geboeid, toen elke poging der machtelooze enkelingen om zich te verbinden en te vereenigen, als misdaad werd gestraft.

De bourgeoisie voerde de burgerlijke rechten en vrijheden niet in ter wille van het proletariaat, maar ter wille van zich zelve. Zoo veel mogelijk trachtte zij het proletariaat van hun genot uit te sluiten. Maar algemeen en konsekwent kon deze uitsluiting niet worden volgehouden. De volksmassa's hadden onder leiding der bourgeoisie aan den strijd tegen de feodaal-absolutistische klasse deelgenomen, zij hadden tot dien strijd, die met de machtsverheffing der bourgeoisie eindigde, de hoofdmacht geleverd: het bleek onmogelijk hen stelselmatig van alle vruchten der overwinning te berooven. Daarbij konden bepaalde burgerlijke vrijheden, zooals b.v. de vrijheid van verkeer en van beroepskeuze, niet ingevoerd worden zonder dat zij ook aan het stedelijke proletariaat ten goede kwamen. Wel probeerden de heerschende klassen in verschillende landen herhaaldelijk om de grondwettelijke vrijheden en rechten voor het proletariaat door uitzonderingswetten op te heffen; wel handhaafde de klassejustitie overal ook het gemeene recht als een scherp zwaard tegen de strijdende arbeiders, maar hare vonnissen, en in nog hoogere mate de uitzonderingswetten, die het proletariaat met nieuwe ketenen, hatelijker dan de oude, omsnoerden, droegen een zoo in het oog loopend onbillijk, haatbaar en opruiend karakter, - het karakter van middelen tot gewelddadige onderdrukking van de vreedzame aktiviteit der massa te zijn - dat zij nergens op den duur onvoorwaardelijk konden worden gehandhaafd.

Zoo ontstond in heel west- en centraal-Europa voor het proletariaat de mogelijkheid om den klassenstrijd op den breeden grondslag der wettelijkheid te voeren en de beperkte rechten die het bezat te gebruiken ter verovering van nieuwe, uitgebreider rechten,

Natuurlijk voltrok deze geheele ontwikkeling zich niet naar een vast schema, integendeel was zoowel haar uitgangspunt als haar verloop in de verschillende landen zeer verschillend. Terwijl b.v. in de germaansche landen een min of meer uitgebreid recht van vergadering, vereeniging en drukpers bestond, dat door het proletariaat werd gebruikt ter verovering van het kiesbiljet, bleven de fransche arbeiders aan wie het algemeene kiesrecht door het tweede keizerrijk als een korruptiemiddel was toegegooid, in hun vereenigingsvrijheid sterk bekneld. En terwijl de belgische, nederlandsche en skandinavische arbeiders alle nog voor het kiesrecht een strijd voerden, misschien minder onstuimig maar veel hardnekkiger dan die der Chartisten was geweest, bleek het algemeene kiesrecht in het duitsche rijk, - dat is in den staat wiens arbeidersklasse gedurende dit geheele tijdperk de leidende voorhoede van het strijdende interna-

tionale proletariaat uitmaakte, - een wapen van zoo uitmuntende kracht te zijn, dat zij door zijn stelselmatig gebruik na een strijd van veertien jaar er in slaagde, om de z.g.n. socialistenwet van Bismarck, de meest beruchte van alle uitzonderingswetten, ten val te brengen,

Het proletariaat dat in en met den modernen burgerlijken staat opgroeide, zooals die zich na 1848 en vooral na 1871 ontwikkelde, was, zeiden wij, niet meer geheel hetzelfde als het proletariaat uit de eerste aanvangen van het kapitalisme. Dit laatste had zich voornamelijk gevormd uit de ontbinding der klasse van kleine onafhankelijke producenten, die door de omwenteling in het bedrijfswezen hun broodwinning verloren. De machine had de eeuwenoude gezinsverhoudingen ontwricht, de gebruikelijke grenzen van den arbeid gebroken; de regelloosheid der produktie, de snelle stijging van het produktievermogen, onevenredig aan de opzuigingskracht der markten, leidde tot telkens uitbrekende handelskrisissen, maatschappelijke aardbevingen, wier door niets getemperde schokken ontzettende verwoestingen aanrichtten onder de weerlooze massa's. Zonder begrip van maatschappelijke samenhangen, zonder doorzicht in de maatschappelijke processen als deze waren, zonder kennis en wil, zonder zelftucht en zelfbeheersching, dobberend tusschen doffe berusting en overspannen oproerigheid, werkte hun blinde levensdrang als een elementaire kracht te midden van de andere krachten der sociale ontwikkeling. Slechts een kleine voorhoede was bezield door andere gevoelens dan honger, wraakzucht en vertwijfeling, begreep iets van het maatschappelijke wordingsproces, zag - zij het ook in onbestemde vormen en als door nevelen heen, - voor zich uit het doel van zijn strijd, de nieuwe, socialistische maatschappij-orde oprijzen.

Sedert 1848 en nog duidelijker sedert 1871 begint het karakter van het proletariaat te veranderen. In alle landen waar het machinale bedrijf zijn intocht doet, noodzaken de verderfelijke gevolgen der ongebreidelde uitbuiting voor den levensduur, den gezondheidstoestand en de militaire geschiktheid der arbeidende bevolking de regeeringen om in te grijpen, door eenige beperking van den vrouwen- en kinderarbeid, eenige verbetering der volkshuisvesting, enz. De algemeene strekking van al deze maatregelen is het proletariaat een weinig op te heffen uit zijn absolute fysieke ellende. Ook dwingen de voorwaarden der nieuwe bedrijfswijze de heerschende klasse tot verbetering van het volksonderwijs. Zoo wordt het proletariaat een weinig opgeheven uit zijn absolute onwetendheid. En daar er tevens aan zijn absolute rechteloosheid een einde komt, vermag zijn bovenste laag - de geschoolde arbeiders dier vakken, waar de vrouwen- en kinderarbeid niet binnengedrongen is - zich tot iets grooter levenszekerheid en zelfs tot een begin van kleinburgerlijke levensbehagelijkheid te verheffen.

Langzamerhand krijgt het proletariaat, nadat het aanvankelijk veroordeeld scheen om als ‘de barbaren der moderne samenleving’ in hopeloos pauperisme

aan haar zelfkant te vegeteeren, in het raderwerk der kapitalistische maatschappij zijn eigen gevestigde plaats. Het past zich aan die maatschappij aan, het boort in haar de wortels der instellingen en organisaties die het hem mogelijk maken, den nimmer-verzwakkenden druk van het kapitaal tot op zekere hoogte te weerstaan. Dit proces van aanpassing is natuurlijk wederkeerig. De heerschende klassen ontdekken langzamerhand, dat de instellingen van het proletariaat, zijn pers, zijn politieke- en vakorganisaties, door hen aanvankelijk beschouwd als een akuut gevaar voor hunne maatschappij, integendeel waardevolle elementen bevatten tot hare stabiliseering, door de sociale schokken te verzachten waaraan het proletariaat altijd het ergste blootgesteld is en dat aan het proletariaat politieke rechten toe te kennen beteekent, een veiligheidsklep te openen voor de sociale ontevredenheid.

De bezittende klassen leerden hun les uiterst langzaam - gelijk o.a. de heftige tegenstand bewijst, dien de eisch van het algemeene kiesrecht algemeen vond, - zóó langzaam leerden zij haar, dat het proletariaat er zelfs nog niet overal in was geslaagd dien tegenstand te overwinnen, toen het tijdperk, welks strekkingen wij hier kort hebben geschetst, reeds ten einde liep en een omslag in de waardeverhoudingen der verschillende strijdmiddelen zich voorbereidde. Het is in dat tijdperk de bijzondere roem der duitsche arbeidersklasse geweest, den arbeiders van alle landen voor oogen te stellen, hoe het kiesrecht van een ‘middel tot bedrog’, in een ‘wapen ter bevrijding’ kon worden hersmeed. De bijzondere schande der nationalistische arbeiderspartijen in het huidige tijdperk daarentegen is, het kiesrecht voor de arbeidersklasse opnieuw van een ‘wapen ter bevrijding’, tot een ‘middel van bedrog’ in dienst der imperialistische regeeringen te hebben gemaakt.

De belangrijkste sociaal-psychische verandering, die de arbeidersklasse in het laatste kwart der 19de eeuw doormaakte, was haar doordringen in, haar doordrongen worden van het wetenschappelijke socialisme van Marx. Voor de eerste maal werd door woord en geschrift een socialisme onder de massa's gebracht, dat niet fantastisch-utopisch was, maar berustte op wetenschappelijk onderzoek der maatschappelijke verschijnselen. Een steeds toenemend deel van het proletariaat begon het wetmatige karakter der sociale ontwikkeling te doorzien, het begreep dat de oorzaken van zijn ellende en zijn lijden niet de boosheid, de hebzucht en wreedheid van bepaalde personen waren, maar de werkingen van een ekonomisch stelsel, dat in de heerschende klassen hebzucht en wreedheid aankweeken moest. Niet langer zag de arbeidersklasse het socialisme enkel als een voorwerp van zijn eigen subjektief begeeren, maar tevens als het grootsche perspektief eener zekere toekomst. Zich zelve zag zij als de klasse, door de historische ontwikkeling tot de taak geroepen, om door haar verlossing de gansche menschheid te verlossen. En zooals het inzicht, dat haar doel: de socialisatie der produktiemiddelen, niet willekeurig gekozen was, dat de ekonomi-

sche ontwikkeling elken dag in hooger mate de technisch-sociale voorwaarden schiep, waaraan de verwezenlijking van haar idealen gebonden was, zooals dit inzicht de arbeidersklasse met rustig vertrouwen, zelfbewustzijn en sociaal optimisme vervulde, - zoo kweekte de keerzijde van dit inzicht: het begrip, dat de overwinning slechts de rijpe vrucht van een lang ontwikkelingsproces kon zijn, in het proletariaat geduld, zelfbeheersching en volharding aan. Naarmate de grondwaarheden van het marxisme zijn denken meer beïnvloedden en meer tot een regelende kracht zijner handelingen werden, leerde het zijn ongeduld betoomen, leerde zich door geen provokaties tot ontijdige uitbarstingen van verzet te laten meesleepen en zich minder door hartstocht en begeerte dan door koelbloedige beoordeeling van de konkrete situatie en de machtsverhoudingen te laten leiden.

De nieuwe plooi, die de marxistische denkbeelden allengs in het bewustzijn der arbeidersklasse vastlegden, werd daarin dieper gedreven door de praktijk der beweging. De strijdwijze paste zich, evenals de organisatievorm, nauwkeurig aan bij den bestaanden toestand: zij bestond in het onvermoeid gebruiken van alle wettelijke rechten en vrijheden als de sporten van een ladder, waarop de gansche klasse tot steeds meer recht en meerdere vrijheid omhoog zou stijgen naar het verre doel: de verovering der politieke macht. Zelfs in half-absolutistische staten als Duitschland en Oostenrijk kon de opmarsch van het proletariaat wel onophoudelijk belemmerd en verzwaard, maar nimmer tot stilstand gebracht worden. Want de algeheele afschaffing der burgerlijke rechten en vrijheden, waarvan deze opmarsch zich bediende, was onmogelijk zonder de opheffing der kapitalistische burgerlijke maatschappij zelve. Gedeeltelijke opheffing echter, dwang- en uitzonderingswetten tegen de arbeiderspers, de vakvereenigingen enz. hadden slechts ten gevolge dat het proletariaat zich met des te intenser energie op het gebruik der rechten wierp die het nog bezat.

Het ‘tijdperk der wettelijkheid’ kan men weer in twee onderling zeer verschillende tijdvakken onder-verdeelen. Het eerste, dat de jaren '70 en '80 omvat, draagt vooral in het begin een sterk revolutionair karakter: door geheel westen centraal-Europa neemt de klassenstrijd een zoo onstuimig en verbitterd karakter aan, dat wij in menig opzicht aan de Chartistenbeweging herinnerd worden.

Wij worden dit reeds hierdoor, dat de diepste oorzaak van den revolutionairen hartstocht, waarmee de proletarische massa's zich in den strijd werpen, ook ditmaal de ontzettende sociale ellende is. Op het korte tijdvak van koortsachtigen bloei dat onmiddellijk na den fransch-duitschen oorlog intrad, volgde sedert het midden der jaren '70 een geweldige inzinking, die afgewisseld door zwakke korte vleugjes van verbetering, bijna twintig jaar lang voortduurde. In enkele bedrijven, o.a. de textielindustrie, hield de chronische depressie zoo lang aan dat het scheen, als begon voor het kapitalisme het vaak voorspelde tijdperk

van algemeene overproduktie, waarin het door de onmogelijkheid, voldoende afzetgebied voor zijn produkten te vinden, in een vreeselijke algemeene krisis zou ondergaan. Opnieuw wordt de werkeloosheid door haar massale afmetingen en haar langen duur tot een brandend vraagstuk. Op de onstuimige bewegingen der volksmassa's antwoorden de heerschende klassen met strenge onderdrukkingsmaatregelen. De jonge socialistische partijen die zich na den ondergang der Internationale in alle landen vormen, zijn in de oogen der staatsmacht niet veel beter dan samenrottingen van misdadige oproerlingen, wier doel: de omverwerping van het bestaande, met behulp van alle machtsmiddelen van den staat moet worden bestreden.

Al naar de bijzondere nationale omstandigheden neemt de beweging van het proletariaat in dit tijdvak in hoofdzaak den vorm aan van strijd tegen uitzonderingswetten (Duitschland, Oostenrijk), van werkeloozenbeweging, (Engeland, Frankrijk) of van strijd voor het algemeene kiesrecht (België, Nederland). Alle middelen van agitatie en pressie waarover het moderne proletariaat beschikt, worden toegepast: de pers, de vergadering, de meeting, de straatbetooging, het stembiljet en ook reeds de politieke staking. Maar de schitterende triomf der duitsche arbeidersklasse, in de eerste plaats door het stembiljet op al de repressie-middelen van een modern-gecentraliseerd rijk bevochten, omstraalt dit middel onder alle andere met de glorie van onfeilbaarheid, terwijl haar overwinning de duitsche arbeidersklasse zelve met onbeperkt zelfvertrouwen in de kracht der parlementaire methode vervult. Zoo ontstaat in het bewustzijn juist dier nationale arbeidersklasse, wier gedachte- en strijdvormen voor de andere proletariaten van dit tijdperk min of meer voorbeeldig zijn, de voorstelling die het algemeene kiesrecht als het proletarische strijdmiddel bij uitnemendheid beschouwt, als het wapen dat door een in bewustheid toenemend proletariaat steeds beter en doeltreffender gebruikt, eenmaal den kapitalistischen staat in het hart zal treffen.

Daar waar de arbeidersklasse het kiesrecht nog niet bezit, vinden in deze jaren van sterke sociale spanning en ellende telkens rechtstreeksche akties der massa's plaats. Hoe meer de jonge sociaal-demokratische partijen er in slagen, om zooals in België, in Nederland, later ook in Oostenrijk geschiedt, op de revolutionaire voorhoede invloed te krijgen en de spontane bewegingen van verzet te leiden in de bedding van den kiesrechtstrijd, des te meer krijgt iedere massale aktie het karakter van een strijd ter verovering van het stembiljet, dat is van het wapen, dat alle verdere rechtstreeksche aktie der massa's overbodig maken zal.

In den strijd voor het kiesrecht verwierf het ruwe ongeschoolde proletariaat van west-Europa, verwierven althans zijn bovenste lagen, een zekere mate van klassebewustzijn en politieke geschooldheid. Die strijd bleek het voornaamste middel tot zijn politieke opvoeding als klasse, hij gaf aan het volk samenhang, zelfvertrouwen en bewustzijn van zijn kracht.

Het eerst en het sterkst openbaarde zich de opvoedende werking van den kiesrechtstrijd in België, het land waar hij tevens kulmineerde in de eerste massastaking voor politieke doeleinden. De aanwending der massale kracht van het belgische proletariaat werd begunstigd door een zóó sterke opeenhooping van mijn- en industriearbeiders in het centrum des lands, als verder nog slechts in enkele streken van Engeland en Duitschland voorkwam. Door den kiesrechtstrijd werd hun massa geleid in de banen van volhardende en samenhangende inspanning en onder aanvoering der sociaaldemokratie, het denkend, overleggend en beramend hoofd der massa's, geschoold en geoefend.

In sommige opzichten schijnt de belgische kiesrechtbeweging der jaren 1886-'93 een herhaling van het Chartisme: een onstuimige aktie van ellendige, rechtelooze en uitgebuite massa's voor een politieken eisch waarin zij alle tegenstellingen tusschen zich en de heerschende klassen belichamen, een samenvloeiing van tal van bijzondere bewegingen tot één algemeenen stroom. Maar de vooruitgang sedert de dagen van het Chartisme is onmiskenbaar: in plaats van onklare en onvaste voorstellingen, kleinburgerlijk-utopische sociale droomen, vinden wij in de belgische kiesrechtbeweging de massa's bezield door het sociaal-demokratische beginsel, dat heden en toekomst, hervorming en einddoel, verbindt door den strijd. In plaats van de groote verbrokkeling van het Chartisme, met zijn vele elkaar bestrijdende, op elkaar naijverige leiders, die elk hun eigen stokpaardje berijden, vinden wij in de belgische beweging - ondanks verschil van richting tusschen de Walen en Vlamen - een hooge mate van geestelijke en organisatorische eenheid.

Het voorspel tot de belgische kiesrechtbeweging vormen de gebeurtenissen van '86, het jaar waarin het waalsche proletariaat van de mijnen en de metaalen glas-industrie spontaan in verzet komt tegen onmenschelijke levensvoorwaarden. Een oproer te Luik, het centrum van de mijnstreek, leidt onmiddellijk tot de algemeene werkstaking in de mijnen, hoogovens en glasblazerijen van geheel Walenland. Fabrieken worden in brand gestoken, de troepen zijn aanvankelijk machteloos tegen de tienduizenden stakers, het proletariaat is enkele dagen lang heer en meester in de industriedistrikten. Weer weet het evenmin iets met zijn overwinning aan te vangen als de wevers van Lyon dat in 1831 en de textielarbeiders van Lancashire in 1842 vermochten. Wat het in den strijd dreef was een opwelling geweest van met instinktieve kracht uitbrekend verzet tegen zijn ellendig leven, van hartstochtelijken onwil langer te sloven en te lijden, van sombere vertwijfeling doorstreept met oplichtende hoop, maar nog geen bewust willen, zich uitsprekend in eischen, scherp en vast-omlijnd.

Zoo werd dan ook deze beweging weldra bloedig neergeslagen en de mislukte opstand als gewoonlijk door een periode van reaktie gevolgd.

Natuurlijk gebruikten regeering en justitie de onlusten om een aantal sociaal-demokratische propagandisten te vervolgen, - o.a. werd Anseele tot 6 maan-

den gevangenisstraf veroordeeld - ofschoon de sociaal-demokratie rechtstreeks niets met de staking uitstaande had gehad. Het onmenschelijke vonnis van twintig jaar dwangarbeid tegen Oscar Falleur, op zeer zwakke bewijzen wegens brandstichting uitgesproken, gaf den stoot tot een krachtige volksbeweging voor amnestie.

In '88 braken tengevolge van prijsverhoogingen van sommige levensmiddelen nieuwe stakingen uit, die opnieuw met onlusten gepaard gingen. De troepen traden zeer ruw op, in Ostende werden vijf visschers neergeschoten. Het jaar daarop kwam het wederom tot een algemeene staking in de mijnstreek, welke ditmaal onder leiding stond eener revolutionair-socialistische organisatie, die terrorisme en geweld propageerde. Eenige dynamietaanslagen, die onder verdachte omstandigheden plaats vonden, maakten het duidelijk dat regeeringsspionnen de hand in het spel hadden.

Nog duidelijker kwam dit aan het licht bij het groote proces wegens ‘samenspanning tegen de veiligheid van den staat’, dat het naspel der staking vormde. De voorzitter der revolutionaire socialisten, Lalei, werd als geheim agent der regeering ontmaskerd.

De onthullingen van het ‘groote komplot’ overtuigden vele arbeiders van de nadeelen der terroristische taktiek en verhaastten de oprichting eener landelijke arbeiderspartij op sociaal-demokratische grondslagen. De geest van ontevredenheid nam toe, maar hij richtte zich steeds meer tegen de klerikale regeering, die de ongebreidelde uitbuiting der massa's door geen enkele hervorming zocht te temperen. De eisch van algemeen, direkt en geheim mannenkiesrecht als het groote middel tot sociale verbetering, vond steeds meer weerklank in de massa's, vooral nadat bij de verkiezingen van 1890 gebleken was, dat er onder het heerschende censuskiesrecht voor de sociaal-demokratie geen mogelijkheid bestond om het parlement binnen te dringen.

De kiesrechtkampagne der belgische arbeiderspartij in de jaren 1890-'94 is in de eerste plaats merkwaardig wegens de uitmuntende wijze waarop de leiding elke gebeurtenis van algemeen belang, elk feit dat de massa's in beroering bracht en hun strijdbare energie aanwakkerde, in de bedding van den kiesrechtstrijd wist te leiden. Ten tweede verdient de aandacht in haar de rijke afwisseling en het stelselmatig omhoog-voeren der verschillende vormen van aktie, waardoor zoowel ontijdige ontspanning, als ontijdig overgaan tot de uiterste middelen voorkomen werd. En ten slotte treft ons het, op het eerste gezicht onbegrijpelijke feit, dat het zuiverst-proletarische strijdmiddel, de algemeene werkstaking voor politieke doeleinden, gepropageerd, voorbereid en toegepast werd in een beweging, gemeenschappelijk met het vooruitstrevende deel der bourgeoisie gevoerd.

De grond van deze oogenschijnlijk onoplosbare tegenstelling ligt voornamelijk hierin, dat de bekrompen-reaktionaire wijze waarop België door de klerikalen

werd geregeerd, de industrieele en sociale ontwikkeling van het land sterk belemmerde. De linkervleugel der liberalen zag in, dat de heerschappij van het klerikalisme slechts gebroken kon worden door een kiesrechtuitbreiding, die op haar beurt slechts door de aktie der massa's viel te bereiken. De algemeene werkstaking was nog geen schrikbeeld voor de bourgeoisie, zij was nog nergens bewust voor revolutionair-proletarische doeleinden gebruikt geworden en in haar toepassing niet tegen het kapitalisme, maar tegen de klerikale regeeringsmeerderheid lag niets, wat de vooruitstrevende liberalen af kon stooten of verschrikken.

Van 1890 tot '93 nam de kiesrechtbeweging in het land zoowel intensief als extensief voortdurend toe, zonder echter den weerstand der klerikale meerderheid in de Kamer tegen de van liberale zijde ingediende voorstellen tot grondwetsherziening te kunnen breken. Een extra-kongres der arbeiderspartij, in Maart '91 gehouden, besloot de proteststaking te proklameeren in geval de voorstellen verworpen werden. Maar omstreeks den 1sten Mei traden, zonder het einde der langdradige debatten af te wachten, 100.000 mijnwerkers spontaan in staking. Zij hielden vol tot de centrale sektie uit het parlement den 20sten de grondwetsherziening had aangenomen. Deze eerste overwinning was te danken aan de elementaire intuïtie der massa's, die beter dan de uitsluitend-verstandelijk berekenende leiders de eischen van het oogenblik hadden beseft. Het succes door een betrekkelijk zwakken aanval behaald, - de massa der mijnwerkers was ongeorganiseerd, het textielproletariaat der vlaamsche steden had zich afzijdig gehouden, - valt uit verschillende omstandigheden te verklaren. Een groot voordeel voor de massale akties van het belgische industrieproletariaat was zijn koncentratie in de nabijheid der hoofdstad, die het uitoefenen van een sterken druk in de hand werkte. Zoo de ‘opmarsch naar Londen’ van 100.000 textielarbeiders uit Lancashire, waarmee de radikale partij in de dagen van de Reformbeweging de mannen van het behoud dreigde, vrij wel onuitvoerbaar was, de opmarsch van een paar honderdduizend mijnen industrieproletariërs uit het centrum des lands naar Brussel was daarentegen zeer wel mogelijk, een mogelijkheid, die de heerschenden met angst vervulde.

Het groote verschil tusschen de doellooze, wilde, verwarde stakingen van '86 en '87 en de groote doelbewustheid en zelfbeheersching der massa's bij de eveneens spontane maar in de hoofden voorbereide staking van '91 is een voorbeeld van de snelheid waarmee de politiek-geestelijke vooruitgang van het proletariaat zich in tijdperken van revolutionairen strijd voltrekt. Intusschen bleek weldra dat door de aanneming van het voorstel tot grondwetsherziening nog weinig gewonnen was; de klerikale meerderheid ging voort met de behandeling op de lange baan te schuiven, en de agitatie voor de algemeene staking als uiterst middel van pressie werd krachtig voortgezet. In den winter van '92

tot '93 nam deze agitatie een onstuimig karakter aan, de politieke manoeuvres der klerikale partij vervulden de massa's met steeds grooter wantrouwen en verbittering.

Op het kongres der arbeidersorganisaties, in April '93 gehouden, werd opnieuw elk kompromis verworpen en besloten den vollen eisch: algemeen enkelvoudig kiesrecht voor mannen op het 21ste jaar, te handhaven. De tijd voor daden, meenden velen, vooral onder de mijnwerkers, was nu aangebroken: de staking moest zonder verder uitstel worden geproklameerd. Opnieuw dook het meeningsverschil op, dat in de dagen van het Chartisme zoo'n groote rol had gespeeld. Behoorde men van te voren uitdrukkelijk te verklaren, dat de staking in elk geval ordelijk zou verloopen, of zou men, zoo de omstandigheden dit mogelijk en noodzakelijk maakten, haar óók met gewelddadige middelen doorzetten?

Dit laatste wilde het meerendeel der arbeiders van de mijnstreek en de leden der socialistische jeugdorganisatie, maar de gematigde meening, door de Gentenaars voorgestaan en door de meeste invloedrijke leiders gesteund, had de bovenhand.

Den 11den en 12den April verwierp de Kamer achtereenvolgens alle voorstellen, die de invoering van algemeen enkelvoudig kiesrecht beoogden. Onmiddellijk daarop werd de algemeene werkstaking uitgeroepen: evenals de mijnwerkers en de metaalbewerkers van het centrum, gaf ook het proletariaat in de vlaamsche industriesteden aan den oproep gehoor. Te Brussel, Gent, Antwerpen, Leuven, Mechelen enz., nam de staking grooten omvang aan. Sommige ondernemers, vooral onder hen die tot de rechterzijde der liberale partij behoorden, dreigden de stakende arbeiders met uitsluiting, andere beloofden het loon voor de stakingsdagen uit te betalen. Ofschoon de beweging in het algemeen een rustig verloop had, volgde de regeering haar gewone taktiek van gewelddadige onderdrukking: op een aantal plaatsen, in de mijnstreek, te Antwerpen, te Gent enz. trad de burgerwacht op; er vielen gewonden en dooden. In de hoofdstad vonden dag aan dag groote straatbetoogingen plaats; in het heele land was de atmosfeer uiterst gespannen. Het volk wilde de kazernen bestormen en had hoop de soldaten aan zijn zijde te brengen: in het leger, dat haast uitsluitend uit proletarische elementen bestond, (in België was de plaatsvervanging nog geoorloofd) was de socialistische propaganda der jeugdorganisatie ingeslagen: de regeering durfde ditmaal nergens troepen te gebruiken, maar bediende zich uitsluitend van de nieuw-opgerichte burgerwachten, de militaire organisatie der bourgeoisie. De onbetrouwbaarheid van het leger was tot een faktor in de onzekere machtsverhoudingen der worstelende klassen geworden.

Den 18den nam de Kamer met overstelpende meerderheid een wetsvoorstel tot invoering van algemeen meervoudig kiesrecht aan, - het eenige dat na de verwerping van alle verder strekkende voorstellen nog overbleef.

Dienzelfden avond gelastte de algemeene raad der arbeiderspartij de hervatting van het werk en binnen enkele dagen was in het gansche land alles weer als gewoonlijk. De arbeidersklasse had door middel der algemeene staking het meest bekrompene en reaktionaire deel der bourgeoisie gedwongen tot een politieke hervorming, die het aantal kiezers met één slag van 130.000 op 1.000.000 bracht en zoo een verouderd, onhoudbaar geworden parlementair stelsel ten val bracht.

Het volgende jaar wierp de sociaal-demokratische partij zich ‘met het vurige enthousiasme van een stormkolonne’ overal in den verkiezingsstrijd. De uitslag was schitterend en overtrof alle verwachtingen: 28 kandidaten der partij werden in het parlement gekozen, 300.000 stemmen voor de socialisten uitgebracht, ruim een vierde deel der gansche arbeidersklasse verklaarde zich voor het program der arbeiderspartij. De sociaaldemokratie van alle landen juichte den uitslag der belgische verkiezingen toe als een groote triomf en een gewichtigen stap tot de verovering der politieke macht. Wel is waar handhaafde de klerikale meerderheid zich nog, maar haar val scheen aanstaande.

De toekomst leerde dat deze verwachtingen veel te optimistisch waren. De omstandigheden waaronder de belgische arbeiders hun halve overwinning hadden behaald, waren helaas niet geschikt om hun nog oppervlakkig klassebewustzijn te versterken en zoo de grondslagen voor nieuwe overwinningen te leggen. De algemeene richting, die de arbeidersbeweging sedert het midden der jaren '90 meer en meer volgde, werkte de bestendiging van het politieke verbond tusschen sociaaldemokratie en liberalisme in de hand, een verbond dat de arbeidersklasse demoraliseerde en de pogingen van 1902 en 1912, om door de algemeene staking het enkelvoudige kiesrecht af te dwingen, smadelijk deed mislukken[1].

Ook in Nederland bleek de kiesrechtstrijd in de jaren '80 en het begin der jaren '90 het middel bij uitnemendheid om breede lagen der arbeidersklasse te wekken uit stompzinnige berusting en voor de doeleinden der sociaaldemokratie in beweging te brengen. Maar deze vertoont hier niet den onafgebroken groei, die in België betrekkelijk spoedig tot een gunstig resultaat leidde: integendeel zakt zij tot tweemaal toe ineen, juist op het oogenblik dat een forsche stoot waarschijnlijk het doel had bereikt. De oorzaken van dit verschil liggen grootendeels in de zeer uiteenloopende ekonomisch-sociale omstandigheden waarin de nederlandsche en de belgische arbeidersklasse haar strijd voerde.

Ook Nederland werd in de jaren '80 geregeerd door een plutokratie, die haar macht gebruikte om de massa's op de meest brutale wijze uit te persen en te onderdrukken. Het levenspeil van het proletariaat was even laag, zijn

1) Een nadere beschouwing van die latere pogingen vindt de lezer in het volgende hoofdstuk.

toestand even ondragelijk, zijn materieele en geestelijke belangen werden op even ergerlijke wijze verwaarloosd als in België geschiedde. Maar in Nederland ontbraken zoo goed als geheel de omwentelende krachten der produktie die het belgische proletariaat reeds vroeg tot een homogene massa met gelijke aspiraties samenkneedden, in hem het bewustzijn van zijn massale kracht en zijn onmisbaarheid wakker riepen en zoo tot verzet stimuleerden.

Toen België zich reeds had ontwikkeld tot een der meest industrieele staten van Europa, was Nederland nog een land van kleine burgers en kleine boeren, van krachtig individualisme en zwakken klassenstrijd. De industrie was achterlijk, het weinigje industrieel middenbedrijf daarenboven in de uithoeken van het land verspreid. Terwijl in België reeds op het einde der jaren '60 de mijnwerkers zich af en toe in spontane bewegingen verhieven en de Internationale op haar hoogtepunt daar tienduizenden leden telde, bleef zij in Nederland, waar van stakingen van eenigen omvang tot na 1885 geen sprake was, voor de massa zonder beteekenis.

Overeenkomstig de veel geringere politieke ontwikkeling en den veel zwakkeren instinktieven samenhang der nederlandsche arbeidersklasse, vergeleken bij dien der belgische, is de kiesrechtstrijd der jaren '80 en '90 in ons land minder krachtig en wordt hij lichter uit het spoor gebracht. In het begin der jaren '80 is voor het eerst van eenige beweging onder de arbeiders sprake; in de volgende jaren groeit de kiesrechtagitatie onder leiding der sociaal-demokratie snel: werkeloosheid en nood, het ruwe geweld waarmee de politie in de groote steden tegen betoogende arbeiders optreedt, de vervolgingen en processen met hulp waarvan de reaktionaire regeering de beweging tracht te onderdrukken, dit alles geeft haar een scherp klassekarakter en doet haar onstuimige vormen aannemen. Maar terwijl in België de verscherping van den klassenstrijd kulmineert in de algemeene kiesrechtstaking, besefte de strijdende voorhoede der nederlandsche arbeidersklasse weldra min of meer helder, dat terwijl de betooging een te zwak wapen was om haar doel te bereiken, *zij geen sterker middel van druk tot hare beschikking had* en brak zij in den herfst van 1885 in arren moede den strijd af.

Een landelijke kiesrechtdemonstratie in den Haag had de machthebbers bedreigd: dit was de laatste maal, verklaarde zij, dat de regeering op de tot heden gevolgde wijze met den volkswil in kennis werd gesteld. Het afbreken der aktie wordt vaak voorgesteld als het noodlottige gevolg dezer bedreiging. Wij daarentegen zijn van meening, dat de verklaring niet de oorzaak, maar een symptoom van de ontmoediging was, die de ongeoefende scharen neerdrukte; een ontmoediging, op haar beurt verklaarbaar uit de ontstentenis van sociale krachten, waardoor de beweging in omvang groeien en in intensiteit toenemen kon.

* * *

Men kon de betoogingen niet tot steeds grootscher, indrukwekkender afmetingen opvoeren, een dreigement echter met algemeene werkstaking zou door niemand ernstig zijn genomen.

Met het opgeven van den strijd voor het kiesrecht verloor de volksbeweging, die zich in Nederland om den kiesrechteisch vereenigde, den vasten bodem onder de voeten. Het afzien van dien strijd, op zijn beurt een gevolg van de politieke ongeoefendheid, het gebrek aan volharding der strijders, verleidde hen hun heil te zoeken in een nog half-utopisch socialisme, dat droomde van de snelle vernietiging der kapitalistische maatschappij door gewelddadige middelen. De taak om den evolutionairen inhoud van het marxisme werkelijk in zich op te nemen, dit tot zijn vleesch en bloed te maken, ging de kracht van het ongeschoolde, onwetende, ellendige, ternauwernood uit doffe lijdelijkheid ontwaakte proletariaat van dien tijd nog ver te boven: het zonk telkens in vóór-marxistische denkwijzen en strijdmethoden terug, het had nog niet geleerd, al zijn kracht op één punt samen te trekken; het bezat moed, strijdlust en offervaardigheid, maar wat het niet bezat, was het vermogen om ondanks tegenslagen en teleurstellingen te volharden.

De jaren '86 en volgende waren jaren van groote industrieele inzinking, werkeloosheid en nood, en, als gevolg daarvan, van heftigen klassenstrijd. De verontwaardiging over de ergerlijke veroordeeling van Domela Nieuwenhuis tot een jaar gevangenisstraf wegens majesteitsbeleediging uitte zich in vele onstuimige massale protesten tegen de klasse-justitie; de haat tegen de ruw optredende politie voerde in Twente tot den aanslag op den kommissaris van politie Geel, evenals hij de eigenlijke aanleiding tot het bloedige zgn. palingoproer te Amsterdam vormde. Maar de kiesrechtstrijd kwam de diepe inzinking niet te boven die op de groote demonstraties der jaren '84 en '85 was gevolgd, en de strijdende voorhoede van het proletariaat bleef onverschillig toen bij de grondwetsherziening van '87, die aan de kleine burgerij het kiesrecht verleende, de arbeidersklasse van allen direkten invloed op de volksvertegenwoordiging verstoken bleef.

De ongelukkige wending, waardoor de strijd voor het kiesrecht op den achtergrond kwam en de socialistische beweging van de werkelijkheid afgedrongen werd, viel samen met de ‘Oranjefurie’ - zooals de socialisten de tegen hen gerichte uitspattingen van door Oranjeliefde en jenever dol gemaakte lompenproletariërs en kleinburgers noemden. In de jaren '87 en '88 kwamen dergelijke uitspattingen voor in een aantal steden, Amsterdam, Rotterdam, Leiden, Utrecht; met de russische pogroms hadden zij gemeen, dat zij door de politie en de autoriteiten zooal niet aangestookt dan toch begunstigd werden. De socialisten, die eene op alle mogelijke wijze vervolgde kleine minderheid vormden, gingen zich steeds meer gevoelen als vogelvrij-verklaarden, verbittering en exaltatie namen in hun rijen toe.

Een zwakke industrieele opleving op het einde der jaren '80 verbeterde weinig of niets voor de massa, daar zij samenviel met het uitbreken van een zware en algemeene agrarische krisis, die verscheiden jaren lang den europeeschen landbouw teisterde. Ook in Nederland trokken duizenden werkeloozen van het platteland naar de steden en vermeerderden daar de ellende. Anderen bleven in hun gemeente, op zijn best in het leven gehouden door de werkverschaffing in al haar verschrikking en afzichtelijke hardheid of door de karige giften van diakonieën en armbesturen. Half dreigend, half smeekend, klonk de oude kreet der vertwijfelende massa's ‘werk en brood’, den bezitters in de ooren. Aangewakkerd door honger en ellende verspreidden zich de vlammen van den klassenstrijd snel over het platteland, vooral in de provincie Friesland, waar de nood het ergst was en de arbeiders minder gedemoraliseerd en stompzinnig waren dan in de steden. De groote onstuimige stakingen der landarbeiders en veenbewerkers in '89 en '90, deden de bourgeoisie de schrik om het hart slaan: het scheen of de proletariërs van stad en land elkaar de hand gingen reiken tot een gezamenlijken strijd op leven en dood tegen de heerschende klasse. Toch konden de stakingen in dezen strijd slechts ondergeschikte episoden vormen: bij ontstentenis van een werkelijk agrarisch grootbedrijf moest het landbouw-proletariaat zich in hoofdzaak bepalen tot politiek-parlementairen strijd. De beweging voor algemeen kiesrecht, in de steden ineengezonken, kwam op het platteland krachtig opzetten, in haar ging de landarbeidersklasse met de kleine proletarische pachters samen. Met behulp der opkomende radikale strooming werd Domela Nieuwenhuis in '88 in de Kamer gekozen. Zijn krachtige socialistische agitatie van de parlementaire tribune af vestigde opnieuw de aandacht op de waarde van het stembiljet als strijdmiddel van het proletariaat. Nieuwe verwachtingen en frissche hoop ontwaakten, de kiesrechtstrijd ontbrandde opnieuw, onstuimiger dan te voren, ditmaal werd de beweging vooral door de agrarische distrikten gedragen. Maar spoedig zakte zij weer ineen: de niet-herkiezing van Nieuwenhuis in '91 was een ontzettende teleurstelling voor het proletariaat, en eene die zeer betreurenswaardige gevolgen had. De beweging begon opnieuw af te zwenken van de normale banen van den klassenstrijd en in utopisch-gewelddadige fantasieën en plannen te zwelgen. Het eerste symptoom van die afzwenking was de breuk tusschen den Sociaaldemokratischen Bond en de Friesche Volkspartij, de organisatie die de strijdbare proletarische en half-proletarische voorhoede in het noorden omvatte. Door deze breuk werd de ontwikkeling der Volkspartij in socialistische richting afgesneden, weldra ging zij te niet. De meedoogenlooze hardheid waarmee de heerschende klasse in de hongerjaren '92-'93 de spontane uitingen van sociale oproerigheid nedersloeg, (o.a. hieruit blijkend dat het budget voor de gehate marechaussées binnen enkele jaren verdubbelde) doodde in vele socialistische arbeiders het vertrouwen in de moge-

lijkheid van vreedzame ontwikkeling naar het socialisme. In het nieuwe program, door den Sociaaldemokratischen Bond in '92 aangenomen, werd de zwenking duidelijk: dit program bevatte het besluit om voortaan met alle middelen, wettige en onwettige, gewelddadige en vreedzame te strijden. Een jaar later volgde na veel verbitterde inwendige twisten de aanneming eener motie, die zich tegen elke deelneming aan de verkiezingen verklaarde. Ten gevolge dezer motie moest de Sociaaldemokratische Bond in twee ongelijke deelen uiteen vallen, n.l. in die der 'parlementaire' en der 'revolutionaire' socialisten. De scheuring was even noodlottig als ontijdig, daar zij niet slechts de direkte en de indirekte aktie tot absolute tegenstellingen proklameerde, maar ook de kiem bevatte der overdrevene verscherping van de tegenstelling tusschen de hoogere en de lagere rangen van het proletariaat, onder welke de nederlandsche arbeidersbeweging tot op den huidigen dag lijdt.

Opnieuw scheen de kiesrechtbeweging dood. Een zeer demokratisch kieswet-ontwerp, in '94 door de burgerlijke radikalen ingediend, kon in het parlement door de konservatieve meerderheid verworpen worden zonder dat de arbeidersklasse een vinger verroerde. De taal der socialistische bladen werd heftiger en heftiger, naarmate de werkelijke macht der beweging afnam. De rhetoriek, de fraze en de zelfmisleiding dreven in toenemende mate hun wreed spel met de voorhoede der nederlandsche arbeidersklasse, die wel fel in het begeeren maar zwak in het handelen was. Wat de nieuwe socialistische partij aangaat, die zich na de scheuring vormde en na enkele jaren van moeizaam getob den wind in de zeilen kreeg, haar oorsprong en de voorwaarden van hare ontwikkeling dreven haar vertrouwen in de 'parlementaire middelen', als absolute tegenstelling tot de 'revolutionaire' opgevat, spoedig tot het uiterste. De sterke invloed der duitsche sociaaldemokratie, dien haar meeste theoretische en praktische leiders ondergingen, werkte in dezelfde richting en droeg er toe bij in haar een dogmatisch geloof in de 'parlementaire' strijdmiddelen als de eenig-doeltreffende aan te kweeken.

Pas in de eerste jaren der 20ste eeuw begon de strijd voor het algemeene kiesrecht na een lange inzinking weer te herleven. Maar die herleving geschiedde onder sterk veranderde omstandigheden. Door een tweede grondwetsherziening in 1897 hadden de bovenste lagen der arbeidersklasse toegang tot de stembus gekregen: het gelukte dan ook weldra aan de S.D.A.P. om eenige van haar mannen gekozen te krijgen. Daardoor werd ook voor ons land het eigenlijke 'parlementaire tijdperk' der arbeidersbeweging ingeluid. Tevens begon voor het kapitalisme een nieuwe aera van expansie, waardoor de werkeloosheid en de absolute ellende verminderden. De klassenstrijd verloor ook in Nederland allengs veel van zijn scherpte en onstuimigheid, de omstandigheden werden rijp voor den indirekten, bijna uitsluitend op versterking der parlementaire machtsposities gerichten strijd en voor de methoden der moderne vakorganisatie.

In Engeland nam de sterke opleving der proletarische opstandigheid in de jaren '80, die daar als elders nauw samenhing met de algemeene industrieele krisis, ten deele andere vormen aan dan op het vasteland. Tot een beweging voor algemeen kiesrecht, zooals zij vooral in de west-europeesche landen het middel bij uitnemendheid der jonge sociaaldemokratie bleek om een voorhoede van het proletariaat bewust te maken en te organiseeren, ontbrak hier de grondslag. Reeds tweemaal, in 1866 en '84 had de regeering het initiatief tot uitbreiding van het kiesrecht genomen en door aan de geschoolde arbeiders het stembiljet in handen te geven, hun tegenstelling tot de massa's van het ongeschoolde proletariaat nog vergroot. Van gebruik van het kiesrecht in den zin eener zelfstandige klasse-politiek was onder de arbeidersaristokratie geen sprake. Wat de ongeschoolde, aan zich zelve overgelaten massa's betreft, zoomin als deze in staat waren door vak-aktie uit hun ellende omhoog te worstelen, zoomin vermochten zij uit eigen kracht een nieuwen aanloop te nemen voor de verovering der politieke demokratie. De ‘verstarring van oost-Londen’, gelijk Engels de doffe lijdelijkheid der tienduizenden werkers van de dokken en havens noemde, was de eene pool eener sociale werkelijkheid, wier andere pool de kleinburgerlijke ontaarding, het hoogmoedige konservatisme der trade-unions, het opgaan van de arbeiders der geschoolde beroepen in een bekrompen vak-egoïsme was.

Twee omstandigheden vooral werden tot uitgangspunten eener nieuwe ontwikkeling. De eerste was het ontstaan van socialistische groepen in het begin der jaren '80 op de theoretische grondslagen van het marxisme. De tweede was de prikkel der ellende, die ook in Engeland in deze jaren ten gevolge der ontzettende werkeloosheid de gansche arbeidersklasse teisterde. Ook onder de geschoolde vakarbeiders, de scheeps- en machinebouwers, de bouwvakarbeiders, enz., wier vakbonden langzamerhand tot zuivere ondersteunings-vereenigingen geworden waren, begon uit den nood der tijden de behoefte aan een meer strijdbare organisatie op te komen. De kleine socialistische groepen werkten met apostolischen ijver onder de massa's der ongeorganiseerden. Hun vurige geestdrift, die de sociale revolutie aanstaande zag, poogde ieder konflikt tot een stuk klassenstrijd te verscherpen en rekende minder den onmiddellijken uitslag dan wel zijn werking op de revolutionaire bewustwording van het proletariaat voor de hoofdzaak. Zij - de socialisten - waren het ook, die in de ellende-jaren '86-'87 de onstuimige betoogingen der werkeloozen in Londen en in de provincie leidden. Zelfs hier, in het klassieke land der burgerlijke vrijheid, onderdrukten de heerschende klassen de werkeloozenakties met geweld. Het recht op de straat werd aan de massa ontnomen, alle pogingen om het te handhaven, voerden tot bloedige botsingen met de politie. Maar de illusies der socialistische leiders, die in de werkloozen-demonstraties het voorspel der sociale omwenteling zagen, vervulden zich

daarom niet. Deze waren slechts een gevolg van de vertwijfeling der massa's; naar gelang de krisis haar scherpte verloor, effende zich de oproerige stemming en de demonstraties verminderden. Toch had de eerste aanraking met het ‘evangelie der bevrijding’ dat de socialisten predikten, op de massa's grooten indruk gemaakt, zijn werkingen toonden zich in de volgende jaren, toen hun veerkracht ten gevolge van de verbetering der konjunktuur weer toenam.

In '89 ontwaakte, geheel onverwacht, het oosten van Londen; de gansche massa der ongeorganiseerden en ongeschoolden kwam spontaan in beweging, een storm tegen de kapitalistische instellingen scheen op komst. Op de sensationeele successen van twee ongeschoolde arbeiderskategorieën: de lucifermaaksters en de arbeiders der gasfabrieken, - beide oogenschijnlijk zwak en machteloos - volgde een geweldige worsteling in de dokken en havens, die na vier weken eveneens met de overwinning der arbeiders eindigde. Deze eerste staking van het havenproletariaat was even merkwaardig door de daadkrachtige sympathie die zij onder de arbeidersklasse internationaal wekte, als om haar overslaan naar andere landen. De strijd te Londen leidde o. a, tot het uitbreken der eerste havenarbeidersstaking te Rotterdam, die insgelijks voor de arbeiders gunstig verliep. Een vloed van strijdlust en organisatie-drang ging door de massa's: binnen korten tijd vereenigden 200.000 arbeiders der ongeschoolde beroepen zich in vakorganisaties van een geheel nieuw type in Engeland, ingericht niet op ondersteuning, maar op strijd.

Maar hoe verheugend het ontwaken der ongeschoolde arbeiders ook was, de verwachtingen die het bij de socialisten opwekte werden evenmin vervuld als die, welke eenige jaren vroeger de werkeloozen-beweging deed opkomen. Wel kwam in de nieuwe vakvereenigingen een andere geest tot uiting als in de versteende organisaties der aristokratie van den arbeid, wel werkte het ontwaken der ongeorganiseerden dóór in het gansche proletariaat, maar de snelle machtsvermeerdering van het revolutionaire socialisme, die zijn geestdriftige apostels van ‘het nieuwe Trade-Unionisme’ verwacht hadden, bleef wederom uit. Onder leiding van mannen als John Burns en Tom Mann sloeg de beweging al spoedig de banen in van tamelijk opportunistische aktie voor hervormingen door staat en gemeente. De beide socialistische partijen waarin zich de verschillende stroomingen onder de socialisten na veel inwendigen strijd belichaamden, bleven buiten het leven der massa's. Even weinig als de principieel-marxistische Sociaal-Demokratische Federatie vermocht de Onafhankelijke Arbeiderspartij de sociale gisting in de bedding van zelfstandige klassepolitiek te leiden. De vakvereenigingen echter bleven als te voren drijven in het zog der liberale partij. Ook de oprichting der ‘Arbeiderspartij’ in 1900 - een kombinatie van een aantal groote vakbonden tot politiek-parlementaire doeleinden - maakte hier slechts schijnbaar een einde aan; de afgevaardigden

der Arbeiderspartij vormden weldra eenvoudig den linkervleugel der liberale partij in het parlement.

De verschillende massabewegingen van de jaren '80 en het begin der jaren '90 hadden, zagen wij, tot gemeenschappelijken voedingsbodem de langdurige krisis, die den leiders evenals den massa's de voorbode toescheen eener algemeene ekonomische katastrofe, waarin het kapitalisme zou ondergaan. Boven het gewoel en de verwarring van den strijd, boven de radelooze oproerigheid en wilde begeerten der millioenen die geen werk hadden en geen brood, was een klare en vaste gedachte opgestraald: die van het moderne wetenschappelijke socialisme, dat den strijd voor lotsverbetering, voor hervormingen, voor demokratie, onmiddellijk aan den strijd voor de bevrijding van het proletariaat, aan de sociale revolutie en haar doel, de socialistische maatschappij, verbond. Het besef dier eenheid van weg en doel begon de voorhoede der arbeidersklasse te doordringen.

Het spreekt van zelf dat in de massa's, die gedurende de jaren '80 door het socialisme aangeraakt en uit hun hopelooze berusting gewekt werden, de kern van het marxistische gedachtenstelsel, de opvatting van het maatschappelijke gebeuren als een wetmatig ontwikkelingsproces, zich nog tamelijk ruw en simplistisch weerspiegelde. In hun drang naar verlossing en in hun zwakte legden zij den nadruk niet op den langen weg die nog te doorloopen viel, maar op het einddoel: de afschaffing van het privaatbezit. Dit uitzicht bezielde hen met moed en geestdrift, het leek hun vlak bij en door ééne geweldige inspanning te bereiken. Zij begrepen niet, dat de koncentratie der bedrijven nergens nog ver genoeg gevorderd was om de ekonomische voorwaarden tot de ‘onteigening der onteigenaars’ te scheppen. Evenmin begrepen zij, hoe weinig zij zelven nog in staat waren om de produktie over te nemen. En hoe achterlijker de ekonomische ontwikkeling van een bepaald land was, hoe minder de groot-industrie en haar sociale werkingen nog voor de massa's tot werkelijke ervaring waren geworden, des te meer nam juist onder een deel van hen na de eerste mislukte stormloopen de neiging toe om den nadruk te leggen op het ‘einddoel’, dat is om zich van iedere aktie voor hervormingen af te keeren en louter in revolutionaire frazen te zwelgen.

Trouwens ook in die landen waar de snelle ontwikkeling der groot-industrie wel haar stempel op de maatschappij drukte, bleef het socialisme der jaren '80 den vermoedelijken duur der worsteling sterk onderschatten. Wat feitelijk nog slechts een voorpostengevecht tusschen bourgeoisie en proletariaat was, scheen den strijdenden het begin der eindworsteling toe. Ook de vooraanstaande theoretici vertrouwden op een snelle ontwikkeling. Niemand minder dan Engels sprak in '95 de verwachting uit, dat de duitsche socialisten nog vóór het einde

der eeuw tot een macht in het land zouden worden, voor welke alle andere machten zouden moeten buigen. Algemeen heerschte de opvatting dat de heerschappij der bourgeoisie ten einde liep.

De nieuwe opwaartsche beweging van het kapitalisme, die feitelijk reeds op het eind der jaren '80 inzette, bleef aanvankelijk door de werkingen der agrarische krisis verborgen. Maar toen deze op haar beurt overwonnen was, begon een snelle expansie. De werkeloosheid die het proletariaat tot wanhoop had gebracht nam in alle landen snel af, de daling van het geldloon hield op naarmate het reserveleger van den arbeid werd opgeslorpt door de uitbreiding der produktie: weldra begonnen de loonen te stijgen, terwijl de prijzen der voornaamste levensmiddelen, in de eerste plaats die van het brood, tot omstreeks 1900 vrij wel gelijk bleven of zelfs daalden.

De absolute, fysieke ellende van het proletariaat verminderde, de scherpte van den klassenstrijd nam overal af, de duitsche socialistenwet en andere uitzonderingswetten vielen, de landen werden vol van het gerucht van hervormingen als verkorting van arbeidsduur, bescherming van vrouwen en kinderen, enz. die de regeeringen aankondigden en voor een klein deel ook verwezenlijkten.

Weldra werd het duidelijk dat het socialistische proletariaat met een veel langer levensduur van het kapitalisme rekening moest houden, dan het in de tumultueuze worstelingen der jaren '80 had verondersteld. Het was onvermijdelijk dat, terwijl tengevolge van dit nieuwe perspektief de bezieling voor het einddoel verminderde, de beweging voor ‘praktische’ hervormingen een steeds grooter deel der kracht en der belangstelling ging opslorpen. Het proletariaat, althans zijn hoogere lagen, ging de kapitalistische maatschappij een weinigje meer bewoonbaar achten, het begon zich in haar in te richten voor een langdurig verblijf, en zich aan te passen aan haar denkvormen en instellingen.

De akties der ongeoefende massa's in de jaren 1883-'93 hadden niet vermocht de burgerlijke maatschappij uit haar voegen te tillen. Daartoe reikte hun kracht niet, of, wil men op de andere zijde der sociale verhoudingen den nadruk leggen, daartoe was de kapitalistische produktiewijze nog te levenskrachtig. Maar niet alleen de krachtige revolutionaire wil die uit deze akties sprak, de warme solidariteit en opofferingsgezindheid die zich daarin uitten, het zelfbewustzijn dat er door opgewekt werd, het naïeve sociale idealisme dat er in tintelde, maakten ze zoo verheugend. De direkte uitkomsten waren, ofschoon andere dan het proletariaat verwacht had, zeer groot en van een mislukking dezer eerste grootsche internationale poging tot verzet der arbeidersklasse was evenmin sprake, als het Chartisme objektief beschouwd een mislukking was geweest.

De overwinning, behaald door de gedisciplineerde massakracht van het duitsche proletariaat in den strijd voor de intrekking der socialistenwet, was een les voor alle regeeringen, dat uitzonderingswetten door den haat en de

verontwaardiging die zij opwekken de eenheid en kracht der arbeidersklasse enorm versterken. De hoop om de duitsche arbeiders, toen bleek dat zij zich door de scherpste vervolgingen niet van den strijd lieten afhouden, door voordeelen te korrumpeeren, leidde in Duitschland tot de invoering eener zoo uitgebreide arbeidersverzekering als in nog geen enkel land bestond. Wel echter kwam in dienzelfden tijd, onder den direkten of indirekten druk der socialistische beweging, in de meeste landen een begin van arbeidswetgeving op; de pogingen, in de eerste jaren '90 door burgerlijke hervormers aangewend, om deze internationaal uit te breiden en te veralgemeenen, kregen een krachtige impulsie door de internationale socialistische kongressen, die van 1889 af geregeld om de twee of drie jaar plaats vonden. Ook de jaarlijksche demonstraties voor den acht-uren dag op 1 Mei, waartoe het eerste dezer kongressen had besloten, werkte aanvankelijk als een sterke stuwkracht voor hervormingen door den geweldigen schrik, die deze jaarlijksche internationale wapenschouwing van het proletariaat onder de bourgeoisie teweeg bracht.

En wat niet minder gewichtig was; steeds duidelijker bleek algemeen de onmogelijkheid om op den duur de arbeidersklasse buiten de volksvertegenwoordiging te houden. In zijn voorrede bij het werk van Marx over de klasseworstelingen in Frankrijk, liet Engels zich in '95 als volgt uit over de resultaten en de vooruitzichten der politiek-parlementaire aktie: ‘Zelfs in Frankrijk zien de socialisten meer en meer in, dat geen blijvende overwinning voor hen mogelijk is, zoo zij niet beginnen met de groote massa's van het volk, dat is de boeren, te winnen. Het langzame werk der propaganda en de werkzaamheid in het parlement worden ook hier begrepen als de eerste taak der partij... In België hebben de arbeiders het vorige jaar het kiesrecht veroverd en zijn zij in een vierde deel der kiesdistrikten binnen gedrongen. In Zwitserland, Italië, in Denemarken, ja in Bulgarijë en Roemenië zijn de socialisten in het parlement vertegenwoordigd. In Oostenrijk zijn alle partijen het hier over eens dat men hun den toegang tot den rijksraad niet lang meer kan versperren.’

Zoo hadden de onstuimige stormloopen der massa's reeds overal een aantal der hinderpalen omver gehaald, die de verovering der politieke macht beletten. Het scheen als behoefden zij slechts vastberaden langs de ingeslagen banen van den politiek-parlementairen strijd voort te gaan, om betrekkelijk spoedig tot het hart der kapitalistische vesting door te dringen. En zóó groot was reeds de inspanning der massa's geweest, zóó zwaar de offers die zij gebracht hadden, dat het hun, nu het strijdperk ruimer en zijn grond een weinig effener was geworden, somtijds toescheen als lag het zwaarste achter hen.

Terwijl zoo eenige ontspanning intrad, en de krachten aller aktieve naturen meer en meer door praktische werkzaamheid in en voor de organisatie werden opgeslorpt, rijpten de voorwaarden tot steeds toenemende aanpassing aan de

burgerlijke maatschappij, tot toenemende vervanging van den direkten massaal-gevoerden strijd door indirekten strijd, en eindelijk tot de vervanging van allen strijd, door de den strijd ontwijkende methode van verdrag en vergelijk.

2. Parlementair intermezzo, moderne vakorganisatie en syndikalistische tegenstroomingen.

De sociaal-demokratische partijen, in de jaren volgende op den ondergang der Internationale Arbeiders-Associatie in de verschillende landen opgericht, hadden zich alle hetzij de verovering van het kiesrecht, hetzij het gebruik van het reeds veroverde tot hoofddoel gesteld. En naargelang de arbeidersklasse, of althans haar bovenste lagen, in steeds meerdere landen tot de stembus toegang verkreeg, werd de politieke organisatie van het proletariaat al meer op den verkiezingsstrijd ingericht. De verkiezingskampagnes werden tot de hoogtepunten der sociaaldemokratische aktiviteit, zij waren de groote veldslagen, waarin de proletarische drommen in steeds breeder en dieper gelederen storm liepen op den klassenstaat. En bijna elke verkiezingsstrijd voerde het proletariaat tot nieuwe overwinningen, die zelfbewustzijn en toekomstvertrouwen in de harten deden wassen.

Het geestdriftige élan, waarmee de sociaaldemokratie zich telkens opnieuw in den verkiezingsstrijd wierp, was even begrijpelijk als de hooge verwachtingen, die het gestadig rijzen van den ‘rooden vloed’ in de massa's wekte. Wat reeds in verscheiden landen was gelukt - den slagboom omver halen die de arbeidersklasse buiten de volksvertegenwoordiging hield - moest op den duur overal gelukken. Het aantal sociaal-demokratische afgevaardigden zou steeds toenemen, naarmate het proletariaat meer bewust werd van zijn klassebelangen en zijn historische taak. Die bewustwording bewerkten de ekonomische ontwikkeling en de socialistische propaganda. Het grootsche verschiet van de verovering der staatsmacht, binnen afzienbaren tijd, door de verovering der parlementen ging open. Had de bourgeoisie de staatsmacht niet op deze zelfde wijze veroverd, had zij de parlementaire instellingen niet gemaakt tot de politieke molens, waarin het graan van haar maatschappelijken rijkdom gemalen werd? Waarborgde de snelle groei van het proletariaat in aantal gelijk in kracht niet een spoedige overwinning?

Het scheen alles zoo logisch en eenvoudig. Het was zoo bemoedigend en gemakkelijk te begrijpen. Alle statistieken bewezen dat de arbeidersklasse percentsgewijze het snelst van alle toenam. En bij elke verkiezing steeg, regelmatig als een vloed, het aantal roode stemmen. De stijging ging niet altijd in hetzelfde tempo, maar nimmer hield zij op. En slaagden de heerschende klassen er een enkele maal in, om door uitzonderingswetten of kunstmatig gewekte oorlogsberoering het aantal sociaaldemokratische afgevaardigden te doen

dalen en den groei van het stemmenaantal te vertragen - des te veerkrachtiger sprong dit een volgend maal weer omhoog.

Een blij, natuurlijk wonder scheen zich te voltrekken: het onfeilbare middel om de heerschappij der bourgeoisie te breken, was door de maatschappelijke ontwikkeling in handen van het proletariaat gelegd. De instellingen door de bourgeoisie te eigen bate geschapen, schenen in de handen der arbeiders het werktuig te zullen worden tot haar val. Binnen één menschenleeftijd had de duitsche sociaal-demokratie, ondanks de sterke belemmering van haar vrije beweging door infame uitzonderingswetten en niet minder infame, tendentieuze toepassing van het gemeene recht, één derde deel der kiezers achter zich geschaard. Nog tien, hoogstens twintig jaren en dan.... Ja: de weg tot de macht lag voor het proletariaat open, het hield zijn toekomst in zijn hand.

Van de kern der partij eischte de politiek-parlementaire strijdwijze veel organisatorisch vermogen, energie en volharding, vele offers aan tijd en kracht, - al waren deze in later dagen niet meer te vergelijken met de offers, die de pioniers der eerste Internationale gebracht hadden, noch met die uit het eerste tijdvak der parlementaire periode, toen de heerschende klassen overal den opmarsch van het proletariaat met geweld trachtten te beletten. Van de massa's echter eischte de parlementaire taktiek evenmin veel doorzicht, als bijzonderen moed of toewijding. Om op de socialisten te stemmen, was het voldoende dat de massa's hun eigen naaste belangen begrepen. De sociaaldemokratische afgevaardigden streden immers altijd en overal voor hervormingen, voor arbeidswetgeving en arbeiderspensioneering, voor verbetering van het volksonderwijs en de volkshuisvesting, voor vermindering der militaire lasten enz. De vruchten van hun optreden kwamen telkens aan het licht. Telkens noopten zij, ofschoon een minderheid, de vertegenwoordigers der bevoorrechte klassen om iets toe te geven, hervormingen in te voeren of althans aan te kondigen, zij het in de hoop den onrustbarenden groei van de ‘partij der revolutie’ te vertragen.

Inderdaad: de massa's hadden doof en blind, ze hadden volslagen stompzinnig moeten zijn om geen acht te slaan op het beroep op hun stoffelijke en geestelijke belangen, door de sociaal-demokraten in de pers, in brochures en op vergaderingen met zooveel vurigen ijver en overredingskracht onophoudelijk herhaald, gestaafd door zulke sprekende en onweerlegbare argumenten. Zoo lang de sociaal-demokratie had gewaand, dat de eindstrijd nabij was, de sociale revolutie aanstaande, was het direkte klasse- of groepsbelang van het proletariaat saamgevallen met de bevrijding van alle uitgebuiten en verdrukten, dat is met het heil der menschheid. De eenheid van hervorming en revolutie in de sociaaldemokratische beweging was in die dagen een feit, en onder de ruwe oppervlakte brandde een zuiver en sterk sociaal idealisme. Thans was een nuchterder opvatting in de plaats gekomen der vroegere illusies, een opvatting

die zich met de mogelijkheid van een langen levensduur van het kapitalisme allengs verzoende. Theorie en praktijk vielen uiteen: de eerste bleef, afgezien van de theoretische 'afwijking' van het revisionisme, revolutionair, gefundeerd op de marxistische leer van den klassenstrijd, op absolute tegenstellingen en onvoorwaardelijke eischen, terwijl de praktijk meer en meer de eischen matigde en op de betrekkelijkheid der tegenstellingen nadruk legde.

In het eerste tijdvak van deze periode, toen als sociaaldemokraat op te treden nog beteekende zich bloot te stellen aan smaad, broodeloosheid en vervolging, had de strijd vooral een keurbende van energieke, aktief-idealistische naturen aangetrokken. Thans veranderde dit: het feit, dat 'praktische' hervormingsarbeid op den voorgrond kwam, lokte talloozen aan, die zich weinig bekommerden om het einddoel, om de verlossing der menschheid, om de broederlijke samenleving waartoe de overwinning van het proletariaat de baan zou effenen. Zij hielden den blik niet gericht op de toekomst maar enkel op het heden, zij bekommerden zich niet om de klasse, nog minder om de menschheid, maar in hoofdzaak om zich zelf.

Overal, waar de liefde tot het zelf, dat is de natuurlijke begeerte naar beter eten, betere kleeding, huisvesting en verwarming nog niet geheel was uitgedoofd door de al te diepe ellende, of onder den domper verstikt was van een geloof dat elke natuurlijke begeerlijkheid der onterfden als zondig beschouwt, overal waar de holle anarchistische fraze het vuur der opstandigheid nog niet tot asch had verteerd, stemden de massa's, in steeds grooteren getale, rood.

En hoe meer de sociaaldemokratie er in slaagde de massa's te overtuigen dat rood-stemmen het voornaamste middel was tot snelle verbetering van hun levenslot, in des te sneller tempo steeg de roode vloed. Want de handelingen van het overgroote deel der menschen worden meer door zelfzuchtige dan door altruïstische motieven bepaald en meer door onmiddellijke, dan door verder-afliggende belangen.

De nood der massa's was brandend, hun verlangen fel, het kapitalistische produktiestelsel wakkerde hun begeerten aan en deed hun behoeften toenemen.

Al was het doel: de verovering der politieke macht, allengs verder weggeweken, dat de eenige weg er heen heette: meer hervormingen, meer parlementaire invloed, meer roode kiezers en meer zetels, - dat scheen boven allen twijfel vast te staan. Dus was het zonneklaar de plicht der sociaaldemokratie om op dien weg met alle kracht voorwaarts te streven. De parlementaire aktie, die de partij groot en machtig had gemaakt, begon met bijgeloovig respekt beschouwd te worden als een soort toovermiddel, met behulp waarvan de kapitalistische orde eenmaal zeker in de socialistische zou worden omgezet. Daartoe moest natuurlijk het partij-mechanisme zoo krachtig en doeltreffend mogelijk worden ingericht. De voorbereiding tot en het voeren van den verkiezingsstrijd, werd tot de voornaamste taak der sociaal-demokratische partijen. Al hunne organen: de organisaties, de pers,

de propaganda richtten zich in op dit ééne doel; de beste krachten der leiders, hun organiseerend vermogen, hun agitatorische talenten vonden in de verkiezingskampagnes, de onbloedige veldtochten der sociaaldemokratie, schitterende gelegenheden om zich te demonstreeren. Evenzeer kwamen de stille toewijding en volharding der gewone leden hier tot zijn recht. Het vele 'kleine werk' dat ten behoeve der verkiezingen bijna voortdurend geschiedde, was weinig romantisch, het eischte in den regel geen schitterenden moed of bijzondere offervaardigheid, maar stipte nauwkeurigheid, vlijt en orde: de eigenschappen van een goed administrateur. Deze eigenschappen werden in de nieuwe faze van den strijd àl meer als de voortreffelijkste beschouwd en geprezen. Maar al het werk van propaganda en organisatie was slechts middel tot het versterken der machtsposities in de openbare lichamen, voornamelijk in het parlement. Dáár scheen de eigenlijke worsteling tusschen bourgeoisie en proletariaat in zijn meest-gekoncentreerden vorm plaats te vinden.

Op het parlement waren de oogen der roode kiezers gevestigd. Daar wentelde het groote vliegwiel der burgerlijke staatsmachinerie, die voor de bezitters rijkdom en macht, voor de proletariërs afhankelijkheid en ellende voortbracht. Daar werden de wetten, de ketenen hunner dienstbaarheid gesmeed. En daar zou de hamer van den volkswil gehanteerd worden met àl geweldiger kracht, zoolang tot zijn slagen de laatste dezer ketenen deden springen.

Zoo scheen het.

In werkelijkheid voerde de taktiek die uitsluitend van het parlementisme de 'zekere' zegepraal verwachtte, de sociaal-demokratie in een historisch slop.

Het besef verflauwde meer en meer, dat het leggen van de grondslagen voor de nieuwe samenleving een veel dieper verandering veronderstelt in de gesteldheid der massa's dan de oppervlakkige, die uit de parlementair-politieke aktie volgt, een verandering, die zij alleen in zich zelve kunnen te weeg brengen door eigen revolutionaire en revolutioneerende aktiviteit. En het andere, hieraan verwante besef, dat de strijd tegen de heerschende klasse vaak aanvaard moest worden, al opende hij geen uitzicht op onmiddellijke stoffelijke verbetering, ja dat vaak bepaalde deelen van het, als een eenheid beschouwde, internationale proletariaat afstand zouden moeten doen van stoffelijke voordeelen, hun aangeboden in ruil voor verzaking van het socialistische beginsel, - dat besef doofde zoo goed als geheel uit. Een oppervlakkig, uitsluitend-politiek, zelfzuchtig en gemakzuchtig socialisme werd in de massa's aangekweekt.

Om de kiezers die met schoone voorspiegelingen van snelle en 'afdoende' hervormingen waren aangelokt, vast te houden, was vóór alles noodig succes. Om dit te behalen vooral werd het optreden in de parlementen gewijzigd. In het eerste tijdvak was dit optreden agitatorisch en principieel geweest - nu moest het praktisch en opportunistisch worden, In de plaats van de ontmaskering van het kapitalisme, het telkens bewijzen, aan de feiten van den dag,

hoe de kapitalistische maatschappij geen enkele der problemen die zij schept vermag op te lossen, kwam de poging om door aanpassing der eischen aan het kapitalistische produktieproces en het burgerlijke klassebewustzijn zooveel mogelijk 'hervormingen' te verkrijgen door de hulp van burgerlijke groepen.

Deze 'nieuwe taktiek' maakte het van haar kant noodig den hoofdnadruk te leggen op het winnen van nieuwe zetels, dat thans van nog grooter belang dan de toeneming der stemmen werd. Dit was reeds het geval om technische redenen. Een kleine fraktie kon onmogelijk het vele werk verrichten dat te doen viel, sedert ook aan de détails van den parlementairen arbeid door sociaaldemokraten werd deelgenomen. De noodzakelijke specialiseering was des te beter te bereiken, hoe talrijker de fraktie was.

Maar ook in politiek opzicht werd de grootte der fraktie een zeer gewichtige faktor. Ten eerste waren er, meende men, weinig dingen die de burgerlijke klassen zóó zeer imponeerden als de groei van het aantal sociaaldemokratische afgevaardigden. Immers de bourgeoisie was gewoon om het parlement te beschouwen als de eigenlijke bron der politieke macht. Een dergelijke groei bemoedigde de sociaaldemokratische partij en haar aanhang zeer, en verhoogde haar prestige aanmerkelijk. Naarmate verder de sociaaldemokratische frakties van kleine vooruitgeschoven posten der revolutie in alle parlementair-geregeerde staten tot min of meer belangrijke radergroepen in het groote geheel der burgerlijke staatsmachinerie werden, kregen zij een nieuwe funktie: die van onderdeelen der partij-koalities te zijn, op wier schommelspel het parlementaire leven berustte. Niet zelden ook verkeerde de sociaaldemokratie in de parlementair-gunstige positie van tusschen twee ongeveer even sterke burgerlijke koalities den doorslag te geven. De nieuwe taktiek bracht mee om, in ruil voor den steun der sociaaldemokratie aan de eene koalitie, zoo mogelijk hervormingen te verkrijgen. Natuurlijk moest die steun worden gegeven lang voordat de hervorming, terwille waarvan zij gegeven werd, haar beslag kreeg. Men leefde op hoop van zegen en zag voorbij dat het parlement geen op zich zelf staande, autonome instelling was, maar in het nauwste verband stond tot het geheel der maatschappelijke krachten. Men begreep niet meer dat zoodra de levensbelangen van het kapitalisme in het spel kwamen, alle partijen, demokraten en konservatieven, protektionisten en vrijhandelaars, zich tegen het socialisme zouden vereenigen.

Hoe grooter de sociaaldemokratische frakties werden, des te gemakkelijker gingen zij over tot aansluiting bij de een of andere parlementaire koalitie. En hoe veelvuldiger zij dit deden des te meer werd weer de lijn verdoezeld die aanvankelijk de sociaaldemokratie principieel van de burgerlijke partijen gescheiden had.

Als onderdeel eener parlementaire koalitie streden de sociaaldemokraten tegen de regeering en zochten deze ten val te brengen, of zij maakten deel uit

van de regeeringsmeerderheid. Gewoonlijk geschiedde dit laatste wanneer een kabinet zich verplicht had tot gewichtige politieke of sociale hervormingen. Dan werd de sociaaldemokratische fraktie in den regel door angst voor mislukking der beloofde hervormingen aan de regeering en de andere partijen der meerderheid geketend. Het bondgenootschap in het parlement werkte natuurlijk in op de verhoudingen in het land: de scherpte der kritiek op regeering en meerderheidspartijen in de pers en op volksvergaderingen moest getemperd worden, om de bondgenooten niet te ontstemmen; de regeering die door de socialisten werd gesteund, moest doorloopend worden voorgesteld als een regeering naar het hart der socialisten. Haar militaristische maatregelen, haar geweld tegen stakers, haar koloniale expedities moesten worden verontschuldigd, haar onbelangrijkste maatregelen geprezen als stappen in socialistische richting. Er valt haast geen daad van kapitalistische onderdrukkings- en heerschzucht te noemen, door regeeringsgezinde socialisten niet ter eeniger tijd goedgepraat. En zoo tegen dergelijk verraad aan de tradities van het socialisme een begin van rebellie dreigde, werd dit spoedig onderdrukt door het machtswoord der leiders en het wijzen op de voordeelen, die de koalitie voor de arbeiders onfeilbaar zou opleveren, zoo zij maar geduldig wachtten en de leiders vertrouwden.

Verder had de deelneming aan burgerlijke koalities tot gevolg, dat het gif der burgerlijke veilheid de sociaaldemokratie besmette. De nieuwe mogelijkheid om de eerzucht en de begeerlijkheid van enkele vooraanstaanden te bevredigen, maakte de partij tot een terrein voor baantjesjagers, een couveuze waarin burgerlijke onderscheidingen en voordeelige betrekkingen werden uitgebroed. Vele eerzuchtige jonge lieden uit niet-proletarische, meest klein-burgerlijke kringen - politieke avonturiers zonder zedelijken ernst en zonder diepgaande kennis der maatschappelijke vraagstukken, maar handig en met politieken flair - begonnen tot de sociaaldemokratie toe te treden en brachten haar nog verder uit het revolutionaire spoor.

De opvatting, die in het parlement het strijdperk bij uitnemendheid van den klassenstrijd, in de parlementaire debatten zijn hoogtepunten zag, moest de sociaaldemokratische parlementsleden wel hoog boven de massa der partijgenooten niet alleen, maar ook boven de overige leiders: redakteuren, propagandisten enz., verheffen. Zij immers schenen volgens deze opvatting de eenige ‘praktische’ strijders, de eenige, die doorgedrongen waren tot in het hart der kapitalistische vesting, tot de plaats van waaruit de kapitalistische maatschappij reeds in een socialistische werd herschapen. Immers elke kleine, onbeduidende hervorming werd als een ‘stuk socialisme’ geprezen door hen die haar na eindelooze moeite aan de onwillig-gesloten vuist der burgerlijke partijen hadden ontwrongen. Aan zich zelven overgelaten konden de socialisten niets tot stand brengen: in geen enkel parlement bezaten zij de meerderheid en waar deze in

de naaste toekomst scheen te dreigen, als b.v. in den saksischen Landdag, werd fluks het kiesrecht slechter gemaakt. Zoo waren zij dus gedwongen om, nu zij in de eerste plaats hervormingen najoegen, te trachten hun doel te bereiken door loven en bieden, door een taktiek van vergelijk en somtijds van verrassing. Zoo min revolutionaire geestdrift als grondige ekonomische, historische en filosofische kennis waren hiervoor noodig, maar handigheid, sluwheid, gevatheid, speciale kennis der parlementaire routine en diplomatieke takt. Het burgerlijke parlement was ‘een wereld op zich zelf’ in wier samengestelde gebruiken, vormen, instellingen en tradities slechts een lange werkzaamheid inwijdde. Daar de staat steeds meer ingreep op maatschappelijk gebied werd de parlementaire arbeid steeds omvangrijker. Zoowel het een als het ander droeg er toe bij de parlementariërs tot vakmenschen te maken, wier bijzondere werkzaamheid het grootste deel van hun tijd en kracht in beslag nam en die in hooge mate opgingen in hun bijzonder milieu. Hun werk met zijn vele technische en juridische fijnheden, zijn ingewikkelde kombinaties en kansberekeningen, verzelfstandigde zich steeds meer en werd voor den leek steeds moeilijker te volgen. Wanneer ‘gewone’ sociaaldemokraten waagden op de uitingen of stemmingen ‘hunner’ afgevaardigden aanmerkingen te maken, werd hun geantwoord, dat zij geen verstand hadden van de parlementaire politiek. De taak der massa's was, de leiders in het parlement te brengen. Was het eenmaal zoo ver, dan behoefde de massa nog slechts bewonderend op te zien tot hen, die haar heroën, haar halfgoden geworden waren. Hun doorzicht, hun welsprekendheid, hun ijver, hun gevatheid en knapheid zouden de arbeiders verlossen.

Nog niet begrepen door de massa's der sociaaldemokraten, had zich allengs een enorme, noodlottige verandering in de sociaaldemokratische opvattingen voltrokken. De massa had nieuwe afgoden boven zich gesteld en zich nieuwe meesters gegeven. Zonder het te vermoeden had zij, zoo niet geheel dan toch in hooge mate, van zelfstandig oordeel en eigen, spontane aktiviteit afstand gedaan. Deze aktiviteit, meenden de leiders, was dáár waar het algemeene kiesrecht bestond niet langer noodig. De rechtstreeksche aktie der massa's, ook in haar meest scherpen vorm als massale staking, had enkel reden van bestaan daar waar het kiesrecht nog veroverd moest worden of daar, waar het tegen reaktionaire aanslagen moest worden beveiligd, - verder niet meer. Noodig waren alleen: organisatie en vertrouwen in ‘de leiders’.

Het mechanische samenkoppelen der massale aktie aan den strijd voor of de verdediging van het algemeene kiesrecht was het hoogste revolutionaire punt, waartoe de duitsche sociaaldemokratie, de theoretische voorgangster der internationale arbeidersbeweging in dit tijdvak, zich op haar nationale kongressen van 1905 en 1906 wist te verheffen.

En ook wat de praktijk aangaat waren *alle* massale stakingen en verreweg

het grootste deel van de massale akties waartoe de sociaaldemokratie in de laatste twintig jaren vóór den wereldoorlog het proletariaat in Duitschland, Oostenrijk, België, Zweden, Nederland, enz. opriep, akties ter verovering van het algemeene kiesrecht.

Bij de meeste dezer kiesrechtstakingen werden omvang en duur van te voren vastgesteld, bij zoo goed als alle werd vooruit bepaald dat zij ‘ordelijk’ zouden verloopen. Dit ordelijke karakter werd inderdaad ook in alle gevallen bewaard en de staking eindigde onverschillig of haar doel al dan niet bereikt was, zoodra de leiding het sein gaf. Zeker bleek hieruit aan de eene zijde een groote en verheugende toeneming van de zelftucht der massa's, maar aan den anderen kant openbaarde zich hierin een stelselmatige onderdrukking van de spontaniteit en het élan, die alleen aan groote volksbewegingen onweerstaanbare kracht geven. Meer dan het karakter van werkelijke worstelingen, droegen deze stakingen dat van proefmobilisaties, van groote manoeuvres van het proletariaat, waarbij de leiding, bovenal rekening houdend met parlementaire bondgenootschappen, tot het uiterste de losbarsting van de elementaire kracht der massa's trachtte te voorkomen.

Wij willen dit het eerst demonstreeren aan de belgische stakingen van 1902 en 1912.

Noch de verovering van het meervoudige kiesrecht, noch het binnendringen van een sociaal-demokratische fraktie in het parlement had de klerikale partij in België tot werkelijke koncessies genoopt. Zij ging rustig voort met de verklerikaliseering van het onderwijs en van de staatsbedrijven en vergrootte haar machtssfeer door het oprichten van klerikale vakorganisaties en koöperaties. Ontegenzeggelijk lag het evenzeer in het belang der liberale handels- en industrieele bourgeoisie als in dat der sociaaldemokratie om de klerikale meerderheid, die de ekonomische, politieke en geestelijke ontwikkeling der natie tegenhield, ten val te brengen. En daar elk dieper en algemeener doorzicht in de klassetegenstellingen onder de sterk anti-klerikaal gezinde massa's ontbrak, werd uit de oppervlakkige politieke tot een werkelijke belangengemeenschap besloten. Het verkiezingsverbond dat spoedig na de overwinning van 1893 tusschen sociaaldemokraten en liberalen tot stand kwam en feitelijk ruim twintig jaar lang bestond zonder het eeuwig-nagejaagde fantoom: de val der klerikale meerderheid, één stap nader te komen, doemde bij voorbaat elke nieuwe poging om door massale aktie het enkelvoudige kiesrecht te veroveren tot onvruchtbaarheid. Immers deze aktie kon niet gevoerd worden in den geest van onvoorwaardelijken strijd, die in veel hoogere mate dan bij een eerste poging van dien aard, bij een tweede noodzakelijk is.

De staking van 1902 kan dan ook niet beschouwd worden als een werkelijke worsteling der massa's voor het algemeene enkelvoudige kiesrecht. Integendeel: de omstandigheden waaronder zij plaats vond, maken dat men haar eerder

moet opvatten als een poging der sociaaldemokratische partijleiding om een dergelijken strijd te verhinderen. Naar aanleiding van nieuwe voorstellen tot grondwetsherziening, door de 'linkerzijde' in de Kamer gedaan, braken begin April spontane stakingen onder de mijnwerkers uit; overal kwam de massa in beroering, in verschillende steden vonden onlusten plaats, te Brussel, waar de revolutionair-socialistisch gezinde Jonge Garde aan de spits der agitatie stond, kwam het tot ernstige botsingen tusschen de menigte en de gendarmen. De officieele proklameering der 'ordelijke' staking door de arbeiderspartij scheen de gemoederen tot kalmte te brengen, de botsingen namen onmiddellijk af, binnen enkele dagen heerschten orde en rust door het geheele land, ofschoon 350.000 man in staking waren: zeker een treffend verschijnsel. De staking duurde een week lang; den 18^{den} April werd de grondwetsherziening in de Kamer verworpen, twee dagen later namen op bevel van den algemeenen raad der arbeiderspartij op de meeste plaatsen de arbeiders het werk weer op. De staking - waaraan noch de spoorwegarbeiders, noch het personeel van post en telegraaf deelnamen, - dwong aan de klerikale partij geen enkele koncessie af, maar de discipline, waarmee het proletariaat ten strijde toog, de goede orde waarin het den terugtocht volbracht, wekten in de arbeidersklasse internationaal groote bewondering, gelijk natuurlijk was in een tijdperk dat zelfbeheersching, tucht en mechanische eenheid hooger telde dan revolutionaire stoutmoedigheid.

Elf jaar later deden de belgische arbeiders een derde poging om door de massale staking het onvervalschte algemeene kiesrecht te veroveren. Het verkiezingsverbond met de liberalen had tot uitkomst gehad dat bij de stembus van 1912 de klerikale meerderheid niet, gelijk men verwachtte, ten val gebracht, maar integendeel nog versterkt was geworden. Onmiddellijk na het bekend worden van den uitslag der verkiezingen braken op een aantal plaatsen spontane stakingen uit; te Luik, te Verviers en te Brussel kwam het tot ongeregeldheden en vielen gewonden en dooden. Inplaats van te trachten deze beweging te versterken en te veralgemeenen, spande de leiding van partij en vakbeweging al haar krachten in om de arbeiders over te halen onmiddellijk het werk weer op te vatten; op een buitengewoon kongres der arbeidersorganisaties zou dan worden beraadslaagd over een staking, zooals de leiding deze verlangde. Het kongres kwam bijeen en besloot den strijd methodisch voor te bereiden. Deze voorbereiding, die negen maanden lang duurde, bestond in de eerste plaats hieruit dat de arbeiders op allerlei wijzen werden opgewekt tot sparen. Vol moed legde het proletariaat zich nieuwe ontberingen op. 'In sommige streken, o.a. in Luik en in Henegouwen, nam de spaarzucht onder de arbeiders zulke afmetingen aan, dat sommige kleinhandelaars hun omzet met 30-50% zagen verminderen.'

Nadat begin Maart door de klerikale Kamermeerderheid alle plannen tot

grondwetsherziening ondubbelzinnig waren afgewezen, vond een nieuw kongres der arbeidersorganisaties plaats: onder den sterken aandrang der ongeduldige massa's viel het besluit, den 14den April de staking te proklameeren.

Het parool werd met enorme geestdrift ontvangen en met groote eensgezindheid uitgevoerd: in plaats van 250.000 man, gelijk verwacht werd, omvatte de staking den tweeden dag reeds 350.000 man en op haar hoogtepunt, eenige dagen later, namen 450.000 man aan haar deel. Evenals in 1902 bleef het sterk verklerikaliseerde spoorwegpersoneel buiten den strijd, daarentegen overtrof de deelneming der Antwerpsche havenwerkers, waarvan nauwelijks één derde georganiseerd was, verre alle verwachtingen.

Intusschen had de voorzitter der Kamer een slappe, dubbelzinnige verklaring ten gunste der spoedige behandeling van het kiesrechtvraagstuk afgelegd. De liberalen vlogen hierop aan: nu hadden ze een prachtig voorwendsel om de staking in den steek te laten. Onmiddellijk stemden zij voor een motie waarin deze werd afgekeurd; de afval der liberalen wederom werd door de stakingsleiding, - die uit parlementairen en vakvereenigingsbureaukraten bestond - aangegrepen, om de arbeiders uit te noodigen het werk te hervatten. Natuurlijk stelden zij het tevens voor, of de beweging een groot succes had behaald.

Ware zorgvuldige materieele voorbereiding beslissend voor de uitkomst eener massale beweging, dan had de belgische Aprilstaking wonderen moeten doen. Haar voorbereiding in dit opzicht was zoo uitmuntend geweest dat de massa den strijd nog weken lang had kunnen volhouden. Niet noodgedwongen, ten gevolge van uitputting werd de staking opgeheven, maar deze opheffing volgde uit de taktiek der leiders. Uit konsideratie voor de liberalen wilden zij elke verscherping van de situatie en elke ontwikkeling van den strijd tot een revolutionaire botsing met de bezittende klasse vermijden. Had echter de staking langer geduurd, dan zou zij, vooral nu de liberale afgevaardigden over haar den ban hadden uitgesproken, onvermijdelijk tot een dergelijke botsing hebben geleid. In hun angst daarvoor grepen de reformistisch-opportunistische leiders de eerste de beste gelegenheid aan om aan de staking met goed fatsoen een einde te maken, ofschoon absoluut niet uitgesloten was dat voortzetting en verscherping van den strijd ditmaal tot het doel zou voeren. Immers het ging niet om een socialistischen eisch, niet om de omverwerping van het kapitalisme, zelfs niet om die der monarchie, maar eenvoudig om verovering van een politiek recht dat reeds tientallen jaren lang in de meeste naburige landen bestond. En bij het proletariaat was de wil tot den strijd, het élan om dien voort te zetten, de offervaardigheid aanwezig. Het bevel tot den terugtocht bij het begin van den slag was in deze omstandigheden een bewijs van de sterke politieke verburgerlijking der Vandevelde's, Anseele's enz. en een symptoom van het diepe verval waartoe de politiek-parlementaire strijdmethode in de laatste jaren voor den wereldoorlog reeds had gevoerd. Tevens levert het

verloop der kiesrechtstaking van 1912 opnieuw het bewijs - duidelijker nog dan in 1902 - hoe de methode der politiek-parlementaire bondgenootschappen, waarbij de zelfstandige aktie der arbeidersklasse aan parlementaire kansberekeningen wordt opgeofferd, *onvereenigbaar is met een strijdwijze die het proletariaat scherp tegenover alle andere klassen stelt*.

Smart en woede over den katterigen afloop van een beweging waarvoor zooveel offers gebracht en waarvan zulke hooge verwachtingen gekoesterd waren, uitten zich in het proletariaat op onstuimige wijze. Hier en daar kostte het zeer veel moeite om de arbeiders te bewegen weer aan het werk te gaan. Maar ten slotte overwon de discipline. In Brussel voerde de staking in enkele bedrijven, o.a. de automobiel-industrie, tot langdurige uitsluitingen als weerwraak die de vakorganisaties zeer verzwakten. Voor de eerste maal kreeg het vertrouwen in het bondgenootschap met de liberalen een knak, in de massa's begon een zeker verlangen naar zelfstandigen strijd op te komen, evenals een drang, dieper door te dringen in het socialisme. Maar het normale proces hunner bewustwording werd weldra door den wereldoorlog onderbroken.

Kort na de tweede belgische kiesrechtstaking vond in Zweden insgelijks een massale staking voor het algemeene kiesrecht onder leiding der sociaaldemokratie plaats. Deze was uitdrukkelijk aangekondigd als zuivere demonstratie: haar begin en einde zou samen vallen met begin en einde der kiesrechtbesprekingen in het parlement. Ook hier was aan de staking een jarenlange propaganda voor kiesrechthervorming voorafgegaan. De massa's volgden door het geheele land het parool der leiding; te Stockholm, waar de staking de grootste afmetingen aannam, lag het werk niet slechts aan fabrieken en werkplaatsen, maar ook aan de meeste gemeentebedrijven stil. Enkel die arbeid werd verricht, welke ‘voor leven en gezondheid der bevolking onvoorwaardelijk noodig was’.

Ten einde vergeldingsmaatregelen der sterk georganiseerde ondernemers zooveel mogelijk te voorkomen, was men overeengekomen om de vakvereenigingen geheel uit het spel te laten: de leiding berustte uitsluitend bij de partij. Ook was uitdrukkelijk vastgesteld dat de staking zich enkel tegen de regeering en het censuskiesrecht richtte. Kortom, alles werd gedaan, om haar het karakter te geven niet van een worsteling tusschen kapitaal en arbeid, maar van een *demonstratie tegen de reaktie*, de in Zweden nog zeer sterke en machtige klasse van het grootgrondbezit.

Ook deze staking eindigde met een kompromis, dat de invoering der demokratie iets nader scheen te brengen. Van een herhaling der stakingsbeweging werd in 1904 ‘voorloopig’ afgezien, het jaar daarna verklaarden de georganiseerde arbeiders zich bij referendum ‘niet in het algemeen maar voor het onderhavige geval’ uitdrukkelijk tegen een tweede staking. De leider der Kamerfraktie, Branting, legde den nadruk op de gevaren waarmee deze de arbeiders

zoowel van de zijde der ondernemers als van die der openbare meening bedreigde. Zoo werd de stakingsidee begraven: het reformisme had in de politiek gezegevierd, enkel de kleine groep der ‘jong-socialisten’ wilde de richting uit van rechtstreeksche aktie der massa's. En van kiesrechthervorming kwam tot aan den wereldoorlog in het geheel niets[1].

In Nederland bereikte de ‘nieuwe’ kiesrechtbeweging haar hoogtepunt in de straatdemonstraties der jaren 1911 en 1912, de z.gn. ‘roode Dinsdagen’, door de sociaaldemokratie in de residentie bij de opening der Staten-Generaal georganiseerd. Deze groote, geestdriftige demonstraties op werkdagen - aan de tweede namen ongeveer 30.000 mannen en vrouwen deel - schenen het begin te kunnen worden van een werkelijken strijd, een volksbeweging voor het algemeene kiesrecht voor mannen en vrouwen, die noodzakelijk in zijn verder verloop tot gebruik van het wapen der werkstaking zou moeten leiden. Maar bij de Kamerverkiezingen van 1913 voerde de S.D.A.P. de beslissende wending uit naar de reformistische politiek waartoe zij reeds van 1905 af neigde: zij sloot een verkiezingsverbond met de liberale partij, waarbij zij haar den steun der arbeiderskiezers in ruil voor grondwetsherziening verzekerde. Deze herziening, die gedurende den wereldoorlog tot stand kwam, droeg geheel en al het karakter van een nationalistisch-imperialistische maatregel tot versterking van het ‘nationale bewustzijn’. De medewerking der klerikale partijen werd gekocht door de grondwettelijke vernietiging van alle hinderpalen, die de verklerikaliseering van het onderwijs nog in den weg stonden, de soldaten en jeugdige arbeiders (onder 23 jaar) werden van het kiesrecht uitgesloten, daarenboven werd in de grondwet een bepaling opgenomen, die de invoering van het kiesrecht voor de burgerlijke vrouwen, met uitsluiting van de proletarische, mogelijk en waarschijnlijk maakt. De nationalistisch-reformistische arbeiderspartij vierde de aanneming van deze grondwetsherziening als een groote ‘overwinning der demokratie’.

Door de massale bewegingen voor het algemeene kiesrecht, die in 1905-1909 plaats vinden in Oostenrijk, Saksen en Pruisen, trilt iets van de hooge spanningen der russische revolutie. Het voorbeeld der russische strijders, hun

1) Thans, in Oktober 1917, schijnt de zweedsche kiesrechthervorming door het optreden van een liberaal-socialistisch kabinet verzekerd. Met andere woorden: zij zal haar beslag krijgen, - evenals in Nederland reeds is geschied, - niet ten gevolge eener overwinning van een revolutionair proletariaat op de bezittende klassen, maar ten gevolge van het feit, dat de officieele sociaaldemokratie met haar aanhang elk revolutionair karakter verloren heeft, dat zij tot een hulptroep der liberale partij en een werktuig tot het opwekken der gevoelens van ‘nationale eenheid’ onder de massa's geworden is. Daarenboven zal de invoering van het A.K. in Zweden de macht der groote grondbezitters en groot-industrieelen vrijwel ongerept laten. De nieuwe partij der links-staande socialisten die dit inziet, eischt daarom terecht de afschaffing der Eerste Kamer en de invoering der republiek.

onweerstaanbare vrijheidsdrang, werkt aanstekelijk op de proletarische massa's der naburige landen. In hun spontanen aanloop sleepen de oostenrijksche en pruisische arbeiders hun leiders een eindweegs mede, zij dwingen deze, groote akties op touw te zetten. De kiesrechtkampagne der oostenrijksche sociaaldemokratie zet den 9den Oktober 1905 in met een eendaagsche algemeene staking te Praag, die ‘een grootsch beeld van proletarische macht’ levert. De arbeid rust dien dag algemeen en volkomen, het proletariaat beheerscht de stad. Dan slaat de beweging over naar andere deelen van het rijk, zij uit zich in vele eendaagsche stakingen. Het partijkongres der sociaal-demokratie te Weenen, in de laatste dagen van Oktober gehouden, ontsteekt op de tijding van den triomf der revolutionaire beweging in Rusland in geweldige geestdrift. Enorme straatbetoogingen vinden plaats, voor de eerste maal vermag de politie de toegangen tot den Ringburg niet te beschermen: als stormvogels omzwieren de revolutionaire kreten en liederen de vensters van het parlementsgebouw. Bijna dagelijks herhalen zich de demonstraties, het komt tot botsingen met de politie, het arbeidersbloed vloeit, de gisting neemt toe; in het land wordt het spoorwegvervoer ontwricht door het ‘lijdelijk verzet’ van het personeel. Maatregelen worden genomen voor een algemeene staking door het gansche rijk, maar onder den druk der revolutionaire overwinning in Rusland geven de machthebbers toe, eer het tot een groote krachtproef behoeft te komen. Begin 1906 werd, tegen den wil van sterke reaktionaire groepen in, het algemeene mannenkiesrecht, waarvoor de sociaaldemokratie lange jaren had gestreden, door den Rijksdag ingevoerd. De eisch van vrouwenkiesrecht gaf de partij zonder strijd op.

Ook in Duitschland begonnen de massa's omstreeks dezen zelfden tijd in beweging te komen en de traditioneele vormen te doorbreken, waarin de klassenstrijd sedert tientallen jaren gevoerd was geworden. De verslechting van het kiesrecht in '97 in Saksen en iets later in de vrije rijksstad Lübeck doorgezet, had weinig verzet onder de massa's gewekt. Thans, onder den invloed van den revolutionairen drang in het oosten, beantwoordde de sociaaldemokratie den aanslag op het kiesrecht in de vrije rijksstad Hamburg met den oproep tot wat het eerste begin eener demonstratieve stakingsbeweging scheen. Den 17den Januari 1906, een weekdag, werden in den namiddag een aantal protestvergaderingen gehouden; de deelneming aan deze meetings was zoo groot, dat de meeste fabrieken gesloten moesten worden en de stoombooten tusschen Hamburg en de voorsteden niet voeren. 's Avonds kwam het tot ongeregeldheden: vooral het lompenproletariaat, in Hamburg evenals in iedere groote havenstad talrijk, was hierbij betrokken. De overheid antwoordde met schorsing van het vergaderingsrecht, en den 31sten Januari werd de verslechting van het kiesrecht door de meerderheid van den stedelijken raad aangenomen.

In dienzelfden tijd begon nadat reeds in de herfstmaanden van het vorig jaar de saksische arbeiders het voorbeeld hadden gegeven, de strijd voor het algemeene Landdag-kiesrecht in Pruisen. Den 22sten Januari 1906, den gedenkdag van het uitbreken der russische revolutie, vonden door geheel Pruisen een aantal meetings plaats, die een indrukwekkend verloop hadden. De onmiddellijke praktische resultaten waren nihil: heel wat krachtiger aanvallen dan een meetingkampagne waren noodig geweest, om een bres te slaan in het regeerkasteel der pruisische jonkers. Maar de strijdlust der massa's was opgewekt en vele heilige eeden werden gezworen, om de beweging voort te zetten tot aan de overwinning. Het volgend jaar werd de aktie, nadat zij door de kampagne voor de Rijksdagverkiezingen een poos onderbroken was geworden, met nieuwe kracht begonnen.

Een werkelijke volksbeweging scheen op te komen, grootscher en onstuimiger dan Pruisen sedert '48 had gekend. Haar eerste uitkomst was, de fraktie der vrijzinnigen in den Landdag - waarin nog geen enkel sociaal-demokraat zitting had, - te nopen tot een voorstel ter invoering van het algemeene kiesrecht. Den laatsten Zondag vóór de openbare behandeling, vonden opnieuw door heel Pruisen massale vergaderingen en demonstraties plaats. Te Berlijn vervulde de dreuning der socialistische strijdliederen de straten, al zingend weken de strijdlustige massa's langzaam achteruit voor de bereden politie, die de binnenstad van manifestanten ‘zuiverde’.

De verwerping van het voorstel der vrijzinnigen door de meerderheid van den Landdag gaf het sein tot nieuwe betoogingen in een aantal groote steden. Te Hannover vond een straatdemonstratie plaats van 10.000 arbeiders, te Berlijn kwam het tot hevige botsingen met de politie, voor de eerste maal sedert '48 vloeide in de straten het bloed van politieke demonstranten. De reaktie riep om sterker middelen van repressie, de klassejustitie eischte buitensporige straffen tegen de deelnemers aan de Berlijnsche onlusten. Geruchten gingen van een algemeene staking op den 18den Maart, den herinneringsdag zoowel der duitsche omwenteling van '48, als van de uitroeping der Parijsche Commune in '71. Maar zoo ver was het pruisische proletariaat nog niet.

De massabeweging voor het kiesrecht kwam aan de sociaal-demokratie zoozeer ten goede, dat in de volgende jaren, ondanks het ellendige drieklassen-kiesstelsel, eenige roode afgevaardigden in de pruisische en de saksische Landdagen gekozen werden. Nu kondigde ook de pruisische regeering een wetsontwerp tot kiesrechthervorming aan; het duurde echter nog tot 1910 eer het werd ingediend. Ofschoon sommige bepalingen van het ontwerp een vooruitgang beteekenden vergeleken bij het heerschende stelsel, (o.a. werd de direkte stemming aangekondigd) bleef over het algemeen ‘het overwicht van het platteland over de stad onder verscherping van het plutokratische karakter gehandhaafd.’

Gedurende den winter 1910-1911 werd de agitatie voor het Landdagkiesrecht door vergaderingen en meetings door geheel Pruisen verbreid. De voortdurende stijging der levensmiddelenprijzen, de toenemende offers die het militarisme eischte, het telkens opduikend oorlogsgevaar, de steeds zwaardere druk van het grootkapitaal in de industrie en het meedoogenlooze optreden der ‘scharfmacher’, alles werkte samen om onder de massa's van het industrieele proletariaat een bittere stemming en een krachtigen strijdwil te wekken. Haar klimax bereikte de agitatie in de geweldige openluchtdemonstratie op den 6^{den} Maart te Berlijn, die aanvankelijk te Treptow (een buitenwijk van Groot-Berlijn) gehouden zou worden, maar door de politie verboden werd. De Berlijnsche sociaal-demokratie bewees op treffende wijze haar organisatorisch meesterschap door de betooging ondanks het verbod in alle stilte toch voor te bereiden; gehouden werd zij in den Tiergarten, een openbaar park in het hart van de voorname buurten der hoofdstad. 150.000 proletariërs verzamelden zich in het park, onafzienbare gelederen van strijdbare, door een gemeenen wil bezielde mannen en vrouwen. Den heerschenden klassen sloeg de schrik om het hart, opnieuw doken geruchten op over een groote staking, die het kiesrecht afdwingen zou. - Maar de kapitalistische klassen hadden zich onnoodig bezorgd gemaakt. De Berlijnsche betooging beteekende niet het begin van scherpen strijd, maar integendeel het einde der pruisische kiesrechtkampagne: de beweging werd door de leiding ‘opgeborgen’ en de massa met het vooruitzicht op de naderende Rijksdagverkiezingen gepaaid. Ook toen het regeeringsontwerp door een laaghartigen truc van konservatieven en liberalen in den Landdag bij onderlinge afspraak gekelderd werd, bleef alles rustig.

Terecht merkt Laufenberg in zijn werk over de politieke staking op, dat politieke doeleinden die hun oorsprong hebben in den lossen federatieven band tusschen de verschillende duitsche staten, uiteraard weinig geschikt zijn om de arbeidersmassa's van het geheele rijk in één groote stakingsbeweging te vereenigen. De verovering van het Landdagkiesrecht was niet de beste strijdleus voor revolutionaire aktie. Maar toch lag niet hierin de hoofdoorzaak van het triestige verloopen der beweging van 1910-1911. Deze lag in het feit, dat de partijleiding de voortzetting en verscherping dier beweging tot een algemeen konflikt tusschen proletariaat en burgerlijke klassen volstrekt niet wilde, en dat de massa tegen haar zin, maar toch gedwee zich door de leiding tot passiviteit, tot een taktiek van afwachten en uitwijken liet overhalen. Hoe anders de omstandigheden zich voordeden, in den grond der zaak was de situatie in België en Duitschland gelijk: de leiding wilde in geen geval de banen der wettelijkheid verlaten. Alleen waren deze banen in Pruisen-Duitschland enger dan in België.

De beduchtheid der duitsche partijleiding voor een algemeen konflikt hield,

behalve met haar inzichten over de sociale en politieke ontwikkeling, ten nauwste verband met de verhouding der sociaaldemokratische partij tot de vakbeweging, Het is daarom noodig thans het karakter nader te beschouwen, dat de moderne vakorganisatie in het tijdperk der wettelijkheid allengs verkregen had.

Een bekend, vaak herhaald gezegde noemt de vakbeweging op het vasteland van Europa een kind der sociaaldemokratie. Maar zoo de sociaaldemokratie de *moeder* was, die de jonge vakorganisatie verzorgde en grootbracht, de *vader* die haar verwekte was de kapitalistische expansie van het tijdvak 1895-1914. De vlucht der moderne vakorganisatie is een gevolg van de vroeg-imperialistische faze der kapitalistische ontwikkeling geweest.

De vakorganisaties zijn, in het tijdvak dat met den wereldoorlog eindigt, het meest grootsche gewrocht der arbeidersmassa's. In veel hooger mate dan de sociaaldemokratie - ofschoon natuurlijk toch ook slechts in betrekkelijken zin - werd de vakorganisatie tot de organisatie der massa's. In Duitschland omvatte zij millioenen, in kleinere of ekonomisch minder ontwikkelde landen: Oostenrijk, de drie Scandinavische Staten, Nederland, België, Zwitserland honderdduizenden arbeiders.

De vakorganisaties waren bij uitstek het groote levenswerk der massa's zelven. En toch - het kon niet anders - ontwikkelden zij dezelfde strekkingen als de sociaaldemokratie: die n.l. van de massa's te maken tot passieve uitvoerders van de bedoelingen der leiders, tot passieve voltrekkers van hun wil. In nog hooger mate zelfs dan de sociaaldemokratie vertoonde de vakbeweging de neiging om het georganiseerde deel der arbeidersklasse op te voeden tot een bekrompen utilitarisme. In plaats van de domme, brute zelfzucht van tegen-elkaar konkurreerende proletariërs leerde zij hun de zelfzucht van de groep, meer verlicht en ruimer van blik, maar niettemin zelfzucht tegenover de belangen der geheele klasse.

Het wezen der vakorganisatie - dat algemeen werd opgevat als de strijd voor lotsverbetering *in* het kapitalisme - bracht noodzakelijk mede dat in haar de propaganda voor het socialisme geheel en al op den achtergrond kwam. En het feit, dat de massa's tot de vakbeweging toetraden enkel en alleen ter wille van onmiddellijk materieel voordeel, maakte dat het denken en doen der leiders, nog meer dan in de partij, uitsluitend gericht moest worden op de onmiddellijke praktijk, dat is op de vraag, hoe succes te behalen.

Daartoe was in hoofdzaak tweeërlei noodig. Ten eerste bij de leiders een goed doorzicht in de nationale en internationale bedrijfskonjunktuur, vaardigheid in het onderhandelen, diplomatische bekwaamheid; ten tweede krachtige organisaties wier leden het parool der leiders ten allen tijde stipt volgden, gelijk goed gedisciplineerde legerscharen het bevel hunner aanvoerders doen. Enkel de leiders waren in staat de ingewikkelde en samengestelde ekonomische beweging

na te gaan, den stand en de vooruitzichten van het bedrijf te overzien, enkel zij konden beslissen of de materieele, zakelijke kansen gunstig stonden voor een loonbeweging of een staking, enkel zij vermochten naar dezen zelfden maatstaf te oordeelen of en wanneer een strijd afgebroken moest worden. Daarom moesten zij hun leden goed in de hand hebben; zóó sterk moest de discipline zijn, zóózeer tot tweede natuur geworden, dat zij over alle spontane opwellingen van toorn, smart, ongeduld, verontwaardiging, medegevoel, solidariteit, geestdrift, kortom over alle uitingen van de spontane psychische aktiviteit der massa's, zegevierde. Immers de leiders waren overtuigd dat de massa's door dergelijke opwellingen te volgen zich zelven slechts schaadden en bovenal dat zij de organisatie in gevaar brachten, en die onverzwakt te houden, dat wil zeggen naar het uiterlijk ongerept, dat was voor hen het alpha en omega van goede taktiek. Opdat de massa's niet in één oogenblik van tuchteloosheid de vruchten van jarenlange inspanning en zorgvuldig beleid der leiders zouden vernietigen, moesten zij hun eigen wil aan banden leggen en zichzelven de verleiding tot eigenmachtig handelen ontnemen.

Het hoofdmiddel hiertoe was de centralisatie. Aan den eenen kant was deze werkelijk onmisbaar tot den strijd: arbeiders, die met versnipperde krachten opstonden tegen de steeds sterker gecentraliseerde ondernemers, waren in de meeste gevallen verloren. Dat een kleine groep door eigenmachtig optreden het lot van duizenden - in sommige gevallen van tien- of zelfs honderdduizenden - in gevaar zou brengen, kon inderdaad niet worden geduld. Maar aan den anderen kant werd de centralisatie tot het groote middel in handen der vakvereenigingsbureaukratie, om de eigen aktiviteit der georganiseerden geheel uit te schakelen en deze te maken tot goed-gedrilde soldaten, die zonder eigen inzicht en wil op bevel hunner leiders gezamenlijke bewegingen uitvoerden.

Natuurlijk nam de centralisatie niet overal deze uiterste vormen aan. Haar toppunt bereikte zij in die vakbonden, waar de staking slechts geproklameerd mocht worden met goedvinden van het hoofdbestuur en waar, zoo dit weigerde zijn goedkeuring te verleenen, ook in geval de meerderheid der leden den strijd wilde elk recht der stakers op uitkeering verviel. In die gevallen besliste dus het bestuur of de gelden door de arbeiders bijeengebracht, al dan niet tot hun eigen beschikking zouden blijven.

Zoolang de leiding één van geest was met de massa, waren de voordeelen der centralisatie veel grooter dan hare nadeelen. Maar naar gelang de psychische gesteldheid der vakvereenigingsbureaukratie onder de onvermijdelijke inwerkingen van haar eigen milieu en haar specialen arbeid meer van die der gewone leden ging afwijken, naar gelang in deze bureaukratie bepaalde beroeps-eigenaardigheden, als overmatige voorzichtigheid en nuchterheid, geest van konservatisme en routine, minachting voor en haat tegen alles, wat niet ‘praktisch’ was, bekrompen utilitarisme en onmacht tot de waardeering van harts-

tocht en geestelijk-zedelijke krachten sterker werden, in diezelfde mate moest de wil der leiding vaak door de massa worden gevoeld als een vreemde wil - een wil die eenmaal uit haar was voortgekomen maar die thans haar eigen krachten overheerschte, als de ruiter het paard beheerscht.

Wel bleef het natuurlijk altijd mogelijk dat de massa ondanks toom en teugel op hol zou slaan. De spontane, niet van te voren gereglementeerde en in bepaalde banen geleide staking, geduchter en meer onberekenbaar in haar werkingen bij iederen nieuwen stap die de ekonomische ontwikkeling deed, bleef op den achtergrond dreigen als een elementaire ramp, die altijd kon uitbreken. Vrees voor een dergelijke ramp noopte in vele gevallen de ondernemers tot koncessies. Maar bij de vakvereenigingsbureaukratie was deze vrees vaak niet minder groot dan in het ondernemerskamp. De spontane massale staking tot elken prijs te vermijden, gold voor hen als eerste taktische regel. Want elke spontane staking der geweldige massa's, door de groot-industrie en het moderne verkeer gekoncentreerd en geschoold, kon onberekenbare gevolgen hebben. Elke staking kon - afgezien van haar aanleiding, van de nietige laatste schakel in de keten der oorzaken die tot de uitbarsting voerde - plotseling om zich heen grijpen als een prairiebrand, die onafzienbaar ver het land maakt tot een vlammenzee. De brandstof lag overal opgehoopt; daarvoor zorgde het kapitalisme. En men kon nimmer voorzien, op welk oogenblik de vonk in zou slaan. De psychische agens die zich als verzet tegen dienstbaarheid, als begeerte naar vrijheid, als solidariteit der onderdrukten openbaarde, die onverwacht uit de diepten van het onderbewuste opborrelde en van latent aktief werd, die zich doorzette over alle eischen van beleid en voorzichtigheid heen; hoe haatte en vreesde de vakvereenigingsbureaukratie, die den klassenstrijd geheel en al wilde rationaliseeren, dit wilde onberekenbare element in den loop der gebeurtenissen! De sympathie-staking, waarin de ontroering der solidariteit, zegevierend uitstroomend, de tegenwerpingen van het verstand overwon en somtijds eischen van taktisch beleid ondersteboven wierp, was voor de bureaukratie het korte begrip van alle verkeerde opvattingen en onzinnige verwachtingen die nog in arbeidershoofden spookten. De uitbarstingen dezer solidariteit golden in haar oogen voor overblijfselen uit de primitieve begintijdperken der arbeidersbeweging, een weder vervallen in atavistische strijdvormen. Kinderen van een tijd die geen groote revolutionaire schokken kende en waarin de arbeidersklasse langs den weg van ‘geleidelijken vooruitgang’ de uitbuiting scheen te zullen overwinnen, veralgemeenden de vakvereenigingsleiders hun beperkte ervaringen. In hun oogen was het uitgesloten dat het opnieuw tot groote spontane bewegingen der massa's zou komen. Hoe ook het verleden geweest was, in de toekomst zou de macht der arbeidersklasse uitsluitend, met automatische zekerheid, vermeerderen door van bovenaf ontworpen, berekende en geleide, door de massa punktueel-uitgevoerde bewegingen.

Hoe sterker de vakbeweging werd, d.w.z. hoe meer de organisaties uitgroeiden tot reusachtige, honderdduizenden arbeiders omvattende lichamen met een omslachtige bureaukratische machinerie en een aanzienlijk kollektief vermogen, des te grooter moest de aarzeling der bestuurders worden om dit alles - inkluis hun eigen positie - in de weegschaal te stellen, dus ook des te voorzichtiger hun politiek, des te sterker hun neiging, om zooveel mogelijk elk openlijk konflikt te vermijden en door onderhandeling en vergelijk te vervangen. Iedere groote staking moest vermeden worden, behalve in geval de kansen op overwinning als 't ware mathematisch zeker waren: slechts als wel overlegde zet op een schaakbord kon zij genade vinden. Maar de strijdmethoden, die het meest pasten bij de taktische beginselen der moderne vakorganisatie, waren de stille aktie en de partieele staking. Deze laatste bood allerlei voordeelen boven den algemeenen strijd: hij maakte het voor de leiders mogelijk om de massa's geheel in de hand te houden, en de kwestie van den ‘steun’ - het was een der hoofdpunten van hun strategie deze te regelen op den zakelijken grondslag der wederzijdsche verzekering - op bevredigende wijze op te lossen.

Naarmate echter de partieele staking, evenals de gansche taktiek van verdrag en vergelijk, van loven en bieden, van matiging en redelijkheid, steeds minder goede vruchten droeg tengevolge van de toenemende koncentratie van het kapitaal en de toenemende macht der ondernemers, werd het noodig om elk voordeel, ook het nietigste, breed uit te meten voor de massa en voor haar in een *valsch* licht te doen flonkeren. Dit werd bereikt door elke kleine loonsverhooging en elke verkorting van arbeidstijd te beschouwen *als een ding op zich zelf*, los van alle verband met de kapitaal-akkummulatie, den winstvoet, den levensstandaard der bezittende klasse, het verdichtingsproces van den arbeid, kortom los van de geheele ekonomisch-sociale ontwikkeling. Zoo werd niet alleen de betrekkelijke verarming, de toeneming der klassentegenstellingen tusschen bourgeoisie en proletariaat in de dagelijksche propaganda bemanteld, maar zelfs de strekking tot absolute verarming die sedert 1900 door het achterblijven van de stijging der loonen bij die der prijzen in de ekonomisch vooraanstaande landen begonnen was, voor de massa's verborgen. Door hun eigen voormannen bedrogen over de neerdrukkende strekkingen van het imperialisme, ondergingen de arbeiders deze zonder ze te begrijpen. Zoo werden zij geleid, hetzij tot verouderde ondoelmatige strijdmethoden, hetzij tot berusting, hetzij tot een verzet, noodzakelijk zwak, immers onsamenhangend en onbeheerscht, tegen verschijnselen die zij niet doorgrondden.

Hoe meer echter bleek dat langs de oude methoden in den regel geen werkelijke verbeteringen meer waren te veroveren, tot een des te verder toekomst, ‘wanneer de organisatie sterker geworden zou zijn’, stelde de bureaukratie den strijd voor dergelijke verbeteringen uit. En zoo kwam allengs de strijd,

het onmiddellijke doel van elke arbeidersorganisatie, geheel op den achtergrond, en op den voorgrond de uitbreiding en verbetering der organisatie zelve: wat middel moest blijven, werd doel.

Elke maatschappelijke groep verkrijgt door de inwerking van haar arbeid, haar milieu, haar verhoudingen tot andere groepen een bepaald kollektief bewustzijn, dat neiging vertoont zich te verzelfstandigen tegenover den stroom der geheele ontwikkeling. De leiders der moderne arbeidersbeweging - het woord genomen in den ruimsten zin: kamer- en gemeenteraadsleden, partijsekretarissen, vakvereenigingsbeambten, redakteuren, enz. - ontkwamen hieraan evenmin als welke andere groep ook. En evenmin ontkwamen zij aan het fatum dat hun bewustzijn bij den stroom der ontwikkeling ten achter geraakte en versteende.

De onvergeefelijke fout der leiders van de moderne vakbeweging was dat zij in 1905 en ook nog in 1914 bleven vasthouden aan opvattingen, die in het midden der jaren '90 een zeker recht van bestaan hadden gehad, dat zij hun oogen sloten voor de nieuwe werkelijkheid die in de plaats kwam der oude. Hun bijzonder milieu kneedde hen tot andere menschen dan zij eens waren geweest, hun grootendeels administratieve arbeid nam hen geheel in beslag en deed hen meer en meer, bij ontstentenis van theoretische, dat is algemeene vorming, omstandigheden en verhoudingen onder een bepaalden bekrompen gezichtshoek beschouwen.

Vandaar, dat zij de nieuwe feiten en verschijnselen die met het imperialisme samenhingen, vaak nauwelijks opmerkten en zeker niet in hun werkelijke beteekenis doorzagen. Zij letten niet op de zee van den ongeschoolden ongeorganiseerden arbeid, die als een afgrond altijd onder de dunne korst van den geschoolden en georganiseerden bleef dreigen. Zij begrepen de gevolgen niet van de voortdurende emigratie der arbeiders uit ekonomisch achterlijke naar hoog-ontwikkelde landen. Zij gingen de gevolgen niet na die de invoering van het Taylor-stelsel voor de massa's moest hebben. Zij sloten hun oogen voor het feit, dat reeds de industrieele werkingen der imperialistische ontwikkeling - om van de politieke nog te zwijgen - alle kleine lotsverbeteringen, door de arbeidersklasse moeizaam verworven, telkens opnieuw in gevaar brachten. Of zoo zij dit feit al aanvaardden, zoo trachtten zij de gevolgen te bestrijden op een wijze die recht inging tegen de algemeene solidariteit der arbeidersklasse - dat is tegen haar toekomst, haar werkelijke algemeene belangen, haar nieuwe, hoogere moraal: door afsluiting van het vak, maatregelen tegen de emigratie, enz.

Zonder dat zij het wisten was het socialistische klassebeginsel in hun handen verdord en verschrompeld. Zij waren tot enkel zaakwaarnemers der bovenste lagen van het proletariaat geworden. Het socialisme was onmachtig gebleken om de splitsing tusschen deze lagen en de ongeorganiseerde massa's, waarvan men in Engeland al zulke verderfelijke gevolgen voor het geheele proletariaat had

gezien, af te wenden - en toch was het juist dit wat men van het socialisme had verwacht.

In de hoogere rangen van het proletariaat begonnen klein-burgerlijke neigingen in nieuwe vormen op te komen. Het was aan een aristokratie van vakarbeiders gelukt iets meer levenszekerheid te veroveren, een kleine, matte glimp op te vangen van de moderne beschaving, en dit weinigje was voor hen zeer veel. De werkeloosheid had door de uitbreiding der verzekering haar karakter van een ondragelijke ramp voor het proletariaat verloren. Het geloof in de taktiek der wettelijkheid, in de methoden der parlementaire politiek en der moderne vakorganisatie, was in den loop der jaren den arbeiders diep ingeprent. De gewoonte hun leiders voor zich te laten denken en handelen, had initiatief en aktiviteit in de geleiden verzwakt. De strijdwijze die een betrekkelijk klein aantal vooraanstaanden tot de eigenlijk handelende personen in het drama van den klassenstrijd maakte, kon niet anders dan in de massa's het oude passivisme en het oude ongeloof aan eigen kracht hernieuwen.

Toch was natuurlijk in de massa's ook veel nieuw leven gewekt geworden. Niet het minst onder de ongeorganiseerden. Zij waren niet meer hetzelfde ‘rauwe materiaal’, niet meer de ellendige, geduldige slaven, de stompzinnige loonbedervers van een halve of een kwart eeuw geleden. Ook hen hadden de ideeën van den klassenstrijd en van de proletarische solidariteit aangeraakt; wanneer het proletariaat door groote gebeurtenissen tot in zijn diepten beroerd werd, streden zij vaak heldhaftig met de georganiseerden mede. Wat hun nog ontbrak was de tucht, de zelfbeheersching en het uithoudingsvermogen die deze laatsten door lange oefening verworven hadden.

Indien de hierboven kort aangegeven strekkingen en krachten de moderne arbeidersbeweging geheel en al beheerscht hadden, zou zij als kracht tot de revolutionaire vervorming der maatschappij volkomen zijn onder gegaan. Op politiek terrein ware zij een aanhangsel der burgerlijke demokratie geworden, in de ekonomische sfeer een rad in het geheel der kapitalistische machinerie, een faktor tot reguleering en bestendiging der kapitalistische produktiewijze.

Maar de imperialistische strekkingen der sociale ontwikkeling riepen tegen het afsterven van den revolutionairen wil der moderne arbeidersbeweging allerlei stroomingen in het leven, reakties van gedachte en daad, spontane en theoretische. Verhaast en versterkt werd de opkomst dezer tegenstrekkingen door de groote teleurstellingen, waartoe de reformistische politiek leidde. De betrekkelijke en de absolute achteruitgang van den levensstandaard van groote deelen der arbeidersklasse, gevoegd bij de toenemende solidariteit der ongeorganiseerde massa's en het ontwaken van het klassebewustzijn voerden, tegen den wil en de taktiek der leiders in, tot veelvuldige massale stakingen. *Eer nog het tijdperk der wettelijkheid ten einde liep, terwijl de strijd voor het kies-*

recht zich in sommige landen nog voortbewoog langs de oude banen en het geloof in de overwinning door de methoden der formeele demokratie nog ongeschokt standhield, had de massale aktie. vooral als massale staking, reeds de eerste plaats ingenomen onder de strijdmiddelen van het proletariaat.

Van ontzaggelijken invloed op deze ontwikkeling is de russische revolutie van 1905 geweest, waarin voor de eerste maal de volle beteekenis van de massale staking als proletarisch strijdmiddel bleek. Maar eer wij de rol der massa-aktie in de russische revolutie nader uiteenzetten, moeten wij de nieuwe theoretisch-taktische richting beschouwen, die sedert het begin der eeuw als tegenstrooming tot het reformistische verval der z.g.n, ‘moderne’ arbeidersbeweging opkwam. Wij bedoelen het syndikalisme.

De sociaaldemokratie is nimmer de eenige revolutionaire richting in het strijdende deel der arbeidersklasse geweest. Sedert de dagen der eerste Internationale vormde het anarchisme - ofschoon zonder eenheid van leer, organisatie en aktie - een telkens in nieuwe vormen opduikende zijstrooming naast en tegen de sociaaldemokratie. In de jaren '70 trad het, vooral in ekonomisch achterlijke landen als Spanje en Italië, vaak op als aanstichter van talrijke, tot mislukking gedoemde samenzweringen en onlusten. In het begin der jaren '90 maakte het zich berucht door een reeks van moorden en aanslagen, die hetzij sociaal-ontwortelde idealisten, psychopathen of menschen met misdadigen aanleg vooral in Frankrijk begingen. In anarchistische kringen werden de aanslagen van Decamps, Ravachol, Vaillant, Henry en Caserio als ‘propaganda van de daad’ verheerlijkt. Behalve het praktische bestond ook een theoretisch anarchisme, een uitspinnen van abstrakt-individualistische stelsels en absolute vrijheids-idealen; tot zijn aanhangers behoorden geleerden van wereld-reputatie als Reclus en Kropotkin.

De uiterste vormen van het anarchisme richtten zich zelf telkens spoedig te gronde, doordat het in deze vormen onvermijdelijk een prooi werd, ter eene zijde van gewone misdadigers en ter andere van regeeringsagenten. Elke herleving der anarchistische beweging in Spanje, Italië, Oostenrijk, Frankrijk, België, de Vereenigde Staten enz., eindigde geregeld met ‘onthullingen’ - vaak van sociaaldemokratischen kant - die in het licht stelden welke verdachte elementen de verblinde arbeiders tot daden van terrorisme en geweld hadden aangezet. En eveneens eindigde elke herleving der gewelddadige taktiek met repressie-maatregelen der regeeringen tegen alle revolutionaire partijen, in de eerste plaats natuurlijk tegen de sociaaldemokratie. Inderdaad scheen het vaak of de machthebbers het onbezonnen-misdadige spel met bomen dolk slechts aanmoedigden, om dezen, hun meest geduchten vijand, meedoogenloos te kunnen vervolgen.

De uiterste vormen van het anarchisme oefenden op de massa's van het proletariaat slechts geringen invloed uit. Anders een meer gematigde richting, die het geweld meer aanprees dan gebruikte, en haar beteekenis hoofdzakelijk

ontleende aan haar kritiek op de sociaaldemokratische praktijk. Dit anarchisme werd gevoed zoowel door de achterlijkheid der arbeidersklasse van bepaalde landen, als door die van bepaalde groepen van proletariërs in elk land; het zoog zijn kracht ook uit de taaiheid, waarmee kwasi-revolutionaire kleinburgerlijke tradities (vooral die van absolute vijandigheid tegen den staat), in de arbeidersklasse voortleefden en uit de onvermijdelijke moedeloosheid, die de nog ongeoefende massa's na teleurstellingen in den parlementairen strijd b.v., licht overviel, Het bloeide vooral daar, waar de ekonomische achterlijkheid der massa's of hun geringe geestelijke ontwikkeling belette, dat het moderne wetenschappelijke socialisme tot vleesch en bloed in hen werd.

In de jaren '80 en tot ver in de jaren '90, bleef het anarchisme in het algemeen een uiting van proletarische achterlijkheid. In de meeste germaansche en angelsaksische landen, waar de volksaard bijzonder geschikt was voor de toepassing der wettelijke taktiek, die vooral rustige, taaie volharding eischte, en waar de verleiding, om op provokatie van boven door geweld van onderen te antwoorden, tegengegaan werd door natuurlijke en aangekweekte zelftucht en verminderd door een zekere mate van burgerlijke vrijheid, was het nooit veel meer dan een uitwas aan het lichaam der arbeidersbeweging. Het bleef beperkt tot het hopelooze gewroet van kleine groepen uiterste individualisten tegen de strijdmethoden der sociaaldemokratie. In de latijnsche landen was het altijd van eenige meerdere beteekenis,

Sedert het begin der nieuwe eeuw veranderden de omstandigheden echter snel.

De kapitalistische ontwikkeling, die ook in Frankrijk en noord-Italië handwerk en kleinbedrijf op den achtergrond drong en groote arbeidersmassa's in mijnen en fabrieken opeenhoopte, ondermijnde den socialen ondergrond van het oude, ultra-individualistische anarchisme. Wilde dit niet enkel voortbestaan als persoonlijke liefhebberij van eenige buiten de maatschappij staande personen en groepen, dan moest het zich bij deze ontwikkeling aanpassen. Het moest zich vervormen tot een wijze van denken, méér in overeenkomst met de levensvoorwaarden der massa's. Het moest zijn uiterst-individualistische opvattingen opgeven of althans sterk verzachten en door meer sociale vervangen.

De opkomst van nieuwe strekkingen en aspiraties, waarin anarchisme en proletarisch socialisme zich als het ware vermengden, werd sterk in de hand gewerkt, - vooral in Frankrijk en Italië - door het verval der burgerlijke, en niet minder door dat der met haar geheel verstrengelde sociaaldemokratische politiek. Het opgeven van den klassenstrijd, zijn vervanging door samen werking met burgerlijke groepen, de ontaarding der arbeiderspartij tot officieele regeeringspartij, het ontzettende moreele bederf, dat vooral in het demokratische westen het gevolg der reformistische taktiek was: ziehier, naast de ekonomisch-sociale evolutie, de voornaamste faktoren, die tot het opkomen eener

nieuwe richting in de arbeiderswereld leidden. Deze richting, - het syndikalisme - kan omschreven worden als een spontane proletarische reaktie tegen de opvattingen en methoden der moderne arbeidersbeweging in het tijdperk van haar verval.

Als theorie is het syndikalisme een mengeling van voorstellingen en ideeën, waarvan sommige aan het marxisme, andere aan het anarchisme zijn ontleend. Aan het marxisme ontleende het de gedachte van den klassenstrijd, de juiste opvatting dat de bevrijding der arbeidersklasse enkel het werk der arbeiders zelven kon zijn. Van het anarchisme nam het de voorliefde over voor gewelddadige middelen tegen personen en zaken, (sabotage) en het onvoorwaardelijk verwerpen van elke politiek-parlementaire aktie.

Waar de maatschappelijke en politieke voorwaarden gunstig waren voor zijn ontwikkeling, drong het syndikalisme onder de massa's beide richtingen min of meer terzijde, zoowel de moderne richting als het zuivere anarchisme dat wegens zijn sterk-individualistische strekkingen in het proletariaat geen voedingsbodem kon vinden.

Al naar de sociale en politieke eigenaardigheden van het nationale milieu, nam het syndikalisme in de verschillende landen zeer uiteenloopende vormen aan. Tusschen het syndikalisme b.v. zooals het zich in Frankrijk en Italië openbaarde, en dat der angelsaksische landen, is een enorm verschil. Maar zijn algemeene wezen altijd en overal is, een tegenstrooming te zijn der opvattingen en methoden van de ‘moderne’ arbeidersbeweging (vakbeweging en sociaaldemokratie) in het tijdperk van hun verval. Hierin vinden alle uitingswijzen en vormen van het syndikalisme hun eenheid.

Zooals Duitschland het land is, van waar uit de sociaaldemokratie en de moderne vakorganisatie hun zegevierenden loop begonnen, - zoo is Frankrijk de haard, van waar uit het syndikalisme zich heeft verbreid.

Zeer belangrijk zou een zorgvuldige vergelijking zijn der ekonomische, politieke, sociale en sociaal-psychische faktoren, die in beide landen tot de opkomst van twee zoozeer uiteenloopende vormen van proletarische beweging hebben geleid. Een dergelijke vergelijkende studie is nog niet geschreven. Alle sociaaldemokratische beschouwingen over het syndikalisme, - ook de bekende, in menig opzicht verdienstelijke inleiding van G. Eckstein bij de duitsche vertaling van het werkje van Paul Louis over de fransche vakbeweging - leiden dit eenzijdig af uit de achterlijkheid, het kleinburgerlijke karakter der produktie in Frankrijk. Zij verwaarloozen bijna geheel een andere zijde der werkelijkheid, nl. de ontaarding der parlementair-politieke strijdmethode en der burgerlijke demokratie, die zich in geen land zoo vroeg en zoo erg als in Frankrijk openbaarde. En zij houden evenmin voldoende rekening met het verschil in psychische eigenschappen tusschen de germaansche en latijnsche volken, en met den invloed daarvan op de vormen der arbeidersbeweging.

Dichter dan Eckstein is, meenen wij, de syndikalistische theoretikus Lagardelle bij de waarheid, als hij het syndikalisme omschrijft als ‘een proletarische reaktie tegen de demokratie, dat is tegen den populairen vorm van de heerschappij der bourgeoisie’. In Frankrijk kwam onder de derde republiek het burgerlijk-parlementaire stelsel tot hooge ontwikkeling, het ontplooide al zijn konsekwenties wijd uit. Eene daarvan was de politiek te maken tot een beroep dat aan eerzuchtige intellektueelen de mogelijkheid bood, mannen van aanzien, invloed en fortuin te worden en tot de hoogste staatsbetrekkingen op te klimmen. Alle partijen, ook de sociaaldemokratische, werden overstroomd door gelukzoekers, die ‘hun’ partij eenvoudig beschouwden als een werktuig, dat zij ten eigen bate hanteerden. Dit moest natuurlijk vele arbeiders afstooten, en zij moesten in de politiek een nieuw middel tot uitbuiting van het proletariaat gaan zien.

Hierbij kwam nog de groote teleurstelling, waartoe de reformistische politiek leidde. Door de toepassing der demokratie, verzekerde deze, zou het socialisme allengs verwezenlijkt worden. In waarheid echter was de demokratie schijn en de massa buiten machte, om haar wil door te zetten; in waarheid heerschte in Frankrijk de hooge bank, die de buitenlandsche en de finantieele politiek der regeering bepaalde; de macht van den senaat, de sterke centralisatie van het bestuur en de enorme invloed der bureaukratie verhinderden ten eenenmale de vrije werking van den volkswil. Maar door den glanzenden schijn van de demokratie misleid, klampte de reformistische vleugel der sociaaldemokratie zich vast aan methoden die in een land waar de regeeringsvormen zuiver-parlementair en burgerlijk waren, spoedig tot diepe ontaarding en partijbederf moesten voeren. Daarom kan men zeggen dat zoo de achterlijkheid, het kleinburgerlijke karakter van de fransche produktie, een der wortels is van het fransche syndikalisme, zijn andere wortel de hoogere politieke ontwikkeling van Frankrijk boven die der naburige staten is.

Aan de pogingen der fransche vakvereenigingen in den loop der jaren '90, om zich onafhankelijk te maken van de sociaaldemokratie, ligt nog geen principieele tegenstelling tot de parlementaire methode, geen eigen syndikalistische konceptie te gronde. Die pogingen hebben eenvoudig tot oorzaak den onophoudelijken strijd tusschen de verschillende frakties, waarin de fransche sociaaldemokratie zich in dien tijd splitste. De verzelfstandiging der nog zeer zwakke vakbeweging tegenover de vele socialistische groepen was noodzakelijk, wilde zij niet, in hun onderlingen strijd meegesleept, in een aantal machtelooze sektetjes uiteenvallen, Eerst het ministerialisme schiep omstreeks 1900 de voorwaarden tot het opkomen van het syndikalisme als een theorie en een praktijk, rechtstreeks gericht tegen die der ontaarde sociaaldemokratie. Het ministerschap van Millerand, met zijn onmiddellijke gevolgen van korruptie, niet slechts der politieke partij, maar ook der vakorganisatie, gaf den stoot tot de geboorte van

het syndikalisme in zijn eersten scherpen vorm, als absolute reaktie tegen het parlementaire socialisme[1]. Maar ook toen, na de totale mislukking der 'nieuwe taktiek' van samenwerking der klassen en stuksgewijze verovering der regeeringsmacht, de fransche sociaaldemokratie haar organisatorische eenheid op den grondslag van een traditioneel-marxistisch program herstelde, bleef de maatschappelijke werkelijkheid de bodem, waaruit het syndikalisme kracht zoog. Evenmin als in andere landen doorzagen de hoofdmacht van het fransche marxisme en zijn meest invloedrijke leiders het feit dat vernieuwing in geestelijk, organisatorisch en taktisch opzicht noodig was, niet te ontgaan dan op straffe van achter te raken bij den stroom der ontwikkeling. Zij hielden hardnekkig vast aan de opvatting, die de politieke partij als de eenige draagster van de algemeene proletarische klassebelangen beschouwde en haar daarom de leiding der gansche arbeidersbeweging in handen wilde geven. Principieele tegenstanders van het reformisme in de politiek, oordeelden zij dat de vakbeweging reformistische banen moest bewandelen. Volgens de fransche marxisten had de vakbeweging enkel en alleen de taak, om op te komen voor de plaatselijke en tijdelijke belangen der arbeiders in het kapitalisme. De vakbeweging moest als zoodanig 'neutraal' zijn en geen socialistische of anti-militaristische agitatie voeren. Feitelijk waren de bekrompen, verburgerlijkte engelsche trade-unions het vakvereenigingsideaal der Guesdisten. Natuurlijk hielden zij ook vast aan de opvatting, die het stembiljet als het proletarische wapen bij uitnemendheid beschouwde en tegenover de staking, vooral de politieke, revolutionaire staking, zeer sceptisch stond.

Te recht kon Lagardelle op het fransche partijkongres van 1907 te Nancy in de groote diskussie over partij en vakbeweging dan ook aan Guesde en de Guesdisten hun passiviteit, hun geloof in een automatische ontwikkeling naar het socialisme verwijten. Te recht kon hij tegenover dit 'gemakzuchtige' socialisme, dat hij beschuldigde 'zoowel utopisch als onvruchtbaar' te zijn, als het wezen van het syndikalisme de aktie proklameeren en als zijn methode het onophoudelijke beroep op de eigen aktiviteit, den strijdwil en de heroïsche gezindheid van het proletariaat. En het was niet veel meer dan een ijdele fraze, toen Guesde, ten einde den tegenstander schijnbaar in revolutionaire wilsrichting nog te overtreffen, in zijn antwoord verklaarde, 'in den politieken strijd door middel van het stembiljet nooit iets anders dan een voorbereiding, een oefening tot den strijd met de wapenen te hebben gezien'. Want de praktijk, ook de guesdistische praktijk (b.v. in de gemeenteraden) stond àl te duidelijk in volslagen tegenstelling tot deze bewering. Feitelijk begreep speciaal het deel der

1) 'In den aanvang van het ministerschap van Millerand', schreef de syndikalist Landrieu in 1902 in de Mouvement Socialiste, 'moest men de arbeidersklasse wel eenigszins het hof maken, de militanten werden al te veelvuldig bijna officieele grootheidjes en het regeeringsbederf sijpelde, rechtstreeks of zijdelings, min of meer tot hen door'.

syndikalisten die zich eerst om het tijdschrift ‘Le Mouvement socialiste’, daarna om de ‘Vie ouvrière’ schaarden, beter dan de groep der guesdistische jongeren de ekonomische strekking der ontwikkeling, drongen zij dieper door in de bijzondere natuur van het fransche kapitalisme, maar vooral hadden zij een meer open blik voor de noodzakelijkheid der nieuwe, revolutionaire strijdmethoden, de aktie der massa's zelven die het imperialisme noodig maakte.

Uit de principieele konceptie van het syndikalisme vloeiden zijn strijdmiddelen voort, waarin op tal van punten zijn principieele tegenstelling tot de sociaaldemokratie en de moderne vakbeweging aan het licht kwam. Tegenover de indirekte aktie van het proletariaat door zijn afgevaardigden in het parlement en zijn vakvereenigingsbesturen, stelde het de direkte aktie van grootere of kleinere arbeidersgroepen door vergadering en demonstratie, door staking en oproer. Tegenover de strenge zelfbeperking tot wettelijke middelen en ordelijken strijd stelde het gewelddadig optreden en sabotage in haar verschillende vormen en graden. Tegenover de opvatting der vakvereenigingen als instellingen tot verbetering van den toestand van bepaalde arbeidersgroepen in het kapitalisme, stelde het de opvatting van de vakvereenigingen als de eenige organen der revolutie tegen het kapitalisme en van elke staking als een stukje revolutionairen strijd of een ‘vooroefening’ tot dezen. Tegenover het overmatige gewicht, dat de leiders der ‘modernen’ legden op centralisatie, leden-aantal, sterke weerstandskassen, uitmuntende administratie en stipte kontrole - kortom op de grootst-mogelijke volmaking van het mechanische apparaat der organisatie - maakte het syndikalisme de overwinning der arbeiders afhankelijk van de spontane psychische aktiviteit, het initiatief, de energie, de opofferingsgezindheid eener uitgelezen minderheid. Terwijl de modernen zooveel mogelijk door de ‘stille aktie’ voordeelen zochten te behalen, elk groot konflikt trachtten te vermijden en de staking beschouwden en beschouwd wilden zien als een partikuliere aangelegenheid tusschen bepaalde arbeiders en bepaalde ondernemers, terwijl zij liever nadeelen aanvaardden en vernederingen verdroegen dan een strijd te wagen met ongunstige kansen, stuurden de syndikalisten uit beginsel zooveel mogelijk op staking aan, zonder zich om de objektieve omstandigheden en de kansen van den strijd te bekommeren, en trachtten zij elke staking door luidruchtige straatmanifestaties tot een publieke zaak te maken en de arbeiders van zooveel mogelijk andere plaatsen of bedrijven in den strijd mee te sleepen. Tegenover de leuze: ‘hoe beperkter, des te beter’ der modernen, stelden zij ‘hoe algemeener des te beter’ als de hunne. En zoo werd de verheerlijking der *algemeene werkstaking* de bekroning hunner theorie, zooals het aansturen op haar het beginsel hunner taktiek was.

Openbaarde de eenzijdige bekrompenheid der moderne leiders zich in den regel hierin dat zij, ook wanneer alles tot een grooten strijd drong, bij de ‘gewone’ middelen bleven zweren, met andere woorden, dat zij het bestaan

van revolutionaire krachten en strekkingen in de ontwikkeling loochenden - zoo bleek de niet minder groote eenzijdigheid der syndikalistische leiders uit het feit, dat zij elk konflikt tusschen arbeiders en ondernemers poogden om te zetten in een beginselstrijd. Zij waanden door enkel psychische faktoren, door het opwekken van den strijdwil der arbeiders, naar willekeur revolutionaire situaties te voorschijn te kunnen roepen. Dit verwaarloozen van de konkrete omstandigheden, deze overmatige verachting voor kleine positieve voordeelen, had tot gevolg dat zij weinig aantrekking uitoefenden op de groote, logge massa der ongeorganiseerden, die in den regel niet door revolutionaire strijd-impulsies, maar enkel of althans in hoofdzaak door hoop op materieele verbetering in beweging komt. Zoo bleven ten gevolge der syndikalistische strijdwijze de syndikalistische vakorganisaties zwak, een gevolg hunner taktiek, dat hun met recht door de Guesdisten verweten kon worden. Overschatten de modernen de mechanische en verstandelijk-berekenende zijden van de voorbereiding tot den klassenstrijd, die zij voor den klassenstrijd zelf hielden, - zoo overschatten de syndikalisten zijn voluntaristische zijde, dat is de macht van den wil. Terwijl door het optreden der eersten de revolutionaire strijdwil in de moderne organisaties allengs verzwakt werd, kweekten de tweeden in hun volgelingen vaak zelfverblinding en zelfoverschatting aan, voedden zij hen op in de oppervlakkige, holle retoriek eener opwinding, die zich zelve voor kracht hield. De eenen verhieven de onweerstaanbaarheid der opeengehoopte mechanische energie, (aantal, geld, discipline) wanneer deze een zeker hoogtepunt bereikt heeft, tot een dogma; de anderen deden dit de onweerstaanbaarheid der tot het uiterste gespannen wilskracht eener revolutionaire minderheid.

De eersten geleken op bevelvoerders, die zorg dragen dat hun soldaten overvloedig van munitie, wapens en levensmiddelen zijn voorzien, maar de psychische faktoren die in den soldaat het heldhaftige elan opwekken, geheel en al verwaarloozen, omdat zij verwachten den vijand door handig manoeuvreeren en ‘afmatten’ op den duur te zullen dwingen tot terugtrekken. De tweeden handelden als generaals, die hun slecht gewapende en gevoede soldaten door hartstochtelijke redevoeringen in opwinding brengen en keer op keer tegen den vijand storm laten loopen, zonder eerst diens posities zorgvuldig te verkennen en zijn sterkte na te gaan, overtuigd dat een slag, zelfs verloren, *per sé* beter is dan een terugtocht hoe goed ook geslaagd.

Zoo de dogmatische taktiek der moderne leiders de strijdkracht der arbeiders die hen volgden deed verslappen, de taktiek der syndikalistische vermorste die strijdkracht al te vaak in uitputtende gevechten en voerde de proletarische voorhoede van nederlaag tot nederlaag. Zij troostten zich en anderen dan met de bewering, dat het doel van den strijd niet zijn uitkomst was, maar in den strijd zelf lag: de tegenhanger tot de opvatting der modernen, die de organisatie als haar eigen doel beschouwde.

Toch heeft het fransch-italiaansche syndikalisme - want uitsluitend dit hebben wij hier op het oog, niet dat der angelsaksische landen - historisch vele verdiensten gehad. Het begreep al spoedig dat de strijd tusschen reformisten en officieele marxisten tot een ijdel woordenspel werd, omdat, afgezien van uitwassen der reformistische taktiek zooals het ministerialisme, het optreden van beide richtingen zich in de praktijk, ondanks hun verschillend theoretisch standpunt, steeds minder van elkaar onderscheidde. Het doorzag de onmogelijkheid, om uitsluitend door middel der parlementaire aktie tot het socialisme te komen. Het stelde zich bewust tegenover het ekonomisch-politieke fatalisme, dat alles van de 'ontwikkeling der maatschappij' en de mechanische werking van het stembiljet verwachtte. Het begreep, welk een 'zeldzame moreele energie' noodig zou zijn, welk een 'verwonderlijke invloed van het idealisme', om den arbeiders, ten prooi als zij waren aan voortdurende levensonzekerheid, een revolutionaire konceptie van het socialisme in te prenten, zijn verwezenlijking afhankelijk te stellen niet van 'noodzakelijk' buiten de aktie der arbeidersklasse om tot stand komende 'omstandigheden' als de bedrijfskoncentratie, enz., maar in de eerste plaats van haar eigen wilskracht, opofferingsgezindheid en moed. En in zoover het dit alles begreep, had het gelijk, met zich tegen het officieele marxisme op Marx te beroepen. In het vaak ruwe, vaak overspannen syndikalisme leefde meer van zijn geest, dan in de geleerde aanprijzers der 'afmattingsstrategie'. Door de idee van den klasssenstrijd, de overtuiging dat 'de bevrijding van den arbeid het werk der arbeiders zelven moet zijn' op den voorgrond te brengen, door nadruk te leggen op de psychische krachten in den mensch als faktoren der ontwikkeling, heeft het syndikalisme enkele hoeksteenen aangedragen voor het gebouw van het nieuwe revolutionaire socialisme. In de praktijk was het zijn groote verdienste, op te treden tegen elke neiging tot lijdelijke berusting in de massa's.

Als de stralen van elk stervormig figuur naar een kern konvergeeren, zoo konvergeerden alle opvattingen van het syndikalisme naar een daad: de direkte aktie, zooveel mogelijk spontaan, der massa's als demonstratie en vooral als staking. De wezenlijke eenheid van het syndikalisme boven alle verschillen wordt gedemonstreerd door zijn praktijk van onophoudelijken massalen strijd, ook daar, waar de sociale voorwaarden tot dien strijd niet, of slechts in geringe mate aanwezig zijn. Op de aktie der massa's is heel de theorie van het syndikalisme aangelegd.

Zoo verschillend de voorwaarden tot dergelijke aktie in de verschillende landen zijn - zij hangen o.a. af van het historische verleden, van den hoogtegraad en het tempo der industrieele ontwikkeling, van de koncentratie der bedrijven en der arbeiders, van den druk van het kapitaal, van het nationale temperament en karakter, van de mate der revolutionaire gezindheid op bepaalde oogenblikken, zoo uiteenloopend zijn de uitkomsten der syndikalistische taktiek. Bij de beschouwing der voornaamste massa-bewegingen gedurende de

opkomst van het imperialisme (1900-1914) zullen wij het syndikalisme in de praktijk weder ontmoeten, we zullen zijn invloed en zijn sporen hier sterker, ginds zwakker terug vinden, zijn inzichten en zijn wil de moderne taktiek zien beïnvloeden, terwijl het van zijn kant door de toenemende koncentratie der ondernemers genoodzaakt wordt zijn dogmatische verwerping van centralisatie, regelmatige geldelijke offers, in-dienst-neming van gesalarieerden, enz. te laten varen. We zullen het overal een kracht zien vormen tusschen de andere krachten die in het tijdperk vóór den wereldoorlog tot de massale aktie aandrijven. Overal is het syndikalisme zulk een kracht geweest, behalve in twee landen, namelijk Rusland, waar het autokratische regiem de tegenstelling van het hervormingsgezinde en het revolutionaire element in de arbeidersklasse niet tot wasdom komen liet, en Duitschland, waar de invloed der vakvereenigings- en partijbureaukratie zoo groot en de druk van het gekoncentreerde kapitaal zoo sterk was, dat de kiemen eener syndikalistische richting zooals de ‘lokalisten’ die leverden, geen voedingsbodem vonden voor hun ontwikkeling.

Wat Duitschland betreft, was de ontwikkeling deze. Een nieuwe richting, de ‘links-radikale’ of ‘revolutionair-marxistische’, begon op te komen. Deze richting wees er voortdurend op, hoe gevaarlijk het was de massa's te gewennen aan het ontwijken van beslissende worstelingen, zij ontleedde en doorzag de nieuwe verschijnselen van het imperialisme en konkludeerde uit hen tot de noodzakelijkheid van vernieuwing der strijdmiddelen. Niet buiten en tegenover, maar *in* de moderne arbeidersbeweging, wier uiterste linkervleugel zij vormde, werkte deze nieuwe richting, die zich allengs meer en meer van het groote centrum der duitsche partij onderscheidde, en wier rijpingsproces in hooge mate bevorderd werd door de russische revolutie. De brochure van Rosa Luxemburg over ‘Massa-staking, partij- en vakbeweging’; die van Radek over ‘Het Duitsche Imperialisme’; de artikelen van Pannekoek kontra Kautsky - sedert 1912 de officieele verdediger der afmattingsstrategie, dat is der proletarische passiviteit - in de ‘Neue Zeit’, waren de eerste theoretisch-taktische formuleeringen der nieuwe opkomende richting in de sociaaldemokratie.

Ondanks zijn onmiskenbare historische verdiensten kon het syndikalisme uit eigen kracht niet aan de arbeidersklasse den weg wijzen uit het moeras, waarin zij tegen het einde van de ‘periode der wettelijkheid’ dreigde te verzinken. Daartoe was het zelf te eenzijdig en te geborneerd, daartoe zat het nog te zeer vast aan de kleinburgelijke ontkenning van den staat en den strijd om de staatsmacht, die het van het anarchisme had overgenomen.

Enkel het revolutionaire marxisme was theoretisch in staat, om, over de beperkingen en eenzijdigheden zoowel van modernen als van syndikalisten heen, voort te schrijden tot een hoogere taktische opvatting waarin de verschillende tegenstellingen hun oplossing vonden, een opvatting die de direkte, massale, revolutionaire aktiviteit van het proletariaat met zijn parlementaire aktie ver-

zoende en in verband bracht. Maar in de jaren van betrekkelijken politieken stilstand, die aan den wereldoorlog voorafgingen, bleef zijn invloed op de massa's gering.

Al kon het syndikalisme niet tot de nieuwe synthese den weg wijzen, het kon daarom toch, om bij Europa te blijven, in Frankrijk en Italië voornamelijk, in Nederland en Skandinavië in mindere mate, een tegenwicht vormen tot het partij-bedervende reformisme en het vakvereenigings-opportunisme. Zijn betrekkelijke kracht ook in deze laatste landen bewijst de onjuistheid der opvatting die in het syndikalisme uitsluitend een produkt ziet van bepaalde eigenschappen der latijnsche volken, hen meer geschikt makend voor spontane intermitteerende aktie dan voor geduldige organisatorische werkzaamheid.

De andere opvatting, als zou de syndikalistische konceptie louter ‘de theorie der onmacht’ en de syndikalistische praktijk niets anders dan ‘een kinderziekte der vakbeweging’ zijn, - men vindt haar bij Eckstein, die zoowel de theorie als de praktijk van het syndikalisme eenvoudig als ‘de uitdrukking eener kleinburgerlijke denkwijze’ veroordeelt - wordt afdoende gelogenstraft door den vooruitgang van syndikalistische ideeën en methoden in het laatste tiental jaren voor den wereldoorlog in Engeland en de Vereenigde Staten. Eckstein, die dit natuurlijk niet kon ontkennen, merkt enkel op, hoe in deze laatste landen het syndikalisme uitsluitend optrad als de ideologie van ongeschoolde arbeidersgroepen, die ‘door de vakbeweging stiefmoederlijk behandeld werden’, en hij bemerkte zelf niet hoe deze opmerking de historische rechtvaardiging van het syndikalisme en niet minder de historische veroordeeling der ‘officieele’ amerikaansche en engelsche vakbeweging beteekent.

Het anglo-amerikaansche syndikalisme had op dat van het europeesche vasteland een gewichtige omstandigheid voor. Het stond nl. niet tegenover een moderne vakbeweging, die in naam en in schijn aan de methoden van den klassenstrijd en de doeleinden van het socialisme vasthield, maar tegenover een verburgerlijkte organisatie der arbeiders-aristokratie, die openlijk haar werkzaamheid ten bate van den ‘socialen vrede’ en haar geloof aan de harmonie van belangen tusschen kapitaal en arbeid erkende. En deze omstandigheid maakte, dat alle werkelijk revolutionair-gezinde sociaaldemokraten in Engeland en Amerika in den strijd tusschen de versteende aristokratische trade-unions en de nieuwe syndikalistische bonden der ongeschoolde arbeiders, onvoorwaardelijk voor deze laatsten partij trokken. Dit kon des te gemakkelijker, omdat in beide landen de parlementaire macht der sociaaldemokratie uiterst gering was en daardoor een voornaam punt van wrijving tusschen sociaaldemokratie en syndikalisme wegviel. Vandaar ook, dat in het anglo-saksische syndikalisme anti-parlementaire neigingen weinig op den voorgrond traden en het zijn spits in de eerste plaats tegen het klasseverraad richtte en tegen de verouderde grond-

slagen der vakorganisaties en hun bureaukratie. Bekende syndikalistische leiders in die landen, als Haywood in de Vereenigde Staten en Tom Mann in Engeland, verklaarden zich, zij het met bepaalde restrikties, principieel vóór deelneming van het proletariaat aan de parlementaire aktie.

Zoo waren in de jaren voor den wereldoorlog reeds verschillende theoretische en taktische opvattingen ontstaan, die zich tegen de ontaarding van de politieke en de vakvereenigingsmethoden der moderne beweging verhieven. En ook had de imperialistische ontwikkeling reeds tot gevolg gehad om de massa's, om 't even welke hun taktische opvattingen en organisatievormen waren, steeds vaker tot spontane massale akties aan te drijven, als tot het eenige middel om den druk van het gekoncentreerde kapitaal eenigszins te weerstaan.

Vijfde hoofdstuk
De massa-aktie gedurende de opkomst van het imperialisme

1. De massa-aktie in de Russische revolutie van 1905

Uit de west-europeesche atmosfeer van sociaaldemokratisch verval, van politieke verburgerlijking en geloof in mechanische opeenhooping van krachten, komen wij thans in de heroïsche sfeer waarin het russische proletariaat zijn roemrijken, onvergelijkelijken strijd heeft gevoerd tegen het absolutisme.

De russische revolutie ontsluit aan het internationale proletariaat een nieuw perspektief en opent een nieuw tijdperk in de massa-aktie. Want in deze laatste burgerlijke revolutie gebruikt het proletariaat voor de eerste maal zijn eigen strijdmethode, gebruikt haar in zoo breeden omvang en met zoo groote kracht als op nationale basis mogelijk is.

Het is de strijdmethode der massale staking, het wapen voorbeschikt om een beslissende rol te spelen in den proletarischen eindstrijd.

Was de Commune, naar het woord van Marx, de roemrijke voorbode geweest der komende maatschappij, de russische revolutie van 1905 was de roemrijke voorbode van de sociale revolutie.

In zooverre een burgerlijke omwenteling dat alle klassen met inbegrip van het proletariaat, in haar niet anders konden dan strijden voor de vervanging der autokratie door een burgerlijke staatsorde, was de revolutie van 1905 tevens toch onder een zekeren gezichtshoek, een proletarische omwenteling. Zij was dit, ten eerste omdat het proletariaat in haar de meest strijdbare en meest bewuste macht vormde, die op het hoogtepunt der revolutionaire ontwikkeling zelfs zijn eigen strijdmethoden opdrong aan andere revolutionaire groepen, met name aan het intellekt. Zij was dit ten tweede omdat, naar mate de revolutionaire beweging zich verdiepte en verbreedde, de strijd van het proletariaat meer en meer naast de gewone, burgerlijke vrijheden en rechten ook sociale verbetering, sociale verlossing tot inzet kreeg, dat is verlossing van de uitbuiting door het kapitaal.

Wij kunnen hier niet ingaan op de vele faktoren - historische, ekonomische, politieke, sociaal-psychologische - die te zamen de russische omwenteling van 1905 hebben gevormd. Wij moeten ons bepalen tot eenige opmerkingen over de rol der industrieele ontwikkeling, die de ekonomische voorwaarden schiep tot de massale staking als revolutionair strijdmiddel.

Eerst na den Krimoorlog begint in Rusland de kapitalistische produktiewijze zich krachtig te ontwikkelen. De eerste voorwaarde tot deze ontwikkeling vormt de bevrijding der boeren, waartoe na de groote militaire nederlaag in den Krimoorlog de staat noodgedwongen in 1863 overgaat.

Voor Rusland begint daarmee een nieuwe ekonomische periode, gekenschetst door ‘de snelle opeenhooping van den “vrijen” arbeid, den koortsachtigen bouw van spoorwegen, den aanleg van havens, den onophoudelijken toevloed van buitenlandsch kapitaal, de europaniseering der industrieele techniek, de vergemakkelijking van het krediet, de vermeerdering der naamlooze vennootschappen, de invoering van den gouden standaard, het dolste protektionisme en den lawineachtigen groei van de staatsschuld.’ (Trotzky).

In deze geheele ekonomische ontwikkeling, die in de jaren '90 een bijzonder intensief tempo aannam, speelde het west-europeesche kapitaal een groote rol. Zoo het al een aanzienlijk deel van de russische staatsschuld opslorpte, - het zette tevens een deel van dien buit om in aandeelen, in russische mijnen, spoorwegen en industrie-ondernemingen. Zoo werd de russische groot-industrie tot een kolonie van het west-europeesche kapitaal, de russische produktie tot een onderdeel van het europeesche produktie-organisme.

In direkt verband tot de rol door het europeesche kapitaal bij de ontwikkeling der russische industrie gespeeld staat het feit, dat deze in de gewichtigste bedrijven als groot-industrie ter wereld kwam. De reusachtige metaal-fabrieken b.v., door west-europeesch kapitaal in zuid-Rusland opgericht, werden in den regel kant en klaar uit Amerika ingevoerd. In sommige opzichten zwak en achterlijk, door ultra-protektionisme en staatsbestellingen gesteund en grootgekweekt, vertegenwoordigt de russische industrie in andere opzichten, b.v. wat de grootte der bedrijven aangaat, van haar geboorte af een hoogen vorm van kapitalistische ontwikkeling. En deze omstandigheid maakte den sprongsgewijzen vooruitgang en het stoutmoedige optreden der arbeidersklasse mogelijk.

De uiterst snelle aanwas van een aantal industrie-steden als Moscou, Odessa, Rostow, Bakoe, Tiflis en vele andere, roept niet alleen het beeld op der industrieele revolutie, die zich in Engeland omstreeks 1800 voltrok, maar ook dat der hedendaagsche ontwikkeling in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

In den loop van enkele tientallen jaren schiep het europeesche kapitaal de russische industrie, en de russische industrie schiep op haar beurt de huidige steden, waarin de voornaamste produktieve funkties door het proletariaat worden vervuld.

Naar alle waarschijnlijkheid was de koncentratie der arbeiders in Rusland bij het begin der 20ste eeuw verder gevorderd dan zelfs in Duitschland en België: drie kwart van alle arbeiders werkten er reeds in de groot- en reuzenbedrijven. Volgens de volkstelling van 1897 bedroeg het aantal loonarbeiders in dat jaar 9.300.000, waarvan ruim één derde deel in de fabrieken en mijnen en aan de spoorwegen werkzaam was. De sterke koncentratie en het ekonomische sociale belang van deze bedrijven maken het verklaarbaar, dat de in hen werkzame arbeiders ondanks hun in verhouding tot de bevolking gering aantal, in de revolutie een leidende rol vervulden.

Zoodra de russische arbeidersklasse tot bezinning ontwaakte, vond zij een sterk gekoncentreerde staatsmacht tegenover zich en een niet minder sterk gekoncentreerde industrie, die bij haar streven naar onbegrensde exploitatie der arbeiders kon rekenen op krachtigen steun van den staat.

De sociale toestand van het proletariaat was boven alle maat ellendig. Lage loonen en lange werkuren sloopten zijn kracht, het leefde in kelders en krotten opeengehoopt, door drankzucht verdierlijkt, door epidemieën geteisterd. In vele streken heerschte het truck-systeem; alom ontstal een schandelijk boeten-stelsel aan de slecht betaalde arbeiders jaarlijks honderdduizenden roebels. Een erfstuk der lijfeigenschap waren de talrijke mishandelingen der arbeiders in de fabrieken, vaak ook moesten zij zich onderwerpen aan visitatie aan den lijve en dergelijke menschonwaardige behandelingen.

Het ontbreken van alle burgerlijke vrijheden en rechten maakte voor het russische industrie-proletariaat de massa-staking tot den eenig mogelijken vorm van protest en verzet tegen zijn ondragelijke levensvoorwaarden. En het ruwe ingrijpen door de staatsmacht gaf aan elke massa-staking een politiek-revolutionair karakter.

De eerste kollektieve daad waarmee het russische fabrieksproletariaat het tooneel betreedt van het openbare leven, is de groote staking van 40.000 textielarbeiders te Petrograd in 1896. Haar aanleiding vormt de inhouding van het loon door de fabrikanten bij de kroningsfeesten ter eere der troonsbestijging van Nicolaas II. De plotselinge uitbarsting van massaal verzet maakt door heel Rusland een overweldigenden indruk, te grooter om haar kontrast met de dompige atmosfeer van politieke stagnatie waarin zij plaats vindt. De liberale en intellektueele kringen worden onverwacht voor het feit geplaatst, dat de moderne arbeidersbeweging niet, gelijk zij meenden, een uitsluitend west-europeesch verschijnsel is, maar ook in het eigen land opkomt als een nieuwe kracht.

Met behulp van massa-arrestaties wordt de beweging spoedig onderdrukt, maar reeds dit eerste verzet van het onwetende en rechtelooze proletariaat noopt de regeering omrekening te houden met den nieuwen vijand, die zich tegenover haar verheft. Een wet wordt uitgevaardigd die een maximum-arbeidsdag van 11½ uur voor de industrie vaststelt, een andere, die staking en aansporing tot staking met gevangenisstraf bedreigt.

Reeds haar eerste optreden bracht de arbeidersklasse in scherpe botsing met al de machtsmiddelen van het Tzarisme. En bij iederen verderen ekonomischen strijd vond zij die machtsmiddelen tegenover zich. Zoo moest zij spoedig inzien, hoe politieke bevrijding de onmisbare voorwaarde was tot doeltreffende aktie tegen den druk van het kapitaal: elke worsteling kreeg het karakter van een strijd tegen twee fronten, elke ekonomische beweging een politieken inhoud.

Het gevaar lag voor de hand, dat de russische arbeidersklasse bij haar worsteling tegen de autokratie afhankelijk zou worden van het liberalisme. Maar

voor dit gevaar behoedde haar, naast de zwakheid en halfslachtigheid van het russische liberalisme zelve, vooral het feit dat, van het eerste opkomen der proletarische beweging af, het marxisme deze tot geestelijken leider strekte. Ook in Rusland bewees het de ideologie bij uitnemendheid van een groot-industrieel proletariaat te zijn. Zijn voorhoede nam, dank zij de onvermoeide illegale propaganda van het socialistische intellekt, de beginselen der marxistische wetenschap in zich op met een grondigheid, waarvan de west-europeesche arbeider die bijna al zijn vrijen tijd aan 'praktisch' werk ten dienste der beweging moest besteden, zich nauwelijks een voorstelling maken kon.

Maar de russische sociaaldemokratische beweging onderscheidde zich niet slechts door wetenschappelijke grondigheid. Dank zij een aantal nationaal-historische, sociaal-psychologische en politieke faktoren, was ook haar zedelijk peil hooger dan dat der beweging in west-Europa. De nawerking der kommunistisch-agrarische instellingen die aan de russische gedachte en literatuur een bijzonder gehalte geeft en haar groote schrijvers bezielt tot de visie der eenheid en broederschap aller menschen, maakte het russische proletariaat in hooge mate ontvankelijk voor het socialistische ideaal. Toen de arbeiders dit ideaal leerden kennen als het objektieve doel van hun eigen strijd, grepen zij het aan met religieuze geestdrift. Het sociale idealisme, niet afgesleten door de ontnuchterende werking der dagelijksche, op louter kleine groepsvoordeelen gerichte praktijk, openbaarde zich in al zijn schoonheid en kracht bij de onmenschelijke beproevingen die de strijdende arbeiders en het proletarische intellekt in Rusland doormaakten. Nimmer werd door aard en wezen van den strijd in zoo hooge mate een elite van strijdvaardige en opofferingsgezinde idealisten aangetrokken als in Rusland geschiedde. Maar nimmer ook werd de massa zelve in hoogere mate door de voorwaarden van den strijd gelouterd en gestaald. Elke deelneming aan den socialistischen klassenstrijd, aan manifestatie of staking, elke poging het socialisme door het lezen van geschriften enz. te leeren kennen, ja elk verkeer met socialisten beteekende voor den gewonen arbeider het zich blootstellen aan arrestatie, gevangenisstraf, dwangarbeid, verbanning, en vaak aan onmenschelijke mishandeling.

Het socialisme, dat aldus met opoffering van alles gediend moest worden, behield den zuiveren glans van een sociaal ideaal, de beweging bleef een onbaatzuchtig gevoerde worsteling tegen wreed geweld en brute overmacht. Offervaardigheid en heldhaftigheid reinigden de zielen van kleinheid en zelfzucht, strijdbaar idealisme werd de gewone geestes- en gemoedsgesteldheid van den revolutionairen russischen arbeider.

De aanbidders der indirekte strijdmethoden en 'der wegen van geleidelijkheid' ten onzent, beschouwen de groote rol die de spontane massa-aktie in de russische arbeidersbeweging speelt, zeer ten onrechte als uitsluitend een gevolg van de 'achterlijkheid' der sociale en politieke verhoudingen in Rusland. Zeker

liggen aan het bijzondere karakter der russische beweging voor een deel de *passieve* voorwaarden ten grondslag, door den politieken druk en de industrieele koncentratie gegeven. Maar niet minder belangrijk is het aandeel der *aktieve*, sociaal-psychologische voorwaarden, dit wil zeggen de rol gespeeld door de eigenschappen en de gezindheid, die het russische proletariaat door den aard zijner zelfopvoeding verwierf. De nieuwe strijdmethode der massale staking tot zoo hooge ontwikkeling te brengen als dit proletariaat deed, zou zeker onmogelijk zijn geweest zonder de objektieve, historische strekkingen die het in Rusland aan het hoofd der burgerlijke omwenteling stelden. Maar het was in niet mindere mate te danken aan den eigen aard en de aktiviteit van dit proletariaat zelve, aan zijn moed, zijn offervaardigheid, zijn socialistisch doorzicht.

De Petersburgsche textielstaking van 1896 gaf het signaal tot een algemeene beweging der fabrieksarbeiders voor verbetering van arbeidsvoorwaarden door heel Rusland. Alle stakingen werden door militair geweld ter neer geslagen en eischten talrijke offers aan dooden en gewonden, maar de beweging verontrustte de regeering zoozeer dat zij door haar agent Soebatow sedert 1901 in heel zuid-Rusland ‘wettige’ vakvereenigingen liet oprichten, ten einde het proletariaat van zelfstandige klasse-organisatie af te houden en zijn strijd te belemmeren. Hoe weinig deze bemoeiingen uitwerkten, bewees weldra de groote beweging die in 1903/04 den Kaukasus en heel het zuiden van Rusland in vuur en vlam zette.

Wanneer de regeering order geeft eenige honderden werkelooze arbeiders uit Batoem, het centrum der petroleum-industrie, naar hun dorpen terug te transporteeren, breekt daar een staking uit waarvan de mare zich bliksemsnel door den ganschen Kaukasus verspreidt en aanleiding geeft tot talrijke betoogingen en sympathie-stakingen. Weldra slaat de beweging ook over naar zuid-Rusland; als protest tegen het gewelddadige optreden der autoriteiten breken o.a. stakingen uit te Rostow, Saratow en Nisjni-Novgorod. Te Rostow voert een groote stakingsbeweging onder de arbeiders der spoorwegwerkplaatsen, die weldra op andere bedrijven overslaat, tot onverwachte gebeurtenissen.

Dag aan dag worden openluchtmeetings gehouden, waar de redenaars in bezielende taal spreken over vrijheid en socialisme: de dageraad der politieke bevrijding breekt aan. Gelijk het dat placht te doen, tracht het Tzarisme de beweging in bloed te verstikken. Ook een staking te Kostroma wordt bloedig onderdrukt: voor het eerst poogt de massa zich tegen de troepen te verdedigen door het opwerpen van barrikaden. Reeds het jaar daarna blijkt (1903), hoe elke mislukte poging de energie der massa's aandrijft tot grooter inspanning. Opnieuw breekt in den Kaukasus de strijd uit: bij de beweging te Batoem sluiten zich Bakoe, Tiflis en geheel zuid-Rusland aan. Te Kiew, Jekaterinoslaw, Nikolajew en Odessa is de staking feitelijk algemeen. Het verkeer staat stil, de prijzen der levensmiddelen stijgen, er is geen gas en geen elektriciteit, de woningen worden karig verlicht

door kaarsen. Maar op de straten bruist een uitbundig politiek leven: de autoriteiten voelen, dat het gezag hun ontglipt. ‘Broederlijke omarmingen, uitroepen van verrukking en enthousiasme, vrijheidsliederen, vroolijk gelach, humor en vreugde waren verneembaar onder de duizendhoofdige menigte, die van 's morgens tot 's avonds door de straten vloedde. Men kon bijna gelooven, dat een nieuw, een beter leven op aarde begon.’

Overal vielen talrijke slachtoffers, vooral in Kiew. Daar was de spoorwegstaking geproklameerd geworden; om het vertrekken van treinen tegen te houden wierpen honderden zich tusschen de rails. Men dreigt salvo's op de stakers af te geven. De arbeiders ontblooten hun borst en roepen ‘schiet’. Een salvo op de weerlooze menigte doodt dertig à veertig personen, waaronder vrouwen en kinderen. De bevolking van Kiew beantwoordt deze slachting met de algemeene staking. Groote betoogingen vinden plaats, waarbij de dooden op de schouders hunner kameraden rondgedragen worden. Het komt tot straatgevechten, - in Kiew heerscht de revolutie.

Ongeveer een kwart millioen menschen namen deel aan de stakingsbeweging van 1903, die gedurende eenige weken zuid-Rusland tot een soort wonderlijke, chaotische arbeidersrepubliek maakte. Op sommige plaatsen behaalden de stakers direkte voordeelen, maar van oneindig grooter belang dan deze was de snelle groei der sociale en politieke bewustwording, in dit korte tijdvak van intensief openbaar leven bereikt.

De russisch-japansche oorlog brengt voor korten tijd de aktie der massa's tot stilstand. In haar plaats komen ‘patriottische’ betoogingen, door het officieele chauvinisme met behulp der politie op touw gezet. De berichten der russische nederlagen aan de Jaloe en bij Liaojang wekken de liberale kringen uit hun verdooving: zij beginnen - het doet denken aan de aktie der fransche oppositie in den winter van 1848, - een ‘banket-kampagne’, verbonden aan een adresbeweging waarin zij politieke rechten vragen, niet voor de massa, maar voor zich zelven.

Gedurende een wijle staat het liberalisme, met zijn weifelmoedigheid, zijn halfheid, zijn zelfzucht, zijn angst, op den voorgrond van het politieke leven. Maar weldra verandert het beeld. ‘Op de banketten verschijnen steeds vaker onrustige, radikale gestalten, die scherp en onverdraagzaam optreden; somtijds zijn het intellektueelen, dan weder arbeiders’. Tevergeefs trachten de gematigden met deze revolutionairen tot een vergelijk te komen; als zij verjaagd worden van de bijeenkomsten der burgerlijke oppositie, wenden zij zich tot de linksstaande elementen uit het intellekt, om deze in beweging te brengen. In Petersburg en Moscou komt het in December tot straatbetoogingen van studenten, waaraan ook de voorhoede der arbeiders-aristokratie deelneemt. Onder de eigenlijke proletarische massa blijft het nog stil.

‘Aan een revolutionair optreden van het volk valt niet te denken,’ schrijft

de oostenrijksche journalist Hugo Ganz in het begin van den oorlog van uit Petersburg. ‘In Rusland bestaat nog geen revolutionair volk’, verzekert de bekende ex-marxist Peter Struve in Januari 1905 in zijn orgaan ‘De Bevrijding’.

De gebeurtenissen zouden deze woorden weldra logenstraffen.

In December breekt te Bakoe weer een algemeene staking uit die als een vlam door den Kaukasus slaat. Maar nog eer het bericht hiervan Petrograd bereikt heeft, begint, naar aanleiding van een onbeduidend voorval: het ontslag van twee arbeiders der Poetilow-fabrieken, onder de proletarische massa's der hoofdstad een algemeene beweging, die de inleiding vormt tot de russische revolutie.

Den 16^{den} Januari breekt de staking uit - den 20sten omvat zij 140.000 arbeiders. Naarmate de leiders der ‘legale’ vakvereenigingen den toestand minder beheerschen, komen de sociaaldemokraten meer op den voorgrond; in stormachtige gemeenschappelijke beraadslagingen wordt een petitie opgesteld, die het volk den 22sten aan den Tzaar zal overhandigen.

‘Wij, arbeiders van Petersburg’ - zoo begint het aangrijpende stuk, een wonderlijk mengsel van revolutionairen drang en naïef vertrouwen - ‘onze kinderen, onze vrouwen en onze oude hulpelooze ouders zijn gekomen, om waarheid en bescherming bij U te vinden. Wij zijn verarmd, men onderdrukt ons, men erkent ons niet als menschen, maar behandelt ons als slaven, die zwijgend hun bitter lot moeten dulden. Wij hebben het ergste gedragen, maar men stoot ons aldoor dieper in den afgrond van armoede, rechteloosheid en onwetendheid. Wij hebben geen kracht meer, o Heer. De grenzen van het geduld zijn bereikt, voor ons is het vreeselijke oogenblik gekomen, waarin de dood beter is, dan het voortduren van onverdragelijke smarten.’

De petitie somt vervolgens alle onderdrukkingen en kwellingen op waaraan de arbeiders blootstaan en gaat dan over tot de formuleering der volgende eischen: amnestie, burgerlijke vrijheid, scheiding van kerk en staat, de 8-urendag, en in de eerste plaats: de bijeenroeping eener Konstituante op den grondslag van algemeen enkelvoudig kiesrecht.

‘Zoo Gij U niet stoort aan onze smeekbeden, o Heer,’ aldus luidt het slot, ‘zullen wij hier sterven, voor uw paleis. Wij hebben slechts twee wegen voor ons - tot geluk en vrijheid of tot het graf. Wijs ons, Heer, een van beide - wij zullen dien gaan zonder morren, al is het ook de weg tot den dood. Moge ons leven het offer zijn gebracht aan Rusland, dat al te zeer geleden heeft. Wij zijn bereid om dat offer te brengen.’

De Petersburgsche arbeiders hielden woord. Toen hun scharen, die wapens noch revolutionaire vaandels droegen, maar in plechtig zwijgen enkel heiligenbeelden en kruisen, van verschillende zijden het keizerlijke paleis trachtten te naderen, werden zij ontvangen door de geweersalvo's der overal opgestelde troepen. Tevergeefs weenden en smeekten de massa's, tevergeefs trachtten zij

de haag der bajonetten te doorbreken; uren achtereen hield het geknetter der geweren aan, uren achtereen vielen de dooden en gewonden. Het aantal slachtoffers is nooit bekend geworden, heimelijk voerde de politie in den nacht de duizenden lijken weg....

Het antwoord der massa's op de schanddaad der autokratie was een vloedgolf van stakingen door heel Rusland. De arbeiders van al de vele naties die in het russische rijk leven werden zich in dit uur hun eenheid bewust, een elementaire schok doorsidderde hen, zij verhieven zich tot de daad der kollektieve dienstweigering en brachten het ekonomische en maatschappelijke leven tot stilstand. Meer dan honderd dorpen en steden, verscheiden mijncentra en spoorweglijnen namen deel aan de stakingsbeweging, die een millioen arbeiders omvatte, twee maanden lang duurde en het geheele land medesleurde in haar werveling.

Natuurlijk braken deze stakingen evenmin uit volgens een vast plan als op hetzelfde tijdstip; alles was spontaan, verward en chaotisch, de solidariteit met het Petersburgsche proletariaat vormde overal het uitgangspunt der beweging, dit verhinderde evenwel niet dat alle mogelijke groepen van arbeiders hun eigen eischen stelden.

Daar, waar de staking door de gewelddadigheid der machthebbers een tragisch verloop neemt - onder meer vallen te Riga en te Warschau honderden arbeiders als slachtoffers van politie en soldateska - leidt de plechtige uitvaart der martelaars tot indrukwekkende volksbetoogingen. In den Kaukasus breekt een nieuwe beweging uit waarbij de regeering, aan hare tradities getrouw, den toorn der massa's van zichzelve poogt af te wentelen door Tartaren en Armeniërs tegen elkaar op te hitsen. Te Bakoe, te Batoem en op andere plaatsen komt het tot pogroms: als protest tegen de ophitsingspolitiek der regeering proklameeren de arbeidersorganisaties opnieuw de algemeene werkstaking.

In het voorjaar wordt Polen voor eenigen tijd het voornaamste centrum der revolutie. Te Warschau en te Lodz staat alle arbeid stil, de stakingen groeien uit tot een gewapenden opstand met barrikade-gevechten. Steeds erger woedt de politie en het in haar dienst staande lompenproletariaat, de stijgende verbittering der arbeiders leidt hen tot bloedige daden van weerwraak.

In de zomermaanden beginnen de boeren in aktie te komen. Agrarische troebelen breken uit in verscheiden distrikten van centraal Rusland, in Polen, Georgië en de Oostzee-provincies. De boeren maken zich meester van de graanvoorraden, zij steken de huizen der grootgrondbezitters in brand en hakken de bosschen om. Strafexpedities onderdrukken deze bewegingen te vuur en te zwaard.

Maar nu begint het vuur der opstandigheid in het leger zelf te gloeien. De matrozen van het slagschip ‘Potemkin’ hijschen de roode vaan, van de reede van Odessa af trachten zij kontakt te krijgen met de revolutionaire arbeiders-organisaties der stad. Helaas, de militaire opstand kwam te onverwacht: hij

vindt nog geen voldoende ondersteuning. Aan de politie gelukt het om, door het lompenproletariaat geholpen, de beweging ter neer te slaan.

Steeds veelvuldiger neemt de kontra-revolutie de meest achterlijke en ontaarde deelen van proletariaat en kleine burgerij in haar dienst: overal treden de ‘zwarte honderden’ op, zij terroriseeren, mishandelen en vermoorden de arbeiders, de joden en de intellektueelen. Deze beginnen zich in zelfverdediging te wapenen: ‘de geheime dynamiet-werkplaatsen houden op enkel voor kleine terroristische groepen te produceeren.’

Intusschen vordert snel de revolutioneering van leger en vloot. Een nieuwe opstand der Zwarte Zee-vloot leidt tot een poging om Sebastopol te bezetten; op het Oostzee-eskader en in verschillende russische en poolsche garnizoenen breken muiterijen uit. Vooral onder de meer ontwikkelde soldaten der technische wapens heerscht groote gisting; daarentegen blijft het grootste deel der infanterie nog in de oude politieke stompzinnigheid bevangen; de moezjiek steekt in zijn eigen dorp het huis van den landheer in brand, maar schiet, als hij den soldatenrok heeft aangetrokken, zonder aarzelen op bevel zijner meerderen vreedzaam-betoogende arbeiders neer.

De stakingsbeweging die in de eerste helft van 1905 Rusland doorbruiste, leidde tot aanzienlijken vooruitgang van het proletariaat in ekonomisch, sociaal en intellektueel opzicht. Talrijke loonsverhoogingen werden doorgezet en aanmerkelijke verkortingen van arbeidstijd behaald; in enkele gevallen gelukte het zelfs om den 8-urigen werkdag te veroveren. In tal van bedrijven werden vakorganisaties opgericht, in de groot-industrie kwamen arbeiders-komité's tot stand, die met de ondernemers op voet van gelijkheid onderhandelden. Een onleschbare dorst naar kennis, in de eerste plaats natuurlijk van politieke en ekonomische zaken, greep de onwetende massa's aan. Sommige revolutionaire bladen bereikten na de Oktoberdagen een oplage van 600.000 exemplaren; vele socialistische boeken en brochures, origineele en vertaalde, werden in millioenen exemplaren - naar schatting ongeveer 50 millioen gedurende de jaren 1905-1906, - door het geheele rijk verspreid.

De kracht der volksbeweging en de vernederende vrede met Japan dwongen het Tzarisme tot eene, meer schijnbare dan werkelijke, politieke koncessie: in September verscheen het Doema-ontwerp van minister Boelygin. Van revolutionaire zijde gekenschetst als ‘een parlement zonder parlementaire rechten, een kiesrecht zonder kiezers’, doet dit eerste teeken van verzwakking der autokratie den strijdwil der arbeidersmassa's onmiddellijk hooger opvlammen. Een zuiver-ekonomische staking der Moscousche typografen, die weldra naar Petrograd en Riga overslaat, wordt omstreeks half Oktober het uitgangspunt van een nieuwe, reusachtige stakingsbeweging, waarbij vooral het spoorwegpersoneel op den voorgrond komt. Ondanks de pogingen der leiders van het spoorwegverbond, om de arbeiders nog van staking af te houden - de leiding

wil die uitstellen tot later, tot het tijdstip der bijeenroeping van Boelygin's schijn-parlement - breekt zij spontaan uit op de lijnen Moscou-Koersk en Moscou-Kazan. Van heinde en ver ontvangt het spoorwegkongres, dat te Moscou over de regeling der pensioenkassen vergadert, telegrafische bewijzen van instemming en gelukwenschen. Onder den drang der massa's moet de leiding toegeven: den 20sten Oktober wordt de algemeene spoorwegstaking als 'proefmobilisatie' geproklameerd. Een extra kongres van spoorweg-afgevaardigden stelt twee dagen later de volgende eischen aan de regeering: 8-urendag, burgerlijke vrijheden, Konstituante, amnestie.

Het eerst worden alle lijnen stilgezet, die te Moscou samenkomen; de oude Tzarenstad wordt van alle zijden geïsoleerd. Wanneer dit voorloopige doel bereikt is, voelt de stakingsstrijd zich meester van de situatie; van nu af aan treedt hij met revolutionaire vastberadenheid op. 'Waar de telegraaf weigert om in zijn dienst te treden, rukt hij met krijgshaftige vastberadenheid de draden af en maakt hij de telegraafpalen met den aardbodem gelijk. Hij beveelt de rustelooze lokomotieven om stil te staan en hun stoom te laten ontsnappen. Hij bedwingt de elektrische werken, of beschadigt, daar waar zijn arm niet reikt, de elektrische geleidingen en zet de stations in 't duister. Waar eigenzinnige tegenstand zijn plannen doorkruist, schroomt hij niet de rails te vernielen, de seinen onklaar te maken, lokomotieven omver te werpen, den weg te versperren, spoorwegwagens dwars over de bruggen neer te zetten.... Slechts voor zijn eigen doeleinden ontslaat hij zich zelf van de gelofte van nietsdoen. Waar hij revolutionaire bulletins noodig heeft zet hij drukkerijen in beweging, hij gebruikt de telegraaf voor stakingsbevelen en laat treinen rijden met afgevaardigden der stakers.... Verder duldt hij geen uitzonderingen.'

Elken dag breidt de staking zich verder uit. Den 24sten beheerscht hij Koerland, den dag daarna vat hij Petersburg in zijn ijzeren ring. Revolutionaire intuïtie wijst hem den juisten weg: eerst de provincie beheerschen, in de hoofdstad schrik en opwinding verspreiden en zoo de voorwaarden tot zijn verdere uitbreiding scheppen. Den 26sten staken de Oostzee-steden Reval, Libau, Riga en Brest, den 27sten begint de staking aan den siberischen spoorweg, den 28sten te Odessa en in den Kaukasus. Drie kwart millioen menschen omvat hij, negen en dertig groote verkeerscentra, alle lijnen van europeesch Rusland en Siberië. De post funktioneert niet meer, het oude driespan galoppeert opnieuw langs den grooten weg van Petersburg naar Moscou. De prijzen der levensmiddelen stijgen snel, even snel als de beursnoteeringen dalen. De Beurs siddert voor de bedreiging van haar oude doodsvijandin de Revolutie, die zich ontzaggelijk vóór haar verheft. De spoorwegstaking sleept alle andere bedrijven mee, het stedelijke verkeer wordt tot stilstand gebracht, de fabrieken, de winkels, de koffiehuizen sluiten. Zoo sterk is de meesleepende kracht der staking, dat hij ook het intellekt dwingt tot het aanvaarden van het proletarische strijdmiddel bij uit-

nemendheid: de gezworenen weigeren om de zittingen der rechtbanken bij te wonen, de advokaten om te pleiten, de dokters om hun zieken te bezoeken. De scholen en de banken worden gesloten. Heel het maatschappelijke raderwerk staat in alle deelen van het rijk stil.

Te Charkow, te Odessa, op nog andere plaatsen, komt het tot botsingen met de troepen. De menigte bestormt de wapenwinkels, hier en daar tracht men barrikaden op te werpen. Maar in het algemeen wordt weinig geweld gebruikt.

Het vooruitstrevende deel der bourgeoisie steunde de staking, vele ondernemers betaalden hun arbeiders het heele of halve loon voor de stakingsdagen uit, het intellekt - om te beginnen de spoorwegambtenaren, tot die der hoogste rangen toe, - nam aan de Oktoberbeweging een werkzaam aandeel.

De spoorwegstaking desorganiseerde de regeeringsmachinerie volkomen en bracht een ware paniek in de regeeringskringen teweeg. Daarenboven bleek dat het leger niet langer te vertrouwen was: vele soldaten namen aan de meetings deel, ook officieren traden in die dagen op als volksredenaars. Voor den omvang, het élan en de eensgezindheid der volksbeweging moest de autokratie kapituleeren: op 31 Oktober verscheen het vurig verbeide manifest, dat gedeeltelijke amnestie, vrijheid van spreken (over de drukpers werd niet gerept) kontrole der administratie, uitbreiding van het kiesrecht en een Doema met wetgevende macht toezegde.

De liberale ‘bemiddelaar’ Graaf Witte werd tot minister-president, maar de bloeddorstige schurk Trepow tegelijkertijd tot gouverneur-generaal van Petersburg benoemd en het ‘konstitutioneele tijdperk’ ingeluid met pogroms die de politie met behulp der ‘zwarte benden’ in ruim honderd verschillende plaatsen organiseerde. Beestachtige tooneelen van plundering en duivelsch gemartel kwamen voor, orgiën van dronken wreedheid en sadistische wellust. Het aantal dooden bedroeg 3 à 4000, het aantal verminkten 10.000.

Onmiddellijk na de uitvaardiging van het manifest had de Arbeidersgedeputeerden-raad van Petersburg opgeroepen tot voortzetting van den strijd en de volgende eischen gesteld: volledige amnestie, het terugtrekken van alle troepen uit de hoofdstad en de instelling van een gewapende burgerwacht. De Petersburgsche arbeiders bleven nog verscheiden dagen staken en demonstreerden zoo hun wantrouwen in de beloften van Tzarisme op indrukwekkende wijze, maar in de provincie, waar de invloed van het burgerlijke liberalisme grooter was, werd het werk algemeen den 1sten November weer opgenomen.

De Oktober-staking vormt het hoogtepunt der gezamenlijke krachtsinspanning van alle revolutionaire en half-revolutionaire klassen: proletariaat, intellekt, kleine burgerij en bourgeoisie. Maar tevens is zij van deze gezamenlijke inspanning de laatste uiting. Spoedig na de Oktoberdagen maakt de groote bourgeoisie, die haar voornaamste doeleinden reeds bereikt meent te hebben,

zich van de beweging los en tracht deze tot staan te brengen. De leidende rol, door het proletariaat in de revolutionaire aktie gespeeld, vervult haar met stijgende bezorgdheid. De burgerlijke demokratie, de z.gn. ‘kadetten-partij’, neemt van de Oktoberdagen af een volstrekt lijdelijke houding aan tegenover den revolutionairen strijd der arbeiders; de groote industrieele bourgeoisie organiseert zich in den ‘Bond van den 30sten Oktober’ en verklaart, dat de revolutie ten einde is; het reaktionaire grootgrondbezit sluit zich tot verdediging zijner voorrechten in en buiten de Doema vaster aaneen. Weldra beschrijdt de reaktie vastbesloten den weg tot herstel en reorganisatie harer krachten.

De russische omwenteling van 1905 was wel is waar niet in haar middelen maar dan toch in haar doel, een burgerlijke revolutie en haar ontwikkeling volgt de algemeene lijn van burgerlijke revoluties, die Engels in zijn beroemde voorrede tot den herdruk van Marx's ‘Klassenstrijd in Frankrijk’ in de volgende woorden heeft geschetst: ‘Na de eerste overwinning splitste zich in den regel de overwinnende minderheid; de eene helft was met het verworvene tevreden, de tweede wilde verder gaan, stelde nieuwe eischen, die althans ten deele in het werkelijke of schijnbare belang der groote volksmassa's waren. Deze meer radikale eischen werden ook in enkele gevallen doorgezet, vaak echter slechts voor het oogenblik, de meer gematigde partij verkreeg weer de overhand, het laatstelijk verworvene ging opnieuw geheel of gedeeltelijk verloren. De oorzaak hiervan was gewoonlijk dat de voordeelen der eerste overwinning pas door de tweede overwinning der meer radikale partij verzekerd werden. Was hiermede datgene bereikt, wat voor het oogenblik noodig was, dan verdwenen de radikalen en hun voordeelen weer van het tooneel.’

Dat de russische bourgeoisie feitelijk niet vermocht het voor haar ontwikkeling op dat oogenblik noodige - nl. een burgerlijk-parlementairen regeeringsvorm en een zekere mate van burgerlijke vrijheid - vast te houden, vindt zijn oorzaak hierin dat de ‘meer radikale partij’ waarvan Engels spreekt, - in dit geval de arbeidersklasse - er niet in slaagde om door een ‘tweede overwinning’ haar eigen eischen - ditmaal niet schijnbaar maar werkelijk in het belang der massa's - zij het ook slechts tijdelijk door te zetten.

Na de Oktoberbeweging hingen de kansen eener voortgezette revolutionaire ontwikkeling voornamelijk van drie faktoren af. Ten eerste van het tempo waarin de arbeidersklasse zou vermogen haar krachten te organiseeren en haar eigen droesem, het lompenproletariaat, uit de troebele hel zijner barbaarsche voorstellingen en gevoelens omhoog te trekken in de klare sfeer der socialistisch-revolutionaire idee. Ten tweede van den omvang, dien de agrarische onlusten, welke na het Oktobermanifest opnieuw in zuid- en midden-Rusland waren uitgebroken, verder zouden aannemen. En ten derde van de snelheid waarmee

de revolutionaire gedachte het leger zou doordringen. ‘De Oktoberdagen ontsluierden den afstand op politiek gebied tusschen de bewust-revolutionaire stad en het spontaan in beroering geraakte platteland. Zij wierpen de vraag op “aan welke zijde staat het leger?” Zij toonden aan, dat van de oplossing dezer vraag het lot der russische vrijheid afhing. De Oktoberdagen der revolutie leidden tot de November-orgiën der reaktie. Donkere machten gingen in een oogenblik van revolutionairen stilstand tot den bloedigen aanval over. Op vreeselijke wijze maakten zij duidelijk dat de revolutie wapens noodig had.’

Van de Oktoberdagen af, ontwikkelt de revolutionaire beweging zich steeds meer als zuiver proletarische massa-beweging, waarbij het proletariaat van Petrograd optreedt als voorhoede der strijdende arbeidersmassa's van het geheele rijk. De leuzen die het stelt, de strijdmiddelen die het aanwendt wekken algemeen krachtigen weerklank. En niet minder wordt de vorm der proletarische organisatie, gelijk zij gedurende de Oktoberdagen in den Arbeiders-gedeputeerdenraad van Petrograd tot stand komt, voorbeeldig voor het geheele rijk.

De revolutie vond het russische proletariaat als een ongeorganiseerde massa. Een der vraagstukken die zij opwierp, en wel een dat zoo spoedig mogelijk beantwoord moest worden, was, hoe deze massa in een organisatorisch verband te vereenigen. De sociaaldemokratie, die tot dusver het grootste deel van haar werk in kleine illegale en ‘ondergrondsche’ vereenigingen had moeten volbrengen, was wel in staat om het bewustzijn van de breede massa's te beïnvloeden, maar niet, om deze massa's in korten tijd rondom zich te scharen. Een werkelijke massale organisatie kon enkel worden opgebouwd op den grondslag van het produktieproces zelf. Op dezen grondslag verrezen gedurende de Oktoberdagen spontaan de Arbeiders-gedeputeerdenraden; zij bestonden uit afgevaardigden van alle fabrieken en werkplaatsen, één op elke 500 arbeiders. Daarenboven waren zoowel de socialistische partijen als de vakvereenigingen in deze Raden vertegenwoordigd.

De Arbeiders-gedeputeerdenraad van Petersburg trad onmiddellijk na zijn oprichting op den voorgrond van het strijdgebeuren. Hij was het, die in den nacht van 26 Oktober besloot, de arbeiders tot de algemeene politieke staking op te roepen, hij bewapende en organiseerde een deel van hen als ‘strijdgroepen’ ter bescherming der gemeenschap tegen het gevaar, dat van de zijde van politie en zwarte honderden dreigden. Hij onderhandelde met den gemeenteraad, hij eischte lokaliteiten voor de volksvergaderingen en geldmiddelen voor de bewapening der arbeidersklasse. De eerste groote aanval waartoe de Arbeiders-gedeputeerdenraad in verbond met de vakorganisatie der typografen na de Oktoberdagen overging, gold de vrijheid van drukpers. Toen het Tzarenmanifest de censuur niet ophief, besloot de Raad, om de vrijheid van drukpers door direkte aktie te verwezenlijken: hij proklameerde dat enkel die bladen mochten verschijnen, wier redaktie zich verplichtte voortaan de voorschriften der censuur volkomen

te ignoreeren. Het besluit werd stipt ten uitvoer gebracht, dank zij de revolutionaire solidariteit der 20.000 Petersburgsche typografen.

Op het hoogtepunt van zijn macht had de Raad feitelijk de beschikking in handen van wat wel en wat niet gedrukt zou worden. Maar hij misbruikte die macht niet tot onderdrukking der meeningsuiting; ook de bladen der oppositie konden in 't algemeen ongehinderd verschijnen; slechts waar tot gewelddadigheid tegen het volk werd opgeruid en dierlijke instinkten opgezweept werden, trad de Raad tusschenbeide. Zoo gelukte het hem in een geval 100.000 manifesten in handen te krijgen en te vernietigen, die tot 'het uitroeien van den nieuwen heerscher, de sociaal-demokratie', aanzetten.

In de glorievolle Oktoberdagen was het proletariaat voor de eerste maal zijn macht bewust geworden, in die dagen ook waren vele nieuwe aspiraties in hem ontwaakt. De arbeiders voelden zich nieuw geboren, een nieuwe glanzende wereld ontsloot zich voor hen. Alom rezen heerlijke geestelijke gloeden op, die het proletariaat zelf had helpen ontsteken: de socialistische pers, de politieke vergaderingen, het vakvereenigingswerk. Het leven stond voor de arbeiders als een groot feest van hartstochten en daden. Uit den drang, zich daarin te storten, kwam de aktie op voor den 8-urendag.

Den 8sten November besloten de afgevaardigden van een der Petersburgsche distrikten (zonder ruggespraak met den Raad) tot invoering van den 8-urendag in hun werkplaatsen door direkte aktie. Op vergaderingen vindt dit besluit geestdriftige toestemming, van 10 November af verlaten de arbeiders der groote metaalfabrieken na 8 uur gearbeid te hebben, de werkplaats. Nu de beweging eenmaal aan den gang is, besluit de Raad haar zoo krachtig mogelijk door te zetten en noodigt hij de Petersburgsche arbeiders uit, in alle fabrieken en werkplaatsen eigenmachtig den 8-urendag in te voeren. Tot de voorbereiding geeft hij hun één etmaal tijd. Twee dagen later is de 8-urendag in bijna alle groote metaal- en textielfabrieken een feit geworden. Maar van nu af wordt de beweging plotseling door een nieuwe algemeene politieke staking doorkruist, die 'als een wig in haar binnendringt.'

Den 8sten was in Kronstadt een militair oproer uitgebroken, dat spoedig werd onderdrukt. De revolutionaire leiders werden ter dood veroordeeld, de regeering gebruikte de algemeene gisting en verwarring om het lompenproletariaat tot nieuwe pogroms op te hitsen. Tevens werden Lijfland, Polen en alle gouvernementen, waar agrarische onlusten plaats hadden gevonden, in staat van beleg verklaard. Het nieuwe ministerie met Witte aan het hoofd, zette onmiskenbaar koers naar de reaktie.

Zoowel tegen het doodvonnis der leiders van het oproer te Kronstadt als tegen de uitvaardiging van den staat van beleg in Polen en Lijfland vonden te Petersburg van den 10^{den} af in tal van fabrieken protest-vergaderingen plaats. Den drang der massa's volgend, die door strijd hun bedreigden mak-

kers te hulp wilden komen, besloot de Raad den 14den met overweldigende meerderheid een nieuwe algemeene politieke staking uit te roepen, ‘als uiting van broederlijke solidariteit met de revolutionaire soldaten te Kronstadt en met het revolutionaire poolsche proletariaat.’ De staking wordt gehouden onder de leuze: ‘weg met de krijgsraden, weg met de doodstraf, weg met den staat van beleg in Rusland en Polen.’

Te Petersburg werd het parool van den Raad met bewonderenswaardige eensgezindheid opgevolgd. De staking omvatte naast alle groote fabrieken ook vele kleinere werkplaatsen, die geen deel hadden genomen aan de Oktoberbeweging. Echter, in sommige andere zeer gewichtige bedrijven (post, telegraaf, tram) bleven de arbeiders ditmaal doorwerken.

Buiten de hoofdstad was de staking niet zeer omvangrijk en brokkelde zij spoedig af, maar toch noopte zij de regeering tot eenige tegemoetkoming. Officieus werd bekend gemaakt, dat de matrozen en soldaten die aan den opstand hadden deelgenomen niet voor de bijzondere krijgsraden zouden verschijnen. Verder zou de staat van beleg in Polen worden opgeheven, ‘zoodra de beroering bedaard zou zijn’. De Raad begroette deze koncessies als een ‘moreele’ overwinning van het proletariaat. Een gunstig gevolg der staking was nog deze, de sympathieën voor het revolutionaire proletariaat in het leger onmiskenbaar te versterken. Arbeiders en soldaten werden nader tot elkaar gebracht: dit bleek op vele soldatenmeetings, in deze dagen te Petrograd gehouden. Maar ook had de staking tot uitkomst regeering en groote bourgeoisie steeds meer naar elkaar toe te drijven. De meening, ‘dat het nu genoeg was’ won aan kracht. Weldra begonnen de fabrikanten den aanval: zij beantwoordden de aktie voor den 8-urigen werkdag met een uitsluiting van honderdduizend man. De Raad werd daardoor gedwongen om den strijd voor de invoering van den 8-urendag op te schorten: een feitelijke nederlaag van het Petersburgsche proletariaat, die ingrijpende gevolgen had. Zij brak de betoovering die de algemeene werkstaking op de bourgeoisie uitoefende en de grenzenlooze angst waarmee haar aankondiging sedert de Oktoberdagen alle heerschenden vervulde. Wat de arbeiders aangaat, wien de terugtocht in de 8-uren-beweging zeer zwaar viel, van nu af werd onder hen de overtuiging sterker, dat de gewapende opstand zou moeten voltooien wat de algemeene staking begonnen was. Reeds eerder, reeds vóór de Oktoberdagen, was deze gedachte uitgesproken geworden. Toen te Petrograd de ‘zwarte benden’ het hoofd opstaken en blijkbaar een pogrom werd voorbereid, hadden de arbeiders die bedreiging onmiddellijk beantwoord met het organiseeren van strijdafdeelingen, zooveel mogelijk met Browning-revolvers gewapend. Als einde Oktober de geruchten van een naderend pogrom vasten vorm aannemen, grijpt de beweging tot bewapening plotseling geweldig om zich heen. In alle fabrieken, waar met ijzer en staal gewerkt werd, gaat het werkvolk uit eigen beweging wapens smeden. In de nachtelijke zitting die de

Raad den 29sten houdt, heffen de gedelegeerden op het podium man voor man de wapenklingen hoog en brengen de gelofte der arbeiders over, om elke poging tot een pogrom met kracht van wapenen te onderdrukken. De gewapende macht zorgde ook voor speciale bewaking der revolutionaire perslokalen. Aan de vastberaden voorbereiding was het grootendeels te danken, dat te Petersburg geen pogrom plaats vond. Ook droeg de vrees voor een gewapenden opstand in de hoofdstad ongetwijfeld bij tot de uitvaardiging van het Oktobermanifest.

De bewapening van het Petersburgsche proletariaat richtte zich aanvankelijk vooral tegen de zwarte benden. Maar deze stonden in verbinding met de politie en vormden feitelijk de ongeregelde troepen der reaktie: zoo bracht elk bewapend optreden tegen de pogromisten de arbeiders onherroepelijk in konflikt met de staatsmacht en haar organen, politie en leger. Meer en meer begon de autokratie ook haar geregelde troepen - in de eerste plaats de kozakken en de garde - in den strijd te werpen. *Zoo ontwikkelde de zelfverdediging tegen de moordenaarsbenden zich door den drang der omstandigheden tot den bewapenden opstand van volk tegen leger*.

Men versta dit niet, als wierpen de arbeiders zich na de Oktoberdagen uitsluitend op het organiseeren van den bewapenden strijd. Verre van dien: in alle groote steden werd onvermoeid voortgewerkt aan den opbouw der vakorganisatie. Alle groepen van uitgebuiten en onderdrukten kwamen in beweging en sloten zich aan bij het industrieele proletariaat. Tot in de onderste lagen toe ontwaakte een drang naar lotsverbetering en naar vrijheid. Alle vaste sociale banden en vormen werden opgelost, de maatschappij werd tot een chaos. En in deze chaos ontwaakte de behoefte aan nieuwe vorming, zijn elementen begonnen zich te kristalliseeren. Maar de wil tot de daad liet de organisatorische werkzaamheid, hoe koortsachtig deze ook was, verre achter zich, zooals elementaire verontwaardiging en toorn hoog uitgingen boven de politieke bewustwording.

De kracht der russische revolutie - als de kracht van elke omwenteling - bestond voor een groot deel hierin, dat zij de ingebeelde belemmeringen tot vooruitgang uit den weg ruimde, die de kleinmoedigheid, de lijdelijkheid, de lafheid der massa's tot grondslag hebben, dat zij met één ruk de taaie banden doorscheurde die deze aan den sleurgang van het leven bonden. Maar zij kon deze geestelijke bevrijding niet volvoeren zonder tevens werkelijke hindernissen te onderschatten, zonder zich zelven verwonderlijke krachten toe te schrijven en in haar eigen grenzenlooze mogelijkheden te vertrouwen. De grootsche uitkomsten, door de Oktoberstaking bereikt, de plotselinge verandering en de dronkenmakende lucht der politieke vrijheid, dit alles moest het zelfvertrouwen van het strijdende proletariaat haast tot in het oneindige verhoogen. De beestachtige onderdrukkingsmiddelen waartoe het oude regiem zijn toevlucht nam, spanden den strijdwil van dit proletariaat tot het uiterste

en versterkten den drang naar een opperste worsteling; van haar kant stuwde ook de reaktie juist hierop aan.

Het vertrouwen in de onoverwinnelijkheid der revolutie, de overtuiging dat deze zich in stijgende lijn bewoog, deed de meerderheid der russische sociaaldemokratie konsekwent besluiten de Doemaverkiezingen te boykotten en onvoorwaardelijk vast te houden aan den revolutionairen eisch eener Konstitueerende Vergadering, gekozen op den grondslag van het algemeene, direkte, geheime en enkelvoudige stemrecht. En toen in den loop van November de gisting onder alle lagen van het volk nog toenam, toen in niet minder dan zeven en dertig distrikten van centraal-Rusland, Polen en Littauen de agrarische beweging zich uitbreidde en opnieuw in een aantal garnizoenen muiterijen onder de soldaten en matrozen uitbraken, - toen het scheen of de stooten der sociale aardbeving zich met steeds heftiger kracht en bij steeds korter tusschenpoozen herhaalden, toen werd een beslissende botsing tusschen autokratie en volk onvermijdelijk.

Van half November af begon een snelle ontwikkeling in deze richting.

De stakings-aktie wordt niet onderbroken: integendeel neemt zij nog scherper vormen aan. Onverwacht breekt eind November een spontane staking van post- en telegraafbeambten uit: opnieuw wordt de beurs door schrik bevangen, de handel lijdt zware verliezen; de stemming der bourgeoisie wordt ten gevolge hiervan steeds meer reaktionair.

De post- en telegraafstaking geeft aanleiding tot de ‘laatste zegepraal’ der revolutie. Te Koeschta in midden-Azië is de spoorweg-ingenieur Sokolow door een specialen krijgsraad ter dood veroordeeld; te middernacht zal het vonnis worden voltrokken. Op dit bericht stelt het Spoorwegverbond onmiddellijk het volgende ultimatum aan de regeering: ‘zoo om acht uur 's avonds het vonnis niet ingetrokken is staan alle spoorweglijnen stil’. Enkele minuten na den vastgestelden termijn wordt een spoedtelegram van den minister van verkeer ontvangen: aan het ultimatum is voldaan.

Maar op het oogenblik dat de arbeidersklasse deze laatste en schoone overwinning behaalde, was het grootste gevaar voor de regeering reeds voorbij, het gevaar dat een uitgebreide militaire opstand de stakingsaktie zou ondersteunen. Want enkel zoo de gepantserde muur die het oude regiem beschermde tot puin verbrokkelde, enkel zoo het leger in zijn meerderheid zich achter de revolutie schaarde, kon de massa-staking er in slagen het absolutisme omver te werpen.

Te Sebastopol was de toestand einde November voor de regeering uiterst kritiek geweest. Een groote muiterij der marine-soldaten en der genietroepen werkt aanstekelijk op de vloot: de Potemkin hijscht opnieuw de roode vlag, kleinere oorlogsvaartuigen volgen dit voorbeeld. De spoorweg- en havenarbeiders ondersteunen door staking de opstandige soldaten. Maar de staat van beleg wordt geproklameerd, nieuwe troepen, gewillige werktuigen nog in handen hunner officieren, bezetten de stad. Nu gaat een wankeling door de

rijen der opstandelingen: sommigen hunner worden afvallig, het gelukt om de anderen te ontwapenen. De trouw-gebleven schepen van het eskader openen een vreeselijk vuur op de Potemkim, weldra wordt deze genoodzaakt de witte vlag te hijschen, en na een vierdaagschen strijd wordt het revolutionaire Sebastopol tot onderwerping gedwongen.

Niet beter slaagden militaire opstanden te Kiew, Warschau, Jelissametopol, Jekaterinowlow, Petersburg en op andere plaatsen. Nergens gelukte het aan de revolutionaire elementen der technische wapens om de logge massa's der infanterie in beweging te brengen. De boeren, die de overgroote meerderheid van het leger vormden, bleven aan de regeering trouw. En daarmee was het noodlot der revolutie geteekend.

Van evenveel gewicht als het dempen der militaire opstanden was voor de regeering het vernietigen der centrale arbeidersorganisaties, die de voorhoede der revolutie vormden, met name de Petersburgsche Arbeiders-gedeputeerdenraad, het Spoorwegverbond en de al-russische Boerenbond. Den 27sten November begint de regeering het offensief: op dien datum wordt het bestuur van den Boerenbond te Moscou gearresteerd. Veertien dagen later volgt de gevangenneming van den eersten voorzitter van den Petersburgschen Arbeiders-gedeputeerdenraad, Chroestalew. De Raad, die den grooten aanval voelt naderen, beantwoordt deze uittarting met de publikatie van zijn besluit om ‘de voorbereidingen tot den gewapenden opstand voort te zetten.’

Van haar kant neemt de regeering verdere kontra-revolutionaire maatregelen. Een groot aantal gouvernementen worden in staat van beleg verklaard, nieuwe ‘tijdelijke’ dwangbepalingen tegen de pers, de spoorwegorganisaties en de stakingen uitgevaardigd. De Tzaar ontvangt een deputatie van ‘echt russische mannen’ en spreekt hen vriendelijk toe. Den 16den December eindelijk brengt de regeering den grooten stoot toe, die sedert lang verwacht werd: de Petersburgsche Arbeiders-gedeputeerdenraad wordt gevangen genomen. Dienzelfden dag breken onder de troepen te Moscou onlusten uit; den 19den besluit de Moscousche Arbeiders-gedeputeerdenraad, die 100.000 proletariërs om zich schaart, tot proklamatie van de algemeene politieke staking. De spoorwegmannen en de post- en telegraaf beambten sluiten zich hierbij aan.

De kracht waarmede de staking inzette werd verzwakt, doordat Petrograd faalde. Het proletariaat der hoofdstad was, na zóóveel en zóó hevigen strijd, volslagen uitgeput. En ditmaal kon de strijd niet eindigen met een vergelijk of een moreele overwinning: hij ging op leven en dood. De arbeiders wisten te staan tegenover een reusachtig garnizoen, grootendeels bestaande uit gardetroepen, steunpilaren der autokratie. Slechts een beslissende overwinning in de provincie kon aan het proletariaat der hoofdstad den moed geven, onder zoo gevaarlijke omstandigheden op te staan. Maar deze overwinning bleef uit. Het verkeer op de lijn Petrograd-Moscou werd niet stop gezet, zoo konden spoedig

militaire versterkingen gezonden worden naar Moscou, het centrum der opstandige beweging. Gedurende de eerste dagen droeg de staking, die in de oude Tzarenstad 150.000 man omvatte, een vreedzaam karakter; in sommige gevallen weigerden de troepen om op het volk te schieten. Maar weldra namende bloedige botsingen toe; een afdeeling dragonders joeg vreedzame betoogers met ruw geweld uit elkander. Dit prikkelt de massa's, kleine gewapende strijdafdeelingen raken telkens slaags met politie-patrouilles en beginnen barrikaden op te werpen. Men verdedigt deze niet tot het uiterste, maar gebruikt ze alleen om den opmarsch der troepen te belemmeren. In de nauwe stegen en op de binnenplaatsen der oude stad vinden de kleine groepen der revolutionaire strijders die hoogstens uit twintig, somtijds slechts uit drie à vier man bestaan, een gunstig terrein voor hun strijdwijze. De massa der bevolking neemt wel is waar geen aktief aandeel aan de worsteling, maar verschaft aan deze strijders alle mogelijke hulp.

In het garnizoen echter kentert de stemming, zij keert zich tègen de revolutionairen. Nu kunnen de ‘onzekere’ regimenten, die aanvankelijk in de kazerne werden gehouden, op de arbeiders losgelaten worden: afmatting, honger, alkohol en de leugens der meerderen hebben hun werk gedaan.

Door de aankomst van het regiment Semenowski uit Petersburg ondergaat de situatie een beslissende verandering ten gunste der regeering. Met behulp van artillerie zuivert men eerst het centrum der stad van barrikaden. Daarna, wanneer de tegenstand zich in de uitgestrekte arbeiderswijk Presnja heeft samengetrokken, wordt deze in puin geschoten, juist als tachtig jaar voordien de fransche regeering te Lyon de Croix Rousse in puin deed schieten.

Op 1 Januari 1906, het jaar dat aan de beginnende kontra-revolutie behooren zal, is te Moscou de orde hersteld. De soldaten, die het bevel hebben gekregen om zonder genade op te treden, zoeken de spoorlijn af om voort vluchtige stakers en opstandelingen in hun schuilhoeken neer te schieten. In de groote centra is de kracht der arbeidersklasse gebroken. De regeering, zich haar macht bewust, stuurt strafexpedities uit naar alle gebieden waar nog opstandige bewegingen voortduren, naar de Oostzee-provincies, naar Polen, het Donetz-mijnbekken, den Kaukasus, de siberische spoorlijn, enz. Bloedig woedt door heel Rusland de witte terreur; het allerergst in Lijfland en Koerland, waar de Baltische jonkers het roer in handen hebben. Honderden boeren en arbeiders worden in de folterkamers der gevangenissen met onmenschelijke wreedheid gepijnigd, doodgeranseld of opgehangen, duizenden naar Siberië gedeporteerd. Maanden lang wordt stelselmatig door het gansche rijk het moorden voortgezet. Naar een matige schatting werden vanaf den 22sten Januari 1905 tot aan de opening der eerste Rijksdoema in Mei 1906 14.000 personen bij botsingen of pogroms gedood, 1000 terechtgesteld, 20.000 gewond, 70.000 gearresteerd en tot verbanning veroordeeld.

Met de mislukking van den Moscouschen opstand eindigt de eerste periode

der russische revolutie. De inzinking begint, de revolutionaire energie der massa's is in dit jaar van ontzettende worsteling verbruikt. Tevergeefs handhaaft de sociaaldemokratie nog de boykot der Doema-verkiezingen, in de hoop dat uit den strijd tegen de Doema een nieuwe revolutionaire beweging zal voortkomen. Tevergeefs roept zij in 1907, wanneer de autokratie zich na de ontbinding der tweede Doema sterk genoeg voelt om het bestaande kiesrecht door een nog veel slechter te vervangen, de massa's tot een algemeene proteststaking op: deze zijn in moedeloosheid en apathie weggezonken, terwijl de uiterste revolutionairen hun krachten vruchteloos verteren in de stelselmatige organisatie der roode terreur. De ‘nieuwe taktiek’ der gewelddadige onteigening wischt de grenslijnen uit tusschen revolutionairen en misdadigers, zij besmet de eigen gelederen met verwildering en zedelijke ontaarding. In dit trouwens korte tijdperk van moreele uitputting neemt de taktiek van aanslagen, beroovingen en plunderingen van regeeringskassen en partikulieren de plaats in der massa-beweging. Maar de groote revolutionaire tradities blijven leven, de opstandigheid smeult voort, de nood drijft de massa's weldra opnieuw tot verzet: zoodra een begin van ekonomische herleving de omstandigheden voor den strijd gunstiger maakt, komt de massastaking weer op.

* * *

De russische omwenteling van 1905 heeft aan de revolutionaire ervaring van het strijdende proletariaat vele nieuwe, schoone en sterke bladzijden toegevoegd. Maar hun algemeene zin drong, helaas, in de jaren die volgden, àl te weinig tot de arbeiders van west- en centraal-Europa door. Deze leerden niet inzien dat de russische omwenteling veeleer dan een herhaling van hun eigen verleden, het prototype, althans in menig opzicht, van hun eigen toekomst was. Thans verandert de wereldoorlog, die de macht van grootkapitaal en staat tot het uiterste omhoogvoert en de sterkste proletarische organisaties als kaartenhuizen omverwerpt, die toekomst in een heden. Hij maakt dat in alle landen, - maar voornamelijk wel in midden-Europa - het proletariaat zijn toekomstigen strijd zal moeten strijden onder voorwaarden in menig opzicht gelijk aan die, waaronder het russische proletariaat streed in 1905. Daarom wordt doorzicht in het wezen der eerste groote worsteling van dat proletariaat nu een hulpmiddel tot het uitzetten der algemeene lijnen van taktiek, door de veranderde omstandigheden aan de arbeiders internationaal opgedrongen.

Dit aan te nemen beteekent natuurlijk niet, dat men de russische ervaring mechanisch op west- en midden-europeesche verhoudingen moet toepassen. Maar het beteekent, dat Rusland het eerste wereldhistorische voorbeeld is, waaraan wij het optreden van moderne groot-industrieele arbeidersmassa's in een revo-

lutionair tijdperk kunnen bestudeeren. Het beteekent dat uit dit voorbeeld de faktoren onderkend kunnen worden, die de gedragingen van zulke massa's bepalen, de krachten welke hen in beweging brengen, de strijdmethoden die zij toepassen en de doeleinden waarop zij hun inspanning richten.

Reeds in 1906 heeft Rosa Luxemburg in haar geniale brochure over de russische revolutie en de duitsche arbeidersbeweging uiterst belangrijke gevolgtrekkingen gemaakt over de lessen dier revolutie voor den internationalen klassenstrijd. Zij heeft aan de feiten bewezen, hoezeer de werkelijke voorwaarden eener revolutionaire stakingsperiode verschillen van het schema, dat voor en ook na 1905 uitgangspunt der diskussies in de duitsche partij was en dat de belgische partijleiding trachtte te verwezenlijken.

In de plaats eener op zich zelf staande, van boven af bevolene en geregelde enkel-politieke aktie, stelselmatig en voorzichtig uitgevoerd, stelt de werkelijkheid de onvoorziene en onweerstaanbare uitingen eener jonge, van leven bruisende kracht, de polsslag en drijfkracht der revolutie. Overal waar een groot-industrieel proletariaat bestaat, zal de staking in een revolutionair tijdperk *de vorm der beweging van de proletarische massa's zijn*.

In zulk een tijdperk - de russische revolutie bewijst het - speelt het spontane initiatief der massa's een hoofdrol. Van te voren vastgestelde stakingen met louter demonstratief karakter komen voor, maar zij blijven evengoed uitzonderingen als uitsluitend politieke stakingen. Verreweg de meeste hunner zijn tevens uitbarstingen der lang-opgekropte sociale ontevredenheid, episoden eener algemeene afrekening tusschen kapitaal en arbeid: het ekonomische en het politieke element vloeien daarin ineen, doordringen en bevruchten elkaar, scheppen in onophoudelijke wisselwerking de bonte verscheidenheid van strijd-verschijnselen, die te samen de revolutie vormen.

In haar atmosfeer worden de menschen herboren en de verhoudingen omgekeerd. Glanzend als bloemen gaan dagelijks nieuwe mogelijkheden open: de nieuwe wil, de nieuwe zelfbewustheid der massa's en hun nieuwe eenheid doen ze ontluiken. Alle opvattingen omtrent de rol van leiding en organisatie, gelijk die zich in het parlementaire tijdperk hadden ontwikkeld, moeten worden herzien. De faktor der berekenende werkzaamheid van boven af, der organiseering van steun en approviandeering, gelijk wij die bij de kiesrechtstakingen in Zweden en België leerden kennen, verzinkt voor Rusland in het niet, vergeleken bij de aktiviteit der volksmassa's zelven. ‘In het oogenblik dat een werkelijk ernstig tijdperk van massale stakingen begint,’ aldus Rosa Luxemburg, ‘doen alle ramingen der onkosten aan een poging denken, om den oceaan leeg te scheppen met een glas. Elke revolutie komt het proletariaat te staan op een oneindige zee van ontberingen en smarten. De oplossing van deze schijnbaar onoplosbare moeilijkheid die elke revolutionaire periode moet overwinnen, ligt hierin, dat zij te gelijkertijd een geweldige hoe-

veelheid sociaal idealisme vloeibaar maakt. En in dit idealisme vindt de massa de kracht om het ergste leed te doorstaan.'

De taak der leiding in revolutionaire tijdperken bestaat niet in schoolmeesterachtig afbakenen van de paden der volksbeweging, maar in geestelijk vooruitzien en voorgaan, in het zooveel mogelijk richting geven aan den onstuimigen voorwaartschen drang der massa's.

De parlementaire periode heeft het verband tusschen massa-staking en organisatie veel te eng en te werktuigelijk opgevat. Volgens deze opvatting, belichaamd in een aantal resoluties van nationale en internationale kongressen, vormden sterke vakorganisaties de 'eerste voorwaarde' voor politiek-revolutionaire massa-aktie. De russische omwenteling heeft de onhoudbaarheid van deze bewering aangetoond. De werkelijkheid bleek oneindig veerkrachtiger en rijker aan mogelijkheden dan de theorie, oneindig minder aan een bepaald schema gebonden. De revolutionaire stakingsbeweging in de eerste maanden van 1905 ontstond niet alleen en werd sterker zonder noemenswaardige organisatorische steunpunten, maar zij werd zelve tot het uitgangspunt eener merkwaardige organisatorische werkzaamheid.

Echter de russische revolutie heeft nog meer gedaan dan met een rijkdom van feiten aantoonen, hoe het verband tusschen strijd en organisatie niet strak en onwrikbaar is, maar met het wisselende wezen van een tijdperk mede verandert. Zij heeft in de Arbeiders-gedeputeerdenraden ook een nieuw type van organisatie geschapen, merkwaardig niet enkel als bewijs van de mogelijkheid om groote ongeorganiseerde massa's op slag binnen organisch verband te brengen, maar vooral ook van uitnemend belang als het prototype eener revolutionaire arbeidersregeering,

De Petersburgsche arbeidersraad, die aan de raden van het geheele rijk tot voorbeeld diende, bestond in de dagen van zijn grootsten bloei uit 562 gedelegeerden, waarvan 351 metaalbewerkers en enkele vrouwen. Hij was de georganiseerde uitdrukking van den klassenwil van het proletariaat en tevens de kiem eener waarlijk-demokratische volksvertegenwoordiging. In hem kwam de wil der massa's rechtstreeks tot uiting, door senaat noch bureaukratie gebreideld, en zijn kiezers hadden het recht, hun gekozenen ieder oogenblik door andere te vervangen.

Officieel en formeel vertegenwoordigde de Raad ongeveer 200.000 man, dat wil zeggen op zijn best de helft van het Petersburgsche proletariaat. Maar in werkelijkheid stonden alle levenskrachtige en gezonde groepen der bevolking achter hem en vertegenwoordigde hij alle verdrukten en onterfden. Een groot deel van het intellekt, bijna alle studenten en de meeste leden der vrije beroepen volgden zijn politieke leiding, ook onder het meerendeel der lagere beambten vond hij steun. Enkel de kapitalistische uitbuiters en hun parasieten, de roofzuchtige, liederlijke en ontaarde elementen der hoofdstad waren tegen hem.

Voor zoover in zijn vermogen lag, nam de Raad de funkties eener proletarische regeering op zich. Hij leidde de politieke stakingen; hij bewapende de arbeiders en verdedigde de burgerij tegen de aanslagen der zwarte honderden; hij beschermde zooveel hij kon alle verdrukte groepen der bevolking: bij hem zocht men steun tegen partikulieren, tegen ambtenaren en zelfs tegen de regeering. De macht van den Raad werd begrensd door de materieele machtsmiddelen van het Tzarisme, de bureaukratie, het leger, de politie en de justitie.

Al zijn pogingen waren er op gericht de regeering te beletten zich van deze machtsmiddelen te bedienen. Zijn voornaamste wapen daarbij was de algemeene politiek-revolutionaire staking van fabrieksarbeiders, spoorwegpersoneel, spooren telegraafbeambten, enz.

Onder een zeker gezichtspunt was dus de taak van den Raad de organisatie der desorganisatie, de bevordering der anarchie.

Maar terwijl hij er naar streefde om de middelen van produktie en vervoer die den staat ten dienste staan, zooveel mogelijk te desorganiseeren, trachtte hij ze tevens te reorganiseeren en in den dienst der revolutie te stellen. Hij gebruikte spoor en telegraaf voor zijn eigen doeleinden, hij bracht volgens zijn belofte de siberische troepen uit oost-Azië naar europeesch Rusland terug, sneller en zekerder dan de officieele spoorweglichamen dit vermocht hadden. Zijn optreden bewees hoe de zegevierende ‘algemeene werkstaking’ iets geheel anders is dan een enkel-passief kruisen der armen naar anarchistisch recept, maar integendeel op iedere strook terrein, den vijand afgenomen, de vaan plant van eigen werkzaamheid ten bate der massa's. Het bewees hoe de algemeene desorganisatie, door de staking teweeg gebracht, enkel tot zege kan leiden zoo zij door organisatorische middelen verkregen wordt. ‘In hoe hooger mate de staking de bestaande organisatie van den staat verlamt, hoe meer de organisatie der staking de funkties van den staat op zich moet nemen’, en wel zóó op zich nemen, dat uit de revolutionaire massastaking de proletarische organisatie van den arbeid groeit.

Echter, evenwijdig met de ontwikkelingslijn van staking tot proletarische organisatie van den arbeid loopt nog een tweede lijn, die nl. van vreedzame staking tot gewapenden opstand. En hier lag het groote probleem der eerste russische revolutie; hier verhief de sfinx der historie zich dreigend vóór haar en eischte een antwoord, dat nog niet kon worden gegeven.

Natuurlijk was de stakingsbeweging van Maart-Oktober 1905 vreedzaam in betrekkelijken, niet in absoluten zin. Reeds de Januari- en Februari-bewegingen leidden tot konflikten met de gewapende macht, waarbij de massa's zich zelfs door middel van barrikaden tegen de soldaten trachtten te beschermen. De groote spoorwegstaking in Oktober aarzelde niet om geweld te gebruiken tegen personen en zaken, waar dit voor de overwinning noodig was. Maar in het algemeen waren de Oktoberdagen dagen van ‘vreedzame’

aktie, niet van bloedvergieten en geweld. Zelfs een zoo door-en-door kapitalistisch lichaam als het Verbond der bezitters van ijzer- en staalwerken konstateerde in een officieel schrijven van 31 Oktober aan graaf Witte dat ‘gewelddaden van de zijde der strijders voor de vrijheid tot de zeldzaamheden behoorden en de volksmassa's met voorbeeldelooze discipline hadden gehandeld’. Hoe groot de tegenstelling was tusschen het menschelijke, bezonnen optreden der revolutionaire volksmassa's en de misdadige, voor wreedheid noch geweldenarij terugdeinzende bende, die over de machtsmiddelen van het rijk beschikte, blijkt o.a. uit de volgende uitlating van den bejaarden letterkundige Nemirowetsch Dantschenko, - een man, die zeer ver van het proletariaat en het socialisme afstond. ‘Aan den eenen kant’ - schreef Dantschenko kort na de Oktoberdagen - ‘de vreeselijke nachtmerrie, de dolle walpurgisnacht van een stervend ondier en aan de andere de heerlijke standvastigheid en discipline waarmee de grootsche arbeidersbeweging zich ontwikkelt. De arbeiders hebben zich niet bevlekt met moord en roof, integendeel overal ijlden zij de burgerij te hulp en beschermden haar veel beter dan politie, kozakken en gendarmen tegen de vernielwoede der broedermoordenaars. Overal waar de zwarte benden hun infaam werk wilden beginnen, traden de strijdscharen hun in den weg.’

Wij zagen onder den invloed van welke gebeurtenissen de revolutionairen tot de overtuiging kwamen, dat de rol der vreedzame staking was uitgespeeld en enkel de gewapende opstand aan het absolutisme den laatsten stoot zou kunnen toebrengen.

Natuurlijk stelden de leiders zich dien opstand niet voor als gewoonweg een strijd van volk tegen leger. Wel waren de voorwaarden van den gewapenden opstand in sommige opzichten veranderd, sedert de dagen dat Engels zijn klassieke voorrede bij Marx's ‘Klassenstrijd in Frankrijk’ schreef, maar van een militaire overwinning van volk over leger kon in het Rusland van 1905 evenmin sprake zijn als in het west-Europa van 1848. Wat de russische revolutionairen door een opstand meenden te kunnen bereiken was in den grond der zaak hetzelfde als wat de west-europeesche revolutionairen van een vorig tijdperk hadden nagestreefd. Zij hoopten nl. door volk en leger tegenover elkaar te stellen, de desorganisatie van het leger te verhaasten en een groot deel daarvan over te halen, zich aan de zijde van het volk te scharen. Zij wisten, dat de gewapende strijd niet zoozeer *tegen* het leger als wel *om* het leger gevoerd moest worden, dat enkel, wanneer dit in zijn meerderheid tot de zaak der vrijheid overging, deze een stevig materieel steunpunt zou krijgen. Hun taktiek beoogde, zoo snel mogelijk de eenheid van volk en leger tot stand te brengen. Zij trachtten overal in verbinding te komen met de troepen, om de solidariteit der arbeidersklasse met de eischen der soldaten te demonstreeren, hun revolutionairen geest op te wekken en hun voorhoede (het was in den regel tevergeefs) af te houden van ontijdige uitbarstingen.

Maar al waren de revolutionairen overtuigd, dat ‘de overgang van het leger tot de revolutie een geestelijk-zedelijk proces is,’ zoo wisten zij toch dat dit proces met ‘moreele middelen alléén niet bereikt kon worden.’ (Trotzky.) Door het leger met het volk te konfronteeren en voor een keuze te stellen, hoopten zij den stoot te geven, die de half-bewuste massa der soldaten in beweging bracht. De koene daad van het volk, dat de straat betreedt tot een strijd op leven en dood tegen de heerschers, zou deze stoot zijn. De leiders wisten zeer goed dat een guerilla-strijd van kleine bewapende groepen, als b.v. te Moscou plaats vond, onmogelijk tot een militaire overwinning kon voeren. Maar wel zou die strijd naar zij verwachtten, aan de stemming van een groot deel der soldaten gelegenheid geven zich te openbaren, hij zou het sein geven tot openlijke splitsing van het leger in een kontra-revolutionaire minderheid en een revolutionaire meerderheid, die dan, in verbond met de revolutionaire arbeidersmassa's, de oude machten en instellingen zou omverwerpen.

Althans een deel der russische revolutionairen beseften zeer goed, dat iedere poging, om door rechtstreeksche aktie van het volk het leger voor de zaak der vrijheid te winnen, te meer kans van slagen heeft, naarmate zij minder geweld gebruikt. Een bewijs hiervoor vormen de gebeurtenissen in de eerste dagen van den Moscouschen opstand.

In een manifest aan de arbeiders gaf de sociaaldemokratie dezen den raad, om wanneer soldaten naderden, te trachten met hen in aanraking te komen en hen door kameraadschappelijke woorden te beïnvloeden. ‘Men vermijde voorloopig alle botsingen en neme slechts zijn toevlucht tot gewapend verzet zoo de troepen bijzonder uittartend optreden,’ aldus woordelijk dit manifest. Hieruit sprak het inzicht, dat elk gewelddadig optreden van het volk tegen de soldaten, door vrees en woede te wekken, juist de eenheid tegenhoudt die alléén tot de overwinning kan voeren. Door toeroepen, smeeken, vermanen, door een voortdurend beroep te doen op de solidariteit der soldaten en niet minder door het voortdurend demonstreeren van haar eigen standvastigheid en opofferingsgezindheid, bereikt de massa het zekerst haar doel. Dit alles wekt in de soldaten vertrouwen, medegevoel en bewondering voor het volk, schaamte over hun eigen daden, dit brengt er hen ten slotte toe, om naar de opstandelingen over te loopen.

Wij zagen hoe zoowel bij den Moscouschen opstand als in andere gevallen werkelijk een begin van verbroedering plaats vond. Maar het uittartende optreden van de kozakken en van andere troepen liet deze vruchten nergens rijpen. Het lokte in den regel de weerwraak der verbitterde revolutionairen uit; de stemming der soldaten, die aanvankelijk gewankeld hadden, sloeg òm, zij gehoorzaamden hun officieren weer en het geweld zegevierde. Zoo ging het te Moscou, zoo ging het overal. De groote massa's der infanterie waren

geestelijk nog niet rijp voor aansluiting bij de revolutie en dit maakte haar ondergang onvermijdelijk. De aristokratie behield een sterken materieelen grondslag; op de politieke stompzinnigheid der in uniform gestoken boerenmassa's gesteund, bleek zij nog in staat om de bewegingen in alle groote revolutionaire centra: Moscou, Petersburg, de Oostzee-provincies, Polen, den Kaukasus enz. ter neer te slaan.

De rechtervleugel der russische sociaaldemokratie, die in de partij een minderheid vormde, trachtte de ontwikkeling tot den gewapenden opstand en de December-katastrofe te voorkomen door vermijding van iedere revolutionaire aktie. Zij wilde de taktiek zoo inrichten, dat de bourgeoisie niet afgeschrikt werd van verdere samenwerking met het proletariaat. Volgens haar had het proletariaat zich onmiddellijk na de Oktoberstaking van den voorgrond terug moeten trekken en, inplaats van een nieuwe worsteling te beginnen voor de konstitutioneerende vergadering, zich moeten bepalen tot algemeene agitatie en organisatie en vooral tot het gebruik maken van het kiesrecht. Naar de Doema had de sociaaldemokratie het zwaartepunt van den strijd moeten verplaatsen, zij had de Doema moeten maken tot een algemeene revolutionaire tribune, gelijk de sociaaldemokratische fraktie dit in Duitschland onder de socialistenwet met den Rijksdag deed.

Ook buiten Rusland is van sociaaldemokratische zijde de boykot der Doema-verkiezingen vaak de noodlottige fout genoemd, waardoor de russische revolutie onderging zonder iets wezenlijks te bereiken.

Zij die zoo spreken zien het groote verschil in omstandigheden voorbij en vergeten, dat in Duitschland in de jaren '70 de revolutie niet heerschte. Het duitsche proletariaat bevond zich niet midden in een grootsche beweging, die het met heerlijke exaltatie, met grenzenloos zelfvertrouwen en oneindige offervaardigheid vervulde. Te midden van een dergelijke beweging is een ‘stelselmatige en ordelijke terugtocht’, zooals b.v. voor de belgische arbeidersklasse na de mislukking der tweede en derde kiesrechtstaking zeer wel uitvoerbaar bleek, volslagen onmogelijk. Niet de minderheid in organisatorisch opzicht van het russische proletariaat, juist zijn meerderheid in revolutionaire deugd, zijn hoogere spanning, de bruisende revolutionaire energie en strijdlust die het doorgloeide was oorzaak dat zulk een taktiek onmogelijk werd. Het zou verkeerd zijn om aan de russische revolutie den maatstaf der west-europeesche arbeidersbeweging in het tijdperk der wettelijkheid te willen aanleggen - evenals het omgekeerde verkeerd is, zooals de syndikalisten dit wel hebben gedaan.

De boykot der Doema-verkiezingen van 1906 door de russische revolutionairen is socialistisch niet minder goed te rechtvaardigen, dan de jarenlange boykot door de duitsche sociaaldemokraten van de verkiezingen voor den pruisischen Landdag. Zij leek het beste middel om mogelijk bestaande illusies in het proletariaat over het wezen van het schijn-konstitutionalisme in de kiem te

vernietigen. Daarenboven was zij gewenscht als protest tegen de vernederende voorwaarden, waaronder de verkiezingen plaats vonden: geen enkel sociaaldemokratisch blad kon verschijnen, geen vergadering plaats vinden, de kiezers gingen ter stembus tusschen twee rijen met zweepen gewapende kozakken. Voor het volhouden van den boykot was het *beslissende* element de verwachting, dat de revolutionaire beweging onder de boeren en in het leger weldra opnieuw machtig aanzwellen zou; zoodra duidelijk bleek, dat deze verwachtingen niet verwezenlijkt werden, sprak de russische sociaaldemokratie zich voor deelneming aan de verkiezingen uit. Zoowel in den Kaukasus als in Siberië, dat is overal waar de verkiezingen later plaats vonden dan in het overige Rusland, werd dit besluit nog in 1906 opgevolgd.

Het feit dat de arbeidersklasse sedert de Oktoberstaking steeds meer geisoleerd kwam te staan tegenover de burgerlijke klassen ware door geen ‘matiging der eischen’ en geen ‘verstandige taktiek’ te voorkomen geweest. Het was het gevolg juist van de enorme uitbreiding en de revolutionaire kracht der stakingsbeweging, van den schrik dien zij onder de bourgeoisie verspreidde, van den wrevel en de woede die de voortdurende onderbrekingen der produktie wekten bij het groot-industrieele kapitaal. Hoe heftiger de klasse-tegenstellingen zich openbaarden, hoe vuriger het verlangen werd der fabrikanten naar ‘rust tot elken prijs’. Om die rust te verkrijgen wierpen zij zich ten slotte in de armen der reaktie, evenals de fransche bourgeoisie zich na de Februari-revolutie van '48 in de armen der reaktie geworpen had.

De proletarische massa's van Rusland steunden in hun worsteling niet, als de engelsche arbeiders ten tijde van het Chartisme, op de overblijfselen van vrijheden en rechten, die, in een vroegere burgerlijke revolutie veroverd, nooit geheel verloren waren gegaan. Zij moesten alles zelven veroveren: het recht van vergadering en dat van vereeniging, de vrijheid van woord en die van drukpers, den konstitutioneelen regeeringsvorm, het parlementaire stelsel en de moderne rechtspleging. Evenals de boeren in de groote fransche omwenteling vergenoegden zij er zich niet mee nieuwe rechten te eischen, maar zij *namen* deze door hun eigen aktie. Zij plantten hun vaan in den bodem der onwettelijkheid en zeiden: dit is ònze wet. Zij wierpen de voorstellingen omver, dat de historische vooruitgang der arbeidersklasse door het parlement en langs wegen van geleidelijkheid moet geschieden, dat de algemeene staking eerst mogelijk wordt na toekenning van onbeperkt vereenigingsrecht en na jarenlangen opbouw der vakorganisaties, dat de 8-urige werkdag slechts langs de ‘tusschenstations’ van den 12- en 10-urigen bereikbaar zou zijn. De russische arbeidersklasse zette het verkeer en de produktie stop, nog alvorens het stakingsrecht te bezitten, en sprong met een koenen sprong van den 13- en 14-urigen tot den 8-urigen arbeidsdag.

Maar van hoe enorme beteekenis de direkte massa-aktie in de russische

revolutie ook is, zoo beteekent dit in het minst niet dat het anti-parlementarisme in haar de bovenhand had. Verre van dien: in het middenpunt van den revolutionairen worstelstrijd stond voortdurend de eisch der konstitueerende vergadering, bijeen te roepen op grondslag van het algemeene, direkte, geheime en enkelvoudige kiesrecht. In dezen eisch vonden alle revolutionaire stroomingen der verschillende demokratische klassen, - het proletariaat, de boeren, de intellektueelen, een deel der kleine burgerij, - hun middenpunt; voor dezen eisch proklameerde de Petersburgsche arbeidersraad de Decemberstaking en bestegen de Moscousche proletariërs de barrikaden. Van de verwezenlijking van dezen eisch hing het af - hierover heerschte tusschen alle revolutionairen eenstemmigheid - of de stroom der opgewekte revolutionaire energie in de breede bedding der wettelijke aktie met rustig-sterken golfslag verder stroomen zou, dan wel telkens, tegen versperringen gestremd, opbruisen in hartstochtelijk verzet, of tijdelijk in onderaardsche, illegale aktie verdwijnen.

De meest grootsche en geweldige rechtstreeksche massale akties die de wereld ooit zag, stelde de russische revolutie in dienst van politiek-parlementaire doeleinden.

Zoo haar groote les voor de 'moderne' arbeidersbeweging daarom is, dat de taktiek der wettelijke periode slechts zoolang behoort te worden gevolgd als de omstandigheden voortduren waaraan zij haar ontstaan dankt, maar dat zij geenszins tot de eenig juiste voor alle tijden moet worden geproklameerd - zoo leert zij aan de syndikalisten, dat de strijd voor een politiek-parlementair doel zeer wel samen kan gaan met de ontplooiing van de sterkst mogelijke revolutionaire energie en met de meest uitgebreide direkte aktie. Even verkeerd en eenzijdig als de syndikalisten handelden, die deze energie enkel en alleen op de ekonomische doeleinden wilden richten, en op haar de taktiek opbouwen ook onder omstandigheden welke de hooge spanning van den wil en het vloeibaar worden der solidariteit onwaarschijnlijk maakten - even verkeerd en eenzijdig handelden de modernen, die het goede recht der revolutionaire massa-aktie als vorm van den klassenstrijd kortweg loochenden en waar de sociaal-psychologische voorwaarden daarvoor ontstonden, haar op alle mogelijke manieren trachtten te onderdrukken. Zooals de eersten de kracht van het proletariaat uitputten door ontijdige uitbarstingen te provoceeren, ontroofden de tweeden aan het proletariaat het geloof in zijn scheppende revolutionaire energie, deden deze wegkwijnen door haar toepassing stelselmatig te beletten. En dit is geworden tot een der gewichtigste oorzaken van het falen van het proletariaat bij het uitbreken van den wereldoorlog.

2. De groei der massa-aktie in andere landen van 1900 tot 1914.

A. *Massale akties in Europa.*

In het IV[de] hoofdstuk hebben wij de methoden en uitkomsten geschetst der taktiek, die, in het tijdperk van betrekkelijke politieke stagnatie voorafgaande aan den wereldoorlog, het zwaartepunt van den proletarischen klassenstrijd meer en meer verplaatste van de aktie der massa's naar die hunner vertegenwoordigers, aanpassing en kompromis in de plaats stelde van onvoorwaardelijken strijd en elk spontaan optreden der massa's trachtte te onderdrukken en te vervangen door zorgvuldig berekende en bestuurde bewegingen. De massale demonstraties en stakingen voor speciaal-politieke doeleinden die in dit tijdperk plaats vonden, onderscheidden zich, zagen wij, van alle vroegere door het half-officieele karakter van hun verloop. Hierdoor geleken zij meer op groote en grootsche wapenschouwingen of oefeningen van het proletariaat dan op werkelijke worstelingen. Wij zagen echter ook hoe het uitgangspunt van sommige van deze akties een meer spontane beweging was, waarvan de leiding zich meester maakte om ze te regulariseeren, zooals een ingenieur de wilde, bruisende kracht van een bergstroom door afdamming aan bepaalde doeleinden dienstbaar maakt. En ook zagen wij dergelijke zorgvuldig georganiseerde akties somtijds een uitbreiding en een karakter aannemen, die volstrekt niet in het plan der leiding lagen, doordat het elementaire verzet van het proletariaat tegen de kapitalistische uitbuiting zich plotseling onweerstaanbaar doorzette.

Ook in vele massale akties van het parlementaire tijdperk waren dus revolutionaire en spontane elementen aanwezig, die wij bij onze ontleding opzettelijk hebben verwaarloosd om op de daaraan tegenovergestelde strekkingen alle licht te laten vallen. In de werkelijkheid waren akties, gelijk de leiding der sociaaldemokratie en der moderne vakorganisatie die voorstond, akties waarbij de massa's met absolute wiskunstige regelmatigheid manoeuvreerden, uiterst zeldzaam. Andere bewegingen immers kwamen telkens voor, waarin de revolutionaire stemming, de spontane drang en de rechtstreeksche aktiviteit dier massa's een groote rol speelden. Wat niet anders zeggen wil, dan dat tegenover de heerschende strekkingen, het gevolg van den ekonomischen bloei en den betrekkelijken politieken stilstand, andere strekkingen opkwamen en zich doorzetten, wortelend in de imperialistische verscherping der sociale tegenstellingen. De onderlinge krachtsverhoudingen van deze aan elkaar tegenovergestelde faktoren hingen natuurlijk van een groot aantal elementen af: historische, ekonomische, politieke, sociaal-psychische en andere. In enkele landen - in Duitschland in de eerste plaats - was van spontane, rechtstreeksche aktiviteit

der massa's in dit tijdperk zoo goed als geen sprake, terwijl in andere daarentegen, zooals Frankrijk en Italië, de drang tot dergelijke aktiviteit, in bewuste tegenstelling tot de methoden der moderne arbeidersbeweging, tot een algemeene theorie - die van het syndikalisme - en een daarmee samenhangende praktijk leidde, die recht tegen deze methoden inging.

Onder de nieuwe praktijk, die van het begin der 20ste eeuw af steeds algemeener werd, rekenen wij alle demonstraties en stakingen, uit den drang der massa's opgekomen en waarin hun spontane revolutionaire energie zich vrij ontlaadt, onverschillig of zij een ekonomische dan wel een politieke aanleiding hebben. Niet de aanleiding tot de staking, en evenmin haar onmiddellijke gevolgen zijn ons kriterium, maar haar innerlijke wezen, uitbarsting van opgekropte sociale ontevredenheid, uitstrooming van revolutionair verzet en algemeene klasse-solidariteit te zijn.

De oorsprong van al deze massa-akties is in alle gevallen het komplex van maatschappelijke krachten, dat wij als imperialistische ontwikkeling samenvatten. De voortgaande bedrijfskoncentratie doet de macht der ondernemers toenemen, ontneemt aan de ‘moderne’ methoden meer en meer haar kracht. De partieele staking verliest haar reden van bestaan tegenover de bedreiging der algemeene uitsluiting, de scheidsgerechten worden tot het dwangbuis, waarin de aanvalskracht der massa's verstijft. De vakorganisatie zelve wordt zoo goed als uitgeschakeld in de gekombineerde reuzenbedrijven, waarin het stevig verstrengelde bank- en industriekapitaal geen anderen samenhang duldt dan die, door het bedrijfsmechanisme geschapen.

Zoo dit de voornaamste werkingen van het imperialisme in de industrieele sfeer zijn - op politiek gebied vermeerdert het te gelijkertijd snel den invloed der meest reaktionair en gewelddadig gezinde groepen van de burgerlijke klasse, leidt tot voortdurende verhooging der persoonlijke en finantieele lasten van het militarisme en tot betrekkelijken of absoluten stilstand der sociale wetgeving. Sterker nog misschien dan een dezer werkingen van het imperialisme, wekt de voortdurende stijging der prijzen, waarbij die der loonen achterblijft, in de massa's een stemming van verbittering en een drang tot spontaan verzet.

Wat echter het grootste en vreeselijkste gevaar betreft, waarmee het imperalisme in de jaren 1905/14 de massa's van alle landen bedreigde: dat van den wereldoorlog, dat is van wederzijdsche vernietiging, zoo kwam dit hun niet zoo helder tot besef, dan dat zij het door scherpe en eenparige massale akties bestreden.

Natuurlijk openbaarden de verschillende strekkingen van het imperialisme zich niet in alle landen met gelijke kracht. Het duitsche imperialisme onderscheidt zich op belangrijke punten van het engelsche, russische, fransche, nederlandsche, zweedsche, belgische en italiaansche. En deze alle onderscheiden zich weer onder elkaar. Hieruit volgt, dat het meest verschillende omstandigheden zijn, die tusschen 1905 en 1914 aanleiding geven tot massa-bewegingen

in de verschillende landen. In Duitschland en Zweden b.v. is die aanleiding in den regel de ondragelijke tyrannie van het trustkapitaal, in Engeland de snelle stijging der prijzen bij gelijkblijvende loonen.

Onafscheidelijk van deze *passieve*, is de *aktieve* zijde der ontwikkeling. Niet slechts druk van boven, toenemende sociale nood drijft het proletariaat van onzen tijd in den strijd, maar ook toenemende bewustwording; - niet slechts de onmogelijkheid om in het kapitalisme vooruit te komen, ook de groei van zijn machtsbewustzijn en zijn instellingen zetten het aan tot groote worstelingen. In alle landen zijn de massale akties der laatste vijftien jaar vóór den wereldoorlog de uitkomst van deze twee groepen van in elkaar grijpende faktoren. Zoo de sociale verhoudingen die het imperialisme schiep, de passieve voorwaarde dezer akties vormen, hun aktieve voorwaarde vormt de gezindheid eener massa, overal min of meer door het kapitalistische produktie-proces gedisciplineerd, door de vakorganisatie beïnvloed en door de ideeën van klasse-solidariteit en socialisme aangeraakt.

De sterkste historische stimulans van den strijdwil der europeesche arbeidersklasse in dit geheele tijdperk is ongetwijfeld de russische revolutie. Maar men moet haar invloed toch niet overschatten; nog vóór zij uitbrak, was de vloed der nieuwe massale bewegingen aan het opkomen; reeds in de jaren 1900/04 vinden in Frankrijk in Italië, in Nederland, spontane massa-stakingen plaats. En de geweldigste massa-bewegingen die, afgezien van Rusland zelf, in dit tijdvak Europa beroeren, gaan uit van een proletariaat, dat slechts in betrekkelijk geringe mate voor den invloed der internationale verhoudingen en gebeurtenissen openstaat: wij bedoelen de stakingen der engelsche arbeiders in het transportbedrijf en in de mijnen in de jaren 1910/12. Overal drijven niet enkel invloeden van buiten, maar bovenal eigen nooden en begeerten de arbeidersklasse in den strijd.

Vergeleken bij de massa-akties van het Chartisme en bij die van de tijden der eerste Internationale Arbeiders-Associatie, treft de geweldige uitbreiding der massa-beweging in onzen eigen tijd, de algemeenheid der sociale verwachtingen waarvan zij de uitdrukking is, de discipline en eenheid, die de arbeiders in haar toonen. Wat beteekenen de massale betoogingen van het chartistische tijdperk, wat beteekent de eerste wilde, half toevallig uitgebroken textielstaking van 1842, vergeleken bij de millioenen arbeiders omvattende stakingsbewegingen der engelsche arbeiders in 1911 en 1912? En wat beteekenen de op zichzelf staande bewegingen van eenige duizenden fransche, zwitsersche en belgische arbeiders tusschen 1866 en '69, gemeten met den maatstaf van de internationale beweging der transportarbeiders in 1911, van de geweldige, min of meer samenhangende worstelingen der mijnwerkers in België, Duitschland, Frankrijk en Engeland, die uitbraken in de jaren, verloopend tusschen de eerste russische revolutie en den wereldoorlog?

Maar deze enorme uitbreiding van den strijd - een natuurlijk gevolg van de verbreeding van het strijdperk, de veralgemeening van het kapitalisme, - beteekent nog niet noodzakelijk in alle opzichten een vooruitgang. In den tijd van het Chartisme en nog veel meer in het tijdperk der eerste Internationale beschouwden de leiders de *rechtstreeksche aktiviteit der massa's* als het sterkste strijdmiddel van het proletariaat. De Centrale Raad der Arbeiders-Associatie, - en dit was de grootsche idee die heel haar optreden doordrong, - trachtte stelselmatig de verschillende massale bewegingen der arbeiders in de verschillende landen in onderling verband te brengen en door de strijders als een algemeene beweging tegen het kapitaal te doen begrijpen.

In het tijdperk daarentegen dat wij hier beschouwen, - dat van het innerlijke verval der tweede Internationale - vindt in die landen waar sociaaldemokratie en moderne vakorganisatie de leiding hebben, dat is in de meest ontwikkelde staten van west- en centraal-Europa, de in verzet komende proletarische massa haar leiders min of meer openlijk tegenover zich. De vakvereenigingsbureaukratie is beducht dat spontane bewegingen de organisaties zullen verzwakken; de sociaaldemokratische parlementariërs zijn beducht voor een doorkruising hunner politieke verdragen en kombinaties. Reeds jaren vóór den wereldoorlog vermag het proletariaat vaak enkel en alleen deze akties door te zetten, als het de banden van waardeering, erkentelijkheid en liefde die het aan zijn leiders binden, verscheurt en de discipline overwint, die hem als eerste deugd ingeprent is geworden.

Waar daarentegen, zooals in de romaansche landen, de leiding in handen van syndikalisten is, wordt het proletariaat vaak het offer hunner overspannen en eenzijdige inzichten. Daar wordt het telkens opnieuw in den strijd gejaagd door holle voorspiegeling eener macht, die het bezit noch bezitten kan, omdat die enkel het resultaat kan zijn van een geestelijke eenheid en een spanningsgraad der revolutionaire energie, waartoe de sociale voorwaarden nog ontbreken. Daar dient het als materiaal voor proefnemingen, waaruit het vaak te voorschijn komt, ontmoedigd, verdeeld en het strijden moe.

Het lichaam, dat in dit tijdperk geroepen geweest ware om aan het proletariaat de eenheid van zijn strijd tot bewustzijn te brengen en het op den weg der koördinatie zijner krachten voort te drijven, het Internationaal Socialistisch Bureau, bleek daartoe machteloos. Zelf in hooge mate aangetast door de parlementaire illusies en de machtsoverschatting, die de arbeidersbeweging in het vervalstadium van de periode der wettelijkheid kenschetsen, in hooge mate besmet door het gif van opportunisme en reformisme, laat het gelegenheid op gelegenheid voorbijgaan om op zich zelf staande bewegingen te vereenigen tot een algemeene worsteling tegen het imperialisme. In de kwestie der Mei-viering wijkt het telkens achteruit voor het bekrompen utilitarisme der vakvereenigingsbureaukratie, dat de resultaten der beweging uitsluitend schat naar meet- en weegbare voordeelen. En wanneer de wereldoorlog

reeds zijn dreigende schaduw vooruit werpt, verijdelt het door zijn gezag op het buitengewone kongres van Bazel de poging der weinige revolutionaire enkelingen en groepen, die een algemeene proteststaking tegen het oorlogsgevaar willen beproeven.

Hier en daar vindt gedurende dit tijdperk een deel der arbeidersklasse - in Engeland een zeer aanzienlijk deel - de kracht om tegen de leiding in groote akties door te zetten. Hoe erger hun onmiddellijke belangen door een ten top gevoerde taktiek van vergelijk en arbitrage worden geschonden, hoe gemakkelijker de opstand tegen een dergelijke taktiek wordt. Ook in Duitschland komt de noodzakelijkheid van algemeene vernieuwing der strijdwijze reeds aan kleine groepen tot bewustzijn. Maar eer daar de nieuwe inzichten konden doorwerken en de schuchtere pogingen, tegen de leiders in tot aktie over te gaan, het karakter van een algemeene omwenteling der taktiek konden aannemen, breekt de wereldoorlog uit en voltrekt zich aan de tweede Internationale het historische wereldgericht.

De van boven af georganiseerde en gereglementeerde, zuiver-politieke demonstraties en stakingen, die wij in hoofdstuk IV hebben beschreven, zijn ongetwijfeld van groot belang geweest als middelen tot opvoeding der arbeidersmassa's in tucht en zelfbeheersching. Ook hadden zij belangrijk *kunnen* zijn als *inleiding* tot een werkelijke revolutionaire worsteling, ware de leiding er niet in geslaagd deze ontwikkeling telkens te verhoeden. De spontane, rechtstreeksche aktie der massa's was inderdaad onvereenigbaar met de methode der wettelijkheid-tot-elken-prijs, de taktiek van kompromis en burgerlijke bondgenootschappen. Zoolang de ideologie van het tijdvak van politieke stagnatie de leiders en door hen weer de massa's beheerschte, konden de akties, door de nationale sociaaldemokratische partijen en de moderne vakcentralen beraamd en georganiseerd, geen ander karakter dragen dan dat van vreedzame demonstraties.

Echter, massa-akties van dezen aard maken in de periode van opkomst van het imperialisme slechts een klein deel der gezamenlijke proletarische aktie uit. Verreweg de meeste groote bewegingen van het proletariaat staan in een meer onstuimig teeken, zij dragen het karakter van min of meer algemeene ‘afrekeningen’ tusschen kapitaal en arbeid, zij verstoren den geregelden loop van het maatschappelijke leven en woelen den maatschappelijken bodem tot in zijn diepste lagen om.

Stakingen van deze soort - werkelijke worstelingen van soms zeer groote arbeidersmassa's, - komen van 1900 af in bijna alle landen voor, om 't even of de vakorganisatie op moderne, dan wel op syndikalistische leest is geschoeid, of zelfs, zooals in Engeland, nog gegrondvest in de burgerlijke opvatting der belangen-harmonie tusschen kapitaal en arbeid. Men moet echter erkennen, dat zij in de hand gewerkt worden door de grootere spontaniteit der

romaansche volken, door de verbreiding der syndikalistische ideeën en den losseren vorm der syndikalistische organisatie. terwijl daarentegen de ‘moderne’ hun sterke organisatorische en psychische hinderpalen in den weg stelt.

De talrijkheid van deze stakingen maakt het onmogelijk ze alle eenigszins uitvoerig te behandelen, we kunnen dit enkel de voornaamste doen en de minder belangrijke kort memoreeren.

Wij beginnen met de groep der romaansche landen: Frankrijk, Italië en Spanje.

In Frankrijk neemt sedert het begin der nieuwe eeuw de stakingsbeweging sterk toe, gelijk blijkt uit de volgende cijfers. Tusschen 1894 en 1898 komen 2018 stakingen voor, waaraan 273.500 arbeiders deelnemen, terwijl het aantal stakingsdagen 1.760.000 bedraagt. Tusschen 1899 en 1904 komen 4279 stakingen voor; het aantal stakers bedraagt 1.115.000 en het aantal stakingsdagen 20.222.000. De ekonomische bloei in de eerste jaren der 20ste eeuw en de daarmee samenhangende opkomst der vakorganisaties is een der voornaamste oorzaken van de wassende stakingsbeweging.

Toenemend gevoel van menschelijke waardigheid, drang naar bevrijding der persoonlijkheid spelen een groote rol bij de staking van 9000 metaalbewerkers te le Creuzot in 1899, evenals bij die van 10.000 mijnwerkers te Montceau-les-Mines in 1901. Op beide plaatsen verheffen zich de arbeiders spontaan om de alleenheerschappij van het grootkapitaal te breken en een einde te maken aan het afschuwelijke stelsel van dwang en verklikking waaraan zij onderworpen zijn. ‘Wij zijn het moe,’ schrijft Bouveri, de latere burgemeester van Montceau-les-Mines in de ‘Mouvement Socialiste’, het tijdschrift der syndikalisten, ‘om verdrukt en bespionneerd te worden; wij willen vrije menschen zijn.’ In beide gevallen eindigt de strijd met een verschrikkelijke nederlaag der arbeiders. Te Montceau worden 500 ‘raddraaiers’ - ‘slechts’ 500 en geen 1200 dank zij het ingrijpen der regeering: wij leven midden in het experiment-Millerand! - ontslagen.

1902 staat in het teeken eener algemeene mijnwerkersstaking, die, na al jaren te hebben gedreigd als middel van pressie op het parlement ten gunste der ouderdomspensioneering, ten slotte uitbrak als afweer tegen dreigende loonsverlaging. De staking, die 110.000 man, vier vijfden aller mijnwerkers, omvatte, leidde ook nog tot solidariteitsstakingen van kolensjouwers te Duinkerken, Calais en Marseille. Kenschetsend was het optreden der stakingsleiding, die aldoor op twee gedachten hinkte: door tusschenkomst der socialistische kamerleden de tusschenkomst der regeering verzoeken, of een beroep doen op de Federatie der Arbeidsbeurzen tot het proklameeren der algemeene werkstaking in het geheele land. Deze halfslachtige taktiek zou nog vaak herhaald worden.

Een ander zwak punt is het gebrek aan samenhang tusschen de verschil-

lende mijnbekkens, waarvan sommige op eigen houtje onderhandelingen met de ondernemers aanknoopen, Zoo mislukt de staking ten slotte door het gemis aan eenheid en het ontbreken van een vaste gedragslijn.

1904 is een jaar van groote gisting onder het havenproletariaat en de zeelieden. Te Marseille, uitgangspunt en tevens centrum der beweging, breken successievelijk groote stakingen uit van machinisten, stokers, matrozen en dokwerkers. De beweging slaat over naar andere havenplaatsen aan de Middellandsche zee, tot in Spanje en Italië toe werkt zij door en sleept ook de arbeiders der arsenalen te Brest, Toulon en Lorient mee. In deze drie laatste steden alléén bedraagt het aantal stakers 60.000. Ofschoon de publieke opinie in den beginne op de hand der stakers is en ook de radikale minister van marine Pellatan hun goedgezind blijkt, (het wegblijven der matrozen van de schepen wordt niet als desertie beschouwd) gaat de strijd na zes weken verloren.

Eveneens in 1904 vindt de groote aktie der vakvereenigingen plaats voor de afschaffing der gehate verhuurkantoren, (bureaux de placements) broeinesten van afpersing en bedrog. Te Parijs voert zij tot ongeregeldheden en botsingen met de politie; ten slotte neemt de beweging een zoo heftig karakter aan, dat de staat van beleg wordt afgekondigd. De uitkomst van de beweging is gunstig; de verhuurkantoren worden bij de wet afgeschaft.

Het jaar 1905 ziet o.a. een algemeene staking der porceleinwerkers te Limoges. Hun aktie wordt ondersteund door de geheele proletarische bevolking der stad, in de eerste plaats door de arbeiders der schoenfabrieken. De staking, die evenals zoo vele groote bewegingen om een nietige aanleiding - het onhebbelijke optreden van een meesterknecht - uitbreekt, neemt weldra de afmetingen en het karakter aan van een revolutionaire volksbeweging. Troepen worden ontboden, arrestaties vinden plaats. Openlucht-demonstraties, waaraan tienduizenden deelnemen, eischen de invrijheidstelling der gearresteerden. Het komt tot bloedige botsingen en barrikadengevechten; er vallen talrijke gewonden, een revolutionaire ademtocht vaart over de stad. Het konflikt eindigt met een moreele overwinning der arbeiders; op aandringen van de patroonsvereeniging wordt de meesterknecht ontslagen, wiens optreden aanleiding was tot het konflikt.

1906 is het jaar van de belangrijke poging der fransche arbeiders tot verovering van den 8-urendag door direkte aktie, waartoe het vakvereenigings-kongres van 1904 te Bourges besloten had. Ruim een jaar van ijverige propaganda was aan den strijd voorafgegaan. Insgelijks hadden de ondernemers en de staat zich krachtig voorbereid op den lang vooruit aangekondigden aanval. Op 1 Mei werd deze, voornamelijk te Parijs, met groot elan ingezet. In de bouwvakken, in de metaalnijverheid, onder de houtbewerkers, de aardwerkers, de litografen en de kleermakers neemt de staking groote afmetingen aan. In 't geheel staken in de hoofdstad 140.000 man. Gelijktijdig breken in eenige mijnbekkens van noord-Frankrijk stakingen uit.

De aktie voor den 8-urendag, nadrukkelijk als revolutionaire daad aangekondigd, had den heerschenden klassen grooten schrik aangejaagd. Parijs geleek een versterkte legerplaats, in de mijnstreek waren 25.000 man troepen opeengehoopt om 75.000 stakers in bedwang te houden. Hier kwam het tot botsingen, vele arbeiders werden gewond.

De algemeene uitkomsten der beweging bleven verre achter bij de verwachtingen. Hier en daar gelukte het eenige loonsverhooging of verkorting van arbeidsduur door te zetten, de 8-urendag echter werd nergens verworven en de beweging bloedde allengs dood.

Maar de fransche arbeiders laten zich door dezen tegenslag nog niet ontmoedigen: 1907 ziet nieuwe massa-stakingen der typografen en der goud- en zilversmeden voor den 8-urendag. Ook die mislukken. Daarop komt de onstuimige beweging van het fransche proletariaat voor verkorting van arbeidsduur voorloopig tot stilstand, - een beweging die vele sympathieke kanten had, van veel revolutionairen moed en daadkracht getuigde, en zeer zeker de idee van den 8-urendag in het gemoed van honderdduizenden arbeiders wortel deed schieten. Maar juist de krachtige en langdurige propagandistische voorbereiding moest tot gevolg hebben, dat de heerschende klasse zich tot de tanden wapende. Deze op zichzelf goede gedragslijn der leiding schakelde noodzakelijk het element van verrassing en overrompeling uit, dat juist bij de direkte aktie vaak den doorslag geeft, vooral, wanneer de organisatie niet sterk is.

Ook voor andere kategorieën van arbeiders was het voorjaar van 1907 een tijdperk van sterke beroering. Naar aanleiding van een wetsontwerp, dat kollektieve dienstweigering voor arbeiders in rijksdienst strafbaar stelde, kwamen de staatsambtenaren in beweging. De bond van arbeiders in rijksdienst, door het Algemeen Verbond van Vakvereenigingen gesteund, dreigde met staking; de regeering - waarvan de socialistische renegaten Viviani en Briand deel uitmaakten - antwoordde met ontslagen en arrestaties. Ten deele als protest tegen dit regeeringsterrorisme brak nu ook in tal van fransche havens een zeeliedenstaking uit, die het prestige van den staat ernstig schaadde, daar onder meer het buitenland den postdienst moest overnemen. De staking eindigde met een voor de arbeiders gunstig kompromis.

Ook onder het verkeerspersoneel nam de invloed van het revolutionaire Verbond van Vakvereenigingen zienderoogen toe. De onhebbelijke wijze waarop een deputatie van demonstreerende postbeambten door den ondersekretaris Simyan werd behandeld - eenige leiders werden gevangen genomen, de overige in een telegraafkantoor opgesloten - wierp de lont in het kruit. Den 12^{den} Maart proklameerde het telegraafpersoneel de staking; telefonisten en bestellers toonden zich solidair; met moeite werd het verkeer in stand gehouden. Op het ontslag van de leiders van het Verbond van Post- en Telegraafpersoneel volgde weldra dat van nog 700 beambten. Maar het

algemeene solidariteitsgevoel bleek nog niet krachtig genoeg om deze uittarting met een algemeene staking der arbeiders in openbaren dienst te beantwoorden; de strijd der telegrafisten verliep en ging verloren.

In 1910 brak een nieuwe staking der zeelieden uit te Marseille, voornamelijk gericht tegen de aanstelling van kleurlingen bij de scheepvaartmaatschappijen. Ditmaal beschouwde de regeering Clemenceau was intusschen aan het roer gekomen - de staking als revolutionair verzet tegen de militaire discipline; zij deed meer dan vijfhonderd der z.gn. 'inscrits maritimes' (ingeschreven zeelieden met blijvende verplichting tot den dienst bij de oorlogsmarine) die aan de staking deelnamen, wegens dienstweigering vervolgen.

Een der belangrijkste episoden van den strijd tusschen kapitaal en arbeid in dit geheele tijdperk is de groote spoorwegstaking van 1910, waarop de bond van spoorwegpersoneel sedert jaren aanstuurde. Al waren het enkel ekonomische eischen: minimumloon, betere pensioenregeling, een wekelijksche rustdag enz., waarom de strijd ontbrandde, hij droeg niettemin een sterk politiek karakter. Immers, iedere uitgebreide spoorwegstaking bedreigt den burgerlijken staat zoo ernstig en rechtstreeks in zijn levensbelangen, dat zij de politieke machtsorganisatie der bourgeoisie onmiddellijk tegenover zich vindt. De belangen dezer laatste werden bij deze gelegenheid waargenomen door 'de regeering der drie socialistische renegaten', Briand, Millerand en Viviani. Het afschuwelijkste verraad pleegde Briand, die na jarenlang de rol gespeeld te hebben van een vurig apostel der stakingsidee, zich nu zonder voorbehoud in dienst der spoorwegmagnaten stelde.

Het sein tot de staking gaven de arbeiders der spoorwegwerkplaats La Chapelle bij Parijs, die den 13^{den} Oktober het werk spontaan neerlegden. Onmiddellijk volgde het spoorwegpersoneel der lijnen van het noorder- en noordwesternet hun voorbeeld. Daardoor werd Parijs afgesneden van de industrie-centra in het noorden en van de plattelandsdistrikten in het westen die de hoofdstad met landbouwprodukten verzorgen. Ook werd de direkte kommunikatie met België en Engeland verbroken. De beweging dreigde weldra het personeel van het zuidernet mee te sleepen; hier was de stemming zeer oproerig; reeds in het voorjaar was het gekomen tot een plaatselijke staking tusschen Nice en Toulon. Maar evenals bij de groote mijnwerkersstaking van 1902, bleek een bedenkelijk gebrek aan samenwerking tusschen de verschillende gewesten. Dagen duurde het, eer de stakingsorders hun bestemming bereikten. Dit gebrek aan samenhang, gevoegd bij het falen der oostelijke lijnen, maakte dat de regeering de beweging gemakkelijk meester werd; haar toebereidselen waren getroffen. De mobilisatie-bevelen, waardoor het stakingsrecht niet openlijk opgeheven, maar laaghartig gesluipmoord werd, werden onmiddellijk bij het begin der staking aan 200.000 beambten toegezonden en het stakingskomité na enkele dagen op het redaktie-bureau van de 'Humanité'

gearresteerd. Van alle leiding en allen samenhang beroofd, brokkelde de staking weldra af; dit noopte het tweede stakingskomité reeds den 18den met algemeene stemmen tot hervatting van den arbeid te besluiten. De gevolgen van deze nederlaag waren droevig. De organisaties, die vóór de staking 30.000 man telden werden ontzettend verzwakt, honderden der beste en flinkste leden werden ontslagen. Wederzijdsche verwijten, inwendige twisten en scheuring vormden het naspel der beweging, met zoo hooge verwachtingen begonnen.

Van syndikalistische zijde werd de volgende kritiek op de leiding der staking uitgeoefend. In plaats van den strijd *uitsluitend* en *rechtstreeks* tegen de spoorwegmaatschappijen te richten, dat is op ekonomisch terrein te houden, had zij zich door de sociaaldemokraten, (de parlementsleden en de redaktie der Humanité) die feitelijk de leiding hadden, laten overhalen om in de staking een politiek element te mengen. Deze echter richtten hun pogingen niet in de eerste plaats op bestrijding van het spoorwegkapitaal, maar op verkrijging van interventie door de regeering. Juist hierdoor echter maakten zij het aan Briand mogelijk, om de stakers voor de publieke opinie te brandmerken als oproerlingen, die de veiligheid van den staat aanrandden, terwijl, zoo de strijd zich duidelijk uitsluitend gericht had tegen Rothschild en konsorten, het publiek ongetwijfeld op de hand der stakers zou zijn geweest.

Ook bleek de mobilisatie van honderdduizenden spoorwegmannen een scherp wapen in handen eener regeering, die de burgerlijke klassen achter zich heeft. Natuurlijk kan dit wapen zich tegen haar zelve keeren, zoodra een spoorwegstaking haar professioneel karakter verliest en tot een onderdeel wordt eener algemeene revolutionaire beweging. In dat geval zal mobilisatie op groote schaal den strijd allicht verscherpen en veralgemeenen, door te leiden tot massale dienstweigering en opstand.

De positie der regeering werd ook nog versterkt door het feit, dat zij er in slaagde een deel van het verkeer met automobielen in stand te houden. De voornaamste oorzaak der nederlaag echter - hierover waren alle richtingen het eens - lag in het totaal onvoldoende der voorbereiding, waardoor het plan van een algemeene gelijktijdige staking mislukte. De organisatorische zwakheid van het fransche proletariaat wreekte zich bitter.

De nederlaag van het spoorwegpersoneel had een ontmoedigenden invloed op de beweging in het algemeen. De jaren 1912 en 1913 zagen wel opnieuw groote stakingen van havenarbeiders en mijnwerkers, maar toch geen akties, welke zich konden meten met die van het tijdvak 1902/10.

Nog behoort vermeld te worden een eendaagsche staking van ongeveer 100.000 arbeiders in het Seine-departement en te Lyon, in December 1912 als protest tegen het oorlogsgevaar op den Balkan gehouden. Had het buitengewone internationale socialistische kongres te Bazel, dat omstreeks dienzelfden tijd plaats vond, de rechtstreeksche aktie der massa's tegen den

oorlog niet verworpen, de deelneming zou ongetwijfeld nog veel grooter zijn geweest.

Bij dit korte relaas van de voornaamste stakingen in Frankrijk moeten wij nog enkele woorden voegen over de bijzondere atmosfeer waarin zij zich doorzetten. Getrouw aan zijn beginsel, trachtte het syndikalistische Verbond van Vakvereenigingen elken loonstrijd, elk konflikt tusschen arbeiders en ondernemers te maken tot een voorpostengevecht in den klassenstrijd, een aanval op het geheel van de kapitalistische instellingen en den burgerlijken staat. Zoo goed als iedere strijd waarvan het verbond de leiding had, werd opzettelijk en somtijds kunstmatig verscherpt; de rumoerige straatbetoogingen, de botsingen met politie en troepen, de ongeregeldheden en onlusten die onophoudelijk voorkwamen en een atmosfeer schiepen van sociale onrust, prikkelden de kapitalistische klasse tot het uiterste. Zooals de 'modernen' deze verscherping stelselmatig trachtten te ontwijken, zoo trachtten de syndikalisten haar stelselmatig te veroorzaken. Bijna elke strijd eischte talrijke slachtoffers door ontslag of arrestaties; herhaaldelijk vloeide het arbeidersbloed. Een der ergste bloedbaden vond plaats in den zomer van 1908, onder het ministerschap van Clemenceau. Te Draveil, in de omstreken van Parijs, kwam het bij een staking van zandgravers tot een botsing met de gendarmen, waarbij een tiental arbeiders gewond werden. Toen daarop de bouwvakken-federatie een proteststaking van vierentwintig uur proklameerde, vond bij Villeneuve-St. George een nieuwe ergere botsing plaats, waarbij drie dooden en een dertigtal gewonden vielen; de leiders der federatie werden gearresteerd en pas na drie maanden weer vrijgelaten.

Het veelvuldige gebruik dat de heerschende klasse in Frankrijk van het leger maakte om stakingen te onderdrukken, leidde tot ijverige propaganda van den kant der syndikalisten onder de soldaten. Alles werd beproefd om voeling te krijgen met de jonge arbeiders die hun dienstplicht vervulden en hen op te voeden in anti-militaristischen geest. Vurig en onverdroten agiteerden de mannen der federatie, Hervé in de eerste plaats, voor massale dienstweigering in den klassenstrijd en sabotage der mobilisatie in geval van oorlog. Deze agitatie, die talrijke processen en vervolgingen tot gevolg had, vervulde de heerschende klasse met groote bezorgdheid. Maar in de kritieke Augustusdagen van 1914 bleek, hoe onnoodig die bezorgdheid was geweest. De al te oppervlakkige, vaak holle en snoevende syndikalistische propaganda had evenmin vermocht, in Frankrijk een waarachtig-revolutionaire, internationalistische gezindheid te kweeken, als het formeele 'radikale' marxisme in Duitschland.

Evenals in Frankrijk, werkten ook in Italië verschillende oorzaken samen om groote groepen van het proletariaat voor de taktiek der direkte aktie en de idee der algemeene werkstaking te winnen. Bij den invloed van het impulsieve zuidelijke temperament kwam de teleurstelling en de walging, in arbeiders-

kringen gevoeld over de reformistische proefneming der jaren 1900-1904. Zoodra de sociaaldemokratische partij tot een machinerie wordt, met behulp waarvan klein-eerzuchtige intellektueelen en middenstanders hun zelfzuchtige aspiraties bevredigen, gaat de werkzaamheid van het proletariaat, door een natuurlijke reaktie, zich in de industrieele sfeer koncentreeren en de deelneming der arbeidersklasse aan den parlementair-politieken strijd verschijnt haar als een listig bedrog van avonturiers en volksmisleiders. Naarmate het moderne kapitalisme zich uitbreidde werden ook in Italië de verouderde anarchistische opvattingen steeds meer verdrongen, maar niet de sociaaldemokratie, het syndikalisme was hun erfgenaam. Een teeken daarvan was de enorme toeneming der spontane stakingen van allen aard, die in Italië in nog hooger mate dan in Frankrijk de jaren 1900/14 kenmerken. Hier volgt een overzicht van de voornaamste.

Eerst echter moeten wij de geweldige worstelingen der landarbeiders herdenken, die in de jaren 1903, 1904 en 1905 uitbreken en 100.000 tot 150.000 deelnemers omvatten. Deze stakingen staan niet onder syndikalistischen invloed, maar onder dien der sociaaldemokratie; het vertrapte, onmenschelijk uitgebuite proletariaat van midden-Italië bewijst daarin, prachtige kwaliteiten van doorzetting en solidariteit te bezitten.

In 1901 komt het in Genua tot een dier scherpe konflikten tusschen havenarbeiders en autoriteiten, die zich nog zoo vaak zouden herhalen. Als protest tegen de sluiting der arbeidsbeurs zetten alle kategorieën, bij de werkzaamheden in de haven betrokken, het werk stop. Een direkt gevolg der staking is de oprichting van vakorganisaties onder de havenarbeiders en zeelieden.

In 1903 beleeft Italië de eerste poging tot een algemeene solidariteits-staking; zij vindt te Rome naar aanleiding eener staking van typografen plaats. Haar omvang is nog tamelijk gering, van de 200.000 arbeiders der hoofdstad leggen er circa 34.000 het werk neer. Weldra zou deze poging op onvergelijkelijk grootscher schaal herhaald worden.

Ruw en gewelddadig optreden van politie en carabinieri tegen stakende arbeiders was van oudsher gewoonte in Italië, maar het toenemende klassebewustzijn en het groeiende gevoel van solidariteit wekten eindelijk in de massa's de stemming waaruit een grootsch spontaan protest opkwam tegen de onduldbare verachting van lijf en leven der proletariërs.

Het jaar 1904 was een jaar van vele stakingen, telkens vielen botsingen tusschen carabinieri en arbeiders voor waarbij enkele van deze laatsten gewond of gedood werden. Alom had het proletariaat hiertegen geprotesteerd; een volksmeeting te Milaan, waar het hart der revolutionaire beweging klopte, besloot een nieuw bloedblad onmiddellijk met de algemeene proteststaking te vergelden. De Milaansche bestuurdersbond verwittigde de organisaties van heel Italië van dit besluit. En op de tijding dat den 19^{den} September te

Castelluozi op Sicilië wederom twee stakende arbeiders het offer der carabinieri waren geworden, sloeg een vlam solidariteit door het geheele land.

'Twee uren nadat het blad Il Tempo het bericht uit Sicilië onder de arbeiders van Monza verbreid had, was daar tot de staking besloten. Des middags om twaalf uur stonden de raderen stil: 7000 arbeiders staakten. In den avond van denzelfden dag kondigden de leden der Milaansche Kamer van Arbeid de algemeene werkstaking af, en op den morgen van den 16den September lag in Milaan alle arbeid stil. Men schat het aantal stakers op 80.000 à 100.000.'

Een manifest der sociaaldemokratie, dien eigen dag verschenen, begroette het initiatief der Milaansche Kamer met instemming en beval den organisaties aan, de algemeene werkstaking zoo uitgebreid en intensief als maar mogelijk was over gansch Italië tot stand te brengen.

Dit manifest kon intusschen enkel voor Rome het teeken tot den strijd geven, daar alle bladen die het verbreidden in beslag genomen werden. De verbreiding bleek evenwel onnoodig, reeds werd de staking algemeen. In Ligurië werd de arbeid neergelegd nog voordat het bloedbad van Castelluozi bekend was, en wel onder den indruk der gebeurtenissen van Sestri, waar eveneens op arbeiders geschoten was en twaalf hunner gewond waren. In Genua gingen in den morgen van 17 September het trampersoneel, de gaswerkers en de arbeiders der elektriciteitswerken tot staking over. Des middags werd door de Kamer van Arbeid de algemeene werkstaking geproklameerd, twee dagen lang stond het geheele ekonomische leven stop.

Te Rome, waar de staking in den avond van 17 September afgekondigd werd, omvatte zij eveneens op de gaswerkers na alle bedrijven. Ook de dagbladen moesten ophouden te verschijnen,

Daarna volgden Turijn, Bologna, Livorno, Biella en honderden kleinere steden. Toen de staking hier op een einde liep, ving zij aan in Mantua, Venetië, Napels, Florence, Ravenna en andere plaatsen. De mogelijkheid ontbrak tot een gelijktijdige massale staking over geheel Italië, daar de kranten hetzij niet verschenen, hetzij in beslag genomen waren en de telegraaf tot 18 September enkel ter beschikking van de regeering stond. Van gecentraliseerde leiding kon dus geen sprake zijn: de 'algemeene landelijke staking' bestond feitelijk uit een aantal tijdelijk ongeveer samenvallende stakingen, verbonden door gelijke elementaire verontwaardiging, juist zooals wij dit in Rusland in het voorjaar van 1905 hebben gezien. Den 18den werd de order van de Milaansche Kamer van Arbeid, om den arbeid te hervatten, doorgelaten. De Milaansche volksvergadering echter keurde dit besluit niet goed en de arbeiders hervatten het werk eerst den 21sten.

Ook op het platteland verbreidde zich de staking; in de zuiver-agrarische provincie Mantua verlieten 120.000 landarbeiders de velden; tot in de kleinste bergdorpen werd de werking der staking gevoeld. Het aantal stakers valt niet

nauwkeurig op te geven, maar wordt op ongeveer een millioen geschat. Bijzonder treffend was de sterke deelneming der ongeorganiseerden.

Slechts één arbeidersgroep, maar eene van groot belang in het ekonomische raderwerk, nam geen deel aan de staking; in het groote koor der solidariteit klonk de stem der spoorwegmannen niet mee.

De groote italiaansche sympathie-staking van 1904 schokte het openbare leven in hooge mate; het lokale verkeer stond stil, de prijzen van brood en andere levensmiddelen vlogen omhoog, de kranten verschenen niet, in vele steden ontbrak alle verlichting. Op sommige plaatsen namen de arbeidersorganisaties maatregelen om te verhoeden dat de staking zich tegen de arbeidende massa's zelven keerde. Te Ravenna b.v. stond de Kamer van Arbeid toe, dat de winkels eenige uren per dag open bleven, mits de eigenaar zelf bediende; te San Pierdarena werd bepaald, dat voor kinderen en oude menschen melk geleverd mocht worden; te Milaan zette de koöperatie-bakkerij op last der organisatie den arbeid voort. Gedurende vijf dagen oefende de Milaansche bestuurdersbond een diktatoriale macht uit: daar de overheid onmiddellijk bij het uitbreken van de staking de taak om de openbare orde te bewaren had neergelegd, stonden de arbeiders plotseling voor de taak den veiligheidsdienst te organiseeren. Te Milaan slaagden zij hierin uitstekend, te Genua minder goed. In 't algemeen verliep de staking vreedzaam; de uitspattingen die hier en daar voorkwamen zijn meest op rekening te schrijven van het lompenproletariaat.

Natuurlijk had de staking een politiek naspel. Op aandrang der rechtsche partijen, die zich zeer verontwaardigd toonden over de ‘slappe’ houding der regeering, werd het parlement ontbonden en werden nieuwe verkiezingen uitgeschreven. Deze stonden in het teeken der anti-socialistische agitatie. De sociaalde: kratie, door haar burgerlijk-demokratische bondgenooten, de ‘radikalen’ en de ‘republikeinen’ in den steek gelaten, trad voor de eerste maal in Italië als geheel zelfstandige partij op, tegen welke alle burgerlijke elementen zich vereenigden. Liberalen en klerikalen, vroegere doodsvijanden, gingen nu hand aan hand om den socialist, den ‘oproermaker’ te bestrijden. Maar al verloor de sociaaldemokratie door dit samengaan van hare vijanden een paar zetels, het aantal stemmen op haar kandidaten uitgebracht nam van 147.000 tot 316.000 toe. De reformisten jammerden over het verlies van zetels, over de versterking der rechterzijde in de nieuwe Kamer en het politieke isolement der sociaaldemokratie, terwijl de principieele socialisten zich verheugden over de toeneming van het proletarische klassebewustzijn, hierbij aan den dag gekomen. De eersten achtten de staking een ‘absolute mislukking’, - de tweeden begroetten in haar ‘het eerste optreden van het italiaansche proletariaat als zelfstandige klasse.’

Nog een ander, in zijn werkingen niet minder gewichtig naspel van de

staking, was het wetsontwerp tot z.gn. ‘regeling’ van het stakingsrecht der spoorwegarbeiders en andere arbeiders-kategorieën in openbaren dienst, dat het volgende jaar verscheen. Het spoorwegpersoneel beantwoordde dezen aanslag op de vrijheid van staking met de ‘dienst-obstruktie’, dat wil zeggen de letterlijke ten uitvoerbrenging van alle voorschriften van het spoorwegreglement. De uitwerking hiervan stond bijna gelijk met die eener algemeene staking. De ‘obstruktie’, die door niemand minder dan Jaurès ‘een geniale uitvinding van den latijnschen geest’ genoemd is, wekte groote verontwaardiging bij het publiek, waaraan zij zeer veel last bezorgde.

Echter, de kracht van het lijdelijke verzet bleek groot genoeg om minister Giolitto tot aftreden te nopen. Na zijn aftreden diende de regeering een nieuw wetsvoorstel in, dat als een bedekte terugtocht opgevat kon worden, daar het feitelijk geen bijzondere straf bepalingen tegen stakende spoorwegarbeiders bevatte, doch enkel den maatschappijen het recht gaf deze onmiddellijk te ontslaan. Toch traden de spoorwegorganisaties in staking, zoodra het ontwerp in behandeling kwam. Door hun scherpe agitatie sedert 1902 hadden zij zich feitelijk hiertoe verbonden. De felle wijze, waarop de geheele burgerlijke klasse zich tegen hen keerde en het feit dat de regeering sedert een maand maatregelen genomen had om de staking te onderdrukken, maakten deze tot een hachelijke onderneming. Met behulp van hoogere beambten, marine-machinisten en soldaten kon het verkeer gedeeltelijk aan den gang gehouden worden. De eenige kans voor de spoorwegmannen lag in een forsche uiting van algemeene klasse-solidariteit. Maar alle pogingen van het spoorwegpersoneel om hun mede arbeiders tot staking te bewegen, faalden. Er was nu eenmaal geen stemming voor een staking, het wetsontwerp was niet aggressief genoeg om de breede massa's van het proletariaat in beweging te brengen.

De felle vijandigheid die tusschen de syndikalistisch-gezinde ferrovieri en de in meerderheid volbloed-reformistische Kamerfraktie heerschte, bleek bij deze gelegenheid op betreurenswaardige wijze. De socialistische kamerleden verzuimden schandelijk hun plicht; vele hunner woonden de diskussies in het parlement over de spoorwegwetten zelfs niet bij. De aanklacht van revolutionaire zijde gericht tegen deze ‘arbeiders-afgevaardigden’: dat zij de nederlaag van het spoorwegpersoneel wenschten, omdat zij daarin de nederlaag zagen van een door hen veroordeelde taktiek, schijnt in overeenstemming met de waarheid. Daartegenover bracht de sterk-vijandige stemming der ferrovieri tegen de ‘parlementariërs’ er hen toe, de Kamerleden geheel te ignoreeren, wat natuurlijk aan een juiste uiteenzetting van hun eigen grieven en eischen in de volksvertegenwoordiging niet bevorderlijk was.

Nog in datzelfde jaar vonden, naar aanleiding eener staking aan de gasfabriek te Milaan, opnieuw groote solidariteitsstakingen plaats, die door een revolutionaire stemming bezield waren. Ditmaal deed ook het spoorwegpersoneel

te Milaan mee. Wederom bleek de kloof tusschen de syndikalistisch-gezinde ferrovieri, die aan de staking het karakter wilden geven van een revolutionaire worsteling tegen den staat, en de reformistische sociaaldemokratie, die haar uitsluitend als een protest opvatte. Hierdoor verliep de beweging in bitteren twist.

Ook in de volgende jaren kwam het italiaansche proletariaat herhaaldelijk in onstuimige beweging. Zoo vonden in Mei 1906 te Rome, Milaan en Bologna eendaagsche solidariteitsstakingen plaats om den strijd der Turijnsche textielarbeiders voor verkorting van arbeidsdag te steunen. Herhaaldelijk kwamen ook de transportarbeiders en de zeelieden voor een menschwaardiger bestaan in aktie. In 1906 en 1907 braken opnieuw uitgebreide stakingen van de vreeselijk uitgebuite landarbeiders in de provincie Parma uit. Botsingen met de bereden politie en schermutselingen met onderkruipers kenmerkten vooral de tweede dezer stakingen als een stuk scherpen klassenstrijd. Onder de arbeidersklasse waren de sympathieën voor de stakers zoo sterk dat toen de strijd reeds meer dan zes weken geduurd had, de Kamers van Arbeid te Parma, Bologna, Spezzia en Sampierdarena besloten om een algemeene sympathiestaking te proklameeren, tegen het verzet van de sociaaldemokratische partij en het reformistische vakverbond in. Nu werd overal de militaire macht gerekwireerd en het volkshuis te Parma door militairen bezet. Einde Juni begon de staking af te brokkelen; bij wijze van straf voor de ‘brutaliteit’ der arbeiders, dat is hun heldhaftig volhouden, gingen de grondbezitters tot uitsluiting over; in de steden volgden de fabrikanten dit voorbeeld. Dat de arbeiders zich niet lieten ontmoedigen bewijst het feit, dat in 1909 opnieuw op het platteland talrijke stakingen uitbraken, waaraan meer dan 46.000 arbeiders deelnamen.

Van de akties der industrie- en transportwerkers in deze jaren zijn het belangrijkst de politieke massa-staking op 14 Juni 1913 te Milaan als protest tegen de veroordeeling van achttien gemeente-arbeiders, naar aanleiding eener staking aan de tram gerechtelijk vervolgd; (de staking bereikte na drie dagen haar doel: de gevangenen werden vrijgelaten) en een massale proteststaking, tegen een verbod tot het houden eener anti-militaristische betooging, die 8 Juni 1914 te Ancona uitbrak en naar vele andere steden oversloeg. Heel de roode Romagna was in opstand, te Ancona riepen de boeren de republiek uit; te Venetië, te Milaan, op nog andere plaatsen braken troebelen uit. Gedurende deze onlusten werd o.a. de bekende anarchist Malatesta gevangen genomen. Dapper weerden zich ook de spoorwegarbeiders in dezen strijd.

Meer nog dan in Italië, kwam in Spanje de taktiek van direkte aktie en van het aansturen op de algemeene werkstaking in zwang als erfdeel van het anarchisme en in lijnrechte tegenstelling tot de strijdmethoden door de sociaal-

demokratie voorgestaan. De korruptie van het binnenlandsche bestuur en het volkomen gebrek aan burgerlijke vrijheid maakt in Spanje een normale ontwikkeling der moderne arbeidersbeweging onmogelijk. De ekonomische overheersching der geestelijkheid, (drie vierden van het geldkapitaal en één derde van alle onroerende goederen zijn in handen der kloosters) houdt de kapitalistische ontwikkeling tegen. De heerschende kliek, vadsig geworden door de lange uitbuiting der zuid-amerikaansche koloniën, waarbij het goud haar vanzelf in den schoot viel, mist ten eenenmale de energie, noodig om de verouderde produktiewijze te moderniseeren. De achterlijkheid der massa's maakt, dat de organisatie-idee en die van onophoudelijken, taaien strijd zich niet dan langzaam baan breekt, terwijl de zware politieke en ekonomische druk, de uitbuiting door de geestelijkheid, de ondragelijke belastingen allen tot opstandigheid prikkelen. In deze verhoudingen vindt de uiterste vorm van het syndikalisme een vruchtbaren bodem de pogingen bij iederen loonstrijd hervat om dien te verscherpen tot een revolutionair konflikt tusschen kapitaal en arbeid, worden ten slotte een systeem en de methode der ‘algemeene werkstaking’ met akkompagnement van rumoerige straatbetoogingen, die weer leiden tot bloedige botsingen met de gewapende macht, krijgt de kracht eener vastgewortelde traditie. Daar bij de ontstentenis van burgerlijke vrijheden en rechten en de onbeperkte willekeur van het gezag een vruchtbare politieke aktie van het proletariaat in Spanje niet mogelijk is en het proletarische verzet in de richting van spontane massale akties wordt gedrongen, zijn de sociaaldemokratie en de onder haar invloed staande vakorganisaties, vaak genoodzaakt met syndikalisten en anarchisten mede te gaan, al keuren zij ook hun taktiek niet goed. Het ekonomische leven van Spanje koncentreert zich voornamelijk in de groote industrie- en havenstad Barcelona en in de mijndistrikten van het noordwesten, wier voornaamste centrum Bilbao is. Daar vinden dan ook de meeste worstelingen tusschen kapitaal en arbeid plaats. De belangrijkste willen wij hier memoreeren.

Wanneer in Februari 1902 te Barcelona een staking van 100.000 metaalbewerkers voor den 9-urendag na wekenlangen strijd dreigt verloren te gaan, roepen de betrokken organisaties tegen den wil der sociaaldemokratie de daadwerkelijke hulp van het geheele proletariaat in. De algemeene staking breekt uit, begeleid door allerlei gewelddadigheden als een aanval op de gasen waterleiding en plundering van winkels van levensmiddelen. Een korten tijd zijn de stakers meester van de stad, maar weldra onderdrukt het geweld van boven het proletarische geweld. Dan volgt een periode van zware repressie waarbij zelfs het recht van vereeniging wordt bedreigd.

In Juli 1905 vindt een ééndaagsche proteststaking tegen de duurte plaats, waarbij de anarchistisch-gezinde vakbonden en de sociaaldemokratie samen-

werken. De staking omvat 100.000 arbeiders, ook duizenden werkeloozen sluiten zich bij de straatdemonstraties aan.

Van veel grooter draagwijdte dan deze en dan vele andere worstelingen van het spaansche proletariaat, ja van internationaal belang was de algemeene werkstaking van Juli 1909 in Catalonië; merkwaardig als de eerste poging der arbeidersklasse, om door het neerleggen van den arbeid de koloniale veroveringspolitiek der regeeringen te dwarsboomen. Met de expeditie naar het z.gn. 'Rif' in Marokko had de spaansche regeering zich in een wespennest gestoken; de groote versterkingen, na den eersten bloedigen tegenslag naar Afrika gezonden om de Marokkanen tot onderwerping te brengen, maakten het noodig om reservisten op te roepen voor den binnenlandschen politie dienst. De expeditie was algemeen impopulair; de oproeping der reservisten prikkelde ook de boeren, daar de voor den landbouw noodige werkkrachten nu werden weggehaald. Maar de stoot tot daadwerkelijk verzet kon alleen uitgaan van de arbeiders der groote steden.

Van het oogenblik af dat Spanje van de groote mogendheden de opdracht kreeg om te zamen met Frankrijk in Marokko politiediensten te verrichten, had de spaansche sociaaldemokratie al haar krachten ingespannen om, door aktie zoowel in als buiten het parlement, de massa's tegen den kolonialen oorlog in beweging te brengen. Een gekombineerde meetingkampagne in Frankrijk en Spanje werd door de regeeringen van beide landen verboden. Hierop verklaarde de sociaal-demokratische leider Pablo Iglesias dat zijn partij de expeditie naar Marokko zou bestrijden met wettige middelen zoolang dit mogelijk was, met onwettige zoodra deze onvermijdelijk werden. Zich beroepend op de resolutie van het Internationaal Socialistisch Kongres van Stuttgart, kondigde Iglesias openlijk aan, dat de arbeiders zich op alle wijzen tegen het misdadige koloniale avontuur der heerschende oligarchie zouden verzetten.

Onmiddellijk nadat de reservisten opgeroepen waren, werden door het geheele land groote straatbetoogingen gehouden, die de regeering op haar beurt beantwoordde door het recht van vereeniging en vergadering en de vrijheid van drukpers te schorsen. Toen pas gingen de revolutionairen tot de voorbereiding der algemeene werkstaking over; het te Barcelona verschijnende sociaaldememokratische blad riep hiertoe tegen den 20sten Juli op. Een komité van verweer kwam tot stand, dat met alle groote steden van Spanje in verbinding trad om de staking te organiseeren.

Den 26sten brak deze uit. In heel Catalonië rustte de arbeid; ook spoor en telegraaf werden stopgezet, zoodat de meest industrieele en dichtbevolkte provincie feitelijk van de overige deelen des lands geïsoleerd werd.

Vele der soldaten waren de staking welgezind en dit was geen wonder, immers de arbeiders streden in de eerste plaats voor hen, om te verhinderen

dat tienduizenden hunner naar de afrikaansche gewesten werden gestuurd, waar zij, slecht verzorgd en door onbekwame generaals aangevoerd, al de verschrikkingen van een strijd in het woeste gebergte tegen een geharden en geoefenden vijand tegemoet gingen. De regeering waagde het dan ook aanvankelijk niet om troepen tegen de stakers te gebruiken, en daar zij evenmin direkt over voldoende politie en marechaussees beschikte, waren de arbeiders een paar dagen lang meester van Barcelona en van het overige Catalonië.

Gedurende deze dagen gingen vele kloosters en kerken in vlammen op; volgens sommige revolutionairen waren deze brandstichtingen niet het werk der menigte, maar dat van regeerings-agenten, die de beweging bij het geloovige volk in diskrediet wilde brengen door haar een anti-klerikaal karakter te geven.

In de andere groote steden zooals Madrid, Valencia, Bilbao, werd de opstand in de kiem gesmoord. Overal was daar de regeering de revolutionairen vóór geweest; de voornaamste socialisten werden gevangen genomen en de arbeidersorganen verboden. Tegelijkertijd stroomden massa's troepen uit alle deelen van het land Barcelona binnen, men misleidde de soldaten en wekte hun woede tegen de stakers op, door de beweging voor te stellen als een poging om Catalonië van Spanje los te scheuren. Den revolutionairen bleef niets anders over dan de staking op te heffen. Volhouden in deze omstandigheden beteekende de bloedige nederlaag nog erger maken. Reeds had de strijd talrijke slachtoffers geëischt: honderden arbeiders waren gewond of dood, honderden zaten gevangen.

En nu begon de gewone wreede repressie der overwinnaars: de klopjachten op de revolutionaire strijders, de arrestaties in massa, de schandelijke vonnissen der klasse-justitie. Half December zaten reeds 4000 à 5000 personen gevangen, vele hunner werden afschuwelijk gepijnigd. Ook de bekende vrijdenker-paedagoog Ferrer, die niets met den opstand te maken had, viel aan de reaktie ten offer; een moord, zoo weerzinwekkend, als er maar ooit een door de justitie werd begaan.

De algemeene staking van 1909 leverde het bewijs, hoe zelfs een zwak-georganiseerd en weinig ontwikkeld proletariaat, wanneer zijn voorhoede door een krachtigen revolutionairen wil bezield is en het beschikt over eenige centra van industrieel leven, een regeering aan den rand van den ondergang vermag te brengen.

Van verdere massa-stakingen in deze jaren vermelden wij nog die der arbeiders in de ijzermijnen van Bilbao in 1910 en 1911. Beide keeren breidde de staking zich uit tot andere kategorieën (transportarbeiders enz.) en sloeg zij naar andere plaatsen over; beide keeren leidde zij tot rustverstoringen.

Ten slotte behoort hier nog herdacht te worden de staking van het spoorwegpersoneel in Catalonië in September 1912, die eveneens op Andalusië en noord-

Spanje oversloeg. Toen de syndikalisten dreigden de algemeene sympathie-staking te proklameeren, werden 25.000 soldaten opgeroepen, de arbeiderspers werd onder censuur gesteld. Ook in dit geval ried de sociaal-demokratie er van af, den strijd te veralgemeenen en te verscherpen.

België, Zwitserland en in zeker opzicht ook Nederland, zijn landen-van-overgang, wier arbeidersbeweging in menig opzicht den invloed van de verschillende groote staten die hen omringen ondergaat. Vooral is dit het geval met België en Zwitserland, waar het proletariaat al naar het zich meer verwant gevoelt aan de duitsche of aan de fransche arbeidersklasse, ook meer tot de strijdwijze van een van beiden overhelt.

Zoo is de vakorganisatie in de vlaamsche industriesteden op een eenigszins gelijke leest geschoeid als in Duitschland en Nederland - ofschoon toch weer belangrijk gewijzigd door de groote rol, die de koöperatie in de belgische beweging speelt - terwijl de mijnwerkersbeweging in de waalsche provincies een meer syndikalistisch karakter draagt.

Wij zagen onder de belgische mijnslaven de spontane staking in al haar tumultueure wildheid reeds vroeg opkomen. Wij zagen deze arbeiders de voornaamste revolutionaire, voorwaarts stuwende kracht vormen bij de kiesrecht-stakingen van het belgische proletariaat. Hun organisaties zijn klein, hun weerstandskassen zwak; de volharding, het geduld en de zelfbeheersching die de arbeiders voor de moderne taktiek behoeven en die door deze taktiek nog worden versterkt, ontbreken hun; maar de spontane révolte, de haat tegen hun uitbuiters, de plotseling omhoog-wellende begeerte naar verlossing, drijven hun telkens opnieuw tot strijden.

1899 en 1905 zijn jaren van groote stakingen der belgische mijnwerkers; beide malen worden zij na een strijd van verscheiden weken verslagen, ofschoon de publieke opinie op hun hand is. De tweede maal verliezen zij ondanks het feit, dat de staking goed voorbereid was en ondanks de gunstige omstandigheid eener gelijktijdige staking van een kwart millioen duitsche mijnwerkers in het Roerbekken.

In Januari 1910 staken 22.000 mijnwerkers in het distrikt Luik - nauwelijks één derde deel van hen is georganiseerd - tegen het dreigende gevaar van verlenging van arbeidstijd door de invoering eener nieuwe mijnwet. Door bemiddeling van den minister van arbeid eindigt de staking met een vergelijk.

Twee jaar later zijn het 30.000 mijnwerkers van de Borinage die in staking treden tegen de 14-daagsche uitbetaling van het loon. Honger drijft hen tot plunderen. Uit vrees dat de regeering zal ingrijpen en de mijnen tot staatseigendom maken, stemmen de mijneigenaars in een schikking toe, nadat de strijd bijna zes weken geduurd heeft. In Juni van hetzelfde jaar breekt, naar aanleiding der klerikale overwinning bij de verkiezingen, in de mijndistrikten

de reeds door ons vermelde spontane politiek-revolutionaire staking uit, waaraan de sociaaldemokratische leiders spoedig een einde maken.

Met de mijnwerkers zijn het vooral de Antwerpsche havenarbeiders, die telkens in spontaan verzet opstaan. In hun bewegingen speelt naast de loonkwestie, ook de strijd tegen arbeid-besparende machines een rol.

Een groote havenstaking in 1907 voert weldra tot een algemeene uitsluiting, en wanneer uit het buitenland onderkruipers worden aangevoerd, komt het tot oproerige tooneelen van geweld en brandstichting. Tengevolge van het feit, dat de engelsche regeering veiligheid verlangt voor haar schepen, dreigt de staking tot politieke komplikaties te leiden, Einde September eindigt de strijd door bemiddeling van den minister van arbeid; de aanvaarde schikking is in het nadeel der arbeiders.

Nog moeten wij hier in het kort de staking der zeelieden en der dokwerkers in Juni 1912 herdenken, die in rechtstreeksch verband stond met de groote aktie van het engelsche transport-proletariaat en op haar beurt tot solidariteits-stakingen der havenwerkers het sein gaf. Enkele arbeiderskategorieën behaalden vrij aanzienlijke voordeelen, ook wonnen de organisaties aan kracht.

In Nederland ontbreken de grondslagen voor een werkelijk grootbedrijf in de gewichtigste, dat is in de z.gn. ‘zware’ industrieën (staal- en ijzerproduktie), terwijl de mijnbouw eerst in de laatste jaren van meer beteekenis wordt. De doorvoerhandel speelt ekonomisch een zoo groote rol dat Rotterdam zich in de laatste twintig jaar tot een der voornaamste havens van het vasteland van Europa ontwikkeld heeft. Uit deze ekonomische gesteldheid volgt, dat niet het industrieele maar het transport-proletariaat de ruggegraat vormt der proletarische klasse en dat de bewegingen der transport-arbeiders: havenarbeiders, zeelieden, spoorwegpersoneel, Rijnschippers enz. van buitengewoon belang zijn voor het geheele sociale en politieke leven.

Algemeene stakingen of uitsluitingen van de 8000 à 10.000 diamantbewerkers, zooals zij tusschen 1890 en 1904 herhaaldelijk voorkomen, zijn voornamelijk voor Amsterdam belangrijk; de pogingen der Twentsche textielslaven in 1902 en 1910, om het juk hunner uitbuiting iets minder drukkend te maken, - pogingen, door de hecht-georganiseerde textielbaronnen onmiddellijk met uitsluiting beantwoord, - hebben evenmin een rechtstreeksche uitwerking op het ekonomische en politieke leven van het geheele land. Wel hebben dit de worstelingen der Rotterdamsche en Amsterdamsche havenwerkers; (min of meer algemeene stakingen in dit bedrijf vinden plaats in 1900, 1908 en 1911); reeds de krachtige hulp die de staat in deze gevallen onmiddellijk aan het groothandels- en reederskapitaal verleent door het sturen van troepen en kanonneerbooten, geeft aan elken strijd in de havens een politiek karakter.

De onstuimigste echter, en tevens de meest gekoncentreerde aktie in den klassenstrijd, door het nederlandsche proletariaat tot op den huidigen dag gevoerd, is de spoorwegstaking van Januari 1903 en de daaruit voortgekomen politiek-revolutionaire stakingsbeweging geweest.

De aanleiding tot deze felle worsteling tusschen kapitaal en arbeid vormde een staking aan de Amsterdamsche veemen, zelve weer een symptoom van de groote onrust onder het transportproletariaat. Het solidaire optreden van eenige spoorwegmannen, die weigerden de door onderkruipers geladen wagons te rangeeren, had hun ontslag door de spoorwegdirektie ten gevolge. Hierop besloten de organisaties in het spoorwegbedrijf, onder sterken drang vooral der syndikalistische leden, onmiddellijk de solidariteitsstaking te proklameeren.

De staking zette den 31sten Januari met prachtig elan in; ook de ongeorganiseerden werden meegesleept, in de provincie Noord-Holland stond het spoorwegverkeer volkomen stil. De bourgeoisie was buiten zichzelve van verbazing en van angst, de spoorwegdirekties stonden verbijsterd; de machtsmiddelen van den staat waren verlamd. Het dreigement van het stakingskomité om door het geheele land het verkeer stop te zetten (en het had er op dat oogenblik de macht toe) dwong de direkties tot toegeven: zij stemden in de voorwaarden der arbeiders toe, die waren: erkenning der vakvereenigingen en opheffing der verplichting tot het verrichten van onderkruiperswerk. Hierop werd de arbeid weer opgenomen.

Ofschoon, en misschien ten deele juist òmdat de spoorwegarbeiders bij deze overeenkomst geen voordeelen voor zichzelven hadden bedongen - zij wilden aan hun staking het karakter van een zuivere demonstratie van solidariteit niet ontnemen en stelden zich tevreden met de belofte dat onderhandelingen over de verbetering der arbeidsvoorwaarden weldra ingeleid zouden worden - werd hun overwinning als een volkomen zegepraal, een zegepraal van het *gansche* proletariaat beseft en gevierd.

De sociaal-psychische ondergrond der Januari-staking was de opgekropte ontevredenheid van het spoorwegpersoneel, dat dertien jaar lang vergeefsche pogingen had gedaan om door verzoekschriften en vertoogen eenige verbetering van zijn miserabele arbeidsvoorwaarden te verkrijgen. Zij bewees opnieuw hoe onbelangrijk alle ideologie wordt, wanneer plotseling door de massa's de vurige ademtocht van het verzet vaart en het solidariteitsgevoel als een groote lichtbloem in de harten openbloeit. Immers, de leden der ‘moderne’ gecentraliseerde vakorganisaties, die theoretisch de sympathiestaking verwierpen, namen even geestdriftig aan haar deel als die der syndikalistische federatie. Ook leden van de christelijke vereenigingen deden mee. De staking kwam voort uit een dier onweerstaanbare aandriften, die alle vrees en beduchtheid opheffen, den sleurgang van het dagelijksche leven breken, de weifelmoedigheid en alle psychische remmen, tegenhouders van groote daden, buiten werking

stellen. De spoorwegarbeiders zegevierden doordat zij, zelven onvoorbereid, den tegenstander eveneens onvoorbereid aantroffen, en door de volkomen eensgezindheid, waarmee de beweging werd doorgezet. De drang van onderen, de wil der massa's dwong de besturen der wedijverende organisaties tot nauwe samenwerking.

De eerste weken na de overwinning droegen alle kenteekenen eener revolutionaire periode in het klein. Aan de zijde der arbeiders groote levendigheid, toenemend zelfbewustzijn, sterke toeloop tot de vakorganisaties, vooral tot die der spoorwegmannen en havenwerkers, een begin van beweging onder allerlei arbeiders-kategorieën, die tot dusver in lijdelijke onderworpenheid hadden voortgesuft; talrijke stakingen voor de verbetering der arbeidsvoorwaarden en daarnaast socialistische agitatie. Aan de zijde der burgerlijke klasse de snelle koncentratie aller kapitalistische elementen in en buiten de Kamer, voortdurende ophitsingen tegen het proletariaat in de pers; de indiening van wetsontwerpen, die de staking voor spoorwegpersoneel en gemeente-arbeiders strafbaar stelden en haar voor alle andere arbeiderskategorieën door beperking van de vrijheid van posten belemmerden; pogingen tot intimidatie van allen aard; oprichting van onderkruipers-vereenigingen, of ‘bonden van orde’ door de direkties der spoorwegmaatschappijen en ten slotte: militaire toebereidselen op groote schaal.

Met de indiening der z.gn. ‘dwangwetten’ dreef de regeering tot de krachtproef. De arbeiders konden zich niet zonder verzet het stakingsrecht laten afnemen, maar het was duidelijk, dat zij den hun opgedrongen slag moesten verliezen.

Door den aggressieven, reaktionairen toon der burgerlijke pers gewaarschuwd, hadden de vakorganisaties van beide richtingen, evenals de sociaaldemokratische partij en de anarchistische groepen, zich nog vóór de indiening der dwangwetten tot een ‘Komité van Verweer’ aaneengesloten. Dit komité voerde door het geheele land een krachtige agitatie met het doel de regeering te bewegen tot uitstel van de behandeling der ontwerpen althans, tot de toegezegde enquête over den toestand van het spoorwegpersoneel plaats gevonden zou hebben. Maar noch de talrijke meetings, noch de sociaaldemokratische interpellaties in de Kamer bereikten iets meer dan eenige vermindering in de strafmaat, bij de dwangwetten gesteld. Deze werden in hun nieuwen, meer gematigden vorm nu ook door de liberale oppositie aanvaard. Den spoorwegarbeiders bleef, wilden zij zich niet tot louter protest in en buiten het parlement beperken, niets anders over dan opnieuw tot staking over te gaan, en wel tot een staking, die zich ditmaal openlijk moest richten tegen de regeering.

De kansen voor een dergelijke politiek-revolutionaire staking stonden slecht. Regeering en spoorwegmaatschappijen hadden krachtige toebereidselen getroffen, daarentegen waren de spoorwegvereenigingen, ofschoon in ledental ge-

groeid, inwendig verzwakt door vrees en wankelmoedigheid. De strijdwil was verslapt, de gloeiende geestdrift verminderd. De massa der ongeorganiseerden was na een kortstondige opwinding weer teruggezonken in de oude apathie. De groote eensgezindheid die één oogenblik uit de gloeden van strijdlust en solidariteit was opgeblonken, werd opnieuw overschaduwd door de taktische verschillen. De 'modernen' waren bevreesd dat de anarchistisch-syndikalistische richting een staking zou willen gebruiken voor hersenschimmige doeleinden; de anarchisten van hun kant vertrouwden de 'parlementairgezinden' niet.

Voor zoover dit wantrouwen tegen de reformistisch-opportunistische Kamerleden gericht was, moeten wij de billijkheid ervan erkennen. De leider der sociaaldemokratische fraktie, Troelstra, en het dagblad der sociaaldemokratische arbeiderspartij 'Het Volk', verzwakten door hun optreden ongetwijfeld de strijdpositie der proletarische voorhoede, die uit arbeiders van beide richtingen bestond. Dit optreden was meer op het meekrijgen van de liberalen in een parlementaire kombinatie gericht, dan op een agitatorisch gebruik in de Tweede Kamer van het heftigste stuk proletarische klassenstrijd, in Holland nog gestreden. De leider der sociaal-demokratie vond, schijnt het, dat ook onder deze omstandigheden de aktie der massa aan die der afgevaardigden ondergeschikt gehouden moest worden. En zoo de staking al plaats vond, moest op haar vreedzaam, louter protesteerend karakter de nadruk worden gelegd. Wat bijdoel had moeten wezen en blijven, werd voor de overschatters der parlementaire aktie hoofddoel.

Den 2^{den} April werd in een geheime bijeenkomst van de bij het komité aangesloten organisaties tot de staking in de transportbedrijven besloten. De anarchistische elementen verklaarden met haar geen manifestatie te bedoelen doch pressie voor de intrekking of verwerping der wetten. Omtrent den duur der staking werd niets bepaald, evenmin een dag van aanvang genoemd: stilzwijgend gold als zoodanig de 5de April. Het besluit zou geheim blijven; in den nacht van 4 op 5 April bleek echter dat de autoriteiten gewaarschuwd waren.

Reeds de eerste dag der staking bracht aan het licht dat de strijdbare geest onder het spoorwegpersoneel veel zwakker was dan op 31 Januari. Een deel ervan bleef overal aan het werk; het verkeer werd ingekrompen, maar niet stopgezet. De spoorwegmaatschappijen stuurden onmiddellijk den stakers de aankondiging thuis van hun ontslag, tenzij zij zich binnen twee dagen weder voor den arbeid aanmeldden; dit had op vele plaatsen groote ontmoediging ten gevolge, niet het minst onder de vrouwen. De staking in de Amsterdamsche haven beantwoordden de patroons terstond met een algemeene uitsluiting van alle bij het havenbedrijf betrokken arbeiders (ongeveer 4000 man), die zij nog gedurende verscheiden weken na het einde der politieke staking handhaafden. Hierdoor brachten zij aan de organisatie der havenarbeiders een slag toe, welken deze jarenlang niet te boven kwam. In Rotterdam nam

de havenarbeidersstaking, zoo zij ook al niet algemeen was, toch grooter afmetingen aan dan waarop gerekend was. Voor de eerste maal werden deze arbeiders in een algemeene beweging betrokken.

Den 8sten April, den dag dat de behandeling der dwangwetten in de Kamer ten einde liep, proklameerde het komité van verweer, om de spoorwegstaking die bij den dag verder af brokkelde te hulp te komen, de algemeene werkstaking. Dit was natuurlijk de laatste noodkreet. Te Amsterdam gaven 8000 diamantbewerkers (in dien tijd de best georganiseerde arbeiderskategorie) en het meerendeel der bouwvak-arbeiders aan de oproeping gehoor. Ook eenige groepen van gemeentewerklieden legden het werk neer, dat hierop gedeeltelijk door militairen overgenomen werd. Buiten Amsterdam werd hier en daar in de grootere steden nog in enkele bedrijven (bouwbedrijf, metaalbewerking, drukkersbedrijven) gestaakt; alles bijeengenomen omvatte de staking over het geheele land 50 à 60.000 arbeiders, waarvan ongeveer 30.000 te Amsterdam.

Den 9den April 's middags nam de Tweede Kamer de dwangwetten aan en in den daarop volgenden nacht besloot het Komité om de staking op te heffen. Hoewel hier en daar niet zonder strubbelingen, zoo waren toch enkele dagen later alle stakingen, die met de algemeene beweging samenhingen, ten einde.

Onmiddellijk na de opheffing kwam het tot bittere tweedracht en scherpe twisten tusschen sociaaldemokraten en anarchisten. Deze laatsten beweerden dat de ‘parlementairen’ door hun ‘verraad’ den strijd hadden doen mislukken, - een onzinnige bewering waarvoor een later onderzoek geen enkel bewijs opleverde. Erger dan de verloren slag, de zoo goed als vernietigde organisatie van het spoorwegpersoneel en de ernstige verzwakking van verscheiden andere organisaties, erger dan het ontslag van de 5000 man, slachtoffers van de wraak der spoorwegmaatschappijen - erger, omdat zij langdurige nadeelen voor de geheele arbeidersklasse veroorzaakte, - was de verscherpte tegenstelling tusschen de beide richtingen in de beweging, die de Aprilstaking achterliet. De ‘moderne’ richting stichtte kort daarna het Verbond van Vakvereenigingen, dat weldra tot hoogen bloei kwam en bij het uitbreken van den wereldoorlog over de 100.000 arbeiders telde, maar toen reeds in hoogen graad door opportunisme was aangetast. De syndikalisten of ‘onafhankelijken’ werden nog meer gestijfd in hun parlementaire vooroordeelen. Het geloof in de ‘algemeene werkstaking’, als eenig heilmiddel in tegenstelling tot politieke organisatie en parlementaire aktie geprezen, werd door de nederlaag in het minst niet aan 't wankelen gebracht, omdat men deze toeschreef aan het verraad der parlementairen. Zoo werd in de gemoederen der eenen het stembiljet en de mechanische macht van het aantal - en in de gemoederen der anderen het mirakel der ‘algemeene werkstaking’ steeds meer tot een afgod.

De wrange vruchten van het absolute uiteenvallen der nederlandsche vak-

beweging in twee richtingen en van het falen der sociaaldemokratie als algemeene proletarische klassepartij, openbaarden zich op bedroevende wijze bij den strijd van de zeelieden en de transportwerkers, die, in samenhang met de groote worsteling van het engelsche transportproletariaat, in Juni 1911 in de Amsterdamsche en Rotterdamsche havens uitbrak. Te Amsterdam hadden de syndikalistische organisaties de leiding; dit feit beschouwden de modernen als een reden om zich aan den strijd te onttrekken en de officieele sociaaldemokratie om haar plicht als voorvechtster der proletarische klassebelangen te verzaken. Het scherpe karakter van den strijd, die door de arbeiders en hun vrouwen met standvastigen moed gevoerd werd, de halsstarrigheid der ondernemers, die hun standpunt van absolute alleenheerschappij niet wilden opgeven, het schandelijke partijkiezen der overheid, die het gebouw der zeeliedenorganisatie door militairen liet bezetten, de ruwe geweldenarij der politie, die in de arbeiderswijk Kattenburg zonder provokatie een nachtelijk bloedblad aanrichtte, - al deze feiten schenen de arbeiderspartij te moeten nopen tot het verleenen van materieelen en moreelen steun. Maar de arbeiders werden verslagen zonder dat de S.D.A.P. een vinger roerde om hun te hulp te komen. De verraderlijke triomfkreet, die hun nederlaag aan het dagblad 'Het Volk' ontlokte, en de ergerlijk tendentieuze wijze waarop de staking van dien kant als 'anarchistische mikmak' werd gekarakteriseerd, droegen er begrijpelijkerwijze toe bij, om den fanatieken haat, in de kringen der syndikalistische arbeiders tegen de 'parlementairen' en de 'modernen' gekoesterd, nog aan te wakkeren.

Zwitserland is een der eerste landen geweest, waar het spoorwegpersoneel door staking zijn eischen wist door te zetten. De zwitsersche spoorwegstaking van Maart 1897 was, evenals de nederlandsche van Januari 1903, een gevolg van opgekropte ontstemming en diepe ontevredenheid onder het personeel, welks verzoeken om verbetering van arbeidsvoorwaarden jarenlang door de direktie geïgnoreerd waren. Ofschoon de staking niet onverwacht, maar eerst na langdurige onderhandelingen uitbrak, slaagde de direktie er niet in haar op eenige wijze te verzwakken. Op de noordoostelijke lijnen stond het verkeer geheel stil en het personeel van verschillende andere lijnen was gereed om zoo dit noodig bleek voor de overwinning, onmiddellijk de solidariteitsstaking te proklameeren. Maar het bleek niet noodig. De zegepraal der spoorwegarbeiders was snel en volkomen: de direktie verklaarde zich bereid om de voornaamste eischen toe te staan; daarop werd een scheidsgerecht benoemd en de arbeid weer opgenomen. Tot de overwinning der arbeiders droeg ongetwijfeld de onpartijdige houding der regeering bij; de staking kwam haar blijkbaar niet ongelegen met het oog op haar plannen tot nationaliseering van het spoorwegwezen.

Geheel anders was het optreden der zwitsersche autoriteiten bij de alge-

meene ééndaagsche proteststaking te Zürich in Juli 1912. Deze gebeurtenis, de eerste van haar soort in het kleinburgerlijk-demokratische Zwitserland waar de klassenstrijd, vooral in het 'duitsche' gedeelte, tot aan den wereldoorlog doorgaans rustige, bijna gemoedelijke vormen aannam, werd uitgelokt door het partijkiezen der overheid voor de ondernemers, in een strijd door slotenmakers en schilders tot verkorting van arbeidstijd. Politie en justitie steunden de patroons, die de hulp al hadden van de ondernemers-organisaties. De vreemdelingen onder de stakers werden het land uitgezet, onbeteekenende stakingsdelikten zwaar gestraft. Dat ten slotte de politie haar hooge bescherming verleende aan het kapitaal dat vreemde onderkruipers invoerde, deed voor de arbeiders de maat overloopen. Het kwam tot botsingen waarbij bloed vloeide, en toen hierop een verbod van posten werd uitgevaardigd, wekte dit algemeen onder de arbeiders groote verontwaardiging. Een spoedreferendum door de vakvereenigingen gehouden, stemde voor een ééndaagsche plaatselijke proteststaking. Deze werd gehouden tegen den wil der partijleiding: 20.000 arbeiders, - vier vijfden van het geheele aantal in de stad Zürich, - namen aan haar deel. Reeds in den vroegen morgen werd het werk neergelegd; de typografen, het spoorwegpersoneel en de post-, telegraaf- en telefoonbeambten waren van deelneming vrijgesteld; maar alle andere gemeentebedrijven, ook de tram, deden mee. Het verkeer stond volkomen stil. Alle cafés en kroegen waren gesloten, evenals een groot deel der winkels en magazijnen. De rust werd nergens verstoord, ondanks de provoceerende houding der kantonale autoriteiten, die de troepen in de kazerne konsigneerden. De ondernemers beantwoordden de staking met een uitsluiting van eenige dagen; de rechtbanken beschouwden haar als 'oproer', maar de gerechtelijke vervolging tegen een groot aantal deelnemers aan de staking bevolen, liep op niet veel uit.

Zweden is een van de tweede rangs-staten van Europa, waar de industrieele ontwikkeling, dank zij den rijkdom aan ertsen en de vele levende wateren, geschikt om als beweegkracht te dienen voor elektrisch bedrijf, in de laatste halve eeuw het snelste tempo heeft aangenomen. In 1870 leefde nog 72% der bevolking op het platteland; in 1900 was dit percentage tot 54% verminderd. Het aantal fabrieken steeg tusschen 1896 en 1907 van 9745 tot 11.659; het aantal arbeiders van 238.181 tot 303.629. Echter, van nog meer belang dan deze stijging was de snelle koncentratie van het kapitaal en de daarmee gelijken tred houdende aaneensluiting der ondernemers.

De drie grootste zweedsche ondernemers-vereenigingen, die omstreeks 1900 bijna 260.000 arbeiders in dienst hadden, waren toen reeds geheel en al op den aanval ingericht. Een stelsel van onderlinge verzekering tegen verliezen door onderbrekingen der produktie en van hooge boeten bij handelingen tegen de statuten, vergemakkelijkte de uitsluitingstaktiek die ook vóór de geweldige

worsteling van 1909 reeds herhaaldelijk door de ondernemers werd toegepast. Zoo werden in 1905 18.000 metaalbewerkers uitgesloten; vijf maanden lang duurde deze strijd die met de zegepraal der ondernemers eindigde.

Tegenover de hechte patroons-organisatie was de hoofdmacht van het zweedsche proletariaat in het sociaaldemokratische vakverbond georganiseerd, dat in 1909 162.000 leden telde. Daarnaast bestonden enkele onbeteekenende vereenigingen van kerkelijke, liberale en 'gele' arbeiders. Beide partijen hadden dus een hoogen graad van organisatie bereikt.

De oorzaak der groote uitsluiting van 1909 was de taktiek der patroons, om met behulp der krisis een algemeene loonsverlaging door te zetten. Sedert 1907 waren de aanvallen der ondernemers op den loonstandaard aan de orde van den dag geweest; in sommige bedrijven poogden zij de loonen met 25% te verlagen. Ook wilden zij de arbeiders dwingen om midden in de krisis ongunstige kollektieve kontrakten af te sluiten, die jarenlang elken strijd voor verbetering van arbeidsvoorwaarden zouden beletten. Deze laatste eisch gaf aanleiding tot de grootste worsteling tusschen kapitaal en arbeid, die Zweden nog had beleefd. Den 12^{den} Juli proklameerde de 'Vereeniging van Zweedsche Arbeidsgevers' de algemeene uitsluiting in de cellulose- en de houtindustrie. Gaven de arbeiders niet toe, dan zou de uitsluiting systematisch steeds meer worden uitgebreid, zoolang tot zij alle 163.000 arbeiders, in dienst bij de vereenigde ondernemers, omvatte.

Wilden de vakvereenigingsbestuurders de moreele en finantieele kracht hunner leden niet langzaam zien uitteren, het niet aanzien hoe de 'afmattingsstrategie' van den vijand de organisaties onherroepelijk uitputte, dan moesten zij op hun beurt tot den aanval overgaan. Een 'defensief offensief' was de eenige taktiek, die kans op succes bood.

De zweedsche 'moderne' vakvereenigingsbestuurders waren allerminst revolutionairen, integendeel overtuigde aanhangers der 'geleidelijke' methode, der taktiek van schikking en vergelijk, der wettelijkheid tot elken prijs en der opportunistische staatskunst. Door de algemeene werkstaking uit te roepen - de omstandigheden dwongen er hen toe - pasten zij een taktiek toe, die eigenlijk tegen hun opvattingen indruischte. Deze zelfde opvattingen brachten hen er toe om de staking, toen zij niet te vermijden bleek, zooveel mogelijk als een 'zuiver ekonomischen strijd' te voeren, en alles te voorkomen, wat haar het karakter van een revolutionair-sociale worsteling geven kon. Ook Branting, de leider der zweedsche sociaaldemokratische kamerfraktie, legde in het parlement telkens nadruk op het feit, dat de staking zich uitsluitend tegen de ondernemersorganisatie richtte.

Uit hoofde van hun inzichten besloten de vereenigingsbestuurders om de staking zoo veel doenlijk te beperken. Zij gelastten dat de typografen, het spoorwegpersoneel, de arbeiders bij de waterleiding, de gasfabrieken en eenige

andere gemeentelijke bedrijven, aan het werk zouden blijven. Door dit bewijs van gematigdheid hoopten zij de publieke opinie gunstig voor de arbeiders te stemmen. Ook stond het spoorwegpersoneel vrijwel buiten de socialistische beweging en wist men niet zeker of het zich bij de staking aan zou sluiten.

De energie en de eensgezindheid waarmee de arbeiders, ongeorganiseerden zoowel als georganiseerden, zich in den strijd wierpen, waren volkomen. Ongeveer 200.000 georganiseerden en 100.000 ongeorganiseerden volgden het parool, zij wedijverden in opofferingsgezindheid, standvastigheid en zelfbeheersching. Na een volle maand waren door het geheele land nauwelijks 10 á 15% der stakers afgevallen; in enkele groote centra zooals Stockholm, stonden zoo goed als allen nog pal.

Reeds na enkele dagen was gebleken, dat ondanks de voorzichtige taktiek der leiders en het bezonnen optreden der massa's, de burgerlijke klassen zich als één man tegen de staking keerden. Staat en publieke opinie wendden tegen het proletariaat alle middelen aan, waarover zij beschikten: beloften, bedreigingen, leugens en valsche berichten, intimidatie en militair vertoon, arrestaties op groote schaal en organisatie van onderkruiperij door bourgeois en intellektueelen. De voortdurende verspreiding van sensationeele leugenberichten door de burgerlijke pers, die de staking elken dag ‘dood’ verklaarde, wekte zoozeer de verontwaardiging der typografen op, dat zij met schending van de bepalingen van hun kollektief kontrakt in een schoone opwelling van verontwaardiging en klasse-solidariteit het werk neerlegden. Deze kontraktbreuk nam de burgerlijke klasse hun natuurlijk hoogst euvel.

Ondersteuning in geld werd niet verleend, maar de goede organisatie der levensmiddelenvoorziening droeg er veel toe bij, den arbeiders hun langdurig volhouden mogelijk te maken. Uitmuntend werk deden de koöperatieve bakkerijen, waarvan b.v. die te Malmö dag en nacht doorwerkte; op verschillende plaatsen hadden de arbeiders brood, terwijl de burgerlijke klasse het moest ontberen. De deensche arbeiders stuurden herhaaldelijk schepen vol levensmiddelen; uit Duitschland kwamen groote geldsommen ter ondersteuning. De arbeiders der bedrijven waarin doorgewerkt werd, stonden de helft van hun loon af; onder de soldaten en marine-matrozen werden geregeld kollekten voor de stakers gehouden, tot de autoriteiten dit verboden.

Maar ondanks alles bleek het kapitaal het sterkste. Toen de werkgevers zich onverzettelijk toonden, besloten de leiders, na vijf weken van strijd, dat de staking ‘beperkt’ zou worden; 100.000 arbeiders namen het werk weer op. Dit besluit beteekende feitelijk de erkenning der nederlaag: de kracht van den strijd was van nu af aan gebroken. Een arbitrage-voorstel der regeering was zóó ongunstig voor de arbeiders, dat zij er niet op konden noch mochten ingaan. Karakteristiek vooral in dit voorstel was de eisch van opneming eener bepaling in de statuten der vakvereenigingen, dat tot staking

slechts mocht worden besloten, zoo vier vijfden der uitgebrachte stemmen zich daarvóór verklaarden.

Nadat de onderhandelingen afgesprongen waren bloedde de staking langzamerhand dood, enkele uitsluitingen werden echter nog maandenlang gehandhaafd. Verscheidene ondernemers dwongen 'hun' arbeiders door dreigement met ontslag tot een schriftelijke verklaring dat zij uit de vakorganisatie traden. De bonden waren te zeer verzwakt, om zich tegen deze schandelijke schending van het vereenigingsrecht te kunnen verzetten. Vele der energiekste jonge arbeiders weigerden zich aan de vernederingen die het zegevierende kapitaal hun wilde opleggen te onderwerpen; zij emigreerden naar Canada of Brazilië.

Echter, de vernietiging der vakbeweging of althans haar verlamming voor lange jaren, zooals het kapitaal zich voorgesteld had, gelukte niet. Een kern bleef over en zoodra de ekonomische konjunktuur verbeterde, begonnen de organisaties weer krachten te verzamelen. Een nieuwe uitsluiting in 1911, die 32.000 noorsche en 40.000 zweedsche arbeiders omvatte, liep op een nederlaag van het kapitaal uit.

De ongelukkige afloop der groote worsteling van 1909 voerde in Zweden wel niet tot zulke hevige inwendige twisten als de mislukte algemeene werkstaking van 1903 in Nederland, maar zij droeg toch bij tot het sterker worden eener syndikalistische richting in de vakbeweging, die den opportunistischen geest waarin de groote staking geleid was scherp kritiseerde en in dien geest een belangrijke faktor van de nederlaag zag. Reeds eerder was tegen het toenemende reformisme der partijleiding en der kamerfraktie in den jeugdbond een meer radikale en anti-militaristische strooming opgekomen. Zoo droeg de staking er toe bij om de taktische en principieele verschillen in het zweedsche proletariaat te verscherpen.

Wij komen nu aan Engeland, naast Rusland het land waar de massabeweging de grootste afmetingen aannam.

Een halve eeuw lang hadden de engelsche trade-unions in de algemeene europeesche beweging een in wezen kontra-revolutionaire strooming gevormd. Ten eerste, omdat zij de vakorganisatie beschouwden als den eenig-noodigen vorm van arbeiders-organisatie. En ten tweede, omdat zij theoretisch gegrond vest waren op de leer der belangen-harmonie tusschen kapitaal en arbeid.

Dit burgerlijke standpunt der engelsche vakbeweging had ten gevolge, dat haar strijdbaarheid voortdurend afnam. Stakingen werden meer en meer opgevat niet als een normale uiting der klassetegenstellingen, maar als een in uitzonderingsgevallen onvermijdelijk kwaad, waardoor bijzonder-reaktionaire elementen uit de bourgeoisie tot rede gebracht moesten worden. Steeds veelvuldiger werden zij ondervangen door een taktiek van 'vreedzaam vergelijk' met de

ondernemers, gegrondvest op een uitgebreid stelsel van verzoeningsraden en scheidsgerechten. Tusschen 1900 en 1909 werden door deze verzoenings-machinerie 7508 geschillen bijgelegd, terwijl in nauwelijks 1% der gevallen een staking was voorafgegaan.

Echter, in deze zelfde jaren gaven de nieuwe strekkingen in de ekonomische ontwikkeling van het engelsche kapitalisme, samenhangend met het verlies van zijn industrieel monopolie op de wereldmarkt, aan de engelsche arbeiders vele bittere lessen over de natuur dier belangenharmonie tusschen kapitaal en arbeid te slikken. De produktiviteit de verschillende bedrijfstakken nam geregeld toe, tusschen 1875 en 1908 steeg het inkomen der kapitalistische klasse met 40%; de arbeiders daarentegen, zelfs de geschoolden en georganiseerden, vielen, vooral sedert het begin der eeuw, ten prooi aan absolute verarming, daar de stijging der loonen geen gelijken tred met die der prijzen hield. Wat de ongeorganiseerden aangaat, die met hun gezinnen ongeveer 20 millioen menschen telden, krachteloos en futloos vegeteerden zij voort, door het kapitaal gekweld, door ‘de aristokratie van den arbeid’ in den steek gelaten en als minderwaardigen verachtelijk behandeld.

Maar naarmate verbeterde machines allengs den arbeid der ongeschoolden meer waarde gaven, en aan dien der geschoolden een deel van zijn waarde ontnamen, nam de druk van den ongeschoolden op den geschoolden arbeid toe en werd deze laatste in zijn gunstige positie bedreigd.

Ook de verzoeningsinstellingen kwamen ten goede aan de ondernemers; het gelukte dezen vaak, de onderhandelingen, die in den regel verschillende trappen moesten doorloopen, dermate sleepend te houden, dat daarmee jaren gemoeid waren.

Bij de toenemende belemmering van het stakingsrecht door de scheidsgerechten en de verzoeningsraden kwam de achterlijke inrichting van het engelsche vakvereenigingswezen zelf. De vakorganisatie, verbrokkeld als zij was in een aantal bonden en vereenigingen, uiterst uiteenloopend van aard en omvang, vaak op de kleinzieligste wijze tegen elkaar konkurreerend en elkaar bestrijdend, werd steeds machteloozer tegen het zich rustig centraliseerende, vastberaden opdringende kapitaal.

Zoo dwong de sociale nood de engelsche arbeiders ten slotte tot verzet tegen verstarde denkvormen en tegen instellingen, die zich zelven overleefd hadden. En bij hun onstuimige pogingen, om zich het dwangbuis dat hun vrijheid van beweging belemmerde van het lijf te scheuren, kwamen zij onmiddellijk in konflikt met de machtige bureaukratie die zij hadden gekweekt om hun wil uit te voeren en hun belangen te verdedigen. Behalve het feit, dat deze bureaukratie reeds door den aard van haar werkkring en milieu konservatief en vredelievend gestemd was, beïnvloedde het vooruitzicht op de voordeelige regeeringsbetrekkingen, die vaak in den loop der jaren hun deel werden,

niet zelden de maatschappelijke opvattingen der vakvereenigingsbeambten.

De stakingen der engelsche arbeiders kregen tengevolge van dit alles in deze jaren vaak het karakter van spontane opstandigheid tegen den wil hunner officieele leiders en moesten met verbreking der bestaande kontrakten worden doorgezet. Behalve door hun uitbreiding, door de hardnekkigheid waarmee zij werden volgehouden, door hun scherp klassekarakter en vaak onstuimig verloop, waren ze nog merkwaardig door de verbroedering die zij brachten tusschen geschoolden en ongeschoolden; iets, wat in Engeland geheel en al nieuw was.

In 1907, juist tien jaar na een grooten strijd der machinebouwers voor den 9-urendag, een strijd, welks ongelukkige afloop een tijdperk van algemeene ontmoediging, absolute stilstand van het ledental en 'schikkingspolitiek tot elken prijs' in de wereld der trade-unions had ingeluid, kwamen de eerste kenteekenen dier sociale gisting onder de arbeiders tot uiting, welke de publieke opinie weldra als 'Labour unrest' betitelde. Vooral onder het spoorwegpersoneel, dat dreigde door staking de erkenning der organisaties af te dwingen, nam deze onrust groote afmetingen aan. Maar de verbrokkeling tusschen de verschillende vereenigingen bleek te erg dan dat eenheid van optreden mogelijk geweest zou zijn. Het dreigende onweer dreef ditmaal voorbij, en een ingewikkeld raderwerk van verzoeningsinstellingen, door vakvereenigingsbeambten en spoorwegdirekties in elkaar geprutst, werkte een paar jaar lang als een domper, waaronder de strijdlust der arbeiders werd verstikt.

De ekonomische krisis van 1907 gaf ook in Engeland den ondernemersbonden de gelegenheid, om tot aanvallen op den loonstandaard over te gaan. Scherpe konflikten, waarbij ten slotte 150.000 stakers en uitgeslotenen betrokken waren, braken uit in de textielindustrie. Na een hardnekkig gevoerden strijd moesten de arbeiders bukken.

Maar het hoofdterrein van de ekonomische worstelingen in deze jaren was de mijnstreek van zuid-Wales. Reeds in den winter van 1905/6 waren daar, tengevolge van den toenemenden druk van het kapitaal, dat snel tot den trustvorm uitgroeide, een aantal stakingen uitgebroken. In 1908 herhaalde zich de stakingsbeweging; ditmaal was zij gericht tegen de pogingen der ondernemers, om de invoering van den wettelijken 8-urendag te gebruiken voor aanslagen op het loon. De verbitterde strijd, die Wales herhaaldelijk aan den rand der algemeene mijnwerkersstaking bracht, eindigde met de afsluiting van voor de arbeiders ongunstige kollektieve kontrakten.

Geen wonder dat reeds in 1910 een nieuwe worsteling uitbarstte, langduriger en heviger dan één der vorigen, en waarbij ten slotte 12.000 man betrokken werden. Ditmaal was de afschaffing der glijdende loontarieven de inzet. De oudere bestuurders, opgevoed in eerbied voor de liberale staathuishoudkunde en in de leer der belangenharmonie, waarvan de glijdende loon-

schaal een praktische toepassing was, verzetten zich met alle macht tegen de staking, terwijl vele jongere, min of meer socialistisch-denkende beambten haar steunden. Het tartende optreden eener groote politie-macht, op de been gebracht om de 'vrijheid van arbeid' te beschermen, voerde herhaaldelijk tot bloedige botsingen. Tevergeefs trachten de stakers te bewerken, dat de algemeene werkstaking in alle bekkens van zuid-Wales geproklameerd werd. Ondanks den ongunstigen keer dien de staking door het gemis van solidariteit der andere organisaties van mijnwerkers nam, bleven de arbeiders maandenlang volhouden. Telkens en telkens weer verwierpen zij de vredesvoorwaarden, hun door hun bestuurders voorgelegd en aangeprezen. Ten slotte dwong uitputting hen, het hoofd in den schoot te leggen. Niets meer hadden zij bereikt, dan een armzalige loonsverhooging.

Nog karakteristieker voor de opstandige stemming ook van arbeiderskategorieën, die tot dusver nooit neiging hadden getoond om van afgebakende paden af te wijken, was de strijd op de scheepswerven in Schotland, aan de Clyde en de Tyne. Gedurende den zomer van 1910 kwamen er verscheiden gevallen van verzet tegen de vakvereenigingsdiscipline voor, die tot lokale konflikten leidden. Begin September weigerden op twee werven kleine arbeidersgroepen om zich te onderwerpen aan de bijzonder ongunstige bepalingen van een kollektief kontrakt, in 1907 onder den druk der krisis afgesloten. Tegen den wil hunner bestuurders legden zij met verbreking der kontraktueele bepalingen het werk neer, waarop de ondernemers alle ketelmakers op de overige werven uitsloten en van den vakbond waarborgen tegen herhaling van een dergelijke kontraktbreuk verlangden. De bestuurders waren er sterk voor deze waarborgen te geven. De leden echter weigerden beslist, zij lieten zich na lange vruchtelooze onderhandelingen ten getale van 15.000 uitsluiten, ofschoon ze wisten op geen stakings-ondersteuning te kunnen rekenen.

Veertien weken lang duurde de strijd, die ten slotte aan de arbeiders de volledige overwinning bracht; hun zegepraal baarde natuurlijk groot opzien in de arbeidersklasse en verhoogde algemeen haar opgewekte, strijdlustige stemming.

Het jaar 1911 zou hiervan de bewijzen brengen. In dat jaar toch vond de geweldige, ongeëvenaarde uitbarsting in het transportbedrijf plaats, die Engeland, naar de uitdrukking van een burgerlijk blad, aan den rand bracht van den burgeroorlog.

Met name in het transportbedrijf te land en te water was de toestand der arbeidersklasse in de laatste jaren hoe langer hoe slechter geworden door de centralisatie van het kapitaal, dat in de Shipping Federation een der machtigste internationale patroonsbonden van de wereld gesticht had. De invloed der arbeidersorganisaties in het zee- en havenbedrijf werd al geringer.

In 1910 begon de voorzitter der engelsche zeeliedenorganisatie, Havelock

Wilson, zijn groote kampagne voor een internationale zeeliedenstaking, die in Engeland veel sympathie vond.

Op de internationale konferentie in het voorjaar van 1911 gehouden tusschen de afgevaardigden der zeeliedenorganisaties van Denemarken, Engeland, Duitschland, Zweden, België, Noorwegen en Holland bleek echter, dat in Duitschland, Zweden, Noorwegen en Denemarken van een staking niets zou komen. In Duitschland had overleg met de reeders reeds tot eenige verbetering geleid; in Noorwegen was een wetsontwerp ingediend dat aan vele grieven der zeelui tegemoet kwam en in Zweden gevoelde men zich nog te zwak na de groote uitsluiting van 1909. Zoo werden deze landen uitgeschakeld en bleef de internationale aktie tot België, Nederland en Engeland beperkt[1],

Den 14^{den} Juni werd te Londen, Liverpool, Manchester, Newcastle, Cardiff, Bristol, Southampton en Hull de algemeene zeeliedenstaking geproklameerd. Gedurende de eerste dagen ontbrak alle eenheid van optreden. ‘Er werd plaatselijk gewerkt en plaatselijk onderhandeld, veelal buiten de organisatie om.’ Waar gedeeltelijke koncessies, met name van geldelijken aard, bereikt werden, werd de strijd afgebroken. Vele der niet bij de Shipping Federation aangesloten reeders gaven spoedig toe, wat natuurlijk de stakers zeer aanmoedigde.

Intusschen schenen in 't algemeen de kansen voor de zeelieden niet gunstig te staan, toen plotseling te Goole en Hull, kort daarna ook te Liverpool en Grimsby, groote sympathie-stakingen van dokwerkers en voerlieden uitbraken, die weldra tot een algemeene transportstaking aangroeiden. Nu veranderde de geheele situatie.

In sommige havens, o.a. te Hull, deden de gevolgen der staking zich al spoedig geducht gevoelen. In heel het dichtbevolkte distrikt begon gebrek aan levensmiddelen te heerschen, de prijzen der aardappelen stegen snel, 17.000 ton kolen konden niet verscheept worden. De groote handelslichamen wendden zich tot de regeering en verzochten haar tusschenkomst, met het gevolg, dat weldra te Hull en te Bristol een voor de arbeiders gunstige schikking tot stand kwam. Te Liverpool verklaarden de leden der Shipping Federation zich bereid de eischen der stakers toe te staan, hierdoor echter kwam er nog geen einde aan den strijd daar de dokwerkers, die onder het stellen van eigen eischen de sympathiestaking waren begonnen, nu en met goed gevolg, den daadwerkelijken steun der zeelieden verlangden. In den loop van Augustus nam daardoor te Liverpool de staking een steeds scherper karakter aan.

In de eerste helft van Juli breidde de beweging zich uit tot de havens van zuid-Wales, te Cardiff groeide zij aan tot een algemeene staking in de transportbedrijven.

Hiermee was feitelijk in alle groote engelsche havens, op Londen na, de

1) Over het verloop van den strijd in de beide eerstgenoemde landen, zie blz. 250-257.

handel volkomen verlamd. Natuurlijk lag de kracht der staking voor een deel in het feit, dat zij de ondernemers overrompelde; deze hadden voor tegenmaatregelen geen tijd gehad.

Aanvankelijk waren de Londensche havenarbeiders buiten de beweging gebleven; door koncessies hoopten de reeders alsnog een staking in de grootste haven der wereld te voorkomen. Op een vergadering der georganiseerden, den 28sten Juli gehouden, verklaarden deze zich vóór aanneming der voorwaarden, hun door de ondernemers aangeboden. Maar toen gebeurde er iets geheel onverwachts. Vele arbeiders weigerden op de overeengekomen voorwaarden aan het werk te gaan, de ongeorganiseerden sleepten de georganiseerden mede, de leiders waren genoodzaakt de massa's te volgen, de beweging verspreidde zich als een laaie brand. Den 5den Augustus werd de algemeene staking in de dokken en havens uitgeroepen en den dag daarop vond een massabetooging plaats op Trafalgar-plein - de eerste groote openbare demonstratie van het haven-proletariaat sedert den strijd van 1880, - waaraan 50.000 man deelnamen. Daags daarop legden ook de voerlieden het werk neer; dit was voor den Londenschen handel de laatste slag. De geest van solidariteit was zóó volkomen, dat voor hervatting van den arbeid door sommige groepen, eer allen het doel bereikt hadden, geen de minste vrees behoefde te bestaan.

Nu werden de toestanden in de metropolis moeilijk. Gebrek aan benzine dwong tot inkrimping der motorbusdiensten. Enorme voorraden vleesch, graan en vruchten lagen in de opslagplaatsen te bederven, voor een groot deel moesten zij na den strijd op last der gezondheidskommissie worden vernietigd. Duizenden fabrieksarbeiders raakten werkeloos door gebrek aan grondstoffen voor de industrie. De houding der massa was zelfbeheerscht en rustig, zij dwong zelfs de bewondering van felle tegenstanders af. Botsingen met de politie kwamen bijna niet voor minister Churchill kreeg geen kans om de soldaten die te Aldershot gereed gehouden werden op de Londensche arbeiders los te laten. Kalm en onverzettelijk bleven deze vasthouden aan het parool: ‘geen man aan het werk zonder toestemming van het bestuur der federatie van transportarbeiders.’ Hun solidariteit droeg goede vruchten: de ondernemers moesten bukken. Op den avond van den 11den werd voor alle betrokken arbeiders de staking opgeheven en den volgenden dag de arbeid algemeen hervat; de verkregen voordeelen waren aanzienlijk; in sommige bedrijven verkregen de arbeiders een verkorting van den werktijd met twee uur, in andere 25% loonsverhooging; alle organisaties werden erkend.

De sterke beroering in het transportbedrijf trok op vele plaatsen ook de spoorwegarbeiders mede, wier ergste grief de verzoeningsraden waren, hun in 1907 door Lloyd George opgedrongen. In verschillende groote spoorwegcentra: Hull, Manchester, Bristol, Liverpool, Grimsby, enz. legden zij, meest tegen den wil hunner bestuurders, het werk neer. Al was de spoorwegstaking

niet algemeen, zij was toch uitgebreid genoeg om, in de week tusschen 15 en 22 Augustus, het vervoer en verkeer in Engeland in hooge mate te desorganiseeren. Merkwaardig, ofschoon in harmonie met het instinktmatige karakter der geheele beweging was het feit, dat de spoorwegarbeiders aanvankelijk niet overal bepaalde eischen stelden. Eerst na verscheiden dagen kwam de eisch van een minimumloon op den voorgrond. Ook nu waren het de ongeorganiseerde arbeiders van het goederenvervoer die op verschillende plaatsen het sein voor de beweging gaven. Op aandrang der arbeiders besloten de hoofdbesturen der vier voornaamste bonden op 15 Augustus, om de algemeene spoorwegstaking te proklameeren, tenzij de maatschappijen zich binnen een etmaal bereid verklaarden te onderhandelen, Toen greep de regeering opnieuw in met het voorstel tot instelling eener koninklijke kommissie van onderzoek naar de werking der verzoeningsraden. De direkties waren hiervoor natuurlijk dadelijk te vinden; de vakvereenigingen weigerden, nadat hun verzoek aan Asquith om van de direkties de erkenning der organisaties te verkrijgen kortaf was afgewezen. Nu toonde de regeering haar waren aard: 50.000 militairen werden gezonden om de lijnen te bewaken, 3000 man met artillerie uit Aldershot naar Londen gedirigeerd; genie-soldaten namen de plaatsen der stakende machinisten in. Het kwam tot veelvuldige botsingen tusschen stakers en militairen, te Llanelly in Wales vielen zeven dooden. Het aantal stakers nam snel toe, de schattingen loopen uiteen van 140.000 tot 200.000 man van de 450.000, die tot het eigenlijke spoorwegpersoneel behoorden. De mijnwerkers in zuid-Schotland en de machinebouwers werden onrustig en toonden groote neiging om een solidariteitsstaking te beginnen. Onder deze omstandigheden slaagde de regeering er in de spoorwegmaatschappijen over te halen tot eenige toegevendheid: zij beloofden de organisaties te erkennen. De voornaamste bepaling in de nu gesloten overeenkomst was, dat beide partijen hun medewerking zouden verleenen aan eene door de regeering te benoemen kommissie van onderzoek.

Tevergeefs poogden de officieele leiders deze overeenkomst voor te stellen als een ‘groote overwinning’ der arbeiders. Vele dezer laatsten gevoelden zeer goed dat het aan de demagogie der regeering, aan het opportunisme der vakvereenigingsbestuurders en aan het geknoei der parlementariërs van de Labour-party, opnieuw gelukt was de staking te doen eindigen op het oogenblik, dat zij werkelijken maatschappelijken druk begon uit te oefenen. De socialistische organen, zoowel ‘Labour Leader’ als ‘Justice’, lieten zich over de schikking scherp afkeurend uit. De uitspraak der koninklijke kommissie stelde later volkomen hen in het gelijk, die het uitbazuinen der overeenkomst als een overwinning van het spoorwegpersoneel een grove misleiding hadden genoemd.

Door de geweldige beweging in het transportbedrijf was de stakings-energie van het engelsche proletariaat nog niet uitgeput. Een jaar later, in 1912, open-

baarde zich opnieuw bij de algemeene mijnwerkersstaking de diepe innerlijke verandering in de massa's.

De groote mijnwerkersstaking van 1912 stond in het teeken van het minimumloon, de leus, door de mijnwerkers van zuid-Wales reeds vijf jaar vroeger aangeheven. Voor den engelschen bergbouw beteekende deze eisch een breken met diep-gewortelde tradities, immers het loonstelsel was sedert lange jaren op een kombinatie van stukloon en glijdende tarieven opgebouwd. In 1910 voor 't eerst door den landelijken bond gesteld, vond de nieuwe leuze grooten weerklank en werd zij weldra tot een punt van praktische politiek. De spoorwegstaking van 1911 had een meesleepende werking op de mijnwerkers; reeds waren zij op het punt zich in de beweging te storten, toen deze stilgezet werd. In het begin van het volgende jaar echter besloot de landelijke bond tot staking nadat alle onderhandelingen op de onverzettelijkheid der steenkool-koningen van zuid-Wales schipbreuk hadden geleden. Dit besluit werd et 445.800 stemmen tegen 115.720 aangenomen. Maar ook na de stemming duurden de onderhandelingen nog voort, de vakvereenigingsbestuurders toonden zich bereid tot verdere koncessies. Eindelijk, den 20sten Februari, brak de staking uit; tevergeefs deed de regeering een laatste poging om de katastrofe te voorkomen; de arbeiders, die in de lange voorafgaande onderhandelingen haar partijdigheid en demagogische misleiding hadden leeren kennen, weigerden om op het regeeringsvoorstel in te gaan. De groote strijd begon. Zooals de beweging van 1911 in het transportbedrijf, vergeleken bij de op zichzelf staande bewegingen der vorige jaren, een groote vooruitgang, wat eensgezindheid, klassebewustzijn en solidariteit aangaat, gebleken was, zoo getuigde de mijnwerkersstaking, die één millioen arbeiders omvatte en verscheiden weken duurde, van weer verderen nieuwen vooruitgang. De voortreffelijke discipline, de wonderbaarlijke eenheid zoowel als de doelbewuste en aktieve zelfstandigheid der massa's, maakten haar tot een prachtig schouwspel van proletarische aktie; zelden was het zoo gezien. Maar aan den anderen kant bracht deze staking tevens op treffende wijze het enorme weerstandsvermogen der burgerlijke maatschappij aan den dag. Zeven weken lang rustte de arbeid in een industrie die den grondslag vormt van zoo goed als alle ekonomische werkzaamheid. En toch leidde de staking niet tot een sociale katastrofe, zelfs nam de werkeloosheid niet onrustbarend toe, al moesten op enkele plaatsen fabrieken stilgezet, de spoorweg- en de verlichtingsdienst beperkt worden.

De reden van de betrekkelijk geringe uitwerking der staking ligt voor de hand: aan de maatschappijen was vier maanden tijd gelaten om voorraden op te stapelen. Einde Oktober 1911 was op de konferentie te Southport het stakingsbesluit gevallen en pas eind van Februari werd het uitgevoerd. Groote massa's steenkolen waren intusschen geproduceerd en verkocht geworden, zóó groot, dat bij het einde van den strijd de bedrijven nog voor een maand voorraden hadden.

Echter ook de hulpbronnen der arbeiders waren na die zeven weken nog niet uitgeput. Niet de ellende was het die hen dwong, om den strijd op te geven. Een aantal lokale organisaties beschikten nog over groote sommen, alles bij elkaar op zijn minst 16 millioen shilling. En een beroep op de solidariteit van het proletariaat in binnen- en buitenland zou zeker niet tevergeefs zijn geweest. Het was de regeering, die door haar optreden de stakers noopte aan het werk te gaan zonder de overwinning behaald te hebben. Zij had in het Lagerhuis een wet op de loonen ingediend, waarin wel is waar het beginsel van het minimumloon erkend, maar de vaststelling van het bedrag aan gewestelijke komités overgelaten werd. De totstandkoming van deze wet maakte feitelijk langer volhouden der staking onmogelijk.

De blijkbare bedoeling der regeering was, de ‘gematigde’ leiders naar zich toe te trekken, de massa's te ontmoedigen en zoo de eenheid der beweging te breken. Bleven de arbeiders na de aanneming der wet de staking toch doorzetten, dan kreeg zij het karakter van passief verzet tegen de regeering die dan maatregelen kon nemen tot invoer van kolen en tot bescherming van onderkruipers, zooals een der ministers, Sir Edward Grey, in de parlementaire debatten trouwens volmondig erkende.

Sedert het begin van den strijd hadden de oudere liberaal-gezinde vakvereenigingsbestuurders, die de invloedrijkste machtposities in handen hadden, en de massa, gesteund door vele der jongere socialistische beambten, tegenover elkaar gestaan. Met de eersten werkten natuurlijk de parlementsleden der Labour-party samen; verscheidene dezer, o.a. Snowden en Barnes, bestookten de strijdende arbeiders in de liberale pers en vielen hen telkens in den rug aan.

Op uitnoodiging der regeering werden de onderhandelingen, die den 2^{den} Maart weer opgevat waren, voortgezet tot het ontwerp einde Maart in derde lezing was aangenomen. Onmiddellijk daarna vond een referendum plaats over de vraag, of de staking al dan niet zou worden voortgezet. Meer dan 244.000 stemmen werden tegen de hervatting van den arbeid uitgebracht, tegen 201.000 er voor. Deze stemming, die groote verbazing wekte, bewees welk een diepe ontevredenheid en welk een sterk wantrouwen tegen de regeering in de massa's leefden. Natuurlijk was de meerderheid toch te klein, dan dat de staking inderdaad langer kon worden volgehouden; spoedig besloot dan ook een algemeene konferentie met groote meerderheid de hervatting van den arbeid.

Het opportunisme der leiders en het verraad der Labour Party in het parlement waren de voornaamste redenen van den onbevredigenden afloop van dezen titanischen strijd. Reeds de spoorwegstaking van 1911 had de fraktie der Arbeiderspartij, die meer dan veertig leden telde, op enkele uitzonderingen na ontmaskerd als de handlangers van ondernemers en regeering. En in al de weken die de mijnwerkersstaking duurde, brachten deze ‘arbeiders-afgevaardigden’ de geweldige sociale worsteling zelfs niet éénmaal ter sprake om het

goede recht der mijnwerkers te verdedigen en hun zaak te maken tot de zaak van het geheele engelsche proletariaat. Maar nauwelijks had de regeering haar ontwerp ingediend, of de afgevaardigden der Labour Party lieten zich vinden voor een kleine politiek van loven en bieden, waaraan zeker de mislukking der staking gedeeltelijk te wijten was, om niet eens te spreken van haar invloed op het min of meer anti-parlementaire syndikalisme, (o.a. door Tom Mann gepropageerd), dat door dergelijk optreden zeer werd bevorderd. Had een revolutionair-socialistische fraktie den strijd in het Lagerhuis gevoerd met dezelfde onbuigzame energie als de arbeiders daarbuiten, had zij dien strijd tot de zaak van het geheele proletariaat weten te maken, de staking zou het proletarische klassebewustzijn zeer versterkt, en tevens in de arbeidersklasse het begrip gewekt hebben van de beteekenis, die parlementaire aktie in dagen van sociale beroering hebben kan. Maar arbeiders-afgevaardigden van deze soort ontbraken in het engelsche Lagerhuis... en niet enkel daar.

Ook in 1912 duurde de ‘onrust’ onder de engelsche arbeiders voort, dit bleek o.a. uit een nieuwe staking, die in dat jaar om een nietige aanleiding in de Londensche haven uitbrak en 100.000 transportarbeiders meesleepte. Weldra lagen in de Londensche dokken de onbestelbare levensmiddelen bij hoopen, vele schepen konden niet gelost worden, de spoorwegen weigerden om goederen voor Londen aan te nemen, de prijzen vlogen de hoogte in. Toch ging de staking, ten deele door de houding der regeering, die duizenden matrozen der reserve stuurde om het werk der arbeiders aan de lichters over te nemen, verloren.

In dienzelfden tijd werd een tramstaking te Dublin tot uitgangspunt eener groote beweging, die onder leiding der nationalistisch-revolutionaire syndikalisten Larkin en Connolly, een zeer heftig en onstuimig karakter aannam.

De iersche arbeiders voelden zich als proletariërs uitgebuit, als zonen van een onderdrukte natie overweldigd en mishandeld: fanatieke haat tegen de engelsche machthebbers en gloeiende begeerte naar verlossing dreven hen in den strijd. In Ierland behoefde de engelsche regeering niet haar toevlucht te nemen tot een taktiek van demagogie en misleiding: hier kon zij openlijk haar kapitalistisch karakter ten toon spreiden. Door onderdrukking der vrijheid van vergadering, door veroordeeling van Connolly en Larkin tot gevangenisstraffen, door arrestaties in massa, trachtte zij de beweging te onderdrukken. Van Augustus 1913 tot Februari 1914 bleef de toestand gespannen, telkens deden zich incidenten voor (o.a. de dood van den arbeider Pyrne in de gevangenis ten gevolge van hongerstaking) die de stemming der massa's nog meer verbitterden. Het einde der beweging was verward en troebel, maar zonder eenigen twijfel had zij tot uitkomst, den haat tegen de engelsche machthebbers te vermeerderen.

De groote engelsche stakingen der jaren 1908/13, waarbij ieder konflikt de oorsprong wordt van nieuwe geweldigere worstelingen, vormen evengoed als b.v. de russische stakingen tusschen 1901 en 1903, een samenhangende, zoowel intensief zich verdiepende als extensief aanzwellende beweging.

Ofschoon uitsluitend ekonomische eischen gesteld worden, krijgt deze beweging door haar werkingen meer en meer een algemeen, dat is een politiek, en door haar methoden een sociaal-revolutionair karakter. In korten tijd overwinnen de massa's het bekrompen partikularisme dat hen tientallen jaren lang beheerscht had; sprongsgewijze nemen hun moed en hun klassesolidariteit toe; nieuwe methoden van strijd en een nieuw bewustzijn groeien bij den dag: geen theoretische uiteenzettingen, neen hun eigen daden brengen de massa's tot begrip van het wezen der kapitalistische maatschappij en van hun taak. Nog is hun wil niet vast, hun inzicht niet klaar genoeg om hen tot het einde toe de leiders te doen weerstaan, die hen telkens weer van den koninklijken weg van den klassenstrijd af- en op zijpaden willen voeren, maar bij iederen nieuwen strijd wordt hun verzet tegen den socialen vredeswaan der leiders sterker, hun besef van de noodzakelijkheid om tegenover alle verleiders en verleidingen vol te houden, klaarder en forscher.

Helaas verhinderde de traditie, de ontwikkeling en het karakter der socialistische partijen in Engeland, dat een hunner als geestelijke leider der tot nieuw leven ontwakende massa's kon optreden. Een sociaaldemokratische partij, waarin het verjongde revolutionaire marxisme zich krachtig uitte, bestond ook in Engeland niet, al kwam hier en daar, vooral in Schotland, zulk een richting in bepaalde groepen op. De Onafhankelijke Arbeiders Partij, sympathiek door de oprecht-idealistische gezindheid, die later op haar houding gedurende den wereldoorlog zulk een grooten en gelukkigen invloed zou hebben, kon de stakingsbeweging niet begrijpen en nog minder leiden, reeds omdat zij den klassenstrijd verwierp. Ook waren de meeste van hare vertegenwoordigers in het Lagerhuis, in de eerste plaats Macdonald, evenzeer besmet met opportunisme als de kopstukken der Labour Party. Maar evenmin begreep de orthodox-marxistische British Socialist Party de beteekenis der ‘labour unrest’ en der groote stakingsbeweging. Evenals de meeste der oudere marxisten op het vasteland, was haar leider, Hyndman, verstard in het geloof aan de alleen-zaligmakende kracht der parlementaire methoden; zijn partij beschouwde de groote stakingen als heroïsche maar nuttelooze krachtverspillingen van het proletariaat, dat door zelfstandige verkiezingsaktie immers zijn doel langs veel korter en gemakkelijker wegen kon bereiken. Natuurlijk kon een groep, zoozeer bij de sociale ontwikkeling ten achter geraakt, de massa's niet voorgaan in revolutionaire zelfbezinning.

De duitsche vakbeweging in deze jaren kan, wat de inrichting en de strijd-

vaardigheid der organisaties aangaat, niet zonder meer op een lijn gesteld worden met het trade-unionisme. Van het verschil getuigt reeds het aantal stakingen in Duitschland, dat dat in Engeland vele malen overtrof[1]. En toch zien wij in de duitsche vakbeweging, enkel in andere vormen diezelfde aanpassing aan het bestaande, datzelfde ontwijken van rechtstreeksch verzet tegen de toenemende uitbuiting door het kapitalisme, diezelfde verstijving van empirische regels tot dogma's welke ons telkens getroffen hebben bij de trade-unions.

In denzelfden tijd dat de voorstelling van een vakvereenigingswezen, goed geschoold en krachtig geleid, steunend op finantieele draagkracht en voorbeeldige discipline, in de hoofden der leiders en ten deele ook der massa's tot een fetisch werd, waren zijn grondslagen reeds door de kapitalistische ontwikkeling ondermijnd.

Nergens revolutioneerde deze ontwikkeling zoozeer de techniek, vermeerderde zij zoozeer de strijdkracht der ondernemers, centraliseerde zij in zoo hooge mate de enkele bedrijven tot kartellen, syndikaten en gemengde reuzenbedrijven als in Duitschland, nergens schiep zij door de verstrengeling der groote banken met de industrie zoo geweldige kapitaalmachten, tegenover welke de vermogens der grootste en rijkste vakbonden in 't niet zonken.

De enorme georganiseerde kracht van het gekoncentreerde kapitaal en van de ondernemersbonden bepaalde den vorm der arbeidersorganisatie; zij dwong deze tot strenge centralisatie. En eveneens waren het de ondernemers, die in het algemeen het tijdstip en den vorm der konflikten vaststelden: in het laatste tiental jaren vóór den wereldoorlog staat de ekonomische strijd in het teeken der uitsluiting.[2] In tegenstelling tot de engelsche arbeiders vielen de duitsche in den regel niet meer zelven aan maar waren zij tot verdediging gedwongen, een bewijs, dat na den trotschen bloei der vakbeweging tusschen 1895 en 1905 thans een tijdperk van krisis begon.

Was de macht van het kapitaal dat de vakbonden tegenover zich vonden reeds reusachtig groot, de nauwe verbinding tusschen de groote ondernemers en den staat maakte haar nog veel geduchter. De z.gn. zware industrieën, en niet minder de elektrische en de chemische bedrijven bewezen al belangrijker diensten aan het militarisme; de onbelemmerde voortgang van deze industrieën werd een zaak van hoog belang voor den staat. De behoeften van den staat en die van de industrie doordrongen en- stimuleerden elkaar. Reeds hierdoor

1) In 1909 b.v. bedroeg het aantal stakingen 2300 in Duitschland tegen 400 in Engeland, 66% van alle geschillen tusschen arbeiders en ondernemers werden in dat jaar in Duitschland zonder staking ten einde gebracht tegen 99% in Engeland.
2) Natuurlijk hangt met deze aanvallende taktiek der ondernemers, hun drang naar uitzonderingswetten tegen de vakbeweging en naar wettelijke extra-bescherming van onderkruipers ten nauwste samen.

moest, nog afgezien van zijn uitwerking op het maatschappelijke leven, ieder groot konflikt in de mijnen, aan de werven enz. het karakter aannemen van een politieken strijd.

De hardnekkige, met vele opofferingen gevoerde strijd der textielarbeiders van Crimmitschau voor den 9-uren-dag (Aug. 1902-Jan. 1903) was de eerste staking in Duitschland, die een vertegenwoordigend en tevens een politiek karakter verkreeg door de schandelijke wijze waarop de overheid partij trok. Vergaderingen werden verboden, kollekten op de fabrieken onmogelijk gemaakt, zelfs een kerstfeest voor de kinderen der stakers kon niet doorgaan, daar het als gevaarlijk voor orde en rust werd beschouwd. De gansche duitsche arbeidersklasse stond achter de wevers van Crimmitschau: zij bracht ruim een millioen mark aan ondersteuning bijeen; maar het kapitaal, dat de staking als een krachtproef beschouwde, weigerde elke koncessie en de arbeiders leden de nederlaag.

Van nog veel grooter belang dan deze strijd was de algemeene mijnwerkersstaking van 1905 in het bekken van de Roer. Zooals bijna alle mijnwerkersstakingen droeg zij een spontaan karakter; de massa's, door den achteruitgang der arbeids- en levensvoorwaarden tot wanhoop gebracht, verbitterd over de hardnekkige weigering der steenkoolmagnaten om de vakorganisaties te erkennen, legden het werk neer tegen den wil en ondanks alle pogingen hunner bestuurders. Het grootste deel der 250.000 arbeiders was ongeorganiseerd, de georganiseerde minderheid in vier vereenigingen versnipperd. Ten einde het bondgenootschap met de christelijken niet te verstoren, zag de sociaaldemokratie gedurende de staking af van alle socialistische propaganda, ook de leider der moderne mijnwerkers-organisatie verdedigde in den Rijksdag de eischen der stakers op zóó neutrale wijze, dat de Vorwärts hem het loffelijke getuigenis gaf: ‘zijn rede had evengoed door een christelijken of liberalen mijnwerkersafgevaardigde kunnen worden gehouden.’ - Zeker zonderlinge taal voor een partij-orgaan! De katholieken echter maakten stelselmatig en zonder zich in 't minst te geneeren propaganda voor hun vereeniging. Wel eischten de sociaaldemokraten in vergaderingen de naasting der mijnen door den staat, maar daar algemeen bekend was, in welke slavernij de arbeiders der staatsmijnen in het Saarbekken leefden - o.a. werd bij verkiezingen de vrijheid van stemming geregeld op de ergerlijkste wijze geschonden - kon dit vooruitzicht voor de arbeiders weinig aanlokkelijks hebben. Nadat de staking eenigen tijd geduurd had, bood de regeering bemiddeling aan onder voorwaarde dat de arbeiders dadelijk het werk zouden hervatten. Dan pas kon van onderhandelingen sprake zijn. Dit schandelijke aanbod wekte onder de socialisten groote verontwaardiging en eenige linksstaande organen trachtten daarna aan de staking, ook in verband met de agitatie voor het pruisische Landdagskiesrecht, een politiek karakter te geven, toen onverwacht een op

onregelmatige wijze bijeengekomen konferentie van arbeiders-gedelegeerden de beëindiging van den strijd besloot. Eene der overwegingen die tot dit besluit geleid hadden was, dat langer voortduren der staking ‘de geheele nationale voortbrenging’ geschokt zou hebben. Ook werd vertrouwen uitgesproken in... de pruisische regeering.

Een storm stak op tegen het besluit; op verscheiden plaatsen wilden de stakers den strijd voortzetten, maar na eenige dagen van verwarring en strubbelingen, werd het bevel der leiders ten slotte toch opgevolgd en de mijnslaven keerden onder het juk terug. De nederlaag der duitsche mijnwerkers sleepte ook de belgische mee, die op verzoek van den duitschen bond een solidariteitsstaking - natuurlijk onder het stellen van eigen eischen - geproklameerd hadden.

Op bevel der arbeidersleiders was gedurende de staking in het Roerbekken in de saksische en silezische mijnen doorgewerkt. Te pas en te onpas werd het ‘wettige’, ‘vreedzame’ en ‘uitsluitend ekonomische’ karakter van den strijd uitgebazuind om de bourgeoisie toch vooral niet te verschrikken en de publieke opinie gunstig te stemmen. Inderdaad beteekende de mijnwerkersstaking van 1905 het eerste duidelijke bankroet der parlementaire, neutrale en ultra-wettige taktiek in Duitschland; maar haar verloop bewees eveneens, dat de massa's nog tot géén andere strijdwijze in staat waren.

Zooals wij dat zagen in Frankrijk, Engeland en Zweden, voerde de ekonomische krisis van 1907 in Duitschland tot menigvuldige aanvallen der patroons op den loonstandaard en de vakorganisaties. Groote uitsluitingen van metaalbewerkers, havenarbeiders en textielarbeiders vonden plaats, waarvan de meeste voor de arbeiders ongunstig eindigden.

Nog meer kenschetsend voor de algemeene verhoudingen dan deze botsingen was de zware strijd der arbeiders aan de werven, waarin twee fazen te onderscheiden vallen. De eerste begint in 1910 te Hamburg met een staking van bijna 10.000 arbeiders voor verbetering der arbeidsvoorwaarden. De ondernemers - die tot de sterkst-gekartelleerde, meest brutaal-heerschzuchtige van heel Duitschland behooren - antwoorden met een uitsluiting van 60% der arbeiders op de verschillende werven door het geheele land. Hierop legden, volgens besluit der organisatie, ook de overige 40% het werk neer. Onmiddellijk dreigde de patroonsbond, die een onderafdeeling van den machtigen bond van duitsche industrieelen in het metaalbedrijf vormde, met een uitsluiting van 400.000 metaalbewerkers. De burgerlijke pers waagde voor te stellen, alle bij den bouw van oorlogsschepen betrokken stakers met gevangenisstraf te bedreigen en alle dienstplichtige arbeiders te mobiliseeren. Het kwam echter ditmaal nog niet zoover, en het vergelijk, waarbij de autokratische scheepsbouw-kapitalisten zich tot onderhandeling met de vakorganisatie bereid verklaarden, werd door een deel der sociaal-demokratische vakpers als een

gewichtige overwinning gevierd. Die zoo spraken wilden niet zien, dat de vorm waarin de ‘koncessies’ der ondernemers geformuleerd waren onvermijdelijk tot nieuwe moeilijkheden moest leiden. De patroons vonden eenvoudig het oogenblik voor een grooten aanval niet geschikt; nadat de vrede geteekend was, begonnen zij op hun beurt de ‘afmattingsstrategie’ in praktijk te brengen. Zij ontsloegen herhaaldelijk vooraanstaande arbeiders en bezetten die plaatsen met leden der ‘gele’ vereenigingen. Dit verbitterde de arbeiders natuurlijk in hooge mate en in 1913 begon het tweede bedrijf van dit drama.

Tijdens de onderhandelingen van het hoofdbestuur met de ondernemersorganisatie, traden de arbeiders aan de werven te Hamburg, Flensburg en Stettin spontaan in staking. Het hoofdbestuur weigerde de staking te erkennen, het beschuldigde de arbeiders, door hun onbezonnen optreden hun eigen zaak bedorven te hebben, daar thans een gunstige afloop der onderhandelingen onmogelijk was. Stakingsondersteuning werd niet verleend, en de aan zichzelven overgelaten, door de bureaukratie uit alle macht tegengewerkte arbeiders legden spoedig het hoofd in den schoot. ‘Geen enkele andere staking’, oordeelde later een schrijver over vakvereenigingsaangelegenheden in de ‘Bremer Arbeiterpolitik’, ‘heeft de vak- ja zelfs de partijorganisatie zoo ernstig geschokt als deze beweging. Het vertrouwen der scheepsbouw-arbeiders in hun leiders verdween. Het bedanken in massa voor de organisatie en voor de bladen der vakvereeniging en der partij was haar onmiddellijk gevolg, en de opkomst der “gelen” haar onvermijdelijke konsekwentie. Alle opwekkingen van het plichtsgevoel waren ijdel, daar het falen der organisatie al te duidelijk gebleken was.’ De ondernemers maakten natuurlijk gebruik van de gelegenheid om den vakbond nog verder te havenen door alle in de organisatie aktieve arbeiders te ontslaan en op de zwarte lijst te plaatsen.

Reeds eerder, in 1912, was in het Roergebied voor de derde maal een groote staking uitgebroken. De levensvoorwaarden der mijnwerkers werden steeds ellendiger: terwijl de prijzen der levensmiddelen voortdurend stegen, daalde het doorsnee-geldloon tusschen 1907 en 1912 van 1562 tot 1446 mark! De geringe verdienste, de overmatig lange werkdag, de schandelijke misbruiken bij de uitbetaling van het loon, het geraffineerde stelsel van straffen en geldboeten, de tyrannie der mijnmagnaten, die het recht van vereeniging en vrije meeningsuiting tot een ijdel woord hadden gemaakt, het stelsel der zwarte lijsten, dat den arbeiders enkel de keus liet tusschen slaafsche onderdanigheid en ontslag - dit alles had onder de massa's grenzenlooze verbittering gewekt. Twee jaar lang hielden de leiders staking tegen: de konjunktuur was te ongunstig, de kans op slagen gering. Nu echter scheen het oogenblik gekomen: de industrie bloeide, de vraag naar steenkool was zoo groot, dat het syndikaat zijn extra-voorraden moest aanspreken; invoer uit Engeland was niet te duchten, de algemeene mijnwerkersstaking duurde daar nog voort.

Hier tegenover stond, dat met één zeer ongunstige omstandigheid rekening gehouden moest worden. Aan de staking van 1905 hadden ook de ‘Christelijken’ deelgenomen: de katholieke centrumspartij was toen nog in de oppositie. Thans echter was het centrum regeeringspartij geworden en stelde men van die zijde alles in 't werk, om de staking te doen mislukken. Een gemeene manoeuvre der mijnbezitters op het oogenblik dat de drang tot staken onder de arbeidersmassa's, óók de christelijke, onweerstaanbaar opkwam, diende den bestuurders der christelijke organisaties tot voorwendsel voor hun verraad, nadat zij een jaar lang gemeenschappelijke agitatie met de andere vereenigingen gevoerd hadden.

Den 10^{den} Maart werd de algemeene mijnwerkersstaking geproklameerd, onmiddellijk nam zij groote afmetingen aan: den tweeden dag staakten reeds meer dan 200.000 man. Ruim één derde der leden van de katholieke vereeniging wierp zich mede in den strijd zonder zich aan het parool der leiders te storen, zoodat een groote schrik de ‘zwarte garde’ van het kapitaal aangreep. De katholieke pers hitste op schandelijke wijze tegen de sociaaldemokraten op en riep luide om ‘bescherming van de vrijheid van arbeid’ dat is om gewelddadige onderdrukkingsmaatregelen. Natuurlijk haastte de regeering zich aan deze wenschen gehoor te geven. De politiemacht werd met 6000 man versterkt; daarenboven werden nog 4000 man troepen naar het Roergebied gezonden; men prentte hun in, streng en zonder genade te werk te gaan. Weldra voerde het hondsche optreden van politie en marechaussees en de onduldbare provokaties der mijnbeambten, die als dollemannen zelfs op vrouwen en kinderen inhakten, tot bloedige konflikten; enkele onderkruipers en stakers werden gedood, honderden van deze laatsten zwaar gewond. Tegen de stakers was alles geoorloofd; als wilde dieren werden zij achternagezet, vervolgd en verjaagd, bij troepen gearresteerd of door de paarden der kavalleristen vertrapt, door de infanterie met het blanke wapen uiteengeslagen; nergens konden zij bijeenkomen om hun belangen te bespreken, hun leiders te raadplegen en elkander aan te moedigen. De onderkruipers daarentegen werden van wapens voorzien, verzorgd en gevleid door de heerschende klasse, terwijl 't hun vrij stond, de stakers op alle mogelijke wijzen te sarren en te molesteeren. Weldra moesten deze vol wrok en vertwijfeling weer onder 't juk kruipen; het terrorisme van boven had de rechtvaardige worsteling der mijnslaven om een weinig brood en een weinig vrijheid neergeslagen.

Aan het einde van dit hoofdstuk zullen wij eenige algemeene gevolgtrekkingen plaatsen, uit ons onderzoek der massa-akties in het tijdperk vóór den wereldoorlog volgend. Reeds nu echter willen wij een korte vergelijking maken tusschen de beweging in Duitschland en die in Engeland, dat is in de twee europeesche landen waar de vakorganisatie in dit tijdperk de grootste kracht

ontwikkelde. Wij zagen hoe in beide landen de organisatievorm en de methoden der vakbeweging, zooals die zich in het tijdperk der wettelijkheid hadden gevormd, tengevolge der imperialistische ontwikkeling in doeltreffendheid verminderden. De oude methoden zijn niet meer in staat om de arbeiders tegen toenemende verarming en toenemende tyrannie van de zijde der ondernemers te beschermen. In beide landen drijft de sociale nood en de uit dezen geboren sociale intuïtie, dat verandering noodig is, de massa's nieuwe wegen van organisatie en aktie op. In beide landen hebben zij daarbij den sterken werktuigelijken tegenstand te overwinnen der instellingen die zij zelven geschapen en der leiders die zij zich zelven gegeven hebben. In zooverre zijn de omstandigheden waaronder de nieuwe taktiek zich moet doorzetten gelijk.

Ongelijk echter zijn zij in andere opzichten. Het engelsche trade-unionisme, een kind van de liberale aera en van het middenbedrijf in de industrie, is in de wereld van het grootbedrijf tot zulk een anakronisme geworden, dat de vervorming der organisaties tot industrie-verbonden en de vernieuwing der taktiek door de massa-aktie zich opdringen. In Duitschland daarentegen, waar de vakorganisatie tot op zekere hoogte gelijken tred heeft gehouden met de ontwikkeling der industrie door de oprichting der industrie-verbonden en waar haar nauwe verstandhouding met de sociaaldemokratie haar een revolutionairen schijn gaf, die de werkelijkheid der burgerlijke aanpassing omsluierde, breekt het verzet der massa's tegen de traditioneele strijd- en vereenigingsvormen zich slechts langzamerhand en aarzelend baan. Een werkelijke groote poging der massa's om op te dringen, een stakingsbeweging zooals de engelsche van 1910/12, zou het duitsche proletariaat niet enkel geplaatst hebben tegenover de bijkans onneembare vestingen, de gladde vaste muren der syndikaten en reuzenbedrijven, maar het ook in direkt konflikt gebracht hebben met de geweldige macht van den staat. Telkens nemen groepen uit de arbeidersklasse een aanloop tot een dergelijken strijd, maar telkens ook schrikken zij terug voor de konsekwenties; zij laten zich door hun politieke en ekonomische leiders overreden om het oogenblik te verdagen, waarop zij van passieve verdediging tot aanval, van de vorming en oefening hunner strijdscharen tot daadwerkelijken strijd zullen overgaan. De kiesrechtstrijd en de ekonomische beweging blijven gescheiden; elke massale revolutionaire worsteling blijft uit tegen den verstrengelden politieken en ekonomischen druk, tegen de pruisische jonkerkaste en de syndikaten. En zoolang deze worsteling uitblijft, duurt de noodgedwongen passiviteit voort van groote kategorieën van arbeiders, kategorieën zooals het spoorweg-personeel, de textiel-arbeiders, het landbouw-proletariaat, de arbeiders der gemengde reuzenbedrijven, die òf niet òf slechts zwak georganiseerd, worden terneergehouden door de ijzeren vuist van staat en grootkapitaal in slaafsche onderdrukking. Wat de sterker georganiseerden aangaat. de gevoelens van discipline, gehoorzaamheid aan de leiding, zelfbeheersching en zelfbedwang,

waartoe een lange school hen heeft opgevoed, werken te sterk in hen, de uitslag van den strijd schijnt te onzeker, het besef van de geweldige macht tegenover hen is te vrees-aanjagend, dan dat zij het zijn, die den grooten stormloop kunnen beginnen. Een doffe malaise begint in de arbeidersklasse op te komen, een voorgevoel dat de sociaaldemokratie en de moderne vakbeweging het hoogtepunt hunner macht hebben overschreden, een begin van ontmoediging en wantrouwen in eigen kracht. Het oude strijd-ideaal heeft zijn sterken glans en zijn betoovering verloren, het wordt niet langer als het eenig-mogelijke beseft; het nieuwe is nog slechts een schemerende idee, die uitziet op een toekomst vol gevaren.

Ziehier de ondergrond, waaruit in de eerste maanden van den oorlog het sociaal-patriottisme opkwam. De opportunistische praktijk, de taktiek van schipperen en uitwijken, had de massa's in hooge mate ontzenuwd, in hen den revolutionairen wil verlamd en zoo de voorwaarden geschapen tot de katastrofe.

In Engeland, waar de vrijhandel de kartelvorming belemmerde, waar de burgerlijke rechten en vrijheden dieper en vaster geankerd lagen in het volksbewustzijn, waar de regeering niet bij dreigende spoorweg- of post- en telegraafstaking over het wapen der mobilisatie beschikte, waren de voorwaarden voor het opkomen van spontane massa-akties veel gunstiger. Voor het engelsche proletariaat was, meer dan geweld en intimidatie, de demagogie der regeering gevaarlijk; de onderdrukking van volksbewegingen door terrorisme van boven, gelijk b.v. bij de duitsche mijnwerkersstaking van 1912 geschiedde, zou in Engeland onmogelijk zijn geweest. Ook het feit, dat het engelsche volk minder dan het duitsche geneigd is tot algemeene theoretische overwegingen en meer tot handelen op empirische gronden, speelde bij de snelle opkomst der akties van 1911/12 een rol. Voor den engelschen arbeider, niet als de duitsche van zijn prille jeugd af in de school eerst, daarna in de kazerne en in de organisatie gewend aan ijzeren tucht, geoefend in het stelselmatig onderdrukken zijner persoonlijke gevoelens en gedachten, was de weg korter van opwelling en begeerte tot de daad. Het viel hem gemakkelijker de regels die hem kooiden te doorbreken, de leiders die hem den weg versperden opzij te schuiven en de verstijfde ervaringen die hem in zijn bewegingen belemmerden, van zich af te schudden om te handelen naar de behoeften van het oogenblik.

Voor de duitsche evenals voor de engelsche arbeidersklasse onderbrak de ontzettende schok van den wereldoorlog de geleidelijke emancipatie van oude vormen en gedachten, den opgang tot nieuwe. En nimmer zullen de verscheurde draden dier ontwikkeling weer worden aaneengehecht. De wereldkatastrofe waarin een geheel geslacht met al wat het wrocht, met zijn denkbeelden en werken, zijn instellingen en verwachtingen ten onderging, heeft ook de voornaamste belemmeringen weggeslagen, die de vernieuwing der strijdwijze in den weg stonden. En zoo deze waarheid geldt voor het gansche internationale

proletariaat, in de eerste plaats geldt zij voor de duitsche en de engelsche arbeidersklasse. Het eens zoo trotsche gebouw der duitsche vakorganisatie is nog slechts een gevel, daar achter ligt alles in puin. Wel funktioneert het bureaukratische apparaat nog even stipt als te voren, maar de drie millioen leden die het lichaam der vakbeweging vormden, zij zijn tot enkele honderdduizenden weggesmolten. En ofschoon de engelsche trade-unions vrijwel ongerept bleven wat het aantal hunner leden betreft, zoo werden de geschoolde arbeiders toch gedwongen, zoovele hunner voorrechten, regels, bepalingen en tarieven prijs te geven, dat ook hunne vereenigingen nog slechts een schim zijn uit het verleden, een spookbeeld dat tevergeefs tracht zichzelf en anderen van zijn werkelijkheid te overtuigen.

Wij komen nu aan het overzicht toe der belangrijkste massa-stakingen in het oosten van Europa.

Een staking van het bulgaarsche spoorwegpersoneel in 1907, evenals die der hollandsche spoorwegmannen het gevolg van jarenlang verkropte ontevredenheid over ondragelijke arbeidsvoorwaarden en verwaarloozing van grieven, eindigde na een strijd van ruim zeven weken met een volledige overwinning. De regeering, die tevergeefs door de mobilisatie van 1600 spoorwegarbeiders, door arrestaties en vervolgingen, getracht had de staking te verzwakken, moest op alle punten toegeven. De loonen werden verhoogd, de vervolgingen ingetrokken, de onderkruipers ontslagen en alle stakers op hun oude plaats weer in dienst gesteld.

De overwinning van het bulgaarsche spoorwegpersoneel was een opmerkelijk voorbeeld van het succes eener verkeersstaking in een land met nog zeer jonge vakbeweging.

Bij de behandeling der massa-akties voor algemeen kiesrecht in hoofdstuk IV hebben wij den grooten Mei-opstand van het hongaarsche proletariaat in 1912 niet vermeld: door zijn karakter van spontane, onstuimige revolte valt hij buiten het kader der van bovenaf geleide, stelselmatig verloopende, door parlementaire verhoudingen en kombinaties sterk beïnvloede kiesrechtbewegingen, gelijk wij die in België, Nederland, Zweden, Duitschland hebben leeren kennen.

Het kiesrechtvraagstuk was in Hongarije aktueel sedert 1905, toen de kroon, om de fronde der Magyaarsche grootgrondbezitters te breken, beloofd had algemeen kiesrecht in te voeren. De sociaal-demokratie, die onder het heerschende kiesstelsel niet de minste kans bezat om het parlement binnen te dringen - slechts ruim 6% der bevolking was kiezer - kon enkel door den druk der massa's de heerschende klassen den weg van demokratische hervorming opdrijven.

Het proletariaat had reeds vroeger door groote demonstraties en stakingen

tegen de pogingen der grootgrondbezitters tot invoering van het meervoudige kiesrecht geprotesteerd. Nu, in het voorjaar van 1912, vloedde de volksbeweging voor de demokratische kiesrechthervorming onstuimig omhoog. Op een betooging te Boedapest eischten 80.000 menschen het kiesrecht. De situatie werd gekompliceerd door een hevigen strijd voor en tegen de verhooging der militaire lasten (z.gn. weer-ontwerpen) tusschen de verschillende partijen in het parlement. De kleinburgerlijke Justh-partij, die over veertig zetels beschikte, paste tegen deze ontwerpen de parlementaire obstruktie toe en dreigde daarmee voort te gaan, tot de regeering een waarlijk-demokratisch kiesrecht-voorstel zou hebben ingediend.

Een in April gehouden sociaaldemokratisch kongres verklaarde zich voor voortzetting van den strijd met alle middelen, gewelddadige niet uitgezonderd, zoo de reaktionaire klassen de beweging door geweld in en buiten het parlement trachtten te onderdrukken. De nieuwe kiesrechtontwerpen der regeering waren van demokratisch oogpunt ten eenenmale onaannemelijk en werden door de Justh-partij verworpen. Hierop zwenkte de minister-president Luxacs, die tot nu toe voor een aanhanger van het algemeene kiesrecht had gegolden, plotseling naar de reaktionaire jonkerpartij om. Haar leider Tisza werd tot voorzitter der Kamer benoemd, de kiesrechtkwestie leek van de baan en de ontmoedigde kleinburgers wilden den strijd opgeven, maar het proletariaat maakte zich gereed dien voort te zetten door rechtstreeksche aktie. Nog dien eigen dag kwam het te Boedapest tot groote betoogingen en proklameerde de sociaaldemokratie de algemeene staking.

Den volgenden morgen stonden alle fabrieken en werkplaatsen stil; groote arbeidersmassa's stroomden naar de binnenstad en trachtten tot het parlementsgebouw door te dringen, maar zij vonden de toegangen door een sterke militaire macht versperd. De stakers echter verdedigden zich tegen de aanvallen van politie en soldaten met steenen en revolvers, in het midden der stad werden barrikaden opgeworpen. Maar spoedig noodzaakte de druk der troepen de menigte uit het hart der stad naar de buitenwijken terug te trekken. Daar duurde de strijd voort: tramwagens werden omvergeworpen en als borstweer tegen de soldaten gebruikt, rails opgebroken en kettingen over de straten gespannen. Die gansche ‘roode Dinsdag’ ging voorbij in heftige straatgevechten. Onophoudelijk patrouilleerden bereden troepen door de straten. In de arbeiderswijken, waar de politie zich niet waagde, waren talrijke straatlantaarns verbrijzeld; toen de avond viel werd op sommige plaatsen het uitstroomende gas aangestoken, meterhoog stegen de roode vlamtongen in de lucht. Elders heerschte diepe duisternis, onheilspellend klonken daarin de knetterende salvo's en verenkelde schoten. Ettelijke dooden en honderden gewonden waren gevallen, telegrammen berichtten, dat ook in de provincie een stakingsbeweging opkwam. Men rekende vast op de aansluiting der spoorwegarbeiders.

Dienzelfden avond echter besloot de sociaal-demokratische partijleiding tot opheffing der staking, zij vreesde dat voortzetting tot een groot bloedbad zou leiden gelijk Tisza dat scheen te willen provoceeren. ‘En al waren er vijftig dooden, ik onderbreek de zitting niet; wij zijn toch geen hysterische vrouwen,’ had deze geweldenaar verklaard, toen de eerste berichten over ernstige straatgevechten doordrongen tot in het parlement.

In zijn oproeping tot hervatting van den arbeid, door middel van duizenden vliegende blaadjes onder de arbeiders verspreid, sprak het sociaaldemokratische partijbestuur de meening uit dat het eigenlijke doel der beweging, nl. het versterken van den tegenstand der oppositie in het parlement, nu bereikt was. Het feit dat op den eigen dag der staking besprekingen ingeleid werden tusschen alle groepen der oppositie, ten einde te komen tot indiening van een gemeenschappelijk kiesrecht-ontwerp dat het aantal kiezers van een op bijna drie millioen zou brengen, versterkte nog de optimistische verwachtingen der sociaaldemokratische leiders.

De arbeiders deelden dit optimisme niet: met tegenzin en mokkend hervatten zij den arbeid. De houding der ondernemers in de metaalindustrie, die dreigden met uitsluiting, gaf aanleiding tot nieuwe ongeregeldheden. De stemming der massa's was zoo dreigend, dat de regeering ingreep en de fabrikanten dwong om de uitsluiting op te heffen.

Weldra werd duidelijk dat de massa's die de staking hadden willen voortzetten meer politieke intuïtie bezaten dan hun leiders. Het optimistische vertrouwen dezer laatsten in de kracht der parlementaire oppositie bleek geheel misplaatst. Door middel van een staatsgreep wierp de regeering begin Juni het grootste deel der oppositioneel-gezinde leden uit de Kamer, de rest kreeg door een wijziging van het reglement van orde de muilkorf aan. Daarop werd een nieuw kiesrecht-ontwerp ingediend, waaraan het reaktionaire pruisische drieklassen-stelsel tot voorbeeld diende.

Hoe verschillend de verhoudingen in Hongarije, met zijn nog half-feodale toestanden, ook van die in westelijk Europa waren, zoo bleek toch ook daar het parlementaire opportunisme der sociaaldemokratie, bleek haar neiging om een overmatig gewicht te hechten aan de verhoudingen in het parlement, en alles op de kaart der parlementaire kombinaties te zetten, in de praktijk wrange vruchten te dragen, vruchten van teleurstelling en ontmoediging, van tweedracht onder het proletariaat.

Ons onderzoek voert ons thans weder terug naar het onmetelijke, duistere Tzarenrijk. De arbeidersklasse, door langdurige uitsluitingen en vreeselijke politieke verdrukking beroofd van bijna alle voordeelen die zij in het ‘dolle jaar’ 1905 veroverd had, in den steek gelaten door het grootste deel der intellektueelen, die zich bij de beweging in het tijdperk van het stijgende getij

hadden aangesloten, doorleed daar tusschen 1906 en 1910 een tijd van volslagen inzinking. Een felle ekonomische krisis verergerde nog haar ellende en machteloosheid. Maar zoodra de stijgende konjunktuur de ekonomische oorzaken van deze machteloosheid ophief, ontwaakte de oude ontembare wil tot verzet, de vroegere strijdlust ontbrandde opnieuw. Tevergeefs keerde de autokratie alle machtsmiddelen tegen de arbeiders, tevergeefs trachtte deze de vakorganisaties, het erfdeel der revolutie, te vernietigen. Tusschen 1906 en 1911 worden 500 vakvereenigingen ontbonden, 700 beambten en aktieve leden tot gevangenisstraf of verbanning veroordeeld. Maar de ekonomische beweging handhaaft zich ondanks alle vervolgingen. Van 1910 af beukt de stakingsaktie weer onophoudelijk in golf na golf tegen de wanden der sociale en politieke dwangburcht. En elke golf stijgt hooger dan de vorige....

In het revolutie-jaar 1905 had het aantal stakers door geheel Rusland 2.225.000 bedragen; in 1906, toen het verweer tegen de aanvallen der ondernemers nog krachtig voortduurde, bedroeg het 1.563.000, om in de twee daarop volgende jaren tot 64.000 en 47.000 te dalen. Aan *politieke* stakingen namen, in deze jaren van diepe inzinking, slechts 8000 en 4000 arbeiders deel.

In 1911 stijgt het aantal stakers weer tot 137.000 (waarvan 40.000 deelnemers aan politieke stakingen). Maar pas 1912 is het jaar van de groote, sprongsgewijze stijging. Aan de Lena-rivier in Siberië breekt in Maart een staking uit, die een ontzettend bloedbad ten gevolge heeft. Terwijl de afgevaardigden der arbeiders met de mijndirektie onderhandelen, geven de troepen plotseling en zonder te waarschuwen salvo's af op een dicht-opeengepakte menigte, die vreedzaam het resultaat der onderhandelingen afwacht. 270 dooden en ongeveer evenveel gewonden vallen. Spontaan, onmiddellijk, als op een elektrischen schok, vliegt het proletariaat in tal van russische steden overend: de snaar der solidariteit trilt hevig, een volle maand lang. Zoo lang duurt de stakingsbeweging en nog eer zij tot rust gekomen is, geeft de 1 Mei-dag het sein tot nieuwe grootsche betoogingen. Te Petrograd bewijzen honderdduizenden arbeiders door een eendaagsche proteststaking, dat het russische proletariaat weer ontwaakt, weer worstelt voor de vrijheid. Eenige weken later breken onder de mijnwerkers in het Donetzbekken en onder de scheepsbouwers aan de Zwarte Zee groote ekonomische stakingen uit. Weldra blijkt, hoe sterk de ekonomische beweging op de politieke inwerkt: het stemmencijfer der sociaaldemokraten en sociaal-revolutionairen stijgt bij de Doema-verkiezingen van 1912, vooral in de groote steden, aanzienlijk. Wanneer de regeering de verkiezing in de arbeiderskurie te Petrograd ongeldig wil verklaren, breken in de hoofdstad proteststakingen uit. Later in het jaar wordt te Moscou, Riga, Charkow en Petrograd opnieuw gestaakt als protest tegen de ter dood veroordeeling van zeventien matrozen te Sebastopol, beschuldigd te hebben aangezet tot gewapenden opstand. Ook komt het tot proteststakingen wanneer

blijkt, hoezeer de lang beloofde eindelijk ingediende verzekerings- en ziektewetten bij de eischen der arbeiders achterblijven.

In het geheel nemen in 1912 1.248.000 arbeiders aan stakingen deel, waarbij 400.000 aan stakingen die een politiek karakter dragen. Te Petrograd en te Moscou sluiten de ondernemers zich aaneen, om maatregelen tegen de stakingsbeweging te beramen, zij achten de onvervaarde wijze waarop de arbeiders tot staking als politiek strijdmiddel grijpen, een gevaar voor de produktie.

In 1913 blijft de vloed aanzwellen. Ter herdenking van den 22sten Janaari 1905 leggen te Petrograd 100.000 man het werk neer; ter herdenking der slachting aan de Lena 140.000. De viering van den 1 Mei-dag te Petrograd, Moscou, Odessa en andere plaatsen overtreft alle vroegere, het aantal arbeiders dat op dien dag door geheel Rusland aan proteststakingen deelneemt, wordt op bijna een half millioen geschat. In Juni en Juli volgen te Petrograd en te Moscou proteststakingen van 185.000 man tegen de vonnissen, geveld tegen een aantal matrozen van het Baltische eskader; in September breekt te Moscou een groote proteststaking uit wegens de opheffing van een arbeidersblad en de arrestatie van stakende spoorwegarbeiders. De staking slaat over naar Petrograd, waar zij 100.000 man omvat. In Oktober is het het Beilis-proces te Kiew dat het proletariaat in hevige beroering brengt; aan de proteststakingen die in zeventien steden naar aanleiding daarvan uitbreken nemen een kwart millioen arbeiders deel. In November breekt te Petrograd een nieuwe politieke staking van 90.000 man uit, om tegen de gerechtelijke vervolgingen bij loonbewegingen te protesteeren. Het jaar eindigt met een staking van 20.000 arbeiders te Warschau, tegen enkele bepalingen der wet op de ziektekassen gericht.

In het volgende jaar, het jaar van den wereldoorlog, duurt de beweging onverzwakt voort. Weer wordt de 22ste Januari in tal van steden herdacht door het demonstratief neerleggen van den arbeid. Te Petrograd staken ditmaal 170.000, te Riga 80.000 arbeiders. Een aantal vergiftigingsgevallen einde Maart te Riga onder de arbeidsters der kaoutchouc-fabrieken voorgekomen, wekt groote onrust in de massa's, een onrust die ook naar Petrograd overslaat. Revolutionaire betoogingen vinden plaats, de ondernemers antwoorden met groote uitsluitingen. In Juli komen door heel Rusland revolutionaire massabewegingen op, te Petrograd, Nikolajef, Bakoe, Moscou, Tiflis enz., breken geweldige stakingen uit, waarbij op zijn minst een kwart millioen arbeiders betrokken zijn. In de arbeiderswijken der hoofdstad verrijzen barrikaden in de eigen dagen, dat de president der fransche republiek er als gast van den Tzaar vertoeft.

Volgens de officieele statistiek bedroeg het aantal stakers in het eerste drietal maanden van 1914, 155.000, in het tweede drietal, 220.000 per maand, gedurende de eerste helft van dat jaar dus in totaal 1.125,000, een hooger cijfer dan zelfs in het revolutiejaar 1905.

Men ziet: bij het uitbreken van den wereldoorlog was het russische proletariaat den tweeden grooten slag tegen het tzaristische regiem over de geheele linie begonnen. Zijn organisatie mocht zwak zijn, zijn strijdbare energie, geoefend en gestaald in de onophoudelijke worstelingen, waarin het, voor geen offers terugschrikkend, ongeëvenaarde solidariteit, onverschrokkenheid en zelfbewustzijn verworven had, was grooter dan van welk ander europeesch proletariaat ook. Het voelde zich in hartelijke genegenheid verbonden aan zijn afgevaardigden in de Doema, wier ontmaskering der brute reaktie en der laffe, weifelende bourgeoisie het nauwlettend volgde en toejuichte, maar het verwachtte de omverwerping van het tzarisme niet van parlementaire manoeuvres en kombinaties, doch enkel van zich zelve, van zijn eigen massa-kracht.

De revolutionaire school die het russische proletariaat had doorloopen, zijn scherpe oppositie tot de heerschende machten, zijn moedige, offervaardige en zelfbewuste geestesgesteldheid bij het begin van den wereldoorlog, dit alles bepaalde zijn houding gedurende den oorlog zelf en leidde tot het uitbreken der revolutie.

Met Rusland besluiten wij ons overzicht. Een beeld van reusachtige toeneming der massa-beweging heeft zich voor ons oog ontrold. In alle landen van Europa - en gelijk wij straks zullen zien, in vele niet-europeesche landen - dringt in het tijdperk vóór den wereldoorlog de rechtstreeksche aktie zich aan millioenen proletariërs op. Het gemis van de elementairste burgerlijke rechten vermag haar evenmin tegen te houden als het bezit van deze rechten en het genot van demokratische instellingen haar overbodig maken. Ondanks den koeleren aard en de grootere bedachtzaamheid der anglosaksische en der germaansche volken, breekt de proletarische massa-aktie zich onder hen evengoed baan als bij de licht-ontroerde latijnsche naties met hun opbruisend temperament en de religieus-hartstochtelijke Slaven. Van noord tot zuid, van de gloeiende spaansche hoogvlakten af tot de half bevroren moerassen van noord-Rusland toe, van de engelsche fabrieksdistrikten tot de opkomende handelssteden aan den siberischen spoorweg, overal zien wij de arbeidersbeweging zich in één richting ontwikkelen, overal zien wij één strijdmethode, die der massale aktie, der massale staking vooral, op den voorgrond komen. Nimmer is grootscher bewijs geleverd van de waarheid der door het ekonomische determinisme opgestelde thesis dat de geheele sociale ontwikkeling onder het kapitalisme onvermijdelijk in ééne richting gaat, dat deze ontwikkeling de afwijkingen, ontstaan uit verschil van geografische, klimatologische en historische omstandigheden, binnen enkele geslachten vereffent, overal in de massa's éénzelfde denken en begeeren opwekt, noopt tot éénzelfde handelen.

Maar nimmer ook is treffender de waarheid gedemonstreerd der uitspraak van Marx over den ontzaglijken invloed van het verleden op het heden. Nimmer

is sterker de macht der traditie, de macht van het versteende leven, van de gestolde ervaring, op het worden en groeien der menschheid aan het licht gekomen. De massa's zijn niet vrij in de keuze der strijdmiddelen tegen het kapitalisme in zijn nieuwen, imperialistischen vorm niet vrij maar gebonden door hun eigen daden van gisteren, ommuurd door de wallen hunner eigen ervaring. Het verleden, de traditie, zij vinden ze in zoowel als tegenover zich. Zij vinden ze in zich zelven als het geheel der opvattingen die hun strijd beheerschen, als hun ideologie: zij vinden ze tegenover zich als de instellingen, door hen zelven geschapen. Ideeën zoowel als instellingen worden middelpunten van tegenstand tegen de vernieuwing der organisatie en der strijdvormen waartoe intuïtie en doorzicht dringen. Als dragers van dezen tegenstand treden de meeste leiders op van de politieke en de vakorganisatie, in hen belichaamt hij zich. Hoe krachtiger de organisatievormen en de methoden in het tijdperk der wettelijkheid opgekomen en bij den toestand van politieke stagnatie passend, zich in eenig bepaald land hebben ontwikkeld, hoe overvloediger de psyche der leiders met de voorstellingen van dat tijdperk gedrenkt werd, des te zwaarder wordt voor hen de overgang tot nieuwe vormen van denken en van strijd, des te moeilijker ook wordt deze overgang voor de massa's zelven, wier gedachten en verwachtingen nog in een vorig tijdperk wortelen. Het groote voorbeeld hiervan is Duitschland.

Waar omgekeerd de omstandigheden hebben verhinderd dat de taktiek van het parlementaire kompromis en van het vakvereenigings-opportunisme tot ontwikkeling kwam, daar breekt de massale aktie zich spontaan en onweerstaanbaar baan: het groote voorbeeld hiervan is Rusland.

De jaren van het begin der 20ste eeuw af tot aan den wereldoorlog zijn de jaren van opkomst van het imperialisme. Zij zien ook de opkomst der nieuwe, zich bij het imperialisme niet passief maar aktief aanpassende taktiek. Echter, overal behalve in Rusland, verspert de gekonsolideerde macht van het verleden, belichaamd in de leidende organen van sociaaldemokratie en vakbeweging, aan de eigene aktiviteit der massa min of meer openlijk, min of meer hardnekkig den weg.

Een bijzondere rol vervullen hierbij de sociaaldemokratische frakties in de parlementen. De jaren van opkomst der nieuwe taktiek vallen samen et die van verval der oude, dat wil zeggen met de vervanging van het vroegere agitatorische en propagandistische optreden in het parlement door een goochelspel van kombinaties, handigheden en manoeuvres, alléén berekend op het behalen van direkte voordeelen, hetzij werkelijke of schijnbare, voor de arbeidersklasse.

Het karakter der massale stakingen in dit tijdperk brengt mee dat zij vaak sterk inwerken op het maatschappelijke leven en politieke beteekenis krijgen. Dit is b.v. het geval met bijna alle eenigszins omvangrijke

stakingen in de mijnen en in het transportbedrijf. En doordat zij politieke beteekenis krijgen, spreekt het van zelf, dat de sociaaldemokratische afgevaardigden in het parlement zich met dergelijke stakingen bemoeien. Maar inplaats van door hun optreden de aktie der massa in het land te ondersteunen, haar zooveel mogelijk tot de zaak van het *geheele* proletariaat te maken, is het optreden der sociaaldemokratische parlementariërs er voornamelijk op gericht om hetzij de geheele bourgeoisie, hetzij bepaalde burgerlijke groepen, gunstig voor de stakers te stemmen. Onverschillig, wat het karakter der staking is, of deze het kiesrecht veroveren wil door vreedzame wettige aktie, dan wel of zij opkomt als spontane revolte van proletarische massa's tegen ondragelijke levensvoorwaarden, als fel protest tegen het kapitalistische stelsel, stellen de parlementariërs zich *in alle gevallen* tot doel, de strijdende 'partijen', dat is proletariaat en bourgeoisie, tot elkaar te brengen. *Zij grijpen in den klassenstrijd in met de methode van loven en bieden, zooals deze zich in het burgerlijke parlement gedurende het vervaltijdperk van het liberalisme heeft ontwikkeld*. Vandaar dat zij trachten den onstuimigen vloed der massale beweging af te dammen, aan de staking zijn elementaire kracht ontrooven door zijn karakter van 'vreedzaamheid tot elken prijs' luid te proklameeren. Zij willen elken strijd voeren 'binnen de perken der wettelijkheid',... zelfs wanneer de regeeringen dien met onwettige middelen pogen te onderdrukken. De sociaaldemokratische parlementariërs en de opportunistische vakvereenigings-bureaukraten willen niet, dat de staking den tegenstander vrees inboezemt; noch minder dat zij hem overweldigt door het maatschappelijke leven uit zijn voegen te wrikken: integendeel verlangen zij van de arbeiders voornamelijk gematigdheid, ten einde het ongerief, de moeilijkheden en de gevaren die regeering en bezittende klasse door de massastaking dreigen, tot hun kleinste afmetingen te reduceeren. Zij willen, met één woord, *ook in de revolutionaire methode der massale aktie, de taktiek toepassen van het opportunisme, die hun in merg en been is overgegaan*.

Met dit willen vereenigen van twee tegenstrijdige taktieken, bereiken de sociaaldemokratischeparle mentariërs slechts de verzwakking der arbeiders, zaaien zij twijfel, tweedrachten verwarring. *De massale bewegingen van het proletariaat in het imperialisme, kunnen niet gevoerd worden volgens de methoden van den parlementairen strijd in het tijdperk der wettelijkheid. Zij hebben hun eigen innerlijke logika, hun immanente wetten, waaraan zij moeten gehoorzamen, om hun maximum van kracht te kunnen ontwikkelen*. Koenheid, vastberadenheid, onvoorwaardelijk doorzetten, geestdriftige opofferingsgezindheid, onverschrokkenheid en bezieling zijn even onmisbaar voor de massa's om deze akties tot een goed einde te brengen als overleg, geduld, zelfbeheersching, voorzichtigheid en handigheid dat waren voor de leiders in het tijdperk der politieke stagnatie.

Onze beschouwing der voornaamste massa-stakingen in het tijdperk 1900-1914 heeft ons reeds geleerd, welk een belemmerende werking de parlementaire frakties der sociaal-demokratie in tijden van strijd vaak uitoefenden. In België, waar het verkiezingsverbond met de liberalen tot twee keer toe het élan der kiesrechtstaking verlamde, - in Duitschland, waar het socialistische standpunt bij de interpellaties over de mijnwerkersstaking van 1905 opzettelijk werd verzwegen, - in Engeland, waar de Labour-Party telkens bereid bleek om de bedriegelijke demagogie der regeering te ondersteunen, - in Frankrijk, waar herhaaldelijk de stakingsleiding zelve, weifelend tusschen ‘syndikalistische’ en ‘parlementaire’ methode, tenslotte van het optreden der fraktie verwachtte wat enkel de eensgezindheid en de geestkracht der massa had kunnen veroveren, - in Italië, waar de scherpe oppositie tusschen de syndikalistische spoorwegmann en en deparlementaire fraktie deze laatsten tot formeel verraad aan de zaak van den arbeid bracht - in Holland, waar de typisch-opportunistische taktiek der fraktie bij de spoorwegstaking van 1903 de positie der arbeiders in hooge mate verzwakte, - *overal zien wij, in verschillende vormen, de slechte gevolgen der innerlijke tegenstrijdigheid tusschen de revolutionaire taktiek der massa-aktie en de reformistische van het parlementaire kompromis aan het licht komen*.

Overal, in Duitschland, Engeland, Zweden, Nederland, Frankrijk, Italië, Zwitserland, treden de leiders der politieke en der vakbeweging bij spontane, massale akties van het proletariaat op dezelfde manier op. Verstijfd in oude gedachtevormen, bevreesd voor het verlies van eigen machtsposities, dat hun toeschijnt één met de ontbinding der arbeidersbeweging zelve te zijn, overtuigd dat de strijdmethoden die hen tot deze machtsposities verhieven, de eenig-mogelijke en doeltreffende zijn, gebruiken zij telkens hun prestige, hun werkkracht en leidersgaven, om de strijdlustige massa's af te houden van werkelijken, alles op het spel zettenden strijd, en hen met een surrogaat, een schijnbaren strijd genoegen te doen nemen. Wij zien hen de massa's telkens opnieuw tot matiging aansporen, en wij zien deze, in volgzaamheid geschoold, vaak voor het woord der leiders zwichten, wij zien hoe de olie der parlementaire welsprekendheid de woelige baren der volksbeweging tot rust brengt. Maar vaak ook zien wij hoe de massa, toornig opbruisend, het leiderswoord minachtend wegslingert.

Grootsch en geweldig is het doorbreken van de nieuwe taktiek, het zich doorzetten van de eigen aktiviteit der massa's in deze jaren van kentering. Maar tragisch nog meer dan grootsch, want helaas gelukt het hun nergens zich geheel, te bevrijden van de oude denkvormen, van het opzien tot de leiders als tot de menschen die voor hen denken en handelen, van de in hen door den politieken sleurgang gekweekte passiviteit. Zij hadden zich van dit alles niet bevrijd toen de oorlog uitbrak. Zij wachtten op het parool der

leiders. Zij stelden in deze hun vertrouwen. En de leiders vertrouwden op de regeeringen. De groote uitbarsting van spontane massa-aktie, die alléén, zoo iets, de wereldramp had kunnen voorkomen, en in alle geval den oorlog beperken en verkorten, bleef uit. Toen het historische oogenblik van het internationale proletariaat eischte, dat het alles wat het bezat, zijn organisaties, zijn kracht en zijn leven, voor zijn eigen zaak en die der menschheid op het spel zou zetten, miste het daartoe de kracht. En de ineenstorting der tweede Internationale was tevens het vonnis, door de geschiedenis over de ‘oude taktiek’ geveld.

In het overgangstijdperk dat de eerste veertien jaren dezer eeuw vormen, neemt de tot nieuw leven ontwakende massa-beweging, ook zoo wij Rusland buiten rekening laten, alle vormen aan, van de vreedzame betooging tot den gewapenden opstand. Maar de vorm bij uitnemendheid, waarin zij haar krachten en mogelijkheden openbaart, is de *massale staking*. De *betooging* blijkt doorgaans een te zwak middel tegen het gekoncentreerde kapitaal en de gecentraliseerde staatsmacht, en de sociale en politieke tegenstellingen zijn over 't algemeen nog niet scherp genoeg geworden, om opnieuw in de vooraanstaande landen de voorwaarden te scheppen tot den gewapenden opstand. Waar deze uitbreekt, draagt hij in den regel nog half het karakter van een reminiscentie uit het burgerlijk-revolutionaire tijdperk. (Spanje, Hongarije, Ierland). Het is de staking, de staking in alle vormen en graden, als staking in één beroep of algemeene staking van alle beroepen, als staking in een enkele stad, in een geheele streek, of een geheel land, als vreedzame of als revolutionaire staking, als betooging, protest, druk- of dwangmiddel, die in het middenpunt van den strijd der massa's staat. *De maatschappelijke evolutie, die tot het imperialisme leidt, brengt de massale staking voort als het middel bij uitnemendheid, om het imperialisme te bestrijden*.

In tegenstelling tot wat wij zagen bij de gereglementeerde, naar het model van den parlementairen strijd gefatsoeneerde kiesrechtstakingen, - waarbij reeds bij voorbaat van alle daadwerkelijke middelen van pressie op de burgerlijke maatschappij en de staatsmacht werd afgezien, - trachten de spontane ekonomisch-revolutionaire en politiek-revolutionaire stakingen juist door den sterkst mogelijken druk hun doel te bereiken. Stakingen van deze soort komen het meest voor onder die arbeiders-kategorieën, welke, hoezeer ook in zekeren zin overgeleverd aan de almachtige monopolisten van de mijnen, de spoorwegen en de overzeesche scheepvaart, toch aan den anderen kant door den aard van hun arbeid in het maatschappelijke arbeidsproces een sterke positie innemen. Een omvangrijke verkeersstaking treft de moderne maatschappij on middellijk op haar meest kwetsbare plek, een groote mijnwerkersstaking werkt wel langzamer, maar brengt, wordt zij geruimen tijd volgehouden, even zeker de gansche ekonomisch-sociale machinerie in het ongereede.

Het sterkst en meest direkt is wel de werking der spoorwegstaking. Wij zagen herhaaldelijk hoe de arbeiders hiermede staat en maatschappij onder de knie kregen. Vandaar de waarlijk elektriseerende wijze, waarop een overwinning in dit bedrijf op het geheele proletariaat werkt, de plotselinge flits van zelf bewustzijn waarmee zij het doorschokt. In de zegepraal der spoorwegmannen geniet het als voorgevoel zijn toekomstige macht. Maar vandaar ook de schrik van staat en heerschende klasse voor zulk een staking, hun fel verweer en onverbiddelijke gestrengheid in de toepassing van onderdrukkingsmaatregelen. En deze maatregelen blijven niet bepaald tot de landen, die de kracht der spoorwegstaking reeds ervoeren. Heden ten dage is elke regeering op zulk een aanval voorbereid, elke heeft het machtswerktuig geschapen, waarmee zij hoopt hem te onderdrukken. Het element der overrompeling, bij eerste spoorwegstakingen zoo belangrijk, vermindert aldoor in beteekenis. De strijd wordt tot een krachtproef tusschen de arbeiders en de burgerlijke staatsmacht; hij stelt de hoogste eischen aan de volharding, de eensgezindheid, het klassebewustzijn van massa's en leiders. En nog waarborgt dit alles niet steeds de overwinning; steeds meer wordt daartoe noodig de aktieve sympathie van andere groote arbeiderskategorieën als havenwerkers, chauffeurs, postbeambten, mijnwerkers, wier daadkrachtige solidariteit vaak den spoorwegmannen de zege verleenen, wier passiviteit hun vaak de nederlaag berokkenen zal. Zoo dit bewijst, dat de innige federatieve verbinding van het transportbedrijf te water en te land een gewichtige eisch is voor de machtsversterking der arbeidersklasse, er volgt tevens uit dat de spoorwegstaking, dit stuk sterk gekoncentreerde klassenstrijd, in toenemende mate slechts zal kunnen slagen, wanneer zij plaats vindt in een revolutionaire situatie, als onderdeel eener algemeene revolutionaire beweging.

De stakingen der arbeiders in dokken en havens hebben niet zóó groote, maatschappelijk en politiek vèrstrekkende gevolgen als die van het spoorwegpersoneel. Zij werken niet zóó onmiddellijk verlammend op de staatsmacht. Toch kunnen zij, vooral bij gelijktijdige uitbreking in alle havens van een land of nog beter van verschillende landen, een zwaren druk op regeering en heerschende klasse uitoefenen, gelijk vooral de engelsche beweging van 1911 bewijst. Veel sterker nog wordt natuurlijk die druk zoo de staking zich tevens uitstrekt over het transport te water. De akties der zeelieden en der havenarbeiders tegen het machtige, geweldig gekoncentreerde handels- en reederij-kapitaal hebben des te meer kans van slagen, hoe krachtiger zij elkaar ondersteunen.

Zoo uit de vele nederlagen die de mijnwerkers hebben te boeken - in tegenstelling tot het spoorwegpersoneel, wien herhaaldelijk de godin van de zege toelachte - ééne algemeene ervaring naar voren treedt, dan is het wel deze: dat enkel de grootst mogelijke spontaniteit en de grootst mogelijke uitbreiding van den strijd hun goede kansen bieden. Hier worden alle regels der moderne

vakvereenigingstaktiek tot zinledige dogma's en nieuwe dringen zich op. Een leiding, die door maandenlange onderhandeling met de mijnmagnaten deze in de gelegenheid stelt om groote voorraden op te hoopen, benadeelt de belangen der arbeiders evenzeer, als zij die der kapitalisten dient. De kracht van het gemonopoliseerde kapitaal in de mijnen kan, gelijk de ervaring bewijst, slechts door het gemeenschappelijke optreden van alle mijnwerkers van een land of wellicht van verschillende landen gebroken worden, en op een zegepraal valt slechts ook dan te rekenen, zoo deze meest ellendigen onder de slaven van het kapitaal daadwerkelijk steun vinden bij de arbeiders der transportbedrijven.

Zoo noodzaken de voorwaarden waaronder zij den strijd voeren, zoo dwingt de kracht van het kapitaal dat tegenover hen staat, en dat bij elke groote botsing alle geweldmiddelen waarover de staatsmacht beschikt, te zijner hulp ziet toesnellen, de transportarbeiders, de zeelieden en de mijnwerkers om elkaar meer en meer metterdaad te steunen. Zoo slaat de ontwikkeling een richting in, die de massale stakingen in elk land tot steeds grooter intensiteit en uitbreiding opdrijft. En zoo noopt de organisatie van het kapitaal in trusts die landen en zelfs werelddeelen omspannen, de arbeiders dier bedrijven tot organisatie en aktie van geëvenredigde verhoudingen, over alle landgrenzen heen. Op de internationale kapitaal-onderneming volgt de internationale staking: reeds in de periode vóór den wereldoorlog zien wij haar, in haar begin nog, den weg wijzen dien de beweging heeft te gaan.

Ook zien wij in deze periode de tegenstelling tusschen georganiseerden en ongeorganiseerden verminderen, en tegelijkertijd de opvatting aan geldigheid verliezen die in de georganiseerden de beste strijders, in organisatie de noodzakelijke voorwaarde ziet voor volharding in den strijd. Herhaaldelijk zagen wij, vooral bij bewegingen die de arbeidersklasse in haar diepte beroerden, de scharen der ongeorganiseerden niet slechts even dapper en geestdriftig inzetten, maar ook even volhardend doorzetten als hun georganiseerde klassegenooten. Ja zelfs werden somtijds door den stroom der ontwikkeling verhoudingen omgekeerd, eertijds als onveranderlijk beschouwd. Organisaties deden den bruisenden strijdlust der massa's wegvloeden tusschen hun dijken, georganiseerden moesten door ongeorganiseerden meegetrokken worden of streefden deze zelfs tegen, wanneer de strijd hun eigen privilegiën bedreigde.

Zoo waren vele van de met elementaire spontaniteit uitbrekende stakingen der jaren 1900/14 reeds wegwijzers naar een tijdperk, waarin het in vakvereenigingen georganiseerde deel der arbeidersklasse de leiding der beweging, die het in de vorige periode verwierf, uit handen zal moeten geven, en de, voor revolutionairen strijd onontbeerlijke massale organisatie van het proletariaat, op een geheel nieuw beginsel zal moeten worden opgebouwd[1].

1) Een nadere beschouwing hierover vindt de lezer in het laatste hoofdstuk.

3. Massale akties in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Wij hebben tot dusver uitsluitend de massa-beweging van het proletariaat van ons eigen werelddeel beschouwd, zooals deze in den loop der 19de eeuw opkwam, eerst in enkele, daarna in meerdere, ten slotte in zoo goed als alle landen. Thans wordt het tijd onzen blik op een wijder strijdperk dan het europeesche alléén te richten: nieuwe landen, nieuwe werelddeelen vragen onze aandacht. Van de tweede helft der 19de eeuw af begint een snelle verbreiding van het industrieele kapitalisme over de geheele aarde: in Noord-Amerika, in Australië, in Japan, in Engelsch-Indië maakt het zich meester van de produktie en revolutioneert het, op de been geholpen door europeesch geldkapitaal en europeesche machines, binnen enkele tientallen jaren de ekonomische, sociale en politieke verhoudingen. Ook in landen als Engelsch-Indië en Japan, waar de ingewortelde kracht van een andersoortige kultuur en een sedert eeuwen aesthetisch tot hooge volkomenheid gebracht handwerk een sterke dam scheen tegen den vloed van het moderne industrieele kapitalisme met zijn massa-produktie, zijn ontkenning van alle aesthetische waarden, werpt dit door de macht zijner technische meerderheid weldra alle belemmeringen omver.

Nergens echter neemt de ekonomische revolutie een zoo onstuimig tempo en zulke geweldige afmetingen aan als in de reusachtige republiek aan de overzijde van den Atlantischen Oceaan, waar noch overleveringen, noch overblijfselen van vroegere produktievormen haar vlucht bezwaren. Reeds vóór het einde der eeuw worden de Vereenigde Staten tot een nieuw centrum van hoogontwikkeld industrieel kapitalisme, dat Europa in sommige opzichten op zijde streeft, in vele andere overtreft. Eerder dan in de landen waar dit kapitalisme zijn oorsprong nam, ontstaan in de Vereenigde Staten de gemengde reuzenbedrijven met tienduizenden werkkrachten, ontstaan de kartellen en trusts, die hoogste vormen van kapitalistische koncentratie. Zij bestrijken er een veel wijder gebied en hun invloed op het sociale en politieke leven is er onvergelijkelijk veel dieper en grooter dan in Europa. Binnen enkele decenniën zijn zij een machtsmachine geworden, die tusschen haar gigantische raderen al de oude rechten van het volk vermorselt en geen andere vrijheid overlaat dan de ongebonden willekeur van de oligarchie en haar handlangers.

Pas de afschaffing der slavernij en de samenvatting van noordelijke en zuidelijke staten in een statenbond schiepen in Noord-Amerika, na den burgeroorlog van 1861/64, de voorwaarden voor een snelle ontwikkeling der kapitalistische produktie. Deze werd in hooge mate begunstigd door de enorme uitgestrektheid der nationale markt. Tusschen 1865 en 1873 worden 30.000

mijlen spoorweg aangelegd; drie groote industrieën: de ijzer- en staalfabrikage, de mijnbouw en de vleesch-industrie komen tot ontwikkeling. Nu komt ook de vakbeweging op, weldra sluiten een aantal vakvereenigingen zich aaneen tot een algemeen verbond, dat vóór het einde der jaren '60 reeds 170.000 arbeiders telt. Het karakter van dit verbond is echter nog verward, zijn program een mengelmoes van eischen: naast de 'bevrijding van den arbeid' b.v. komt daarop ook de 'handhaving der beschermende rechten' voor.

In den maalstroom van krachten, waaruit de geweldigste industriestaat der wereld bezig is zich te vormen, zijn de klassebelangen nog tot een onontwarbaar kluwen saamgestrengeld, de groepeering der strijdenden in burgerlijke en proletarische elementen is pas begonnen. Het proletarische klassebewustzijn kan nog geen wortel schieten en het moderne socialisme blijft een uitheemsch kruid, dat door duitsche en oostenrijksche emigranten, den ondragelijken politieken druk in hun land ontvlucht, naar de Vereenigde Staten wordt overgeplant en daar min of meer kunstmatig in het leven wordt gehouden. Maar de snelle intensifikatie van het arbeidsproces, waartoe de in den hoogsten graad voortvarende en energieke amerikaansche kapitalisten-klasse drijft, leidt de amerikaansche arbeidersbeweging reeds vroeg op de banen van den strijd voor den 8-urendag. Die eisch schalt over de wateren van den Atlantischen Oceaan en wordt tot den eersten gemeenschappelijken, ekonomisch-politieken eisch waarin het europeesche proletariaat zich vereenigt.

De groote ekonomische krisis van 1877 die haar vernielende werkingen over twee werelddeelen uitstrekt maakt de eerste massale bewegingen der amerikaansche arbeiders gaande. Als een orkaan vaart zij over de amerikaansche industrie, zij werpt het klein- en midden-bedrijf in de oostelijke staten omver, maar wekt een nieuwen, hoogeren vorm van kapitalistisch bedrijf ten leven: de naamlooze vennootschap. Nu worden de tegenstellingen tusschen kapitaal en arbeid scherper. Gedurende de krisis dalen algemeen de loonen en wanneer de konjunktuur zich begint te herstellen, voelen de fabrikanten zich sterk genoeg om iedere stijging tegen te houden. Volgens een amerikaanschen socialist ging daar te lande in de jaren '70 de arbeidersklasse gebukt onder veel menschonwaardiger dienstbaarheid dan de oude kolonisten onder de tyrannie van koning George ooit hadden verduurd. Een verbitterde en oproerige stemming grijpt de arbeiders aan; hun verzet dat zich in onophoudelijke, vaak wanhopige akties uit, kulmineert in de spontane spoorwegstaking van 1877. De staking, die het geheele oostelijke deel der Vereenigde Staten in vuur en vlam zette, de mijnwerkers en verschillende andere groot-industrieele bedrijven medesleepte, werd door de bezittende klassen met ruw geweld, maar niet zonder moeite, neergeslagen. De amerikaansche arbeider stond in die jaren minder weerloos tegenover het wapengeweld der heerschenden dan zijn klassegenooten in Europa; hij bezat in den regel wapens en wist ze te hanteeren.

De bourgeoisie daarentegen had geen groote geoefende troepenmacht te harer beschikking, een staand leger bestond niet, de militie kon volgens de wet slechts opgeroepen worden bij dreigende ordeverstoring. Dit alles maakt het begrijpelijk dat de ‘partij der orde’ in '77 geen gemakkelijke overwinning behaalde. In een aantal steden, o.a. te Pittsburg en Baltimore, waren de arbeiders aanvankelijk de sterksten. Maar ten slotte zegevierden overal de burgerlijke wapenen.

De jaren volgend op deze eerste groote uitbarsting zien den fabelachtigen groei van het verbond der ‘Ridders van den Arbeid’, reeds in '69 als geheime organisatie opgericht. De groote uitbreiding begint in 1885: in dat jaar en het volgende - jaren van bijzonderen ekonomischen voorspoed - stijgt het ledenaantal van het verbond van 100.000 tot 700.000.

De opkomst en het heldentijdperk der Ridders van den Arbeid zijn één met den strijd der massa's voor den 8-urendag. In '85 en '86 neemt die strijd het karakter aan van een krachtige volksbeweging, die vooral in de oostelijke staten met onstuimige geestdrift aanrukt op haar doel. Een kongres van vakvereenigingen besluit op 1 Mei '86 de algemeene werkstaking ter verovering van den 8-urendag, te proklameeren, maar reeds maandenlang voor dien datum gaat een vloedgolf van stakingen, allen op één en hetzelfde doel gericht, over het land. Het verkeer staat vrijwel stil, de arbeid wordt overal neergelegd. De arbeidersklasse schijnt op het punt, om door een koenen onweerstaanbaren aanval den 8-urendag te veroveren. Maar nu grijpt het in het nauwgebrachte kapitaal naar het infame middel, dat het in het vervolg nog zoo tallooze malen zal toepassen om den arbeiders de overwinning te ontrukken: het laat zijn gehuurde bandieten een aanslag plegen en werpt de schuld op het proletariaat. Bij een meeting, ter gelegenheid eener algemeene staking in de bouwvakken te Chicago, het centrum der beweging voor den 8-urendag, ontploft op Haymarket Square een bom te midden eener vreedzame menigte; deze zinnelooze gewelddaad is het voorwendsel dat de heerschende klasse noodig heeft om de 8-uren-beweging te vuur en te zwaard te verdelgen. Alle krachten van de openbare meening worden tegen de arbeiders opgeroepen, een geprostitueerde pers en een omgekochte justitie worden mobiel gemaakt tegen de 8-uren-beweging, die een ellendig einde vindt aan de galg en in de cachotten van Cook County. In een monsterlijk tendentieus proces worden vijf ‘anarchisten’ tot den strop veroordeeld en het afschuwelijke vonnis wordt aan de proletarische martelaars voltrokken, die met onversaagde standvastigheid den dood ingaan.

Het proces tegen de ‘anarchisten van Chicago’ vormt de inleiding tot een tijdvak van felle vervolging der strijdende arbeiders-organisaties. Onder deze slagen stort de beweging, zwak door haar gemis aan theoretische grondslagen, weldra ineen. Evenals wij dat in Engeland hebben gezien in de jaren

'20 en '30 der 19de eeuw, verliezen de organisaties in een minimum van tijd een maximum van leden; van het schijnbaar zoo bloeiende verbond der ‘Ridders van den Arbeid’ is binnen enkele jaren nog maar een schaduw over.

Maar de geweldige druk van het snel in kracht toenemende grootkapitaal noodzaakt de arbeiders weldra den strijd weer op te vatten. Tusschen 1890 en 1912 stijgt het nationale vermogen van 65 tot 187 billioen dollars, een stijging van 188%, terwijl het inkomen der loonarbeiders in industrie, mijnbouw en transport tusschen 1889 en 1909 met slechts 95% toeneemt. Het aandeel der arbeiders in het netto-produkt, dat in 1889 nog 44.9 bedroeg, was in 1909 tot 40.2% gedaald. De onophoudelijke koncentratie van het kapitaal was de eene, de absolute verarming der arbeidersklasse de andere pool der industrieele ontwikkeling. Deze koncentratie schreed in de voortbrenging zoowel van produktie- als van levensmiddelen onophoudelijk voort en leidde tot het ontstaan dier geweldige monopolies als de petroleumtrust, de staaltrust en de vleeschtrust, kolossen wier polypenarmen niet slechts het geheele amerikaansche kontinent omspannen, maar zich zelfs ook tot andere werelddeelen uitstrekken en wier ekonomische overmacht de arbeidersklasse, - in de eerste plaats de massa's der uit oost- en zuid-Europa toestroomende ongeschoolde hulpkrachten - neerdrukte in een hel van ontaarding, afbeuling en ellende. Uit officieele rapporten over 1909 blijkt, dat in dat jaar meer dan de helft van 16.000 arbeidersgezinnen waarover het onderzoek zich uitstrekte, moesten rondkomen van een loon, ontoereikend voor een eenigszins dragelijk bestaan. Een derde deel was tot een toestand van uiterste, vernederende armoede vervallen. Alle verschijnselen van sociale degradatie: overmatig lange werkdagen, Zondagsarbeid, ellendige woningtoestanden en ergerlijke opeenhooping van gezinnen, snel toenemende vrouwen- en kinderarbeid, ontzettende kindersterfte, enz.; verschijnselen inheemsch in de industrie-gebieden der oude wereld, woekeren ook in de nieuwe snel voort. Maar nergens in Europa is de macht van het grootkapitaal zoo onbegrensd en de alleenstaande arbeider zoo volkomen hulpeloos aan verdrukking overgeleverd, als in de Vereenigde Staten van Amerika.

De enorme ontwikkeling der techniek en het feit, dat de trust in alle industrieën, die grondstoffen produceeren of verwerken, het klein- en middenbedrijf uitroeide, hadden een snelle relatieve vermindering van den geschoolden tegenover den ongeschoolden arbeid ten gevolge. De tallooze ongeschoolde hulpkrachten, die het reuzenbedrijf noodig had, stroomden uit alle ekonomischen politiek-achterlijke europeesche staten, ja zelfs uit Klein-Azië en Afrika toe. Deze emigranten, door nood, werkeloosheid, politieke en religieuze verdrukking uit het land hunner geboorte verdreven, door de beloften en voorspiegelingen der amerikaansche agenten over den oceaan gelokt, bezaten aanvankelijk niet het minste weerstandsvermogen: zij waren de meest weerlooze objekten van

uitbuiting, die het kapitaal maar kon begeeren. Hun invoer op groote schaal, gepaard met de algemeene strekking der groot-industrie om een groot deel van den geschoolden arbeid door ongeschoolden te vervangen, voerde tot algemeene verlaging van den loonstandaard der geschoolde arbeiders. Het feit, dat de massa's der ongeschoolde handlangers meerendeels afkomstig waren uit landen met een schrikbarend lagen proletarischen levensstandaard, en dat zij, die geen vrijheid van vereeniging, geen recht van staking kenden, zich aanvankelijk algemeen als loonbedervers lieten gebruiken, maakt de gevoelens van wantrouwen, wrevel en haat begrijpelijk, die de beter betaalde amerikaansche arbeiders tegen den vloed der emigranten koesterden, vooral wanneer men het karakter der amerikaansche vakvereenigingen in aanmerking neemt.

Deze vakvereenigingen dagteekenend uit den tijd, dat de socialistische gedachte de amerikaansche arbeiders nog nauwelijks had aangeraakt, versteenden spoedig in een bekrompene, kille en zelfzuchtige belangen-politiek. Evenals de engelsche trade-unions waren zij gegrondvest in de burgerlijke leer der belangen-gemeenschap van kapitaal en arbeid en evenals deze gaven zij hun leden geen andere opvoeding dan die in een enghartig groeps-egoïsme, dat met fanatieke hardnekkigheid zijn voorrechten verdedigde tegen den dreigend opkomenden vloed van den ‘gewonen’ arbeid. Bij den haat tegen de stompzinnige loonbedervers kwam de nationalistische hoogmoed van den amerikaanschen burger, zijn laatdunkende verachting voor den rechteloozen, onwetenden, onbeholpen en hulpeloozen vreemdeling.

De strijd van het amerikaansche verbond der vakvereenigingen van geschoolde arbeiders - de A.F.o.L. -, voor de handhaving hunner voorrechten, was een hopelooze strijd. De organisatie op den grondslag van het vak, waaraan het verbond hardnekkig vasthield, beteekende een onzinnige versnippering van krachten tegenover het gekoncentreerde trustkapitaal, dat aldoor meerdere vakken tot gemengde reuzenbedrijven vereenigde. De partieele staking vermocht tegen de trusts niet meer dan een jongen met een proppenschieter tegen een moderne batterij vermag. Met alle kracht streefden de vakvereenigingen der geschoolden er naar, om de ondernemers te noodzaken tot aanvaarding der ‘closed shop’ (gesloten werkplaats), d.w.z. de aanstelling van uitsluitend georganiseerden. Door het weren van ongeorganiseerden en het heffen van zeer hooge entreegelden, waarmee de voorrechten, aan het lidmaatschap der vakvereeniging verbonden, feitelijk moesten worden gekocht, meenden de leiders der A.F.L. duurzame wijkplaatsen van ekonomische veiligheid en betrekkelijken welstand voor de aristokratie van den arbeid in te richten. En deze, die den strijd voor haar eigen groepsbelang in de plaats van den klassenstrijd had gesteld, bekommerde er zich in 't minst niet om, dat dit ging ten koste van de rampzalige massa's harer medearbeiders. Maar de stijgende vloed van den ongeschoolden arbeid drong die wijkplaatsen binnen; de berekeningen

der A.F.L.-mannen faalden, keer op keer werden hun regels doorbroken; keer op keer werden zij door de trusts verslagen en gedwongen het ‘closed shop’-stelsel op te geven: het loon der geschoolden daalde, onweerstaanbaar tot aan het loonpeil van den ongeschoolden arbeid omlaag gesleurd.

De bekrompen en beginsellooze taktiek der vakvereenigingen van geschoolde arbeiders moest in Amerika dezelfde gevolgen van moreele ontaarding hebben als in Engeland. Vele leiders en beambten lieten zich door de kapitalisten omkoopen tot verraad aan de belangen der arbeiders. Het kapitaal was oppermachtig in Amerika als in geen ander land der wereld, het hief den enkeling hoog die zich naar zijn begeerten schikte, het brak al wie hem weerstond. Plooibaarheid en inschikkelijkheid openden de poorten tot rijkdom en maatschappelijke macht; het lidmaatschap van de ‘Citizens Alliances’. (gemengde vereenigingen van ondernemers, leden van vrije beroepen en arbeiders, die broederlijk samenwerkten om de uitbarstingen van de ongeschoolde massa's te onderdrukken) werd een gewoon middel voor vele eerzuchtige arbeidersleiders, om bij de groote heeren in het gevlei te komen.

Niet *alle* vakvereenigingsbeambten der oude school kozen de wegen van ontrouw en verraad aan hun klasse. Er waren onder hen ook eerlijke strijders voor de arbeidersbelangen, gelijk zij dat woord verstonden, die, vastgeroest in de oude opvattingen, onmachtig den blik verder en hooger te richten dan men hun geleerd had, in wanhoop over de aanslagen der trusts op de vakorganisaties den strijd wilden voortzetten met terroristische middelen, de eenige, meenden zij, die den arbeider overbleven. Het meest bekende voorbeeld van deze tragische dwaling is het geval der gebroeders Mc. Namara, leden der vereeniging van arbeiders in de ijzerkonstruktie. Deze organisatie wier leden hooggeschoolden en tevens levensgevaarlijken arbeid verrichtten, voerde tusschen 1896 en 1912 herhaaldelijk een wanhopigen strijd voor de ‘closed shop’ tegen de ondernemers in de ijzerkonstruktie, wier bond een onderdeel vormde van de almachtige Staaltrust. In 1903 en nogmaals in 1905 traden de arbeiders in staking. Maar het kapitaal verpletterde hen door zijn ekonomische en zijn politieke hulpmiddelen als: zwarte lijsten, onwettige arrestaties, terrorisme van politie en troepen tegen leden der vakvereenigingen en opheffing der wettelijke rechten door ‘injunction’ (rechterlijk bevel). Achtereenvolgens werden alle vakvereenigingen van geschoolde arbeiders in de ijzerindustrie onder den ijzeren hiel van de Staaltrust verbrijzeld, gelijk haar president, Pierpont Morgan, dat wilde. Toen het na een harden strijd gelukt was de vakvereenigingen te vernietigen, werden de loonen verlaagd van vijf tot twee dollar per dag: de arbeiders waren door gewelddadige en tevens geraffineerde methoden weerloos ge maakt. In hun wanhoop over het lot hunner vakgenooten pleegden de gebroeders Mc. Namara daden van terrorisme om de slachtoffers van het terrorisme der trust te wreken. Tusschen 1906 en 1912 waren zij betrokken bij een groot

aantal dynamietaanslagen, tot ten slotte het opblazen van het gebouw eener kapitalistische krant te Los Angelos, tot hun arrestatie en het daarop volgende geruchtmakende proces leidde. De burgerlijke pers zwelgde in zedelijke verontwaardiging tegen de schurken die het gewaagd hadden het geweld van boven door geweld van onderen te willen keeren. De Mc. Namara's waren geen revolutionaire socialisten, zij behoorden tot een burgerlijke partij en noemden zich, in den officieelen zin van het woord, christenen. De vakvereenigingspers brulde in het algemeene koor van verdoeming mee, wat niets dan laffe huichelarij was, daar, gelijk iedereen wist, vele vakvereenigingen betaalde geweldplegers in dienst hadden. De Mc. Namara's behoorden niet tot dit soort menschen, zij waren geen gehuurde hooligans, geen eerlooze bandieten; enkel blinde, fanatieke trouw aan de organisatie had hen gedreven tot geweld, en zij stonden zonder twijfel heel wat hooger dan talrijke aan de kapitalisten verkochte arbeidersleiders, die hen thans bespuwden en trapten. Het onmenschelijke optreden van het kapitaal had hen tot desperado's gemaakt. ‘De geschiedenis van de amerikaansche arbeiders-beweging der laatste twintig jaar - schreef een revolutionair socialist naar aanleiding van het proces der Mc. Namara's, - is één lang verhaal van onophoudelijke moordaanslagen op onschuldigen. De nieuwe plutokratie, sterk door revolutionair zelfvertrouwen, door onverschrokkenheid en zekerheid van de overwinning, is snel en onafgebroken voorwaarts geschreden op den weg der reorganisatie van het industrieele en politieke leven van Amerika. Honderden kleinere konkurreerende ondernemingen werden door elke groote trust vernietigd, honderden gezinnen uit de middenklasse in de rijen van het proletariaat gedreven of tot den bedelstaf gebracht. In zijn strijd tegen de arbeidende klasse heeft de Staaltrust tallooze moorden begaan. De onschuldigen die hij in de gevangenis wierp versmachten nog in hun vunze cellen, hij heeft den levensstandaard verlaagd en duizenden arbeiders met hun gezinnen tot ziekte en ontijdigen dood gedoemd. De triomfbaan van de Staaltrust is besmeurd met het bloed zijner slachtoffers en met hun grafsteenen geplaveid.’

Het geval Mc. Namara was het beeld van den historischen afgrond, waarin het officieele amerikaansche trade-unionisme met zijn verouderde methoden verzonk, van de doellooze gewelddadigheden waartoe degenen die zich niet wilden onderwerpen, gedwongen waren hun toevlucht te nemen. In het tragische einde der broeders belichaamde zich de ondergang van een vermolmd stelsel, van verouderde, afgeleefde strijdmethoden. Treffend schreef de revolutionaire socialist Frank Bohn in de ‘International Socialist Review’ over de Mc. Namara's: ‘Hun hoofden dwaalden, maar hun harten waren goed. Zij waren niet wijs genoeg om tot de arbeiders in de ijzer- en staalindustrie te zeggen: Organiseert u in éénen bond. Wordt lid van de socialistische partij... werpt uw oude wapenen weg en haalt nieuwe uit het arsenaal van de moderne

wetenschap. Laten wij ons als klasse tegen het kapitaal organiseeren en elk wapen gebruiken, dat de zege bevechten kan. Het is zelfmoord om met de ouderwetsche vakvereeniging de trust te willen bestrijden. Thans geweld met geweld te willen keeren, is erger dan zelfmoord. Laat ons zonder geweld te gebruiken, de organisatie versterken, tot de dag komt dat wij voldoende macht kunnen ontwikkelen om te overwinnen...' Maar in de arbeiderswereld, waarin de Mc. Namara's leefden, drongen deze nieuwe ideeën niet door.

Het nieuwe komt op, lang eer het oude is afgestorven: immers het komt op in en door strijd tegen het oude. Tot op heden bestaat de A.F.L. voort, haar methoden zijn ongewijzigd, zooals ook in Europa de moderne vakorganisatie voortbestaat en methoden blijft toepassen, die tegen het gekoncentreerde kapitaal zoo goed als niets meer kunnen uitrichten. En toch waren reeds vóór het begin der nieuwe eeuw in sommige bedrijven spontane massa-stakingen voorgekomen, die niet zoozeer het karakter droegen van stakingen voor de verbetering der arbeidsvoorwaarden, als wel van revolutionaire bewegingen tegen de industrieele verdrukking. Als dergelijke revolutionaire bewegingen beschouwde het officieele rapport der 'kommissie voor de industrieele verhoudingen' o.a. de staking aan de staalfabrieken te Homestead, door bloedig geweld onderdrukt, en de groote stakingen van 1897, 1900 en 1903 in de steenkolenmijnen. Zij zijn de eerste, meer instinktmatige dan bewuste pogingen van onderdrukte en gepijnigde massa's, om een nieuwe strijdwijze toe te passen.

Stelselmatig en in bewuste tegenstelling tot de 'officieele' taktiek der A.F.L. deden dit 't eerst de mijnwerkers der westelijke staten Colorado en Idaho. Hier droegen de sociale verhoudingen nog in hooge mate, wat de Amerikanen een 'rand-karakter' noemen, d.w.z. zij waren niet gegoten in de gladde vormen der moderne beschaving, maar woest en ruw. Het dragen van wapens was algemeen gebruikelijk, gewelddadigheden kwamen veelvuldig voor. De mijnwerkers die in de goud- en zilvergroeven van deze randstaten een bestaan vonden, behoorden in den regel tot de meest energieke en vrijheidlievende elementen uit de arbeidersklasse: van den aanvang af verzetten zij zich manmoedig tegen de pogingen der mijneigenaren, hen als slaven te behandelen. Maar het snel aan macht toenemende mijnkapitaal smoorde dit verzet door een schrikbewind, niet slechts over de mijnwerkers, maar over alle elementen der bevolking die niet voor den wil der oligarchie bukten uitgeoefend.

'Wettelijk gekozen autoriteiten, die niet in 't stof kropen voor den wil der Vereenigde Mijnbezitters, zijn door bedreiging met de revolver gedwongen geworden om hun ontslag te nemen. Gehuurde hooligans zijn ingevoerd om arbeiders te terroriseeren die het waagden een iets grooter deel van de rijk dommen, welke zij uit den schoot der aarde haalden of andere kleine verbeteringen te eischen. De koöperaties der mijnwerkers zijn bestormd geworden

en hun voorraden vernietigd of op straat geworpen. Mannen, wier eenige misdaad was dat zij zich organiseerden voor de bescherming hunner klasse, zijn als wilde beesten opgejaagd door ruwe soldaten en binnen omheinde kampen opgesloten of gedwongen om in 't openbaar in ketenen geklonken te werken, zonder wettelijk veroordeeld, ja zelfs zonder aangeklaagd te zijn. En ten slotte zijn zij uit staten, waar zij het burgerrecht bezaten, onder bewaking van de soldeniers der vereenigde mijnbezitters gedeporteerd geworden. De kantoren der nieuwsbladen die het waagden de zaak van deze mannen te verdedigen, zijn bestormd geworden, hun inboedel is kort en klein geslagen. Post en telegraaf zijn onder zoo strenge censuur gesteld, dat geen bericht van deze wandaden tot de wereld doordrong. Wanneer de rechtbanken niet voor den wil der mijneigenaars bogen, werden hun uitspraken getrotseerd. Al deze dingen zijn openlijk geschied en geen mensch uit de streken waar zij plaats vonden, bestrijdt dat ze geschied zijn'.[1)]

Uit dezen strijd tegen de methoden van ruw geweld, brutale onderdrukking en gewetenlooze omkooperij door de mijnmagnaten toegepast, werd de 'Western Federation of Miners' geboren (1893). Van hare oprichting af plaatste de federatie zich tegenover het officieele trade-unions-verbond. Zij heette ieder als lid welkom, die in het mijnbedrijf of in de ertssmelterijen werkzaam was. Zij hief geen entreegeld, zij stond voor allen open, zij sloot geen over jaren loopende kollektieve kontrakten met de ondernemers af. Zij had tot leidend beginsel niet de 'harmonie van belangen tusschen kapitaal en arbeid', maar den klassenstrijd; zij trad altijd en overal op als een strijdorganisatie, die door machtsontwikkeling de arbeidsvoorwaarden van alle mijn- en ertswerkers wilde verbeteren, tevens openlijk proklameerde, dat haar doel niet de handhaving, maar de omverwerping van het kapitalistische produktiestelsel was. De leiders van het verbond waren revolutionaire socialisten, mannen wier namen in de volgende jaren door alle amerikaansche kapitalisten en alle aan hen verkochten, met lippen, bevend van haat, zouden worden uitgesproken. Maar voor de ellendigen en verdrukten zouden deze namen worden tot symbolen van moedig verzet, van trouw aan het beginsel, van daadkrachtigen strijd tegen de tyrannie van de trusts. Boyce, Moyer en Haywood heetten deze mannen. Zij traden niet toe tot de 'Citizens Alliances', zij zaten niet aan bij feestmaaltijden met de trustkoningen, zij waren voor geen goud te koop, en wegens dit alles werden zij door het groote kapitaal vervolgd als wolven, door de arbeidersklasse vereerd en bemind. De W.F.M. trachtte niet het geweld der mijnbezitters door persoonlijk geweld en terroristische aanslagen te keeren. Hoe vaak het verbond hiervan ook werd aangeklaagd, de juridische machinerie, die aan het kapitaal ten dienste stond, slaagde er nimmer in om de schuld van ook slechts

1) The Western Federation of Miners, door A.M. Simons, I.S.R. van Sept. 1906.

één enkel lid der organisatie aan misdaden in haar opdracht begaan te bewijzen. Dit zegt genoeg. De revolutionaire socialisten, die de leiding der W.F.M. hadden, voedden de arbeiders op in het beginsel der klasse-solidariteit. Terwijl zij de ekonomische aktie zoo krachtig en doeltreffend mogelijk maakten en de organisatie der arbeiders in groote industrie-verbonden propageerden, werkten zij tevens voor politieke bewustwording; ondanks het diep-ingevreten bederf in de amerikaansche politiek versmaadden zij het stembiljet niet, integendeel leerden zij aan de mijnwerkers het te gebruiken tegen de beide groote burgerlijke partijen, die afwisselend aan het roer waren, propageerden zij de zelfstandige klasse-aktie van het proletariaat ook op parlementair gebied.

Tusschen 1893 en 1903 was de W.F.M. betrokken bij een aantal stakingen in de mijnen, die bijna alle de verovering of de handhaving van den 8-urendag tot hoofddoel hadden. De mijnbezitters wendden de gewone middelen aan om de kracht der vakorganisatie te breken; geen staking vond plaats of hun gehuurde bravi begingen gewelddadigheden; gemaskerde mannen overvielen de arbeidersleiders en ontvoerden hen; onverklaarbare dynamiet-aanslagen, waarvan de schuld geregeld op de W.F.M. geworpen werd, joegen de bevolking schrik aan. Vaak wist het kapitaal gedaan te krijgen dat de militie opgeroepen werd; dan kwam het tot formeele aanvallen op de kampementen der stakers en werden deze uit het distrikt verdreven. Maar vaak ook handhaafden de stakers zich gewapenderhand, somtijds door hun makkers uit andere mijnen geholpen en verdreven zij op hun beurt de onderkruipers die de trust had ingevoerd. Gevallen kwamen voor, waarin de partikuliere politie der mijnbezitters zoo roekeloos optrad tegen de geheele burgerij, dat de publieke opinie de mijnmagnaten dwong om hun gehuurde bandieten weg te zenden. Herhaaldelijk proklameerden de mijnwerkers van een bepaald distrikt sympathiestakingen om hun makkers uit andere distrikten of wel de arbeiders aan de smelterijen te hulp te komen. Deze uitingen van klasse-solidariteit maakten de ondernemers razend, en toen in 1903, naar aanleiding eener staking voor den 8-urendag, de mijnwerkers van Cripple Creek, waar de 8-urendag sedert jaren bestond en de W.F.M. een zijner sterkste bolwerken had, een sympathiestaking begonnen, besloten de mijnmagnaten dat deze strijd tegen de gehate W.F.M. er een op leven en dood zou zijn.

De nu ontbrande worsteling duurde vele maanden lang, de staten Idaho en Colorado stonden in lichte laaie. Opnieuw brachten de kapitalisten hun infame taktiek in praktijk, van door hun detectives aanslagen te doen plegen ten einde de publieke opinie tegen de stakers op te zetten en door te zetten dat de militie werd opgeroepen. Zoo werd onder meer een poging om een trein met onderkruipers te doen derailleeren aan de stakers toegeschreven, tot het onderzoek aan 't licht bracht dat de agenten der mijnbezitters deze misdaad hadden bedreven. Een ontploffing in een mijn, waarvoor leden der

arbeidersorganisatie veroordeeld werden, ofschoon zij waarschijnlijk aan detectives en omgekochte stakers toe te schrijven was, leidde tot het rekwireeren der bondstroepen. Het distrikt werd onder de krijgswet gesteld, de censuur ingevoerd, burgers en leden van vakvereenigingen werden ontwapend. De ongeregeldheden breidden zich over een aantal plaatsen uit; het spoorwegstation Independence werd door dynamiet opgeblazen, een misdaad, waarvan men elkaar van weerszijde de schuld gaf; in de stad Victor vonden straat gevechten plaats; honderden stakers werden gevangen genomen en in de 'bull-pen', (de militaire gevangenis) opgesloten; andere naar een onbewoonde streek in den staat Kansas gedeporteerd en daar zonder geld of voedsel achtergelaten. De militaire overheid beval om alle mijnen te sluiten waar nog georganiseerden aan 't werk waren: zij werden eerst weder geopend wanneer een personeel van louter ongeorganiseerden was gevormd.

Ofschoon de W.F.M. niet bij de vakvereenigings-centrale was aangesloten, toonden de amerikaansche arbeiders toch in dit geval een verheugende mate van klasse-solidariteit. Op een oproep der A.F.L. stroomden van alle kanten bijdragen naar Colorado, zoodat de mijnwerkers den strijd bijna een jaar lang konden voortzetten. Maar ten slotte moesten zij bukken voor de ekonomische en politieke overmacht der bezittende klasse. In de hoofdstad van Colorado, Denver, en in verscheiden andere plaatsen werden 'Citizens Alliances' opgericht, waarin de verraders uit de arbeidersklasse met de mijnbezitters en andere kapitalistische elementen tot onderdrukking der W.F.M. samenwerkten. Gedurende de eerste staking in 1893 was de gouverneur van Colorado tamelijk onpartijdig opgetreden; de staatsmilitie had zelfs - een zeldzame uitzondering! - de stakers tegen de aanvallen der partikuliere mijnpolitie beschermd; deze was teruggeroepen, toen haar gewelddadig optreden tegen vreedzame burgers te erg werd. Thans, in 1903, was de staatsmacht tot een gewillig werktuig in handen van het mijnkapitaal ontaard, en hieraan in de eerste plaats was het toe te schrijven dat noch de sterke organisatie der mijnwerkers, noch hun ontembare moed en hardnekkigheid, noch de ruime middelen waarover zij beschikten, de nederlaag konden afwenden.

De ondernemers hadden zich de vernietiging der W.F.M. in Colorado ten doel gesteld, en zij bereikten hun doel. De acht bloeiende afdeelingen die het verbond vóór de staking in Colorado telde moesten worden opgeheven. Het door de mijnbezitters ingevoerde fiche-systeem maakte het aan de leden der organisatie onmogelijk om werk te vinden. Evenals de staaltrust slaagde de mijntrust er in om de vakvereenigingen in dit belangrijke centrum van nijverheid uit te roeien. Het kapitaal jubelde. Voortaan zou, meende de trust, de winstmakerij ongestoord haar gang kunnen gaan en alle 'moeilijkheden', dat is alle tegenstand tegen onbeteugelde uitbuiting, zou tot het verleden behooren. Maar gelijk wij zien zullen, werden deze verwachtingen niet vervuld...

Met de groote worsteling van 1903/04 eindigt het heldentijdvak der W.F.M. Maar deze worsteling had nog een naspel in de vervolging der Federatie-bestuurders Boyce, Moyer en Haywood. Deze mannen werden in 1906 beschuldigd van moord op den vroegeren gouverneur van Idaho, Steunenberg. De beschuldigden werden wederrechtelijk van Colorado naar Idaho gebracht, omdat de autoriteiten hoopten dat het in dezen laatsten staat mogelijk zou blijken hen door middel van valsche getuigenis ter dood te veroordeelen. In Haywood en zijn medebestuurders wilde men den revolutionairen klassenstrijd treffen, die ondanks de plaatselijke onderdrukking der W.F.M. overal begon op te komen. De samenzwering tegen de leiders van het verbond was het werk van de mannen der Standard Oil Trust. Deze wisten daarmee hoog spel te spelen, maar naar zij meenden zouden de oneenigheden onder de mijnwerkers verhinderen, dat het tot een algemeene beweging ten gunste der vervolgden kwam. Tegenover de revolutionaire W.F.M. stond namelijk een ander mijnwerkersverbond, de ‘United Organisation’, dat vooral onder de kolendelvers der oostelijke staten sterk en wèl bij de A.F.L. aangesloten was. Maar de magnaten der petroleum-trust hadden het klasse-bewustzijn der mijnwerkers onderschat. Beide organisaties besloten tot samenwerking tegen den monsterlijken toeleg der kapitalisten en in eendrachtige kameraadschap werd de agitatie tegen deze poging tot gerechtelijken moord door de Vereenigde Staten gedragen. Alles werd gedaan om een algemeene proteststaking te doen uitbreken zoo de beschuldigden werden veroordeeld. Ook de socialistische partij nam een werkzaam aandeel aan deze beweging, zij stelde haar pers in den dienst der agitatie en op haar voorstel werd de 1-Meidag in alle staten der Unie speciaal hieraan dienstbaar gemaakt. Door honderdduizenden strooibiljetten werden de massa's omtrent den waren aard van het proces, als een aanval van het trustkapitaal op de revolutionaire vakbeweging, ingelicht. De vrijspraak der beschuldigden was de eerste groote overwinning der proletarische klasse-solidariteit op de okkulte en alomtegenwoordige macht van het trustkapitaal in de Vereenigde Staten.

Tot nu toe was het revolutionaire, socialistisch-gezinde unionisme, slechts in ééne vakorganisatie, de W.F.M., belichaamd geweest. En deze belichaming was feitelijk nog onvolkomen. Zoo de W.F.M. zich van de ouderwetsche officieele vakvereenigingen in hooge mate onderscheidde door haar socialistisch beginsel, haar scherpe klassenstrijd-taktiek, en het feit, dat zij voor geschoolden en ongeschoolden, voor vreemdeling en landgenoot openstond - zoo had zij toch in één voornaam opzicht dezelfde strijdwijze gevolgd als de vakcentrale der geschoolde arbeiders: ook zij streed nog voor de ‘closed shop’; streed er voor tot het uiterste, en waar zij het vermocht, had zij vaak op hardhandige wijze de ongeorganiseerden verjaagd en uitgedreven. Zij kon met deze taktiek succes hebben, omdat het aantal arbeiders, dat in de goud- en zilver-

mijnen en de smelterijen der westelijke staten werkte, niet zeer groot was: bij de stakingen der W.F.M. waren zelden meer dan eenige duizenden arbeiders betrokken. Daarentegen kon het beginsel van de ‘gesloten werkplaats’ onmogelijk gehandhaafd worden in de eigenlijke stapelindustrieën, in de steenkoolmijnen, de staal- en ijzerwerken, de zijde- en wolfabrieken, enz., kortom, overal waar een klein aantal geschoolden met tienduizenden, somtijds honderdduizenden ongeschoolde arbeiders samenwerkten.

In zeker opzicht vormde de strijdwijze der W.F.M., die aan dezen eisch nog vasthield, een overgang tusschen de snel verouderende taktiek der officieele vakvereenigingen en de zuiver-revolutionaire taktiek, sedert 1906 gepropageerd door een nieuwe organisatie, die er naar streefde de geheele massa der verwaarloosde, verachte, ongeschoolde arbeiders in één grooten industriebond te vereenigen. Deze organisatie was die der ‘Industrial Workers of the World’ (I.W.W.)

Een poos lang had het geschenen of het trustkapitaal, dat feitelijk den staat beheerschte, alle vakorganisaties hetzij verpletteren, hetzij door omkooping of door knevelarij der beambten in zijn macht brengen en tot onderdeelen van zijn geweldig raderwerk zou kunnen maken. Het leek of een nieuwe slavernij aanbrak, of de arbeid geboeid ging worden door ketenen van zoo reusachtige kracht, dat daartegen noch aaneensluiting, noch individueel geweld iets vermochten. Maar weldra bleek hoe het reuzenbedrijf zèlf de krachten voortbrengt, die tegen deze ondragelijke dienstbaarheid zouden opstaan: die krachten waren de onafzienbare scharen der ongeschoolden, die de hoog-ontwikkelde, sterk-gekoncentreerde bedrijfswijze behoefde. Hun massa's werden tot eenheid van voelen, denken en willen opgevoed door de eenheid in ellende, hun deel in de staal- en ijzerwerken, in de kolenmijnen, in de vleeschfabrieken, in de weverijen en spinnerijen, in het konfektiebedrijf, bij het verkeer en vervoer. Overal, overal heerschten dezelfde methoden van afbeuling, van geraffineerde, door een samengesteld stukwerk- en premie-systeem verergerde, weldra door het Taylorstelsel ten top gevoerde uitbuiting, overal was de arbeid zwaar, gevaarlijk en langdurig, overal waren de woningen krotten, overal dreven onderdrukking en nood de slaven van het kapitaal tot opstand aan.

De I.W.W. maakte de algemeene, spontane en instinktieve solidariteit van de verdrukte massa's der ongeschoolden tot den grondslag van haar taktiek. Terwijl zij de revolutionaire traditie der W.F.M. voortzette, brak zij met het beginsel van de ‘closed shop’, dat voor haar zijn beteekenis verloor. Zij streefde er naar om de verstrooide pogingen tot verzet, die vaak op wilde, ondoelmatige wijze uitbarstten, aan te moedigen, te leiden, te versterken en samen te vatten tot één groote beweging der honderdduizenden arbeidsslaven van alle rassen en volken, door de werfagenten van het kapitaal naar de ‘vrije’ amerikaansche republiek gelokt.

Nog in het begin der jaren '90 was de overgroote meerderheid der emi-

granten uit zuid- en oost-Europa die in hun eigen land ondragelijke toestanden ontvluchtten, een hulpelooze massa geweest, tot organisatie ongeschikt en niet in staat te strijden, tevreden met een onmenschelijk-lagen levensstandaard, een massa van waarlijk ideale loondrukkers en onderkruipers, van gewillige slaven in dienst van het kapitaal.

Maar spoedig veranderde dit. In Italië en Hongarije, in Galicië, in Polen, in Rusland: overal begon omstreeks den aanvang der nieuwe eeuw de proletarische klassenstrijd krachtig op te komen; in al deze landen nam hij groote afmetingen en heftige vormen aan. Snel rijpte het proletariaat van oost- en zuid-Europa tot klassenbewustzijn, zijn sociale behoeften stegen, zijn strijdvaardigheid nam toe. Weldra zette geen emigrantenschip meer koers naar de nieuwe wereld, of het had mannen en vrouwen aan boord, beproefde en ervaren strijders voor de bevrijding van den arbeid; en de machtige trusts zelven waren het, die deze rebellen de fabrieken en werkplaatsen binnenhaalden. Zoo bracht het kapitaal den vijand in zijn vesting: de revolutionairen uit Europa kwamen hun amerikaansche broeders helpen, om slaafsche berusting te doen verkeeren in dapperen strijd. Meer en meer vonden onder de vreemde arbeiders de agitatoren der I.W.W. een open oor en een open gemoed als zij opriepen tot ekonomische organisatie op den wijden grondslag van het bedrijf, tot klasse-solidariteit en onverzoenlijken klassenstrijd. De moeilijkheden waren ontzaglijk, misschien de ergste van alle was het isolement waarin elke nationaliteit verkeerde, daar elke slechts haar eigen taal verstond; zes, acht, twaalf en meer nationaliteiten werkten somtijds in één fabriekenkomplex samen. Maar de moed, de onvermoeide volharding en de zelfopofferende geestdrift der propagandisten, onder wie Haywood toen reeds door zijn magisch vermogen om de ziel der menigte in beroering te brengen een geheel bijzondere plaats innam, lieten zich door geen moeilijkheden afschrikken.

De eerste strijd, waarin de nieuwe geest en de nieuwe taktiek tot uiting kwamen, was een staking der arbeiders van de Pressed Steel Car Co. te Mckees Rocks in Pennsylvanië (Aug. 1909). De druk was ondragelijk geworden; de loonen die in 1907 nog 3 à 5 dollar bedroegen, waren door een met duivelsche sluwheid bedacht stelsel van stukwerk tot 1 à 0.50 dollar gedaald. Een chaotische massa van duizenden ongeschoolde en ongeorganiseerde arbeiders, behoorend tot zestien verschillende nationaliteiten, bond den strijd aan tegen de machtige Staaltrust, die geweldige reus welke de rijke hechte organisaties der hooggeschoolde amerikaansche arbeiders onder den voet geloopen en vermorzeld had. Maar vele dezer ongeorganiseerden hadden in hun vaderland tot de beproefde strijders voor de proletarische zaak behoord. Onder hen waren ook een aantal Hongaren die aan een groote spoorwegstaking in hun land hadden deelgenomen. Enkele Russen hadden te Petersburg den bloedigen 22sten Januari, den eersten dag der revolutie van 1905, meegemaakt. Ver-

scheidene Italianen hadden een rol gespeeld in de groote solidariteits-stakingen van 1903 en 1904. Nog behoorden tot de arbeiders van McKees Rock een aantal duitsche, oostenrijksche, deensche en zweedsche leden van den internationalen Metaalbewerkersbond en van de socialistische partijen in verschillende landen.

Er waren dus geschoolde krachten genoeg om de leiding te nemen. Zoodra bleek, dat het officieele stakings-komité te vast zat aan overgeleverde opvattingen om den zwaren strijd met de noodige stoutmoedigheid en energie te voeren, vormden eenige bewuste revolutionairen een geheim komité, dat onmiddellijk alle maatregelen nam om de staking te doen slagen. Door een stelsel van massaal posten en van signalen en wachten gelukte het aan de leden van dit komité elken toevloed van onderkruipers te weren. Hun dreigement tegen de bereden politie van Pennsylvanië, dat voor iederen staker, door deze beruchte menschenjagers gedood, een der hunnen zou vallen, hield de moordlust der amerikaansche kozakken in toom. Een zestigtal stakers wisten als werkzoekenden tot de fabrieken door te dringen en in aanraking te komen met de als gevangenen behandelde onderkruipers; zij overreedden deze om het werk neer te leggen. De revolutionaire stakingsleiding deinsde niet terug voor het gebruik van strijdmiddelen die de officieele vakbeweging althans in theorie verwierp, als intimidatie van onderkruipers, bedreiging met geweld en daadwerkelijk geweld (één der kozakken, die een staker had vermoord, werd den dag daarna neergeschoten) tegen de huurlingen van het kapitaal. Het barbaarsche optreden van de trust, die op alle manieren trachtte de staking in bloed te smoren dwong hen hiertoe. Echter maanden zij de stakers voortdurend aan om zich door de provokaties der militairen niet tot gewelddadigheden te laten verlokken.

De I.W.W. voerde gedurende de staking een onvermoeide propaganda; het verbond zorgde voor sprekers, die de stakers van alle verschillende volken in hun eigen taal toespraken en naar nationaliteiten organiseerden, het agiteerde onder het spoorwegpersoneel der verschillende lijnen, die Pittsburg met het distrikt verbonden. Deze agitatie droeg goede vruchten: de spoorwegmannen bewezen hun daadkrachtige solidariteit door te weigeren, onderkruipers naar McKees Rock te vervoeren. Ook het personeel van twee stoombooten, die het eigendom der trust waren, trad in staking. De solidariteits-staking der spoorwegmannen, de eerste in de Vereenigde Staten, wekte algemeen opzien.

Droevig was daarentegen de houding der geschoolde amerikaansche arbeiders, leden van de A.F.L., die in de fabrieken van McKees Rock werkten. Zij weigerden aan de staking deel te nemen en bleven aan den arbeid tot de werkplaatsen gesloten moesten worden. De opportunistische, geheel verburgerlijkte A.F.L. trad daardoor openlijk op als een ‘gele’ organisatie, die de voorrechten van een betrekkelijk kleine groep aristokraten van den arbeid, in ver-

bond met het kapitaal, verdedigt tegen den aanval der breede massa's. Geen wonder dat de geestelijken der vreemde naties hun schaapjes opwekten, toe te treden tot de A.F.L.

Ondanks dit verraad werd de strijd met de overwinning bekroond: naast tastbare voordeelen als loonsverhooging en afschaffing van Zondagswerk en naast het feit dat de regeering een enquête naar de toestanden te McKees Rock toezegde, was de beste vrucht der staking de oprichting eener revolutionaire organisatie van 4000 leden, die zich onmiddellijk aansloot bij de I.W.W. De overwinning te McKees Rock was niet enkel van lokaal belang; zij opent een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis der arbeidersbeweging van de Vereenigde Staten. Millioenen arbeiders die hadden gewaand dat alle verzet tegen het trustkapitaal hopeloos was, hieven het hoofd omhoog en hun oogen straalden. Het was alsof een slagboom gevallen was. Sedert dien tijd braken elk jaar worstelingen uit in de verschillende groot-industrieën en onder het transportpersoneel. In de arbeidersmassa's dier industrieën begon het besef te dagen, dat het grootkapitaal niet onoverwinlijk was, dat zij in de massa-staking een wapen bezaten, machtig genoeg om de hoogmoedige, zich onaanrandbaar wanende trustkoningen tot koncessies te nopen.

In 1910 vonden o.a. stakingen plaats van de metaalbewerkers te Bethlehem van het trampersoneel te Columbus en te Philadelphia, en van de kolendelvers te Irwin. Al deze stakingen, maar vooral de laatstgenoemde, hadden een fel revolutionair karakter; vijftien stakers werden bij botsingen door troepen of detectives gedood, driehonderd gewond, elfhonderd gevangen genomen. Reeds bij den aanvang van het konflikt verdreef de maatschappij de gezinnen der stakers uit hun woningen, zoodat zij genoodzaakt waren in 't vrije veld onder tenten te kampeeren. Toen de staking tot in den herfst en winter voortduurde, leden de vrouwen en kinderen in de tenten vele ontberingen. Honderden onderkruipers, ten deele geschoolde mijnwerkers uit andere streken, ten deele mannen, die nog nooit in het mijnbedrijf werkzaam waren geweest, werden uit andere plaatsen aangevoerd; van deze laatsten verloren velen bij het voor hen ongewone werk het leven; de direktie liet hen, in overleg met de overheid, in het geheim begraven of verbranden. Een heel regiment partikuliere politieagenten, door de kapitalisten in de achterbuurten van Pittsburg en andere steden aangeworven, maakte zich verfoeid door zijn onmenschelijk optreden, dat in wreedheid dat der zoogenaamde ‘kozakken’, de bereden politie van den staat Pennsylvanië, nog overtrof. Evenals gewoonlijk hitste de kapitalistische pers schandelijk tegen de stakers op, ook het grootste deel der arbeiderspers echter verzuimde haar plicht; enkel de weinige revolutionaire organen trachtten het proletariaat der Vereenigde Staten de beteekenis van de staking te Irwin te doen begrijpen als een stuk revolutionairen klassenstrijd.

Vrij wat belangrijker dan een dezer stakingen in zijn onmiddellijke gevolgen voor de bewustwording van het proletariaat, was de strijd van het trampersoneel te Philadelphia. Sympathie voor de eischen van het personeel, dat den strijd had aangebonden tegen de vereenigde macht van de stedelijke autoriteiten en de trammaatschappij en groote ontevredenheid onder de massa's, die, ternauwernood een weinig op adem gekomen na een tijdperk van zware industrieele krisis en werkeloosheid, thans weer door de hooge prijzen der levensbehoeften werden geteisterd, leidde tot een solidariteits-staking van 150.000 arbeiders en arbeidsters. De werklieden der lokomotieffabrieken (in den volksmond ‘de kleine hel’ genaamd), die van de bouwvakken en het textielproletariaat namen algemeen aan de staking deel, ongeorganiseerden zoowel als georganiseerden. Andere kategorieën, als de bierbrouwers en typografen, bleven aan 't werk, niet uit gebrek aan sympathie, maar omdat zij door kollektieve kontrakten hun vrijheid van beweging hadden prijsgegeven.

De groote solidariteits-staking te Philadelphia was een verblijdend teeken van klasse-solidariteit, maar met hoeveel vreugde ook de revolutionaire socialisten dit konstateerden, zij konden toch niet nalaten op te merken dat de algemeene mobilisatie van den arbeid waarschijnlijk onnoodig zou zijn geweest, zoo de machinisten aan de tram-centrale hun medearbeiders daadwerkelijk hadden gesteund door het werk neer te leggen. ‘Bij een goede organisatie der hulpmiddelen van het proletariaat’, schreef J.E. Cohen terecht in de International Socialist Review, ‘zal dit in de toekomst niet zijn geheele macht in een nauwen pas tegenover den vijand stellen, wanneer met een handvol scherpschutters even goede of betere resultaten te bereiken zijn.’

De I.W.W. maakte in 1909/10 nog een anderen heroïschen strijd door, en wel onder omstandigheden, die aan Rusland doen denken: wij bedoelen den strijd voor de vrijheid van woord en pers te Spokane.

In dit centrum van houtbewerking en kopermijnen telde de I.W.W. over de 5000 leden. Door haar invloed was het gelukt den 9-urigen werkdag te verkrijgen en loonsverhoogingen door te zetten, reden genoeg voor het kapitaal om te trachten de revolutionaire organisatie van het proletariaat te vernietigen. De stedelijke autoriteiten, gelijk doorgaans het bevel van hun meester, de trust, gehoorzaam opvolgend, konfiskeerden het orgaan der I.W.W., bezetten haar vergaderzalen en verboden haar propagandisten om op straat te spreken, een gewone vorm van agitatie in de Vereenigde Staten. De revolutionairen besloten tegen dit onwettige verbod tot het uiterste te strijden. En zij deden hun woord gestand. Honderden hunner werden gearresteerd, de mishandelingen die vele dezer mannen en vrouwen van de zijde der politie te verduren hadden, waren niet minder afschuwelijk dan de martelingen die de russische kontra-revolutie van 1906 in de beruchte folterkamers van Riga den lettischen boeren en arbeiders aandeed. De gevangenen werden afwisse-

lend in gloeiende, met stoom gevulde cellen en in ijskoude holen opgesloten, zij werden getrapt en geslagen tot zij het bewustzijn verloren, armen en beenen werden hun gebroken, de ribben werden hun ingedrukt. Meer dan 600 der gearresteerden moesten later naar de ziekenhuizen worden overgebracht. Nu pas openbaarde zich de onverzettelijke strijdwil, waarmee de I.W.W. haar leden bezielde in al zijn kracht: van heinde en ver, uit de mijnkampen, uit de kampen der arbeiders, werkzaam bij den aanleg van nieuwe spoorwegen, uit de kampen der houthakkers en der houtbewerkers stroomden steeds nieuwe, onversaagde strijders naar Spokane, om de roemrijke worsteling voor het vrije woord te helpen voeren.

1911 was een jaar van groote stakingen in de kleedingindustrie te Chicago, Minersville en Cleveland. Te Chicago was de leiding der staking in handen der bij de A.F.L. aangesloten vakbonden. De strijd werd onder de gunstigste voorteekenen begonnen en met onbeschrijfelijke geestdrift ingezet. De publieke opinie was geheel op de hand der stakers. Maar het onvermogen der leiders om met verouderde taktische opvattingen te breken, hun onwil om de staking direkt zooveel mogelijk te veralgemeenen, deed hen de beste kansen verzuimen. Aanvankelijk wilden zij slechts een partieele staking, onder de leuze van de ‘gesloten werkplaats’ gevoerd, een leuze in dit geval belachelijk-onbruikbaar. Daarna draalden zij veel te lang met het uitroepen der algemeene staking in het gansche bedrijf, wat ten slotte onder de pressie der stakers en der revolutionaire socialisten toch geschiedde. Het aantal stakers steeg hierdoor van 18.000 tot 45.000. De stakers wenschten dat nu ook de elektriciens, de koncierges, de machinisten en de voerlieden zouden worden opgeroepen om het werk neer te leggen, opdat de geheele kleedingindustrie kon worden stopgezet. De leiders echter aarzelden. In dat stadium van den strijd boden de ondernemers een kompromis aan dat de stakers verontwaardigd verwierpen. Maar van dat oogenblik af trachtten de besturen de massa te demoraliseeren en met sluiksche middelen te dwingen om op de voorstellen der kapitalisten in te gaan. De ondersteuningsgelden werden onder een of ander voorwendsel ingehouden en allerlei verhalen over den vreeselijken nood der stakers in omloop gebracht, om het publiek in den waan te brengen dat deze den strijd onmogelijk meer lang konden volhouden. Nadat een tweede, ietwat gewijzigd vredesvoorstel van de ondernemers was ingekomen, werd de aandrang der besturen sterker. Zij zorgden er voor, dat op de vergaderingen enkel sprekers het woord voerden, die den strijd zoo spoedig mogelijk wilden bijleggen. Haywood, door de stakers naar Chicago geroepen, deed al wat hij kon om een algemeene staking aller arbeiders-kategorieën, die iets met de kleedingsindustrie uitstaande hadden, door te zetten - maar tevergeefs. Tevergeefs ook stelden de stakers ten slotte zelven eischen op: op een zorgvuldig gezeefde vergadering wisten de besturen het kompromis-voorste

der ondernemers er door te jagen. Toen de stakers bij elkaar wilden komen om tegen dit verraad te protesteeren, vonden zij hun vergaderzalen gesloten; de leden der bij de A.F.L. aangesloten organisaties namen onder bescherming der politie het werk weer op; de anderen trachtten den strijd nog eenigen tijd voort te zetten, maar de kracht der staking was gebroken, de arbeiders waren genoodzaakt weer onder het juk te bukken. De loonen werden verlaagd en voor vele vooraanstaanden bleven de fabrieken gesloten.

Geen enkele der ekonomische worstelingen, waaraan de I.W.W. tot nu toe deel had genomen, kon zich in belang meten bij de staking van 1912 in de textielindustrie te Lawrence in den staat Massachusetts. Zij was de eerste strijd van groote massa's, waarbij de I.W.W. de leiding geheel in handen had en de doeltreffendheid van de door haar voorgestane, op algemeene klasse-solidariteit gegrondveste taktiek schitterend bleek.

Aanleiding tot deze staking was het spontane verzet der arbeiders - alweer voor een groot deel vreemdelingen - tegen de loonsverlaging, waarmee het kapitaal de invoering der wettelijke 54-urenweek voor vrouwen en jeugdige personen op 1 Januari beantwoordde. De geschoolde vakarbeiders, meest Amerikanen, waren gedeeltelijk georganiseerd, maar de tienduizenden ongeschoolden stonden buiten elke organisatie op een kleine voorhoede na, die tot de I.W.W. behoorde.

Half Januari legden de Italianen, Polen en Letten het werk neer. Weldra volgden de Belgen, de Armeniërs en de Syriërs hun voorbeeld en een stakingskomité werd gekozen, dat in hoofdzaak de volgende eischen stelde: 15% loonsverhooging, afschaffing van het premiestelsel, dubbel loon voor overwerk en alle stakers weer op hun plaats. De beste krachten in dit komité waren leden van de I.W.W.; voorzitter was de italiaansche revolutionair Josef Ettor, die gedurende de staking, te samen met nog een ander bekend agitator voor het industrieele unionisme, Giovanitti, op beschuldiging van medeplichtigheid aan moord op een italiaansche onderkruipster werd gevangen genomen.

De verhouding tusschen dit stakingskomité en de besturen der bij de A.F.L. aangesloten vereenigingen was volslagen vijandig en van samenwerking was geen sprake.

Onmiddellijk na het uitbreken der staking nam de woltrust partikuliere detectives in dienst, wier aanwezigheid weldra bleek uit dynamietaanslagen; als gewoonlijk werden de stakers hiervan beticht. Ook de militaire macht verscheen op het tooneel van den strijd; bij de nietigste aanleiding werden vooral de vreemdelingen gearresteerd: zij kenden misschien de landswetten nog niet, meenden de rechters hoonend; geen beter middel dan een flinke straf om hun die te leeren.

Tegen alle machtsmiddelen van het kapitaal: politie, soldaten en spionnen, tegen de overheid, de pers, de kerk en de justitie hielden de massa's dapper

stand. Haywood was naar Lawrence overgekomen om den strijd te helpen leiden; het feit dat de stakers tot zeventien verschillende nationaliteiten behoorden, legde natuurlijk aan de organisatie der staking enorme moeilijkheden in den weg. Begin Februari werd Ettor gearresteerd en ofschoon verschillende getuigen onder eede verklaarden dat hij bij de vechtpartij, die aan de italiaansche arbeidster het leven kostte, niet tegenwoordig was geweest, weigerde de rechtbank hem tegen borgstelling vrij te laten. Behalve de bovengenoemde eischen stelden de stakers van nu af aan ook die der invrijheidstelling van Ettor.

Ook in deze staking bracht de I.W.W. de taktiek in toepassing van tegen het geweld der heerschende klasse, de eigen aktiviteit en den vreedzamen, maar onverzettelijken druk der breede massa's te stellen. Zoo zetten b.v. eenmaal ondanks het verbod van samenscholing en demonstratie 12.000 stakers, aangevoerd door een arbeidster, een straatbetooging door. De soldaten, die met gevelde bajonet gereed stonden, weken terug voor de rustige onverschrokkenheid dezer duizenden mannen en vrouwen en lieten hen ongehinderd het meetingterrein bereiken. Toen het posten door de politie onmogelijk werd gemaakt, leerden de revolutionaire leiders aan de stakers hoe een ‘ketting zonder einde’ te vormen: duizenden hunner liepen dag aan dag in geregelde volgorde de straten langs, die toegang tot de fabrieksterreinen gaven en vormden zoo een levende heg, waardoor de onderkruipers niet vermochten heen te dringen.

Gedurende de staking te Lawrence werden voor de eerste maal op groote schaal in de amerikaansche arbeidersbeweging, kinderen van stakers bij de arbeiders en socialisten van andere steden onder dak gebracht. De kapitalisten ontstaken in woede over deze uiting van klasse-solidariteit en de politie kreeg bevel het vertrek der kinderen te verhinderen, onder voorwendsel dat deze tegen den wil hunner ouders werden weggevoerd. Het kwam tot een botsing, waarbij verscheiden kinderen en vrouwen neergeslagen of gearresteerd werden. Dit voorval wekte in arbeiderskringen groote verontwaardiging en van alle zijden kwam er hulp. De socialistische partij wekte in een oproep tot steun aan de stakers op, door heel het land werden kollekten gehouden.

Toen de ondernemers bemerkten, dat een aanzienlijk deel van het amerikaansche proletariaat de stakers steunde, gaven zij den strijd op. Deze eindigde na negen weken met een groote overwinning der arbeiders; de loonen werden met 5 à 20% verhoogd en alle stakers weer in dienst genomen.

Nog gewichtiger dan de stoffelijke verbetering was de toeneming der solidariteit en der revolutionaire energie als gevolg van den strijd. In September kwam de zaak van Ettor en Giovanitti voor: als een protest tegen het schandelijke proces den voorgangers der massa's aangedaan en als een waarschuwing aan de klasse-justitie, traden den dag voor de uitspraak 12.000 arbeiders te Lawrence in staking. Ook in andere steden van Massachusetts

vonden stakingen plaats; de leiding berustte natuurlijk overal bij de I.W.W. De aangeklaagde arbeidersleiders werden vrijgesproken.

Ook te Little Falls vond in hetzelfde jaar een staking van textielwerkers plaats, waarbij de autoriteiten bijzonder onmenschelijk optraden. Successievelijk werd het geheele stakingskomité gevangen genomen; de gearresteerden werden gruwelijk mishandeld. Politie en detectives vuurden op de ongewapende menigte, die, toen het gewone posten onmogelijk was gemaakt, door de 'ketting zonder einde' onderkruipers trachtte te weren. De houding van de leden der A.F.L. was allertreurigst: niet slechts bleven zij aan het werk, maar sommige hunner lieten zich als tijdelijke politie-agenten beëedigen en traden tegen hun mede-arbeiders op als de bloedhonden van het kapitaal.

Ook in 1913 bleef het woelen en gisten onder de massa's. Groote nieuwe groepen van arbeiders, die tot dusver in stomme berusting hadden geleefd, kwamen in beweging. Het jaar begon met een staking van 200.000 arbeiders en arbeidsters in de kleedingindustrie te New-York, onder leiding der A.F. L, Behalve loonsverhooging en verkorting van arbeidsdag eischten de stakers de afschaffing van het kontrakten-systeem (z.g.n. zweetstelsel). Vreedzaam posten werd door het optreden der politie onmogelijk gemaakt en weer moest de 'ketting zonder einde' worden toegepast. Een heugelijk en bemoedigend teeken van toenemende solidariteit was de weigering der taxibestuurders om politie en detectives te vervoeren. Ook bij deze staking stonden de I.W.W. en de A.F.L. scherp tegenover elkander. De I.W.W. werkte voor de handhaving van alle eischen, voor de opwekking der algemeene solidariteit van alle werkers in de kleeding-industrie, hun organisatie in één grooten bond, en zoo noodig, voor de uitbreiding der staking over het geheele land. De A.F.L. daarentegen stuurde aan op afzonderlijke onderhandelingen tusschen de ondernemers in bepaalde deelen der industrie met 'hunne' arbeiders; haar bestuurders trachtten de verschillende arbeiders-kategorieën te bewegen om kollektieve kontrakten af te sluiten, al moest dit hun eenheid tegenover het kapitaal, dat is den grondslag van hun kracht, vernietigen. De staking die verscheiden maanden duurde, eindigde met een voor de arbeiders ongunstig kompromis.

Een geheel ander karakter droeg de strijd der zijdewevers in Paterson, het centrum der amerikaansche zijde-industrie, die eveneens in 't begin van het jaar uitbrak en weldra het grootste deel der zijdefabrieken in Pennsylvanië, Connecticut en New-York tot stilstand bracht. De staking omvatte op het oogenblik van haar grootste uitbreiding 50.000 arbeiders en arbeidsters, die tot bijna alle naties der wereld behoorden, ruim 90% hunner waren vrouwen en kinderen. Nimmer nog had in de Vereenigde Staten een zoo algemeene werkstaking in één bedrijf plaats gevonden. In deze luxe-industrie was de koncentratie van het kapitaal nog onvolkomen; tegenover de stakers stond geen trust, maar stonden een aantal afzonderlijke werkgevers. Dit was intusschen slechts schijn-

baar een voordeel, want de groote ondernemers hadden zich voorgenomen niet slechts de I.W.W. maar tevens ook hun kleinere konkurrenten te fnuiken, door den strijd tot 't uiterste te voeren. Maanden lang duurde de staking, het gansche voorjaar en heel den zomer door, de steun die inkwam was maar gering, toch bleven de arbeiders volhouden. Toen het kapitaal bemerkte dat noch de honger, noch de brutaliteiten der politie, noch de talrijke arrestaties en de slechte behandeling in de gevangenis den moed der stakers deden wankelen, poogde het de staking te breken door de massa te berooven van haar leiders. Haywood en een duitsch organisator, Lessig genaamd, werden na een groote betooging gearresteerd en wegens ‘wanordelijk gedrag’ tot zes maanden tuchthuis veroordeeld. De onwettigheid der veroordeeling was zoo zonneklaar, dat het gerechtshof waarnaar de zaak in hooger beroep verwezen was, de beschuldigden vrijsprak. Een ander leider, Boyd, had zich te verantwoorden wegens ‘opruiing tot verwoesting van privaat bezit’, d.w.z. opwekking tot sabotage. Boyd was lid der socialistische partij maar daar deze op haar kongres van 1912 te Indianapolis zich tegen sabotage verklaard had, kon zijn zaak niet, gelijk vroeger met Haywood en Moyer het geval was geweest, tot de algemeene zaak van het amerikaansche proletariaat gemaakt worden.

Van alle worstelingen echter in deze jaren tusschen kapitaal en arbeid gevoerd waren opnieuw die in het mijnbedrijf de meest verbitterde en langdurige.

In Cabin-Paint Creek en andere kolenmijnen van de woeste bergdistrikten van West-Virginia kwam het in 1912/14 tot soortgelijke gebeurtenissen als in Colorado gedurende de jaren 1903/04: gevechten tusschen stakers en politie, aanvallen op de kampen der mijnwerkers en aanslagen op stakers, afkondiging der krijgswet, schorsing der socialistische bladen, en talrijke arrestaties. Na vele offers eindigde de staking met een ‘settlement’, (kompromis), dat door de beambten van den Mijnwerkersbond aan de stakers opgedrongen, door de revolutionaire socialisten als verraad gebrandmerkt werd.

In Colorado was het, na de verplettering der W.F.M. in 1904, tien jaar lang rustig gebleven. Thans echter werd deze staat opnieuw het tooneel van schokkende gebeurtenissen, gebeurtenissen waarin de beestachtigheden, door de verdedigers der kapitalistische orde bedreven, alles overtroffen wat Amerika tot dusver had gezien.

De oorzaken der staking van 1913/14 worden in een officieel verslag, uitgebracht door de staatskommissie ter bestudeering van industrieele verhoudingen, als volgt samengevat: ‘De staking was een opstand van gansche gemeenschappen tegen de willekeurige ekonomische politieke en sociale heerschappij der “Colorado Steenkool- en IJzertrust” en der kleinere maatschappijen die haar leiding volgden. Deze heerschappij was tot zulk een uiterste gevoerd dat in twee geheele distrikten van Zuid-Colorado de bevolking jaren-

lang haar demokratische rechten heeft moeten ontberen, terwijl groote groepen van burgers beroofd zijn geworden van hun wettelijke vrijheden, overgeleverd aan onbeschaamde vervolging en willekeur en feitelijk tot ekonomische en politieke hoorigheid verlaagd. De Colorado Steenkool- en IJzer-Maatschappij en hare volgelingen veroverde de ekonomische heerschappij door de uitroeiing der vakvereenigingen met alle middelen, als willekeurig ontslag, zwarte lijsten, het gebruik van gewapende wachters en spionnen en de omkooping van ambtenaren van staat, distrikt en stad. De geheele staatsmachinerie werd den maatschappijen ter beschikking gesteld voor hun vervolging van propagandisten en vakvereenigingsleden. Door deze ekonomische overheersching slaagden de maatschappijen er in om de wetten op het mijnbedrijf, zoo vaak zij dit begeerden, op te heffen, de loonen en de arbeidsvoorwaarden willekeurig vast te stellen en arbeiders zonder opgave van redenen te ontslaan. Deze macht gebruikten zij wederom om de arbeiders met hun gezinnen te doen bukken voor den ijzeren greep waarmee zij het geheele ekonomische leven tyranniseerden, van den verkoop van drank en kruidenierswaren af tot de keuze van onderwijzers, predikanten, vrederechters en stedelijke beambten toe.... De politieke heerschappij der maatschappijen werd bevestigd door opheffing van de vrijheid van woord, geschrift en vergadering, door de verkiezing hunner eigen beambten tot rechters, door het sluiten van bondgenootschappen met het alkohol-kapitaal, het besteden van groote sommen ter beïnvloeding van de verkiezingen en door andere vormen van omkooperij.’

Dezelfde arbeiders die in 1903/04 de staking hadden gebroken door de plaatsen der stakers in te nemen, kwamen nu, tien jaar later, op hun beurt tegen de ondragelijke tyrannie van het mijnkapitaal in verzet. Nadat alle pogingen der bestuurders van den mijnwerkersbond om een konferentie met de mijnbezitters te verkrijgen op de volstrekte weigering der trustkoningen waren afgestuit, besloot een kongres van mijnwerkers de staking te proklameeren. Nog eer zij aanving hadden de detectives der mijntrust den organisator Lippiatt doodgeschoten en de mijnwerkers met hun gezinnen van de terreinen der maatschappij verjaagd. De ondernemers verzekerden zich de hulp van honderden gewapende bandieten der beruchte Baldwin Detective Agency, zij schaften zich bovendien gepantserde auto's, z.g. ‘Death specials’ aan, om de menschen-jacht nog beter te kunnen uitoefenen. Om zich zelven, hun vrouwen en kinderen tegen de gehuurde bandieten te kunnen verdedigen - op bescherming van de zijde der wet behoefden zij zoomin ditmaal als in andere gevallen te rekenen - wapenden de stakers zich en brachten zij hun kampen zooveel mogelijk in staat van verdediging.

Reeds spoedig na het begin van den strijd deden de mijnbewakers een aanval op een mijnwerkerskamp te Torbea, waarbij een man gedood en een jongen gewond werd. Enkele dagen later werden in het plaatsje Walsenburg drie

stakers doodgeschoten. Nu gingen de mijnwerkers, die een aanval vreesden op het groote kamp van Ludlow, waarheen 1200 vrouwen en kinderen waren overgebracht, op hun beurt over tot het offensief. Zij keerden gewapenderhand den aanval van een bewapenden trein die het kamp trachtte te naderen, en schoten den machinist dood; den volgenden dag vielen zij de gebouwen aan die de mijnwacht tot verblijf dienden. Twee kinderen verloren hierbij het leven. Intusschen was de staatsmilitie gemobiliseerd geworden; zij trad dadelijk zeer partijdig en uittartend op; vele vrijwilligers van het ruwste slag, ook uit andere staten, werden tegen het wettelijke verbod in, aangeworven en gedrild voor de verdediging van het kapitaal.

Den ganschen winter duurde de staking voort, de verhoudingen werden nog meer gespannen toen de gouverneur, die aanvankelijk den invoer van vreemde arbeiders had verboden, dit verbod ophief. De militie ontaardde steeds dieper; geweld en willekeur heerschten, honderden stakers en verscheiden agitatoren werden gearresteerd, onder deze laatsten was ook de 80-jarige, algemeen beminde propagandiste 'Mother Jones', die reeds vele malen door het kapitalistische dwangbewind vervolgd was geworden. Den 20sten April 1914 vond eindelijk de groote aanval op het kamp te Ludlow plaats, waarvoor de stakers van den beginne af zoozeer gevreesd hadden. Het kamp werd met machinegeweren gebombardeerd en verder met toortsen in brand gestoken; zes stakers werden doodgeschoten, waarvan drie, nadat zij reeds gevangen genomen en ontwapend waren; dertien vrouwen en kinderen verbrandden bij levende lijve of vonden den dood door verstikking in de holen onder de tenten, waarin de angst hen gedreven had. Vele anderen doolden, door schrik versuft en verdwaasd, den ganschen nacht over de velden. Ook de huizen van enkele burgers, die aan de arme vrouwen een schuilplaats boden, werden onder vuur genomen.

In de arbeiders van Colorado had geen sprank van broederlijkheid en zelfbewustzijn moeten leven, zoo zij bij het vernemen van deze afschuwelijke misdaad niet verontwaardigd hun makkers te hulp waren gesneld. Alom werd de opstand tegen het gezag van den staat openlijk gepredikt. In vele distrikten wapenden de mannen zich en rukten over de heuvels van alle zijden naar Ludlow op, om hun kameraden te wreken. Den dag na de gruweldaad telegrafeerden de leiders der voornaamste vakvereenigingen van Colorado aan president Wilson, dat zij alle arbeidersorganisaties van den staat hadden opgeroepen om zich te wapenen, van munitie te voorzien, en in vendels te organiseeren. De kantoren van het hoofdbestuur der Mijnwerkersfederatie te Denver werden belegerd door mannen van andere vakvereenigingen, die hulp kwamen aanbieden. Te Trinidad verliet de burgemeester de stad, geweren en patronen werden openlijk uitgedeeld. Op vele plaatsen vielen de gewapende mijnwerkers de mijnbewakers aan, doodden dezen of dreven hen terug, vermeesterden de gebouwen en staken die in brand. Het detachement militie

dat den overval te Ludlow had uitgevoerd, was door een overmacht van stakers omsingeld en kon geen deel nemen aan de verdere gevechten die tien dagen duurden en slechts eindigden toen de bondstroepen in het veld kwamen. In het geheel verloren bij deze gevechten vijftig personen het leven; 700 à 1000 gewapende stakers waren anderhalve week lang heer en meester geweest van een uitgestrekte streek.

Evenals in 1904 leden de stakers in 1914 ten slotte de nederlaag. Maar de tragedie van Ludlow bracht de publieke opinie tot ver buiten de grenzen van Colorado in beroering en het door ons aangehaalde verslag der kommissie voor de industrieele verhoudingen vestigde de aandacht op het schrikbewind, waaraan niet enkel de mijnwerkers-bevolking, maar allen die niet op de knieën lagen voor de magnaten van de Colorado Steenkool en IJzermaatschappij, overgeleverd waren. Ook bleek uit dit verslag in hoe hooge mate John D. Rockefeller, de voornaamste aandeelhouder der mijntrust, de verantwoordelijkheid voor de uiterste verscherping van het konflikt en de gewelddadige maatregelen der mijndirektie droeg. Zijn kreatuur Bowers, achtereenvolgens president, vice-president en penningmeester van de trust, deelde in alle opzichten den woedenden haat van zijn meester tegen de vakorganisaties. Om deze uit te roeien, om de arbeiders van hun eenigen steun tegen den druk van het kapitaal te berooven, waren alle middelen goed, zelfs de afschuwelijke moord op weerlooze vrouwen en kinderen.

Een nieuwen strijd voor 't vrije woord voerde, onder niet minder moeilijke omstandigheden dan die te Spokane, de I.W.W. in 1913 te Seattle in den staat Washington. Het kwam tot opstootjes tusschen leden der I.W.W. ter eene, soldaten en marine-matrozen ter andere zijde. De revolutionairen werden aangeklaagd wegens beleediging der amerikaansche vlag en der amerikaansche uniform. Een langdurige opruiings-kampagne in de kapitalistische pers tegen de I.W.W. en de linksstaande socialisten droeg de vruchten, die verwacht konden worden: een woeste bende soldaten en burgers trok naar het socialistische hoofdkwartier, sloeg er alles kort en klein en verbrandde de voorraden boeken en brochures. De politie bleef werkeloos. De Vereenigde Staten, die er zich reeds eerder op konden beroepen, hun kozakken, hun deportaties en hun folteringen van gevangenen naar russisch model te hebben, hadden nu ook hun pogrom tegen de revolutionairen.

Met de vermelding der gebeurtenissen te Seattle willen wij ons overzicht van de massa-beweging in de Vereenigde Staten tot 1914 besluiten. Wij hebben slechts de van ons standpunt meest belangrijke massale stakingen beschouwd; talrijke andere, groote en kleine, waarin het kapitaal dezelfde onderdrukkingsmethoden in toepassing bracht, gingen wij zwijgend voorbij, om niet in te vele herhalingen te vervallen.

Uit de gebeurtenissen die wij meedeelden komt het beeld naar voren van de felle energie, de groeiende verbittering waarmee de klassenstrijd sedert het begin der eeuw in de Vereenigde Staten werd gestreden, van de toenemende revolutioneering der arbeidersmassa's, maar ook van de ontzaggelijke kracht, waarmee het kapitaal de arbeidersklasse naar omlaag drukte. Wij zagen een schouwspel zich ontrollen van schaamtelooze korruptie in de politieke en de gerechtelijke sfeer, in het gansche openbare leven; wij zagen bij elk konflikt tusschen kapitaal en arbeid misdadige gewelddaden tegen stakende arbeiders ongestraft blijven: wij zagen, hoe zij als dolle honden werden neergeschoten door de gewapende bandieten van het kapitaal, hoe hun leiders werden opgelicht en in stinkende cellen opgesloten of naar onbewoonde woestenijen ontvoerd; hoe tallooze mannen en vrouwen voor geen andere misdaad dan de uitoefening hunner wettelijk gewaarborgde rechten naar de militaire gevangenissen gesleept, geslagen en gepijnigd werden. Wij zagen alle konstitutioneele rechten en vrijheden buiten werking gesteld door de gehate ‘injunction’ (rechterlijk bevel) zóó onophoudelijk, dat het geen overdrijving is te beweren: in de Vereenigde Staten bestaan die grondwettige rechten, bestaan burgerlijke vrijheid en rechtszekerheid voor stakende arbeiders eenvoudig niet meer.

Wij zagen het afschuwelijke stelsel van spionnage en lok-agenten alle industrieele verhoudingen verpesten, wij zagen het zijn giftige vruchten voortbrengen van wantrouwen tusschen de arbeiders, omkoopbaarheid, verraad en sluipmoord.

En telkens, wanneer het ons trof, hoe het volledig georganiseerde en gekoncentreerde kapitaal alle wettelijke rechten en vrijheden, die de arbeidersklasse in de burgerlijke maatschappij verworven heet te hebben, in Noord-Amerika onder den voet liep, scheen het ons toe als voerde de spiralende gang der ekonomisch-sociale ontwikkeling de tot vollen wasdom gekomen kapitalistische maatschappij weer tot haar uitgangspunt terug, terug naar de wetteloosheid en willekeur, die het despotisme kenmerken. En de vergelijking met Rusland, het laatste groote rijk op despotische wijze bestuurd, drong zich telkens aan ons op.

Maar zoo de wijze waarop de kapitaalmachten in de Vereenigde Staten leven en vrijheid der arbeiders met de voeten treden, de machtige oligarchische republiek die in het huidige wereldkonflikt als kampioen van vooruitgang en demokratie optreedt, feitelijk op één lijn stelt met wat de laatste inkarnatie van een half-aziatisch, barbaarsch regeerstelsel is geweest, zoo waren de omstandigheden voor de bewustwording der arbeiders in Rusland veel gunstiger, dan in de Vereenigde Staten. Immers het feit dat de strijd der arbeidersklasse in Rusland in hoofdzaak tegen het tzarisme, dat is tegen het heerschende politieke stelsel gericht was, bracht in de op zichzelf staande pogingen der arbeiders van het tzarenrijk al vroeg een geestelijken samenhang, die tot op heden aan de amerikaansche beweging ontbreekt.

In Rusland ging de strijd openlijk tegen een vermolmd en korrupt regeersysteem dat enkel door een kleine kliek van hooge ambtenaren en grootgrondbezitters gesteund, openlijk als doodsvijand van het proletariaat optrad. In den strijd tegen dien zichtbaren vijand, zichtbaar in elken gouverneur, elken distriktskommandant, elken kozakken-overste, elken cipier en politie-agent, werd de revolutionaire wil der arbeidende klasse gewet en haar klassenbewustzijn gestaald.

In de Vereenigde Staten niets van dat alles. Niet de openlijke autokratie heerscht er, maar de verborgen macht van het kapitaal. Terwijl *in schijn* de president, de volksvertegenwoordiging, de gerechtshoven enz. bekleed zijn met de politieke macht die in laatste instantie het uitvloeisel van den wil der natie is, in schijn dus de demokratie bestaat, berust deze macht *in werkelijkheid* bij de gekombineerde grootkapitalisten, bij de hooge bank en de magnaten in de groote bedrijven: de petroleum-, staal-, steenkool-, spoorweg-, katoen-, vleeschtrusts en het transportbedrijf. Een demokratische glimp, een valsche sluier van vrijheid, omhult de bijna absolute, tyrannieke macht, die het okkulte, alom tegenwoordige kapitaal uitoefent.

Juist doordat deze macht verborgen is, valt het veel moeilijker haar te erkennen, te doorzien en te bestrijden, dan de openlijk optredende macht eener politieke autokratie. Doordat haar werktuig bij uitnemendheid het geld is - van eigenlijk geweld bedient zij zich slechts tegenover hen, die zij niet vermag om te koopen of om te koopen versmaadt - sijpelt het gif der korruptie door alle lagen der samenleving heen. In Rusland was de omkoopbaarheid over 't algemeen beperkt tot de regeeringskreaturen, de hoogere en lagere beambten de arbeidersklasse, de boeren en het grootste deel van 't intellekt stonden met zuivere handen en een zuiver hart tegenover het vuil en het bederf der officieele wereld. In de Vereenigde Staten doortrekt het bederf alle rangen der maatschappij, ook de hoogere lagen der arbeidersklasse en haar officieele leiders. Wie niet leeft in absolute vijandschap tegen deze maatschappij, welker meest weerzinwekkende trek haar veilheid is, wordt zelf door deze veilheid aangetast.

Wat de worsteling tusschen kapitaal en arbeiders in de Vereenigde Staten van die in alle andere landen onderscheidt, is niet zoozeer de groote rol van het geweld, als wel de bijzondere beteekenis van het *koopbare* en *gekochte* geweld. Noord-Amerika is het eenige land waar partikulieren, gewone burgers van den staat, het recht hebben om soldeniers in dienst te nemen en tegen andere burgers te gebruiken. Onder voorwendsel, dat de politiemacht onvoldoende is om de ‘vrijheid van arbeid’ te waarborgen en de eigendommen der maatschappijen te beschermen, wenden de ondernemers zich bij haast elke staking tot de agentschappen die gewapende detectives verhuren. Deze zijn in den regel menschen van het laagste allooi, die schaamteloos hun diensten aan den meestbiedende verkoopen. Daarbij is het in hun belang, troebelen en

onlusten te verwekken, daar zij natuurlijk, wanneer alles rustig blijft, weer spoedig ontslagen worden. Behalve deze moderne bravi hebben de meeste groote ondernemingen ook geheime spionnen in dienst, die zich bij de georganiseerde arbeiders indringen, kwansuis om de uitvoering van misdadige plannen te voorkomen. Deze spionnen hebben tot taak de gewelddadig-gezinde elementen onder de arbeiders tot aanslagen op te zetten, voor zoover zij niet verkiezen met behulp van valsche rapporten onschuldigen te treffen. Natuurlijk leidt deze spionnage weer tot kontra-spionnage: vele vakbonden nemen op hun beurt agenten in dienst, om de verklikkers, in het belang der ondernemers werkzaam, te ontmaskeren. En naarmate het voor de arbeiders gevaarlijker wordt, om bij konflikten tegen de georganiseerde, goed gewapende huurlingen van het kapitaal op te treden, volgen sommige vakorganisaties vaker het kapitalistische voorbeeld en nemen ook zij gewapenden in dienst. Zoo treedt in de plaats van den strijd tusschen stakers en onderkruipers, of van dien tusschen stakers en politie of militairen, de strijd tusschen huurlingen van beide partijen. Gelijk van zelf spreekt zijn bij dezen strijd al de revolutionaire en moreele faktoren uitgeschakeld die het fysieke geweld kunnen adelen, waar dit op overtuiging berust en als de meest intense, de opperste uiting van moreel geweld optreedt. Alleen dan toch wekken de standvastigheid en moed der stakers bij de mannen in uniform gevoelens van weerzin op voor de taak die men hen oplegt en van solidariteit met de strijdenden. Bij botsingen tusschen gehuurde knechten onderling bestaat niets van dit alles: de walgelijke en weerzinwekkende vorm dien het geweld hier aanneemt, verlaagt en demoraliseert de arbeiders evenzeer, als zij het de heerschers doet.

Het is de roem der I.W.W. den strijd tusschen kapitaal en arbeid, die van weerskanten op steeds gewetenloozer wijze en met roekeloozer middelen, als verklikking, verraad, sluipmoord, individueel- en groepsterrorisme gevoerd werd, - waarbij wij er nadrukkelijk op wijzen dat het initiatief hiertoe in bijna alle gevallen van het kapitaal uitging - te hebben vervangen door nieuwe methoden, zoowel doeltreffender als door een hooger zedelijk beginsel gedragen. De grondslag waarop de I.W.W. berust, het industrieele unionisme, voert niet slechts een nieuw organisatorisch principe in, namelijk het gebruik der groote massale eenheden, die het hoog-ontwikkelde industrieele kapitalisme schept, maar ook een nieuw moreel principe: *de, in den regel vreedzame, aktieve samenhang en volharding dezer massa's*. Noch de bom van den desperaten enkeling, noch de revolvers van enkele dozijnen gewapenden, maar de moed, de trouw, de solidariteit, het doorzicht, de energie, de volharding en de opofferingsgezindheid der tien- en der honderdduizenden beslissen den strijd. Ofschoon de I.W.W. sabotage als een in zekere omstandigheden doeltreffend wapen aanvaardde, ofschoon zij zich natuurlijk in het minst niet op wettelijk standpunt stelde en wapengeweld niet in alle gevallen uitsloot,

ging de algemeene strekking van haar propaganda en haar voorbeeld toch tegen het gebruik van bom en revolver, tegen bewapende huurlingen en vakvereenigings-spionnen in. ‘In plaats van dynamiet,’ - merkte de scherpzinnige revolutionaire socialiste Mary E. Marcy terecht in de International Socialist Review op, - ‘hebben wij het industrieele unionisme gepropageerd. In plaats van elkaar te beloeren als roofdieren en te vechten achter barrikaden, hebben wij de organisatie voor de massale staking gepredikt. Wat helpt het de arbeidersklasse, of enkele onderkruipers en tyrannieke meesters vermoord worden? Immers niets!’

Naar het oordeel der burgerlijke en ook naar dat der officieele Labour-pers is de I.W.W. een ‘anarchistische’ of ‘syndikalistische’ organisatie: met dien naam drukt deze pers haar afschuw voor den revolutionairen geest van de I.W.W. uit. In werkelijkheid is het industrieele unionisme evenmin anarchistisch als syndikalistisch in de europeesche beteekenis van het woord. De I.W.W. verwerpt noch de politieke organisatie, noch de parlementaire aktie van het proletariaat; een aantal van haar meest invloedrijke leiders zijn zelfs lid van de sociaal-demokratische partij. Dat de I.W.W. niet syndikalistisch is, blijkt reeds uit het feit van de oprichting, in 1913, eener federatie van syndikalistisch-gezinde vakvereenigingen, die zich de bestrijding zoowel van het industrieele unionisme als van de parlementaire aktie ten doel stelt.

Maar het feit, dat de I.W.W. in haar geheel geenszins anarchistisch of syndikalistisch, zelfs niet eenvoudig anti-parlementair is, beteekent natuurlijk nog niet dat de meerderheid van haar leden zich hebben opgewerkt tot het revolutionair-marxistische standpunt en de noodzakelijkheid inzien ook van politiek-parlementairen strijd.

De taak der I.W.W. is, als die van iedere proletarische organisatie op ekonomische basis, noodzakelijk beperkt tot het industrieele gebied en den industrieelen strijd. Die taak is: leiding te geven aan de spontaan-uitbrekende worstelingen der arbeidersmassa's, geschoolden en ongeschoolden, en deze massa's in één algemeenen vakbond te vereenigen, die evenwel natuurlijk voor praktische doeleinden in een aantal onderafdeelingen gesplitst wordt.

Door de hooge koncentratie-graad van het amerikaansche kapitaal, en niet minder door de willekeur, de ruwheid en wreedheid waarmee kapitalisten en autoriteiten in zoo goed als elk geval tegen stakende arbeiders optreden, krijgt bijna elke worsteling tusschen kapitaal en arbeid, waarbij groote massa's betrokken zijn, het karakter van een stuk klassenstrijd. Maar dit beteekent nog niet, dat de geheele macht van het proletariaat daarbij tegen de macht van het kapitaal in het veld gebracht wordt. Dit gebeurt eerst, wanneer de arbeiders der staalwerken niet slechts tegen de staaltrust, de mijnwerkers tegen de mijntrust enz. opstaan, maar wanneer de arbeiders van *alle* bedrijven zich vereenigen tot den strijd tegen den staat, de politieke organisatie van het kapitaal.

Wanneer zij dien staat met alle middelen, van het stembiljet af tot de algemeene werkstaking toe, bestrijden. Wanneer ook de arbeiders in uniform aan dien strijd deelnemen door massale dienstweigering en massaal overloopen naar het proletariaat. De revolutionaire klassenstrijd tegen den staat ontgroeit aan het kader ook van den meest algemeenen en revolutionairen vakbond: dit kader is voor hem te eng, het kan hem niet omvatten; den revolutionairen klassenstrijd in zijn vollen omvang voeren, kan heden zelfs een dergelijke vakbond enkel in innige samenwerking met een bewust-revolutionaire, socialistische partij.

Voor de I.W.W. waren de omstandigheden niet zóó, dat het tot een dergelijk verbond kon komen. Ten eerste was een groot deel van hare meest aktieve leden niet warm te krijgen voor parlementaire aktie: vele waren vreemdelingen, die het kiesrecht niet bezaten; anderen die in mijnkampen, of als de houthakkers in woudkampen woonden, konden het niet uitoefenen, daar zij geen vaste woonplaats hadden. Deze verschillende omstandigheden kwamen natuurlijk aan die richting in het verbond, die enkel van de ekonomische aktie heil verwachtte (en deze ten onrechte als de eenige ‘direkte aktie’ propageerde) zeer ten goede.

Een verdere verklaring voor de onverschilligheid ten opzichte der parlementaire aktie, waarin een deel der massa's die de leiding van de I.W.W. volgden, bevangen bleef, is de ontzettende korruptie van het openbare leven. Wanneer de politiek geheel en al tot een zaak is geworden, wanneer stemmen geregeld als elke andere waar werden gekocht en verkocht, dan mist de gedachte, om door middel van het stembiljet een grooten omkeer in de maatschappelijke verhoudingen te bewerkstelligen, niet alleen de meesleepende werking die zij tientallen jaren lang op het proletariaat van vele europeesche landen heeft uitgeoefend, maar deze gedachte moet aan de massa ongerijmd en onzinnig toeschijnen.

Voor den revolutionairen marxist is het buiten kijf, dat de sociaaldemokratische partij in de Vereenigde Staten des te grooter kans had een proletarische massa-partij te worden, naarmate zij meer vrij bleef van de parlementaire illusies, die het socialisme in Europa inwendig zoozeer verzwakt hebben en van de opportunistische methoden die het met doodelijk gif hebben besmet. Maar al namen parlementair illusionisme en opportunisme in Amerika andere vormen aan dan in Europa, al traden zij op onder andere namen - het reformistische socialisme noemde er zich bij voorkeur ‘konstruktief’ - zij beïnvloedden er de sociaal-demokratische partij evengoed en deden haar evengoed de banen van den klassenstrijd verlaten.

Wel heeft in de Vereenigde Staten het grootkapitaal in die industrieën, welke grondstoffen produceeren of verwerken, de klein- en middenbedrijven opgeslokt, maar de maatschappij bestaat er daarom nog niet enkel uit kapitalisten en loonarbeiders. In vele andere industrieën houdt het middenbedrijf

nog stand. Ook is een ‘nieuwe middenstand’ opgekomen, voor een deel bestaande uit beambten in dienst van den staat, de gemeente en de groote maatschappijen; voor een deel uit de leden der vrije beroepen. Verder vormen de boeren in een aantal staten nog een groot percentage der bevolking, hunne stemmen geven den doorslag. En ten slotte is een deel der arbeidersklasse, dat sociaal tot kleinburgerlijken levensstandaard steeg, moreel gedaald tot kleinburgerlijke opvattingen en aspiraties. Een sociaal-demokratische partij, die vóór alles direkt succes begeert, zal rekening houden met al deze elementen onder de kiezers, en al deze elementen zullen haar min of meer beïnvloeden. Aan deze beïnvloeding zijn voor een groot deel de opportunistische afdwalingen der sociaal-demokratie in de Vereenigde Staten te wijten. In het tijdperk van enormen ekonomischen bloei, dat Noord-Amerika in het laatste tiental jaren vóór den wereldoorlog beleefde, begon de sociaal-demokratische partij haar leden en haar kiezers meer en meer aan te werven onder elementen, voor wie de kapitalistische orde geen absoluut kwaad was, en de sociale revolutie niet het eenige redmiddel. Zij begon zich aan te passen aan de burgerlijke maatschappij en de hervorming, de ‘rekonstruktie’ dezer maatschappij voor mogelijk te houden, haar eigen optreden in te richten op het behalen van zooveel mogelijk ‘praktische’ resultaten.

Op het kongres van 1912 behaalden de opportunisten een groote overwinning, die de richting aangaf waarin de partij zich in de eerstvolgende jaren bewegen zou. Met een meerderheid van twee derden der uitgebrachte stemmen werd een motie aangenomen ten gunste van het royement van alle leden die onwettige middelen tot bevrijding der arbeidersklasse in toepassing wilden brengen, en een andere, die de ‘praktische politiek’ tot het fundament der socialistische strijdwijze verklaarde. Tengevolge van deze overwinning van het opportunisme verlieten in 1913 20 à 30.000 van de beste werkers, de meest geestdriftige en overtuigde aanhangers van het socialisme de partij. Een tijdperk van twisten, van innerlijk en uiterlijk verval begon, dat ook bleek uit het stemmencijfer bij de parlementsverkiezingen. In 1912 had dit ruim 900.000 stemmen bedragen - in 1915 was het tot onder de 600.000 gedaald. Het proletariaat in de Vereenigde Staten had zich in teleurstelling van de socialistische partij afgewend.

Het had zich van haar afgewend, omdat de partij niet, koen en heldhaftig, de massa's was vóórgegaan op den eenigen weg, die tot de bevrijding kon voeren: den weg van massalen strijd tegen het kapitalisme. De partij had het vaandel niet omhoog geheven waarop het socialistische ideaal van menschen-eenheid fonkelde, zij nam niet fier en onvoorwaardelijk positie tegen de klein-zelfzuchtige politiek der officieele vakbonden in zake het vraagstuk der z.gn. ‘lagere’ rassen. Zij leerde de arbeidersklasse niet afstand doen van tijdelijke voordeelen voor bepaalde groepen, wanneer die voor-

deelen moesten worden gekocht door verraad aan het socialistische beginsel.

En daarom kon de sociaal-demokratie in de Vereenigde Staten aan de massa's niet datgene geven waarnaar deze bewust of onbewust in hun diepste gemoed hunkerden: verlossing ook van hun geestelijke ellende, een gemeenschappelijk levensdoel. Zij kon niet, als de russische sociaal-demokratie, theoretische klaarheid vereenigend met religieuze geestdrift en zuivere opofferingsgezindheid, de massa's oproepen en bezielen, hun leeren elken dagelijkschen strijd te voeren als een strijd voor het sociale ideaal van deze tijden. Zij kon de massa's niet al de afzonderlijke, dramatisch-bewogen worstelingen die het ekonomische leven in de Vereenigde Staten doorschokten, doen beseffen als onderdeelen van éénen algemeenen strijd.

Evenals in Europa, was de officieele sociaal-demokratie in Noord-Amerika als geheel geestelijk en politiek ten achter geraakt bij de sociale ontwikkeling. En haar revolutionaire minderheid, ofschoon zooveel mogelijk met de I.W.W. samenwerkend, was verstrooid, zonder samenhang en op tal van punten zelve nog niet tot klaar doorzicht gerijpt. Ook hier zou de wereldoorlog de smeltkroes worden om de elementen van links te beproeven, hun opvattingen en gezindheid te louteren en hen te bevrijden van de slakken van partij-discipline en partij-eenheid.

Ten slotte nog een zeer beknopt overzicht van de voornaamste massa-akties in Zuid-Amerika, Azië, Afrika en Australië.

De vakbeweging der zuid-amerikaansche staten met hun voornamelijk latijnsche bevolking draagt een sterk syndikalistisch karakter. In de groote havensteden van Brazilië en Argentinië breken bij de geringste aanleiding vaak stakingen van het transport-proletariaat uit, die herhaaldelijk ook op andere vakken overslaan en zeer heftige vormen aannemen.

In Uruguay vond in 1908 een spoorwegstaking plaats die de regeering krachtdadig onderdrukte. Gebouwen en materiaal werden door de militairen bewaakt, arbeidskrachten uit Argentinië vervingen het lagere dienstpersoneel, voor het hoogere werden officieren in dienst gesteld die bij weigering het recht op hun halve pensioen verloren.

In Japan worden alle pogingen tot socialistische propaganda onmiddellijk gewelddadig onderdrukt, maar de tyrannie der regeering vermag niet altijd het uitbreken van stakingen te beletten onder het industrie-proletariaat, dat leeft in ellendige, menschonwaardige omstandigheden. Zoo breken in 1906 stakingen uit van 10.000 arbeiders der wapenfabrieken en van 1000 arbeiders in de kopermijnen te Ashiron. Een jaar daarna leggen naar aanleiding van het ontslag van eenige arbeiders 6000 koperdelvers in de provincie Igo het werk neer. Hun doodsverachting tegenover politie en militairen blijft niet achter bij die, welke de japansche soldaten doorgaans in den oorlog bewijzen.

De onrust die de engelsche arbeidersklasse in deze jaren doorwoelt, slaat van het moederland ook naar de koloniën over. In 1907 leggen de spoorwegarbeiders in Engelsch-Indië het werk neer: zij eischen loonsverhooging. De staking eindigt met de instelling van een scheidsgerecht. Het jaar daarop tracht het personeel der telegrafie door staking zijn lot te verbeteren, maar na korten tijd moet het den strijd opgeven. In 1913 vindt een nieuwe staking aan de lijn Bombay-Calcutta plaats.

Geen dezer stakingen echter kan zich, wat hun maatschappelijke beteekenis aangaat, in de verte meten met de gebeurtenissen van 1913 in Zuid-Afrika. Daar breekt in Juli, na een lang tijdperk van gisting, een staking voor den 8-urendag aan de goudvelden van Johannesburg uit. In de stad barsten hevige onlusten uit, het optreden der autoriteiten wordt beantwoord met een sympathiestaking van het spoorwegpersoneel en andere arbeiderskategorieën. Bemiddeling der regeering maakt een einde aan den strijd. Maar in December van hetzelfde jaar breekt een staking uit onder de kolendelvers van Natal, die door de arbeiders der goudvelden georganiseerd zijn geworden. De worsteling neemt hier een nog feller karakter aan dan in Johannesburg; opnieuw proklameeren de spoorwegarbeiders de sympathie-staking; een groot aantal arbeiders-organisaties in Natal, Transvaal, Bloemfontein enz. sluiten zich hierbij aan. Weer komt het in de goudstad tot ernstige botsingen: nu grijpt minister-president Botha, de ‘sterke man’ van het gezag, met krachtige hand in. Tien van de voornaamste leiders der beweging worden gevangen genomen en naar Engeland teruggezonden, waar hun aankomst het sein geeft tot groote betoogingen en protesten. Maar de zuid-afrikaansche regeering slaagt er in, om door deze deportatie en door militair machtsvertoon de staking te breken.

Ook in Australië, het land bij uitnemendheid van scheidsgerechten en ‘vreedzame’ beslechting van geschillen tusschen kapitaal en arbeid, vinden in de jaren 1907/11 een aantal massale stakingen plaats. Zij bewijzen duidelijk hoe elke machinerie tot kunstmatige handhaving van den socialen vrede moet falen, waar het moderne industrieele grootbedrijf ontstaat. In 1907 staken de mijnwerkers in de kolenmijnen, in 1908 breekt in de hoofdstad van Nieuw Zuid-Wales een groote politieke staking van spoor- en trampersoneel uit als verweer tegen de invoering van verplichte scheidsgerechten. Deze staking gaat door onderkruiperij verloren.

Het jaar daarop leggen de mijnwerkers, zoowel die in de kolen- als in de zilvermijnen, opnieuw het werk neer. De engelsche organisator Tom Mann, die propaganda maakt voor het industrieele unionisme, wordt met nog een anderen leider gearresteerd en veroordeeld. Een staking van 12.000 mijnwerkers brengt de geheele zuidkust in rep en roer; de arbeiders van de havens en dokken dreigen met sympathie-staking. De strijd eindigt door bemiddeling der regeering.

Zoo is, in de eerste veertien jaren der nieuwe eeuw, het tooneel der massale akties, waarmee de arbeid zich tegen den druk van het kapitaal te weer stelt, zoo wijd geworden als de wereld zelve; uit de nieuwe verhoudingen die het imperialisme schept, ontstaat de massa-aktie overal, onafhankelijk van den politieken regeeringsvorm en de sociale wetgeving der verschillende landen en eveneens onafhankelijk van den vorm en de bijzondere tradities en opvattingen der vakorganisaties. Evenals wij dit voor Europa hebben gekonstateerd, vormen ook in de andere werelddeelen de arbeiders van het transportbedrijf, de havenarbeiders, de mijnwerkers en de werklieden in de groote stapel-industrieën algemeen de eigenlijke aanvalstroepen - 'troupes de choc', gelijk de fransche term luidt - van het leger van den arbeid. Voornamelijk van het optreden dezer kategorieën, de eigenlijke dragers en instandhouders van het moderne produktieproces, van den graad hunner revolutionaire bewustwording, van hun energie, hun zedelijken moed en doorzetting, hangen de kansen der proletarische revolutie af.

Zesde hoofdstuk
De massa-aktie gedurende de drie eerste jaren van den wereldoorlog

A. Massa-bewegingen tot aan de Russische Maart-Revolutie.

De uitbarsting van den wereldoorlog op 1 Augustus 1914 onderbreekt plotseling den geleidelijken groei der proletarische beweging tot nieuwe vormen van denken, organisatie en strijd. Met een schok komt alle zelfstandige proletarische massa-aktie door geheel Europa tot stilstand op het eigen oogenblik, dat de meest grootsche, vastberaden, voor géén opoffering terugdeinzende aktie van internationaal-samenhangende massa's noodzakelijk zou zijn geweest voor de toekomst van het socialisme. De nationalistische zwenking van de duitsche partij, de op haar volgende, en door haar psychologisch onvermijdelijk gemaakte nationale zwenking der fransche sociaaldemokratische partij, - beide scharen zich onmiddellijk en zonder eenig voorbehoud om hun regeeringen - sleept de massa's mede en belet in de voornaamste landen van west- en middel-Europa elke revolutionaire aktie tegen den oorlog. De schijn bare macht der Internationale stort ineen, zoodra haar innerlijk moreel-politiek verval openbaar wordt. De geweldige organisatorische bouw der duitsche partij en der duitsche vakbeweging blijkt slechts opgetrokken, om in de grootste krisis der moderne geschiedenis te dienen tot machtsmiddel van het duitsche imperialisme. Even smadelijk faalt het luidruchtig-antipatriottische syndikalisme, door de ure der beproeving in zijn gansche holheid en oppervlakkigheid blootgelegd.

De sociale en politieke energie der arbeidersklasse, door het moderne produktieproces en door de socialistische propaganda opgewekt, maar sedert jaren gestremd door de taktiek van het politieke reformisme en het vakvereenigings-opportunisme, wordt thans door het imperialisme voor eigen doeleinden in beweging gebracht en met onvergelijkelijke kracht in een bepaalde richting voortgestuwd. Sterke, oeroude, diep in het onderbewustzijn loerende gevoelens breken los en overweldigen jongere, minder sterke. De militaire mobilisatie brengt de socialistische organisatie tot ontbinding en slorpt de krachten en energieën op, die de strijd in de massa's had aangekweekt. Wel weifelen deze, wel is het met smartelijke verbazing dat duizenden arbeiders ervaren, hoe de internationale solidariteit die men hun een halve eeuw lang als hoogste wet voorhield, buiten werking moet worden gesteld op het oogenblik dat van haar toepassing zijn of niet-zijn der Internationale afhangt, maar vertrouwen

in de leiders en volgzaamheid bewijzen sterker dan revolutionaire intuïtie te zijn. De lange oefening in gehoorzaamheid aan de leiders heeft het initiatief vermoord in enkelingen en groepen: de discipline overwint.

De koorts van het nationalisme steekt weldra de neutrale landen aan, het instinkt van kollektief nationaal zelfbehoud overstemt alom het revolutionaire klassebewustzijn: de godsvrede of 'heilige eenheid', komt door heel west- en centraal-Europa tot stand, de proletarische klassestrijd wordt alom uitgeschakeld. Ook in de weinige landen, waar de sociaaldemokratie niet wordt meegesleept door den patriottischen zwijmel, doen de algemeene faktoren zich gelden die revolutionaire aktie bij het begin van iederen grooten oorlog tegenhouden. Deze schudt honderdduizenden politiek-onbewuste elementen: lompenproletariërs, arbeiders, kleine burgers, boeren, uit hun onverschilligheid voor het sociale leven en hun doffe berusting wakker: hij vult hun armelijk bestaan met een rijken inhoud, hij boezemt hun een weliswaar vage, maar sterke hoop in op verandering en een beter leven. 'Zooals bij het begin eener omwenteling breede kringen tot politiek leven ontwaken en zich bij de revolutionaire klasse aansluiten, zooals dan elk onbevredigd verlangen, elke vurige hoop een uitweg vindt in revolutionaire geestdrift, - zoo nemen bij een oorlog diezelfde gevoelens tijdelijk den vorm van patriottische dronkenschap aan.' (Trotzky). Aanvankelijk wordt door heel Europa de revolutionaire massa-aktie van het proletariaat door kontra-revolutionaire *militaire* massa-aktie verdrongen.

Méér nog dan door de politieke en sociale gevolgen van den oorlog - de geleidelijke opslorping voor militaire doeleinden der mannen tusschen 18 en 43 jaar, de willekeur der censuur, de invoering der militaire diktatuur in de oorlogvoerende staten - wordt de normale herleving der massa-aktie verhinderd door het optreden der officieele sociaaldemokratische partijen. Deze aktie wortelt in het besef der klassetegenstellingen tusschen proletariaat en bourgeoisie: de godsvrede daarentegen, hetzij met of zonder rechtstreeksche deelneming aan de regeering, maakt de voorgewende eenheid der belangen van uitbuitende en uitgebuite klassen in oorlogstijd tot de spil der sociaaldemokratische politiek en slaat het proletariaat in geestelijke kluisters, die alleen de schokkende hamerslagen der pijnlijkste ervaringen kunnen verbreken. De oorlogsellende in haar menigvuldige, afschuwelijke vormen, als armoe, ontbering, verdriet, wanhoop, honger, verzwaarde dienstbaarheid, brutale ontrechting, als smarten en teleurstellingen zonder tal, gepaard met het verbitterende schouwspel van de matelooze verrijking der bourgeoisie in en door den oorlog: zie daar de onuitsprekelijk-harde leerschool die de massa's moeten doorloopen om tot bezinning te komen. De kouter van het lijden die hun gemoed doorploegt maakt dit pas ontvankelijk voor het zaad der nieuwe revolutionaire gedachte.

Het uiterst moeizame en pijnlijke proces van revolutionaire bewustwording wordt in hooge mate bevorderd door het voorbeeld en de propaganda van de heroïsche enkelingen en groepen, die als voorbereiders der revolutionaire wedergeboorte optreden. De daad van Liebknecht in den Rijksdag op 2 December 1914, zijn koen, onverzettelijk volharden tot aan zijn gevangenneming op 1 Mei 1916, - de verbanning der vijf revolutionaire sociaaldemokratische Doema-leden in Rusland, de beginselvaste houding der meeste sociaaldemokratische leiders in Polen en Letland, - de propaganda van Maclean en andere schotsche revolutionairen voor stakingen in de munitie-fabrieken, - de internationale konferentie der socialistische vrouwen in Bern, de bijeenkomsten van Zimmerwald en Kiental, - de moedige standvastigheid der engelsche dienstweigeraars, - de oproep der zweedsche linksstaande socialisten tot de algemeene werkstaking tegen de oorlogsbedreiging - het beginselvaste optreden der servische, bulgaarsche en roemeensche internationalisten, - de aktie der internationalistisch-gezinde syndikalisten en sociaaldemokraten Merrheim, Monatte, Bourderon, Loriot, Louise Saumouneau en hun geestverwanten in Frankrijk, - het ‘signaalschot’ van Friedrich Adler in Oostenrijk en vele, vele andere daden vormen te samen den hefboom, die de massa's uit den donkeren put van berusting en vertwijfeling omhoog tilt tot de heldere sferen der moedige daad.

Gedurende het eerste jaar van den wereldoorlog is in geen enkel europeesch land, met uitzondering van Rusland, van proletarische massa-aktie sprake. Een enorme werkeloosheid overstelpt onmiddellijk na de oorlogsverklaring als een zware golf van ellende de arbeiders der verschillende landen. En als de opzuiging van talrijke werkkrachten door de oorlogsindustrieën die werkeloosheid heeft doen minderen, heeft het militaire gezag overal het burgerlijke vervangen, de burgerlijke rechten en vrijheden zijn geschorst, de enkel-ekonomische staking voor verbetering van arbeidsvoorwaarden schijnt even onmogelijk geworden als de revolutionaire strijd.

Maar de wereldoorlog ontketent werkingen, die de massa in beweging moeten brengen en aan die beweging een revolutionair karakter moeten geven. De waan der ‘nationale eenheid boven klassescheidingen’, verbleekt voor de feiten. De klassetegenstellingen dringen zich op. De prijzen stijgen snel, sneller dan de loonen: de groote massa's van het arbeidende volk verarmen. Goedkoope arbeidskrachten, vrouwen en meisjes, door den oorlog beroofd van hun verzorgers, overstroomen de arbeidsmarkt. In steeds hooger mate worden alle hulpbronnen van de oorlogvoerende landen in dienst van den oorlog gesteld, steeds meerdere kategorieën van arbeiders worden van den staat afhankelijk. Het overnemen van de gewichtigste bedrijven door den staat, de militariseering van de arbeiders van het transportbedrijf, mijnen en zware industrieën, de invoering van den burgerlijken dienstplicht: het zijn alle

slechts verschillende graden en vormen van een ontwikkeling die, doordat zij de geheele volkskracht in dienst van het imperialisme stelt, aan elk verzet tegen de uitbuiting, aan elke ekonomische beweging een revolutionair-politiek, anti-imperialistisch karakter moet geven.

De massa-aktie vertoont in de drie eerste jaren van den wereldoorlog geenszins het beeld van een algemeene regelmatige klimax. Wel zijn de uitwerkingen der beweging van het eene land op die in andere landen niet twijfelachtig en vaak duidelijk aan te wijzen, - vooral is dit het geval sedert het uitbreken der russische revolutie - maar dit beteekent nog niet dat de massa-beweging in alle oorlogvoerende landen gelijktijdig inzet en met gelijke kracht groeit. Dit kan reeds hierom niet, omdat het verschil in weerstandsvermogen van het proletariaat in de onderscheiden landen een verschil veroorzaakt in het tijdstip waarop de nationalistische vloed zijn hoogtepunt bereikt.

In Engeland, waar de bedreiging van den vijandelijken inval niet als in Duitschland, Oostenrijk en Frankrijk de klassetegenstellingen onmiddellijk na de oorlogsverklaring tijdelijk naar den achtergrond dreef, was de geestelijke weerstand van het proletariaat aanvankelijk grooter dan in de andere west-europeesche landen. De oorlog beteekende voor de engelsche arbeiders het verlies van zeer reëele, in het volksbewustzijn krachtig geankerde vrijheden en rechten. Hij beteekende de invoering van den persoonlijken dienstplicht, door het engelsche volk altijd beschouwd als een onduldbare dwanginstelling, volslagen in strijd met zijn tradities, zijn zeden en zijn staatsinstellingen. In de laatste jaren voor den oorlog had de groote stakingsbeweging een geest van revolutionair verzet in de massa's gewekt, een sterk gevoel der sociale tegenstellingen was geboren, niet het minst onder de schotsche metaalbewerkers en de mijnwerkers van zuid-Wales. Geen wonder dat Schotland en de mijndistrikten van Wales de kern worden der stakingsbeweging die, in den zomer van 1915 opgekomen, tot het voorjaar van '16 blijft aanhouden. Haar sociale ondergrond is ontevredenheid zoowel over de stijging der levensmiddelenprijzen, als over het tijdelijk opheffen der vakvereenigingsbepalingen, die de machine-industrie tot dusver zoo goed als geheel afgesloten hadden voor vrouwen, ongeorganiseerden en ongeschoolde werkkrachten. De invoering eerst van de munitie-wet, die honderdduizenden arbeiders onder militaire tucht stelt, daarna van den dienstplicht, beteekent dat elk verzet de arbeiders in direkt konflikt met de staatsmacht brengt. Op een staking van 200.000 mijnwerkers in Juli 1915 volgen demonstraties van vrouwen te Londen als protest tegen de lage loonen in de oorlogsindustrieën uitbetaald, volgt de gisting onder de munitiewerkers aan de Clyde in den winter van 1915/16, die in Februari kulmineert in een groote stakingsbeweging. Evenals in de mijnen van zuid-Wales verklaart de vakvereenigingsbureaukratie zich tegen de stakers: deze kiezen daarop uit hun midden nieuwe ‘shopstewards’ (vertrouwensmannen), de zgn. ‘kom-

missie van de Clyde'. Door heel Schotland, in de eerste plaats te Glasgow, waar de revolutionaire marxist Maclean grooten invloed heeft, vindt de beweging warme sympathie. Wanneer de regeering tot gewelddadige onderdrukking overgaat, wanneer zij de vertrouwensmannen der arbeiders in hechtenis doet nemen en deporteeren, de socialistische bladen muilkorft en de revolutionaire leiders veroordeelt tot tuchthuis en gevangenis, neemt de agitatie aanvankelijk nog toe. De invoering van den dienstplicht in het voorjaar van 1915 schijnt haar nog te zullen versterken. Maar het omgekeerde geschiedt; na eenigen tijd bloeden de stakingen dood, de massale agitatie vermindert; bij een geestdriftige voorhoede van pacifisten en revolutionairen komt in haar plaats de daad der persoonlijke dienstweigering.

De stakingen aan de Clyde, het heroïsche volhouden, alle mishandelingen en kwellingen ten spijt, van honderden en weldra duizenden dienstweigeraars, de felle agitatie door verschillende groote vakorganisaties, (o.a. den mijnwerkersbond) tegen den dienstplicht gevoerd, de onvermoeide strijd van talrijke arbeiderskategorieën voor loonsverhooging, hun scherpe protesten tegen de deportaties in Schotland, dit alles te zamen vormt een beeld van zóó scherpe oppositie der arbeidersmassa's tegen de regeering, als waarop met uitzondering van Rusland, geen enkel ander oorlogvoerend land zich in het tweede oorlogsjaar kan beroemen.

Maar met het einde der schotsche stakingen is het hoogtepunt dezer beweging overschreden; bij gebrek aan politiek doorzicht en waarlijk-revolutionaire gezindheid onder de massa valt het de regeering betrekkelijk gemakkelijk haar te onderdrukken. Slechts een kleine voorhoede wilde werkelijk strijden tegen den oorlog en was bereid, daarvoor offers te brengen. Bij de massa der vakvereenigingsleden ontbrak in 't algemeen nog deze wil, hun strijd richtte zich voornamelijk tegen de gevolgen van den oorlog, tegen de daling van levensstandaard, waarmede hij hen bedreigde. Naarmate deze langer duurde en het duidelijker werd, hoe het voortbestaan van het britsche rijk als wereld-imperium op het spel stond, zijn stijging tot nog grooter macht of zijn verval, slaagden de machthebbers er beter in, om nationalistisch-imperialistische gevoelens in de arbeidersmassa's aan te wakkeren. De bruut-wreede oorlogsmethoden van het duitsche imperialisme, de luchtaanvallen op open steden en de verscherpte duikbootoorlog bewezen hun hierbij onschatbare diensten.

Wel blijft de houding der engelsche arbeiders verschillend van die der duitsche, wel laten zij zich niet neerdrukken tot zoo hondsche onderwerping aan hun meesters, gelijk tal van loonbewegingen en stakingen aan de spoorwegen, in de textielindustrie, in de mijnen, in de metaalnijverheid enz. bewijzen, maar al deze stakingen dragen een zuiver-opportunistisch karakter: tot een grooten strijd met min of meer revolutionaire strekkingen, als die aan de Clyde was, komt het tot Augustus 1917 niet meer.

Geheel op zichzelf onder de massale bewegingen in den wereldoorlog staat de iersche opstand van 25 April-1 Mei 1916. Ofschoon in hooge mate een uitbarsting van nationalen hartstocht, voorbereid en aangevoerd door de uiterst-nationalistische richting der Sinn-Feiners, bevat deze opstand toch vele sterke proletarisch-revolutionaire elementen.

Naar het uiterlijk was de iersche opstand een late herleving van de romantische taktiek der periode vóór 1848: met hulp van verschillende half geheime, tamelijk goed uitgeruste en gewapende nationale vrijwilligerkorpsen, gelukte het aan de opstandelingen zich bij verrassing meester te maken van enkele openbare gebouwen in Dublin; zij vestigden hun militair hoofdkwartier in het postkantoor en brachten de voornaamste wijken in het centrum der stad door barrikaden in staat van tegenweer. Een proklamatie der voorloopige regeering verklaart Ierland tot een onafhankelijke republiek, de leiders van den opstand hopen en verwachten dat hij zich snel over het geheele eiland zal uitbreiden. Maar toen die verwachting bedrogen werd - slechts op enkele plaatsen kwam het tot onbeteekenende opstootjes - viel het der engelsche regeering gemakkelijk om door het koncentreeren van een groote troepenmacht te Dublin de rebellie te onderdrukken. Met machinegeweren en ander geschut werd de Sackville-straat, waar de opstandelingen zich sterk verschanst hadden, in puin geschoten: ondanks hun dappere daden en hun doodsverachting waren deze na enkele dagen, toen de hulp van buiten waarop zij gerekend hadden uitbleef, gedwongen te kapituleeren. Ettelijke honderden soldaten en rebellen verloren bij den opstand het leven, zeven van de gevangen genomen leiders werden door den krijgsraad ter dood veroordeeld, verscheiden andere tot langdurige gevangenisstraffen. De exekuties der leiders, het wreede optreden der engelsche troepen ook tegen personen die aan den opstand part noch deel hadden, dreven den ouden haat voor de heerschers bij het geknechte volk nog dieper in, de onverzoenlijke Sinn-Fein richting maakte van nu af aan snelle vorderingen, ook onder deelen der bevolking die tot nu toe niet verder waren gegaan dan den eisch van zelfbestuur. Reeds het feit dat de iersche arbeidersleider James Conolly als militaire bevelhebber der rebellen optrad, bewees op zich zelf in hoe hooge mate de opstand een klassekarakter droeg. Inderdaad liepen in Ierland de lijnen der nationaal-politieke onderdrukking in 't algemeen met die der ekonomische evenwijdig, zooals reeds in de jaren vóór den wereldoorlog de klasseworstelingen in de voornaamste haven- en industriesteden (Cork, Dublin, Belfast), tot de bewapening geleid hadden van een deel der bourgeoisie die den ongestoorden voortgang der produktie met kracht van wapenen wilde verzekeren. Dit voorbeeld volgden, behalve haar burgerlijk-nationalistische tegenstanders, ook de arbeiders in de steden.

Het verloop der beweging in Dublin leert opnieuw hoe hopeloos zelfs een goed voorbereide gewapende opstand van het proletariaat is, wanneer het

geweld daarin méér wil zijn dan een toetssteen om de gezindheid der soldaten te beproeven, in hen de starheid der discipline te breken en hen er toe te brengen de zijde te kiezen van het volk. ‘Men kan de gedachte niet van zich afzetten,’ luidde het oordeel van een amerikaanschen revolutionair over den ierschen opstand, ‘hoeveel meer schrik dan deze opstand indertijd de groote staking te Dublin verwekte bij het engelsche kapitaal. Het neerleggen van den arbeid bleek een machtiger wapen dan het geweer, het vakverbond een doelmatiger werktuig dan het vrijwilligerskorps, en de solidariteit met de engelsche arbeiders een beter verdedigingsmiddel dan de barrikade.’ - Ons lijkt dit oordeel in het algemeen juist. Toch moet erkend worden: de April-opstand had de werking de machthebbers in Engeland tot inzicht te brengen, dat het toekennen van zelfbestuur aan Ierland noodzakelijk was, wilde het imperium niet inwendig verzwakt en verontrust worden door een haard van ontevredenheid, waaruit in de gevaarlijkste momenten altijd onverhoeds vlammen van rebellie omhoog konden slaan. De mislukte opstand had in politiek opzicht soortgelijke gevolgen als vaak een mislukte staking: zij gaf den heerschers een les en maakte hen voorzichtiger.

In Duitschland, waar de politiek van den 4^{den} Augustus het uitgangspunt wordt van een weergaloos-snel politiek en moreel verval der sociaaldemokratie, beginnen tegen het einde van het tweede oorlogsjaar de massa's pas eenigszins uit hun verdooving te ontwaken. Het eerste teeken hiervan is de betooging, op 1 Mei 1916 op den Potsdammerplatz te Berlijn gehouden. Voor het eerst waagt eene nog zeer kleine proletarische voorhoede het, om openlijk met de sociaalpatriottische politiek der officieele leiders te breken en, door het dappere voorbeeld van Karl Liebknecht aangevuurd, in het openbaar tegen oorlog en regeering te demonstreeren. Het proces tegen Liebknecht, zijn veroordeeling in eerste instantie tot twee en een half, in tweede instantie tot vier jaar tuchthuis, brengt eindelijk een talrijker keurbende tot een daad van massaal protest. Te Berlijn protesteeren den 29sten Juni 55.000, te Braunschweig 8000 arbeiders door de eendaagsche staking tegen het schandelijke vonnis. Hun daad verdient als een keerpunt der duitsche arbeidersbeweging te worden herdacht! Voor de eerste maal werpen op dien dag duizenden de kluisters af der traditioneele discipline en zetten den voet op nieuwe banen. De politieke staking, door de vakvereenigingsbureaukratie in Duitschland altijd voor ‘onmogelijk’ verklaard, wordt plotseling, ondanks oorlogstoestand en staat van beleg, en zij het dan nog op kleine schaal, verwerkelijkt. Het axioma van haar ‘onmogelijkheid’ is van dat oogenblik af aan door een feit doorbroken. Een feit dat bewijst hoe, zoo de enkel ekonomische, stipt-wettelijke aktie der duitsche vakbeweging doodliep tegen den oorlog, de oorlog zelf weer krachten opwekt, die zich een weg banen naar de nieuwe strijdwijze der massa-aktie.

In den voorzomer van ditzelfde jaar worden verder de 1 Mei-demonstraties te Braunschweig en te Hannover tot uitgangspunten van spontane akties der jeugdige arbeiders tegen den spaardwang die de militaire autoriteiten hun willen opleggen. In het algemeen toonen de jonge arbeiders veel meer weerstandsvermogen tegen de nationalistische verdwazing, veel meer liefde voor de socialistische idealen, dan hun oudere klassegenooten.

In het voorjaar komt het op vele plaatsen tot hongerbetoogingen, vooral van vrouwen, die een gunstigen bodem voor de agitatie der revolutionaire socialisten vormen. Te Kiel vindt een korte proteststaking aan de werven plaats, te Leipzig en München nemen de hongerbetoogingen een zoo ernstig karakter aan dat troepen gerekwireerd moeten worden om de menigte in bedwang te houden. Te Stuttgart, een der burchten van de radikalen, vinden massa-arrestaties plaats. Straatbetoogingen ter eere van Liebknecht worden o.a. gehouden te Bremen, Essen, München en Frankfort.

Echter, tot meer dan een eerste begin van beweging in de massa's kwam het nergens. Daartoe waren de gewoonten van passieve discipline en onderwerping te sterk, de geest van initiatief en de revolutionaire aandrang te zwak in hen. Zelfs de russische revolutie zou hierin aanvankelijk geen verandering brengen.

Andersoortige maar niet kleinere moeilijkheden dan in Duitschland stelden in Frankrijk de omstandigheden aan het ontwaken der massa's uit de nationale eenheidshypnose in den weg. Aanvankelijk werkt alles samen om dit ontwaken tegen te houden: de eensgezindheid waarmee de leiders der verschillende richtingen in de arbeidersbeweging: Guesde, Thomas, Hervé, Jouhaux, zich in dienst stellen van de nationale gedachte, - de demokratische schijn, waarin de imperialistische belangen zich in Frankrijk hullen, - de onweerstaanbare kracht, waarmee het instinkt van zelfbehoud, door den inval der alles-onder-den-voet-loopende duitsche legers gewekt, de verschillende maatschappelijke klassen tot één keten van afsperring samensmeedt, - de schijn ten slotte door dien inval teweeggebracht en door de bezetting van een tiende deel van het grondgebied bestendigd, als zou Frankrijk een ‘zuiveren verdedigingsoorlog’ voeren. Hierbij komt het gemis aan theoretische klaarheid en geschooldheid van het fransche proletariaat en het gebrek aan invloedrijke voorgangers na den tragischen dood van Jaurès, een der weinige waarlijk-superieure leiders der tweede Internationale. Ook het feit dat de prikkel van nood en ellende in Frankrijk in het tweede oorlogsjaar, ondanks werkeloosheid en duurte, zoo scherp nog niet stak - het volk heeft nog overvloed aan goed voedsel, in de eerste plaats aan goed brood - houdt het opkomen eener anti-oorlogsbeweging tegen. In geen ander der groote oorlogvoerende landen eindelijk is het percentage der gemobiliseerden zoo hoog als in Frankrijk, in geen ander

wordt de arbeidersbeweging door den oorlog zoo zeer ontwricht. Zoo werkt alles samen om den klassenstrijd, die tot aan het uitbreken van den oorlog met zooveel temperament en vaak met zooveel élan gevoerd werd, aanvankelijk geheel te verstikken. Gedurende het geheele eerste oorlogsjaar komen slechts 71 stakingen voor, waarbij nauwelijks 6000 arbeiders betrokken zijn. In het tweede oorlogsjaar stijgt het aantal stakingen tot 214, het aantal stakers tot 20.200. Relatief beteekenen deze cijfers zeker een sterke toeneming, maar absoluut een bewijs van de buitengewone geringheid van omvang der fransche stakingsbeweging in dat jaar, vergeleken met de engelsche en zelfs met de duitsche.[1)]

Toch begint ook in Frankrijk gedurende het tweede oorlogsjaar de herleving der internationalistisch-socialistische gedachte, die de voorwaarde tot elke bewust-revolutionaire massa-aktie is. Deze herleving begint in den kleinen kring der zich om het tijdschrift 'La Vie Ouvrière' scharende syndikalisten, wier doorzicht in de natuur van het fransche imperialisme het anker werd dat hun scheepje beveiligt in den alle andere meesleurenden nationalistischen springvloed. In hun pogingen om de verwoestingen die deze vloed in het fransche proletariaat aanricht te bestrijden, vinden zij den krachtigen steun van de 'Nasche Slowo', het russische blad van Trotzky, dat te Parijs een tweede centrum van internationalistische agitatie schept. Een nieuwen flinken stoot krijgt het werken dier kleine groep internationalisten door de konferentie van Zimmerwald, waaraan de sociaaldemokraat Bourderon en de syndikalist Merrheim deelnemen. In den loop van den winter 1915/16 sluiten de voornaamste internationalistische syndikalisten en sociaaldemokraten zich dan aaneen tot een 'komité voor herstel der internationale betrekkingen', dat onder de arbeiders door vlugschriften en zoo veel mogelijk ook door de pers ijverig propaganda maakt tegen de oorlogsdoeleinden van het fransche, engelsche en russische imperialisme. Onder den invloed van de herhaalde militaire teleurstellingen en de vreeselijke offers aan bloed, die de oorlog blijft vergen, van de schaamtelooze wijze waarop het groote kapitaal van het voortduren der menschenslachting profiteert, en van de onafgebroken stijging der levensmiddelen-prijzen begint de stemming bij een groot deel van het fransche volk te veranderen. Deze verandering uit zich ook in het opkomen eener stakingsbeweging, vooral onder de vrouwen.

In den zomer van 1916 staken o.a. de arbeiders in de kleedingindustrie te Parijs en de textielarbeidsters in het departement Isère, in Oktober komt het tot een staking der beambten aan het Seine-departement, die tot ingrijpen der regeering leidt. Bij al deze en veel andere stakingen is de eisch: loons-

1) In Engeland kwamen gedurende het eerste oorlogsjaar 511 stakingen voor met bijna 346000 stakers. In Duitschland zijn de getallen resp. 225 en 10.739. In het tweede kwartaal van 1916, dus op het eind van het tweede oorlogsjaar steeg het aantal stakers in Duitschland tot 146.484.

verhooging. Maar niet alleen onmiddellijke nood dringt tot den strijd. ‘In het hart van het fransche proletariaat’, schrijft omstreeks dien tijd een russische partijgenoot in de ‘Natschalo’, (in de plaats gekomen van de verboden ‘Nasche Slowo’), ‘begint een groote omkeer. Deze omkeer blijkt o.a. uit het feit dat op de fabrieken circuleerende inteekenlijsten ter ondersteuning van stakers, die gedurende het eerste oorlogsjaar vaak aan den direkteur werden overgegeven, thans geregeld door de arbeiders van alle vakken worden volteekend.’

In het begin van 1917 blijkt, dat het proces van omkeer in het fransche proletariaat verdere vorderingen heeft gemaakt. Hiervan getuigt de toenemende klaarheid en beslistheid der geschriften uitgegeven door het ‘Komité tot herstel der internationale betrekkingen’, hiervan ook de weerklank die de anti-oorlogs-redevoeringen van den, in werkelijkheid tamelijk halfslachtigen, ‘Kienthaler’ Brizon in de Kamer onder de arbeiders vinden. Om Brizon, die als gevolg zijner interpellaties voor eenige maanden van de parlementszittingen wordt uitgesloten, het verlies zijner inkomsten te vergoeden, brengen de arbeiders van een Parijsch distrikt spontaan gelden bijeen. Nieuwe stakingen breken uit, ditmaal ook aan verschillende munitie-fabrieken te Parijs en in de provincie, waarbij meer dan 6000 arbeiders en arbeidsters betrokken zijn.

Reeds beschouwt de nationalistische pers deze staking als een poging van revolutionaire zijde om door verlamming der oorlogsnijverheid de regeering te dwingen tot vrede. Haar bewering, dat geschriften van deze strekking in de fabrieken worden verspreid, bewijst in alle geval, dat de kapitalistische klasse zeer goed weet, hoe het in werkelijkheid met de ‘heilige eenheid’ gesteld is.

Ook in Rusland was de eerste werking der mobilisatie deze geweest, de revolutionaire stakingsbeweging die het tzarisme in den zomer van 1914 deed wankelen, plotseling tot stilstand te brengen. In alle vakken kwamen duizenden arbeiders zonder werk, de staatsbedrijven werden onder militair toezicht gesteld, de arbeidersbladen verboden en tal van socialisten gearresteerd. De vervolgingen der regeering en de terreur der ondernemers maakten aanvankelijk alle openbare aktie onmogelijk. Maar de groote massa der arbeiders liet zich niet door de oorlogsstemming meesleepen: het revolutionaire vuur brandde in het verborgen voort.

Reeds in December 1914 vatte een voorhoede moedig den strijd weer op tegen den zwaren druk van overwerk en duurte. De aktie begon in de munitie-fabrieken te Petrograd, in een fabriek van torpedo's brak een staking uit, honderden arbeiders werden naar het front gedeporteerd. De veroordeeling der vijf revolutionaire Doema-leden wegens hoogverraad wekte nieuwe agitatie, maar de druk was nog te sterk en de geestelijke atmosfeer te mismoedig en onzeker, dan dat van groote aktie sprake kon zijn. Toch kwam het tot een korte proteststaking van 3000 typografen.

Het tzarisme gebruikte zijn groote militaire successen in Galicië en in de Karpathen om den ‘binnenlandschen vijand’ ter neer te slaan. De gevangenissen waren volgepropt met ‘politieke misdadigers’; arbeiders die zich in de fabrieken aan ‘weerspannigheid’ schuldig maakten, werden onverbiddelijk naar het front gestuurd.

Allen druk echter ten spijt, herleefde de beweging. Zoo werden b.v. op den herdenkingsdag der slachting aan de Lena op een aantal plaatsen proteststakingen gehouden. En met 't voorjaar begonnen als vanouds de illegale bijeenkomsten in bosschen en velden. De 1ste Mei werd, zij het dan in beperkten omvang, herdacht, en kort daarop zette een krachtige ekonomische en politieke stakingsaktie in. Op sommige plaatsen voerden deze stakingen tot bloedige botsingen met de ordebewaarders, o.a. richtte de bereden politie te Kostroma aan de Wolga een vreeselijk bloedbad aan.

In Juli begon een groote beweging voor loonsverhooging onder het proletariaat der hoofdstad. De staking, die het eerst uitbrak aan de fabrieken van Lessner, verbreidde zich door alle munitie-werkplaatsen tot zij 150.000 man omvatte. Tevergeefs woedde de overheid onder de stakers, tevergeefs bedreigde zij hen met gevangenis en deportatie naar het front, dit alles had slechts ten gevolge dat de staking een politiek karakter kreeg en zich nu ook tegen de militaire terreur richtte.

Ook te Iwano-Wosnessensk, het ‘russische Manchester’ brak in den loop van den zomer een massale beweging uit. Aanvankelijk had de oorlog daar het socialisme zeer verzwakt, haast alle volwassen arbeiders waren in het leger, slechts kinderen en vrouwen bleven in de fabrieken achter. Maar agitatoren van buiten namen het werk der revolutionaire bewustmaking weder op: vliegende blaadjes werden bij massa verspreid, talrijke meetings op verborgen plaatsen gehouden.

De strijdlust nam toe, de stemming was als in 1905. Algemeen verwachtten de arbeiders de revolutie en bereidden er zich op voor. In Augustus brak de staking uit, door meetings en demonstraties begeleid waaraan tienduizenden deelnamen. Al werden natuurlijk ook looneischen gesteld, zoo was toch verzet tegen den oorlog, strijd voor den vrede de groote gedachte die de beweging bezielde. Toen bij een massabetooging der stakers voor het paleis van den gouverneur de menigte het bevel om uiteen te gaan niet gehoorzaamde werd aan de troepen gelast te vuren. Maar de soldaten weigerden: niet één geweer ging af. Een ander regiment, uit jonge rekruten bestaande, inderhaast uit de kazerne gehaald, toonde minder solidariteit en zedelijken moed: salvo's in de opeengepakte menschenmassa afgegeven, wondden en doodden honderden arbeiders. Door bloedig geweld en massale arrestaties gelukte het om de beweging te onderdrukken.

Toen de gebeurtenissen te Iwano-Wosnessensk, waarover aan de bladen

iets te schrijven belet werd, verscheiden weken later bekend werden, braken o.a. te Petrograd, Moscou, Nisji Nowgorad en Charkow proteststakingen uit.

In het najaar leidde het konflikt tusschen het zgn. ‘progressieve’ Doema-blok met de regeering en de daarop volgende verdaging der Doema tot nieuwe politieke stakingen in Petrograd en Moscou, waarbij wederom groote betoogingen tegen den oorlog gehouden werden. Ook daarna bleef het onder de arbeiders der hoofdstad woelig, telkens vonden stakingen voor loonsverhooging en afschaffing van overwerk plaats, die echter slechts in enkele gevallen succes hadden: de gezamenlijke druk van kapitaal en regeering was te sterk. Bijzonder opzien baarde een tramstaking te Moscou, waardoor het geheele verkeer werd stopgezet. Tot ver in het oosten van Rusland, tot in de mijnen van den Oeral toe, waar het kapitaal duizenden goedkoope chineesche arbeidskrachten had ingevoerd, werkte de stakingsbeweging door.

Het zegevierende offensief der duitsche legers op het oostelijke front in den zomer van 1915, de bezetting van bijna geheel Polen en Littauen, de tocht van honderdduizenden opgejaagde vluchtelingen uit de bezette gebieden naar centraal-Rusland, de vreeselijke ellende op dien tocht geleden, dit alles leidde tot eenige tijdelijke versterking van den sociaal-patriottischen vleugel der arbeidersbeweging, die tot dusver in Rusland een onbeduidende minderheid was geweest. De sociaalpatriotten agiteerden ijverig voor het zitting nemen van arbeiders in de ‘Komités voor oorlogsindustrieën’, op instigatie van den imperialist Goetschkow in de voornaamste steden opgericht. Zij trachtten de arbeiders te overreden van verdere stakingen af te zien en in plaats daarvan het middel van adres en petitie te bezigen. Eén oogenblik wankelden de massa's in hun trouw, maar de revolutionaire sociaaldemokratie had hun de groote ideeën van onverzoenlijken strijd tegen hun meesters, solidariteit met de arbeiders der andere landen te diep ingeprent, dan dat zij zich niet spoedig hersteld hadden. Toen de sociaalpatriotten poogden, om de gewone jaarlijksche staking op den 22sten Januari te doen mislukken, - een breken met de schoonste, heiligste tradities van het russische proletariaat - keerden de massa's hun den rug toe: 100.000 arbeiders legden dien dag te Petrograd het werk neer.

In den loop van den winter 1915/16 beleefde de hoofdstad op haar beurt een algemeene staking aan de tram, die weldra oversloeg naar de Poetilow-fabrieken; de arbeiders van dit ontzaglijke bedrijvenkomplex bewezen opnieuw, de voorhoede te vormen der revolutionaire beweging. Op bevel van den militairen gouverneur werden de fabrieken gesloten en de arbeiders ter beschikking der leger-autoriteiten gesteld. Nogmaals gelukte het den machthebbers om met geweld de uitingen der oproerige gezindheid te onderdrukken. Maar deze, gevoed door het ondragelijke lijden der massa's, verspreidde zich steeds verder en maakte ook snelle vorderingen in het leger, dat in niet minder

mate dan de arbeiders onder de onbekwaamheid en de ontzettende korruptie van het tzaristische regeeringsstelsel leed.

Symptomen dat de steunselen van het tzarisme, de onderworpenheid en de blinde gehoorzaamheid der soldaten, ondermijnd waren, hadden de heerschers kunnen waarschuwen dat het haast uit was met hun spel.

Herhaaldelijk kwam het voor dat de troepen weigerden op stakende arbeiders te schieten; zelfs namen zij deze somtijds tegen de politie in bescherming. Op zijn beurt koos het volk vaak partij voor de soldaten, wanneer deze door aristokratische officieren ruw en onbeschoft behandeld werden. Een voorval van dien aard te Moscou gaf aanleiding tot een straatgevecht, waarbij dooden en gewonden vielen.

Zoo begonnen gemeenschappelijke druk en gemeenschappelijke nood de massa's der arbeiders en der soldaten steeds dichter tot elkaar te brengen en met eenzelfden revolutionairen geest te vervullen. En daarmede ontzonk zijn laatste fundament aan het tzarisme.

Op het einde van 1916 had de autokratie elk steunpunt in de massa's der bevolking verloren; zij moest bij den eersten den besten stoot ineenstorten. Wat den regeeringen van centraal- en west-Europa gelukt was: de organisatie van alle hulpbronnen van land en volk en hun aanwending in den strijd om de wereldmacht, vermocht zij niet tot stand te brengen. Deze haar onmacht aan de eene zijde, aan de andere de sterke revolutionaire gezindheid der volksmassa's waren de gezamenlijke oorzaken van haar val.

Van alle oorlogvoerende landen vormt Oostenrijk-Hongarije, waar gedurende de twee eerste oorlogsjaren ook de kiem van een massa-beweging ontbreekt het grootste kontrast tot Rusland. Zelfs de aanslag van Friedrich Adler op den minister-president graaf Stürgkh, het signaalschot waarmee hij de massa's wilde wekken, brengt oogenschijnlijk niets in beweging, zoomin in den troebelen poel van het oostenrijksche partijleven als onder de breede scharen der arbeiders. In geen enkel ander land van Europa wellicht is de socialistische inzinking zoo ontzettend als in Oostenrijk, het land waar karakterloos opportunisme, vervlakking en verleugening, gemakzucht en sleur de revolutionaire daadkracht der arbeidersklasse ganschelijk hebben verstikt, waar langs jarenlang gevolgde wegen van kompromis, van koncessies aan het nationalisme en van verkrachting der socialistische overtuiging het proletariaat tot de diepste diepte van machteloosheid en lafheid is afgegleden. De ‘onmogelijkheid’ van strijd tegen de vernederende, valschaardige censuur, - tegen de afschuwelijke willekeur op gerechtelijk gebied, veroorzaakt door de schorsing der gewone rechtspraak, - tegen de jarenlange verdaging van den Rijksraad en de uitoefening van het autokratische gezag door onverantwoordelijke ministers, - tegen de bloedige terreur in Boheme, Galicië, Dalmatië en de

Herzegowina - tegen den levensmiddelenwoeker, het onafscheidelijke begeleidingsverschijnsel van den oorlog en ten slotte tegen den oorlog zelf, - de ‘onmogelijkheid’ van dit alles wordt door de leiders voortdurend als een axioma aan de arbeidersklasse voorgehouden en door haar als zoodanig aanvaard. Enkel het geknetter der fusillades, die de nationalistische en separatistische bewegingen der Tsjechen en Zuid-Slaven bloedig onderdrukken, verstoren in Oostenrijk de doodsche rust.

In Hongarije, waar de druk minder zwaar is en de lijdelijkheid der volksmassa's niet zoo volslagen, vinden reeds op 1 Mei 1915 te Boedapest groote betoogingen voor den vrede plaats. De Honved-huzaren worden op de menigte losgelaten en vele betoogers gearresteerd.

Een ander, verheugelijker beeld biedt Italië. Zelfs toen de regeering, teruggedeinsd voor den uiterst impopulairen oorlog aan den kant der Centralen, in Augustus 1915 der heerschende opinie in het gevlei kwam met deelneming aan den oorlog als bondgenoot der Entente, zelfs toen gaf de sociaaldemokratie haar houding van principieel verzet tegen den oorlog niet op. Door betoogingen, o.a. te Milaan, Turijn en Genua, hier en daar ook door de massale staking, bleef het proletariaat onder leiding der partij protesteeren tegen de toebereidselen tot een oorlog dien het te zwak was om tegen te houden, maar waarvoor het elke verantwoordelijkheid afwees. Te Turijn vooral trad de overheid zeer fel op tegen de stakers, vele voormannen werden gearresteerd, troepen bezetten het volkshuis en vierden er hun vernielzucht bot. ‘De gewelddadigheden waaraan de gewapende macht zich schuldig maakte’, schreef Angelika Balabanoff later in ‘demain’, het dappere inter nationalistische orgaan door H. Guilbeaux te Genève uitgegeven, ‘waren geschikt om het volk te doen beseffen wat de inval van een “barbaarschen” vijand beteekent’.

Vooraan in den strijd tegen den oorlog stonden met hen die tot den uitersten linkervleugel der partij behoorden, de leden der jeugd-organisatie. Overal waren zij het, die de manifesten van Zimmerwald en Kienthal verspreidden en hoe vele hunner ook voor deze en andere ‘misdaden’ vervolgd en veroordeeld werden, de jeugd-organisaties gaven den strijd niet op en verspreidden de anti-oorlogsagitatie tot in het leger. Voortreffelijk werk deed ook de ‘Avanti’, het centrale orgaan der partij. Ondanks de ontzettende moeilijkheden die het blad van de censuur en van den staat van beleg ondervond, bleef het op scherpe en beginselvaste wijze den strijd tegen de imperialistische klassen voeren. Dat het handelde in overeenstemming met de gevoelens der massa, bewezen de groote geldsommen die de arbeiders, geteisterd als zij werden door werkeloosheid en nood, gedurende den oorlog voor hun blad offerden.

Krachtiger nog, aktiever dan de italiaansche sociaaldemokratie, verzetten de roemeensche socialisten zich tegen deelneming van hun land aan den oorlog, hetzij aan de zijde der Centrale mogendheden of aan die der Entente. Tevens voerden zij een fellen strijd tegen de afschuwelijke praktijken der eerlooze bende spekulanten en woekeraars, wier onbeteugelde hebzucht de arbeidende klasse van Roemenië, een der rijkste korenlanden van Europa, aan den rand van den hongersnood bracht. Naarmate het gevaar dichter naderde dat Roemenië in den oorlog zou worden meegesleept door de intriges der korrupte avonturiers die land en volk uitzogen, verdubbelden de revolutionairen hun pogingen. Te Boekarest en in andere steden worden in den zomer van 1916 telkens straatbetoogingen tegen oorlogsgevaar en honger gehouden, in de havenstad Galatz vond einde Juni een proteststaking plaats; de militaire macht richtte er een bloedbad aan en nam meer dan honderd arbeiders gevangen. Onmiddellijk protesteerden de arbeiders te Boekarest en te Braila door massa-stakingen en betoogingen tegen het bloedbad van Galatz, natuurlijk droegen deze betoogingen tevens het karakter van strijd tegen den oorlog. Zelfs na de oorlogsverklaring gaven de revolutionaire socialisten hun verzet niet op; in een laatste proklamatie spoorden zij het volk aan, om liever op de barrikaden te sterven voor het socialisme, dan in de loopgraven te krepeeren voor de korrupte, misdadige kliek, die hun land tot den ondergang bracht. Spoedig werden nu Rakofsky en andere der meest invloedrijke socialisten in de gevangenis geworpen. Toen het roemeensche leger steeds verder terug moest trekken, werd de moedige leider der roemeensche sociaaldemokratie van gevangenis tot gevangenis meegesleept, tot hij op 1 Mei 1917 door russische en roemeensche revolutionaire troepen verlost werd. Van de aanvoerders dezer laatsten boetten sommigen hun stoutmoedige daad met den kogel.

In België en Servië kon van revolutionaire massa-aktie in den loop van den oorlog geen sprake zijn. Immers zij werden reeds spoedig door den vijand bezet, en van het oogenblik af der bezetting door een vreemde macht neemt iedere aktie der massa's haast onvermijdelijk den vorm aan van nationalistische bewegingen tegen den vreemden overweldiger.[1)]

Dit is zoowel het geval met de hongerstaking der belgische mijnwerkers in Mei 1916 als met de weigering van groepen belgische arbeiders om voor de duitsche legerautoriteiten te werken. Dergelijk verzet moge vaak getuigen van moed en standvastigheid en aanspraak hebben op onze daadkrachtige sympathie, - voor den revolutionairen strijd van het proletariaat heeft het nauwelijks meer waarde dan zoovele oorlogsdaden, waarin eveneens oneindige standvastigheid en haast bovenmenschelijke moed tot uiting

1) *Haast*, niet *geheel* onvermijdelijk. De revolutionaire poolsche sociaaldemokratie b.v. is door de hooge ontwikkeling van haar klasse-bewustzijn er in geslaagd om ook na de bezetting van Polen door de Duitschers een zuiver proletarischen, revolutionairen strijd te voeren.

komen. Het smeedt bourgeoisie en proletariaat van het overweldigde land slechts vaster aaneen tegen den ‘vijand’ en werkt daardoor in zekeren zin kontra-revolutionair. Ditzelfde geldt natuurlijk voor de nationalistische bewegingen der Polen, Tsjechen enz. gedurende den wereldoorlog.

Ook in de weinige europeesche landen die tot den aanvang van het vierde oorlogsjaar neutraal zijn gebleven, kwamen de massa's in beweging tegen den toenemenden nood door duurte en schaarschte, tegen de versterking van het militarisme, tegen de onderdrukking der oude vrijheden en in sommige gevallen tegen het drijven der oorlogspartijen.

In Zweden begint dit verzet in het tweede oorlogsjaar met een krachtige aktie der linksstaande socialisten tegen de zgn. ‘aktivisten’, dat zijn die elementen der bourgeoisie, welke Zweden aan de zijde der centrale mogendheden in den oorlog willen betrekken. Tegen dit drijven roepen de linkervleugel der partij en het jeugdverbond alle arbeiders-organisaties op tot een kongres (Paschen 1916); besloten wordt om met alle middelen, tot de algemeene staking en den opstand toe, eventueele deelneming van Zweden aan den oorlog te verhinderen. Hierop volgt het geruchtmakende proces tegen Höglund, Oeljelund en Heden en hun veroordeeling tot tuchthuisstraffen van één tot drie jaar. Tegen de schandelijke vonnissen, die ook door vele juristen scherp gekritiseerd werden, protesteerde de arbeidersklasse door groote betoogingen; in tweede instantie werden de straffen van Höglund en Oeljelund aanmerkelijk verzacht, terwijl Heden werd vrijgesproken.

Het anti-oorlogskongres bevorderde in hooge mate de revolutionaire bewustwording van het zweedsche proletariaat, het gaf den stoot tot de oprichting van een eigen blad der oppositie, leidde weldra tot scheuring in de parlementaire fraktie, tot afscheiding der internationalisten van de arbeiderspartij en tot stichting eener zelfstandige organisatie van links-socialisten (Mei 1917).

Ook voor Noorwegen had de oorlog snelle koncentratie van het kapitaal en versterking der ondernemers tot gevolg.

Scheepvaart en exporthandel verdienden schatten; de hebzucht van het kapitaal dat heel dien breeden goudstroom naar zich toe wilde halen voerde tot moeilijkheden met de vakorganisaties. Deze namen ten slotte zulk een omvang aan dat een uitsluiting van 77.000 arbeiders, alle werkzaam bij den grooten patroonsbond, voor de deur stond. Toen de arbeiders, ten einde den slag af te wenden, zich op de algemeene staking voorbereidden, diende de regeering plotseling een wetsontwerp ter invoering van verplichte scheidsgerechten in, waarmee zij het proletariaat reeds sedert jaren dreigde. Hierop besloten de arbeidersorganisaties op een inderhaast bijeengeroepen buitengewoon kongres, om deze bedreiging te beantwoorden met de algemeene

staking, een besluit, waarop de vakbeweging zich reeds geruimen tijd te voren had vastgelegd.

Eensgezind en vol geestdrift volgden de massa's het parool. Maar de partij leiding had de staking openlijk als eene van ‘zuiver protest’ aangekondigd. Haar afgevaardigden in het parlement beperkten onmiddellijk de beweging ‘binnen de grenzen der strengste wettelijkheid’. De organisaties der geschoolde arbeiders, waarvan vele gebonden waren door kollektieve kontrakten die het neerleggen van den arbeid eerst na verscheiden weken of zelfs maanden mogelijk maakten, lieten zich door hun leiders overreden, om de verplichtingen jegens de ondernemers aangegaan boven hun klasse-plicht te stellen. Al deze omstandigheden verzwakten het revolutionaire karakter der staking zeer. In dezelfde richting werkte de vrees der vakvereenigingsbestuurders dat de regeering, zoo het tot een waarlijk-revolutionairen strijd kwam, de kassen in beslag zou nemen. Zoo werd dan weldra op een bijeenkomst der besturen van alle organisaties besloten, na de aanneming der nieuwe wet het werk weer op te nemen. Tevergeefs trachtte een revolutionaire minderheid door te zetten, dat de staking althans zou worden volgehouden in die groot-industrieele bedrijven, welke de oorzaken waren van het konflikt, degene tevens, waarop de wet van toepassing was.

Ook in Nederland hadden de officieele sociaaldemokratie en de centrale der moderne vakbonden onmiddellijk bij het uitbreken van den oorlog den ‘godsvrede’ met de bezittende klasse gesloten. Maar de loop van zaken had hier geleid, ten eerste tot opkomst van betrekkelijk krachtige, door revolutionair gevoel bezielde syndikalistische vakorganisaties tegenover de moderne, - ten tweede tot de afscheiding reeds in 1909 van een kleine groep revolutionaire marxisten van de officieele sociaaldemokratie en tot hunne konstitueering als zelfstandige partij. Aan beide omstandigheden was het te danken dat de strooming tegen het dienstbaar maken der proletarische organisaties aan de imperialistische belangen - immers dit beteekent feitelijk de ‘godsvrede’ - in Nederland onmiddellijk inzette. Revolutionaire sociaaldemokraten en syndikalisten sloten zich reeds in de eerste oorlogsweken aaneen en stelden een program van eischen op, in de eerste plaats bedoeld om te voorkomen dat de gevolgen van de plotselinge groote werkeloosheid op het proletariaat zouden worden afgewenteld. Voor dit program trachtten zij de massa's in beweging te brengen. Kleine demonstraties van werkeloozen te Amsterdam werden door de politie uiteengejaagd. Naarmate de werkeloosheid verminderde en de enorme uitvoer van levensmiddelen naar Duitschland, die den exporteurs en boeren reusachtige winsten bezorgde, het duidelijk maakte dat de winstzucht der bezittende klassen en de misdadige politiek der regeerders in Nederland den hongersnood onvermijdelijk gingen maken, kwam van de verschillende eischen der revolutionairen het uitvoerverbod van die levensmiddelen, welke

het volk zelf behoefde, steeds meer op den voorgrond. Daarnaast werd, als duidelijk-sprekend symbool van waarachtig-konsekwente, internationalistische gezindheid, en als eenig middel om Nederland onder alle omstandigheden en ondanks alle verwikkelingen, voor het ontzettende lot van België, Servië en Roemenië te bewaren, de eisch van onmiddellijke demobilisatie gesteld.

In het voorjaar van 1915 richtte de agitatie der revolutionairen zich in het bijzonder tegen het opdringende militarisme. Dit opdringen bleek o.a. uit een nieuwe wet op den landstorm, die feitelijk een verdubbeling der leger-reserve beteekende. De ontstemming in arbeiderskringen over het landstorm-ontwerp was groot, maar de halfslachtige houding en de verraderlijke nalatigheid der arbeiderspartij maakten een proteststaking onmogelijk. Echter begon van dit oogenblik af een aktie voor persoonlijke dienstweigering, die een gemengd karakter droeg: half individualistisch-ethisch, half revolutionair-socialistisch. Deze aktie, passend bij het kleinburgerlijke milieu en het sterk-individualistische volkskarakter, werd in de volgende jaren zeer populair.

Gedurende den winter van 1915/16 verflauwde de revolutionaire beweging, maar in het voorjaar vlamde zij weer op. Bij de ontevredenheid over de toenemende duurte der levensmiddelen kwam de algemeene opwinding, door de plotselinge intrekking van alle militaire verloven op 31 Maart gewekt. Men meende reeds voor den oorlog te staan. Een demonstratief kongres, 24 April te Amsterdam gehouden, slaagde boven verwachting en werd tot uitgangspunt eener algemeene revolutionaire agitatie door het geheele land.

In Juni kwam het wegens het gebrek aan levensmiddelen, vooral aan aardappelen, op vele plaatsen tot spontane straatbetoogingen van vrouwen. Te Amsterdam namen deze betoogingen grooten omvang aan en herhaalden zich gedurende verscheiden dagen, tot zij door het gemeente-bestuur (waarin twee leden der Arbeiderspartij zitting hadden), werden verboden. Toen de aardappelen overvloediger werden nam de hongerbeweging af en met het najaar sliep de revolutionaire agitatie weer in.

Van Januari 1917 af echter verergerde de ellende zienderoogen. Bij de werkeloosheid, de duurte en schaarschte van levensmiddelen kwam, midden in den barren winter, nijpend gebrek aan brandstof. In Februari begonnen de straatbetoogingen in haast alle steden opnieuw, tevens nam de stakingsbeweging, vooral in de havensteden waar de nood het ergst was, een scherper karakter aan. Verschillende groepen van arbeiders: zeelieden, schippers, havenarbeiders, enz. legden het werk neer. Maar het verloren gaan eener spontane staking van zeelieden te Rotterdam - een nederlaag waaraan de tegenwerking der moderne zeelieden-organisatie mede schuld had - maakte aan de stakingsbeweging weer tijdelijk een einde.

Voor Zwitserland had de oorlog ondanks de demokratische vormen van staatsbestuur en leger gevolgen van juist denzelfden aard als voor niet-

demokratisch geregeerde landen; reusachtige winstmakerij der bezitters door uitvoer van levensmiddelen en woeker, verarming der arbeidende massa's, versterking van het militarisme en verval der volksvrijheden. Maar de demokratische vormen van het politieke leven aan den eenen kant, aan den anderen de angst, om in den oorlog betrokken te worden, hielden het opkomen van massale betoogingen langen tijd tegen, al was de ontevredenheid groot.

Pas in den zomer van 1916 begon deze zich te uiten in protest-betoogingen tegen den woeker, de duurte, de schandelijke vonnissen der militaire justitie en de volledige verpruising van het leger, waarop de generale staf aanstuurde. Toen in Bern en Zurich de protestbeweging groote afmetingen aannam, - in Zurich weerde vooral de jeugdorganisatie zich flink, haar optreden stond geheel in het teeken van de zgn. ‘linkerzijde van Zimmerwald’, - werden alle betoogingen door de autoriteiten verboden. Tegen dit verbod belegde de sociaaldemokratische partij op 3 September door het geheele land protest-vergaderingen. Op verscheiden plaatsen waren de troepen in de kazerne gekonsigneerd en van scherpe patronen voorzien, overal was veel militair vertoon, nergens echter kwam het tot botsingen. Maar al spoedig verflauwde de beweging en de aktie zakte ineen. De halfslachtigheid van Robert Grimm, voorzitter der I.S.C. van Bern en die van andere vooraanstaande radikalen in de partij, hun aarzeling om niet slechts theoretisch maar ook in de praktijk door den eisch van onmiddellijke demobilisatie met de landsverdediging te breken en hun verzuim, de arbeidersklasse aan te sporen tot rechtstreeksch massaal verzet, hielden ongetwijfeld de beweging tegen.

In geen ander neutraal land leden de volksmassa's zoo zwaar onder den oorlog als in Spanje. Vreeselijke werkeloosheid noodzaakte duizenden arbeiders te emigreeren naar Frankrijk, waar arbeidskrachten uit alle landen de ontzaggelijke bressen, door den oorlog in de massa der voortbrengers geslagen, moesten aanvullen. De prijzen der levensbehoeften stegen enorm. Geen wonder dat hier, waar geen godsvrede tusschen heerschende klasse en proletariaat de stakingsaktie belemmerde, deze in het tweede en derde oorlogsjaar groote afmetingen aannam. De krachtige repressie-maatregelen der regeering versterkten daarbij haar revolutionair karakter.

In Juni 1916 braken in de voornaamste havens stakingen van zeelieden uit, die in Juli door een uitgebreide spoorwegstaking gevolgd werden. De regeering riep 30.000 soldaten op om de lijnen te bewaken en de stakers te vervangen, Madrid werd in staat van beleg verklaard. In het najaar nam de oproerige stemming nog toe. Aan de spoorwegen, in de textielfabrieken van Barcelona, in de mijnen, in de metaalnijverheid, overal werd gestaakt.

November en December zagen door het geheele land groote betoogingen tegen de duurte opkomen, de arbeiders eischten van de regeering krachtige maatregelen en toen deze daaraan niet voldeed proklameerden de sociaal-

demokratische partij en de vakvereenigingen den 18den December een eendaagsche proteststaking. Nu eindelijk werd de uitvoer van een aantal levensmiddelen verboden, voor sommige, o.a. voor granen, een maximum-prijs vastgesteld. Maar aan de ellende kwam daardoor natuurlijk geen einde en de stakingsbeweging duurde voort.

Ook in Griekenland, als een speelbal tusschen de twee groepen der oorlogvoerenden heen en weer geworpen, dreef de scherpe nood, die als gewoonlijk van alle klassen het proletariaat het ergst teisterde, dit in den strijd. In twee gevallen staakte een deel van het spoorwegpersoneel, in November 1916 proklameerden alle vakvereenigingen van de havenstad Piraeus een proteststaking van een etmaal tegen de groote scheepvaartmaatschappijen. De staking omvatte 25.000 man; zij bewees, hoe zelfs in de meest ongunstige omstandigheden, te midden der ergste politieke spanning en beroering, de arbeidersklasse door staking vermag te protesteeren tegen het feit, dat de gevolgen eener algemeene politieke krisis haar altijd het zwaarst treffen.

Zoo kwam in haast alle landen, oorlogvoerende en neutrale, de massa-aktie in het tweede en derde oorlogsjaar weer op niet alleen, maar zij nam algemeen ook een meer onstuimig en verbitterd karakter aan dan vóór den oorlog. En weldra zou in de russische omwenteling van 1917 een nieuwe geweldige stuwkracht tot internationale revolutioneering opstaan.

B. De Russische Maart-revolutie en haar voorloopige uitwerkingen op de massa-bewegingen in Europa. (Maart-Augustus 1917).

In den loop van den winter 1916/17 gaf de russische autokratie talrijke teekenen van snel toenemende ontbinding. Zoowel in als buiten de Doema nam de strijd van bourgeoisie en burgerlijk intellekt tegen het zieltogende tzarisme scherper vormen aan: de burgerlijke klassen maakten zich gereed om der vermolmde autokratie den laatsten slag toe te brengen en zelven de macht in handen te nemen. Maar ofschoon zij hun doel niet konden bereiken zonder de hulp der volksmassa's, wier daadwerkelijk optreden alleen het oude regiem ten val vermocht te brengen, vervulden de teekenen van toenemende revolutionaire spanning in deze massa's de meeste burgerlijke leiders met onrust en bezorgdheid. Zij begrepen dat een burgerlijke omwenteling in Rusland onvermijdelijk op den voet gevolgd zou worden door een proletarische.

'Onze strijdmethoden' schreef de imperialist Goetschkow in December aan generaal Alexjef, 'zijn tweesnijdende wapens, en in den staat van overprikkeling waarin zich heden de volksmassa's bevinden, is er gevaar dat zij werken als een vonk, die een brand sticht waarvan niemand de verwoestingen voorzien noch beperken kan'.

Tegen den winter begint de volksbeweging zich weer te verheffen. In de laatste dagen van December vinden te Moscou ernstige onlusten plaats: de soldaten weigeren om op het volk te schieten en loopen over; enkel met behulp van groote massa's inderhaast van heinde en ver naar de Tzarenstad gerekwireerde politie, gelukt het der regeering om het oproer te bedwingen. In Januari blijft de ekonomische krisis voortwoeden, de prijzen der voornaamste levensmiddelen stijgen voortdurend, vele onmisbare artikelen ontbreken. Een aanzienlijk deel der industrie moet stopgezet worden wegens gebrek aan grondstoffen en steenkool, (in de industrieele distrikten bij Moscou b.v. 70% van de textielfabrikage), voor de bakkerswinkels staan de arbeidersvrouwen urenlang te wachten in de snerpende koude op een weinigje brood. Begin Februari heeft de spanning der geesten een toppunt bereikt: men voelt dat het onweer vlak bij is, men voelt dat iets geweldigs staat te gebeuren. Te Petrograd beginnen in de fabrieken anonieme vliegende blaadjes te circuleeren, die de arbeiders uitnoodigen den 27sten, den dag van de opening der Doema, naar het Taurische paleis te trekken en de instelling van een voorloopige regeering te eischen. Deze agitatie gaat van de sociaalpatriotten uit. Miljoekoff - van wien het woord afkomstig is: ‘liever de nederlaag dan de revolutie!’ - en Rodzianko, de voorzitter der Doema, bezweren tevergeefs de arbeiders om rustig te blijven, niet te spelen in de kaart van den vijand. De agitatie wordt sterker, zij verontrust de regeering zoozeer, dat deze de ‘Arbeidersgroep’ in het komité voor oorlogsindustrieën in hechtenis laat nemen. De algemeene proteststaking waartoe het Centraal-komité der Sociaal Demokratische Arbeiderspartij (Bolschewiki) voor den 23sten Februari opwekt, mislukt door de groote werkeloosheid en het gebrek aan eenheid onder de arbeiders. Maar in enkele groote fabrieken breken ekonomische stakingen uit, er worden vergaderingen gehouden en tegenover de leus der sociaalpatriotten ‘instelling eener voorloopige regeering door de Doema’, stellen de revolutionaire sociaaldemokraten hun eigen leuzen: vrijheid van vereeniging, gelijke rechten voor alle nationaliteiten, volledige politieke amnestie. De stakingen breiden zich uit, het aantal stakers stijgt tot 80.000. Den 1sten Maart doet de regeering enkele fabrieken sluiten en door politie en soldaten omsingelen. Omstreeks dien tijd beginnen ook de studenten in beweging te komen, revolutionaire liederen zingend, betoogen zij op straat. Arrestaties vinden plaats. Een voorhoede wilde de revolutionaire beweging toen reeds doorzetten, maar bij de massa's der bevolking was het sterkste gevoel nog angst voor de komende gebeurtenissen, zij sloot zich zooveel mogelijk op in haar woningen; de straten en winkels waren verlaten, de tramwagens leeg. Kleine troepen arbeiders, die den 29sten Februari de straten, toegang gevend tot het Taurische paleis, wilden binnendringen, werden door de politie uiteen gejaagd. Toen echter kwam de omslag. De menigte groeide aan, werd stoutmoediger, kreten: ‘weg met

den oorlog' en revolutionaire liederen weerklonken; de politie slaagde er niet in de straten schoon te vegen, telkens wanneer zij de demonstranten poogde te arresteeren, werden deze door de massa's bevrijd. De stad was vol soldaten, de Newsky-boulevard leek een groot legerkamp. 3 Maart brak een staking uit in een der werkplaatsen van de Poetilow-fabrieken, weldra volgden de andere werkplaatsen: overal werden vergaderingen gehouden en eischen gesteld. De beweging duurde verscheiden dagen; toen de arbeiders den 6^{den} het werk weer wilden opnemen, vonden zij de fabrieken gesloten, 'voor onbepaalden tijd'.

Zoo kwam de 7de Maart, de 'Internationale Vrouwendag'. Dien dag deed de revolutionaire beweging een grooten stap vooruit. De socialistische vrouwen organiseerden meetings en straatbetoogingen, zij overreedden de arbeiders der fabrieken, waar nog gewerkt werd, om den arbeid neer te leggen. 'De straat op makkers', riepen de dappere vrouwen den mannen toe. Dien dag vonden bij de Poetilow-fabrieken de eerste botsingen tusschen arbeiders en politie plaats. Op andere plaatsen zag de politie lijdelijk toe, hoe de menigte bakkerswinkels bestormde. Op enkele punten der stad werd het tramverkeer tot stilstand gebracht. Bereden politie patrouilleerde door de straten, op de Newsky-boulevard waren vele afdeelingen kozakken opgesteld. Tot laat in den avond duurden de betoogingen voort: de massa was in beweging gekomen, de revolutionaire temperatuur steeg snel.

Den 8sten en 9^{den} Maart neemt de staking in omvang toe, de typografen en het trampersoneel leggen het werk neer, groote volksmassa's, waaronder vele geschoolde volwassen arbeiders vloeden door de straten, roode vaandels in de handen. Tienduizenden demonstranten luisteren naar de redenaars, die de menigte bij het standbeeld van tzaar Alexander toespreken. Een hunner wordt door de politie gewond, ettelijke offers vallen; daar, plotseling, geven de kozakken een salvo op de politie af, die deze doet uiteenstuiven. Haar bevelvoerder valt dood ter neer, het hoofd wordt hem afgeslagen. Het optreden der kozakken wekt bij de menigte uitbundige geestdrift, zij juicht hen toe, op hun beurt zwaaien de kozakken met hun wapens. En nu groeit de stoutmoedigheid van het volk, onzekerheid en weifeling verdwijnen, een zegevierend vertrouwen stijgt in de harten op, dat de soldaten met het volk gemeene zaak zullen maken. Overal waar het hoornsignaal dat beteekent 'geeft salvovuur' weerklinkt, springen dappere enkelingen uit de menigte naar voren en roepen den soldaten toe om niet te schieten. Zoo begint de verbroedering.

Dien eigen avond dringen vele arbeiders de zaal binnen, waar de Doema haar zittingen houdt: zij dragen de dooden, in den strijd voor de vrijheid gevallen. Onder den drang der gebeurtenissen besluit de Doema om aan de regeering de volgende eischen te stellen: vrijheid van woord, pers en ver-

gadering, vrije verkiezingen voor de Konstituante, die het vraagstuk der levensmiddelen-verzorging zal regelen.

Zondag 10 Maart zijn de Newsky-boulevard en de breede verkeersader die van de Admiraliteit naar het Nikolai-station loopt, zwart van dichte menschenmassa's. De meeste hunner zijn arbeiders, uit de voorsteden naar het hart der stad gestroomd. Tegen drie uur knallen de eerste salvo's, die ruim honderd slachtoffers maken. Maar het gelukt niet de menigte te verdrijven van den Newsky-boulevard, die toegang geeft tot de belangrijkste openbare gebouwen. Ook in de buurt van de stations wordt hevig gevochten: hier hebben de gendarmen op de daken machine-geweren opgesteld, zij schieten op de menigte en ook op de soldaten. Tegen den avond is het grootste deel der stad nog in de macht der politie, van den toren der Admiraliteit af zijn sterke zoeklichten op den Newsky-boulevard gericht.

Maandag 11 Maart werd het besluit tot verdaging der Doema bekend. Op dien dag gingen drie garde-regimenten en een aantal infanterie-regimenten tot het volk over; wat de kozakken aangaat, zij bleven òf neutraal, òf kozen de zijde van het volk. Hier en daar hielpen zij de massa's om de gevangenen te bevrijden, die de politie wilde wegvoeren. Dien dag vermeesterden de opstandelingen het nieuwe arsenaal in de arbeiderswijk Wiborg: onmiddellijk worden sabels, geweren en machinegeweren onder de arbeiders uitgedeeld, de gevechten breiden zich uit over de geheele stad. Het groote gerechtsgebouw op de Litteiny-boulevard wordt door soldaten en arbeiders bestormd, eveneens de Christy-gevangenis, waar de preventief-gevangenen zitten. Zij worden bevrijd, de gebouwen in brand gestoken. Ook het ministerie van Binnenlandsche Zaken en het centraalgebouw der geheime politie vallen het volk in handen: de archieven worden te voorschijn gehaald, hoog opgestapeld en onder algemeene vreugde verbrand. De dag was zonnig en helder, overal op de straten weerklonk het gejuich van het opgetogen volk.

Dien dag telegrafeerde Rodzianko aan den tzaar dat slechts de benoeming eener nieuwe regeering de dynastie kon redden. Toen elk antwoord uitbleef besloot de Doema zelve een Voorloopige Regeering in te stellen. Deze beval de inhechtenisneming der vroegere ministers, de meeste echter hunner waren gevlucht.

In den loop van dien dag kwamen versche troepen o.a. uit Novgorod en Tzarskoye Tsjelo aan: zij bezetten verscheiden gebouwen, waaronder de Admiraliteit en twee spoorwegstations. De strijd werd hierdoor verlengd, maar nog voor den nacht gingen de beide stations in vlammen op; ook de Peteren Paulsvesting kwam dienzelfden dag in de macht der revolutionairen: haar kanonnen beheerschten de stad.

Gedurende den nacht kwamen afgevaardigden van het Prevbrajhenski-regiment, die tot dusver het oude regiem trouw gebleven waren, naar het gebouw der

Doema en boden der Voorloopige Regeering hun diensten aan: daarmee was de geheele garde naar het volk overgeloopen.

De politie, die den 1sten Maart reeds begon zich schuil te houden, was den volgenden dag van de straten verdwenen. Automobielen met soldaten bemand en met roode vlaggen getooid reden door de stad, door het volk begroet met gejuich en hoera-geroep. Nog waren de oude machthebbers in het bezit van een kleine maar belangrijke wijk in het hart der stad, waarin zich de Admiraliteit, het Winterpaleis, het ministerie van Buitenlandsche Zaken, de post-, telegraaf- en telefoon-centrale bevonden. Deze geheele wijk werd door de revolutionairen belegerd, met hun op vrachtauto's opgestelde machine-geweren vielen zij de troepen der kontra-revolutie aan. Om drie uur kapituleerde de Admiraliteit, spoedig daarna vielen ook de andere gebouwen den opstandelingen in handen. Waar nog geschoten werd uit dakkamers, zolders en kerktorens, doorzochten de revolutionaire troepen de woningen, namen de wapens in beslag en arresteerden alle verdachten.

Nu werden van alle gebouwen de schilden en emblemen der Romanow's verwijderd, de portretten van den ex-tzaar verbrand. Haast niemand liep op straat - wie wordt hier niet herinnerd aan de eerste ‘wittebroodsdagen’ der Parijsche Februari-revolutie van '48 - zonder een rood lint of een roode kokarde, de geheele stad was met roode vlaggen getooid.

Uit de berichten die telegrafisch van heinde en ver Petrograd bereiken, blijkt dat het geheele rijk zich bij de revolutie aansluit. Deze heeft haast zonder bloedvergieten gezegevierd. Het monster ligt dood, dat eeuwenlang de beste levenssappen van het russische volk had opgezogen. Het vermolmde tzarisme met zijn aanhang is door een onweerstaanbaren windstoot omver geworpen; de heerschappij der Romanow's is ten einde. Rusland is vrij.

Rusland is vrij: dit althans is het, wat de Voorloopige Regeering die zich in deze dagen uit de voornaamste groepen der Doema-oppositie (kadetten, trudowiki en menschewistische sociaaldemokraten) konstitueert, en wier voornaamste aanvoerders de imperialisten Goetschkow en Miljoekow zijn, den massa's wil diets maken. Gelukt haar dit, dan zullen deze massa's, aan wier onversaagden jarenlangen strijd tegen het tzarisme, aan wier voorbeeldelooze offervaardigheid, volharding en heldenmoed de omverwerping der autokratie te danken is, nu verder gebruikt worden voor de klasse-doeleinden der russische bourgeoisie, zelve een gijzelaar in handen van het fransche, engelsche en amerikaansche bankkapitaal.

Maar voor de eerste maal in de moderne geschiedenis vallen de massa's, nadat hun zegevierende revolutionaire aktie een verouderd regiem heeft weggevaagd, niet weder in machtelooze atoompjes uiteen. Nog gedurende de Maartdagen, nog onder het geknetter der machine-geweren is te Petrograd de Arbeiders-gedeputeerdenraad herrezen: de tradities der revolutie van 1905

leven onverzwakt in de massa voort. In tal van steden vindt het voorbeeld der hoofdstad onmiddellijk navolging: in de hitte van den strijd nog, als 't ware van den eenen dag op den anderen, schept het russische proletariaat de organisatie, waarin zijn massa's zich aaneenscharen om den strijd voor brood, vrijheid en vrede voort te zetten.

Maar het proletariaat vormt in Rusland vergeleken bij de boeren slechts een klein onderdeel der massa's. Deze bezaten voor den oorlog geen anderen samenhang dan den zuiver lokalen der dorpsgemeente, vandaar hun politieke onmacht. De oorlog echter had hierin verandering gebracht: hen aanrakend met zijn machtigen tooverstaf, had hij binnen korten tijd hun verstrooide millioenen tot de millioenenlegers der autokratie herschapen en deze op het tooneel der wereldgeschiedenis geworpen. Nu maken de boerenmassa's, door het tzarisme georganiseerd voor zijn eigen imperialistische doeleinden, te zamen met de arbeiders van Petrograd aan het tzarisme een einde. En nu verbinden arbeiders en boeren zich tot een blijvend verbond, nu stichten zij in den Arbeiders- en Soldaten-gedeputeerdenraad van Petrograd (sowjet) het strijd-orgaan der geheele demokratie. Weldra ontstaan door het heele land op voorbeeld der hoofdstad, dergelijke gedeputeerdenraden van arbeiders, soldaten en boeren.

Niet de arbeiders, maar de soldaten hadden de meerderheid in den Petersburgschen Sowjet, en deze meerderheid werd door de wijze van stemmen nog kunstmatig vergroot. Dit beteekende dat niet het proletarische maar het boersche en kleinburgerlijke element er den doorslag gaf. Daarenboven bestond ook het arbeiderselement voor een groot deel uit vrouwen, knapen en plattelands-arbeiders, ongeoefende rekruten in den klassenstrijd, in menigte naar de steden gestroomd of gevoerd om de groote leegten aan te vullen, die de oorlog in de rijen der fabrieksarbeiders geslagen had.

Dit alles verklaart de aanvankelijke theoretische en praktische onzekerheid van den Petersburgschen sowjet, zijn onmacht om zich onmiddellijk na de Maart-dagen te verheffen tot een klare en koene proletarische politiek en om de ideeën van klassenstrijd en internationaliteit tot zijn leidstarren te maken. Twee uiteenloopende richtingen strijden om de leiding der in de Sowjets georganiseerde demokratie. De revolutionaire socialistische richting, belichaamd in de Bolschewiki, dringt er van den eersten dag af onophoudelijk op aan dat de arbeiders en soldaten zelven de macht in handen zullen nemen en haar gebruiken tot de volgende doeleinden: in de buitenlandsche politiek aansturen op een spoedig einde van den oorlog door algemeen verzet der volken tegen hun regeeringen; in de binnenlandsche, op radikale agrarische hervorming, kontrole der arbeiders over de produktie en onverwijlde bijeenroeping der konstitueerende vergadering.

De kleinburgerlijk-socialistische richting der Menschewiki daarentegen, die

terugschrikt voor de reusachtige taak om te zonder steun der bourgeoisie orde te brengen in den chaos, door het tzarisme achtergelaten, streeft naar een koalitie-politiek van proletariaat en boeren met de burgerlijke klassen en wil den oorlog ter verdediging der revolutie tegen de veroveringsplannen der centrale mogendheden voortzetten. Tusschen beide groepen in wankelen, gelijk in elke groote historische krisis, de machtelooze gestalten der eeuwig-dralende Hamlets van de revolutie.

Reeds spoedig treedt de tegenstelling aan het licht tusschen de groot-burgerlijke kopstukken der Voorloopige Regeering, die nog vasthouden aan imperialistische oorlogsdoeleinden en het volk tot meer energieke oorlogvoering willen aanzetten en dit volk zelf, dat enkel vervuld is van vredesverlangen en begeerte naar sociale rechtvaardigheid. De verbroederings-illusies vervliegen, de Petersburgsche massa's keeren zich tegen het burgerlijke bewind. Onder leiding van den Sowjet vinden den 2^{den} Mei groote gewapende volksbetoogingen plaats; vrees voor een nieuwe omwenteling noopt de bourgeoisie iets toe te geven: haar voornaamste imperialistische leiders Miljoekof en Goetschkow treden uit de regeering, deze wordt gerekonstrueerd als burgerlijk-socialistisch koalitie-ministerie. Van nu af wordt de socialistische vredesformule, ‘een vrede zonder annexaties en oorlogsschattingen’, die der russische regeering. Ook de fransche en engelsche regeeringen nemen deze formule van hun bondgenoot over. Een nieuw spel van schijn en misleiding begint. In het wezen der zaak komt het ‘revolutionaire’ russische bewind steeds meer onder den invloed der fransche en engelsche regeeringen en onder de macht der Vereenigde Staten. Want zoolang de politieke leiders der russische kleinburgerij terugdeinzen voor den revolutionairen weg om uit de nijpende geldverlegenheid te komen waarin Rusland zich bevindt, den weg van naasting der banken en zware belastingen op het kapitaal, zoolang blijven zij in de hoogste mate afhankelijk van de eenige buitenlandsche geldmacht die hen nog voor het staatsbankroet kan bewaren, het amerikaansche trustkapitaal. Ook na haar zoogenaamde rekonstruktie in demokratischen geest maakt de Voorloopige Regeering de geheime verdragen niet openbaar, door het tzarisme afgesloten met het engelsche en het fransche imperialisme. Zij machtigt de boerenkomités niet tot voorloopige konfiskatie van den grondeigendom der jonkers in afwachting van de besluiten der konstitueerende vergadering; noch stelt zij de banken en grootbedrijven onder de kontrole der organen van de demokratie. Zij eischt de winsten der groote oorlogswoekeraars niet op en brengt geen verbetering in de ellende der massa's. Vrees de samenwerking der klassen te zullen verstoren slaat haar binnenlandsche politiek met machteloosheid. Zij doet niets voor den vrede, integendeel dwingt haar leider Kerensky het ontzenuwde, ontwrichte russische leger dat aan alles gebrek lijdt, tot een nieuw offensief.

Kort na de Maart-revolutie had de Petersburgsche Sowjet zijn trotschen oproep tot het wereldproletariaat gericht waarin het dit uitnoodigde het voorbeeld te volgen van het russische volk, zich niet langer te laten gebruiken als oorlogsinstrument in handen van koningen en kapitalisten en uit eigen kracht een einde te maken aan de vreeselijke, mensch-onteerende slachting.

Maar al gaf zonder twijfel de russische revolutie door heel Europa aan de massa-aktie tegen den oorlog en zijn gevolgen een krachtige impulsie, de groote opstandige beweging der arbeidersmassa's van de centrale mogendheden bleef uit, waarop het russische volk had gerekend. Sloeg de russische revolutie-brand niet spoedig op andere europeesche landen over, dan dreigde het gevaar dat hij aan zijn eigen ontoereikendheid zou ondergaan. De lijdelijkheid der duitsch-oostenrijksche arbeidersklasse was niet enkel een groote belemmering voor de veralgemeening der russische tot een europeesche revolutie, zij werd tot de hoofdoorzaak, dat de vlam van den revolutionairen vredeswil in het russische volk een tijd lang teruggedrongen kon worden door een opstekenden tegenwind van patriottisme.

Natuurlijk miste ook de klein-burgerlijke Voorloopige Regeering in Rusland de onvoorwaardelijke revolutionaire oprechtheid en koenheid, die den duitschen en oostenrijkschen massa's absoluut vertrouwen in hare bedoelingen kon inboezemen. Een waarachtige, voorbehoudlooze vredes-politiek, kan als overal, zoo ook in Rusland enkel en alleen het revolutionaire volk voeren. De toenemende afhankelijkheid der Voorloopige Regeering van het Entente-kapitaal gevoegd bij haar steeds grootere moeilijkheden in het binnenland, dit alles ontnam haar de kracht om aan den drang der Entente tot hervatting van het offensief weerstand te bieden. Maar ook haar eigen belang bracht deze hervatting mede. Had het russische offensief succes, dan werd haar positie tegenover de oppositie van rechts en links veel sterker. Mislukte het, dan kon het gebruikt worden tegen de Bolschewiki, wier toenemende invloed op de arbeiders en het leger de regeering het ergste deed vreezen.

In de hoofdstad gistte het, zoowel onder het fabrieksproletariaat als onder een groot deel van het garnizoen. Teleurstelling en verbittering vervulden de scharen, die in de groote Maartdagen de heerlijkheid van vrede en vrijheid aanstaande hadden gewaand. Hadden zij hun borst blootgegeven aan de bajonetten en kogels der politiebenden van Protopopow, hadden zij gezegepraald en het tzarisme omvergeworpen om uitgebuite en ellendige zwoegers te blijven? Sedert de zegepraal waren vier maanden verloopen, en nog kwelde de duurte, nog brandde de honger, nog verzwolg de bloedige oorlog de kracht van het volk. Het is waar: den 8-urendag hadden de massa's verworven, dat is tijd gewonnen om te leven, te denken, zich te bekommeren om algemeene vraagstukken en groote belangen, maar overal maakten de fabrikanten zich gereed tot een tegenstoot. Liever wilde de industrieele bourgeoisie het ekonomische

leven door min of meer vermomde uitsluitingen en door sabotage der produktie nog verder ontwrichten, dan langer dulden dat de arbeiders haar de wet stelden in haar eigen huis.

Opnieuw drongen de Bolschewiki er bij de massa's op aan, dat de Arbeiders- en Soldatenraden het gezag in handen zouden nemen en zonder weifeling koers zetten naar een revolutionaire politiek: publiceering der geheime verdragen, de grond aan de boeren, kontrole over de produktie door de organen der demokratie. Dààr lag de redding voor de geheime kuiperijen der kontra-revolutie, dààr alléén lag de mogelijkheid, om de beperking der revolutie tot Rusland te verbreken en haar vlammen-teekenen op te roepen door geheel Europa, misschien tot in Amerika toe.

Een deel der arbeiders- en soldatenmassa's begon de nieuwe zware taak te begrijpen, hun door de historie opgelegd. Half Juli traden de liberale ministers plotseling uit de regeering, kwansuis omdat zij zich niet wilden neerleggen bij de koncessies, die de meerderheid van het gouvernement in zake de autonomie aan de Oekrainiërs aanbood; in diezelfde dagen brak te Petrograd een muiterij uit onder een der machinegeweer-regimenten: het weigerde naar het front te gaan en verklaarde niet voor het engelsch-fransche imperialisme te willen vechten. Pas wanneer de regeering haar belofte vervuld en de geheime verdragen openbaar gemaakt had, zou het gehoorzamen. Den volgenden dag sloten nog twee regimenten zich bij de muiters aan. De massa kwam in beweging, reusachtige scharen arbeiders en gewapende soldaten stroomden op den avond van den 15^{den} Juli door de stad, hun vaandels en banieren droegen de leuzen: ‘Weg met de kapitalistische ministers, alle macht aan de Sowjets’. De leiders der Bolschewiki deden alles wat in hun vermogen was om te maken dat de demonstratie vreedzaam verliep: het uur voor de krachtproef, gevoelden zij, was nog niet gekomen. Echter, toen het garnizoen van Kronstadt en de Baltische vloot zich solidair verklaarden met de beweging, scheen het een oogenblik of de regeering weggevaagd ging worden. Wat haar redde waren de berichten van de militaire ramp, die in diezelfde dagen het leger trof. Het russische offensief was na een kort aanvankelijk succes niet slechts ineengestort, het had geleid tot een sterken tegenaanval van duitsche zijde, waarbij het russische front in oost-Galicië doorbroken werd. Een deel der soldaten weigerde uit revolutionaire overtuiging zich langer te laten slachten voor de belangen van het anglo-amerikaansche imperialisme, een ander deel sloeg op de vlucht, omdat het, uitgeput en ontzenuwd, van den oorlog gruwde, en enkel naar huis en haard, naar vrouw en kind verlangde.

De eerste berichten van de doorbraak kwamen te Petrograd aan, juist in de dagen der gewapende betooging tegen de regeering. Zij veroorzaakten waarschijnlijk een zekere wankeling in de rijen der revolutionaire soldaten; men kan begrijpen dat velen hunner aarzelden om den burgeroorlog te ont-

ketenen op het oogenblik dat vijandelijke legers in zuid-Rusland oprukten.

De militaire katastrofe verschafte aan de regeering de gelegenheid waarnaar zij uitzag tot onderdrukking en vervolging der revolutionaire partij. Wekenlang was de aanval op de Bolschewiki door een stelselmatige laster-kampagne in de pers voorbereid. Hun leiders werden als duitsche agenten gebrandmerkt; de fabel van het 'bolschewikisch komplot', van het verraad der Lenins, Trotzky's, Zinowjews en Kamenjews, omgekocht door duitsche millioenen, werd in de verschrikte, opgewonden, her- en derwaarts geslingerde massa's geworpen en deed haar werk.

Den 17^{den} gelukte het aan Kerensky om de oproerige beweging der revolutionaire regimenten en der groot-industrieele arbeiders van Petrograd met behulp van sociaalpatriottisch-gezinde troepen en van kozakken, sedert weken in de nabijheid der hoofdstad gereed gehouden, te bedwingen. De landsverraderlijke regeering, gesteund door het uitvoerende komité van den Sowjet, waarin op dat oogenblik een sociaalpatriottische strooming de bovenhand had, richtte tot den admiraal van de Baltische vloot het bevel om oogenblikkelijk een divisie torpedo-booten naar Petrograd te dirigeeren. De angst, dat het revolutionaire Kronstadt en het revolutionaire Petrograd gemeene zaak zouden maken, was onder de machthebbers zóó groot, dat zij, om het uitvaren van oorlogsschepen naar Kronstadt te voorkomen, bevalen, deze liever te torpedeeren dan toe te laten, dat zij naar de vesting opstoomden. De gedelegeerden door de Baltische vloot naar de hoofdstad gezonden, werden gevangen genomen en de uitlevering van haar leiders gelast. De zwarte honderden der 'revolutionaire' regeering bestormden en vernielden de bureaux der 'Prawda', de organen der Bolschewiki werden verboden en bevelen tot inhechtenisneming hunner voornaamste leiders uitgevaardigd. Aan het front herstelde de opperbevelhebber de discipline door 'bloed en ijzer': honderden russische soldaten werden gefusilleerd, omdat zij weigerden hun bloed te vergieten voor de imperialistische oogmerken der Entente; de demokratische instellingen, in de revolutionaire Maart-dagen door het leger verworven, werden opgeheven en door de vroegere harde tucht vervangen. De doodstraf werd opnieuw ingevoerd, de oude werktuigelijke gehoorzaamheid aan de superieuren opnieuw tot leidend beginsel der militaire organisatie geproklameerd.

Zoo eindigde het derde oorlogsjaar met een nederlaag der revolutionaire voorhoede van het internationale proletariaat, de russische Bolschewiki, die, zonder den steun van de andere nationale afdeelingen der arbeidersklasse, zich het verst vooruit hadden gewaagd in den revolutionairen strijd tegen het imperialisme. Maar deze nederlaag droeg duidelijk een voorloopig karakter, de kracht der massa's was ongebroken, de faktoren die hun opstandigheid aanwakkerden werkten voort. Toen in het najaar de boeren, het wachten moe, zelven op groote schaal den grond der landheeren in bezit gingen nemen,

stuurde de geweldenaar Kerensky kozakken op hen af, juist gelijk het tzaristische regiem placht te doen. Aan het eendrachtige en vastberadene optreden der organen van de demokratie gelukte het den kontra-revolutionairen aanslag van Kornilow haast zonder bloedvergieten te keeren, maar de onthullingen die spoedig op dezen mislukten staatsgreep volgden, bewezen hoe ook Kerensky niets dan een handlanger van den generalen staf was, de breuk tusschen hem en Kornilow louter een gevolg van misverstand en naijver. Niemand minder dan de 'redder der revolutie' zelf had, te samen met dien staf, de samenzwering tegen het revolutionaire Petrograd en de Arbeiders- en Soldatenraden op touw gezet. Het revolutionaire bewind was op de meest cynische wijze binnen enkele maanden in een bewind der kontra-revolutie omgeslagen. Tevens nam de desorganisatie van produktie en verkeer zienderoogen toe. De Voorloopige Regeering bewees haar volkomen onmacht om de ontbinding te stuiten die snel toenam door het gansche rijk. 'Een situatie is ontstaan', schreef het orgaan van den Arbeiders- en Soldatenraad te Helsingfors aan den vooravond der November-revolutie, 'die slechts tot een van deze twee uitkomsten kan leiden. Of zichzelf tot niets in staat rekenen en wachten op een nieuwen Kornilow die komen zal om met ijzeren vuist de orde te herstellen, of door een heroïsche inspanning het bonapartistische weefsel verscheuren, dat het revolutionaire initiatief der massa's verhindert een verderen stap op den weg van de verdieping en uitbreiding der omwenteling te doen.'

De ontelbare malen gebleken onuitputtelijke revolutionaire energie van het russische proletariaat zou het tot dien verderen stap in staat stellen, het den weg doen kiezen van nieuwe krachtinspanning en nieuwen strijd, oneindig zwaarder dan iedere vroegere. Op de Maart-revolutie volgt de November-omwenteling, op de omverwerping van het tzarisme de opstand der arbeiders- en boerenmassa's niet slechts tegen de russische, maar tegen de gansche internationale bourgeoisie. Opnieuw waagt het russische proletariaat zich alle andere proletariaten ver vooruit, ditmaal werpt het zich in een beweging, die niet anders kan eindigen dan met de wereld-schemering van het kapitalisme, of met zijn verplettering. Van het vaandel dat het opheft, vlamt den arbeiders van alle landen de leuze tegen: 'ten strijde voor de vernietiging van het kapitalisme, voor de afschaffing der klasse-maatschappij.'

Onder den invloed van de russische revolutie en van den klimmenden nood, breken in April-Augustus 1914 in bijna alle europeesche staten spontane massa-bewegingen uit, die de heerschende klassen ernstig bedreigen.

Het eerste land waar het schijnt, als gaat het russische voorbeeld de massa's eindelijk tot navolging wekken, is ditmaal Duitschland. Als protest tegen de ver-[1)]

1) Begin Augustus 1917.

mindering van het broodrantsoen leggen half April 250.000 à 300.000 arbeiders in de Berlijnsche munitiefabrieken het werk neer. Ontevredenheid over het voedsel moge de direkte aanleiding tot de staking zijn, haar achtergrond is ongetwijfeld algemeene politieke ontevredenheid en verlangen naar vrede. De autoriteiten grijpen in met demagogische kunstgrepen, bedreigingen en beloften. Alle snaren van het patriottisme worden bespeeld, de stakers die vóór den 21sten den arbeid niet weer opnemen, worden bedreigd met mobilisatie. Tevens wordt eenige verhooging der rantsoenen beloofd. De officieele vakvereenigings-bureaukratie, die de staking niet heeft kunnen beletten, neemt de leiding op zich om de arbeiders te verraden. Haar kopstukken voeren de onderhandelingen met de autoriteiten en vertegenwoordigen de arbeiders in de nieuwe 'permanente kommissie' die voortaan het recht zal hebben klachten over de voeding bij de overheid in te dienen. Met deze nietszeggende koncessie laten de arbeiders zich afschepen. Inplaats van de staking vol te houden en zoo de stemming op te wekken, die haar op andere beroepen kan doen overslaan, haar kan doen aanzwellen tot den dreunenden roep om vrede van millioenen kelen, nemen de stakers het werk in de munitiefabrieken weer op, zoodra hun een iets ruimere extra-toelage brood en vleesch beloofd is.

Tevergeefs roept het manifest der revolutionairen van de richting-Liebknecht den arbeiders toe dat de massale ellende, de massale dienstbaarheid, de staat van beleg, de hongersnood en de volkerenmoord voortduren, tevergeefs wekken zij de massa's op, den 1sten Mei een nieuwen krachtigen stormloop te beginnen...

Alles blijft dien dag rustig in Duitschland: het proletariaat volgt het parool der regeeringssocialisten en der vakvereenigingscentrale, die in het belang van de landsverdediging de staking verbieden. Wel breken in de volgende maanden tal van honger-oproeren uit, wel komt het te Bremen en Hamburg, in Rijnland-Westfalen en in Silezië tot omvangrijke ekonomische stakingen aan munitiefabrieken, werven en mijnen, maar de groote revolutionaire massa-opstand tegen de imperialistische machthebbers blijft nog altijd uit.

Te Weenen en door geheel Oostenrijk ziet de 1ste Mei een demonstratieve staking voor den vrede, eenig in de geschiedenis van het proletariaat, immers gehouden onder de hooge sanktie der keizerlijke regeering, die zoo het volk van haar 'oprechte vredelievende gezindheid' overtuigen wil. In Hongarije, waar het russische voorbeeld het volk tot werkelijke en krachtige aktie prikkelt, neemt de strijd tegen den oorlog vooral den vorm van herleving der beweging voor algemeen kiesrecht aan. Begin Juni vinden, ondanks het verbod der politie, te Boedapest groote demonstraties plaats, waaraan 50.000 arbeiders deelnemen. Een maand later worden de betoogingen herhaald, ditmaal leiden zij tot ernstige wanordelijkheden.

Grooter omvang en gevaarlijker karakter dan in Duitschland en Oostenrijk kreeg in deze maanden de stakingsbeweging in Frankrijk. De omkeer in het

fransche proletariaat begon voor de heerschende klasse verontrustende afmetingen aan te nemen; ‘de russische revolutie,’ klaagt Hervé, ‘heeft den vredeswil in de massa's meer aangewakkerd, dan drie jaar oorlogsellende.’ De 1 Mei-meeting der Zimmerwalders te Parijs wordt door 10.000 arbeiders en arbeidsters bezocht, de helft hunner vereenigt zich na afloop der vergadering op de Place de la République tot eene betooging. Manifesten worden verspreid, die de arbeiders opwekken om hun internationalen plicht te vervullen. ‘De revolutionaire beweging,’ konstateert het omstreeks half Mei verschenen nummer van ‘demain.’ - ‘maakt groote vorderingen, tengevolge zoowel van het begin van hongersnood, door den duikbooten-oorlog ontstaan, als van de russische revolutie en de mislukking van het jongste offensief. Evenals in Rusland wil het volk brood en vrede.’

Van begin Mei tot einde Juni vindt in Frankrijk een uitgebreide stakingsbeweging van honderdduizenden arbeiders en arbeidsters plaats, die tal van vakken meesleept en zich uitstrekt over een groot deel van het land. Behalve Parijs zijn vooral Lyon, Rouaan, Boulogne en Marseille centra der beweging. Tevens verspreidt de pacifistisch-revolutionaire propaganda zich zoo snel dat de regeering zich gedwongen ziet tot krachtige maatregelen van onderdrukking.

Ook in Engeland breken gedurende de voorjaarsmaanden op tal van plaatsen, o.a. te Sheffield, Liverpool, Coventry, Manchester, Barrow en Londen groote stakingen van munitie-arbeiders uit, ongetwijfeld het meest ernstige symptoom van ontevredenheid en gisting sedert de stakingen aan de Clyde in Februari-Maart 1915. De regeering laat de leiders arresteeren, de arbeiders verklaren daarop niet weer aan het werk te zullen gaan eer hun vertrouwensmannen vrijgelaten zijn. Pas wanneer aan dien eisch is voldaan en van regeeringswege een kommissie van onderzoek naar de oorzaken der ontevredenheid is toegezegd, wordt de arbeid hervat.

In nog hoogere mate dan bij deze stakingen komen de uitwerkingen der russische revolutie op de voorhoede van het engelsche proletariaat aan het licht op het socialistische kongres, den 3^{den} Juni door de Onafhankelijke Arbeiders Partij en de Britsche Socialistische Partij te Leeds gehouden. De censuur kan niet beletten dat enkele berichten over de geestdriftige stemming en de krachtige strijdlust die dit kongres kenmerken, het vasteland bereikten. Zijn belangrijkste besluit ongetwijfeld was dat tot oprichting van Arbeiders- en Soldatenraden door het geheele land, in navolging van wat in Rusland geschiedde.

Ook in een aantal neutrale staten kwam het in het voorjaar tot massale akties. Het voedselgebrek neep er weinig minder dan in de meeste oorlogvoerende landen en daar de politieke druk niet zoo zwaar, de vrijheid van meeningsuiting aanmerkelijk grooter was, kon de massa gemakkelijker in beweging komen.

Soms leek het zelfs een oogenblik of de tweede groote stoot na de russische revolutie van een of meer neutrale staten uit zou gaan.

Begin April werd de stemming van het zweedsche volk in de voornaamste steden, waar de massa's ontzettend gebrek leden, dreigend. Te Stockholm, Gothenburg en Malmö kwam het herhaaldelijk tot massale demonstraties, stakingen en onlusten, waarbij vele menschen werden gewond. Te Landskrona werd een betooging van 2000 militairen door het volk ondersteund. Ook plunderingen kwamen voor. Groote troepenafdeelingen werden uit de provincie naar Stockholm gezonden, terwijl het Stockholmsche garnizoen onder voorwendsel van velddienstoefeningen uit de stad werd verwijderd.

In het algemeen waagde de overheid niet, om de troepen tegen de hongerige massa's te gebruiken. Onder de Stockholmsche bourgeoisie overwoog men de oprichting van een vrijwillige burgerwacht; toen dit plan bekend werd, eischten de revolutionaire socialisten ook wapenen voor de arbeiders. Onversaagd trachtten zij de spontane akties der massa's te verdiepen en te veralgemeenen tot een algemeene werkstaking voor radikale demokratiseering van den staat. ‘Weg met de Eerste Kamer en het koningschap, Zweden een republiek’ was hun leuze. De reformisten onder leiding van Branting poogden daarentegen de opgewonden massa's, die herhaaldelijk voor het parlementsgebouw om brood riepen te sussen. Zij verzwakten de beweging zoowel door de staking te ontraden als door de aktie te willen beperken tot een kampagne voor het algemeene kiesrecht voor de Tweede Kamer, al wisten zij natuurlijk, dat zoolang de macht van koningschap en senaat niet was gebroken, de ‘demokratie’ een leeg woord zou blijven.

In Noorwegen was de toestand eveneens gespannen; er dreigde een algemeene staking van het spoorwegpersoneel en de post- en telegraafbeambten.

Ook in Nederland herleefde in het voorjaar de beweging weer, door het heele land vonden hongerbetoogingen plaats. Ofschoon de massa aan alles gebrek leed, ging de uitvoer van levensmiddelen onafgebroken zijn gang.

Half Juni brak te Rotterdam een spontane staking uit onder de havenarbeiders, die sedert het begin van den oorlog door ontzettende werkeloosheid geteisterd werden en door de burgerlijke liefdadigheid ternauwernood voor den hongerdood bewaard. De aankomst van een engelsch konvooi gaf het sein: terwijl de leiders nog aarzelden zette de massa spontaan door en in vier dagen was de strijd gewonnen.

Bijna gelijktijdig met de staking aan de Rotterdamsche haven brak in Limburg een mijnwerkersstaking uit: de eerste in Nederland. De stakers eischten den achturendag en een minimumloon. Ofschoon de omstandigheden door den sterk-verminderden aanvoer van steenkool uit het buitenland buitengewoon gunstig waren en de staking goed inzette, ging de strijd verloren. Voor een deel was de afvalligheid der christelijken, wier leiders hen met klem van nationalistische

argumenten tot onderkrauipen aanzetten, oorzaak van de nederlaag. Voor een deel droeg de houding der ‘demokratische’ regeering schuld, die zuid-Limburg met marechaussees en troepen overstroomde. De militaire terreur heerschte, het posten werd onmogelijk gemaakt. Maar ook de taktiek der stakingsleiding die den strijd als een zuiveren vakstrijd wilde voeren, inplaats van zijn algemeen sociaal karakter te doen uitkomen, droeg tot de nederlaag bij. Zoo werd b.v. een aanbod der vereeniging van losse rijkswerklieden tot het proklameeren eener sympathie-staking kortweg geweigerd.

Ternauwernood waren de Limburgsche mijnslaven, gepaaid met de belofte eener gemengde kommissie van onderzoek, weer in de donkere schacht afgedaald, of het Amsterdamsche proletariaat kwam in beweging. De massa's, tot het uiterste geprikkeld door het gezicht der scheeps- en treinladingen aardappelen die naar Engeland en Duitschland verstuurd werden, terwijl zij zelven aan dit onmisbare volksvoedsel gebrek leden, stroomden de straat op. Ook ditmaal waren het kleine groepen vrouwen die in de laatste dagen van Juni de beweging op gang brachten. Enkele gevallen van plundering en van verzet tegen de politie dienden den autoriteiten tot voorwendsel om in de stad troepen op te hoopen. Zoo werden de ernstige botsingen uitgelokt waardoor in de dagen tusschen 2 en 5 Juli tien personen het leven verloren en meer dan honderd zwaar gewond werden. Hadden niet vele soldaten geweigerd te schieten of in de lucht geschoten, het aantal slachtoffers zou nog veel grooter zijn geweest. Voor de eerste maal in Nederland kwam het in verband met deze beweging tot proteststakingen die een politiek karakter droegen. Het eerst legden de havenarbeiders het werk neer, daarop besloten de revolutionaire organisaties een proteststaking van vierentwintig uur uit te roepen. De staking omvatte 15 à 20.000 man, een hoopvol teeken was dat voornamelijk de arbeiders der groot-industrie het werk neerlegden. Ook een aantal leden der ‘moderne organisaties’ toonden zich solidair, ondanks vermaan en verbod hunner bestuurders.

Nog iets vroeger dan Nederland had Zwitserland het eerste oplaaien eener oproerige massa-beweging beleefd. De willekeur en de overmoed der militaire kamarilla die herhaaldelijk de neutraliteit in gevaar brachten, de pruisische geest waarin deze kamarilla het leger wilde hervormen, en de vonnissen geveld tegen hen die dit opzet weerstreefden, dit alles wekte onder de massa's groote verbittering. Te La Chaux de Fonds, waar de anti-militaristische socialist Graber, voor een persdelikt tot hechtenis veroordeeld, zijn straf uitzat, kwam het omstreeks half Mei tot rumoerige betoogingen. Op een avond drongen de betoogers de gevangenis binnen, Graber werd bevrijd en in triomf naar zijn woning teruggebracht. Ook hier wisten de autoriteiten niets beters te doen, dan de stad met troepen te overstroomen en de meeting te verbieden door de sociaaldemokratische partij aangekondigd. Dit verbod leidde tot een hevig

gevecht tusschen volk en soldaten, verschillende dezer laatsten weigerden den dienst. Talrijke arrestaties en huiszoekingen vonden plaats, de jeugdorganisatie en de linksstaande socialisten drongen aan op een proteststaking tegen het militaire dwangregiem, maar het besluit daartoe werd niet genomen. De rust keerde pas langzamerhand terug.

In Spanje brak in Juli een groote opstandige beweging uit, die van Barcelona uitging. Het verzet der arbeidersmassa's tegen den druk van het kapitaal vloeide samen met de pogingen der burgerlijke republikeinen tot omverwerping van het koningschap en met die der separatisten tot afscheiding van Catalonië. Tegenover het proletariaat, het vooruitstrevende intellekt en de burgerlijke radikalen schaarden geestelijkheid en adel, groote bourgeoisie en een deel der kleine burgerij zich om den troon. Zoowel door de algemeene staking als door den gewapenden opstand trachtten de massa's hun doel te bereiken, maar zij faalden door dat het grootste deel der 15.000 militairen, gendarmen, guardio's civiles en politie te paard en te voet die Barcelona in bedwang moesten houden, weigerden de zijde der opstandelingen te kiezen. Mausers, mitrailleurs en kanonnen schoten de barrikaden tot puin, die het volk had opgericht. De revolutionaire leiders vluchtten of werden gevangen genomen.

Ook in Portugal, door Engeland tot deelname aan den oorlog gedwongen, vonden in Mei ernstige onlusten plaats. Bij een hongeroproer te Lissabon vielen 25 dooden en 250 gewonden, 300 personen werden gearresteerd. Ook hier was het antwoord van de regeering de uitvaardiging van den staat van beleg. In hoever deze beweging meer was dan een spontane, door den nood veroorzaakte uitbarsting, en bewust ook tegen den oorlog gericht was, valt niet met zekerheid te zeggen. Waarschijnlijk is dit echter wel.

Zoo zien wij in de laatste maanden van het derde oorlogsjaar de massabeweging door heel Europa oplaaien. Tweeërlei gevoelens voeden het vuur; het eene, materieel-sociaal, de toenemende honger en ellende; het andere, ideëel-sociaal, de geestdrift en hoop, de vrijheidsliefde en solidariteit door de russische revolutie opgewekt. Beide vloeien samen tot den *strijd tegen den oorlog en zijn gevolgen*.

In alle landen doorbreekt die strijd reeds de grenzen der wettelijkheid met onordelijke straatbetoogingen, stakingen, ook in munitie-bedrijven, plundering en oproer, verzet tegen militairen en bevrijding van gevangenen. In de legers worden gevallen van persoonlijke en massale dienstweigering veelvuldiger: bijna nergens is het meer een geheel willoos werktuig in handen der machthebbers. Steeds gevaarlijker wordt het voor de regeeringen om het volk in uniform tegenover het volk in de arbeiderskiel te plaatsen. En toch kunnen zij niet anders: allen schuldig aan den oorlog en zijn gevolgen, zijn zij allen gedwongen om de massa's, die brood, vrede en vrijheid eischen, met geweld in bedwang te houden.

Nimmer heeft Europa in de ‘periode der wettelijkheid’ iets dergelijks beleefd. Geleid door den sterken arm der noodzakelijkheid, overschrijdt een deel der arbeidersklasse reeds den drempel naar nieuwe vormen van strijd, naar spontane, onstuimige, onophoudelijke massa-aktie.

Groote belemmeringen vindt deze voorhoede daarbij op haren weg. De regeeringen, versterkt en verhard door de praktijk van den wereldoorlog, schromen niet om met geweld de opdringende scharen der ellendigen te keeren. Het socialistische verraad der sociaalpatriotten, en niet minder de pacifistische illusies, de halfslachtigheid en het sleurdenken van het marxistische centrum, nog steeds door de vormen en gedachten van het vorige tijdperk beheerscht, houden elk waarlijk revolutionair élan der breede massa's nog tegen.

Militaire en burgerlijke dienstplicht hebben sedert drie jaar de wilskracht van millioenen mannen en vrouwen gebroken, hen tot passieve gehoorzaamheid opgevoed.

Zoo staat dan een groot deel der arbeidersklasse in de burgerlijke gelederen en strijdt tegen de eigen klassegenooten voor de zaak der bourgeoisie, de zaak van het imperialisme. Een ander deel, ondermijnd door ondervoeding en afbeuling, wanhoopt en berust. Beide omstandigheden verzwakken overal de revolutionairen en doen hun eerste pogingen falen. De eenheid en het zelfbewustzijn ontbreken, die het proletariaat tot een onbedwingbaren stormloop tegen het imperialisme in staat zouden stellen.

Zal die eenheid, door den prikkel van den nood, onder de impulsie der proletarische overwinningen in Rusland, nog voor het einde van den oorlog tot stand komen en van de regeeringen den demokratischen vrede afdwingen?

Zullen arbeiders en soldaten hun pogingen vereenigen, hun gezamenlijke kracht keeren tegen het kapitaal?

Het antwoord der massa's op deze twee vragen zal voor geruimen tijd beslissen over de toekomst der arbeidersbeweging en die van het socialisme.

C. Massa-bewegingen in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Op het oogenblik dat de wereldoorlog uitbrak werden de Vereenigde Staten door een vreeselijke ekonomische krisis bedreigd. Sedert 1913 waren de bestellingen bij de groote ijzer- en staalwerken, - de voornaamste graadmeter, waaraan de algemeene konjunktuur kan worden getoetst, - geregeld afgenomen; nog in de eerste maanden na de oorlogsverklaring bleef de depressie aanhouden: in de industrieele centra en de havensteden was het aantal werkeloozen zeer groot en gedurende den winter van 1914/15 stond de sociale beweging in het teeken van werkeloozen-optochten en demonstraties. In het voorjaar van 1915 herstelde de konjunktuur zich snel; dank zij de enorme

bestellingen der Entente, vooral van oorlogsmateriaal, begon voor het amerikaansche kapitaal een ongeëvenaarde bloei die bijna twee jaar aanhield. Alle fabrieken die voor export produceerden waren weldra overladen met bestellingen en werkten onder verhoogden druk; van alle industrieën was het echter wel de staak en ijzernijverheid, die het meest profiteerde. Terwijl b.v. de Staaltrust in Juli 1914 voor 403 millioen ton aan bestellingen geboekt had, was dit bedrag in Januari 1916 tot bijna 8 millioen ton gestegen. De inkomsten van de trust stegen tusschen 1914 en 1915 van 5584 tot 7267 millioen dollar. Tal van andere fabrieken maakten winsten naar verhouding niet minder groot.

Slechts enkele karige druppels van den overstelpenden goudstroom die, met totale omkeering van den ouden ekonomischen loop van zaken, sedert 1915 gestadig van Europa naar Amerika vloeide, drenkten de droge, dorstige velden van den arbeid. De loonen stegen, maar weldra bleek dat slechts voor enkele bevoorrechte arbeidersgroepen deze stijging niet bij die der prijzen van de voornaamste levensbehoeften achterbleef. Daarenboven werd de arbeidsduur verlengd en het arbeidstempo algemeen tot een maximum van intensiteit omhooggevoerd. Enkel aanhoudende strijd kon de massa's voor het lot bewaren om in een tijd van fabelachtige winsten door het kapitaal tot nog lager levenspeil dan voor den oorlog te worden neergedrukt. En die strijd bood thans beter kansen dan sedert vele jaren. Want het feit, dat de volwassen mannelijke bevolking van haast geheel Europa hetzij in het veld stond, hetzij tot oorlogsarbeid gedwongen werd, had aan zoo goed als elken invoer van werkkrachten uit het oude werelddeel een einde gemaakt. De schitterende konjunktuur had tot gevolg, dat het reserveleger van den arbeid allengs werd opgeslokt en het gevaar van onderkruipers bij stakingen steeds kleiner werd. ‘Staakt,’ riepen de leiders der unionisten de massa's toe. ‘Organiseert u en staakt voor betere arbeidsvoorwaarden. Thans is daarvoor de tijd.’

Gedurende 1915 vallen nog slechts enkele massale worstelingen tusschen kapitaal en arbeid te vermelden, waaronder vooral die van 5000 arbeiders in de petroleum-velden te Bayonne in New-Jersey en die van 20.000 arbeiders in de kleedingindustrie te Chicago van belang zijn; de eerste wegens de overwinning, door deze ongeorganiseerden op den haast almachtigen Standard Oiltrust behaald; de tweede wegens de zelf voor Noord-Amerika ongewone hardheid waarmee de staking onderdrukt werd.

Van algemeener beteekenis voor de versterking van het klassebewustzijn dan deze en vele andere stakingen was de gerechtelijke moord op instigatie van het kapitaal door een veile klassejustitie te Salt Lake in Utah begaan. John Hillstrom, bekend onder den naam Joe Hill, een I.W.W.-propagandist en dichter van revolutionaire liederen, werd in den loop van dit jaar wegens moord aangeklaagd, op grond van een zeer tendentieus en zwak getuigenis

ter dood veroordeeld en den 19den November 1915 terechtgesteld. Het martelaarschap van den beminden propagandist en zanger wekte in het revolutionaire deel der arbeidersklasse groote beroering, zijn uitvaart te Chicago werd tot een indrukwekkende revolutionaire plechtigheid, waaraan afgevaardigden van twaalf verschillende nationaliteiten deelnamen.

In 1916 werd de produktie nog hooger opgevoerd, de groote verkeersaderen konden de reusachtige hoeveelheden waren - in de eerste plaats nog steeds oorlogsmateriaal, verder granen, kleeding, schoenen, enz. - die naar de verschillende havens van den Atlantischen Oceaan gedirigeerd werden, ternauwernood verzwelgen. De waarde van den dagelijkschen uitvoer enkel uit de haven van New-York was van 3 millioen dollar vóór den oorlog tot 10½ millioen gestegen. Door heel het reusachtige gebied der Vereenigde Staten kwam de arbeidersklasse in beweging, de klassenstrijd bereikte een maximum van uitbreiding en intensiteit. ‘Overal rondom ons wordt gestaakt’ konstateerde de bekende links-socialistische leider E. Debs in de International Socialist Review van September '16, ‘en in het algemeen staken de arbeiders met meer eensgezindheid en met meer succes dan ooit te voren.’

Dit laatste was zeker volkomen waar voor de georganiseerde en geschoolde arbeiders. Maar voor de ongeschoolden bleef de strijd even zwaar, ondanks de zeldzaam gunstige ekonomische omstandigheden, en ook de prachtigste solidariteit voerde niet altijd tot het doel.

Van de tallooze stakingen, die in den loop van 1916 in de Vereenigde Staten uitbraken en het leven, gelijk een burgerlijk blad klaagde, ‘tot een permanente stakingsbedreiging maakten’, zijn voor ons het belangrijkst: ten eerste de stakingen in de staal- en ijzerindustrie in het distrikt Pittsburg, ten tweede die der mijnwerkers in de ijzermijnen te Mesaba in Minnesota, en ten derde de staking bij de ondergrondsche en luchtspoorwegen te New-York en de daarmee samenhangende agitatie voor een algemeene solidariteitsstaking. Ook de beweging van het spoorwegpersoneel, ofschoon de dreigende algemeene staking te elfder ure werd afgewend, moet hier worden herdacht.

De worsteling in het fabrieksdistrikt Pittsburg begon den 20sten April; op dien dag legden 9000 arbeiders van de Westing House Co. den arbeid neer. De staking nam zoo snel toe, dat den 27sten reeds 120.000 arbeiders van dertig groote bedrijven bij haar betrokken waren. Geschoolden en ongeschoolden van alle naties stonden schouder aan schouder: de leus van den 8-urigen werkdag - de gezamenlijke eisch van alle kategorieën, - verhoogde de aantrekkingskracht der beweging en gaf haar innerlijken samenhang. 70% van alle arbeiders in dienst van de Staaltrust werkten twaalf uur per etmaal, de woningtoestanden waren vreeselijk, vooral onder de vele vreemde arbeiders die met hun gezinnen leefden in bouwvallige krotten opeengepakt.

Ofschoon slechts een zeer klein percentage der stakers georganiseerd was,

behield de beweging een vreedzaam verloop tot den 2den Mei toe, toen de partikuliere politie van de Staaltrust de vijandelijkheden met een aanval op een rustig demonstreerende menigte, waaronder zich honderden vrouwen en kinderen bevonden, openden. Zes personen verloren het leven, vijftig à zestig, waarvan verscheiden vrouwen, werden gewond. Nu kon de krijgswet geproklameerd worden; een groot aantal arbeiders, onder wie het geheele stakingskomitee, werd in de gevangenis geworpen en maandenlang in arrest gehouden onder beschuldiging van 'indirekten moord'. Dergelijke bedriegelijke aanklachten, waardoor de leiders eener staking zoodra het tot ongeregeldheden kwam in hechtenis konden worden genomen, werden tot de meer en meer gebruikelijke methode, waardoor de klassejustitie het kapitaal bij het desorganiseeren van stakingen hielp.

Als protest tegen de gewelddaad der beroepsbandieten breidde de staking zich nog verder uit, tot zij omstreeks half Mei haar hoogtepunt bereikte. Ofschoon de arbeiders van de grootste ondernemingen er niet in slaagden hun eischen door te zetten, was de staking toch een verblijdende gebeurtenis. Immers, zij was de eerste massale opstand van den arbeid tegen de tyrannie van de Staaltrust, die tienduizenden arbeiders van alle naties jarenlang verdragen hadden, zonder een sprankje strijdlust of hoop.

Eveneens tegen de Staaltrust gericht was de staking van 20.000 mijnwerkers in de ijzerwerken van Mesaba, die omstreeks dienzelfden tijd uitbrak. Ook hier had de ijzeren hiel der industrieele autokratie de vakvereenigingen verbrijzeld, de grondwettige rechten buiten werking gesteld en van de organen van het openbare leven zijn handlangers gemaakt. De staking was geheel spontaan uitgebroken, maar op verzoek der stakers kwamen de mannen der I.W.W. hun te hulp. De trust nam dit tot voorwendsel om alle onderhandeling af te wijzen, ofschoon de I.W.W. herhaaldelijk aanbood zich terug te trekken, zoo haar deelneming aan de leiding het struikelblok voor een schikking was. Intusschen paste het kapitaal zijn gewone terrorisatie-middelen toe. Meer dan duizend mannen uit de achterbuurten van Duluth en andere steden in het distrikt werden als gewapende wachters aangesteld, weldra tartte hun ruw optreden de arbeiders tot verweer. De groothandelaars te Duluth weigerden aan de winkeliers alle krediet voor den duur van den strijd, ten einde het hun onmogelijk te maken op hun beurt aan de arbeiders krediet te verleenen. Op bevel van den gouverneur van Minnesota werden drie organisatoren der I.W.W. gevangengenomen onder aanklacht van 'moord in den eersten graad'. Men beschuldigde hen te samen met nog vijf arbeiders - een vrouw en vier: mannen - de hand te hebben gehad in den dood van een partikulieren politie-agent bij een vechtpartij met een mijnwerker omgekomen. Als gewoonlijk werden weer honderden stakers gearresteerd, het posten werd met geweld verhinderd, het vergadergebouw der finsche socialisten, de eenige ter plaatse die de stakers krachtig

steunden, gesloten. Onder dergelijke omstandigheden getuigt het van den taaien moed der stakers, dat zij den strijd drie maanden lang vol hielden: toen moesten zij het opgeven.

De staking had nog een naspel in het proces van de drie bekende leiders der I.W.W.: Carlo Tresca, J. Smidt en S. Scarlett en de vijf arbeiders, te samen met hen van moord beschuldigd. Weer voerde de I.W.W., gesteund door de links-staande socialisten, door het geheele land een krachtige agitatie tegen deze nieuwe schandelijke poging om door een gerechtelijken moord eenige van de beste mannen der revolutionaire vakbeweging uit den weg te ruimen. Immers geen der drie genoemde leiders bevond zich op den dag van de vechtpartij binnen twaalf mijlen afstand van de plaats, waar de politie-agent gedood werd. In Oktober werden talrijke meetings en protestbetoogingen gehouden. In December volgde de uitspraak: alle beschuldigden werden tot één jaar gevangenisstraf veroordeeld. De revolutionairen beschouwden dit vonnis als een overwinning der agitatie.

Groote beroering wekte in datzelfde jaar de bedreiging met algemeene spoorwegstaking, die gedurende den ganschen zomer als een onweerswolk het ekonomische en sociale leven der Unie verdonkerde. Drie jaar lang hadden de vier sterke organisaties der geschoolde arbeiders in het spoorwegbedrijf, met te samen 400.000 leden, zich op den strijd voorbereid, millioenen dollars hadden zij besteed om de weerstandskassen te vullen: thans, nu vervoer en verkeer een ongekende spanning hadden bereikt, leek het oogenblik gunstig. De spoorwegmannen eischten verkorting van den 10-urigen arbeidsdag tot op acht uur met behoud van loon en uitbetaling van anderhalf maal het loon voor overwerk. Bij referendum hadden zich 94% der uitgebrachte stemmen verklaard vóór het neerleggen van den arbeid, zoo de volle eischen niet werden toegestaan. Maar de leiders talmden en talmden, de zomermaanden gingen met onderhandelen voorbij. ‘De spoorwegmannen moeten niets toegeven,’ schreef Debs in de International Socialist Review van September, ‘zij moeten in geenerlei schikking treden en niets overlaten aan arbitrage. De fatale taktiek der oude vakbewegingen komt in alle voorbereidende fazen van dezen strijd aan het licht. De onderhandelingen en manoeuvres hebben meer dan een jaar geduurd en de vakbonden hebben aan de direktie al dien tijd gegeven om zich voor te bereiden.... Dat de staking kome zoo de spoorwegmaatschappijen niet toegeven! Maar de kans is gering, dat zij niet toegeven; het groote gevaar is een vergelijk.’

Deze woorden van Debs bleken profetisch. Toen het gevaar voor de staking met haar onberekenbare gevolgen, haar stopzetten van verkeer en vervoer in een geheel werelddeel onmiddellijk dreigend werd, het spoorwegkapitaal in blinden hoogmoed elke koncessie bleef weigeren, vond de ‘vredesmaker’ Wilson een uitweg. De vakbonden hadden de stakingsorder reeds verzonden:

den 4den September zou de strijd een aanvang nemen. Maar nog vóór dien datum hadden de beide Huizen der volksvertegenwoordiging een noodwet aangenomen, waarbij een *zoogenaamde* 8-urendag werd ingevoerd. In waarheid bepaalde de wet slechts, dat voortaan de 8-urige werkdag tot grondslag genomen zou worden voor de berekening van het loon, zij waarborgde aan het grootste deel van het personeel een loonsverhooging van 25% op een tijdstip, dat volgens officieele cijfers de prijsverhooging reeds 36% bedroeg.

Toch vierden niet enkel de gematigde vakvereenigingsorganen, maar ook de socialisten en industrieele unionisten dezen uitslag als een groote overwinning van het personeel. Slechts enkele beoordeelaars, o.a. S.J. Rutgers beschouwden het kompromis met nuchtere oogen en wezen op zijn zwakke en zelfs schandelijke zijden voor de arbeiders. Ten eerste hadden deze toegestemd in een verhooging der tarieven, wat beteekende dat zij er voor te vinden waren geweest, om te samen met de spoorwegmagnaten de kosten voor de verbetering der arbeidersvoorwaarden af te wentelen op de verbruikers. Daarenboven waren nog twee andere wetsontwerpen aangenomen waarvan het eene verplichte arbitrage invoerde - nota bene het beginsel waartegen de geheele strijd gericht heette, - en het andere bepaalde dat bij oorlog of dreigenden oorlog het geheele spoorwegpersoneel onmiddellijk zou worden gemobiliseerd. De vakvereenigingen hadden reeds vroeger verklaard, zulk een mobilisatie uit patriottisme te aanvaarden. Zoo bleek uit het geheele verloop van deze beweging weer de halfslachtigheid van de vakbonden der geschoolde arbeiders en het te kort schieten hunner taktiek-van-vergelijk tegenover het enorm-sterke gekoncentreerde kapitaal.

In geen der groote steden van de Unie, zelfs niet in Chicago nam de stakingsbeweging in dat jaar zulke geweldige afmetingen aan als in New-York, waar somwijlen 200.000 en meer arbeiders, tot de meest verschillende vakken behoorend, gelijktijdig in staking waren.

Een unikum tusschen dezen stortvloed van stakingen, ook wegens de levendige sympathieën die zij in burgerlijke kringen vond, was die der arbeiders en arbeidsters in het kleedingbedrijf. De openbaarmaking der meer dan schandelijke toestanden (kinder-exploitatie, zweetstelsel enz.) in dat bedrijf had de publieke opinie in beroering gebracht, vele burgerlijke vrouwen boden de stakers moreelen en finantieelen steun. De vooruitzichten der uitgebuite konfektieslaven om een flinke verbetering van arbeidsvoorwaarden te veroveren schenen schitterend. Maar bij kennisneming van het ontwerp van overeenkomst, opgesteld door den socialistischen advokaat Morris Hillquit, bevonden de stakende massa's de koncessies van het kapitaal zoo ver beneden hun eischen en verwachtingen, dat zij het verontwaardigd verwierpen. Opgewonden betoogingen tegen de leiders vonden plaats. Gelijk zoo vaak voordien werd ook in dit geval door het aan den dag komen der oneenigheid tusschen

leiders en massa de kracht der staking gebroken: al wat aan het einde van drie maanden strijd bereikt werd, was een loonsverhooging van 6%.

Nauwelijks was deze strijd ten einde en het gevaar eener algemeene spoorwegstaking bezworen, of aan de ondergrondsche en aan de luchtspoorwegen te New-York brak een strijd uit, die niet slechts het verkeer in de metropolis in hooge mate desorganiseerde, maar ook het schrikbeeld eener algemeene staking voor de vijf millioen inwoners van New-York deed opdoemen. Terwijl kleinburgers en studenten hun diensten als onderkruipers aanboden, besloten de afgevaardigden van den 400.000 leden sterken Bond van vakvereenigingen, het trampersoneel daadwerkelijk te steunen. Een motie werd aangenomen, die de sympathie-staking proklameerde voor de sjouwers, de schuitenvoerders, de stokers, de machinisten op den vasten wal en nog enkele andere kategorieën. Vertegenwoordigers van nog een half millioen arbeiders die de vergadering bijwoonden, beloofden de leden hunner organisaties in zake de sympathiestaking te polsen. Waren de resultaten gunstig, dan zou deze den 27sten September een feit worden.

Werkelijk staakten, behalve het trampersoneel, den 1sten Oktober ongeveer 178.000 arbeiders van verschillende beroepen. De algemeene solidariteitsstaking was dus ‘mislukt’. De arbeidersmassa's waren nog niet rijp voor de groote stralende daad van klassesolidariteit, een deel van hen sloeg nog te veel acht op de stemmen der bureaukratische beambten, die hun de kollektieve kontrakten in herinnering riepen, het stukje levenszekerheid daarin neergelegd; een ander deel was te klein van moed, te dof en te onverschillig. De gloed en de koenheid, ‘de ideeën en de visie’ zooals de russische socialist Slobodin het uitdrukte, ontbraken, die de algemeene staking in New-York tot werkelijkheid hadden kunnen maken.

Maar reeds het feit dat zij als een *mogelijkheid* beschouwd was geworden, dat dezelfde bestuurders, die de algemeene staking vroeger zoo vaak als ongerijmd en onuitvoerbaar hadden verworpen, nu ernstig over hare verwezenlijking beraadslaagden, was een bewijs van beginnende groote verandering in het bewustzijn der proletarische massa's. Het was een bewijs, dat de gildegeest en de diplomatische geest gingen wijken voor klassensolidariteit en revolutionairen wil. Waar vroeger beroepskonflikten tusschen de arbeiders en de ondernemers van één bedrijf in den regel werden uitgevochten buiten de algemeenheid om, breidden zij zich nu telkens vanzelf ver over de grenzen van het beroep uit en werden tot vraagstukken die de geheele klasse in beroering brachten.

Hoe langzaam de geschoolde arbeiders echter nog waren in het overwinnen hunner kleinburgerlijke tradities en hoe sterk de geest van hoogmoedig beroepspartikularisme nog in hen was, dit bleek opnieuw in het begin van 1917 bij een tweede staking der petroleumslaven te Bayonne. Terwijl de politie het

gewone schrikbewind uitoefende, ware klopjachten op de stakers hield en alle cafés, waar deze plachten te vergaderen vernielde, weigerde de A.F.L. als vanouds elken steun en zoodra door terrorisme van boven de werkplaatsen weer geopend werden, beval zij den bij haar aangesloten geschoolden arbeiders het werk weer op te nemen. Zoo viel ook bij deze gelegenheid de arbeidersklasse weer in twee deelen uiteen: in een minderheid die zich bleef vastklampen aan de verkregen voorrechten, al werd de beteekenis daarvan steeds geringer en in een ontzettend uitgebuite en verwaarloosde meerderheid, als een bende wilde dieren opgejaagd en neergeschoten, zoodra zij in verzet kwam tegen haar hemeltergend lot.

Het schandelijke optreden van de vakcentrale der geschoolde arbeiders te Bayonne was des te meer bedroevend, daar het zoo spoedig volgde op het drama te Everett in den staat Washington, een drama, dat de beestachtige verruwing der heerschende klassen en de volslagen minachting voor de wet waarmede de overheid jegens revolutionaire arbeiders optrad, op ontstellende wijze aan den dag bracht.

Bij gelegenheid van een weversstaking was de I.W.W. in het voorjaar ook te Everett haar propaganda begonnen; haar pogingen om de arbeiders in revolutionairen geest te organiseeren, mishaagden bijzonder zoowel aan de autoriteiten als aan de in de 'Commercial Club' georganiseerde kapitalisten.

Als gewoonlijk werden de leden der I.W.W. gevolgd en gemolesteerd door partikuliere politieagenten, als gewoonlijk werd het wettelijke recht der straatpropaganda hun gewelddadig betwist. Een nieuwe vinnige strijd voor het vrije woord brak aan, nadat op 30 Oktober veertig I.W.W.-mannen door een overmachtige bende gewapende wachters opgelicht, getergd en mishandeld waren. In antwoord op deze misdaad besloot de I.W.W. dat tweeduizend man naar Everett zouden gaan, om door de macht van het aantal het recht van het vrije woord en van de vreedzame straatbetooging te handhaven. Gehoor gevend aan den oproep der organisatie voeren 260 leden der I.W.W. op Zondag 5 November met het stoomschip 'Verona' van Seattle naar Everett. Ten hoogste één tiende van hen was met revolvers gewapend, de anderen droegen geen wapens, van welken aard ook. Krachtig weerklonken de strijdliederen toen de boot Everett naderde en de vrijwilligers van den klassenstrijd zich gereed maakten aan wal te gaan. Maar de politie te Seattle had de autoriteiten van Everett gewaarschuwd en of een barbaarsche vijand de stad wilde verwoesten was het gemeentedok, waar de boot placht aan te leggen, verbarrikadeerd.

Binnen de versperring had een sterke macht tot de tanden gewapende politie zich opgesteld, tusschen wier chef en de revolutionaire passagiers der 'Verona' de volgende korte samenspraak plaats vond, toen het schip aan de kade wilde aanleggen.

'Wie zijn uw leiders?'

'Wij *allen* zijn leiders.'

'Gij moogt hier niet landen.'

'Bij alle duivels, dat zullen wij zien.'

Ter nauwernood hadden de I.W.W. mannen zich klaar gemaakt om deze woorden in de daad om te zetten en aan land te gaan, of een verschrikkelijk vuur werd op hen gericht zoowel van de kade als van een veerboot af, die insgelijks met politie bemand was. Minuten achtereen werd het vuren voortgezet. De weinigen onder de arbeiders die revolvers hadden, beantwoordden het zoolang hun munitie strekte. Zeven arbeiders vielen over boord en verdronken, vijf anderen, tot vijf verschillende nationaliteiten behoorend, werden gedood, een en dertig gewond. De aanvallers verloren twee dooden en negentien gewonden. De machinist der 'Verona' voorkwam verder bloedvergieten, door geheel alleen de boot uit het dok te brengen en naar Seattle terug te stoomen. Bij aankomst aldaar werden allen gearresteerd.

Het geval met de 'Verona' was zulk een opzienbarend voorbeeld van barbaarsche willekeur, dat de publieke opinie algemeen tegen het kapitaal en zijn huurlingen partij koos. Luid vervloekte het volk de wreede autokraatjes der 'Commercial Club', van wie het plan tot den aanslag was uitgegaan: het eischte hunne bestraffing. Maar politie-patrouilles doorkruisten de stad en zorgden dat de verontwaardiging zich niet verder kon uiten, de jonge revolutionair Skaroff, die onmiddellijk na de wandaad trachtte op straat een protestvergadering te houden werd in de gevangenis geworpen en gefolterd. Alle vakvereenigingen te Everett schaarden zich van nu af tot den strijd voor het vrije woord aaneen. Den 19^{den} November vond te Seattle een enorme meeting plaats, waar met algemeene stemmen een enquête van wege de Bondsregeering geëischt werd. De begrafenis der slachtoffers werd tot een grootsche manifestatie van onbuigzamen, revolutionairen massa-wil, die door haar plechtig socialistisch-religieus karakter aan Rusland herinnerde.

Gedurende den winter van 1916/17 begon ook in de Vereenigde Staten naast de duurte de schaarschte te heerschen als gevolg van den reusachtigen uitvoer van levensmiddelen en van de overmatige eischen, aan de transportmiddelen gesteld. Spontane hongerbetoogingen vooral van vrouwen vonden te New-York en in andere steden plaats. De linksstaande elementen in de socialistische partij drongen aan op meer revolutionaire agitatie en op organisatie van massa-betoogingen tegen den honger en het naderkomende oorlogsgevaar. Maar de partij-bureaukratie, ofschoon in schijn toegevend, werkte inderdaad het betreden van dezen nieuwen weg tegen, en toen de eerste demonstratie door een samenloop van omstandigheden mislukte, gebruikte zij deze mislukking als voorwendsel om niets meer te doen.

Toen duidelijk bleek dat ook in Amerika de officieele socialistische partij

niet in staat was, de massa's voor te gaan in vastberaden aktie tegen imperialisme en oorlog, besloten de in haar verstrooide revolutionaire elementen van alle nationaliteiten eindelijk tot georganiseerd optreden. Op initiatief vooral van een linksstaande groep socialisten te Boston werd nog voor het einde van het jaar een 'Propaganda-Liga' in de partij opgericht die weldra een eigen weekblad uitgaf en een eigen program opstelde. In dit program werd de massa-aktie omschreven als 'de eenige vorm der demokratie die het proletariaat nog overblijft'. Behalve de eigen ervaring, opgedaan in den strijd tegen de machtigste oligarchie der wereld, beïnvloedden ook de algemeene beginselen, opgesteld en toegelicht in de besluiten der zgn. linkerzijde van Zimmerwald, dit optreden der voorhoede van de revolutionaire socialisten in Amerika.

Intusschen dreven de Vereenigde Staten tengevolge van de weifelachtige politiek van den 'pacifist' Wilson, zelf een speelbal van tegengestelde strekkingen in het amerikaansche imperialisme, steeds nader tot de ontzaggelijke draaikolk van den wereldoorlog. 'Preparedness' werd de nieuwe leus, onder den schijn van vredeswil begon men zich tot den oorlog voor te bereiden en met alle middelen dier grove, opwindende reklame, welke het amerikaansche kapitaal zoo meesterlijk weet te hanteeren, werden patriottische hartstochten en militaristische gevoelens opgezweept.

Natuurlijk werd deze psychische oorlogsvoorbereiding tevens gebruikt om stemming te maken tegen de revolutionairen en de organisaties te verzwakken waarvan men wist dat zij zich tot het uiterste zouden verzetten tegen deelneming van Amerika aan den rooftocht van het imperialisme. Toen den 22sten Juli bij een 'preparedness'-optocht te San-Francisco in de dichte menigte een bom ontplofte die aan negen personen het leven kostte, - een dier raadselachtige gebeurlijkheden waarvan men zelden ervaart, welke misdadige of ontzinde hand er voor verantwoordelijk is, - gebruikten de autoriteiten dit voorval als een welkome gelegenheid om hun slag te slaan tegen de 'anarchisten' van San-Francisco. De pers en de geestelijkheid wedijverden in aansporingen om de revolutionairen te verdelgen. Een aantal bestuursleden en organisatoren der I.W.W., onder wie Tom Mooney, Billings en Nolan werden gearresteerd en in staat van beschuldiging gesteld. Als eerste werd Billings ter dood veroordeeld, het vonnis werd echter niet voltrokken maar op verzoek der jury veranderd in levenslange gevangenisstraf. Ten gunste van Mooney, insgelijks veroordeeld tot den strop, werd een krachtige agitatie gevoerd, niet slechts in Amerika, maar ook door de revolutionaire arbeiders in Rusland en andere landen. Zijn lot was in Augustus 1917 nog onbeslist.

Den 6^{den} April verklaarden de Vereenigde Staten Duitschland den oorlog, kort daarop werden de wetten aangenomen, die de Unie, onder hoogen druk, tot een militaire mogendheid van den eersten rang vervormden. De dienstplicht werd ingevoerd, de zee- en vooral de luchtvloot werden in den kortst mogelijken tijd enorm uitgebreid. Een groot aantal militaire scholen werd gesticht tot opleiding van de duizenden officieren, die de menschenmassa's der nieuwe millioenenlegers zouden moeten enkadreeren. Moedig gingen de revolutionaire organen en organisaties tegen den militaristisch-nationalistisch-imperialistischen vloed in, overal stonden zij vooraan in de aktie voor massale dienstweigering, waarmee de arbeiders zich tegen den dreigenden dienstplicht verweerden. Als een der eerste martelaars van den strijd tegen het oorlogsmonster viel het bestuurslid der I.W.W., Little, te Butte in Montana, wegens zijn agitatie voor militaire dienstweigering door gemaskerde huurlingen vermoord.

Terwijl zóó de revolutionairen vooraan gingen in den strijd en hun leven gaven voor het socialisme, verried de voorzitter der A.F.L., Gompers, zoo vele malen al een verrader der arbeidersklasse, deze opnieuw door zijn belofte aan het kapitaal, dat zoolang de oorlog duurde onder de bij de A.F.L. aangesloten vereenigingen geen stakingen zouden plaats vinden.

Maar al was uiterste tegenstand tegen de militariseering revolutionaire plicht, - zoo schiep deze militariseering der groote republiek niettemin pas de voorwaarden voor de overwinning der volksmassa's op het gekoncentreerde kapitaal en zijn organen, dat is voor de sociale revolutie.

Tot dusver was maar al te vaak ook de eensgezind en krachtig doorgezette massastaking in de Vereenigde Staten mislukt, telkens en telkens weer hadden de dichte scharen der industrieele arbeiders zich tegen de macht van het kapitaal te pletter geloopen. Want dit kapitaal was met alle moderne verdelgingsmiddelen toegerust, het beschikte over een leger van beroepsmoordenaars - feitelijk het best te vergelijken met de russische tzarenpolitie - aan niemand verantwoordelijk en die naar welgevallen her- en derwaarts konden worden geschoven, waar de oligarchie hen noodig had.

Geweld was steeds meer het laatste woord van het kapitaal geworden en ook waar de arbeiders in bewonderenswaardige, haast bovenmenschelijke zelfbeheersching al zijn uittartingen met rustig, onverzettelijk volhouden beantwoordden, was moord en doodslag, waren massa-arrestaties en drijfjachten, versterkt door het alle recht onderst boven keerend optreden der klasse-justitie, de krachten geweest die haast bij elke gelegenheid de zegepraal van het arbeidsleger den weg hadden versperd. De ruwe ontaarde mannen die tot opdracht hadden de oppermacht der multi-millionairs te verdedigen waren voor propaganda van revolutionaire zijde niet toegankelijk. Het groote kapitaal had de onderste laag van het proletariaat, het lompenproletariaat, versmeed tot een werktuig tegen zijn eigen klassegenooten. Trachtten de arbeiders geweld

met geweld te keeren, zoo verergerden zij in den regel slechts hun nederlagen en stelden zich bloot aan bloedige, onmenschelijke vervolging door den staat.

Met de invoering van den algemeenen dienstplicht schept de heerschende klasse in Amerika, door haar eigen behoeften en belangen gedwongen, *het gewapende volk* welks massaal optreden eenmaal haar erbarmelijk gehuurd geweld zal wegvagen.

De russische revolutie heeft bewezen hoe het politie-geweld, de laatste stut van een uitgeleefd politiek stelsel, als vermolmd hout in stof uiteenvalt zoodra de massa's der arbeiders en soldaten vereenigd optreden.

De Vereenigde Staten waren tot 1917 het eenige groot-kapitalistische land, waar de natie nog niet gemilitariseerd was geworden. Thans wordt ook dáár het verzuimde ingehaald in het koortsachtig snelle tempo, dat de sociale en politieke ontwikkeling sedert het begin van den wereldoorlog heeft aangenomen. Daarmee sluit zich de ring, de voorwaarden tot de overwinning der arbeidende massa's in de twee werelddeelen waar het kapitalisme zijn hoogste ontwikkeling heeft bereikt, worden aan elkaar gelijk gemaakt: de strijd der arbeidersmassa's in Europa en in Amerika voor de verovering van de ekonomische, politieke en sociale macht door de staking, kan van nu af in de massa-legers den sterken bondgenoot winnen, onontbeerlijk tot het behalen van de beslissende overwinning.

Zevende hoofdstuk
Voorwaarden, methoden en doeleinden der revolutionaire massa-aktie

1. Psychische en sociaal-psychische voorwaarden.

Ons historisch onderzoek heeft ons geleerd, hoe de geheele moderne geschiedenis door, de massa's in bepaalde omstandigheden in aktie komen. In deze akties smelten tallooze individuen, voor de overgroote meerderheid behoorend tot de onderdrukte en uitgebuite klassen, die vóórdien in lijdelijke gehoorzaamheid en doffe sleur ieder voor zich voortvegeteerden, plotseling samen tot een nieuw sociaal wezen, wiens kracht van begeeren, willen en handelen die der enkelingen welke het vormen vele malen overtreft.

Wat maakt dit optreden van massa's - hier louter van de aktieve, subjektieve zijde beschouwd, - mogelijk? Op welke bijzondere menschelijke vermogens berust het? Door welke psychische wetten wordt het beheerscht? Deze vragen zijn het, die wij thans zullen pogen te beantwoorden.

Natuurlijk berust de revolutionaire massa-aktie niet uitsluitend op algemeen menschelijke aandriften en vermogens zooals de overbrenging van gemoedsbewegingen en de nabootsing, aandriften en vermogens, waarvan *elk* gemeenschappelijk handelen afhankelijk is. Wie uit deze instinkten de *revolutionaire aktiviteit* van massa's tracht te verklaren, laat juist datgene onverklaard, wat deze aktiviteit van elk ander gemeenschappelijk optreden onderscheidt.

Om de menschelijke vermogens of krachten te ontdekken, die aan de revolutionaire massa-aktie ten grondslag liggen, doet men het best deze in haar hoogste gradatie, haar krachtigste en meest onweerstaanbare uitingen te beschouwen. De hoogste gradaties der revolutionaire massa-akties zijn natuurlijk de groote omwentelingen. In hen worden de vermogens, waardoor talrijke enkelingen als een revolutionaire eenheid optreden, tot hun hoogste spanning opgevoerd.

De revolutionaire massa-aktie berust in de eerste plaats op het feit, dat, wanneer talrijke individuen zich tot een psychische eenheid vereenigen, de krachten van gevoel en wil in deze eenheid niet eenvoudig gelijk zijn aan de som van de krachten der enkelingen, maar ver daar boven uitgaan.

De intensiteit eener emotie groeit in verhouding tot het aantal menschen waarover zij zich verspreidt; de massa overtreft het individu niet slechts absoluut, maar ook naar verhouding vele malen in energie van overtuiging en intensiteit van hartstocht.

Terwijl het emotioneele en begeerende vermogen in de kollektieve ziel ver-

sterkt wordt, ondergaan daarentegen de zuiver verstandelijke vermogens van kritiek en redeneering in haar een verzwakking.

Een massa waarin deze vermogens al hun kracht behielden, zou verlamd worden door twijfel. Het revolutionaire élan kan de individuen pas geheel meesleepen wanneer de logische beoordeeling van de mogelijke gevolgen hunner daden voor hen zelven naar den achtergrond van hun bewustzijn wijkt. Nimmer kan de massa langs den weg der zuiver-verstandelijke redeneering tot heroïsche daden bezield worden. Want hiertoe moeten voorzichtigheid, eigenbelang en menschenvrees in haar tot zwijgen gebracht, diep ingeprente neigingen van gehoorzaamheid en slaafschheid overwonnen worden.

De oeroude suggestie van de goddelijke onaantastbaarheid der machthebbers, die de massa's betoovert gelijk de slang het den vogel doet, moet, al is het slechts tijdelijk, door een andere suggestie worden verbroken. De bliksemflits der historische intuïtie moet voor de massa's het feit verlichten, dat onder de wereld der maatschappelijke konventies en suggesties, waarop de macht der heerschende klasse berust, een andere, potentieele wereld begraven ligt, die zij zelven plotseling in het licht der werkelijkheid kunnen optillen. Hun optreden moet de sociale suggesties vaneenrijten, waardoor heerschende klassen hun gezag handhaven, ook nog nadat de ekonomisch-sociale pijlers daarvan zijn verteerd. Pas de daad van kollektief verzet geeft, na een langen tijd van voorbereiding in gedachten en zeden, na vele voorpostengevechten, veel ‘ontijdig verzet’, den laatsten stoot tot de omverwerping van vermolmde instellingen, dat is tot socialen en politieken vooruitgang. Daarom is de revolutionaire massa-aktie een geïnspireerde daad, een daad van ‘souvereine en spontane schepping’ (B. Kritschewsky in de Mouvement Socialiste van 1905). Niet enkel een werking van elementaire menschelijke hartstochten en aandriften is zij, gelijk de burgerlijke sociaalpsychologen dat plegen voor te stellen, maar ook een uiting van waarachtige psychische aktiviteit der, uit hun verstijving ontwakende, het gewone sleurhandelen van zich afwerpende, massa's.

Het geloof aan de vruchtbare kracht van de revolutionaire massa-aktie moest wel verschrompelen in een tijdperk, dat de mechanisch-methodische gedragslijn verheerlijkte als de eenige die de arbeidersklasse tot haar doel kon voeren, zelfbeheersching aanprees als de grootste kollektieve deugd en alle spontane handelingen der massa's, onder den invloed van hartstochtelijke gemoedsbewegingen volvoerd, verwierp.

Zoolang niet de geestelijke eenheid, maar de uiterlijke band, de politieke en ekonomische organisatie der arbeidende klasse als het hoogste gold, moest de massa-aktie op de tweede plaats blijven. Want in haar overwegend spontaan karakter ligt noodzakelijk een zekere tegenstelling tot de methoden der organisatie.

De revolutionaire massa-aktie voert de spontane menschelijke aktiviteit die

haar eerste voorwaarde is, hoog boven haar normale peil uit en brengt de scheppende kracht tot een spanning, in ‘normale’ tijden onbereikbaar.

Een verwante exaltatie der aktiviteit is het, die bij individueel of kollektief lijfsgevaar menschen in staat stelt tot lichamelijk-geestelijke prestaties, welke hun in rustiger omstandigheden zelven een raadsel schijnen. Zij begeleidt zoowel de ontwakende liefde als de dweepende vriendschap der jeugd; haar kracht maakt den schuchtere stoutmoedig, den zwijgzame welsprekend, den apathische vurig. Zij giet over het alledaagsche gebeuren een toovergloed en geeft aan de gewone omgeving verrukkelijke bekoring. De dichter en de kunstenaar die haar ontberen, bezitten enkel verstandelijk kombinatie-vermogen en ziellooze kunstvaardigheid: hun werk wordt maakwerk, zoo zij uitsluitend daarop moeten steunen. De uitvinder, de staatsman en de veldheer behoeven haar in de groote momenten hunner werkzaamheid. Zij kan zich ontladen op vele wijzen, in schoonheid en abstraktie, in gedachte en in daad. Maar zonder haar sleepen alle hoogere levensmanifestaties, individueele zoowel als kollektieve, zich voort in een eentonigen sleurgang. Waar zij niet aanwezig is bij godsdienstige of politieke bijeenkomsten. worden deze vormelijk-dof en zielloos-onbeduidend, maar zoodra manifesteert zij zich niet, of de geesten schieten vleugels aan en wieken omhoog tot de sferen waar moed en daadkracht, liefde en bezieling ontluiken.

Pas wanneer de spontane aktiviteit der massa's een zekere exaltatie bereikt, kan zij in groote, gezamenlijke akties tot de hoogtepunten der klasseworstelingen stijgen.

Deze exaltatie stelt de massa in staat, om zonder dwang van buiten, honger, dorst, koude, brandende hitte te verdragen, lichamelijke zwakheid en pijn te overwinnen en alle gevaren te trotseeren. Wat uiterlijke krachten: africhting, dwang en vrees voor straf in een militaire organisatie teweegbrengen, bereikt de geëxalteerde massa door innerlijke, als de spanning van haar wil, de vlucht van haar verbeelding en den sterken golfslag van haar medegevoel. De exaltatie der psychische krachten geeft haar een voordeel op haar tegenstander, dat zelfs aanmerkelijke militaire overmacht aan zijn kant niet vermag op te heffen.

‘Het ziet er slecht uit voor het fransche volk,’ schreef Heine in 1840 over de vooruitzichten der revolutie, ‘zoo de meerderheid der bajonetten beslist. Maar niet het ijzer, de hand is het die doodt, en deze gehoorzaamt aan de ziel, het komt er op aan hoeveel ziel iedere weegschaal zal dragen.’

De massa zegeviert wanneer zij over de grootste hoeveelheid geëxalteerde zielskracht beschikt. Het oogenblik waarop zij dit zal doen valt nimmer vooruit te bepalen, evenmin als de feiten die er toe zullen leiden. De verhoogde spanning der psychische krachten kan niet willekeurig worden veroorzaakt, wat in de praktijk beteekent, dat revolutionaire akties niet vooruit kunnen worden

vastgesteld. Massale betoogingen kan men, zoo de oefening en discipline der massa's een hoogen graad hebben bereikt, organiseeren wanneer men wil. Maar de psychische gesteldheid die de massa's onversaagd op het vuur en het staal der heerschenden doet instormen, komt in de diepten van het kollektieve onderbewustzijn tot stand. Somtijds, zagen wij, weigert de massa aanvankelijk in beweging te komen; langzaam dringt de stem van haar dieper bewustzijn tot haar door, de stem die tot haar zegt: 'verhef u, sta op'. Somtijds vliegt zij plotseling overeind: het onweer barst los, waarvan de 'leiders' de nadering niet eens bespeurden, zooals b.v. het geval was te Parijs in Februari 1848.

Het is opmerkelijk dat zelfs de leiders van revolutionaire groepen, die der massa het naaste staan, het oogenblik van de uitbarsting vaak niet voorzien. Aan den vooravond van de grootste politieke gebeurtenissen waren de leiders in den regel overtuigd 'dat er niets zou gebeuren'. Andere malen trachtten zij de massa tevergeefs in beweging te brengen: ofschoon volgens hen alle voorwaarden voor een uitbarsting aanwezig waren, bleef deze uit.

Het feit, dat het oogenblik waarop de psychische krachten der massa omhoog zullen borrelen en in gezamenlijke revolutionaire daden uitstroomen, niet vooruit te bepalen valt, maakt dat men in alle berekeningen over de ontwikkeling van den proletarischen klassenstrijd moet rekenen met een groote onbekende. De spontane aktiviteit der massa gaat verre uit boven de bewuste methodische aktiviteit der organisatie; in sommige gevallen gaat zij zelfs recht tegen deze laatste in. De massa, eenmaal in beweging geraakt, luistert vaak niet naar de aanmaningen der officieele leiders, als deze haar van aktie zoeken te weerhouden. De latere ontwikkelingsfazen der fransche revolutie bieden hiervan verscheiden voorbeelden. En de roemlooze ineenstorting van het Chartisme is niet in de laatste plaats een gevolg van het feit, dat toen de leiders in April 1848 elk verzet tegen de regeering ontrieden, in de massa's de exaltatie ontbrak die hen tegen dit advies in de verboden betooging had doen doorzetten.

Dat bij de massa-aktie vaak konflikten tusschen leiders en massa, zoowel als tusschen organisatie en massa voorkomen, is zeer natuurlijk, want wanneer men de kansen van revolutionaire bewegingen koel verstandelijk weegt en daarbij het element der geëxalteerde psychische kracht buiten spel laat - immers juist het element dat den doorslag geeft - dan moeten die kansen vaak zoo ongunstig schijnen, dat de leiders niet anders kunnen en mogen doen dan trachten de massa's terug te houden. Het overwicht aan organisatorische en machinale geweldmiddelen is altijd aan de zijde der heerschers en het schijnt niet mogelijk dit overwicht te breken, zoolang niet de massa door haar optreden dezen schijn vernietigt. Pas haar daad bewijst hoe voos de machtsmiddelen der heerschers inderdaad waren, pas de toetsing der menschelijke werktuigen, dat is der soldaten op wie die macht berust, maakt dat deze in plotselinge bezinning hun kluisters verbreken en de zijde der hunnen kiezen.

Het menschelijke vermogen van vrije spontane aktiviteit en haar exaltatie hoog boven het normale peil zijn dus de subjektieve, psychische voorwaarden van iedere revolutionaire massa-aktie. Maar de manifestaties van deze vermogens in kollektieve revolutionaire daden zijn, zooals elke maatschappelijke werkzaamheid, aan bepaalde sociale en sociaal-psychologische voorwaarden gebonden. Enkel een klasse die het uur van haar sociale bevrijding voelt aanbreken, kan de maatschappelijke stormen eener revolutionaire beweging ontketenen. Daartoe moeten de klassetegenstellingen zeer fel en den onderdrukten scherp en pijnlijk bewust zijn geworden.

Deze bewustwording wordt in hooge mate bevorderd door den sprongsgewijzen vooruitgang der produktieve krachten maar niet minder door de ontbinding der gevestigde orde. Niet zoozeer van den absoluten graad der ellende en der onderdrukking hangt het uitbreken van revolutionaire massa-akties af, als wel van de scherpte waarmee het kontrast tusschen hun eigen lot en dat hunner meesters zich aan de massa's opdringt en van de verontwaardiging die dit kontrast in hen wekt. Weelde en overdaad bij de bezitters plegen in hooge mate deze verontwaardiging te voorschijn te roepen, vooral wanneer daar tegenover buitengewone ontberingen van de onderdrukte klassen staan. De woekerwinsten, die de groote kapitaal-bezitters geregeld maken in tijden van politieke spanning, oorlog of krisis, het tergende kontrast hunner verspilling en praalzucht met den honger en de ellende der onderdrukten, zijn de voor de hand liggende sociale oorzaken der kollektieve uitspattingen wanneer de woedende massa den breidel der slaafschheid heeft stukgescheurd.

Burgerlijke sociaalpsychologen als Sighele en Le Bon zien echter in deze uitspattingen enkel bewijzen van hun stelling, dat de massa altijd tot boosaardigheid en wreedheid neigt.

Het moreele verval van heerschende klassen, die hun maatschappelijke funktie door de ontwikkeling der produktieve krachten hebben verloren en tot parasieten geworden zijn, wekt naast de verontwaardiging ook de verachting der massa op. Deze verachting doet den laatsten glans verbleeken van den nimbus dien de heerschers ter bestendiging hunner heerschappij behoeven. Naarmate deze stralenkrans verdwijnt, verheft de revolutionaire massa-energie zich te stouter. Daarom zijn alle feiten, die het moreele bederf eener heerschende klasse in een scherp licht stellen: schandaal-processen, finantieele en zedelijke schandalen, grove bewijzen van onbekwaamheid en landsverraad, evenzoovele krachten die deze energie opwekken. Ook militaire nederlagen hebben reeds meermalen tot het uitbreken van revolutionaire bewegingen geleid. En zelfs zoo het den ouden machthebbers gelukt om de teugels weer in handen te krijgen, het uitgeleefde stelsel herstelt zich niet meer van den schok, het heeft zijn prestige verloren en ondergronds werken de krachten voort, die te avond of te morgen in een nieuwe revolutie zullen uitbarsten.

Maar noch de verscherping der klasse-tegenstellingen en het sterkere besef daarvan, noch verontwaardiging over de zelfzucht der heerschende klasse en verachting voor haar onzedelijkheid, doen de revolutionaire massa-energie hoog genoeg opvlammen, zoo niet nog een laatste sociaal-psychologische voorwaarde is vervuld: een nieuw levensideaal moet de massa aanvuren. In groote trekken moet zij een nieuwe levensorde zien dagen, die zij strijdend verwezenlijken wil en overtuigd is te kunnen verwezenlijken. Het vooruitzicht op vernieuwing des levens is de groote bezielende kracht die de massa's in beweging brengt; het sociale d.w.z. het algemeen-menschelijke ideaal, voorgesteld in theologische, in juridische of in ekonomische vormen, als koninkrijk Gods, als burgerlijk rijk van vrijheid en gelijkheid, als socialistische gemeenschap, het is de sterkste prikkel die de massa haar traagheid, haar sleur, haar wankelmoedigheid, haar vrees en aangeboren konservatisme doet overwinnen en vooruit drijft langs de steenige, van afgronden-omdreigde paden der revolutionaire aktie.

De burgerlijke onderzoekers der massa-psychologie plegen den nadruk te leggen op het feit dat menigten altijd handelen gedreven door elementaire gevoelens. Bewijsvoering en redeneering hebben geen vat op de massa, een idee moet, om haar in beweging te brengen, tot het uiterste vereenvoudigd, tot een scherp, klaar beeld in den geest geworden zijn. Heeft echter een denkbeeld de massa eenmaal aangegrepen, dan wordt het een sterk gespannen drijfveer in haar, het krijgt de kracht eener religieuze overtuiging. In hoogere mate nog dan voor den enkeling geldt voor de massa dat enkel ideeën, die gemoed en verbeelding treffen, tot handelen vermogen te bewegen. Zuiver-verstandelijke begrippen dringen niet door tot de sfeer van het onderbewuste, de sfeer waarin massa-bewegingen ademen en leven. Groote, klare, tot beeld geworden sociale ideeën en idealen, opkomend natuurlijk in samenhang met de ekonomisch-sociale ontwikkeling en met den klassenstrijd, zijn de alvermogende krachten geweest, die alle groote revolutionaire akties bezielden. Honger, woede en wraakzucht kunnen kortstondige uitbarstingen veroorzaken, oproeren en plunderingen, maar werkelijk-revolutionaire bewegingen, krachtig en volhardend genoeg om oude levensvormen te verbrijzelen en nieuwe te scheppen, zijn slechts mogelijk omhooggestuwd door den vloed van een onweerstaanbaar sociaal idealisme.

Massa's in aktie zijn niet vatbaar voor rede en redeneering, hartstochtelijke gevoelens drijven hen tot de daad. Maar dit beteekent niet, dat deze gevoelens geen redelijke grondslagen hebben. Een nieuw sociaal ideaal, een nieuwe levenskonceptie wordt pas door een lang proces van bewuste en beredeneerde mededeeling, diskussie en assimilatie tot een motorische kracht in het onderbewuste. De nieuwe waarheden van de helden van het intellekt, de vonden der wetenschappelijke genieën moeten langs ontelbare kanalen geleid worden

naar de velden van het verstand en daar diep in de voren doorsijpelen, eer zij hun leven-hernieuwende kracht kunnen openbaren.

Van de scharen die in 1789 de Bastille en in 1793 de Tuilerieën bestormden had waarschijnlijk slechts een zeer klein deel Montesquieu en Rousseau, Voltaire en de Encyclopedisten gelezen, en toch zaten alle revolutionaire akties van 1789-1793 onafscheidelijk vast aan den gedachten-arbeid van de groote geestelijke brekers en bouwers der 18de eeuw. Ditzelfde geldt voor den gedachten-inhoud van het marxisme, dat de doeleinden van de russische revolutie bepaalt en haar strijders bezielt.

Wanneer de opvoeding, naar de definitie die een fransch sociaal-psycholoog van haar geeft, de kunst is om ‘het bewuste in het onderbewuste te doen overgaan,’ dan is een politiek opvoedingsproces de oorzaak van elke revolutionaire massa-aktie, een langdurig proces, waarbij nieuwe maatschappelijke aspiraties en koncepties van het bewuste in het onderbewuste denken zijn overgegaan en de gevoelens en begeerten beïnvloed hebben. Maar het gevolg wordt op zijn beurt weer oorzaak, de revolutionaire massa-aktie zelve weer een stuk klasse-opvoeding waardoor de massa's zich zelven opvoeden tot grootere politieke rijpheid.

De moderne paedagogie beschouwt niet langer passief opnemen van kennis en volmaakt leeren herhalen of nabootsen als toereikende middelen tot opvoeding van verstand en wil. Steeds meer wint het inzicht veld, dat het van buiten leeren van een nog zoo groot aantal feiten en regels nog geenszins leidt tot geestelijke verruiming en bevordering van zelfstandig denken. Hoofdzaak wordt het opwekken en leiden der eigene spontane aktiviteit van het kind, en met dit als het doel der opvoeding te proklameeren, volgt de paedagogie slechts de richting der geheele moderne psychologie, die het menschelijke bewustzijn in steeds hoogere mate begrijpt niet als een passief aanschouwen, maar als een in zijn diepste wezen met het willen en begeeren samenhangend vermogen.

Nu is het voor de overgroote meerderheid der arbeiders in niet-revolutionaire tijden onmogelijk om zich zelven door praktische deelneming aan het maatschappelijke leven alzijdig op te voeden. Hun aktiviteit is tot hun vak beperkt en hoe verder de arbeidsverdeeling in de machinaal-bedreven industrieën wordt doorgetrokken, hoe nauwer de grenzen hunner ervaring worden, hoe kleiner het terrein wordt waarop zij tot eenig initiatief en zelfstandig oordeelen in staat zijn. De uitspraak van den franschen psycholoog Le Bon, dat ‘de massa der arbeiders geen enkele heldere en juiste gedachte bezit, behalve over de dingen die hun vak raken’ moge overdreven zijn, ieder die in de arbeidersbeweging b.v. als leider van kursussen heeft ervaren op welke uiterst gebrekkige manier verreweg de meeste arbeiders den inhoud van een rede weergeven, zoodra deze ook maar eenigszins van algemeenen of abstrakten aard is, zal moeten erkennen dat zij eenige waarheid bevat.

De organisatorische arbeid, het grootste gewrocht der arbeidersklasse in de laatste halve eeuw, heeft ongetwijfeld een deel van haar uit die beperktheid opgeheven, haar ervaring verrijkt en haar geest van initiatief bevorderd. Door hun werkzaamheid in de beweging kregen de voormannen ook heldere en juiste gedachten over tal van met de organisatie samenhangende dingen en niet over hun vak rakende alleen. Maar voor het grootste deel der arbeiders bleef de oude toestand bestendigd. Immers het was juist een kenmerk van de aktiviteit der sociaaldemokratie en der vakorganisatie in het vorige tijdperk, dat de massa van haar leden uit passieve aanhangers: lezers, kontributie-betalers en roode kiezers, bestond. Slechts zelden traden de massa's zelven handelend op. Hierin ligt een oorzaak van het feit dat ondanks de geweldige socialistische propaganda in woord en geschrift, tientallen jaren lang onder millioenen arbeiders gevoerd, de psyche van het proletariaat nog zoo sterk onder den invloed van burgerlijke denkvormen bleef als de wereldoorlog uitwees. Al deze millioenen namen de ideeën van den klassenstrijd en van de proletarische solidariteit wel is waar op, maar daarom voerden zij den strijd voor het socialisme nog niet noch pasten zij de internationale solidariteit toe. Pas de periode der revolutionaire massa-aktie zal hierin verandering brengen. Pas wanneer de geheele massa aktief optreedt tegen het kapitalistische stelsel en door dien strijd tot internationale eenheid wordt samengesmeed, zullen in haar de ideeën van het revolutionaire marxisme tot haar eigen vleesch en bloed worden.

De veel grootere vruchtbaarheid van daadwerkelijke toepassing, vergeleken met passieve aanschouwing, uitsluitend verstandelijk begrijpen, verklaart het snellere rijpen van het politieke bewustzijn van opkomende klassen in revolutionaire tijdperken, gelijk wij dit in ons historisch overzicht herhaaldelijk hebben gekonstateerd. Dit verschil verklaart ook het achterblijven der werkelijke bij de schijnbare politieke rijpheid van het proletariaat, een feit, in Augustus 1914 op zoo ontstellende wijze gebleken. Zoomin als een kind de krachten der natuur zelfstandig kan toepassen omdat het eenig onderricht in de natuurwetenschap heeft ontvangen, zoomin kan de arbeidersklasse reeds werkelijk internationalistische daden verrichten, alleen omdat haar de redenen zijn uiteengezet, waarom zij internationalistisch behoort te wezen. Waarlijk internationaal kan zij slechts worden door internationaal tegen het kapitaal te strijden.

Daarbij komt dat de propaganda in de aera der wettelijkheid vaak alles heeft verzuimd wat het socialisme tot een motorische kracht in het onderbewuste kon maken. De verwaarloozing van de groote koncepties, van het sociaal-idealistische element in het socialisme, de overschatting van kleine hervormingen, van praktische, tastbare, stoffelijke resultaten, dit alles was oorzaak dat de bewegende kracht van het socialisme oneindig geringer bleef dan vriend en vijand geloofden. Echter wij herhalen: niet in de eerste plaats het gesproken en geschreven woord, maar de voortdurende oefening, de telkens

herhaalde daad is de beslissende faktor. Daarom is de eenige waarborg voor het triomfantelijk uitbreken der algemeene klasse-solidariteit in een historische krisis, haar veelvuldige toepassing ook daarvóór.

2. Methoden der massa-aktie.

A. *Massa-aktie en organisatie.*

Alle nationale en internationale sociaaldemokratische kongressen waarop de massale staking een punt van bespreking uitmaakte, hebben een nauw verband gelegd tusschen organisatie en massa-aktie. Maar dit geschiedde op eenzijdige wijze, doordat de sociaaldemokratie de organisatie, d.w.z. de in zichtbare vormen gebrachte eenheid van het proletariaat enkel beschouwde als de meest onmisbare voorwaarde tot doeltreffende massale aktie en niet tevens erkende, welk een groote organisatorische kracht de revolutionaire volksbeweging zelve is. In haar overschatting der mechanische uitwendige gebondenheid verwaarloosde de sociaaldemokratie de innerlijke gesteldheid, zij zag voorbij, hoe de bezieling, de spanning en exaltatie der kollektieve psychische krachten de hoofdfaktoren van alle revolutionaire massa-bewegingen zijn. Door haar opvatting deed zij de historische werkelijkheid geweld aan, de geschiedenis immers kent wel vele voorbeelden van akties van ongeorganiseerde massa's, maar nog nimmer is het aan een partij gelukt om door middel van een organisatorisch besluit, dat is door bewusten wil alléén, een revolutionaire aktie te ontketenen.

De anarchisten en syndikalisten daarentegen stonden op het standpunt, dat organisatie voor massale akties niet noodig was. Ja, in zeker opzicht beschouwden zij regelmatig funktioneerende organisaties zelfs als een *belemmering* van revolutionaire bewegingen. Door middel van de organisatie, aldus b.v. Lagardelle, een der meest intelligente en theoretisch-geschoolde syndikalisten, legt de ‘vormlooze massa der achterlijken’ haar wil op aan de ‘organische kern’, den gloeienden haard waar de vlam uit opslaat; de meerderheid belemmert de minderheid in haar bewegingen, houdt haar terug, wanneer zij voorwaarts wil stormen en werkt zoo als een rem der historische ontwikkeling.

Zoowel de sociaaldemokratische als de anarcho-syndikalistische opvattingen bevatten een beperkte gedeeltelijke waarheid, maar de fout van hun aanhangers was dat zij deze beide beperkte waarheden niet dialektisch verbonden. De geschiedenis leert ons dat de massa niet wacht met in aktie te komen tot zij een uiterlijken band geslagen heeft om hare gemeenschappelijke begeerten en aspiraties. Integendeel: alle revolutionaire tijdperken worden ingeleid door bewegingen van ongeorganiseerde massa's. In zulke tijdperken schept de kollektieve daad den organisatorischen vorm, zooals zij ook de behoefte schept aan de kennis die, volgens dezelfde eenzijdige opvatting, eveneens aan de aktie vooraf moet gaan.

In revolutionaire tijden vallen de massa's zelven onophoudelijk de machtposities der heerschende klasse aan. Aanvankelijk dragen deze aanvallen het karakter van spontane uitbarstingen, die door verrassing hun doel bereiken. Naarmate echter de reaktie haar krachten meer organiseert, worden de aanvallers gedrongen ook hun akties zorgvuldiger voor te bereiden. Blijven zij hierin bij de kontra-revolutionaire machten ten achter, dan verliest de revolutionaire beweging allengs het terrein, door haar eerste spontane aanvallen veroverd. Snelle vooruitgang in organisatorische kracht is dus voor de revolutionaire massa een levenskwestie.

In de beide vroeg-burgerlijke revoluties, de noord-nederlandsche van 1568 en de engelsche van 1643, voltrekt het proces der organisatie van de revolutionaire massa's zich ten deele in kerkelijke, ten deele in militaire vormen. De geuzen-benden en in onvergelijkelijk veel hoogere mate de demokratische legers van Cromwell zijn organisatorische scheppingen der revolutionaire massale akties van hun tijd, zoowel als organen van verdere georganiseerde massa-aktie tegen het absolutisme. Steunpunten der revolutionaire akties dier dagen zijn eveneens de kerkgenootschappen der Hervormden in Vlaanderen en der Independenten in Engeland.

Eerst de groote fransche omwenteling heeft de mogelijkheid tot revolutionaire organisatie der massa buiten de kerk en buiten het leger geschapen. Immers zonder de ‘burgerlijke vrijheden’ die zij veroverde moet iedere organisatie een konspiratief, geheim karakter dragen en kan daarom slechts een miniem onderdeel der massa's omvatten.

In de burgerlijke omwenteling spelen twee vormen van organisatie een hoofdrol, waarvan de eene, de barrikade, absoluut-spontaan en voorbijgaand, de tweede, de politieke club meer blijvend is. De eerste dient den strijd zelf in zijn felste momenten; de tweede dient vooral de geestelijke voorbereiding tot nieuwen strijd.

Noch de politieke club, noch de barrikade zijn organisaties op klasse-grondslag. Integendeel verbonden zij de verschillende klassen, die te samen het revolutionaire volk vormden. Op de hoogtepunten der burgerlijke revolutie was de politieke club de plaats, waar het gedachte- en gevoelsleven der aktieve voorhoede zich koncentreerde, gelijk het leven van-de-daad zich koncentreerde op de barrikade.

In de broeikas-atmosfeer der clubs rijpten de politieke ideeën, eischen en aspiraties uiterst snel, de politieke hartstochten ontgloeiden. Onder de mokerslagen van een niets ontziende kritiek stortten de oude afgoden neer, en koortsige handen rukten de sluiers af der meest geheiligde instellingen. In de clubs toetsten de leden der verschillende demokratische klassen: kleinburgers, intellektueelen, handwerkers, arbeiders, elkanders denkbeelden, opvattingen en aspiraties; door onophoudelijke diskussie en wederzijdsche doordringing vormde

zich onder de meest vooruitstrevende groepen een kollektieve meening omtrent de feiten van den dag en de daardoor noodig geworden revolutionaire daden. De clubs waren van zeer groot belang voor de politieke opvoeding der aktieve voorhoede van de revolutionaire klassen en wanneer de verscherping der tegenstelling drong tot nieuwe, beslissende worstelingen, werden zij tot de haarden in wier gloeihitte nieuwe revolutionaire massa-akties werden gesmeed.

Wat de organisatorische rol der barrikade aangaat, zoo meenen wij hier wederom niet beter te kunnen doen, dan, gelijk wij reeds in ons geschrift over Algemeene Werkstaking en Sociaaldemokratie deden, een deel der schitterende passage over te nemen, waarin Parvus, toen nog revolutionair marxist, in zijn artikel over 'Staatsgreep en Politieke Massa-staking' (verschenen in de 'Neue Zeit' Jg. XIX, deel II) de rol der barrikade als volgt omschreef:

'De taak, die aan het leger toeviel, was, het volk uit de straten te verjagen, het uiteen te drijven, teneinde daardoor de toovermacht der samenscholingen te vernietigen, in de verwachting dat de uiteengestoven menigte, zonder onderlingen samenhang, ontmoedigd zou worden en haar ontbonden deelen aan zich zelven overgelaten, zouden zwichten en weer onder het juk bukken om in het oude spoor verder te draven. Daartegen verzette zich het volk. Zoo ontstonden de barrikaden.

De beteekenis der barrikade is in twee richtingen te zoeken. Vooreerst was zij een verzamelpunt en organisatie-middel. Juist waar het een ongeorganiseerde massa betrof, zooals dat bij de historisch bekende gewelddadige revoluties steeds het geval was, is dat een zeer belangrijk punt. De samenscholingen kregen daardoor een doel en een band. Een bijzonder goede uitwerking bleek dat te hebben bij de door hun beroepsbezigheid van elkaar gescheiden, maar toch in het enge bestek der straat, der stadswijk, in zeer aanzienlijk aantal voorhanden kleine kooplieden, ambachtslieden, huisindustrieelen enz. Door den barrikadenbouw werden deze lieden uit hun winkels, werkplaatsen en achterhuizen gelokt en vereenigd. Voor allen was de barrikade de proklamatie, de openlijke afkondiging der omwenteling, de geheschen banier, om de revolutionaire krachten te verzamelen. Men bedenke, hoe talrijk nog in 1848 de kleinburgerlijke ambachtsstand was, hoe ongeorganiseerd de arbeidersklasse zelve was, en men zal de belangrijkheid van dit punt begrijpen.'

Evenals de massa-akties van revolutionair-burgerlijke tijdperken, beschikken die van het revolutionair-proletarische tijdperk, waartoe het imperialisme reeds sedert het begin der nieuwe eeuw, maar vooral sedert den wereldoorlog drijft, over twee groote organisatie-middelen of verzamelpunten. Het eene is de ekonomische en politieke arbeidersvereeniging, het andere de staking. De arbeiders-organisaties zijn voor de periode der proletarische revolutie, wat de clubs voor die der burgerlijke revolutie waren, terwijl de massale, revolutionair-

politieke stakingsbeweging de funktie vervult die in de burgerlijk-revolutionaire periode aan het barrikadegevecht toeviel.

Zooals men ziet onderscheiden de organisatie-middelen (die tevens strijdmiddelen zijn) der proletarisch-revolutionaire periode zich in menig opzicht van die der burgerlijke. De politieke club is nimmer een organisatie der massa geweest, maar enkel die eener aktieve voorhoede van verschillende klassedeelen. De sociaaldemokratische partijen en vooral de vakbonden zijn daarentegen organisaties op klasse-grondslag, die niet slechts de aktieve voorhoede maar de breede lagen van het proletariaat omvatten. In zijn massa-organisaties heeft dit geweldige technische hulpmiddelen geschapen tot uitvoering zijner massale akties, hulpmiddelen, die aan den revolutionairen ‘derden stand’ van 1789 en van 1848 zoo goed als geheel ontbraken. Het schrijdt tot deze akties, gewapend met een organisatorische kracht en ervaring als geen vroegere revolutionaire klasse ooit bezat. Ook die groote deelen van het proletariaat, welke nog buiten het organisatorische verband staan, zijn geen woeste, tuchtelooze horden meer. Door het produktie-proces in samenwerking en discipline geoefend, door de socialistische en de organisatorische idee aangegrepen, overtreffen zij de georganiseerde arbeiders vaak in spontaniteit, strijdlustigheid en onstuimigheid, terwijl zij in sommige gevallen hebben bewezen hun gelijken te zijn in taaiheid, uithoudingsvermogen en volharding. Zeldzamer is het, dat zij dit ook in zelfbeheersching zijn.

Bewegingen van volkomen ongeorganiseerde massa's - dat wil zeggen van massa's, nog in geen enkel opzicht door organisatorische begrippen beïnvloed en elken uiterlijken samenhang ontberend - zullen in het proletarisch-revolutionaire tijdperk weinig of niet voorkomen.

De opvoeding der massa's tot stelselmatige samenwerking in het produktieproces, hun potentieele, innerlijke eenheid door de algemeene verbreiding der socialistische idee, de kracht waarmee het socialisme zich in de periode na den wereldoorlog zal opdringen als de eenige oplossing der ontzettende maatschappelijke krisis, dit alles zal de organisatie der breede massa's in hooge mate vergemakkelijken en bespoedigen.

Bij een vergelijking van den barrikadenstrijd met de revolutionair-politieke staking treft ons als een fundamenteel onderscheid tusschen beide, hoe de eerste de leden van verschillende klassen, de tweede daarentegen enkel die eener bepaalde klasse verbindt. Evenals de barrikade-strijd beteekent de massale revolutionaire staking de plotselinge losscheuring der duizenden draden, wier regelmatig verloop de webbe van het alledaagsche sleurleven vormt, zij beteekent dat de massa alle windsels van kleinzielige vrees, laksheid en weifelmoed afwerpt. Zij schept een revolutionaire situatie, en zoo zij algemeen wordt, zijn haar gevolgen de ontwrichting van het maatschappelijke leven en de desorganisatie van den staat. Door middel van de revolutionaire staking volbrengt de eene

klasse, wier specifiek strijdmiddel zij is, dit alles. En in de enkele gevallen waarin, zooals in de russische Oktoberdagen van 1905 ook de z.gn. vrije beroepen aan de staking deelnamen, bleek hieruit hoe de arbeidersklasse als de eenige revolutionaire macht van onzen tijd allen vooruitstrevenden elementen in een maatschappelijke krisis haar taktiek oplegt.

Nog in andere gewichtige opzichten onderscheiden zich barrikade en staking. De eerste trok, ook in oogenblikken van diep-politieke beroering en hooge spanning, slechts een kleine aktieve minderheid der opstandigen in den strijd, de tweede omvat in zulke oogenblikken als revolutionaire massa-staking de overgroote meerderheid, somtijds in letterlijken zin de algemeenheid van het proletariaat. De barrikade vereenigde de strijders gedurende enkele uren, ten hoogste enkele dagen, daarna vielen de verbonden elementen weer in atomen uit elkaar. De politieke staking daarentegen strekt zich als revolutionaire stakings-beweging vaak uit over vele weken en zelfs maanden.

Juist ook door haar duur onderscheidt zij zich van alle vroegere revolutionaire massa-bewegingen: van den optocht, de gewapende betooging, het straatgevecht. Alle waren kortstondig; werd de overwinning niet spoedig behaald, dan moest de aktie worden afgebroken, om wanneer de omstandigheden gunstiger werden, te worden hervat. Eenige dagen of weken van toenemende opwinding en gisting, soms ook van voorbereiding aan beide zijden, dan de vaak onbeteekenende en toevallige omstandigheid die tot de botsing dreef, de uitbreiding en ontplooiing der revolutionaire krachten: twee, drie dagen, op zijn allermeest een week, van straat- en barrikade-gevechten - dan was de strijd, vaak voor jaren en tientallen jaren beslist, de rust keerde weer.

De revolutionaire massa-akties van het proletariaat dragen een geheel ander karakter. Natuurlijk kan een absoluut algemeene staking geen weken of maanden achtereen worden voortgezet, maar zij vormt zelve in den regel pas de klimax, het hoogtepunt eener revolutionaire, ekonomische en politieke stakingsbeweging, die reeds langen tijd in een groot aantal bedrijven op en neder heeft gevloed. In andere gevallen kan de strijd van een enkele arbeiders-kategorie, die door haar ingrijpende werkingen op het maatschappelijke leven en haar massale uitbreiding een revolutionair karakter draagt, maanden achtereen onafgebroken worden volgehouden. Allerlei variaties zijn mogelijk, maar bijna altijd zal de revolutionaire proletarische massa-aktie een langdurig-voortgezette worsteling zijn, waarbij van de taaiheid, de volharding en het psychische uithoudingsvermogen der strijders onvergelijkelijk meer gevergd wordt, dan het geval was in den opwindenden barrikadestrijd met zijn roes van kruitdamp en kogels, met zijn wild heroïsme en snel verloop.

Door aan te toonen, hoe de massa-aktie zoowel tot organisatie leidt als dat zij zelve, vooral in de latere fazen van een revolutionair tijdperk, organisa-

tarische steunpunten behoeft om krachtig en doeltreffend te zijn, stelt men nog slechts ééne zijde der dialektische wisselwerking tusschen massa-aktie en organisatie in het licht. Thans willen wij ook de andere zijde, dat is het onvermijdelijk tusschen organisatie en massa-aktie heerschende antagonisme, ontleden. Dit antagonisme, - op het oogenblik treedt het in de arbeidersbeweging bijzonder sterk naar voren, - is geen uitsluitend kenmerk van de revolutionair-proletarische periode, maar integendeel een algemeen verschijnsel. Het wortelt in de psychische oppositie tusschen elementairen hartstocht en aangekweekte zelfbeheersching, tusschen overgave aan de impulsies van het onderbewuste en betooming dezer impulsies door den bewusten wil, tusschen spontane, geïnspireerde en scheppende aktiviteit en handelen als resultaat van verstandelijk overleg.

In de organisatie, hetzij zij geheim genootschap, politieke club, partij op klasse-grondslag of vakvereeniging is, heeft het bewuste, redeneerende verstand in den regel de leiding. Het wil zich opdringen aan de massa, om, uitgaande van bepaalde dogma's, steunend op vaste regels en met een vastgesteld plan voor oogen, haar aktie naar zijn behoeften en doeleinden te regelen. Maar daardoor komt het onvermijdelijk, fataal, in konflikt met den elementairen drang die de massa's voortdrijft en vaak drijft tot daden, welke aan het redeneerende verstand onbegrijpelijk, gevaarlijk, roekeloos, schadelijk en onzinnig toeschijnen. Soms vindt het omgekeerde plaats: dan tracht de bewuste wil, in de organisatie belichaamd, tevergeefs de massa over te halen tot daden waarvoor hij den tijd gekomen acht, maar die haar intuïtie afwijst: de mislukte opstanden der Blanquisten tusschen 1831-1848 zijn hiervan tragische voorbeelden. Het is een der groote verdiensten van Marx, de *algemeene politieke opvoeding en aktie der arbeidersmassa's* als den eenigen weg ter onverwerping van het kapitalisme te hebben gepropageerd, in tegenstelling tot de samenzweerders-taktiek der groote en kleine revolutionaire leiders van zijn tijd die de omwenteling wilden teweegbrengen naar een vooruit vastgesteld plan en op een vooruit bepaalden datum. ‘Tegenover de beredeneerde, rationeele konspiratie stelde Marx de intuïtieve historische inspiratie.’ (Kritschewsky).

In de overgangsperiode tusschen 1900 en het begin van den wereldoorlog zien wij het redeneerende verstand en den bewusten wil in de politieke- en vakorganisatie van het proletariaat in den regel werkzaam in een richting tegengesteld aan die der konspiratieve periode. Zooals de leiders der geheime genootschappen in de jaren dertig en veertig de massa's trachtten te drijven tot akties waarvoor de maatschappelijke voorwaarden ontbraken, zoo verzetten de leiders zich in onze eigen dagen tegen akties, waarvoor de sociale voorwaarden wel aanwezig zijn en die een voorhoede intuïtief reeds als den eenigen weg tot bestrijding, ondermijning en eindelijke omverwerping van het gekoncentreerde kapitaal beseft. Het bekrompen verstand verwerpt deze akties als

ondoeltreffend, hoont ze als anarchistisch, houdt ze tegen als gevaarlijk voor het proletariaat. Reeds vóór den wereldoorlog kwam het voor, dat vertegenwoordigers der officieele sociaaldemokratie en der moderne vakbeweging de heerschende klassen behulpzaam waren bij het onderdrukken van spontane massa-bewegingen. Gedurende den oorlog is dit in bijna alle landen regel geworden; het antagonisme tusschen de klein-verstandelijke gezichtspunten der verouderde organisatie en den intuïtieven drang die in de massa's opkomt, heeft daarmee een uitersten graad van scherpte bereikt.

Maar terwijl vroeger de tegenstelling tusschen de versteende ervaring, het tot regels, stellingen en dogma's gestolde rationeele inzicht en de uit het onderbewuste opborrelende, door historische gebeurtenissen, behoeften en nooden gewekte intuïtieve drang der massa's doorgaans den vorm aannam van een tegenstelling tusschen het georganiseerde en het ongeorganiseerde proletariaat, vertoont zij zich in onzen tijd steeds meer als een tegenstelling tusschen twee tegen elkaar botsende vormen van organisatie. Het kapitalistische produktieproces wekt in zoo hooge mate bij het proletariaat den drang naar organisatie, dat strijdende massa's, door een gelijksoortig wilsrytme bewogen, zich onmiddellijk in den een of anderen vorm aaneensluiten. De ‘Arbeidersraden’ in Rusland zijn voorbeelden van een dergelijken spontanen organisatievorm; door hen rangschikte een proletariaat, dat door uiterlijke omstandigheden, te weten de macht van het politieke absolutisme, verhinderd werd de kunstige falanx der vak- en der politieke organisatie te vormen, zijn onsamenhangende massa's met één slag in een elementair strijdverband. De enorme massa's arbeiders wien in west- en centraal-Europa, en niet minder in de Vereenigde Staten, tot nu toe elke organisatie onmogelijk werd gemaakt, de honderdduizenden arbeidsslaven van de reuzenbedrijven der zware industrie, het spoorwegpersoneel, de mijnwerkers, de landarbeiders, de havenwerkers, de millioenen vrouwen, zij allen zullen in het nieuwe revolutionaire tijdperk door de algemeene maatschappelijke beroering tot den strijd worden gebracht en zich in den strijd, voor de behoeften van den strijd organiseeren. Zullen zij het voorbeeld volgen van de geschoolde vakarbeiders der middenbedrijven, die in de jaren van betrekkelijke politieke windstilte welke achter ons liggen, hun hecht-gefundeerde vakbonden man voor man zorgvuldig hebben opgebouwd? Wij achten het waarschijnlijker dat zij zich zullen aaneensluiten, naar het voorbeeld der russische arbeidersraden, in massale verbanden op grondslag van het produktie-proces, en dat in deze raden ook de bestaande politieke en ekonomische organisaties van het proletariaat zullen worden opgenomen.

Maar ook zoo hiermede de nieuwe massa's, die de komende jaren tot beweging zullen wekken, den organisatievorm zouden scheppen, behoorend bij het nieuwe stadium van den proletarischen klassenstrijd, - ook dan zouden de moeilijkste organisatorische problemen nog niet opgelost zijn waarvoor het

proletariaat in het revolutionaire tijdperk zal komen te staan. Die problemen omvatten ook de tegenstelling tusschen de rechten der meerderheid en die van het individu, tusschen organisatorische discipline en individueele zelfstandigheid. Reeds in de jaren vóór den wereldoorlog drong de tegenstrijdigheid tusschen de ten top gevoerde centralisatie en het recht der persoonlijkheid zich op. In een tijdperk waarin de leiders vervreemd waren van de massa's en zich tot een kaste met eigen opvattingen en aspiraties hadden verzelfstandigd, moest deze tegenstrijdigheid in hoofdzaak den vorm aannemen van een tegenstelling tusschen massa's en leiders.

In het nieuwe tijdperk zullen de leiders niet meer hun wil kunnen opdringen aan de massa, deze zal weer aan zich zelve worden teruggegeven, zij zal de vrije beschikking heroveren over zich zelve, die de eerste voorwaarde tot spontane, in souvereine vrijheid geïmproviseerde aktiviteit is. Hoe meer echter, - wat van een zoodanige aktiviteit onafscheidelijk is - de geest van verantwoordelijkheid en zelfstandigheid over de enkelingen vaardig wordt, des te zekerder zijn konflikten tusschen meerderheid en minderheid te verwachten. En waar die geest zich doorzet, zullen dergelijke konflikten niet eenvoudig in dier voege opgelost kunnen worden dat de minderheid gedwongen wordt zich te onderwerpen, gelijk dit het geval was in het vorige tijdperk, toen de arbeidersbeweging haar heil zag in een straffe, onverbiddelijke discipline. Evenwel vervalle men niet in het andere uiterste en bedenke dat in elke strijdende groep de rechten van persoonlijkheid en minderheid noodzakelijk hun grenzen moeten vinden in de eischen van den strijd. Dat b.v. een minderheid het recht zou verkrijgen zich te onttrekken aan de uitvoering van organisatorisch tot stand gekomen besluiten, zoodra tegen deze van haar kant bezwaren bestaan, komt ons uiterst onwaarschijnlijk voor. De strijdbaarheid der organisatie zou onder een dergelijk individualisme te zeer lijden. Eerder denken wij ons de oplossing althans in de naaste toekomst zoo, dat in de plaats der groote gecentraliseerde lichamen van het vorige tijdperk, kleinere groepen van gelijkgezinden zullen treden, die voor bepaalde doeleinden zoowel onderling als met de algemeene, op den grondslag der produktie tot stand gekomen arbeidersraden samen zullen werken. In deze richting schijnt de huidige ontwikkeling te gaan.

Dat, ten slotte, in de komende worstelingen ook de scheidingslijn tusschen politieke- en vakorganisatie zal verdwijnen, lijkt ons de noodzakelijke konsekwentie zoowel van den strijd zelf als van den aard der machten, waartegen hij zich zal moeten richten. De zorgvuldige afbakening der vakorganisatie van de politieke van het proletariaat, was een resultaat van tijdelijke omstandigheden. Zoodra iedere ekonomische beweging de kiemen in zich draagt van algemeenen, dat is van politieken strijd, en zoodra iedere politieke strijd voornamelijk door het wapen der massale staking, dat is der ekonomische kracht, wordt uitgevochten, verliest deze onderscheiding haar reden van bestaan. Reeds

heden vereenigen de kleine groepen van bewust-revolutionaire arbeiders, die zich te Bremen, Hamburg, Hannover enz., gevormd hebben, de funkties van partij- en van vakorganisatie. Zij verwerpen principieel iedere organisatorische splitsing, omdat deze in den arbeider de dwaling voedt, als zou hij in de vakorganisatie voor zijn onmiddellijke groepsbelangen, in de partij daarentegen voor zijn verder liggende algemeene klassebelangen moeten strijden. De revolutionaire toekomst der organisatie ligt in de organen die, in welken vorm ook, dit denkbeeld belichamen, die met de verouderde splitsing der ekonomische en politieke funkties van de arbeidersklasse hebben afgedaan.

Sedert het begin der revolutionaire periode voltrekt een groote verandering zich in de verhouding tusschen georganiseerden en ongeorganiseerden. De ongeorganiseerde massa's. waaruit in vroeger jaren doorgaans de onderkruipers werden gerekruteerd die bij stakingen de georganiseerden in den rug aanvielen, komen thans vaak het eerst in beweging en worden op hun beurt door verraad van de georganiseerden aan de ondernemers en den staat overgeleverd. Hoe grooter het verschil in levensstandaard tusschen de georganiseerde, geschoolde, en de ongeorganiseerde, ongeschoolde arbeiders, is, hoe erger de vakbonden der eersten verburgerlijkt zijn, hun leden tot zelfgenoegzame kleinburgers verworden, hoe meer het optreden der ‘aristokratie van den arbeid’ als een hulptroep van het kapitaal regel wordt. Het klassieke voorbeeld hiervan is Noord-Amerika. Maar ook daar waar de kloof minder diep is, waren het reeds in de jaren vóór den wereldoorlog vaak de ongeorganiseerde massa's, die door hun onstuimigen aandrang de georganiseerden in beweging brachten. De massale stakingen van het engelsche transportproletariaat hebben hiervan verscheidene voorbeelden geleverd. De voorspelling van Rosa Luxemburg in 1906, dat de verwaarloosde, door niets aan de burgerlijke maatschappij gebondene massa's van het ongeorganiseerde proletariaat de voornaamste stormtroepen der revolutie zouden vormen, wordt heden reeds vervuld en zal in de komende jaren steeds meer vervuld worden.

Niet alsof wij meenen dat de georganiseerde en geschoolde arbeiders in aller eeuwigheid zullen blijven vasthouden aan de methode van vergelijk en verdrag, aan arbitrage en scheidsgerecht, aan kollektieve kontrakten op langen termijn, kortom aan de gansche taktiek der vorige periode. De door den oorlog geweldig toegenomen kracht van het kapitaal, zijn wil de verhoogde uitbuiting te bestendigen zullen hen noodzaken op nieuwe wijze te strijden. Maar slechts moeizaam en aarzelend zullen zij zich losmaken van verouderde opvattingen, de fanatieke tegenwerking der door hen ‘onmisbaar’ geachte leiders zal hun aktieve aanpassing aan de nieuwe omstandigheden langen tijd belemmeren. Deze zullen trachten elke beweging die zij niet kunnen tegenhouden, te doen verloopen in het doode spoor der ‘onderhandelingen’ tusschen arbeiders en

ondernemers van afzonderlijke industrieën, inplaats van haar te leiden op de wijde banen van den klassenstrijd tegen het imperialisme. Het verloop der April-staking (1917) in de Berlijnsche munitie-fabrieken bewijst hoe gemakkelijk een dergelijke toeleg nog gelukt. Slechts waar de georganiseerden de noodige revolutionaire energie bezitten om tegen de vakvereenigings-bureaukratie den strijd voort te zetten, waar zij uit hun eigen midden nieuwe leiders voortbrengen, gelijk b.v. de munitiewerkers aan de Clyde dit deden, slechts daar zal hun eerste élan sterk genoeg zijn om niet telkens weer gebroken te worden door het optreden der burgerlijk-nationalistisch gezinde vakvereenigings-bureaukratie.

Zoo zullen de, hetzij ongeorganiseerde hetzij revolutionair-georganiseerde arbeiders de weifeling der modern-georganiseerde telkens door hun voorbeeld moeten overwinnen. Zij alleen kunnen, in vulkanische uitbarstingen, de nieuwe strijdvormen doorzetten die het imperialisme noodig maakt. Inplaats van het droombeeld eener staking, vastgesteld in onderling overleg tusschen de leidende bureaukraten van partij en vakbeweging, eener staking waarvoor deze enkel de ‘verantwoordelijkheid’ op zich durven nemen zoo haar succes zeker is, stellen de massa's de spontane daad van duizenden, uit elementairen drang geboren en op eigen verantwoordelijkheid aanvaard. Hun daad zal bij tallooze geschoolde, georganiseerde arbeiders, wier levensstandaard en ideologie zich slechts weinig van die der ongeorganiseerde massa onderscheidt, een onbedwingbare neiging tot navolging, een zegevierende gemoedsbeweging van daadwerkelijke solidariteit opwekken. Zij zullen tegen de smeekbeden, vermaningen en bedreigingen hunner leiders in, zich met hun strijdende makkers vereenigen. Zoo ging het, zij het op kleine schaal, in de Amsterdamsche Juli-staking (1917), zoo zal het telkens gaan in de massa-bewegingen der eerstvolgende jaren. Deze zullen tot stand komen *ondanks* de tegenwerking der reformistisch-nationalistische arbeiderspartijen en vakbonden, d.w.z. hunner leidende organen, *onder aanmoediging en met den steun* der internationalistisch-revolutionaire organisaties, *maar door het initiatief der massa's zelven*.

B. *De rol van leiding en persoonlijkheid in de massa-aktie.*

Volgens de burgerlijke sociaal-psychologen overwegen in de menigte altijd wreede en misdadige neigingen. Zoowel de zedelijke krachten als de verstan delijke vermogens verzwakken in den mensch, zoodra hij zich met anderen verbindt tot eene kollektieve eenheid; de onstuimige gemoedsbeweging die hem in gemeenschap aangrijpt, overstemt geweten en rede en doet hem daden begaan, waarvan hij tot bezinning gekomen, gruwt. In den regel spelen boosdoeners en misdadigers bij volksbewegingen, onlusten en oproeren de hoofdrol, zij nemen de leiding en sleepen ook de ‘goeden’, dat zijn volgens den

italiaanschen sociaal-psycholoog Sighele ‘zij, die tot kalmte aansporen’ mede. Deze laatsten zijn altijd in de minderheid en hebben bovendien de omstandigheid tegen, dat ‘goedheid een meer passieve eigenschap dan boosheid’ is; zij staken al spoedig hun machtelooze pogingen en laten aan de woestheid, de plunderzucht en moordlust der menigte den vrijen loop.

Deze typisch-kleinburgerlijke opvatting, die op zoo naïeve wijze rust als de eerste burgerplicht verheerlijkt, stelt het voor als zouden in de menigte onherroepelijk anti-sociale aandriften zegevieren. De historische ervaring leert echter iets anders, zij leert dat menigten vaak hebben uitgeblonken door heerlijke offervaardigheid, onzelfzuchtige geestdrift voor algemeene doeleinden en idealen, heldhaftigen moed. Dat de opstandige menigte vaak bewijzen geeft van opmerkelijke eerlijkheid, zijn alle schrijvers over massa-psychologie genoodzaakt te erkennen. ‘De ergste schurken’, aldus b.v. Le Bon, ‘verwerven door het bloote feit van zich tot een menigte te vereenigen, somtijds beginselen van uiterst strenge zedelijkheid.’

De burgerlijke sociaal-psychologie, die niet kan loochenen, hoe menigten zich in menig opzicht hoog boven het zedelijke peil der enkelingen waaruit zij bestaan verheffen, en die niet wil of kan inzien, dat het de *revolutionaire gezindheid* is, welke dit wonder in hen volbrengt door den stremmenden invloed op te heffen van klein-persoonlijke gevoelens, van zorg voor het eigen individu, is genoodzaakt de exaltatie der sociale aandriften in de menigte door een andere faktor te verklaren. Als zulk een faktor beschouwt zij den suggestieven invloed der leiders. Voor haar is de massa niets dan een klomp weeke klei, waarin de wil der leiders bepaalde stemmingen en impulsies opwekt. Al naar den aard der op hen uitgeoefende suggestie zullen menigten overgaan tot daden van beestachtige wreedheid of van bewonderenswaardig, ofschoon slechts halfbewust heroïsme. Op den leider, op de richting van zijn wil komt dus alles aan.

Deze ‘verklaring’, die in haar dwaze eenzijdigheid elken bepalenden invloed der historische en sociale omstandigheden op het handelen van de massa buiten spel laat en in haar slechts een willooze kudde ziet, door vreemde machten her- en derwaarts gedreven, verlaagt de groote massa-akties, die de dramatische hoogtepunten der historische ontwikkeling vormen, tot toevallige gevolgen van het optreden van bepaalde enkelingen; zij loochent hun inwendige noodzakelijkheid.

Wij ontkennen geenszins dat de menschen zooals zij van nature ongelijk zijn in verstandelijke en zedelijke vermogens, dit ook zijn in wilskrachtigen aanleg. De buitengewone hoogtegraad van energie, waarop sommige naturen gespannen zijn - en niet minder de bijzondere aard van deze energie, - is wel niet de eenige, maar toch de voornaamste eigenschap die hen voorbeschikt om als leiders der massa op te treden. Om hun wil heen kristaliseeren zich haar opvattingen, stemmingen en begeerten; de onwrikbaarheid hunner over-

tuiging, waarvoor zij bereid zijn alles te offeren, geeft aan hun woorden en aan heel hun optreden suggestieve kracht.

De massa had altijd leiders en zal ze altijd hebben, want elke groep menschen, groot of klein, stelt zich instinktief onder het gezag van een harer leden, zij rangschikt zich om een middenpunt. Maar de burgerlijke sociaal-psychologen hebben de verhouding tusschen massa en leider hoogst oppervlakkig en eenzijdig opgevat. In werkelijkheid berust de invloed, de suggestieve kracht der leiders, op de overeenstemming van hun eigen wil en aspiraties met die der massa: zij dringen aan deze geen vreemde doeleinden op, maar doen haar hare eigen doeleinden beseffen.

Het is een axioma der psychiatrie, dat geen enkele suggestieve macht onbegrensd is, maar integendeel elke beperkt wordt door de organische gesteldheid van het subjekt, dat haar ondergaat. Zoo ook vindt de invloed der leiders zijn grenzen in de organische gesteldheid der massa, in haar bewuste en onderbewuste gedachten en gevoelens, in haar gewoonten en de richting van haar wil. Voorwaarde voor het leiderschap is overeenstemming van des leiders wil met de geestelijk-zedelijke oriëntatie der massa. Zooals de kracht van zijn woord en van zijn voorbeeld het begeeren der massa intenser maakt, haar willen voedt en tot daden aandrijft, zoo werkt de psyche der massa op haar beurt weer in op hem. De verhouding tusschen leider en massa is er niet eene van eenzijdige, maar van wederzijdsche afhankelijkheid en voortdurende wisselwerking. Een leider kan, steunend op het prestige zijner persoonlijkheid, op het vertrouwen en de liefde waarmee de massa tot hem opziet, d.w.z. op het feit dat hij vele malen voordien haar aspiraties belichaamd en uitgedrukt heeft, tot op zekere hoogte haar geestelijke oriëntatie beïnvloeden. Maar hij kan dit slechts *tot op zekere hoogte*, geholpen door de omstandigheden en nimmer onbeperkt. De geschiedenis, ook die der arbeidersbeweging, is vol voorbeelden van leiders die hun macht verloren, omdat in het verloop der ontwikkeling de aspiraties der massa's veranderden en zij niet plastisch genoeg meer waren om die verandering mee te maken.

Het prestige en de macht van de groote leiders der massa berusten doorgaans op hun intuïtief besef van de stemmingen, de gezindheid en de wilsrichting der breede middenpartij in de beweging, en op hun vermogen daaraan uiting te geven. Daarom keeren zij zich altijd tegen de uiterste elementen van hun groep, hetzij kerkgenootschap, partij of sekte, ter rechter als ter linker zijde. Leiders van massa's zijn in den regel slechts zij, die de *algemeene* aspiraties, de aspiraties der groote meerderheid hunner ‘volgelingen’ belichamen.

Echter, er bestaat nog een ander leiderschap, meer van de toekomst dan van het heden, meer berustend op gelijkheid van 's leiders wil en gezindheid met de beginnende en potentieele, dan met de vol-uitgegroeide en aktueele wil en gezindheid der massa's. Leiders van deze soort dragen de toekomst in

zich. Aanvankelijk staat hun woord en daad in scherpe oppositie tot wat de massa begeert en bewondert; slechts een uitgelezen voorhoede van vrije, koene geesten en dappere, wilskrachtige karakters volgt onmiddellijk hun spoor. Een leider van het eerste type was Bebel, een van het tweede is Karl Liebknecht.

Natuurlijk is het evenwicht tusschen massa en leider nooit absoluut: leiders blijven altijd òf min of meer ten *achter* bij de aspiraties en opvattingen van een bepaalde groep, òf wel zij verheffen zich, in politiek inzicht en in politieke moraliteit, *boven* de door een dergelijke groep bereikte doorsnee. Blijven zij achter, dan trekken zij de massa in den regel mee omlaag, gelijk b.v. vele politieke en ekonomische leiders der tweede Internationale dit gedaan hebben. Zelven zonder klaar begrip van de imperialistische ontwikkeling en van de nieuwe doeleinden die de beweging zich moest stellen, verstrikt in de overschatting van het parlementarisme, die bij hen den vorm aannam van overschatting hunner eigen parlementaire werkzaamheid, door haar aan hun eigene bourgeoisie met duizend banden verbonden, opgevoed in verachting voor ieder massaal verzet, in tegenzin tot iedere ongereglementeerde volksbeweging, waren zij niet in staat om in de groote krisis van Juli-Augustus 1914 de socialistische voorhoede der arbeidersklasse door woord en voorbeeld van onzekerheid en twijfel te verlossen en haar met een ruk te oriënteeren naar massaal protest en massaal verzet. En de massa's zelven, tengevolge der bijzondere omstandigheden waaronder de strijd in het tijdperk der wettelijkheid had plaats gevonden, veel meer dan in zelfstandig handelen in passief afwachten opgevoed, bezaten de kracht niet en konden die niet bezitten, om zonder hun leiders of tegen hun leiders in, tot verzet over te gaan. Zij voelden zich door het wachtwoord hunner leiders ontheven van de, waarlijk heroïschen moed eischende taak, om tegen den stroom van het nationalisme op te roeien. En ook waar zij niet in de algemeene roes werden meegesleept, berustten zij soms morrend, soms verbijsterd in het sluiten van den godsvrede met de bourgeoisie, in de opheffing der internationale solidariteit, in een algemeen optreden van partijen vakorganisatie, dat de beste tradities, doelstellingen en idealen van het strijdende socialisme in het gezicht sloeg.[1)] Zoo heeft ook de opvoeding der massa's tot het afwerpen der verantwoordelijkheid op de leiders, die de vervalperiode van het tijdperk der wettelijkheid kenmerkte, aanmerkelijk tot de ineenstorting der Internationale bijgedragen.

1) Een afgevaardigde uit zuid-Duitschland ter konferentie van Zimmerwald, verzekerde ons dat de arbeiders in zijn woonplaats na de oorlogsverklaring slechts hadden gewacht op het parool der leiders om de straat op te gaan. Toen het wachtwoord kwam: ‘schaart u om de regeering ter verdediging van het vaderland’, was hun eerste woord: ‘onze leiders hebben ons verraden’. Maar daarbij bleef het. De massa had waarschijnlijk op tal van plaatsen een zuiverder intuïtie en meer revolutionair gevoel dan de leiders, maar haar ontbrak ten eene male het initiatief en de energie om tegenover hen door te zetten en haar wil was wankelend, haar intuïtie zwak.

Bij de verhouding van voortdurende wisselwerking en van wederzijdsche beïnvloeding die tusschen leiders en massa bestaat, kan het initiatief tot een nieuwe marschroute zeer goed van deze laatste uitgaan. Historische intuïtie, sociale aandriften en ideale aspiraties kunnen de massa in staat stellen om, de suggestieve werkingen van woord en voorbeeld der leiders weerstaande, uit zich zelve nieuwe banen te betreden en de leiders te dwingen hetzij haar hierop te volgen hetzij van hun leiderschap afstand te doen. Bij de behandeling der engelsche massa-stakingen in het tijdvak vóór den wereldoorlog hebben wij gezien dat zelfs politiek en sociaal nog weinig rijpe arbeidersmassa's hiertoe in staat zijn wanneer de omstandigheden meehelpen, dat wil zeggen wanneer het verderfelijke van de taktiek die de leiders willen bestendigen, zich onweerstaanbaar opdringt. Ook hier is de nood de groote leermeesteresse. Hierop niet het minst berust de verwachting der revolutionairen, dat de gevolgen van den wereldoorlog zullen leiden tot een snellen en beslisten omkeer der taktiek.

Vaak is het in de arbeidersbeweging voorgekomen, dat massa's een strijd volhielden schijnbaar zonder leiders, wanneer de machtsorganen der heerschende klasse deze gevangen namen of deporteerden. Echter, slechts in schijn streed de massa in dergelijke gevallen zonder leiders verder; in werkelijkheid stond de zaak zoo, dat uit haar midden onmiddellijk nieuwe persoonlijkheden opkwamen, waarom heen haar aspiraties zich kristaliseerden. Juist in dit vermogen, het vermogen plotseling nieuwe leiders uit haar schoot omhoog te tillen, openbaart zich de revolutionaire en moreele energie der massa, de kracht van haar eigen psychische werkzaamheid, de graad van haar zelfvertrouwen en initiatief. Ook in de massa der toekomst zullen deze eigenschappen zich niet hierin openbaren, dat zij strijdt zonder leiders, - een leiderlooze massa is een vormelooze massa - maar zij zullen bewerken, dat uit haar schoot voortdurend wilskrachtige, energieke, klaarziende, geestdriftig overtuigde persoonlijkheden oprijzen, nameloozen en onbekenden, waarin haar beste, diepste en meest intuïtieve *ik* zich belichaamt. Groote revolutionaire volksbewegingen hebben altijd zulke persoonlijkheden voortgebracht. En hoe hooger het algemeene intellektueele en moreele peil van de massa stijgt, des te hooger zullen ook de figuren staan, die haar wezen inkarneeren en des te meer dergelijke figuren zal zij voortbrengen. Het ideaal is een massa die aldoor meer leiders voortbrengt waarin haar hoogste willen zich in den hoogsten graad openbaart.

Niet altijd hielden strijdende massa's in onze eigen dagen vol, wanneer het geweld van de heerschende klassen hun de leiders ontnam, in wie hun strijd-ideaal zich belichaamde. Vaak raakten zij in verwarring, gaven den moed op, verloren den samenhang, kortom zij werden gedesorganiseerd. Dit kon geschieden, doordat het vermogen om onmiddellijk nieuwe leiders voort te brengen bij de massa ontbrak. Desorganisatie veroorzaken in de rijen der strijdende arbeiders is altijd het hoofddoel, dat de heerschende klasse door middel van

haar georganiseerd geweld nastreeft. Maar of zij het bereikt hangt in hooge mate van de gesteldheid der massa af. Hoe rijker deze is aan persoonlijkheden, geschikt om de geestelijke funkties van het leiderschap te vervullen, hoe meer zij in haar geheel, man voor man en vrouw voor vrouw, tot de persoonlijkheden die als 't ware haar geestelijke toppen zijn nadert, hoe geringer de kans wordt voor de heerschers om, door deze van haar leiders te berooven, de akties der massa te ontwrichten. Pas wanneer de massa het ideaal nabij komt, dat al haar leden latent het leiderschap in zich zelven dragen, is elke dusdanige poging veroordeeld te falen. Gemeenschappelijke zelfopvoeding van alle deelen der massa, van alle enkelingen dus, tot zelfstandig oordeelen, zelfstandig willen, handelen op eigen verantwoordelijkheid, is een noodzakelijke voorwaarde tot de zegepraal der revolutionair-socialistische beweging. In dezen zin behoort het fiere antwoord der I.W.W.-mannen van Seattle bij hun aankomst te Everett[1)], op de vraag van het hoofd der politiemacht 'wie zijn uw leiders?', 'wij zijn allen leiders', door elk revolutionair socialist in zijn diepe beteekenis te worden doordacht en begrepen.

De massa die zich 'kudde' voelt, de onzelfstandige massa, ziet hunkerend uit naar het 'wachtwoord' der leiders en volgt dit, ook zoo het in strijd is met haar eigen min of meer bewuste en krachtige willingen en intuïties. De massa die het latente leiderschap in zich draagt, de zelfstandige massa, is stuk voor stuk bereid zelve een wachtwoord uit te geven en een initiatief te nemen, zoo haar leiders haar mochten oproepen, anders te handelen dan zij voor goed houdt of haar in het geheel niet tot handelen oproepen. Zij kiest uit haar eigen midden nieuwe leiders, die haar voorgaan op de banen waartoe eigen wil, eigen inzicht haar roepen. In dezen zin heeft een massa altijd de leiders die zij verdient.

De groote sociaal-psychologische taak van het revolutionaire socialisme bestaat in het opvoeden der gansche massa tot bewust-denkende en willende, op eigen verantwoordelijkheid handelende persoonlijkheden. De vraag of het revolutionaire socialisme deze taak zal kunnen vervullen vloeit ineen met de vraag of de arbeidersklasse, gesteund door bepaalde ekonomisch-sociale faktoren, zich zelve zal kunnen opvoeden tot al hooger geestelijken, zedelijken en politieken staat. Is dit onmogelijk, dan is de zegepraal van het socialisme eveneens onmogelijk. Immers een onzelfstandige menigte, enkel in beweging gebracht door elementaire hartstochten en impulsies, gedreven door ongebreidelde begeerlijkheid alleen, zal wel uit ellende tot massaal verzet komen, maar zij zal den georganiseerden weerstand van het kapitaal niet kunnen breken, nog minder zal zij uit kracht van een eigen hooger levensbeginsel: liefde voor alle ontrechten en voor de geheele menschheid, de socialistische maatschappij-orde kunnen grondvesten.

1) Zie Hoofdstuk IV, bl. 367.

Het revolutionaire marxisme vertrouwt, dat de arbeidende massa's zich zelven al strijdend zullen opvoeden tot de zelfstandigheid van denken, de ruimte van doorzicht, de grootheid van medegevoel, de offervaardigheid en standvastigheid die even onmisbaar zijn voor de vestiging der socialistische gemeenschap als verregaande koncentratie der bedrijven en een hooge trap der techniek. Het vertrouwt hierop omdat het gelooft in de *opvoedende werkingen van de proletarische revolutie*, het tijdperk, waarin de eindstrijd tusschen de imperialistische klasse en de arbeidende massa's volstreden wordt. De methoden, die de massa in dezen eindstrijd zal moeten gebruiken, zijn zooals wij zagen zoozeer verschillend van die der burgelijke omwenteling, dat geen vergelijking der ‘menigte’ in deze laatste met de strijdende proletarische massa mogelijk is. Haast alle sociaal-demokratische schrijvers van het tijdperk dat achter ons ligt zijn, wat hun oordeel over wezen en optreden der massa's in de proletarische revolutie aangaat, nog sterk beïnvloed door het beeld der menigte in de burgerlijke. Haast alle verbinden aan de konceptie van massale akties de voorstelling van opgewonden, doldriftige scharen, opgezweept door hartstochtelijke volksmenners, van rumoerige straat-onlusten, physieke botsingen met de verdedigers der oude orde en stroomen vergoten bloed. ‘Het is bijna belachelijk,’ schrijft de amerikaansche revolutionaire socialist Austin Lewis in de ‘Internationalist’, van 7 April 1917, ‘hoe weinig Kautsky zich massa-akties in kan denken, zonder zich de menigte voor te stellen. In zijn studie over de “Nieuwe Taktiek” spreekt hij verachtelijk over massa's, samenstroomend tot ongeorganiseerde, spontane straatdemonstraties. Hij gruwt van alles wat hem herinnert aan die rumoerige scharen, bakkeleiend met de politie, aan hun uitingen van voorbarige en ondoeltreffende revolutionaire gezindheid. Hij kan niet verder zien dan zijn eigen ervaring, in zijn jeugd immers demonstreerden kleine burgerij en lompenproletariaat gewoonlijk op deze manier.’

‘Georganiseerde massa-aktie’ merkt dezelfde schrijver iets verder in hetzelfde artikel op, ‘heeft niet tot doel onlusten of straatbetoogingen. Zij heeft niets te maken met geweld en alle argumenten, die om deze reden tegen haar gericht werden, zijn nul en van geener waarde. Massale stakings-aktie is het eenige middel, waardoor de groote massa der ongeschoolden en ongeorganiseerden aan de beweging deelnemen kan.’

Zooals men, denkend aan de massa-aktie der toekomst, de voorstelling moet loslaten van lichamelijk-samenhangende, in wilde gemoedsbeweging verkeerende menigten, zoo moet men, denkend aan de leiding, ook de voorstelling overboord gooien van den vroegeren volksmenner, die, aan het hoofd van opgewonden scharen door zijn woord en voorbeeld aangevuurd, optrekt naar een vesting, een paleis of een gevangenis, om de oude machthebbers met geweld te verjagen en hun slachtoffers te bevrijden.

De massa-akties der toekomst zullen zich in de eerste plaats richten niet

tegen de vorsten en zelfs niet tegen de regeeringen, maar tegen de onpersoonlijke, alom tegenwoordige macht van het georganiseerde grootkapitaal, dat vorsten en regeeringen beheerscht. Zij zullen in hoofdzaak den vorm aannemen van geweldige massale stakingen, ver over de grenzen der enkele staten heen.

Straatbetoogingen van lichamelijk-samenhangende menigten zullen slechts een bijkomstige faktor vormen - hoe belangrijk voor het overige ook - der massa-akties van het revolutionair-proletarische tijdperk. Het eigenlijke, het diepste wezen dier akties zal de *arbeidsweigering* zijn. En hieruit volgt het groote verschil tusschen hen en alle vroegere akties der ‘menigte’. Deze waren ten einde, zoodra zij uit elkander ging. De akties van de bewuste arbeidersmassa's in den strijd tegen het imperialisme daarentegen duren voort, ook wanneer de enkelingen die deze massa's vormen lichamelijk van elkaar zijn gescheiden.

Ja, deze akties kunnen worden volbracht door massa's, die slechts nu en dan of bijna in het geheel niet lichamelijk bijeen zijn. Natuurlijk eischt dit een zeer hoogen graad van geestelijke eenheid. Ieder lichamelijk samenzijn ontberen kan geen enkele strijdende gemeenschap. Dit samenzijn is voor haar leden het bad van geestdrift, dat hun geloofskracht vernieuwt, hun energie versterkt, hen in staat stelt, ondanks vervolgingen, lijden en smarten te volharden. Maar hoe dieper de persoonlijke overtuiging van iederen enkeling geworteld is, hoe grooter zijn geestelijk-zedelijke zelfstandigheid, des te minder zal hij verzwakken in de uren en dagen, liggend tusschen de heerlijke bemoediging van elk samenzijn, des te meer zal hij kracht tot volhouden mede uit eigen gemoed putten. En deze kracht zal voor elken strijder in de zware, langdurige worstelingen der toekomst noodzakelijk zijn.

Uit dit alles volgt dat ook de funkties der leiding in de proletarische revolutie een groote verandering zullen ondergaan. Evenmin als in den huidigen oorlog de bevelhebbers langer in direkt lichamelijk kontakt met hun troepen staan en hen door persoonlijke suggestie kunnen meesleepen, zooals de groote veldheeren van vroeger tijdperken deden, evenmin zullen in de proletarische revolutie de leiders door lichamelijke suggestie geregeld op de massa's kunnen inwerken. Zoowel de vormen als de afmetingen van den strijd maken dit onmogelijk.

In dien zin zal de persoonlijke invloed der leiders zeker geringer worden vergeleken bij dien in vroegere revolutionaire tijdperken, de enkelingen die de massa vormen zullen bewuster en zelfstandiger handelen.

Dit beteekent echter niet, dat de groote aanvurende en opvoedende kracht van vereering en vertrouwende liefde voor de leiders verloren zal gaan. Integendeel: meer dan ooit zal de massa beseffen, dat haar groote voorgangers haar diepste aspiraties belichamen, vuriger dan ooit zal zij in deze de sym-

bolen vereeren van haar hoogsten wil. En wel hierom, omdat in het thans begonnen tijdperk het lot der voorgangers in den regel zal zijn de opoffering hunner persoonlijkheid, het martelaarschap in dienst der revolutionaire internationalistische idee. Reeds heden zijn de namen van Liebknecht en Adler, van Trotzky en Rakofsky, van Höglund en Maclean, van Rosa Luxemburg en Clara Zetkin en van zoovele anderen, tot symbolen van standvastigen moed, van onbuigzame overtuigingskracht, van heroïsche aktiviteit in den strijd voor het kommunisme geworden. Hun voorbeeld, hun daden en hun martelaarschap doen in de massa het religieuze geloof in zichzelve herleven, het geloof in haar vermogen de broederlijke samenleving te grondvesten en aan haar plicht, deze taak met opoffering van alles te vervullen. In het vervaltijdperk voor den wereldoorlog verzwakte dit geloof; na de ineenstorting der Internationale in Augustus 1914 scheen het in de massa's ten onder gegaan. Vandaar hun verdooving, hun apathie. Thans wordt het teruggewonnen door de offerdaden van alle enkelingen en groepen, die als vaandeldragers der nieuwe revolutionair-socialistische beweging optreden.

C. *Massa-aktie en daadwerkelijk geweld.*

Elke revolutionaire massa-aktie bedient zich in momenten van beslissende worsteling tegen de heerschende machten van rechtstreeksch, daadwerkelijk geweld. Nog nimmer werd een groote botsing tusschen strijdende klassen beslist door enkel moreele middelen, al berustte de overwinning in laatste instantie altijd op faktoren van moreelen aard. Geen heerschende klasse deed ooit afstand van de politieke en de ekonomische macht, anders dan gedwongen; nimmer zakte zij van zelf in elkander; nimmer ook ging zij voor de organisatorische, geestelijke en zedelijke meerderwaardigheid van de opkomende klassen uit den weg, eer tegen deze haar kracht in een laatste proef te hebben gemeten. Een dergelijke krachtproef impliceert onvermijdelijk geweld. De zucht tot zelfbehoud, - dat is tot het behoud der ekonomische en politieke macht, die voor een ondergaande klasse alle heerlijkheid des levens uitmaakt, - leeft in haar bij alle verval even goed voort als de levenswil in een ziek en versleten organisme, en de opkomende klasse moge het historische en moreele recht nog zoo volkomen aan haar zijde hebben, zij kan dat recht slechts realiseeren door de geweldmiddelen, waarover haar tegenstander nog beschikt, te vernietigen of ze aan zijn handen te ontwringen. Het geweld der oude heerschers richt een laatste muur vóór de nieuwe maatschappij-orde op, die de nieuwe klasse wil verwezenlijken. Zij kan die muur niet wegruimen zonder zelve geweld, in welken vorm dan ook, te gebruiken.

Zoolang de maatschappelijke ontwikkeling plaats vindt als ontwikkeling van klasse-tegenstellingen, is en blijft het geweld de kracht, waardoor de nieuwe

vormen van samenleving de harde schaal van het versteende verleden stuk stooten. Daardoor pas worden zij van ideaal, hoop en verwachting tot werkelijkheid, ook al gaat bij deze gedaantewisseling iets te loor van den hemelschen glans, die ze in de idee omstraalde. Het geweld als faktor van maatschappelijke ontwikkeling zal waarschijnlijk kunnen verdwijnen, wanneer de klassetegenstellingen niet langer het maatschappelijke geschieden zullen beheerschen, maar zeker niet daarvóór.

In alle vroegere revolutionaire massa-akties nam, zooals wij zagen, het geweld den vorm aan van wapengeweld. Maar ook zagen wij dat nimmer de overmacht der wapenen op zich zelf een beslissende faktor was; integendeel besliste altijd *het totaal der organisatorische en geestelijke machtsmiddelen, waarover de strijdende klassen beschikten*. De opstanden der demokratische klassen in Duitschland b.v. in het eerste tijdvak der Hervorming mislukten niet zoozeer door overmachtige bewapening der ridders en vorsten, dan wel door hun veel hechteren samenhang en het doelmatiger gebruik, dat zij van hun machtsmiddelen maakten.

In de vroeg-burgerlijke revoluties: de stedelijke bewegingen in Vlaanderen, den opstand der noordelijke Nederlanden tegen Spanje, en de engelsche omwenteling van 1643, nam het gewapende konflikt tusschen absolutistische en burgerlijke klassen doorgaans den vorm aan van een strijd tusschen twee geregelde militaire machten: leger streed tegen leger, vloot tegen vloot. Het wapengeweld besliste, maar niet het wapengeweld alléén. De geestelijk-moreele faktoren, die in alle klasse-worstelingen de strijders bezielen, namen nieuwe vormen aan en bedreigden den vijand meer en meer uit eigen kracht. De rol van het 'moreele geweld' als revolutionair element nam steeds toe. Ten deele was hiervan oorzaak de vermenigvuldiging en de snelle verbreiding van nieuwe politieke en religieuze ideeën door de drukpers, ten deele de toenemende dichtheid en koncentratie der bevolking, en haar hiermee samenhangende groeiende deelneming aan het politieke leven. De 'moreele geweldmiddelen': pers, vergaderingen, petitie, vreedzame betooging, spelen in het geheele tijdvak der burgerlijke revolutie een gewichtige rol. In de groote fransche omwenteling kulmineerden al deze middelen in den strijd niet van twee tegengestelde legermachten, maar in dien van volk tegen beroepsleger: het geweld nam in hoofdzaak den vorm aan van den gewapenden opstand. Nog minder dan in den burgeroorlog der engelsche revolutie, was de overwinning der opstandelingen op de geregelde legers een overwinning van meerwaardig op minderwaardig wapengeweld. In handen van het volk werden de wapenen vooral tot een middel om de gezindheid der soldaten te beproeven en aan hun revolutionaire stemming gelegenheid te geven, zich in daden te uiten. Zijn gewelddadig optreden droeg in hoofdzaak een *agitatorisch* karakter. De heldendood der jongelingen en mannen op de barrikade wordt tot de lichtende daad,

die méér dan wat anders ook, méér dan smeekbeden, aanmaningen en kreten, de soldaten in 't hart grijpt, ze vervult met walging over het beulswerk dat zij verrichten, kortom die den psychischen schok teweegbrengt, noodig om het netwerk der discipline te verscheuren. Faalt de gewapende opstand hierin, dan is hij verloren: de soldaten worden door het verweer der opstandelingen en door de verliezen die zij lijden, tot het uiterste geprikkeld, de strijd wordt fel en bloedig en de revolutionairen delven geregeld het onderspit: geen psychische kracht, geen moed, geestdrift en zelfopoffering kan hun minderheid in bewapening, ammunitie, geschut en organisatie goed maken. Des te minder kan dit, doordat altijd slechts een betrekkelijk klein deel der arbeidersklasse aktief aan den gewapenden opstand deelneemt. Ook het *aantal* werkt, blijft het leger intakt, daarom op den duur in het voordeel der machthebbers: terwijl de krachten der revolutie onophoudelijk slinken, kunnen zij voortdurend nieuwe troepen aanvoeren.

In tegenstelling tot de revolutionaire massale staking, die zich vaak over het geheele land uitstrekt, is het barrikade- en straatgevecht doorgaans lokaal. Zijn eigenlijk terrein is de hoofdstad, het centrum der regeerings-machinerie. De zegepraal van den opstand in de hoofdstad is vaak voldoende om, gelijk de gebeurtenissen van 1848 te Parijs, Berlijn en Weenen en niet minder die van Maart 1917 te Petrograd bewijzen, het oude stelsel ten val te brengen. De kans dat het niet weder opstaat is natuurlijk te grooter, naarmate het land zich minder bepaalt tot passief afwachten, meer aktief deelneemt aan de worstelingen, die feitelijk door den val der centrale regeering pas worden ingeluid.

In de laat-burgerlijke revolutie van '48 speelt het proletariaat als klasse nog geen zelfstandige rol. De industrieele ontwikkeling is nog niet ver genoeg gevorderd, de kapitaal-koncentratie nog te gering, om de massa's den overgang der produktiemiddelen in gemeenschappelijk bezit als eenigen uitweg uit de kapitalistische hel te doen beseffen. Eveneens belet de onrijpe graad der technische en sociale ontwikkeling nog aan het proletariaat het gebruik van zijn specifiek klassestrijdmiddel, de massale staking. Te zamen met de andere demokratische stedelijke klassen neemt het deel aan den gewapenden opstand, het oude ‘neutrale’ of kleinburgerlijke geweldmiddel, sedert de dagen der groote fransche omwenteling met den stralenkrans van revolutionaire heerlijkheid omgeven.

Alleen in Engeland, het pioniersland der moderne industrieele kapitalistische ontwikkeling, het eerste land waarin een massaal proletariaat ontstaat en zich verzelfstandigt, wordt reeds vóór het midden der 19de eeuw de zuiver-proletarische vorm van het klassegeweld theoretisch doordacht en althans éénmaal in praktijk gebracht. De massa-staking in 1842 is een voorbode van latere

worstelingen, van strijdvormen die op oneindig grootere schaal toegepast zullen worden, wanneer het proletariaat zich als klasse konstitueert en tot besef van de kracht ontwaakt, waarmee zijn rol in het produktieproces hem begaaft. Maar het denkbeeld van de verovering der politieke macht door het stembiljet doorkruist weldra dit ontwakende besef; in de plaats van het geloof aan de vernietigende en tevens scheppende kracht der massale staking komt het vertrouwen in de onweerstaanbaarheid der indirekte en parlementaire aktie. Een korten tijd vergeet het proletariaat de lessen der historie, de onvermijdelijkheid van daadwerkelijk geweld als toetsings- en beslissingsmiddel, zijn leiders wiegen het in den droom eener vreedzame herschepping van de kapitalistische maatschappij in de socialistische. De apotheose der wettelijkheid, de kultus der organisatie om haar zelfs wil komen op.

Maar de schelle flitsen der imperialistische werkelijkheid schieten telkens door den wazigen droom eener vreedzame evolutie heen, de feiten dwingen het proletariaat om zich op zijn uiterste middelen van verweer en aanval te bezinnen. De idee der massale revolutionaire staking breekt zich in velerlei vormen baan en haar tastende praktijk experimenteert in België, in Frankrijk, in Italië, in Nederland. Dan openbaart plotseling de russische revolutie van 1905 de alzijdige kracht der massale staking, haar dwingende revolutionaire kracht en tevens haar rustigen, majestueuzen luister. Van Januari tot Oktober groeit de stakingsbeweging, zij neemt telkens wisselende vormen aan, om in de Oktober-dagen haar uiterste mogelijkheden te ontplooien. Zij verzwakt haar tegenstander, verschrikt hem, dringt hem achteruit, maar werpt hem nog niet ter aarde. Daarna vermindert haar kracht, zij tracht zich te verbinden met den gewapenden opstand, dezen als een wig te drijven in de reten en scheuren, welke haar dreunende slagen in de muren der absolutistische dwangburcht sloegen. Allengs treedt zij op den achtergrond, om aan den opstand het veld over te laten, het schijnt als is deze toch weer het laatste, beslissende middel. Wanneer hij faalt, is ook de rol der staking ten einde.

In de russische revolutie neemt de massale staking als geweldmiddel van het proletariaat in driedubbel opzicht de funkties over, die in de burgerlijke omwentelingen toevielen aan den gewapenden opstand. Zij brengt de verbinding tot stand tusschen de verschillende groepen der arbeidersklasse, evenals tusschen de verschillende nationale proletariaten in het tzarenrijk. Zij slaat een band tusschen de arbeidersklasse en de intellektueelen, welke onder den aandrang der proletarische massa-beweging aan den aktieven strijd voor de omverwerping van het absolutisme willen deelnemen. Zij ontwricht het maatschappelijke leven en desorganiseert op haar hoogtepunt de staatsmachine even grondig, als een straatrevolutie dit ooit vermocht. Zij schokt de hechtheid van het leger, ondermijnt de tucht, roept in het verstompte soldaten-gemoed menschelijk gevoel en politiek bewustzijn wakker. Bijna een vol jaar,

van den bloedigen Zondag in Januari af tot aan den December-opstand, staat aan de revolutionaire stakingsbeweging ter beschikking om het werk te volbrengen, dat de gewapende opstand in enkele dagen verrichten moest.

De russische revolutie van 1905 leverde het bewijs dat de massale stakingsbeweging, wanneer zij zich voluit ontplooit, haast alle funkties kan overnemen die vroeger aan den barrikaden-strijd toevielen. Maar ééne vraag liet zij onbeantwoord, de vraag of zij even goed als het straatgevecht in het leger den moreelen schok kan teweegbrengen, die, zich voortplantend door zijn rijen, aan een zinkend regiem zijn laatste steunselen ontneemt.

De massale revolutionaire stakingsbeweging is het groote geweld- of dwangmiddel der proletarische klasse tegen den staat, zooals de zuiver-ekonomische staking het geweld- of dwangmiddel van bepaalde proletarische groepen tegen den enkelen ondernemer of de ondernemersgroep is. Maar terwijl de druk der ekonomische vakstaking zich aanvankelijk beperkt tot de sfeer van het partikuliere leven en pas door de ontwikkeling van het kapitalisme een algemeen politiek karakter verkrijgt, richt de revolutionair-politieke massastaking haar angel onmiddellijk bewust tegen de gansche kapitalistische klasse en dier orgaan den staat. Door haar uitbreiding, door het stopzetten van verkeer en vervoer, van post en telegraaf, van mijnen en fabrieken, van licht- en watervoorziening, kortom van alle bedrijven, voor het maatschappelijke en staatkundige leven van vitale beteekenis, door haar vastberaden overschrijden van de grenzen der wettelijkheid zoodra deze in konflikt komen met haar doeleinden, krijgt zij ongetwijfeld het karakter van daadwerkelijk geweld, dat het wapengeweld van vroegere revolutionaire tijdperken vervangt. Het is dus niet de vraag, of het proletariaat zonder geweld kan overwinnen, want de staking *is* een middel tot geweld, maar of het daarnaast nog andere middelen, in casu het *gewapende* geweld noodig heeft.

Door de revolutionaire stakingsbeweging zal het proletariaat pogen de ekonomische en de politieke macht der kapitalistische klasse te breken, de bank en de regeering ten val te brengen, om dan door middel van zijn eigen organen produktie, verkeer en administratie te reorganiseeren in het belang der algemeenheid. De heerschende klasse van haar kant, zal trachten dit streven met geweld te beletten zooals zij ook thans de voortzetting en uitbreiding van alle min of meer revolutionaire stakingen beletten wil. Door militair vertoon, door bezetting van spoorwegstations, bruggen, dokken, fabrieken, elektrische centralen, enz. poogt zij de stakers te terroriseeren en eventueele onderkruipers te beschermen. Onder schijn van de ‘vrijheid van arbeid’ te handhaven, is haar doel het neerslaan der staking door de terreur. Tevens tracht zij deze te desorganiseeren door de arbeiders te berooven van hun plaatselijke en algemeene leiders; huiszoekingen, arrestaties en vervolgingen zijn hiertoe het middel. Zij beveelt de overheid den soldaten (vaak speciaal

hiervoor gedrilde troepen, als b.v. spoorweg-brigades) om de plaatsen der stakers in te nemen in die bedrijven, wier stilstand het maatschappelijke leven het ergste ontwricht. In dezelfde richting werkt de mobilisatie der stakers, een gevaarlijke stap voor een regeering, ingeval onder de massa's reeds een oproerige stemming aan 't opkomen is. De regeering gebruikt dus de militaire macht als een werktuig tot het breken van de kracht der staking, een daad die even onvermijdelijk tot konflikten tusschen leger en arbeidersmassa's voert, als eertijds de ontplooiing van den opstand dat deed tusschen leger en volk. Zooals in de burgerlijke omwenteling het revolutionaire volk poogde de discipline in het leger te ondermijnen, de soldaten murw te maken, weerzin in hen tegen wat hun bevolen werd de overhand te doen krijgen op vrees en ingeprente gehoorzaamheid, zoo, juist op dezelfde manier, willen de stakende arbeidersmassa's de soldatenmassa's aan hun zijde brengen. Slagen zij hierin dan is de strijd gewonnen. Zoodra de soldaten in massa weigeren stakers te terroriseeren, te arresteeren en neer te schieten, of de plaatsen der stakende arbeiders in te nemen, verliest een kapitalistische regeering haar laatste steunpunt en zakt zij ineen.

Maar zal een stakingsbeweging op zich zelf ooit de toetssteen kunnen zijn, waaraan de soldaten hun eigen revolutionairen wil ontdekken? Of zullen hiertoe de arbeiders in alle geval tegenover het wapengeweld van den staat ook van hun kant wapengeweld moeten stellen? Zal de gewapende opstand der massa's, de burgeroorlog, een noodzakelijke faze in de proletarische revolutie zijn, een faze waartoe de revolutionaire stakingsbeweging onvermijdelijk leidt? Van de beantwoording dezer vragen hangt meer af dan men oppervlakkig zou meenen: van haar toch hangt niet slechts de houding der revolutionair-socialistische partijen en groepen tegenover den eisch van volksbewapening af, maar ook in hooge mate de taktische, geestelijke en zedelijke orienteering van het revolutionaire socialisme. Deze orienteering zal anders zijn, naarmate met het bloedige geweld als met een faktor van min of van meer beslissend belang in den strijd der arbeidende massa's voor het socialisme rekening wordt gehouden. Want wie overtuigd is dat de proletarische zaak ten slotte enkel door bloedig geweld zal kunnen triomfeeren, is natuurlijk verplicht om alles te doen, wat dezen triomf voorbereiden en bespoedigen kan. Revolutionaire partijen en groepen, die deze overtuiging voeden, zijn daarom verplicht met al hun kracht te werken aan de wapening en oefening van het proletariaat en dit in zijn geheel te organiseeren tot een reusachtige ‘roode garde’. Zoo de gewapende strijd van het proletariaat in de komende worstelingen om de macht van wezenlijker belang zal zijn dan zijn ekonomische strijd, dan gaat ook de beteekenis van zijn militaire organisatie die van zijn industrieele te boven. En dit heeft zeer bepaalde en zeer vèrstrekkende konsekwenties.

Wij hebben de staking het geweldmiddel van het proletariaat genoemd.

Maar deze omschrijving moet ons niet blind maken voor het feit, hoezeer dit geweldmiddel in fundamenteele opzichten zich onderscheidt van wapengeweld, het beslissende middel in alle vroegere revolutionaire worstelingen. Het opstandige volk trad dan zelf op als geweldenaar: zijn eerste opstandsdaad was zich wapens te verschaffen. Zoodra het in beweging kwam, zag het zich gedwongen tot bloedvergieten, het deed een beroep op de bloedige zoowel als op de sociale instinkten, op woede en moordlust zoowel als op offervaardigheid en enthousiasme. Door zijn vrijheidsleuzen heen klonken onheilspellende kreten van wilden haat jegens koningen en rijkaards, kreten van wraak en vergelding. Hoe anders treedt het proletariaat op met zijn geweldmiddel: de massale revolutionaire staking. Het begint niet met zich te wapenen, met zich voor te bereiden tot daden van geweld tegen personen, tot bloedvergieten en wraak. Hoe algemeener de staking is, des te rustiger en vreedzamer kan zij zich ontplooien, in haar stroomt de massale kracht van het proletariaat als een breede, klare stroom uit tot zijn doel.

Door de massale staking wil de arbeidersklasse den kapitalistischen staat verlammen en ontwrichten, niet de kapitalisten als personen treffen, kwellen of dooden. Zij wil de heerschappij der bevoorrechten breken, haar vervangen door de organisatie der produktie ten bate van allen, niet door nieuwe heerschappij eener minderheid. De zegevierende volksopstand van weleer werkte, evenals de revolutionaire regeering die hij in het leven riep, met terroristische middelen: de bloedige hoofden van de vijanden des volks werden op pieken door de straten gedragen, de gevangenissen raakten vol. Vrees voor hun leven deed de harten der machtigen en grooten sidderen. De revolutionaire staking werkt niet met deze terroristische middelen, omdat zij ze niet behoeft, zij ontketent in de massa niet de hartstochten, tot bloedige uitspattingen voerend.

De arbeiders-klasse heeft in haar groote worstelingen en in de momenten van haar kortstondige zegepraal doorgaans menschelijk en edelmoedig gehandeld tegen haar vijanden; in vergelijking tot vroegere revolutionaire klassen heeft zij een bewonderenswaardige zelfbeheersching en humaniteit getoond. Zoowel de groote idee van het socialisme, dat in elk menschelijk wezen een wezensgelijke erkent en eerbiedigt, als de leer van het ekonomische determinisme, dat de persoonlijke verantwoordelijkheid der bezitters en heerschers binnen bepaalde grenzen beperkt, hebben tot deze opvoeding bijgedragen.

In het bijzonder heeft de arbeidersklasse in een aantal massale stakingen der laatste jaren vele bewijzen van menschelijkheid en van zelfbeheersching gegeven. De leiders der stakers hebben vaak geweigerd, om door ijzeren konsekwentie vrouwen en kinderen, zieken en zwakken te doen lijden, al scheen het oppervlakkig of juist ijzeren konsekwentie noodig was tot het bereiken van het doel. Zij spaarden zooveel mogelijk de niet-strijders, zij stonden vervoer toe van melk voor de kinderen, van ijs voor de ziekenhuizen, somtijds

zelfs van onmisbare levensmiddelen voor alle inwoners eener stad. Ons zijn geen gevallen bekend waarin revolutionaire groepen zich tegen zulk een betoon van menschelijkheid verzetten, een betoon dat in werkelijkheid ook geenszins aan de revolutionaire vastberadenheid waarmee de strijd gevoerd wordt afbreuk behoeft te doen. Integendeel openbaart zich daarin de intuïtie, dat het proletariaat voor het heil van allen strijdt, en uit grond van zijn socialistisch beginsel van wreedheid, dat is van het toebrengen van onnoodig leed, gruwt. Juist in de toepassing van zijn scherpste klasse-wapen, de staking, openbaart zich het duidelijkst zijn zedelijke meerderheid boven de strijdmethoden van vroegere revolutionaire klassen en niet minder boven die der heerschende klassen in het imperialisme, methoden die niet in het minst rekening houden met vrouwen, kinderen en niet-kombattanten, die uiterste barbaarschheid vereenigen met uiterste verfijning.

Met de revolutionaire staking beoogt het proletariaat niet de leden der kapitalistische klasse individueel uit te hongeren, - en naarmate het meer waarachtig socialistisch gezind is, zal het dit minder beoogen -, maar ze *sociaal*, als klasse te treffen door hun *instellingen* omver te werpen. In de Bank en de Beurs moet de bourgeoisie getroffen worden, niet in de lichamen van vrouwen en kinderen. Hoe sterker de staking staat, met andere woorden, hoe grooter de geestelijke eenheid en de sociale kracht van het proletariaat is, - hoe minder wreedheid en uiterlijk geweld zij noodig heeft, hoe minder persoonlijk leed zij behoeft te veroorzaken. En hoe minder wreedheid zij gebruikt, hoe sneller zij de aarzeling der middenklassen en der achterlijke deelen van het proletariaat overwint om zich bij de strijdende massa's aan te sluiten. Deze nemen een voor een de funkties over, die aan de krachtelooze hand der vroegere machthebbers ontzinken, zij regelt de produktie der onontbeerlijke levensmiddelen, zij hernieuwt het wezen der pers, zij brengt het verkeer weer in gang en onbevlekt staat zij in haar zuiver-witte kleed van majestueuze kalmte, een klare glimlachende gestalte, die geen afschrik inboezemt en sidderende vrees, maar liefde en vertrouwen. En met magnetische kracht trekt zij alle weifelenden, alle wankelmoedigen tot zich.

De absoluut vreedzame, dat is geheel zonder bloedig geweld verloopende revolutionaire massa-staking of liever stakingsbeweging, is natuurlijk een ideaal. *Maar hoe meer de werkelijkheid dit ideaal nadert, des te onweerstaanbaarder zal de staking inwerken op het leger en op de middenklassen, des te eer komt de keer, die het grootkapitaal met zijn aanhang alleen laat staan, des te nader is het proletariaat tot de overwinning*.

Een arbeidersklasse, die zich van bloedig geweld bedient, werkt daarmee zelve in zekeren zin de voorwaarden tot haar zegepraal tegen. Die voorwaarden zijn: dat allen die geen belang hebben bij den voortduur van het kapitalistische stelsel, te weten de arbeidende massa's in hun geheel, het leger, de

kleine burgers en kleine boeren, de proletarische intellektueelen, de lagere beambten, dat zij allen haar zijde kiezen tegen het grootkapitaal en zijn aanhangers.

De moreele werking van het wapengeweld der arbeiders op de soldaten is altijd zeer onzeker. Het kan de proefsteen zijn, waaraan hun revolutionaire gezindheid zich openbaart, het kan echter even goed wrevel en toorn in hen opwekken tegen de revolutionairen en hen dwingen ter wille van eigen lijfsbehoud de bevelen van hun superieuren te gehoorzamen. Wat de midden-klassen aangaat, bloedig geweld drijft hen bijna onfeilbaar in de armen der reaktie.

Waarom tracht het sterkste en meest gewetenlooze kapitaal ter wereld, dat der Vereenigde Staten, bij elken massalen strijd de arbeiders te prikkelen tot daden van bloedig geweld? Niet enkel om een voorwendsel te scheppen tot het oproepen der militie, maar ook om de midden-klassen, de doodsvijanden vaak der trusts, tegen het proletariaat in het harnas te jagen en bij hen de meening te vestigen, als zouden de arbeiders een troep ruwe, gewetenlooze klanten zijn.

Hoe beter de revolutionaire arbeidersbeweging zich vrij houden kan zooals van alle wreedheid en excessen, zoo ook van bloedig geweld, hoe sterker de opinie der middenklassen zich tegen het grootkapitaal en zijn trawanten zal keeren en hoe sneller de sociale gevoelens en het klassebewustzijn der soldaten zich verzetten zullen tegen het moordenaarswerk, waartoe men hen prest. De sterkste wapenen der proletarische massa zijn haar geestelijke samenhang, haar vaste wil te overwinnen, haar grenzelooze offervaardigheid, haar vrijheids-extase, haar klare bereidwilligheid tot den offerdood, en haar helder inzicht in de eischen van het nieuwe leven. Dit alles is geen tolstoiaansche fantasie maar historische ervaring. Vele malen reeds hebben in den proletarischen klassenstrijd van onze eigen dagen, in Rusland, in Amerika, in Engeland, de ‘naakte borst en het ongepantserde hart’ der massa's het brute geweld der machthebbers in bedwang gehouden. Deze zijn voor niets zoo bevreesd als voor den ontembaren moed en de sublieme geestkracht, waarmee een ongewapend volk op de hoogtepunten van zijn strijdbaar enthousiasme, de bajonetten, de geweren en pantser-auto's trotseert, waarachter het verschrikte gezag wegschuilt.

Zeker kan het ongewapende verzet vreeselijke offers kosten, men denke aan den 22sten Januari 1905 in Petersburg - even vreeselijke als het gewapende verzet - maar deze offers zijn oneindig vruchtbaar. Waar in het leger de voorwaarden rijpen voor massale dienstweigering en voor overgang tot de zijde der revolutie, is er niets wat dit proces zoozeer verhaast als het voorbeeld van heerlijke standvastigheid en doodsverachting, door ongewapende mannen, vrouwen en kinderen gegeven. Hun bloed is de milde regen, die het door de propaganda gestrooide zaad snel doet ontkiemen.

En toch voert juist het edele moreele geweld van stakende massa's met

onverbiddelijke noodzakelijkheid weer tot een nieuwe faze der revolutionaire beweging, waarin de kracht der wapenen zich wederom doet gelden. Zoo nauw zijn fyziek en moreel geweld verstrengeld, zoo onvermijdelijk slaat de eene vorm van geweld in den anderen om.

De werking der revolutionaire stakingsbeweging op de soldaten voert niet enkel tot massale dienstweigering, tot massaal overloopen naar het volk: het doet ook den strijd ontbranden tusschen de revolutionaire elementen in het leger zelf tegen de elementen die uit domheid of klassenbelang zich nog om de oude heerschers scharen. De burgeroorlog, aanvankelijk een strijd tusschen arbeiders en troepen, tusschen ongewapenden en gewapenden, plant zich als een botsing tusschen twee groepen gewapenden in het leger voort. Dit valt uiteen in een revolutionair en een kontra-revolutionair deel. Opnieuw moet het wapengeweld uitwijzen aan welke zijde de overmacht is: dit is onvermijdelijk, zoolang kontra-revolutionaire legermassa's zich keeren tegen de dragers van den historischen vooruitgang. Het is de schuld van de heerschende klassen dat de arbeidende massa's hun doel niet zonder bloedig geweld, noch zonder de daarvan onafscheidelijke wreedheden en excessen kunnen bereiken, dat de strijd met de wapenen ook in de revolutionaire bewegingen van het proletariaat aanvankelijk nog noodig zal zijn.

Als deel der legerorganisatie waartoe zij noodgedrongen behoort, wordt de arbeidersklasse nog gedwongen te strijden met middelen die haar als barbaarsch en onder-menschelijk tegen de borst stuiten en die zij in het burgerlijke leven verwerpt.

Hoe sterker echter de revolutionaire gezindheid verspreid is, ook in het leger, hoe grooter het aantal soldaten is, dat gewonnen werd door de socialistische propaganda, hoe dieper hun overtuiging is gegrondvest, des te zwakker en te meer geïsoleerd zullen de gewapende helpers en beschermers der kontra-revolutie zich voelen, des te sneller zal het hopelooze van verdere worsteling hun bewust worden, des te minder bloedig zal de strijd zijn, des te spoediger beslist. Zoo was in de russische Maart-revolutie van 1917 het wapengeweld slechts een korte episode, een proefneming waaruit de vereenzaming en machteloosheid der autokratie tegenover alle moderne klassen onmiddellijk bleek. Helder komt hier de rol van het wapengeweld als een laatste toetsingsmiddel van de krachtsverhoudingen der strijdende klassen uit, vooral wanneer men zich de onophoudelijke, telkens onderdrukte, telkens weer opkomende revolutionaire stakingsbeweging voor den geest roept van de jaren vóór den oorlog en gedurende den oorlog en haar werkingen op het leger.

De bezittende klasse op zichzelve is evenmin bij machte om door wapengeweld haar heerschappij te handhaven, als om een meerderheid te behouden in het parlement. In het eene als in het andere geval steunt zij op de middenklassen (kleine burgerij, boeren, intellektueelen) en op die deelen der arbeiders-

klasse, welke zij nog in geestelijke afhankelijkheid aan zich bindt. Zijn deze elementen, is althans hun grootste deel voor het socialisme gewonnen, dan wordt de bourgeoisie ook in het leger machteloos geïsoleerd. Dan kan ook de laatste krachtmeting der revolutionaire en der kontra-revolutionaire legerdeelen snel en met een minimum van bloedvergieten verloopen. *Maar de enorme geestelijk-zedelijke eenheid der arbeidende massa, die de voorwaarde hiertoe is, kan slechts verworven worden in den revolutionairen strijd zelf. Enkel een lange reeks van worstelingen, waarin ook het bloedige geweld nog mede heeft gestreden, bevecht voor het onbloedige geweld de uiteindelijke zegepraal.*

Niet minder noodzakelijk voor die zegepraal dan de toeneming van haar macht, haar ekonomische en geestelijke eenheid, is voor de arbeidersklasse het stijgen tot eene gezindheid, die alle wreedheid, alle terrorisme, alle onderdrukking en kwelling van anderen verafschuwt.

De arbeidersklasse moet doordrongen worden van het besef dat de socialistische maatschappij-orde pas tot stand kan komen, wanneer de overgroote meerderheid van de bevolking voor het socialisme gewonnen is.

De burgerlijke omwentelingen werden volstreden door een minderheid ten bate eener minderheid, zij dienden de invoering eener nieuwe maatschappelijke orde die, al waren haar vormen anders, niet minder dan de oude berustte op afhankelijkheid en dwang. Daarom steunden die omwentelingen altijd op de terreur, op schrik en wreedheid. De socialistische revolutie, die de vernieuwing der maatschappelijke instellingen ten bate van *de algemeenheid* beoogt en de georganiseerde vrijheid is, kan zich niet bedienen van terroristische middelen zonder in konflikt te komen met haar eigen beginselen. Met slaven door vrees en geweld in bedwang gehouden kan men de socialistische samenleving niet opbouwen, hiertoe is noodig geestdriftige instemming van de overgroote meerderheid van het volk met de nieuwe orde. Terroristische middelen zullen des te minder noodig zijn in hoe hooger mate de groote massa's der bevolking in het socialisme de eenige uitkomst zien uit de tyrannie van het imperialisme; dit echter hangt samen zoowel met den graad der ekonomische ontwikkeling als met de geestelijke en zedelijke rijpheid der arbeidende massa's.

De heerschappij der bezittende klassen berust op de onzelfstandigheid, de geestelijke blindheid, de lafheid, de stompzinnigheid der volksmassa's, en daarop alleen. Zij valt uit elkaar zoodra deze massa's bewust en heroïsch aktief worden, dat is, zoodra zij metterdaad de gehoorzaamheid opzeggen aan hun meesters. De opvoeding tot geestelijke zelfstandigheid en zedelijk heroïsme, tot dadige liefde voor de menschheid is naast de bevordering der uiterlijke eenheid, dat is der organisatie, de eenige werkelijke ‘voorbereiding’ tot revolutionairen strijd. De telkens en telkens op grootere schaal herhaalde arbeids- en dienstweigering der massa's aan het imperialisme zal de macht daarvan

eerst ondermijnen en verzwakken, ten slotte breken en omverwerpen, en die macht vervangen door het socialisme.

Hoe meer zij stijgt in inzicht en besef, hoe beter de arbeidersklasse begrijpen zal dat zij in alles wat het militaire geweld aangaat onvermijdelijk de mindere der bourgeoisie is en moet blijven. Want dit geweld, gegrondvest als het is in tyrannie en wreedheid, in verspilling van menschelijke arbeidskracht en van menschenlevens, in absolute verachting voor alle geestelijke en zedelijke waarden, alle schoonheid en zacht geluk, druischt op ondragelijke wijze tegen haar hoogste wezen en haar hoogste toekomst-verlangen in. Zij zal moeten leeren om niet van terrorisme en geweld, maar van haar eigen organisatorische, geestelijke en zedelijke meerderheid de overwinning te verwachten.

Wanneer de gewapende strijd meer dan een voorbijgaande episode is, wordt hij onvermijdelijk tot een hinderpaal der demokratisch-socialistische organisatie. Hij voert òf tot het opkomen eener militaire kaste, die den demokratischen geest in het leger onderdrukt en dit opnieuw gebruikt als een werktuig voor eigen doeleinden, - òf hij leidt tot verwildering, tot de ontaarding der militair-revolutionaire organisatie in bandieten-benden. In het eerste geval gaat de vrijheid verloren, in het tweede krijgen de anti-sociale aandriften de bovenhand bij de verwilderde strijders, wier optreden niet langer de hoogste belangen der algemeenheid, maar hun eigen primitieve instinkten dient.

Zuiver-demokratische tucht is volkomen vereenigbaar met het wezen van een produktie-organisme, maar met het wezen eener militaire organisatie is zij op den duur niet te vereenigen. Want dat wezen is ter eene zijde dwang, ter andere absolute gehoorzaamheid.

Alle groote volksbewegingen tot op heden riepen twee seriën van menschelijke gevoelens wakker, die zij tevens door de inwerking van het gemeenschappelijke handelen haast oneindig versterkten. Zij wekten uitingen van geestdrift, onbaatzuchtigheid, offervaardigheid en heldenmoed op ook onder individuen, die elk op zich zelf tot deze uitingen nimmer in staat zouden zijn geweest. Met andere woorden: zij leidden tot krachtige manifestaties der sociale aandriften. Zelfs de burgerlijke psychologen moeten dit toegeven, ondanks hun groote bevooroordeeling ten aanzien van de psyche der menigte. ‘De menigte kan wat gevoelens en daaruit voortvloeiende handelingen aangaat, op een hooger peil staan dan het individu’, erkent Le Bon. ‘Men brengt een menigte gemakkelijk in geestdrift voor roem en eer, men brengt haar bijna zonder brood en zonder wapens, als bij de kruistochten, in beweging om den vaderlandschen grond te verdedigen. Uit haar vaak niet geheel bewuste heldhaftigheden, worden de groote daden der historie opgebouwd’. ‘Alleen de gemeenschappen, de massa's zijn tot de groote offervaardigheden in staat.’ - Wij zouden deze aanhalingen met nog vele andere in denzelfden geest kunnen vermeerderen

Maar ook hebben de spontane akties der massa's tallooze malen de duistere instinkten in den mensch gewekt en gaande gemaakt, die vrees en lijdelijkheid, maar niet minder schaamte en zelf beheersching, in den gewonen gang des levens neer houden. Wanneer de banden van het sleurleven verscheurd werden, dan raakte ook de wreedheid los uit haar hol, de misdadige, dat is de atavistische en anti-sociale aandriften vierden zich bot in bloedige orgiën. Wel is waar belicht de burgerlijke sociaalpsychologie gewoonlijk de ‘namelooze wreedheden’ (Sighele) door volksmenigten bij revolutionaire woelingen begaan, even eenzijdig als zij ze overdreven voorstelt. Bij haar veroordeeling van dergelijke daden pleegt zij op het getuigenis van de ergste vijanden der revolutie, de meest verstokte reaktionairen, af te gaan. Zoo vindt men b.v. in Sighele tal van aanhalingen uit Taine en Maxime du Camp als bewijsstukken voor de onmenschelijkheid en de misdadige neigingen der massa's, die in de groote fransche revolutie en in de Commune optraden. Van kritische schifting van het materiaal, van pogingen om de objektiviteit van zulke getuigenissen te onderzoeken, is bij dergelijke ‘wetenschappelijke onderzoekers’ geen sprake. Evenmin vragen zij zich af welke provokaties de massa's tot daden van weerwraak prikkelden, welke onmenschelijke wreedheden der ‘ordelijke elementen’ aan de losbarstingen van den toorn des volks voorafgingen. Hoe kan men b.v., om ons te bepalen tot de Commune, het doodschieten der gijzelaars rechtvaardig beoordeelen, wanneer men dit als een op zich zelfstaand feit beschouwt, inplaats van als een schakel in de keten der gebeurtenissen, wanneer men het beestachtige optreden der Versaillanen tegen de gevangengenomen Communards in het donker laat, waarop de executie der gijzelaars het antwoord der wanhoop was? Niettemin: hoezeer ook fanatieke klassenhaat het oordeel der burgerlijke historici en psychologen over het optreden van revolutionaire menigten doorgaans vertroebeld moge hebben, hoe vol boosaardige overdrijving en verkrachting der waarheid hunne voorstelling der feiten, toch moet toegegeven worden, dat de groote historische massa-akties op de hoogtepunten der revolutionaire ontwikkeling, naast heerlijke opvlammingen van geestdrift en moed, somtijds daden van wreedheid en vernielzucht hebben veroorzaakt.

Vergeleken bij de revolutionaire massa-akties van vroegere klassen zijn die van het proletariaat in hooge mate vrij van wreedheid, plunderzucht en andere uitspattingen, maar wanneer het lompenproletariaat aan de massale akties der arbeiders deelneemt, dan bevlekt het deze vaak door daden van bandeloosheid en moordlust, iets wat zeker ook in de komende worstelingen zal gebeuren.

In het algemeen echter zal de arbeidersklasse in die worstelingen minder dan alle vroegere revolutionaire klassen geneigd zijn tot bloedige wreedheid en wraaknemingen op personen, dank zij het gebruik der massale staking als

dwangmiddel. Wapengeweld, ook door de revolutionairen gebruikt, ontketent onvermijdelijk dierlijke aandriften; bloedvergieten wekt bloeddorst, bloeddorst eenmaal gewekt kent toom noch breidel eer zij verzadigd is. De revolutionaire staking daarentegen veronderstelt slechts weinig bedreiging van lijf en leven van den tegenstander, zij is het meest humane revolutionaire geweldmiddel dat de geschiedenis kent. De gewapende opstand, het barrikade-gevecht, voert de strijdenden evengoed als de oorlog tot razernij, maakt hen blind en doof voor de omstandigheid dat de tegenstander een mensch is evenals zij zelven, verdooft tijdelijk hun menschelijkheid. De revolutionaire staking eischt zelfbeheersching, koelbloedigheid en bezonnenheid, zij wordt beheerscht door de rede en laat ook aan het menschelijke medegevoel zijn rechten.

Twee wortels heeft de wreedheid: vrees, en machtswellust. De slaaf, de knecht, de soldaat in vijandelijk land of in den binnenlandschen oorlog begaan vaak wreedheden uit angst; de tyran, dat is elke persoon en elke groep die anderen in onverantwoordelijke machtsposities beheerschen, begaan ze omdat de mensch in het algemeen het bezit van onverantwoordelijke macht niet verdragen kan. Het plotselinge gevoel van almacht dat eene uit den band van het sleurleven gesprongen menigte overstelpt, is misschien meer nog dan bewuste haat of wraakzucht, de diepste wortel der weerzinwekkende uitspattingen waarin zij vaak vervalt. Immers, deze uitspattingen keeren zich somtijds tegen personen tegen welke de massa haat noch wraakzucht koestert.; men denke b.v. aan de Parijsche September-moorden.

Het proletariaat bezit een dubbelen breidel ter betooming van alle wreede lusten, wanneer het tot de macht gestegen zal zijn. De eene is de ideëele breidel der socialistische gezindheid die door het besef van de eenheid der menschheid in hem gekweekt, hem leert alle menschelijk leven heilig te achten. De tweede is de breidel der vrijwillige tucht, der zelfbeheersching en der demokratische verantwoordelijkheid, geoefend in de langdurige school van organisatie en gemeenschappelijk handelen[1)]. De vroegere *menigte*, saamgedreven door oogenblikkelijke opwinding, door uitbarstingen van elementaire driften, kende volstrekt geen kollektief verantwoordelijkheidsbesef. De proletarische massa, uit bewuste redelijk-willenden samengesteld, zal, zelfs in oogenblikken dat spontane drang en felle hartstocht haar in beweging brengen, de regelende werking van het haar ingeprente kollektieve verantwoordelijkheidsgevoel bespeuren, en er in mindere of meerdere mate door beïnvloed worden. De zegenrijke werking der organisatie, die de groote daad van het vorige, niet-

1) Door dezelfde oorzaken zal ook de machtswaan der leiders bedwongen worden die in vroegere burgerlijke omwentelingen vaak tot daden van wreed geweld en razernij heeft gevoerd. De leiders van de proletarische revolutie zullen verantwoordelijk zijn aan de revolutionaire demokratie en door haar in bedwang worden gehouden.

revolutionaire tijdperk is geweest, zal zich in het revolutionaire in al haar glans openbaren.

De wereldoorlog bracht een onpeilbare schrikwekkende verwildering over het deel der menschheid dat zich zelve ‘beschaafd’ noemde.

De massa's zijn in den oorlog gedreven voor het groote kapitaal: wreedheid en bloedig geweld, vernieling en schennis, schandelijke list en verraderlijke moord werden hun geleerd als hoogste patriottische deugden. Algeheele verachting voor het menschelijke leven en de ziel des menschen werd hun ingestampt. Dat leven en die ziel werden als mest op de velden van het imperialisme geworpen. De brute overmacht van mechanische vernietigings-middelen regeert de wereld.

Tegen den vijand is elk middel, elke daad geoorloofd, elke pijniging, elke beestachtigheid. Het volkenrecht wordt een schim door de machthebbers even koud gehoond als de ‘geboden der menschelijkheid’.

Onmenschelijk en barbaarsch zijn de middelen waarmee de imperialistische orde wordt opgebouwd.

Zoolang deze orde bestaat, zal dàt imperium het machtigst zijn en de wereld regeeren, dat over de grootste hoeveelheid mechanische vernietiginsmiddelen beschikt, over het grootste aantal menschen om ze te vervaardigen en te vernieuwen, over de grootste organisatorische kracht om ze te gebruiken, en dat door geenerlei skrupules in het gebruik ervan wordt belemmerd. Imperialisme en menschelijkheid zijn even onvereenigbaar als imperialisme en demokratie.

Kan het socialisme met gelijke middelen worden opgebouwd? Kan de arbeidersklasse zich bedienen van de middelen van het imperialisme? Kan zij de nieuwe, broederlijke wereld verwezenlijken door het imperialisme te overtreffen in zijn eigen geweldmiddelen, zijn eigen vernietigingsmethoden waarnaar onvermijdelijk haar trachten moet uitgaan zoo zij het wapengeweld als voornaamste middel in den proletarischen klassenstrijd aanvaardt?

Het komt ons voor dat ieder revolutionaire socialist die zich rekenschap geeft van wat dit zou beteekenen, hierop moet antwoorden: neen, dat kan niet.

Maar dan kan het wapengeweld in den strijd der arbeidersklasse ook niet het voornaamste en het beslissende middel, doch slechts een bijkomstig en een toetsingsmiddel zijn.

De arbeidersklasse die het wapengeweld in haar strijd zou aanvaarden, niet als een bij- maar als een hoofdmiddel, niet als een beproevings- maar als een beslissend middel, zou zich bereid verklaren al dezelfde lage misdaden te begaan, dezelfde duivelsche wreedheden te plegen, als het imperialisme pleegt in den wereldoorlog. Want wie thans nog meent dat een oorlog - hetzij tegen de reaktionaire machten van het eigen land, hetzij tegen die van andere naties - op ‘humane’ wijze kan worden gevoerd, die is in een waan bevangen,

even dwaas als de waan der pacifisten, der droomers van een onbloedig, getemd en verzacht imperialisme. Naar onze overtuiging echter kan duivelsche wreedheid het socialisme nimmer brengen. Het is noodig de arbeidersklasse tot dit inzicht op te voeden.

De klippen waarop de oude Internationale strandde, waren haar overgroote verwachting van den invloed der objektieve ekonomische ontwikkeling, haar kultus der wettelijkheid, haar schroom voor de revolutionaire daad. Een der klippen, die de nieuwe Internationale bedreigen, is de opvoeding tot den kultus van het bloedige geweld in den revolutionairen strijd, een kultus haar in deze jaren gesuggereerd door haar onverzoenlijke tegenstanders, de imperialistische geweldenaars[1]. Deze suggestie moet zij weerstaan. Tegenover het imperalisme, dat *alles* verwacht van het superieur-georganiseerde, technisch-volmaakte geweld, moet de arbeidersklasse vasthouden aan haar eigen methoden, onafscheidelijk van haar eigen historisch-sociale denkbeelden, haar eigen doeleinden en haar eigen hoogere moraal.

Haar inzicht en moraal doet de arbeidersklasse in elken mensch de menschheid beseffen en de ziel eerbiedigen. Boven het ding, boven de waar verheft zij den mensch ten troon, zooals het kapitalisme den mensch bij ding en waar ten achterstelt. Om den mensch wil de socialistische arbeidersklasse het imperialisme omverwerpen, om hem te bevrijden uit verhoudingen die in allen, in de heeren als in de knechten, het hoogste terug dringen, het leven zelf verminken

1) Onder ‘opvoeding tot den kultus van het geweld’ verstaan wij b.v. ook de opneming der volkswapening in het sociaaldemokratische strijdprogram, omdat daardoor de geheele propaganda met onweerstaanbare kracht naar de idee van het wapengeweld georienteerd en aan de massa geleerd wordt, daarvan in de laatste instantie de zegepraal te verwachten. Wij verstaan er echter volstrekt niet elke poging der arbeiders onder, om zich wapens te verschaffen of elke eisch van bewapening, reeds aan openbare lichamen gesteld. Wanneer de heerschende klasse b.v. het lompenproletariaat toerust tot moord en plundering, gelijk in 1905 door heel Rusland geschiedde, of wanneer in tijden van sociale beroering de bourgeoisie zelve zich wapent tegen het proletariaat, omdat zij het leger onder den drang van bepaalde gebeurtenissen ‘onbetrouwbaar’ acht, gelijk in het voorjaar van 1917 in Zweden plaats vond, dan achten wij op zoo'n oogenblik de eisch van ‘volkswapening’ onvermijdelijk en gerechtvaardigd.
Onder ‘opvoeding tot den kultus van het geweld’, verstaan wij verder ook elk werk der verbeelding, dat een voorstelling der proletarische revolutie geeft, als zal de arbeidersklasse zich in haar eindstrijd van al de weerzinwekkende strijdmiddelen van het imperialisme: verraad, sluipmoord, spionage, massale slachting enz. bedienen en door deze middelen den ‘heilstaat’ op aarde brengen. Een dergelijk werk der verbeelding is b.v.: ‘Onder den ijzeren hiel’ van Jack Londen. Wij achten een dergelijk werk even verderfelijk voor het proletariaat in de revolutionaire periode, als de geschriften, die het voorstelden als kon de socialistische maatschappij een vrucht zijn van de samenwerking der klassen, dit in de periode der wettelijkheid waren. (b.v. de literatuur der Fabians). Wij achten de ontaarding van de opvatting, die het wapengeweld als een somtijds onvermijdelijk middel beschouwt, tot een verheerlijking van het geweld op zichzelf, thans evenzeer een gevaar als de verheerlijking der organisatie op zichzelf dat was in de jaren vóór den wereldoorlog.

en verlagen. Dit einddoel der strijdende arbeidersklasse, haar naar de bevrijding der menschheid uitgaande wil, zij moeten wel de keuze van haar strijdmiddelen beïnvloeden.

Het socialistische proletariaat kan geen andere strijdmiddelen willen dan met zijn doel in overeenstemming zijn. En de meest doelmatige middelen zijn die, welke daarmee het meest harmonieeren.

Menschelijk handelen is niet in harmonie met het imperialisme, dat heerschappij, dwang en uitbuiting in den allerhoogsten graad en op haast onbegrensde schaal ten doel heeft. Maar menschelijk handelen is volkomen in overeenstemming met het doel van het revolutionaire socialistische proletariaat.

Aan de hoogheid van zijn doel moet dit zijn middelen aanpassen.

Het proletariaat niet naar bloedig toornig geweld, maar naar geestelijke klaarheid en moreele onverschrokkenheid te orienteeren, dit moet nu de taak zijn der propaganda in de wijdste beteekenis, de taak van de revolutionaire wetenschap, de revolutionaire agitatie en de revolutionaire kunst.

Op het geestelijke leiderschap rust in deze tijden een zeer zware verantwoordelijkheid.

3. De doeleinden der revolutionaire massa-aktie.

Zelfs die burgerlijke psychologen welke het optreden der massa als een faktor in de historische ontwikkeling erkennen, beschouwen haar als een uitsluitend ‘destruktieve’ kracht. ‘De rol der menigte’, zegt Le Bon, ‘bestaat in het vernielen van verouderde beschavingen: op het oogenblik dat de zedelijke krachten, die het geraamte eener maatschappij vormen, hun kracht verloren hebben, wordt de volledige ontbinding tot stand gebracht door die onbewuste en ruwe menigten, welke men terecht barbaren noemt.’

Deze voorstelling is even eenzijdig en onjuist, als het oordeel van burgerlijke zijde over de kollektieve psyche en haar uitingen in het algemeen is.

In werkelijkheid vernietigt de revolutionaire massa-aktie niet slechts de vermolmde sociale en politieke instellingen van een uitgeleefd stelsel, maar zij brengt zelve nieuwe sociale instellingen en politieke vormen voort. Haar doeleinden zijn zoowel de vestiging eener nieuwe als de omverwerping der oude maatschappelijke orde. Haar vernietigende en haar opbouwende werkingen zijn tweeërlei funkties van eenzelfde proces.

Een belangrijk onderdeel van dit proces - maar op verre na niet zijn geheele inhoud, zooals de sociaaldemokratie in het vorige tijdperk geneigd was aan te nemen - vormt de verovering der politieke macht, dat is de macht die de algemeene aangelegenheden eener kleinere of grootere gemeenschap (stad, stedengroep, staat, verbond van staten) regelt. In hun eerste stadiën waren volksbewegingen er gewoonlijk op gericht, de politieke instellingen der

heerschers te beïnvloeden, hen tot koncessies te nopen, hun hervormingen af te dwingen. Naarmate de revolutionaire klassen door den strijd sterker worden en de onmogelijkbeid eener grondige hervorming der oude instellingen duidelijker blijkt, richten zij zich meer en meer op de verovering der staatsmacht.

Het karakter der staatsmacht hangt af van de hoogtegraad der technische en ekonomische krachten: produktie, handel, verkeersmiddelen, enz. Waar de stad met haar omliggend gebied nog een min of meer zelfstandig produktie-organisme vormt, zooals in de middeneeuwen, kan van nationale politieke centralisatie nog geen sprake zijn. De revolutionaire massa-beweging in de middeneeuwen draagt dientengevolge een sterk lokaal karakter, haar politieke doeleinden zijn de verovering der machtsinstrumenten van de stedelijke aristokratie, van den magistraat en den raad, om deze te gebruiken ten bate der demokratische klassen.

Het tijdperk der eigenlijke burgerlijke revolutie begint, wanneer de voorwaarden zich ontwikkeld hebben tot den strijd der burgerlijke klasse voor de verovering der politieke macht op nationale basis. Die macht is gecentraliseerd en georganiseerd in het bureaukratisch-militaire toestel der absolute monarchie, zij wordt gesteund door de over het geheele land vertakte feodale organisatie. Tegenover de politieke instellingen van het absolutisme verheffen zich de embryonaire parlementaire instellingen, door den derden stand allengs veroverd, maar door de monarchie telkens buiten werking gesteld of in hun bevoegdheden beknot. Zoowel in de engelsche als in de groote fransche revolutie ontbranden de eerste massa-akties naar aanleiding van een strijd tusschen koninklijke macht en burgerlijk parlement, - een strijd waarin de massa's, ofschoon van allen invloed op het parlement verstoken, hartstochtelijk daarvoor partij trekken en hun leven in de waagschaal stellen om het parlement tegen koninklijk geweld te beschermen. In de aanvallen op de machtsinstellingen van absolutisme en feodalisme, waartoe de massa's ter verdediging van het parlement overgaan, krijgen deze den eersten knauw en ontstaan de nieuwe strijd- en ook reeds machtsorganen der revolutionaire klassen.

Zoo schokte de bestorming der Bastille niet slechts de hechtheid van het beroepsleger en het prestige der monarchie, zij dwong deze niet alleen om haar plan tot ontbinding der Staten-Generaal op te geven, maar zij gaf ook den stoot tot de oprichting der Nationale Garde en tot de organisatie der Parijsche kiesgerechtigheden in de z.gn. sekties. Natuurlijk besefte de revolutionaire massa in Juli en ook in Oktober '89 nog geenszins, dat zij feitelijk niet voor de hervorming maar voor de vernietiging der monarchie streed, zooals het in het algemeen lang duurt, eer een revolutionaire klasse haar politiek doel bewust erkent en stoutweg uitspreekt. Algemeen bekend is b.v., hoe de noord-nederlandsche burgerij, ofschoon reeds in vollen opstand tegen

Filips II, lang nog verklaarde enkel zijn stadhouders te bevechten maar hem zelven altijd nog in naam als haar wettelijk vorst erkende.

Zooals het proletariaat in onze dagen door zijn massale akties zoowel *tegen* de staatsmacht strijden moet als *om* de staatsmacht, zoo was dit ook met vroegere revolutionaire klassen het geval. De strijd *tegen* de staatsmacht nam in de burgerlijke revolutie den vorm aan van strijd tegen de macht der absolute monarchie en die van den grondbezittenden adel. De volksbeweging, die in de engelsche omwenteling van 1643 den koning dwong de hoofdstad te verlaten, bracht de jarenlange worsteling tusschen monarchie en parlement tot een krisis, waarin de militair-georganiseerde demokratie de feodale legerbenden des konings overwon.

In de groote fransche omwenteling was het de massa-beweging die den koning en de koningin uit Versailles naar Parijs terughaalde, ze daar feitelijk interneerde en onder bewaking stelde van het revolutionaire volk. Het was de massa-beweging die den koning uit de Tuilerieën verjoeg en zijn troon omver wierp, toen de landsverraderlijke kuiperijen van Lodewijk en Marie Antoinette dreigden de revolutie met hulp van buitenlandsche legers terneer te slaan.

De hoofdstad was het middelpunt van den strijd tegen het staatkundige toestel van het absolutisme. Maar niet minder fel werd die strijd in de groote fransche revolutie door het geheele land gevoerd, het absolutistisch-feodale stelsel werd in al zijn vertakkingen aangevallen.

De direkte aktie der arbeiders en burgers in de steden, der boeren op het platteland ontwortelde dit stelsel, het maakte dat de heerlijke rechten niet slechts op papier, maar ook in de werkelijkheid worden afgeschaft en schiep zoodoende de nieuwe burgerlijke eigendomsverhoudingen.

Terwijl de massa's in de burgerlijke omwenteling door hun slagen de oude staatsinstellingen vernietigden en de oude staatsmachinerie afbraken, nestelde de opkomende burgerlijke klasse zich in den staat en bouwde haar nieuw politiek machtstoestel op. Van alle politieke instellingen van het burgerlijke tijdperk was de volksvertegenwoordiging de voornaamste; alle andere machtsmiddelen, van de pers en de volksvergadering af tot den gewapenden opstand en de terreur toe, dienden hoofdzakelijk om het centrale bolwerk der burgerlijke macht tegen kontra-revolutionaire aanslagen te beschermen.

De strijd om de staatsmacht in de burgerlijke revolutie was tevens een strijd om de vernieuwing en vervorming der staatsmacht. De uitspraak van Marx, dat het proletariaat niet eenvoudig het staatkundige toestel van den burgerlijken staat in bezit nemen en voor zijn doeleinden gebruiken kan, maar dit toestel al strijdend naar zijn eigen behoeften moet vervormen, was eveneens van toepassing voor de burgerlijke klasse met betrekking tot de politieke

machinerie van het absolutisme. De bourgeoisie kon zich voor haar doeleinden evenmin van deze machinerie bedienen, als het proletariaat zich zal kunnen bedienen van de staatkundige instellingen der bourgeoisie. In haar revolutionairen strijd vernietigde de bourgeoisie die instellingen, welke onvereenigbaar bleken met haar eigen maatschappelijke en politieke doeleinden, zooals b.v. het souvereine koningschap, terwijl zij andere bestaande instellingen, in de eerste plaats het parlement, tot uitgangspunten van haar strijd maakte en naar haar eigen behoefte vervormde.

In alle burgerlijk-revolutionaire tijdperken hebben de daden van regeering en volksvertegenwoordiging, hun maatregelen in zaken, de levensbelangen der bevolking rakend, hebben verder de gevaren, die de revolutionaire volksvertegenwoordiging en het nieuwe gezag van de zijde der kontra-revolutionairen bedreigden, den stoot gegeven tot het uitbreken van spontane massa-bewegingen. *De volksbewegingen hebben zich altijd ontwikkeld in revolutionairen samenhang met politieke gebeurtenissen en zich in den strijd hetzij voor hetzij tegen politieke organen gekoncentreerd*.

Het inzicht in deze waarheid is een groote geestelijke kracht der moderne sociaal-demokratie geweest in haar strijd tegen het anarchisme. Maar door den eenzijdigen nadruk dien zij in haar verval op de verovering der centrale organen van het staatsgezag ging leggen, door haar voorstelling, als vond elke revolutionaire volksbeweging in deze verovering haar eenig doel, heeft zij die waarheid vervlakt en vervalscht. In werkelijkheid gaan revolutionaire bewegingen altijd ver boven deze doeleinden uit; de vernietiging eener oude en de schepping eener nieuwe maatschappij-orde omvat veel méér, dan enkel de verovering der politieke machtsorganen. De opvatting, als zou de revolutionaire massa-aktie in de burgerlijke revolutie zich feitelijk hebben bepaald tot de vernietiging der oude staatsinstellingen en aan de nieuwe politieke organen den verderen strijd voor de herschepping van de eigendomsvormen, het belastingstelsel enz., hebben overgelaten, is volkomen onjuist. Het kriterium van de kracht en van den diepgang eener revolutionaire beweging is juist de alzijdige, rustelooze werkzaamheid der volksmassa's zelven. Haar kouter ploegt den bodem der maatschappelijke werkelijkheid slechts diep en duurzaam om, wanneer de volksmassa's er zich niet toe bepalen de centrale machtsinstellingen der oude heerschende klasse met een forschen stoot omver te werpen, maar wanneer zij tegen die klasse zelve een onverbiddelijken strijd voeren, over de volle lengte en breedte van het nationale strijdperk haar schuilhoeken en toevluchtsoorden in plaatselijke instellingen, in zeden en gebruiken vernietigen, haar uit alle posities opjagen waarin zij zich nog poogt te verschansen, om die tot steunpunten te maken van haar reorganisatie en herstel. Juist deze a l z i j d i g e aktie karakteriseert de groote revolutionaire tijdperken, door deze aktie alléén vermag de revolutionaire massa den boom der oude

maatschappelijke orde uit te graven, wiens wortels hun vertakkingen hebben geboord door den geheelen kluit van het sociale leven[1].

De massa-aktie van alle revolutionaire tijdperken toonde zich in haar doeleinden evenmin eenzijdig-dogmatisch als in haar methoden. Zooals zij zonder onderscheid alle strijdmiddelen toepaste, die in haar bereik lagen, zoo hadden haar direkte akties ten doel zoowel de verovering van de centrale organen der staatsmachinerie, als het achteruit dringen en zoo mogelijk het verslaan der geheele vijandelijke klasse. De volksbeweging der groote fransche omwenteling richtte haar slagen achtereenvolgens tegen de politieke organen der absolute monarchie, der getemperde monarchie en der gematigde groote bourgeoisie, maar tegelijkertijd namen de boeren zelven in de grootste helft van het land door direkte aktie de gronden in bezit, die zij van de heeren in pacht hadden, zij verstookten de feodale eigendoms- en rechtsbrieven tot vreugdevuren en maakten de weiden en bosschen hun door den adel, de priesters en de burgerlijke kapitalisten in den loop der tijden ontroofd, opnieuw tot gemeentegronden. Eerst door die aktie kregen de wettelijke hervormingen der volksvertegenwoordiging werkelijken en blijvenden inhoud: de ekonomische revolutie, door de volksmassa's over de volle lengte en breedte van het maatschappelijke leven tot stand gebracht, kon door geen latere politieke reaktie te niet gedaan worden.

De russische revolutie van 1905 proklameerde de bijeenroeping der konstitueerende vergadering tot algemeen politiek doeleinde der massa-beweging, maar tevens veroverde de massa, althans in de hoofdstad, door rechtstreeksche aktie de vrije pers, het vrije woord en de verkorting van arbeidsdag. Met één woord: terwijl de massa streed voor de algemeene vernieuwing der staatkundige orde, voor de grondwettelijke waarborgen van uitgebreide politieke rechten, nam zij deze rechten en vrijheden, overal waar het mogelijk was, bij

1) Zeer goed karakteriseert Kropotkin in zijn belangrijk werk over de groote fransche omwenteling het verschil tusschen de opheffing van verouderde eigendomsverhoudingen langs den bureaukratischen weg en langs dien der revolutionaire massa-aktie als volgt: ‘Wanneer men de ekonomische resultaten bestudeert van de groote omwenteling gelijk deze zich in Frankrijk heeft voltrokken, begrijpt men het enorme verschil tusschen de afschaffing van het feodale stelsel langs bureaukratischen weg, door den feodalen staat zelf uitgevoerd (in Pruisen na 1848 of in Rusland in 1861) en de afschaffing als gevolg eener volksrevolutie. In Pruisen en in Rusland zijn de boeren slechts ten koste van een deel der gronden die zij bezaten, bevrijd geworden van de tienden en de heerendiensten, zij hebben een regeling van den terugkoop moeten aannemen op voorwaarden, die hen ruïneerden. *Zij hebben armer moeten worden om vrije bezitters van den grond te worden*, terwijl de grondbezitters, die eerst de hervorming tegengehouden hadden, er in de rijke streken een ongehoopt voordeel van hebben getrokken. Bijna overal in Europa heeft de hervorming de macht der heeren vergroot. Alleen in Frankrijk, waar het feodale stelsel langs revolutionairen weg werd afgeschaft, heeft de verandering zich gekeerd tegen de grondbezitters als ekonomische en politieke kaste en is zij ten voordeele der boeren geschied’. (Kropotkin, La grande révolution, bl. 551-552).

stukken en gedeelten reeds in bezit. En tevens zette zij in onvermoeiden rechtstreekschen strijd tegen de kapitalistische klasse de verbetering door van haar sociale omstandigheden.

Het eenzijdige en verparlementariseerde socialisme dat de vorige periode beheerschte heeft het tweeslachtige, dialektische karakter van de doeleinden der revolutionaire massa-aktie niet erkend. Het stelde de verovering der politieke macht feitelijk gelijk met de invoering der socialistische maatschappij-orde. Het beschouwde de staatsmachinerie als het werktuig, dat bijna uitsluitend uit eigen kracht de vervorming der kapitalistische maatschappij in de socialistische zou bewerkstelligen. De opvattingen der sociaaldemokratie in dat tijdperk, al te centralistisch en mechanisch gelijk zij waren, maakten haar blind voor de waarheid dat het bezit der politieke machinerie onvoldoende is om diepgaande veranderingen in het maatschappelijke lichaam tot stand te brengen - al is dit bezit een noodzakelijke *voorwaarde* hiervoor. Want de menschelijke samenleving is een veel te samengesteld, te fijnvertakt en rijkgeleed organisme dan dat zij van één enkel punt uit veranderd kan worden. Het verparlementariseerde, vercentraliseerde en in zekere mate vermechaniseerde socialisme zag het essentieele verschil tusschen mechanisme en organisme voorbij; deze dwaling leidde het tot vele verkeerde waarde-schattingen en konklusies. Het begreep niet langer, dat de greep van het staatkundige mechanisme slechts dan de maatschappij waarachtig kan herscheppen, wanneer hij gesteund wordt door een algemeenen omkeer in de gedachten en gevoelens, in de zeden en gebruiken, de vormen en gewoonten van het dagelijksche leven. En evenmin begreep het, dat een dergelijke omkeer enkel zijn beslag kan krijgen door den strijd tusschen de verwelkte en de ontluikende krachten door het gansche maatschappelijke lichaam heen.

De sociaaldemokratische meerderheid besefte de beteekenis niet meer der toch zoo vaak aangehaalde uitspraak van Marx over de noodzakelijke vervorming der politieke machinerie naar de behoeften der proletarische klasse. Zij gaf er zich geen rekenschap van, dat de politieke instellingen van den burgerlijken staat, o.a. de scheiding tusschen wetgevende en uitvoerende macht, en de reusachtige vermeerdering eener van de regeering geheel afhankelijke bureaukratie, wel geschikt waren voor een klasse-maatschappij, gegrondvest in dwang, maar volkomen ongeschikt om als bestuursorganen eener gemeenschap van vrije en gelijke menschen te dienen. En ook sloot zij haar oogen voor de waarheid, dat de imperialistische ontwikkeling de volksvertegenwoordiging steeds meer van haar macht en beteekenis beroofde en het centrale gezag, op zijn beurt geïnspireerd door het onzichtbare maar almachtige trustkapitaal, voortdurend sterker werd.

Dit zijn de oorzaken, waardoor in de parlementaire periode de rechtstreeksche massa-aktie niet slechts op den achtergrond kwam, maar daarenboven

nog haar doeleinden door de sociaaldemokratie veel te dogmatisch afgebakend en te eenzijdig vastgesteld werden. Als tegenstrooming tot haar konceptie kwam de anarchistisch-syndikalistische opvatting op, die met voorbijzien van elke historische ervaring, de proletarische massa-aktie uitsluitend op de vernietiging der burgerlijke staatsmacht, geenszins op haar verovering wilde richten en alle politieke, dat is *algemeene* organen ter regeling van het maatschappelijke leven, door de vrije samenwerking van vele bijzondere organismen (vakvereenigingen, produktieve koöperaties enz.) wilde vervangen. Wel was deze opvatting in één belangrijk opzicht een korrektief van het parlementaire socialisme: zij verwachtte terecht de vernietiging der oude vormen van uitbuiting en heerschappij niet van het decreet van een of ander gecentraliseerd lichaam, maar van de revolutionaire energie, de vrijheidsbegeerte, de strijdvaardigheid en het klassebewustzijn der proletarische massa's zelven. Maar voor de rest was de denkwijze der anarcho-syndikalisten naïef-ideologisch en nog veel meer onhistorisch dan die der verparlementariseerde sociaal-demokratie. Zij droomden hun utopische droomen van de ‘vernietiging’ der staatsmacht door de massa-aktie, zonder te beseffen dat deze vernietiging, zoo de massa-aktie daar niet de schepping van hoogere vormen van politieke en ekonomische organisatie tegenover stelde, een doelmatige aanwending van de huidige produktie-krachten onmogelijk zou maken en de technisch-ekonomische en sociale ontwikkeling, door het kapitalisme in reusachtige spanning van alle lijfs- en geesteskrachten bereikt, tot achteruitgang veroordeelen zou. Maar juist op dien hoogtegraad der techniek, der bedrijfs-koncentratie, der internationale arbeidsverdeeling berust de mogelijkheid van een socialistische maatschappij, dat is van een samenleving waarin voor allen een minimum van arbeid in dienst der gemeenschap voldoende zal zijn om voor allen overvloed, levenszekerheid, mogelijkheid van onbeperkte ontwikkeling hunner vermogens en onbeperkte deelneming aan de hoogste levenswaarden der menschheid te waarborgen. De anarchist die den staat enkel wil ‘vernietigen’, en niet tevens veroveren om hem te herscheppen in het algemeene orgaan ter regeling van de algemeene aangelegenheden der socialistische wereld-gemeenschap, wil feitelijk, hoewel onbewust, de voorwaarden vernietigen ter verwezenlijking van het socialisme.

In werkelijkheid zal de proletarisch-revolutionaire massa-aktie, als elke vroegere, zoowel den staat moeten bestrijden als trachten hem te veroveren. Het besef echter, dat het strijdende proletariaat nieuwe politieke vormen moet scheppen, vormen, niet in het brein van politieke plannenmakers bedacht, maar uit zijn eigen sociale wezen en zijn algemeene behoeften geboren, dit besef zal de oppervlakkige opvatting der verovering van de politieke macht door het stembiljet moeten vervangen.

Op dit oogenblik is nog niet te voorzien, hoe het revolutionaire onweer der europeesche en amerikaansche massa's, welks eerste gerommel pas begint,

op de parlementaire instellingen der bourgeoisie zal inwerken. Zullen deze worden vervormd tot de machtsorganen der nieuw-opkomende klasse, het proletariaat, versterkt door een deel der kleine boeren, der kleine burgers, en der half-proletarische intellektueelen? Het is mogelijk, waarschijnlijker echter komt ons voor dat het burgerlijke parlement welks macht, invloed en prestige door het imperialisme reeds ondermijnd zijn, geen dergelijk ontwikkelingsproces meer zal doormaken en hetzij zal afsterven of tot een vereenigingspunt der kontra-revolutionaire elementen worden gelijk b.v. de russische Doema dit in de maanden na de Maart-revolutie werd. In dit laatste geval zullen de vertegenwoordigende organen, in den revolutionairen strijd spontaan uit het proletariaat en de socialistisch-gezinde deelen der andere demokratische klassen opgekomen, het burgerlijke parlement vervangen. In deze organen zullen, zooals reeds bij de Parijsche Commune het geval was, de beraadslagende en de uitvoerende macht feitelijk ongescheiden zijn, dit zal een hunner kenmerkende trekken wezen. Met de russische raden van arbeiders, soldaten en boeren, wier vorming op de arbeiders in Engeland, Frankrijk en de Vereenigde Staten zoo diepen indruk heeft gemaakt en hen reeds tot navolging wekt, slaat de ontwikkeling deze banen in. Waarschijnlijk zullen zij het prototype worden van de nieuwe politieke organen der revolutionaire massa's in de overgangsperiode, gewoonlijk met den naam ‘diktatuur van het proletariaat’ aangeduid, en hun taak zal het zijn de ontredderde, verarmde en verwilderde maatschappij achtergelaten door het in bloed ondergaande imperialisme te herscheppen in een socialistische gemeenschap. Zoowel de behoeften van den gemeenschappelijken strijd der verschillende proletariaten tegen het imperialisme als de behoefte aan internationale regeling van verkeer en produktie en internationale arbeidsverdeeling, ten einde de produktie-kracht tot haar hoogste intensiteit te kunnen opvoeren, zullen nopen tot internationale federatie van deze nieuwe politieke organen in alle landen, waar de arbeidersklasse haar machtsgolven omhoog stuwt. Uit deze federatie zal het algemeene internationale politieke organisme der arbeidende massa's, zoo men wil: de socialistische Wereld-Statenbond, zich misschien allengs ontwikkelen.

Dit en niets anders verstaat het revolutionaire marxisme onder den strijd van het proletariaat voor de staatsmacht.

Dit beteekent echter geenszins dat deze strijd zich van nu af aan uitsluitend zou moeten richten tegen de politieke machtsorganen van het imperialisme en dat het tijdperk der worstelingen tegen bepaalde deelen der kapitalistische klasse, bepaalde groepen van kapitalisten afgesloten zou zijn. Onjuist b.v. lijkt ons het volgende oordeel, uitgesproken in het artikel ‘Ueber Parteiprogramme’ in het weekblad der Bremer revolutionairen, de Arbeiterpolitik: ‘op het moderne groote kapitaal zijn geen voordeelen meer te behalen. Hiervoor is noodig de sterkst mogelijke druk op den staat, die slechts uitgeoefend kan worden

door worstelingen op zeer breeden grondslag.' Een dergelijke opvatting ziet den onverbrekelijken samenhang voorbij tusschen de politieke en de ekonomische opstandigheid van het proletariaat. Zij die zoo denken zijn nog min of meer bevangen in de gedachtegangen van het vorige tijdperk, dat alles van de verovering der politieke macht verwachtte; de les van alle revolutionaire tijdperken, dat enkel de alzijdige rechtstreeksche aktie der verdrukten de oude instellingen en verhoudingen waarlijk vernietigt, is hun nog niet voldoende in vleesch en bloed overgegaan. Naar onze overtuiging zal om het kapitalistische stelsel met wortel en tak uit te roeien, de innige samenwerking noodig zijn van deze twee: de ekonomische massastaking, gericht tegen nu deze, dan gene trust of ondernemers-vereeniging en door eigen optreden de mate der uitbuiting voortdurend meer beperkend uit eigen kracht, en de massale aktie voor de verovering der staatsmacht.

De verhoudingen aan het einde van den wereldoorlog zullen de revolutionaire massa's noodzaken, hun akties zoowel tegen den staat als tegen machtige kapitalistische groepen te richten. Gedurende den oorlog heeft de staatsmacht haar funkties enorm uitgebreid, het staatskapitalisme heeft zich overal tusschen het privaatkapitalisme ingedrongen en dit gedeeltelijk verdrongen, de regeling van produktie en verbruik is onder den druk van den oorlogsnood in hooge mate gecentraliseerd. Het z.g. 'oorlogs-socialisme' heeft de afbeuling, de ondervoeding en de rechteloosheid der arbeidersklasse tot zulk een graad opgevoerd, als die klasse voor den oorlog niet zou hebben geloofd te kunnen verdragen. De vrede zal den kapitalistischen staat nog verder in deze richting drijven. Hij zal trachten de produktie zoo hoog mogelijk op te voeren en het verbruik zoo veel mogelijk in te krimpen, ten einde de renten der ontzaggelijke schulden, die hij op zich heeft geladen, althans gedeeltelijk te kunnen betalen en de militaire toerustingen te kunnen voortzetten. De staat zal de groote ondernemer-dwingeland worden die de massa's der bevolking van beide geslachten in arbeidslegers organiseert. Maar deze staat-dwingeland zal tevens alle voorname bronnen van produktie en alle verkeersmiddelen bemachtigd hebben. Hij alleen zal de massa's kunnen helpen in den vreeselijken nood waarmee de maatschappelijke ontreddering hen bedreigt. Zij zullen gedwongen zijn met alle krachten te strijden zoowel tegen den staat, die hen tot slaven maakt, als om den staat, het eenige lichaam, machtig genoeg om een algemeene maatschappelijke reorganisatie tot stand te brengen.

Maar tevens zullen de massa's zich met de grootste energie tegen het groote kapitaal moeten wenden. De zware industrieën, aan fabelachtige winsten gewoon geraakt, zullen de verlenging van arbeidsdag, den nachtarbeid, den ongebreidelden vrouwen- en kinderarbeid en al de 'uitzonderingsbepalingen' gedurende den oorlog ingevoerd, willen bestendigen. De industrieën die onder den oorlog leden, zullen trachten hun verliezen te verhalen op de

arbeiders en door doeltreffende uitbuitingsmethoden zoo spoedig mogelijk nieuw kapitaal te akkumuleeren. Zoo zullen ekonomische konflikten in de voornaamste takken van produktie aan de orde van den dag zijn. De strijd der arbeiders tegen de trusts, de syndikaten en de ondernemersvereenigingen zal alom ontbranden, de ekonomische en de politieke strijd zullen zich met elkaar verbinden, in elkaar overgaan en elkaar bevruchten. Te zamen zullen zij het imperialisme ondermijnen en de socialistische maatschappij-orde voorbereiden wier verwezenlijking zoowel ekonomische als politieke overwinningen nader zullen brengen. Hier zal een kapitalistische regeering ten val gebracht of tot groote koncessies genoopt worden, ginds een trust of een gemengd reuzenbedrijf gedwongen tot het invoeren van arbeidsvoorwaarden, die de feitelijke opheffing der uitbuiting beteekenen. De snelle, algemeene ondermijning der winstmakerij door onophoudelijke uitgebreide massale akties, zal tot den toestand leiden, dien de burgerlijke klasse ‘anarchie’ noemt. Maar juist deze ‘anarchie’, die de algemeene opstand der arbeidende massa's tegen ekonomische exploitatie en politieken druk onvermijdelijk begeleidt, zal, in onverbrekelijken samenhang met de groote politieke akties van het proletariaat, het kapitalistisch-imperialistische stelsel ontwortelen.

Achtste hoofdstuk
Algemeene konklusies
Vooruitzichten der revolutionaire massa-aktie.

Aan het einde van ons onderzoek gekomen, willen wij de algemeene konklusies waartoe het ons leidde, thans nog kort samenvatten.

Fundamenteele veranderingen in de maatschappelijke orde, zooals het stellen van de eigendoms- en klasseverhoudingen op een nieuwen grondslag dit zijn, worden altijd voorbereid door een lange evolutie in het ekonomische, sociale en geestelijke leven maar kunnen enkel hun beslag krijgen door middel van hevige botsingen tusschen de ondergaande en de opkomende klassen. De beslissingen in deze botsingen vallen door de akties der massa's, die, opgezweept door stoffelijke ellende, aangevuurd door zedelijke verontwaardiging en geleid door historische intuïtie, in bepaalde momenten aan hun elementaire hartstochten den vrijen loop laten en met spontane, scheppende energie in onweerstaanbaren aandrang de oude maatschappijvormen vernietigen en tevens de grondpeilers der nieuwe oprichten. Zoo zijn alle groote politieke en sociale omwentelingen kollektieve scheppingen van de geïnspireerde, tot haar uitersten graad omhoog gevoerde energie der massa's.

De bronnen der inspiratie van revolutionaire massa-akties zijn de sociaal-zedelijke idealen, waartoe de maatschappelijke vooruitzichten en de geestelijke levenswaarden van opkomende klassen in een bepaalde periode zijn samengevloed. Het imperialistische kapitalisme kan zoomin als één vroegere maatschappijvorm ten val gebracht worden en plaats maken voor een hoogere faze van samenleving, anders dan door de elementaire kracht van massale bewegingen. Deze zullen van te onweerstaanbaarder kracht zijn, in hoe hooger mate de socialistische overtuiging tot de alles-beheerschende gedachte der massa's is geworden en de Internationale hun geestelijk vaderland.

De reformistisch-opportunistische richting, door de arbeidersklasse in de laatste twintig jaar ingeslagen, heeft tot gevolg gehad haar vertrouwen in de scheppende intuïtie te verzwakken en de mechanisch-methodische aktiviteit tot de alleen zaligmakende te verheffen. Het diskrediteeren der historische inspiratie was een verlies, dat ook door de groote en waardevolle versterking van kollektieve zelfbeheersching en verantwoordelijkheid niet goed gemaakt werd. Maar de wereldoorlog heeft door zijn geweldige ontketening van elementaire gevoelens en hartstochten, zijn verzwakking, verstoring of vernietiging van de arbeidersorganisaties de muren van het bekrompen-hoogmoedige rationalisme omvergeworpen, dat meende door van boven gereglementeerde, van te voren vastgestelde ‘bewegingen’ een wereld te kunnen winnen, geen rekening hield met

den hartstocht, de verbeelding verachtte, de geestdrift wilde temmen tot lastdier en de worsteling voor de algeheele vernieuwing der sociale orde doen verloopen langs banen, afgebakend als met passer en liniaal.

De proletarische revolutie, dat is de lange eindstrijd der arbeidende massa's voor de socialistische maatschappij, zal rijk zijn aan rechtstreeksche botsingen tusschen deze massa's en de betaalde of niet-betaalde beschermers van den imperialistischen dwangstaat.

Deze akties zullen zich in gewichtige opzichten van die uit alle vroegere tijdperken onderscheiden.

Zij zullen dit ten eerste door de omstandigheid, dat de massa's in de langdurige oefenschool der organisatie die zij doorliepen en die ook de ongeorganiseerden beïnvloed heeft, zelftucht en zelfbedwang hebben geleerd, wat in géén vroeger tijdperk het geval was. Zonder deze eigenschappen, zonder organisatorischen samenhang en zonder de geestelijke kracht die deze verleent zou elke aanval op die twee geweldige machten: de imperialistische staat en het groote kapitaal, een hopelooze zaak zijn. In de proletarische revolutie zullen de massa-akties doorgaans plaats vinden onder leiding eener in revolutionaire organisaties gegroepeerde voorhoede, en ook dit zal hun karakter, vergeleken bij dat van vroegere perioden, belangrijk wijzigen. In alle vaste politieke of ekonomische verbindingen toch (club, partij, vakorganisatie) overwegen in den regel de bewuste wil en het redeneerende verstand, zooals in de kortstondige verbindingen der saamgestroomde volksmenigte de elementaire aandriften domineeren. Daarom ook kan men verwachten dat de revolutionaire volksbeweging der naaste toekomst (waarin de aanvankelijk nog ongeorganiseerde massa's zich rondom een blijvende kern zullen groepeeren), zich meer dan één vroegere door bewusten redelijken wil zal laten leiden, al zal haar daarom geenszins het element van intuïtie en spontaniteit ontbreken, dat ten allen tijde aan de handelingen van enkelen zoowel als van massa's pas onfeilbare zekerheid en scheppende kracht heeft verleend. In hoe hoogere mate het bewuste, redelijke denken en het zedelijke willen, - dat is het wetenschappelijk-gefundeerde, door sociaal-idealisme geadelde revolutionaire socialisme, - als geestelijk leider der komende massa-bewegingen zal optreden, hoe minder woeste doldriftigheid, toornige wraakzucht en in het algemeen alle onberekenbare en ongetemde impulsies daarbij een rol zullen spelen, hoe gestadiger en vaster hun gang zal zijn.

Ook het feit, dat niet de gewapende opstand, maar de burgerlijke en de militaire arbeidsweigering de voornaamste vorm der revolutionair-proletarische massa-aktie zal zijn, zal er toe bijdragen in haar de lagere, anti-sociale aandriften en impulsies binnen perken te houden. De arbeidersklasse, die in de massale staking een onbloedig machts- of geweldmiddel van enorme kracht bezit, zal zooveel mogelijk elk wapengeweld vermijden, tenzij genoopt door overmachtigen drang tot zelfbehoud, of wanneer revolutionaire intuïtie het

aanwijst als een toets voor de gezindheid van het leger. En hoe meer de massa werkelijk socialistisch gaat denken en voelen, hoe meer zij voor het aanwenden van geweld zal terugschrikken, zoowel uit besef van de groote nadeelen die daaruit voor haar eigen zaak kunnen volgen als uit weerzin tegen het gebruik der barbaarsche methoden, waarvan zij de scherpe tegenstelling inziet tot haar eigen aspiraties en haar moraal. Daarom zal wapengeweld àl minder voorkomen, hoe dieper de massa's doortrokken worden van socialistische gezindheid. Steeds duidelijker zal de vreedzame, onbloedige, massale dienst- en arbeidsweigering tegenover de imperialistische kultus van het geweld haar volle zedelijke grootheid en sociale macht openbaren. Niet met ‘de wapenen der barbaren’ zal het rijk van vrede en vrijheid gesticht worden; de ketenen zullen eerst afvallen van het lichaam der gemartelde menschheid, wanneer zij in haar overgroote meerderheid bereid is liever te sterven dan verder haar tyrannen te dienen. Dan echter, als de geestelijke eenheid der arbeidende massa's een feit geworden is en hun standvastigheid onwankelbaar bevonden, dan zullen deze ketenen afvallen schier vanzelve, ‘gelijk dauw’.

In den strijd tegen het imperialisme zullen de verschillende deelen der arbeidersklasse de bekrompenheid hunner speciale ideologie overwinnen. De in de sociaaldemokratie en de moderne vakvereenigingen georganiseerden zullen het wachten op het woord der leiders moeten afleeren; zij zullen moeten rijpen tot het besef, dat het socialisme niet veroverd kan worden door samengaan met burgerlijke partijen en deelneming aan burgerlijke regeeringen, zij zullen hun hoogmoedige verachting voor de ‘anarchie’, de ‘wilde stakingen’, de spontane bewegingen der ongeschoolde en ongeorganiseerde, ellendige massa's moeten afleggen. Ondanks alle ruwheden en uitspattingen van deze bewegingen, ja ondanks stuitende, afschrikwekkende bijverschijnselen, die aanvankelijk onvermijdelijk zijn, zullen de georganiseerde arbeiders ze moeten *leeren waardeeren als een element onmisbaar voor de vernietiging der imperialistische kapitalistische dwangorde*.

Daarentegen zullen de anarchisten en in 't algemeen de anti-parlementair-gezinde socialisten hun klein-burgerlijken waan moeten overwinnen, dat het maatschappelijke bezit en gebruik der huidige produktiemiddelen mogelijk zou zijn zonder algemeene, nationale en internationale organen der gemeenschap. De anarcho-syndikalisten zullen hun strijd moeten leeren begrijpen als datgene wat hij in werkelijkheid is: een strijd zoowel *om* als *tegen* de staatsmacht. Zij zullen in dien strijd pas hun volle kracht kunnen inzetten wanneer zij zich bevrijd hebben van de dwaling, die hen thans belet om de politieke gebeurtenissen in en buiten het parlement geregeld als uitgangspunt voor socialistische agitatie en socialistische aktie te gebruiken. Dan pas zullen zij in het stembiljet een strijdmiddel gaan waardeeren, dat revolutionaire afgevaardigden

in staat stelt tot scherpe ontleding en kritiek, tot onverbiddelijke aanklacht tegen de imperialistische geweldenarij, en dat daardoor van het parlement uit de rechtstreeksche revolutionaire aktiviteit der massa's in oogenblikken van politieke krisis ten zeerste bevordert en ondersteunt. Dan pas zullen zij inzien dat revolutionaire volksbewegingen zich nooit anders ontwikkelen dan in wisselwerking met gebeurtenissen op politiek gebied, bepaalde daden van parlement en regeering.

In het door den wereld-oorlog ontketende tijdperk van algemeene ekonomische, politieke, nationale en sociale beroering, zal de massa-aktie haar karakter van landelijke begrensdheid snel en volkomen verliezen. Niet alsof een of ander revolutionair centraal lichaam, een vernieuwd Internationaal Socialistisch Bureau, het in zijn macht zal hebben om op een gegeven moment het wereld-proletariaat te mobiliseeren en zijn onafzienbare gelederen tegen het wereld-kapitaal in aktie te brengen! Wie dit verwacht, is nog bevangen in de voorstellingen van een vorig tijdperk; evenmin als werkelijke massale strijd toen, in landelijke afmetingen, door bevel van boven ontketend kon worden, evenmin zal dit thans in internationale afmetingen kunnen geschieden. Een internationaal centraal orgaan kan het wachtwoord uitgeven voor een algemeene betooging van het wereld-proletariaat, een algemeene aktie van dit proletariaat ontketenen kan het niet.

Maar door het feit, dat het imperialisme in den loop van den wereld-oorlog de arbeiders-massa's steeds duidelijker internationaal aanvalt en dit zal blijven doen ook na den oorlog - in de bandieten-politiek van Duitschland en niet minder van Japan tegen de russische revolutie openbaart dit feit zich reeds op de meest brute wijze - overschrijdt de aktie der massa's onvermijdelijk alle nationale grenzen en verkrijgt zij een internationaal karakter. Reeds beleven wij den aanvang van den algemeenen strijd van het protelariaat der wereld tegen het wereld-kapitaal, een strijd, die het proletariaat niet planmatig beraamt, maar waarin het noodgedwongen zich te weer stelt.

De nieuwe faze, die de proletarische klassenstrijd thans intreedt, brengt onvermijdelijk haar problemen en gevaren voor de arbeidende massa's mede, gelijk iedere sociale aktiviteit, ieder ingrijpen van enkeling of groep met onverbiddelijke noodzakelijkheid doet. Het treffende woord van Nietzsche over ‘het gevaarlijke leven’ herinnert aan het feit, hoe elk handelen onberekenbare krachten ontketent en onberekenbare gevolgen heeft.

De geschiedenis van den proletarischen klassenstrijd leert, dat de ergste belemmeringen, de grootste hinderpalen voor de zegepraal der arbeidersklasse niet die zijn, welke het geweld der heerschende klasse opricht: het proletariaat eindigt altijd met die hetzij te ontwijken hetzij te verbrijzelen, *maar de nieuwe*,

niet vooruitberekende en onberekenbare gevolgen van zijn eigen daden. De taktiek van den geleidelijken vooruitgang, op den staf der wettelijkheid geleund, scheen zoo veilig en onfeilbaar, zij scheen met haast mechanische zekerheid naar de overwinning te moeten voeren. Maar onder de inwerking van *de sociaal-psychologische verandering in de arbeidersklasse zelve, door de indirekte aktie teweeggebracht*, bleek deze weg uit te loopen op enkel teleurstellingen, afhankelijkheid, verzwakking en onmacht: hij bleek een nieuwe om-weg te zijn.

De nieuwe wegen die het socialisme thans inslaat bieden gevaren van geheel anderen aard.

Elke spontane massabeweging heft uit haar midden plotseling onbekende persoonlijkheden omhoog, die door de kracht van hun wil de massa's in hooge mate beïnvloeden en suggereeren. Gedurende de periode die achter ons ligt werden de leiders regelmatig door de organisaties gekozen, zij waren aan deze verantwoordelijk en bij de leden bekend. Naarmate zich *een stand van gekozen leiders* vormde, die meer en meer zelfstandig werd van de massa, - en naarmate minder de geschiktheid, dan wel het prestige van een persoon over zijn verkiezing en vooral zijn herkiezing als leider besliste, werden de misbruiken erger, die tot het huidige moreele verval van het leidersschap hebben gevoerd. Maar dit neemt niet weg dat de *verantwoordelijkheid* der leiders van de organisatie een sterk redelijk en zedelijk element bevat, dat bij de onverantwoordelijke leiders eener ongeorganiseerde massa zoo goed als geheel wegvalt. Hier is het gevaar veel grooter dat avonturiers, lokagenten en verraders de beweging opzettelijk op verderfelijke banen zullen voeren. Rusland, het land waar voor en gedurende den wereldoorlog de geweldigste massa-bewegingen plaats vonden, heeft daarvan vele voorbeelden opgeleverd. Zoo schijnt er b.v. weinig twijfel aan te bestaan, dat duistere handlangers der reaktie zich in Juli 1917 te Petrograd onder de Bolschewiki hebben gemengd en de massa aangestookt tot de gewapende betoogingen die alle bekende revolutionaire leiders op dat oogenblik ontrieden. Dit gevaar kan alleen worden opgeheven, wanneer de enkelingen die de massa vormen, zoo vast van wil en klaar van denken zijn dat zij zich noch door ongeduld, noch door verontwaardiging, noch door overmoed tot een avontuurlijke politiek laten meesleepen, en ook in oogenblikken van de grootste politieke opwinding hun verstand laten spreken.

Dit is hierom zoo moeilijk, omdat veel meer dan de indirekte de direkte massa-aktie aanleiding geeft tot afwisselende stemmingen van overmoed en neerslachtigheid, tot hoogst subjektieve waardeeringen van de algemeene situatie. Elk succes heeft al te licht overschatting van eigen kracht en onderschatting van die der tegenstanders ten gevolge, elke mislukking diepe mismoedigheid en inzinking der strijdkracht. Het besef dat geen op zichzelf staande uitbarsting

van massale kracht, hoe groot haar resultaten ook schijnen, het kapitalistische systeem in waarheid doodelijk kan treffen, dat de overwinning een lange worsteling vereischt, is voor de zegevierende massa even moeilijk te verwerven als de overtuiging, dat ook een 'mislukte' aktie voor de verslagenen tot uitgangspunt kan worden van nieuwen aanval. De massa is geneigd om, na een gelukte aktie, het gevoel van het op dat oogenblik bereikbare te verliezen, koortsachtig vooruit te dringen, zich steeds grootscher omvangrijker doeleinden te stellen, zoolang tot zij door de heerschende klassen, die hun krachten intusschen verzameld en hun vijanden zooveel mogelijk geïsoleerd hebben, gedwongen wordt een beslissenden slag te aanvaarden in voor haar ongunstige omstandigheden. Verloren massa-akties daarentegen leiden doorgaans tot een nasleep van onderlinge verwijten en twisten, tot verzwakking der organisatie, verslapping van den strijdlust en moreele inzinking.

Echter, reeds heeft de zelf-opvoeding der arbeidersklasse in het vorige tijdperk haar in zekere mate geleerd, zich boven deze schommelingen te verheffen. Zij oordeelt nuchterder dan voorheen over de machtsverhoudingen der klassen, zij laat zich minder opwinden door overwinningen en minder terneerslaan door nederlagen, zij herstelt zich spoediger dan voorheen. Zij heeft den evolutionairen inhoud van het marxistische denken tot op zekere hoogte in zich opgenomen en ziet beter dan weleer de noodzakelijkheid van een langdurigen overgangstijd in, zij gelooft minder aan het wonder eener plotselinge bevrijding.

Dit alles echter is heden in hoogere mate van toepassing op de georganiseerde dan op de ongeorganiseerde massa: wat de eerste door de tucht-aankweekende werking der organisatie reeds verwierf, zal de tweede in den strijd zelf door harde ervaring moeten verwerven.

Ondanks alle gevaren die het proletariaat bedreigen moet dit thans den weg der revolutionaire massa-aktie betreden: geen andere staat hem open, geen andere leidt tot het doel. Een onderdrukte klasse kiest haar wapenen niet, zij is niet vrij een bepaalde strijdwijze al of niet toe te passen, integendeel de historisch-sociale omstandigheden dwingen haar. Het proletariaat kan evenmin in de imperialistische aera door het stembiljet en het kollektieve kontrakt aan zijn slavernij een einde maken, als het in de periode van het liberalisme tot revolutionaire massa-akties kon overgaan.

Maar om de sociale oorzakelijkheid die de daden der klassen bepaalt, mogen wij niet de rol van den mensch als aktieve faktor der ontwikkeling voorbij zien; zulk een faktor te zijn, dat is de vrijheid, die de mensch geniet. Het proletariaat is geen machine, in beweging gebracht door een vreemde macht. Het zet zich zelve in beweging, gedreven door wil, gevoel, begeerte en inzicht, - al zijn de richting, het tempo en de vormen waarin het zich beweegt, van maatschappelijke faktoren afhankelijk. In zijn strijd zien wij de manifestatie van een algemeene levens- en ontwikkelingswet, een wet, die de evolutie der

geheele ons bekende organische natuur beheerscht en die wellicht een universeel karakter draagt. Het willen en begeeren, de levensdrang van alle organismen, de geest, het bewustzijn in den mensch, handelt, treedt op, ontwikkelt zich, weliswaar gebonden aan zijn stoffelijke omgeving en aan stoffelijke omstandigheden, maar terwijl deze omstandigheden de rythmen en vormen van de sociale en sociaal-psychische manifestaties mede bepalen, worden zij tevens door die manifestaties gemodificeerd.

In de massa-aktie werkt geen blinde kracht, door mechanische noodzakelijkheid gedreven. In haar werken willende, voelende en denkende menschen, dat is wezens vatbaar voor opvoeding tot sterker willen, zuiverder voelen en juister denken. Daarom is het wezen der massa-aktie evenmin onveranderlijk, als dat van welke andere sociale kategorie ook. Het verandert zeker met het geheel der omstandigheden, maar ook met de gesteldheid der massa zelve mede, en naarmate deze hooger stijgt in inzicht, in redelijk willen, in overtuiging en in altruïstische gezindheid, zal zij de gevaren meer overwinnen die van alle spontane aktie onafscheidelijk zijn. Tot die stijging mede te werken is de taak der propaganda in de meest uitgebreide beteekenis, der revolutionair-socialistische agitatie, wetenschap en kunst. Wij weten hoe de meest logische argumentatie en het vurigste beroep op de gevoelens der massa deze niet tot handelen brengen, wanneer de ekonomisch-sociale voorwaarden ontbreken, die haar tot aktiviteit prikkelen. Het woord, de gedachte, de wil, zij zijn machteloos tegenover den druk van het geheele maatschappij-komplex waarvan zij maar een onderdeel zijn, een kracht tusschen vele andere krachten. Negentien eeuwen prediking der christelijke moraal hebben dit bewezen. Maar wij weten ook, dat rede, gevoel en wil de krachten zijn die te zamen het algemeen-sociale komplex veranderen, de motoren waardoor de menschenwereld beweegt.

En daarom vertrouwen wij, dat het revolutionaire socialisme op het uitbreken en het karakter der komende massa-akties invloed uitoefenen kan. Zoo het volkomen juist is, dat men een revolutie niet kan ‘maken’, dat is haar door verstandelijk betoog en wilsinwerking teweegbrengen, zoo is het even juist, dat men het rijpingsproces van haar *sociaal-psychische voorwaarden* stelselmatig vermag te bevorderen of tegen te werken. Wie passief ‘afwachten’ wil, tot de omstandigheden het proletariaat ‘van zelf’ tot massalen strijd brengen, heeft van de lessen der geschiedenis niets begrepen. Aan alle groote revolutionaire beroeringen ging een onvermoeide propaganda, een rusteloos aanroepen der geesten en zielen vooraf. En zoo het proletariaat heden, gaande door de woestijnen der ellende en met den afgrond van nog veel dieper ellende voor oogen, nog niet internationaal tot massale revolutionaire aktie overgaat, dan ligt zeker een der oorzaken zijner vloekwaardige passiviteit in de stelselmatige tegenwerking die de idee der rechtstreeksche, spontane aktie sedert jaren bij de officieele leiders ontmoette.

Het tijdperk van revolutionaire massa-worstelingen komt zeker, maar het is een groot verschil hoe het komt, of deze uitbreken als elementaire uitbarstingen van wanhoop, elementaire reakties tegen ondragelijke ellende, dan wel door den bewusten wil van massa's die de natuur en de historische noodzakelijkheid van hun eigen optreden hebben leeren begrijpen, van massa's die hun eigen onbegrensde gevoelskrachten, hun vermogen tot zelfopoffering en zelfverzaking, hun energie en hun hartstocht in dienst stellen van hun redelijke overtuiging en hun zedelijken wil.

Slechts in dit geval zal de revolutionaire massa-aktie, wier doel de verovering van het socialisme is, niet lange donkere nachten van verwarring doorstrijden en diepe donkere zeeën van bloed doorwaden moeten, maar haar zuivere, blanke geestdrift, haar orde ook te midden van gewoel, haar grootmoedigheid ook te midden van den felsten strijd, zij zullen inluiden de dagende verlossing, de bevrijding van den mensch uit de banden der ekonomische overmacht en de eenheid der menschheid.